Ferhenga Destî

kurdî bi kurdî

Umîd Demîrhan

çapa 2yem a berfireh

sewad

1428

Ferhenga Destî

kurdî bi kurdî

Umîd Demîrhan

çapa duyem a berfireh

sewad

1428

sewad

Rêza Ferhengan: 1

Ferhanga Destî © Umîd Demîrhan

Sererastkirin û amadekirina çapê:
Umîd Demîrhan

Çapxane:
Akademî 0212. 493 24 67

Bergsazî
Posta Basim 0212.289 88 80

Çapa Yekem:
Tîrmeh 2006

Çapa Duyem:
Rezber 2007

sewad

İshakpaşa Mah. Cem Sk. No: 6
Doğubeyazıt-Ağrı

Tel: 0535 400 95 21

omitcelali@bazid.net

PÊŞGOTIN

Di wêjeya kurdî de amadekirina ferhengên kurdî bi kurdî qadeke nûjen e û dikarim bibêjim ku hîç berhemên bi vî awayî neketine destê min. Lêbelê di hinek kovar, pirtûk û xebatên din de carinan hin peyv kurdî bi kurdî hatine ravekirin. Di amadekirina vê ferhengê de her çiqas min ji van çavkaniyên berdest îstifade kiribe jî, piraniya raveyan ji aliyê min ve hatine çêkirin.

Naveroka vê ferhengê bi nêzîkî heşt hezar peyvî hatiye dagirtin û jê hezar û pêncsed peyv jî bi gotinên pêşiyan ve wateyên wan hatine xurtkirin.

Di vê xebatê de weke rêbaz lêkerên hevedudanî giş ji hev cihê hatine nivîsandin. Lê di rewşa navdêrî, tebatî û dançêker de bi hev ve hatine nivîsandin.

Mînak:

berze bûn winda bûn
berze kirin winda kirin

Her wiha me ji bo mefhûmên rêzimanî jî nîşaneya /(r)/yê bi kar aniye û ev nîşane daniye ber raveyê.

Mînak:

kirde *(r)* fail, kirox, kirar, di hevokê de xwediyê çalakiyê

Bi hêviya ku ev xebat ji çanda kurdî re xizmetekê bike...

Umîd Demîrhan
umiddemirhan@yahoo.com

13.07.2006, Stenbol

JI BO ÇAPA DUYEM

Di demeke kurt de çapa yekem a vê xebatê qediya û vê yekê em kêfxweş kirin. Her wiha di vê navberê de ji heval û xwendevanan hin pend û pêşniyar jî gihane ber destê me. Jixwe me jî dil hebû ku di çapên dîtir de hin sererastkirinan pêk bînin.

Beriya ku qala taybetiyên vê çapê bikin, em dixwazin ku rastiyekê jî bi we re par ve bikim. Her çiqas amadekirina çapa yekem di heyameke dirêj de hatibû pêkanîn jî, xebateke heweskarî bû û di destê me de zêde çavkanî tunebûn. Lê vê carê heta ku em bixwazin di destê me de derfet çêbûn ku em jê îstifade bikin.Heke hûn bikaribin her du çapên ferhengê rû bi rûyî hev bikin, hûn dê bibînin ku:

1. Hejmara peyvên ferhengê gihiştiye 16 hezarî. Her wiha hejmara gotinên pêşiyan û biwêjan jî bi awayekî balkêş zêde bûye. Li aliyê din, endazeya ferhengê hatiye berfirehkirin û pêrista çavkaniyên ku me bi kar anîne jî dê sûdeke bêhevta bide têkildaran.

2. Rexne û riwayetên nû ên birêkûpêktir ber guhê me ketin û me ew jî dahûrandin. Ji ber ku me piraniya peyvan ji salixên jiyana rojane hildabû, carinan şaşiyên herêmîtiyê ketibûn navê. Lê vê carê me bi riya tora ragihandinê ya navneteweyî -înternetê- û çavkaniyên pêwist xebata xwe gihande asteke pêşketîtir û têkûztir.

Ev xebat xala dawîn a ferhengsaziyê temsîl nake û qusûrên wê dê her hebin. Lewre em wisa hêvîdar in ku hûn dê -ligel bexşandina xeletiyên me- pend û rexneyên xwe jî ji me re bi rê bikin.

Umîd Demîrhan
umiddemirhan@yahoo.com

A

a/A tîpa yekemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê paşderkî ye, di belavbûna wê de dev vekirî ye û asta belavbûna wê nizm e
a ravekera nenas a mêzatiyê ye
-a din yeke dîtir
-a xerab di te de bê çi nexweşiya xerab hebe di laşê te de derkeve
abal 1. veger **2.** vegeryayî
abal bûn vegerîn
aban biyan
abanî 1. biyanî **2.** rehek û sewalên çolê
abegîne şûşe, cam
abor 1. tiştê ku pê debar tê kirin **2.** êwran **3.** îqtisad **4.** serinc
aborandin/diaborîne/biaborîne 1. debar kirin **2.** derfeta jiyanê amade kirin **3.** îsraf nekirin **4.** pê re derbas kirin
aborî 1. her tiştê têkildarî debara jîyanê **2.** îqtisadî **3.** bêîsrafî **4.** derbasî *"**aborî** bi razanê û zikmizdanê nabe, bi xebat û xwêdanê dibe"
aborînas 1. pisporê îqtisadê **2.** debarzan
aborînasî 1. pisporiya îqtisadê **2.** debarzanî
abor kirin debara jiyana xwe kirin
abû kesê ku tûşî tecawuzê hatiye, hiltirandî, sihirandî
abûr 1. şerm û eyb **2.** ar û namûs
-abûra yekî birin 1. kesek hetikandin **2.** dest dirêjî namûsê kirin
abûtî rewşa kesê ku tûşî tecawuzê hatiye, hiltirandîtî, sihirandîtî
aciz 1. tengezar **2.** canbêzar **3.** cangiran *"mêvan ji mêvên **aciz** e, xwediyê malê ji her duyan aciz e"
aciz bûn 1. tengezar bûn **2.** jê bêzar bûn **3.** cangiran bûn
aciz kirin 1. tengezar kirin **2.** canbêzarî kirin
acizî 1. nexweşî **2.** tengezarî **3.** canbêzarî

acûr kevirê kaxetît
acûrfiroş bazirganê kevirên kaxetît
acûrfiroşî bazirganiya kevirên kaxetît
acûs kirêt
acûsî kirêtî
açixî 1. gotin û kirina acizker **2.** tinazeyên ku xîreta mirovî dişkînin
-açixî dan 1. bi awayekî acizker axaftin **2.** xîreta yekî şikandin
adan 1. xwarinên ji şîr **2.** xiza û xurek **3.** xêr û ber
adanî bi xêr û ber
adar meha sêyemîn a salnameya zayînî ye *"**adar** e, mirovî dike dar e"
adav 1. îltihab **2.** amas
ade [I] paqijkirina çandiniyê ji giyayên bêkêr; kax, aşêf
-ade kirin 1. kax kirin **2.** dapîtin **3.** çiqil kirin
-adekirî zevî, çem an jî baxê ku ji giyayê ziyandar hatiye paqijkirin
ade [II] mêrga levenan
Adem bav û kalê mirovan ê yekemîn
-Adem û Hewa dê û bavên mirovahiyê yên yekem
ademîzad mirov
ader 1. esîlza **2.** torin
aderî 1. esîlzatî **2.** torinî
adetkî 1. li gor rayîşa civakê **2.** bi rêbaz *"def jî **adetkî** lê dikeve"
adil dadwer
adil bûn dadwer bûn
adir nexweşiya tayê
adî 1. giyandarên biçûk ên jehirdar ên wekî dûpişk û kevjalan **2.** dirinde
adodik hesinekî devzirav û devtûj ê ku bi destikekê darî ve ye ji bo deranîna kengir û serikên giyayên xwarinê tê bikaranîn; kartûsk
adroyî kesê ku bi nexweşiya tayê ketiye
afandin/diafîne/biafîne 1. aşofandin **2.** vepelişandin
aferîde 1. afirandî **2.** mexlûq **3.** çêbûyî
aferîn! bijî!
afet 1. bobelat **2.** karesat
afir di tewleyan de cihê ku xwerina sewalan tê de tê danîn *"**afir**ê gamêşan, bû warê qelsemêşan"
afirandin/biafirîne/biafirîne 1. xuliqandin **2.** çêkirin
afirîn/diafire/biafire 1. çêbûn **2.** pêk hatin
afirandî 1. mexlûq **2.** sazbûyî
afirîner kesê ku çêdike

û pêk tîne
afret jin, pîrek, kulfet
aftawe 1. tawe **2.** boçesêlîn **3.** misîn
agah ageh
agahî agehî
ageh 1. hay **2.** nûçe **3.** peyam
-pê ve ageh bûn pê ve arxeyîn bûn
ageh bûn 1. hişyar bûn **2.** hest kirin
agehdar 1. xeberdar **2.** haydar **3.** pêhesiyayî *"dil, **agehdar**ê dil e"
agehdarî 1. danezan, îlan **2.** daxuyanî **3.** mehlûmat **4.** salix
agehdar kirin 1. pê hesandin **2.** xeberdar kirin
agehker kesê ku mirovî haydar û hişyar dike
agehî 1. zanîna resen **2.** xeber **3.** danezana ku ji aliyê dezgehên agehdarkirinê ve tên belavkirin
agir germiyeke bi reng, hilm û dûkel e, pileya wî bilind e û ji bo şewitandin, tîn û germê tê bikaranîn *"**agir** bi çiyan dikeve, ter û hişk tevî hev dişewitin"
-agir pê xistin 1. sotandin **2.** şewitandin **3.** agir dadan
-agir dadan/hilkirin ar pê xistin
agirber çeka ku diteqe
agirbest 1. agirkujî **2.** destvekişandina ji cengê
-agirbest ragihandin 1. agirkujî daxuyandin **2.** çekberdan beyan kirin
-agir xistiye pêşa xwe li fesadî û belayê digere
-agir bi erdê keve gurzek pûşê wî jî naşewite her di ewlehiyê de ye
agirdiz 1. pîşo **2.** barûd
aheng lihevanîn
ahengdar lihevhatî
ahengsazî karê lihevanînê
aheste hêdî
ahên/ahînî êş û azar
ahû 1. xezal **2.** ask
aj zîl, çêre û bişkuyên ku nû vedidin
ajal sewal, heywan
ajaldar sexbêrê sewalan
ajalî heywanî
ajalnasî zanistên ku pisporiya wan sewal in
ajar 1. nifş **2.** nesl
ajarnas 1. nifşzan **2.** nesebzan
ajarnasî zanistên ku pisporiya wan şêweyên çêbûna giyaneweran e
ajawe 1. hêwirze **2.** tedhîş
ajawegêr 1. hêwirzekar **2.** tedhîşkar
aj dan zîl vedan

ajero zîlên çêreyê ên nû
ajinîn/diajine/biajine **1.** êşîn **2.** tajan lê ketin
ajneber avjen
ajne kirin avjenî kirin
ajo 1. sedemkarê tevgerê **2.** paldêr
ajotin/diajo*(dajo)*/biajo*(bajo)* **1.** meşandin **2.** bi rê ve birin *"hemû keran, bi darekî **majo**"
ajokar 1. kesê ku diajo **2.** pîşekarê ajotinê
ajût gazî, bang
ajûtin/diajû/biajû 1. gazî kirin **2.** hawarî xwestin
aîd tiştê ku di bin sexbêriya kesekî de ye
akam 1. encam **2.** netîce
akincî 1. niştecihê sabit **2.** êwirî **3.** hewiyayî *“**akinci**yê bêrez, şivanê bêpez, peyayê dibêje: ez, ji tiştekî re nabin”
akincî bûn 1. bi cih bûn **2.** êwirîn **3.** hewîn **4.** sitirîn
al sorgevez
ala 1. nîşaneya serxwebûna gelekî; perçem **2.** bilind
alagir perçemgir
alagoşk girêkên goştî yên ku ji ber zekemiyê di qirikê de çêdibin
alakêş kese ku perçemê li pêş dikêşe, perçemkêş
alale cureyekî gulên sor e
alandin/dialîne/bialîne **1.** pêçandin **2.** paçik kirin **3.** dorpêç kirin
alandî 1. dorpêçkirî **2.** pêçandî
alastin/dialêse/bialêse ziman tê gerandin
alaş 1. çiqil **2.** kêran
alaş kirin serê banekî bi kêranan ava kirin
alav 1. holepît **2.** amûr **3.** alif
alay xwepêşandana di dêlindêzekê de
alayîş xwepêşandan
alaz 1. armanc **2.** degme
alem cîhan
alemdar cîhangir
alemî cîhangiştî
alênc çêrandina sewalan a piştî esrê
alêsek 1. tasdalêstî **2.** silek
alif 1. xwarina sewalan **2.** bertîl
alif kirin 1. xwarina sewalan dayîn **2.** bertîl dayîn
alim 1. zana **2.** pisporê zanistên şerîetê
aliqandin/dialiqîne/bialiqîne 1. hilawestin **2.** daliqandin
aliqîn/dialiqe/bialiqe **1.** banîn **2.** bilîn **3.** daliqîn
alizandin/dializîne/bia-

lizîne 1. li hev alandin **2.** tevlihev û dijwar kirin
alizîn/dialize/bialize 1. li hev alîn **2.** tevlihev û dijwar bûn
alî 1. teref **2.** tax **3.** şax *"li **ali**yekî şîn e, li aliyê din dawet e"
alîgir 1. terefgir **2.** tagir **3.** palpişt
alîkar kesê ku destyariyê ji kesekî din re dike
alîkarî destyarî
alîkarî kirin 1. li pişt yekî sekinîn **2.** jê re destyarî kirin
alîkêş 1. takêş **2.** bêhevseng **3.** nehinkuf
alîn/diale/biale 1. lê pêçîn **2.** tê gerîn **3.** bijinîn **4.** li dora tiştekî gerîn
alînok zeviya nokan
alîsor hirmî
almast cureyekî kevirên cewahir e
almastî cureyekî rengê gulê yî vekirî ye
aloş melaq
aloşî melaqî
aloz 1. tevlihev **2.** teqoze
alozî 1. tevlihevî **3.** teqozetî
alû 1. xidîna diranan **2.** sekihîn
alû bûn 1. *(diran)* sekihîn **2.** *(diran)* xidîn
alûçe fêkiyeke ku dişibihe gêlasê lê jê mezintir e
alûle [I] kolana berteng
alûle [II] bêar
alûs kaw û kibar
alûsî kawî û kibarî
amade 1. berhevkirî **2.** berdest **3.** hazir, eywez
amade bûn 1. berhev bûn **2.** hazir bûn, eywez bûn
amadekar kesê ku berhev û hazir dike
amadekarî 1. berhevkarî **2.** hazirî, eywezî
amade kirin 1. berhev kirin **2.** hazir kirin, eywez kirin
amaje elamet
amaje kirin 1. qise kirin **2.** behs kirin **3.** qal kirin
aman 1. derdan **2.** feraq
amandank cihê feraqdanînê
amane [I] armanca jiyanê
amane [II] xwediyê armanceke diyar
amanşo feraqşo
amanşoyî karê feraqşûştinê
amar 1. pisporiya zanistî ya hejmartina daneyan **2.** serjimar **3.** hesabdarî
amas îltihab û kêm
amîn Xwedayo Tu qebûl bikî! *"axêna **amîn**an, namîne li ser zaliman"

amoj 1. perwerde **2.** şîret **3.** şêwr
amojgeh saziya ku perwerde, şîret û şêwr lê tê dayîn
amojin jinap
amojkar pisporê perwerde, şîret û şêwrê
amojkarî pisporiya perwerde, şîret û şêwrê
amraz 1. amûr **2.** alav
-amraza tawanê amûra gunehkirinê
-amrazên ragihandinê alavên salixdanê
amûr 1. halet **2.** melzeme
amûrsaz lûlesaz
amyar wasite
-amyara servekirî erebeya dorvekirî
-amyarên raguhastinê wasiteyên neqliyatê
an ev jî dibe û a din jî dibe
-an azadî, an pakrewanî! heke huriyet tunebe, mirin çêtir e!
-an na heke wisa nebe
angaşt merc û şert
angaşt kirin merc kirin
ango 1. bi gotineke din **2.** yanê
anix cureyekî pûngê ye
-anixa kûsiyan cureyekî cehterê ye
anîn/diîne(tîne)/bîne ji dûriyê ber bi nêzîkiyê ve kêşan
-anîn ziman der birin
anîşk enîşk
anor 1. xîret **2.** şeref
-anora yekî şikandin 1. xîreta yekî şikandin **2.** şerefa yekî herişandin
ap 1. mam, birayê bavê mirovî **2.** peyveke rêzdariyê ya ji bo mêrên mezin
apar bêjinga ku hûr lê dike
apincî potikê çêrmînî yê bipûrt
apore 1. matmayî **2.** behitî **3.** qutifî
aqar 1. qad **2.** pîvan
aqil di mirovan de seheka têgihiştinê; hiş ***"**heta ku **aqil**ê paşiyê hat, ê pêşiyê çû**"**
aqilmend hişmend
aqilmendî hişmendî ***"aqilmendî,** tim mezinî ye**"**
aqit 1. dims **2.** doşav
ar [I] encama şewatê; agir ***"ar,** di qurmên kevn de ye**"**
ar [II] 1. şerm û eyb **2.** heya û ifet
araq eraq, mey, şerab
arag teral, lexer
aram 1. bihuzûr **2.** tebitî **3.** bisebir
arambexş aramdêr
aramdêr tiştê ku rehetiyê pêk tîne

aramgeh 1. warê ku lê huzûr tê dîtin **2.** cihê tenahî û aramîyê yê ku bêhtir ji bo gor û goristanan tê bikaranîn
aramî 1. îstiqrar **2.** asayîş
aramxane saziya ku kal û pîrên bêxwedî diêwirîne û wan xwedî dike
aran deşta germ
arandin/dairîne/biarîne 1. êşandin **2.** azar lê kirin **3.** niçandin **4.** geş kirin
ararot xwarina zarokên viringî; epik
araste kirin 1. hildan pêşberê **2.** lê rast kirin
arastek 1. xeml **2.** parçeyê ku bedewiyê dide tiştan
arastin/diarêse/biarêse 1. xemilandin **3.** çîç kirin
arastî 1. xemilandî **2.** çîç
arav ava qirêj a piştî şûştinê
aravtin/diarêvîne/biarêvîne 1. guvaştin **2.** ziwa kirin
arayişt xeml, zînet
arçen cihê ku her du hestiyên erzenê digihîne hev
ard zadê hêrandî *"**ard**ê xwe bêjing kir, bêjinga xwe bi dar de kir**"**
ardelîn di aşan de kulfika ku ard tê re dirije
ardik 1. ardê ku ber bêjingê maye **2.** binemaya darên qutkirî **3.** kakilê ku ji giyayê hişk daweşiyaye
ardû şewate *"dijminê **ardû**yê xwe, dostê nanê xwe ye**"**
ardxavik xarineke ku ji run û ardî tê çêkirin û şekir lê tê reşandin
arek 1. binema, bermayî, jêmayî **2.** kakilê ku ji giyayê hişk daweşiyaye **3.** binemaya darên qutkirî
arengî soring
arezû daxwaza ji dil
arêx sing
argind cihê ku agir lê dişixule, kûrika êgir
argiştî şah, key
argo 1. gotina şermê **2.** gotina bêaran
argûn rengê êgir *"ar dizane, **argûn** dizane**"**
argûşk girêkên goştî yên ku ji ber çilmasê di qirikê de hêşîn dibin
arihandin/diarihîne/biarihîne êşandin
arizî kirin milkiyeteke cemawerî li kesên taybet raspartin
arî xweliya piştî şewatê
arîk 1. tiştê ku bingehekê ava dike **2.** ji hun-

dir ve banê xênî
-arîkê dêv esmanê devî
arîle mêrê jinanî
arînk [I] cureyekî girînê ye
arînk [II] ardê nokan
arînok nokên hûrkirî, şikestî an jî hêrandî
arîşe 1. pirsgirêk **2.** mesele
arîşen rewşa derûnî
arjing bêjing
arkolk amûra ku pê agir tê hildan
armanc 1. hedef **2.** meqsed, niyêt
arode 1. teral **2.** jina gerok
arode bûn teral bûn
arodetî 1. teralî **2.** şûmî
arqilîn/diarqile/biarqile 1. tehisîn, pê şimitîn **2.** weşweşîn
arsim çilmas, bahor
artêş 1. hêza parastina rewa ya gelekî **2.** girseya keyskirî
artîşok sewzeyek e
arû xiyar
arûng mişmiş
arvan ard, zadê hêrandî *"**arvan**ê salê, di salê de diçe"
arzeba bayê demsalê
arxwe bûjena ku tê de hêza pêketinê heye
arxweyîn 1. bûjena ku xwediyê hêza pêketinê ye **2.** kesê bêminet û bêtirs
asan 1. hêsa **2.** nezexm û xeşîm **3.** besît *"kesibî **asan** e, di şilî û şoyiyan de dest û piyên wan ziwa ne"
asanî 1. hêsatî **2.** nezexmî, nexeşîmî **3.** besîtî
asaw 1. amas **2.** kêm û îltihab
asayîş 1. aramî **2.** ewlehî **3.** sukûnet
asê 1. zexm **2.** hevraz **3.** cihê destpêneketî
asê bûn 1. xitimîn **2.** lê banîn **3.** pêrgî hatin
-asê kirin 1. sekinandin, rawestandin **2.** vêsihandin **3.** mecbûr kirin **4.** dadan *"deriyê xwe **asê bike,** cîranê xwe meke diz"
-asê man arqilîn, egle bûn *"hindikî bide ber dasê, da ku tu **nemînî asê"**
asik 1. mîde **2.** hûr
asîman valahiya ku li fêza erdê ye
asîtan 1. hewş, derîzan **2.** gom **3.** pêşgir
ask xezal, ahû
asmîn cureyekî gulan e
aso cihê ku wekî nîgaşî erd û esman digihêjine hev; ufuq, şefeq
asogeh şefeqa dawîn, fecra sadiq

asraq arîk
ast 1. merhele **2.** rade
Astan [I] gerestêrkek e
astan [II] herêm, dever
astar 1. betan **2.** binmitêl
-astar ji rû bihatir bûn mesref ji nirx zêdetir bûn
asteng berbend *"**asteng** bê derence nabin"
asûde 1. aramdar **2.** tebitî
asûq alava danûstanê
aş [I] xwarin, xurek
aş [II] amûreka hêranê ya ku bi hêza av, ba, agirî û bi zivirîna du berên girover ên li ser hev dixebite *"**aş** bi xeyalekî, aşvan bi xeyalekî"
aş [III] 1. tebitî **2.** sitirî **3.** êwirî **4.** teliyayî
-aş bûn 1. tebitîn **2.** sitirîn **3.** êwirîn **4.** telîn
aşêf verûtina çêreya bêkêr; kax
aşêf kirin kax kirin *"aqil tune kêf dike, pembo tune **aşêf dike**"
aşik 1. mîde, asik **2.** hûr
aşiq 1. evîndar **2.** dengbêj *"dew li **aşiq**an na-yê"
aşiyan cihê lîsvedana çivîkan; hêlîn
aşîna nas
aşît şepe, renî
aşkart 1. îsbat **2.** birhan
aşkartin/diaşkêre/biaşkêre 1. îsbat kirin **2.** delîl nîşan dan
aş kirin 1. tebitandin **2.** sitirandin **3.** hewandin **4.** êwirandin
aşofandin/diaşofîne/biaşofîne 1. westandin **2.** bizdandin
aşop 1. xeyal **2.** nîgaş
-aşopa zanistî xeyala ilmî, nîgaşa zanistî
aşopî 1. nîgaşî **2.** xeyalî
aşpêj xwarinpêj
aştî sulh, lihevhatin
-aştiya civakî aramiya di nava gel
aştîperwer aştîxwaz
aştîxwaz kesê ku li sulhê digere û bi aliyê din re li hev tê
aşûjin ta, bend
aşvan 1. xwediyê êş **2.** kesê ber êş *"**aşvan**ê aşê mîran, bi xulam e"
aşxane xwaringeh
atûn 1. kils **2.** kilsxane
av şileyeke bêtahm, bêreng, û bêbêhn e, li gorî amanê teşe digire û kurteya wê ya kîmyayî H2O *"**av,** bi bêjingê nayê civandin"
-av di gunikên wî de wergeriyaye avik li şekokên wî geriyaye û balix bûye
-ava mend avegenî
-ava reş nexweşiyeke ça-

van e
-ava reş bi çavan de hatin kor bûn, nedîtin
-ava spî nexweşiyek e
-ava tezî ava sar
-av palavtin bi pîneyekî tenik av paqij kirin
ava 1. sazbûyî **2.** lidar **3.** lipiyan *"dergehê ku jinan xera nekiriye, hîna jî **ava** ye"
ava bûn 1. saz bûn **2.** çêbûn *"**avabûn**a malan, di destê jinên çê de ye"
avadan 1. sazbûyî **2.** lidar, lipiyan **3.** çêbûyî
avahî 1. cihê sazbûyî **2.** înşaet **3.** bîna *"ava û **avahî** nav û nandayî"
ava kirin 1. saz kirin **2.** jenîn **3.** çêkirin
avan 1. eware **2.** bêkêr
avanî [I] 1. ewaretî **2.** bêkêrî
avanî [II] *(r)* aliyê sazbûnê yê lêkerê
avasaz endazyarê avahiyan; mîmar
avasazî endazyariya avahiyan; mîmarî
avbijînk alava ku ava xurt dibijîne der û dorê
avda pirç, mû, pûrt
av dan 1. av lê dan vexvarin **2.** bi avê têhnî şikandin
avdel kesê ku avê li ser zevî û bîstanan belav dike
avderge cihoka avê
avdest destnimêj
-avdest girtin destnimêj girtin
avdestxane destşok
avdonk ava goştê kelandî
avder avîvan
avdew çelqemast
avêtin/diavêje/biavêje 1. hilfirandin **2.** li ba kirin **3.** tê werkirin *"bênamûsî **avêtine** ber kûçikan, kûçikan jî qebûl nekir"
-avêtina ber hev 1. devjenî **2.** belapêşkarî
-avêtina ser êrîşa ji nişkê ve
avgîz 1. cûniyê avê **2.** çala avê
avik tovê nêrtiya mirov û ajalan; menî
avilk peqpeqikên biav ên ku ji ber karkirinê an jî rêveçûnê di dest û piyên mirovî de peyde dibin
avis sewala ku gon xwariye û têjik di zik de çêbûye *"bila rê be, bila dûr be; bila bihur be, bila kûr be; bila keç be, bila pîr be; bila **avis be,** bila bi derengî be"
avis bûn *(ajal)* heml girtin/ber girtin **2.** *(mirov)* canbêzarî bûn
avis kirin 1. *(ajal)* hami-

le kirin **2.** *(mirov)* canbêzarî kirin
avî avdar, biav *"baran, li cihê **avî** dibare"
avîje paqij, pakîze
avîvan **1.** kesê avê li ber mêvanan digerîne, avder **2.** navekî keçan e
avjen melevan
avjenî melevanî
avjenî kirin soberî kirin, melevanî kirin
avkozkî rîzîna rehekan ji ber avdana pir
avkozkî bûn *(rehek)* ji ber pir-avdanê rizîn
avpalêv alava palavtina avê
avpîv alava pîvandina asta avê
avrêj destşok
avşile dimis, doşav
avzêm kaniya demdemî
avzêr ava ku bi zêr ve tê rengdarkirin
avzêr kirin ji ava zêr re derbas kirin
avzûng xeleqa serê kemberê ya ku pê tê girêdan
awa celeb, cure *"ji dê û bavan, dikevin hezar **awa**"
awan fitnebaz, dekbaz
awar helew, şirînahî
awarte **1.** mustesna **2.** neasayî
awartin/diawêre/biawêre **1.** bi dûr xistin **2.** tuneyî hesibandin
awat **1.** umîd, hêvî **2.** xwestek
awaz deng, sewt
awêne **1.** neynik **2.** eşkere **3.** kifş
awilandin/diawilîne/biawilîne xapandin
awilîn/diawile/biawile xapîn
awir nêrîn *“ne nanê mazûvanan, **awir**ên wan tê xwarin”
-awir tê vedan di bin çavan ve lê nihêrtin
ax [I] baneşana keserê
ax [II] **1.** xwelî **2.** xak *"**ax** û avahî, nav û nandayî"
axa **1.** serekê êlekê **2.** torin
axaftin/diaxive/biaxive **1.** xeber dan **2.** peyivîn **3.** qise kirin **4.** qal kirin
axatî **1.** serokatiya êlekê **2.** torinî
axirî **1.** dawî **2.** encama karekî *"**axirî,** heta derê gorê ye"
axivîn/diaxive/biaxive **1.** *(birîn)* ji nû ve vejîn **2.** terqîn **3.** bijiqîn
axîn **1.** keserkişandin **2.** nalîn
-axîn kişandin **1.** nalîn **2.** zûrîn **3.** kesirîn
axund mela

axze alava bihîstok
aya gelo
ayende pêşeroj, dahatû
ayet gotinên Xwedê
ayn ayîk *"**ayin**ê bizina kol, ji ya bi qloç re namîne"
ayisandin/diayisîne/biayisîne **1.** pê ve kirin, zeliqandin **2.** pê xistin
ayisîn/diayise/biayise **1.** pê ketin **2.** pê ve bûn, zeliqîn
ayîk **1.** heyf **2.** mezlûmtî **3.** belezûrî
ayîn dêlindêza olî
aza [I] **1.** hur **2.** serxwe û xwebûyî **3.** mêrxas û egîd **4.** çeleng û dilawêr
aza [II] **1.** her endamekî cendêk **2.** endam, namzed *"**aza**yê bitirs, bila qet tunebe"
azad **1.** ne kole **2.** serbixwe **3.** hur **4.** bêqeyd û bêbend **5.** serdanpê bêpeywend
azadî **1.** serbixwetî **2.** huriyet
azadîxwaz **1.** kesê ku serxwebûne dişopîne **2.** kesê ku mafên xwezayî dixwaze
azan ezan
-azan xwendin bangî nimêjê kirin
azar **1.** renc û dilmayîn **2.** şermezarî *"mirovê derdomerdo**,** bi **azar**a derdan dizane"
azeb kesê ku nezewiciye *"**azeb**ê malê xwe be, paşê yê xelqê be"
azgîn azwer
azî **1.** nexweşî **2.** bêhalî
azî kirin **1.** nexweş bûn **2.** bêhal bûn **3.** aciz bûn
azîne **1.** rêbaz **2.** rêpîvan
-azîneya axaftinê rêbaza xeberdanê
azmûn îmtihan
-azmûna jiyanî îmtihana man û nemanê
azmûn bûn **1.** îmtihan bûn **2.** ceribîn **3.** di karekî de pijîn
azmûn kirin **1.** îmtihan kirin **2.** ceribandin **3.** sergihayî kirin
azwer çavçil
azwerî çavçilî

B

b/B tîpa duyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke lêvkî ye, awayê belavkirina wê girtî û nerm e
ba [I] nexweşiya qolinckî
ba [II] tevgera hewayê *"agir berda kayê, xwe da ber **ba**yê wê"
-bayê weşt cureyekî tevgera hewayê ye
-ba li ber guhan ketin pê hesîn lêbelê baş tê negihiştin
-ba hatin hewa tev gerîn
-ba lê anîn 1. firsend jê standin **2.** desteser kirin
ba [III] hind, cem, nik *"**ba** comerdekî, hespek û qespek yek in"
ba [IV] tir û fis
-ba li ber ketin tir an jî fis kirin
babelîç tiliya gustîlê
babelîsk bayê dijwar û hêzdar ê ku dizivire û ziyanê digihîne dorhêlê
babet 1. mijar **2.** mesele **3.** cure
babfile 1. kesê ku bi darê zorê misilman bûye **2.** misilmanê ji dê û bavekî kafir
babidest kesê ku îflas kiriye; malketî
babidestî rewşa îflaskirinê;malketîtî
babir berbendên ku tundiya bayî dişkînin
babîsok bayê ku lûlekî qulozî esmên dibe
bac 1. kamçûr **2.** diravê ku ji welatiyan tê wergirtin û ji bo pêşniyarên neteweyî tê mezaxtin; xerac **3.** xûgî
-baca neyekser xeraca veşartî
-baca yekser xeraca eşkere
bacana reş sewzeyek e û pijandî tê xwarin
bacana sor sewzeyek e û hem pijandî hem jî nepijî tê xwarin
bacgeh rêvebiriya bacê
bacgir karmendê bacgehê
baçermok sewaleke kor a şevê ye; çilîçilî
baçik cixare
bad ba
badan/badide/bade 1.

tewandin **2.** qurifandin **3.** qurçimandin
badayî tewandî
bade 1. cureyekî vexwarina kiholî ya ku ji tiriyan tê çêkirin û reng wê sor an jî spî ye; mey, şerab **3.** piyale
badefiroş meyfiroş
badek [I] çêreyek e
badek [II] alava şidandin û sistkirina mixên badayî *"**badek**a hesinî, xwe bi xwe pesinî"
badek [III] paçikeke kaxezên ku di nav bergekî de tên parastin
badîn 1. qedeh **2.** îskan
badok di tirimpêlê de destikê ku pê ajotin rasterê dibe
bafe baq, deste
-bafe kirin 1. baq kirin **2.** deste bi deste girêdan
bafik behane
bafirok pêlîstoka zarokan a ku bi ser bendekî ve dikin û berî hewa didin
bafûn bafûr
bafûr madenekê ku jê amanên malê û hwd tên çêkirin
bager bayê zexm û boş
bagêje bayê ku lûlekî quloz dibe, babelîsk
bagird bagêje
bagurdan bangurdan "banek û **bagurdanek**"
bah şehwet
bahî bişehwet
bahol derdana ku rêwî kel û melên xwe dikinê
bahor zekem, çilmas
bahorî zekemî, çilmasî
bahoz [I] firtonek
bahoz [II] kesê bêqerar
bajar şarê ku ji gundan û navçeyan mezintir e *" tu çûyî **bajarê** yekçavan, divê tu jî çavekî xwe bigirî"
bajaravahî bernamekirina binyadên bajaran
bajarî kesê ku li bajêr dijî *"**bajarî,** li erdê narî"
bajarî bûn di şarekî de li gor pîvanên wê jiyîn
bajarok bajarê biçûk
bajarsazî avasaziya binyadên bajêr
bajen baskê ku bi hejîna wî bayekî hênik pêk tê
bajêle 1. newan **2.** axozî
-bajêle bûn 1. newan bûn **2.** axozî bûn
bakir cureyekî civîkan e
bakur aliyê jorîn ê her tiştî
bakure gopal
bal [I] 1. zêhn **2.** dîqet **3.** têkilî
-bala xwe dayîn lê hûr bûn, baş lê nihêrtin
-bal kişandin 1. li serê rawestîn **2.** lê miqate bûn

bal [II] 1. çeng, per **2.** rex, alî
bal [III] bejn
bala bilind, berz
balaban [I] 1. nehs **2.** şûm
balaban [II] amûreke mûsîqayî ya ku bi pifkirinê tê lêxistin
balaberz bejnbilind
balafir navgîna hewayî a ku difire; teyare
balafirgeh qada firîn û niştina teyareyan
balafirşikên çeka ku dijî teyareyên cengê tê bikaranîn
balandin/dibalîne/bibalîne lê alandin
balanî gizgizîka tayî
balax têjika gamêşê
balbas zêrevanên zome an jî xîvetgehan
baldar 1. bidîqet **2.** bisemt **3.** bitevdîr
baldirêj bêhnfireh
baldiz 1. cazibedar **2.** xemrevîn
baldizî 1. cazibedarî **2.** xemrevînî
bale 1. kêmaqil **2.** bodele
balexane xanûmanên pirqatî yên pir bilind
balgeh 1. piştek **2.** berserî, balîf
balinde teyrên dirinde
-balindeyên goştxur firindeyên girs ên ku xwarina wan goşt e
balix [I] cihê ku kewarên mêşhingivan lê tên danîn
balix [II] 1. gihiştî **2.** berpirsiyarê ber qanûnê
balî barê girêdayî
balîf balgeh *"serê du meriyên çê, naçe ser **balîf**ekî"
balkêş 1. sosret **2.** cazibedar
balkêşname nameya ku pêhesandin û hişyarkirinê; îxtarname
balkon 1. eywanka ser banî **2.** şanişîn
balor merdane, loq
balsivik 1. kesê hay ji xwe heye **2.** kesî ku bîra wî xurt e **3.** hişyar
balûle 1. bi awayê lûlekî pêçayî **2.** hop
balûr herş û qelşên ku li ser lêş pêk tên
balyoz nûnêrê dûgelekî li nik yeke dîtir; sefîr
balyozxane nûnergeha dûgelekî ya li nik yeke dîtir; sefaret
ban serê xênî *"**ban**ê xênî, bi keviran tenê bilind nabe"
banandin/dibanîne/bibanîne 1. hîn kirin **2.** nav tê dan
bandev 1. firtoneka berfê **2.** kuleka bi ser ba-

nê avahiyan ve

bandêr makîneyeke ku wekî bangurdanan e pê xişirê rê û kolanan tê tepisandin

bandor tesîr, eser

-**bandor lê kirin** lê tesîr kirin, lê eser kirin

bandorker tesîrker

bane [I] sewala malê ya ku li têjika xwedî derdikeve û ne newan e

bane [II] 1. çêregeh **2.** zozan

banedar xwediyê çeregeh an jî zozanê

baneşan *(r)* peyvên ku peroşî, şaşwazî û xweziyan nîşan didin

bang 1. gazî **2.** ezan

-**banga meleyê biharê** zirîna keran

-**bang dan** ezan xwendin

-**bang lê kirin** gazî kirin

bangawazî 1. vexwendina bi deng **2.** hawarî

bangeşe kar û barê nasandina raman û hilberînekê

bangêr koma mezin *"barana nîsanê, çêtir e ji **bangêr**ek zêrê zerê li meydanê"

bangîn 1. sewtsewtok, qîrqîrok **2.** awazbilind

bangurdan kevirekî dûvdirêjkî û girover ê ku li ser axebanan digerînin da ku baş bitepise hev û ew ban dilop neke *"ji **bangurdên** girantir bi ser çûkê de tu tişt nayê"

banî 1. jor **2.** serê xênî **3.** rastahiya li serê kêrtekî *"av ji kaniyê û nan ji **bani**yê"

banîje qatê ser banê xênî

banîn/dibane/bibane 1. hîn bûn **2.** lê hatin **3.** lê mukur hatin

bankutik [I] mizgînî

bankutik [II] bangurdan

banû 1. xanim **2.** stî

banz dan baz dan

banzdok berava berteng a ku mirov dikare bi ser re baz de aliyê din

baperik perperok

bapêç bayê bi berf

bapêş zekem, bahor

bapîr kalik

bapîv amûra ku tevgera hewayê dipîve

baq 1. defşe **2.** deste **3.** çûm **4.** gurz *"bi xweziyan, dest nagihê-je **baq**ê keziyan"

baqilk 1. cureyekî çêreya ku tovên wê kelandî tên xwarin **2.** berên vê çêreyê

bar 1. piştgiranî **2.** peywir **3.** berpirsî

-**barê lokan** mesûliyeta giran

-**barê xwe jê dagirtin**

xwesteka xwe jê hildan
-**bar ji ser xwe avêtin** berpirsiyariya ku wergirtiye kuta kirin
-**bar kirin 1.** bi pişt kirin **2.** neqil kirin
baran 1. şilî **2.** bariş *"gur ji **baran**ê bitirsiya, dê ji xwe re kurk çêkira"
-**barana kûsiyan** barana ronîvro ya di sayiyê de
-**barana roviyan** barana xapînok a ku hey dibare û hey disekine
barandin/dibarîne/bibarîne 1. şilî rijandin **2.** tiştek bi ser de rijandin
baranî kinca ku di şiliyê de tê lixwekirin
baravî şiloziwa
-**baravî bûn** bi nîvî ziwa bûn
barbir wasite, amyar
barbû xêr û alîkarî
-**barbû dan hev** destyarî berhev kirin
barçêrmk cureyekî firindeyên şevê yên bêçav û bêhestî ne; baçermok
bardan derdanê mezin, telîsê fireh *"**bardan**ê biqul, pîneyî nagire"
bare 1. babet, mijar **2.** car, teql
baregeh 1. êwirgeh **2.** qerargeh **3.** wargeh
barek [I] cebirxane
barek [II] qatên valahiya seqayê
bareng karistana hilberîna keştiyan
bareş bayê rojhilatê
barfisk teşkên lingan
barim barim lîstikeke zarok û xortan e
barimte desteseriya ji ber berdêlekê ve
barimte kirin *(heta ku berdêla xwastî bê dayîn)* desteser kirin
barist di cendêk de hêza helandina xwarinan
bariş şilahiya ku ji esmên dibare
barîdox 1. temtêl **2.** werz **3.** rewş
barîn/dibare/bibare [I] 1. şilî rijîn **2.** bariş hatin **3.** bi ser de rijîn *"adar e, **bibare** nebare xedar e"
barîn/dibare/bibare [II] *(sewal)* qajîn
barkêş 1. kesê ku giraniyekê bi pişt dike, hemal **2.** sewala ku baran pişt dike
barname kaxeza ku naveroka wê di heqê bar û xwediyê wî de agahiyê dide; îrsaliye
barû avahiya tot û dirêj a ku ji bo payînê tê avakirin

-**barûya naqosê** di dêran de cihê ku zêngil tê de hildiawêsînin

barûd bûjeneke ku jê teqemenî tên çêkirin; pîşo

barxane 1. erzaq û pêdiviyên rêwiyan **2.** embar

-**barxaneya leşkerî** erzaq û pêdiviyên leşkerî yên ku endamên yekîneyê bi xwe re dibine derveyî leşkergehê

basark alava ku hewaya sar diweşîne

basîret 1. feraset **2.** aqil û sirafet

bask 1. endamê firindeyan ê ku pê perwaz digirin; per **2.** çepil, mil *"her teyr bi **bask**ên xwe difire"

-**bask şikestin** bêqudûm man

-**bask tune ku pê bifire** pir kêfxweş bûye û perê wî tune ku hilperike esmanan

basko çivîka rûçikandî

-**basko kirin 1.** kurtisandin **2.** rûçikandin

bastêq pestîlê ku ji tiriyan tê çêkirin

bastûr avahî

baş 1. çak **2.** qenc **3.** rind **4.** delal *"xebera xweş bi cîranan re, faydeya **baş** bi nasan re"

başebaş 1. bi rêk û pêk **2.** riprast

başî 1. çakî **2.** qencî **3.** rindî **4.** delalî

başok balindeyek e

başûr 1. aliyê jêrîn ê her tiştî **2.** di erdnîgariyê de berê derziya qiblenameyê

batirsok potikên ku bi bi ser dîwarê bostên ve dikin da ku sewal jê bitirsin û nekevinê; reşe

batî hêlik, gun

bav 1. mêrê diya mirovî **2.** giyanewerê ku ji avika wî giyanewerên din çêdibin *"mala bavê, mala **mêran** e"

-**bavê bêkesan** sexbêrê belengazan

-**bavê xwe nas nekirin 1.** şîrheramî kirin **2.** ji bo mesleheta xwe tixûb nas nekirin

bavik ecdad

baviksalarî erka ku tê de bav bi bandor e; pederşahî

bavmarî zirbav

bavtî 1. nêrtiya ji bo diya giyaneweran **2.** sexbêrî

-**bavtî kirin 1.** ji diyê re nêrtî kirin **2.** lê xwedî derketin

bawerî 1. îman **2.** ewlehî *"**baweri**ya kurdan, her

bi çiyê tê"

-**baweriya te bi Xwedê hebe** Yezdanê dilovan şahid be ku...

-**bawerî pê anîn** pê ve ewle bûn

bawer kirin 1. îman kirin **2.** pê ewle bûn *"agir kete mala derewînan, kesî jê **bawer nekir"**

bawermend kesê îmankirî, misilman

bawesîr nexweşiyeke çêrmî ye û bi sedema wê laş her dixwire

baweşandin/dibaweşîne/bibaweşîne 1. ber bi ba kirin **2.** bajen kirin

baweşînk bajen

bawî kesê ku qolinceke daîmî di laşê wî de heye

bawîşk 1. berxewarî **2.** nîşaneyên xewê, palûşk *"sal, mîna **bawîşk**an derbas dibin"

-**bawîşkê xwe anîn** rewşa xewê lê xuya bûn

bax qada dorgirtî ya ji darên fêkiyan pêkhatî *"çi diçe ji **bêx** diçe, ji baxvên çi diçe?"

baxçe 1. baxê biçûk **2.** hewşa cihekî

baxçevan kesê ku di hewşên malan an jî baxên biçûk de dixebite

baxçevanî karê hildan û danîna baxçeyan

baxvan kesê ku bi baxê fêkiyan re mijûl dibe

baxvanî karê hildan û danîna baxan

baxweşk di xaniyan de pergala ku hewaya hundir bi ya derve re diguherîne

baz [I] cureyekî balindeyan e *"qaz, bi refa xwe re **baz** e"

baz [II] masûlkeyên di navbera enîşk û sermilên mirovan de

bazar 1. danûstan, kirîn û firotan **2.** sûq *"bi merivê merivan re **bazar** nabe"

-**bazara xwe birîn** têkiliyên xwe ji hev qut kirin

-*(ketin)* **bazara macîrok û gumgumokê** mebesta alîkarî an jî dijberiya xwe nîşan dayîn

bazargeh sûqa kirîn û firotinê; erase

bazar kirin 1. xêr kirin **2.** li ser nirxekî li hev kirin *"hesp tune, alifê **bazar dike"**

bazbend 1. toqeya milê berpirsiyaran a ku peywira wan nîşan dide **2.** nivişta mil

baz dan 1. revîn **2.** qewz kirin **3.** gav kirin **4.** bezîn

bazgeh 1. bihura derbasbûn an jî têketinê ya mirov û giyandaran **2.** di bajaran de xalên ewlehiyê yên ku ketin û derketinê dipê

bazin 1. mildank **2.** xeleqa milan **3.** qeydik

-**bazinê stûyî** tara stûyî; katar

bazirgan kesê ku hem firoşkariyê hem jî kiriyariyê dike; tacir *"didu karwan in, sisê **bazirgan** in"

bazirganî karê kirîn û firotanê; ticaret

-**bazirganiya azad** ticareta bêbac a ku hinarde û hawirde bi awayekî tê de serbest digerin

-**bazirganiya beste** ticareta ku mercên giran li ser hinarde û hawirdeyê hene

bed 1. xerab **2.** nebaş

bedbext bêhuzûr

bedbîn kesê ku nîgaşa wî her tim neyînî û nebaş e

beden [I] laş

beden [II] sûr

-**Bedenên Amedê** sûra dîrokî ya li dora Amedê

bedenparêzî perwerdekirina laşan li gor rayîşeke werzîşî û xwarineke diyar

bedestan sûqa ku ser û dora wê girtî ye

bedew 1. rind, delal **2.** zerî *"**bedew**ê çav kil kir, dilê xortan kul kir"

bedewî rindî, delalî *"**bedew**iya mirovî, ilm û mehrifeta mirovî ye"

bedgeh kêrtik

bedil kincên xizmetkirî

bedreng 1. rengê gewrotankî **2.** rengê xerab

bedrengî 1. gewrotankîtî **2.** rengxerabî *"her **reng** rengek e, bedrengî jî rengek e"

bedxwarin xwarina dûrî rêbazên tenduristiyê

bedxwaz 1. xêrnexwaz **2.** niyêtxerab

beg axayê binemalê an jî hozê

begtî serokatiya binemal an jî hozê

beh *(di zimanê zarokan de)* xelasbûyî, qediyayî

-**beh bûn** *(di zimanê zarokan de)* xelas bûn, qedîn

-**beh kirin** *(di zimanê zarokan de)* xelas kirin, qedandin

behane hincet, mehne *"**behane**ya tirekan, ardê cehîn e"

behicandin/dibehicîne/bibehicîne 1. qehirandin **2.** ji qehran teqandin

behicîn/dibehice/bibe-

hice 1. qehirîn **2.** ji kerban teqîn *"çi wext giriya û çi wext **behicî?"**

behî *(da ku xelq bên ser xweşiyê li malbatê bikin û nizaya bihiştê ji miriyê wan re bikin)* danîna civatan ji aliyê xizmên kesê mirî ve; şînî

behîn/dibehe/bibehe 1. *(ceh û genim)* stewîn **2.** *(giyayê werza payîzê)* zer bûn *"giya li ser binê xwe hêşîn dibe û li ser binê xwe jî **dibehe"**

behîv cureyekî daran e û ji dendikên wê sûd tê wergirtin

behr [I] zerya, derya *"**behr,** bi devê san pîs nabe"

behr [II] par, beş *"dinya bi tiran bûya, dê hemû **behr**a keran bûya"

Behram gerestêrk e

behre 1. kelk û sûd **2.** berjewendî **3.** par

behreme alava qulkirinê; metqeb

behremend 1. xwedî-qabiliyet **2.** jîr **3.** sûdwer

behremendî 1. jîritî **2.** sûdwerî

behs kirin 1. jê xeberdan **2.** qal kirin

bej reşahiya erdê, cihê ku ne avî ye

-hêzên bejahiyê koma desteyên ku qada çalakiya wan reşahiya erdê ye

bejavî 1. ajalê ku hem di avê de hem jî li ser zevînê dijî **2.** navgîna ku hem di avê de hem jî li ser rûyê erdê tê ajotin

bejî tiştên ku têkildarî reşahiyê ne

bejn 1. qam **2.** bal **3.** hindam *"aqil ne li **bejn**ê ye, li serî ye"

-bejn tît e, mal mescîd e hem li ser û sîçeyê xwe dinihêre hem jî li rewşa mala xwe

bejnaferî bejna ku bi nazdarî dimeşe

bejnbihust qamkinik

bekere alava ku newayên mûsîqayî tomar û qeyd dike

bel 1. kifş **2.** lipêş **3.** diyar

bela 1. qeza **2.** qiraskê sêrî **3.** karesat *"di her tiştî belayek heye, lê di paşxistinê de gelek **bela** hene"

-bela xwe kiriye ber dêrî ketiye keleha qatilbatilê

belalûk fêkiyek e û dişibihe gêlasê lê jê hûriktir e

belam 1. lêbelê **2.** lê
belapêşkar kesê ku bela jê tê
belapêşkarî 1. belagerî **2.** rewşa belagerînê
-belapêşkarî yekî bûn 1. belaya xwe bi yekî gerandin 2. xwîna xwe kirin stûyê yekî
belaş [I] 1. fireh **2.** poşe
-belaş bûn 1. fireh bûn **2.** poşe bûn
-belaş kirin 1. fireh kirin **2.** poşe kirin
belaş [II] 1. herwe **2.** bêdirav
-belaş bûn 1. herwe bûn **2.** bêdirav bûn
-belaş kirin 1. herwe kirin **2.** bêdirav kirin
belav ji hev dûr
belav bûn li der û dorê weşîn, ji hev dûr ketin *"av rabû sikir û bend **belav bû"**
belavker 1. kesê ku karê tiştekî parvekirî tîne cih **2.** bazirganê ku peywira wî belavkirina bûjenan e
belav kirin 1. par ve kirin **2.** teqsîm kirin **"**bi kevçiyan da ber hev, bi hesikan ve **belav kir"**
belavok daxuyaniya nivîskî ya ku bi destan tê radestkirin
belawela tartarî, tarovaro *"hêştir **belawela** diçêrin, lê guhê wan li ser hev e**"**
belawela bûn 1. tarovaro bûn **2.** kambax bûn **3.** wêran bûn
belawela kirin 1. tarovaro kirin **2.** kambax kirin **3.** wêran kirin
belbele hêwirze û sûresata dengan
belç pelên daran *"ba neyê, **belç** nalivin**"**
belçim belç
belçik belçimên hûrik
belbelîtank perperok, kerkene
bel bûn 1. bi awayekî diyar tijî bûn **2.** vît bûn *"bila zikê melayî **bel be,** bila giya û pel be**"**
beleban 1. zinar **2.** şûm
beled 1. zana **2.** pispor *"**beled**ê malê ne biyan e, kesê ji gund e**"**
beledî [I] berq û birûsk
beledî [II] 1. zanatî **2.** pisporî
belek 1. deqdeqî, xalxalî **2.** rengrengî
belekî rengrengîtî *"**belekî**ya sewalan li derve ye, ya mirovan di hundir de ye**"**
-belekiya biharê destpêka zîlvedana hêşînahiyê
belekon şaneşîn
belem navgîneke avî ye

û dişibihe kelekan
belemvan xwedî an jî ajovanê belemê
belengaz 1. feqîr, xizan **2.** bêkes *"wexta ku ji malxweyê malê re gotin "kalê", dibe **belengaz**ê salê"
belenî soz û qerar
belenîdar sozdayî
belezûrî bûn dua û lavayî kirin
belê bersiva pejirandinê; erê
belg 1. perên kesik ên ku bi dar û giyan ve şîn tên; belç **2.** pel *"**belg**ê darê, darê dixemilîne"
-belg dan *(dar û giya)* perên kesik pê ve şîn bûn
belgefîlm 1. fîlmên mehlûmatî **2.** rêzefîlmên agehdarîkirinê
belgename destûrname
belifandin/dibelifîne/bibelifîne xapandin
belik *(di zimanê zarokan de)* mûzî, kîr
belikandin/dibelikîne/bibelikîne 1. benc kirin **2.** ji ser hiş birin
beloq 1. bel **2.** zoq **3.** bijiqî
belor derdanka ji camê
belqitandin/dibelqitîne/bibelqitîne 1. dehirandin **2.** cehimandin **3.** qewirandin
belqitiyê! nemayê!
belqitiyo! nemayo!
belqitîn/dibelqite/bibelqite 1. dehirîn **2.** cehimîn **3.** qewirîn
belxem tifa hişk a ku dişibihe xilîtê
belweşîn nexweşiya cuzamê
ben ta
benav cureyekî daran e
benc 1. cureyekî daran e **2.** bûjenê ku ji vê darê tê bidestxistin û sermestker e **3.** bûjena ku lêş bêhest dike
benc kirin 1. belikandin **2.** *(berî niştekirinê)* laş bi bencê tevizandin
bend 1. ta **2.** asteng **3.** beş **4.** rêje
-benda hilbijartinê rêjeya ku divê di hilbijartinê de bê bidest-xistin
-bendê dû şûjinê salixgerê xelqê
-benda heyderî xişrên bi ser kofiyê ve
bendav ava ku peşî lê hatiye girtin
bende kole, evd
bendegan pêgirtî
bendeganî pêgirtîtî
bende man li hêviyê sekinîn
bender di qeraxa deryayê de rawestgaha keştiyan
bendewar 1. hevîdar **2.**

dildar

bendik *(r)* xêzeka li nava du peyvan an kîteyan; (-)

bendî 1. girtî **2.** dîl **3.** girêdayî

-***(xwe)* li bendî tiştekî girtin** li pey tiştekî şop gerandin

bendîname fermana girtina kesekî; tewqîf

bendîxane zindan, hebisxane

bendname girêdan

bengî 1. aşiq **2.** mubtela **3.** sewdaser

benî [I] goştê hişkirî yê ku kakilê gûzan jî dikine navê

benî [II] kole

benîşt şîreya ku ji nebatan hildidin û tê cûtinê *"karkeran kar kir, xeraban **benîşt** cût"

benîzava zavayê ku di nav xezûrgelanê xwe de dijî

benz reng

-**benz avêtin** reng lê çûn

beq cureyekî ajalên avî ye *"**beq**ê çav da çêlekê, zikê wê teqiya"

-**beq xesandin** satore satore gerîn

ber [I] 1. pêş **2.** pêşî *"tirs, **ber**ê mirinê nagire"

-**berî zayînê** beriya mîlada Îsa eleyhiselam

-**berê xwe dan 1.** lê averê bûn **2.** nihêrîn

-**berê gotinê guhertin** mijara axaftinê guheztin

ber [II] kevir *"**ber,** ji bestan xilas nabin"

ber [III] hingil, guhan

ber [IV] adan

ber [V] salên temenê sewalan

-**duberî û sêberî** dusale û sêsale

ber [VI] miqdara firehiyê

-**duber û sêber** bi qasî du car û sê caran zêdetir fireh

ber [VII] 1. berik, ferşik **2.** lihêf *"lingê gerê, nayê bin **berê**"

ber [VIII] 1. gon **2.** meya, havên **3.** tov

-**ber girtin 1.** avis bûn **2.** mêwe girtin **3.** tov girtin

berafî nîqaşa der heqê gelemşeyekê de

berafî kirin *(ji bo çareserkirinê)* nîqaş kirin

beraftin/diberêfe/biberêfe şîrove kirin

beragî berên nûhildayî

berahî qeysa ji aliyê firehiyê ve *"avabûna gundan, ji **berahi**ya riyan ve kifş e"

beramber 1. tev **2.** dij **3.** deng **4.** di gel

-**beramberî vê 1.** tevî vê

2. diji vê **3.** dengî vê **4.** digel vê

beran hevserê mihê*"**ber**xên xelqê, ji merivan re nabin **beran**"

-**beranê bisko 1.** beranê tovê **2.** malê delaliyê **3.** torinê êlê *"**beranê bisko** bûya, dê li nav pezê bavê bûya"

-**beranê şeran** xurtê cengê

-**beran xwarin** *(ji bo mihê)* pel û fehl xwarin

beranek tiliya mezin

beranberdan dema serbestbûna têkiliya zayendî ji bo beranan

berarî bexş û alîkarî

-**berarî dan** bexşîş û alîkariya diravan dan hinekan

berate 1. goştê genî **2.** elamet **3.** nîşane

berav 1. roja cilşûştinê **2.** dema kelîşoyê

ber avêtin 1. berwext zayîn, hê di pêş de bi cenîneke nivîşkan an jî mirî ve zayîn **2.** berwext tev gerîn

beravêtî 1. sewala ku têjika wê ji ber çûye **2.** kesê ku berwext tev digere

-**çalakiya beravêtî** karê ku di dema xwe de neqewimiye

beraz xinzîr

beraze perwaneyên berêş

berbajar nava bajêr

berban şanişîn

berbang aso, berbeyan

-**berbanga sibehê** ronahiya berî şefeqê

berbaz di artêşê de payeya di bin serbaziyê re

berbejn 1. nivişta stûyan **2.** hemayîl

berbend karê ku kirina wî qedexe ye

berbend bûn derî li ber hatin girtin

berbendî 1. qedexe **2.** asteng *"diz xwemal e, **berbend** betal e"

berbend kirin qedexe kirin

berber [I] 1. dij **2.** reqîb

berber [II] kesê ku por û rihan dikurtisîne û tiraş dike

berberî [I] 1. neyartî **2.** dijminatî

berberî [II] pîşeyê kurtisandin û kurkirina por û rihan

berbes wizeya ku di xwarinan de heye

berbiba 1. cihê ku ba jê digire **2.** cihê ku xewle ye û teşqele jê tên *"guhera dawiyê, **berbiba** ye"

berbiçav 1. dîtî û bînayî **2.** eşkere û diyar

berbisk toqeya porê jinan
berbî berbûk *"bêder bi bê, bûk bi **berbi**yê"
berbûk jina ku bi bûkê re mijûl dibe, hevalbûk *"dawet ferikî, **berbûk** hetikî"
Bercîs gerestêkek e
berçavk alava şûşeyî ya ku datînin ber çavan
berçavkfiroş kesê ku berçavkan difiroşe
berçek kesên ku amadeyî perwerdeya leşkerî û çekhildanê ne; destbidar
berçêlk **1.** mêjî, hewsele **2.** bersînga çivîkan
berçile meha duwazdehan, berfanbar
berdan [I] **1.** terikandin **2.** jê vegerîn **3.** dagerîn **4.** dest jê vekêşan
berdan [II] **1.** rih û por dirêj kirin **2.** kinc bi ser de werkirin *"ji derdan, rih **berdan**"
berdar **1.** bibereket **2.** têgihiştî **3.** biadan
berdayî **1.** azadkirî **2.** jina ji mêrî veqetiyayî
berdelan erdê bikevir
berdeq lîstikeke zarokan a ku li ser piyekî radiwestin û milên xwe li hev dixin hetanî yek ji wan bikeve
berdeqanî alavake kevirhilfirandinê ya ku ji du bendikên dirêj û navendekê pêk tê, bi ba dikin û keviran pê diavêjin; kefkanî
berdest **1.** hazir, amade **2.** berhevkirî
berdestî kesê ku di xizmeta xelqê de kar dike
berdevk [I] kesê ku li ser navê welatekî ,alîyekî an jî sazîyekê diaxive û ramana wan der dibe
berdevk [II] pêşmala ku didine ber devê zarokan da ku cilên xwe nelewitînin
berdewam li ser kar
berdewam kirin **1.** domandin **2.** şopandin
berdêl **1.** biha, qîmet **2.** şûndiyarî
-berdêl kirin **1.** ber ve dayîn **2.** bi hev re guherîn
berdil **1.** ezîz **2.** evîndar **3.** gerdenî
berdilk **1.** pêşmal **2.** berdevk
berdîwar **1.** bêkes **2.** sêwî **3.** belengaz
berdû cîl û cegenê ku pê xesîlan çêdikin
bere **1.** cebhe **2.** rû **3.** enî
bere bere hêdî hêdî ber bi asteke dîtir ve
berecot pîvaneke qada erdê ye *(920 m2)*
beredayî **1.** bêxwedî **2.**

serbest **3.** bêkêr **4.** beytu
berendam **1.** kesê ku namzedê endamtiyê ye **2.** hêjayî hilbijartînê
berendamî hêjatiya hilbijartinê
berespî kevirê kilsê
berevajî **1.** çewtbûyî **2.** serobinobûyî **3.** hember **4.** zid, dij
-berevajî vê yekê li hemberî vê yekê
berevajî kirin **1.** serobino kirin **2.** têvel kirin
berevan **1.** parastvan **2.** parêzer
berevanî **1.** parastvanî **2.** parêzerî
berevanî kirin **1.** parastin **2.** lê xwedî derketin
bereyîşk mencenîq
berê **1.** di pêş de **2.** hê di zû de **3.** ji mêj ve *"çû Şamê û hat jî, dîsa kerê **berê** ye"
berêvar **1.** piştî esrê **2.** nêzîkî tarîbanê *"berfa **berêvar**ê, qirê tîne li debarê"
berf barija ku kulî kulî dibare *"**berf**a çiyayê bilind, pir dibe"
berfanbar meha 12'em a salnameya zayînî
berfedîn belekiyên berfê ên ku ber bi vehelînê ve diçin
berfemot helewa ku ji doşav û berfê tê çêkirin
berfende aşît, şepe, renî
berfiravîn xwarina sivik a beriya navrojê
berfireh **1.** çarmedor **2.** bi dorfirehî
berfîn **1.** cihê biberf **2.** kulîlka ku piştî vehelîna berfê hêşîn dibe
berfşo barana ku berf pê re dibare; şilope
berg **1.** cil, kiras **2.** rûpela sereke ya kovar û pirtûkê
-berg kirin **1.** kiras kirin **2.** *(pirtûk)* cild kirin
bergeh **1.** dîmen **2.** êwirgeh **3.** depê şanoyê, dik **4.** qad, meydan
bergerîn **1.** şîreta bi lavayî **2.** tembîha bi rica û tikayê
bergew kirin xitimandin
bergind berdêl
-bergindî êlekê ye bi qasî eşîrekê hêja ye
bergirî **1.** tevdîr **2.** berbend
bergîdan **1.** hilberîn **2.** bereket **3.** adan **4.** berdêl **5.** bîmekarî *"E-legaz birinc be û Erez jî rûn be, heke **bergîdan** tune be, dîsan dê pûç be"
bergîn pirtûka bicild
bergîr mehîna ku nû ji canîtiyê derketiye dê

were fehlan û avis bibe
bergîz kincên kurdî yên zilaman ên ku ji merezî tên ristin; şal û şapik
bergsazî karê amadekirina şeklê cildê pirtûk û kovaran
berguhk alava ku ji serikekî an jî diduyan pêk tê û axaftinan radigîne
berhem 1. eser **2.** adan **3.** xebat
berhemdar 1. biadan **2.** xebatkarê ji bo kedekê
berhevkar 1. civandî **2.** amadekarê komkirinê
berhev kirin 1. civandin **2.** kom kirin **3.** tomar kirin *"ava rijiyayî, nayê **berhev kirin"**
-**berhev kir ji deriyan û da xêra miriyan** ji parsê civande hev û ji bo quretiyê li xelqê belav kir
berhevok 1. tomar, belavok **2.** berhema ku hatiye komkirin
berhewa 1. bêwate **2.** bêkêr
berhingar dij
berhingar bûn pêrgî hatin
berik [I] kevirên biçûk; xîç, xişir
berik [II] fîşeng
-**berika nediyar** fîşenga ku kes nizane ji kuderê hatiye û lê ketiye
berizîn/diberize/biberize 1. har bûn **2.** *(seg)* pelişîn hev
berî [I] 1. besta bixîz **2.** rastahî *"dinya ji hinekan re **berî** ye, ji hinekan re jî av û herî ye**"**
berî [II] sade û hêsa
berî [III] bêguneh û bêtawan
berîk berîk
berjeng 1. delîl û îsbat **2.** berateya nexweşiyê
berjengî nîşaneya mirinê
berjewendî meslehet
-**berjewendiya** giştî mesleheta cemawerî
berjewendîperest kesê ku li mesleheta xwe tenê digere
berjêr 1. berbijêr **2.** sernişîv
berjor berbijor, hevraz
berk [I] hewza avê
berk [II] 1. sext, zexm **2.** şidiyayî **3.** qewîn
berkanî kefkaniyê kevirayêtinê
berkaz 1. pace, pencere **2.** perwaz
berkeftî 1. biqîmet **2.** muhterem **3.** berdil
berkel xwarina ku nêzîkê kelînê ye
berkele golikê ku teme-

nê wî nêzikî sê salan e
berkeş sinî
berkeşok siniya biçûk
berkêr sewalê ku dê bê serjêkirin
berkêr kirin ji bo serjêkirinê dermal kirin
berkêşan 1. çêkirin **2.** rokirin
berkurk [I] 1. qirik, gewrî **2.** berçêlk
berkurk [II] mirîşka ku dema kurika wê hatiye
berlêv qerax
-**berlêvên avê** qeraxên avê
-***(baçik)*** **berlêv kirin** *(bêyî ku ji devê xwe derxe)* cixare kêşan
bermal jina ber malê *"**bermal,** xwedana malê ye**"**
bermalk bêra berfê; berfik
bermax rûpelên baçikan
bermayî 1. jêmayî **2.** dawî
bermîzk mîza ku nîşaneya qelewbûna sewalan e
bernac kone, xasûk
bername mijara sazbûyî
bernamesaz kesê ku di sazî û dezgehan de mijaran amade dike
bernav 1. navê pêşîn ê mirovan *(navê sêqolî wekî: Azadê Lezgînê Celalî be, bernav: Azad e û paşnav jî Celalî ye)* **2.** navê din ê ku pê hatiye nasîn *(her wekî: ji kesekî qebrax re Karêl bê gotin û wisa bê nasîn)*
beroj berpala ku tavê dibîne
beroste pîşekarê nûgihiştî yê ku hîna nebûye hoste
beroş amana ku ji qûşxaneyê mezintir û ji sîtilê biçûktir e *"dîz ji **beroş**ê re dibêje: 'wê de here rû-teniyê!**' "**
berpal 1. dibûr **2.** beroj *"ba ji tehtê **berpal**ê çi dibe?**"**
berpêş kirin araste kirin, pêşandin
berpirs kesê ku bi peywirekê radibe; peywirdar, wezîfedar
berpirsiyar peywirdar/wezîfedar
berpirsiyarî peywirdarî, wezîfedarî
berpisyar kirin kar û guneh xistin stûyê yekî an jî hinekan
berpişt şala navê
bersiv vegerandina pirs**i**yara kesekî; cewab
-**bersiv dan** pirsiyara kesekî lê vegerandin; cewab dan
bersojk nexweşiyeke a-

şikê ye
bersojkî bûn ji mîdeyê azî kirin
berstûk aliyê kincê yê ku dora stûyî dipêçe; paştû, pastîn
bersûc kesê ku ji ber tawanekê tê rapirsîn
berşîv xwarina sivik a beriya şîva êvarê
bertav cihê ku tîrêjên rojê lê digire
bertav kirin li ber tîrêjên rojê raxistin
bertek bi awayekî neyînî tevgerîna li dijî bûyerekê
berteng **1.** kembera li ser kulêmekan **2.** kêmber
bertîl **1.** rişwet **2.** kirt/qirt **3.** kamçûr *"çav ji çavan şerm dike, **bertîl** keviran nerm dike"
bertûrk berçêlk
berû [I] masiyek e
berû [II] darek e
bervang **1.** pêşmal **2.** berstûk
bervihêr **1.** biferaset **2.** têgihiştî
berwar **1.** tiştê meyildar, xwar û vîç **2.** dibûr, beroj **3.** mêjû
-**berwar bûn** **1.** takêş bûn, di aliyekî de xwar bûn **2.** weşweşîn
-**berwar kirin** **1.** takêş kirin, di aliyekî de xwar kirin **2.** weşweşandin
berx têjika mihê *"**berxên** pir, ji mihên pir in"
berxistin **1.** eşkerekirin **2.** hînkirin
berxistî pêşniyar
berxvan kesê ku berxan diçêrîne
ber xwe dan [I] **1.** cîhad kirin **2.** tê koşîn
berxwedan [II] **1.** cîhad **2.** têkoşîn
berxwedar jîdirêj
berxwedar bûn jîdirêj bûn
berxwedêr **1.** mucahid **2.** têkoşer
berz bilind
berzax heyama ji mirinê hetanî roja qiyametê
berz bûn bilind bûn
berze winda
berze bûn winda bûn
berzek navbir
berze kirin winda kirin
berzeq cinsî, zayendî
berzex berzek
berzile berzik
berzik binzik
berzî bilindahî
berzîn [I] caniyê ku amadeyî perwerdekirina siwarbûnê ye
berzîn [II] kulavê ku di bin zîn û kurtên de davêjin ser pişta hesp û keran
berzîne kevirê rengren-

gî

berz kirin bilind kirin

bes 1. bi qasî têra xwe **2.** lêbêlê *"dinya bûye kes, tu kesî negotiye: **bes"**

beser çav

besimîn/dibesime/bibesime 1. bişirîn **2.** ken ber lêvan ketin

besît 1. hêsa **2.** di arûzê de qalibek

best îlham

-best lê rabûn îlham lê peyde bûn

bestandin/dibestîne/bibestîne girtin, dadan

bestenî şirîniya ku bi şîr, şekir û fêkiyan tê çêkirin û bi sarî tê xwarin

bestin/dibeste/bibeste 1. cebirîn **2.** zeliqîn

bestir 1. raxistina nava malê, ferş **2.** mitêl

beş [I] 1. çal **2.** kesê ku di eniya wî de belekiyek heye *"çileyê reş, debarê diqedîne li gayê **beş"**

-beş kirin di eniyê de nîşaneyek çêkirin

beş [II] 1. par **2.** behre **3.** qisim **4.** dabaş *"**beş** kete stûyê maldaran, avêtin serê hejaran"

-beş kirin par kirin

beşavend ahengdariya di dawiya ristên helbestekê de

beşdar kesê ku tevî kar an jî çalakiyekê dibe

beşdarî tevlêbûna kar an çalakiyekî

beşdar bûn/beşdarî tê de kirin tev lê bûn

beşer 1. feraset **2.** fehm û zanîn

-*(jê)* beşer kirin *(di heqê tiştekî de)* pispor bûn û jê zanîn

beşerkor 1. bêferaset **2.** aqilsivik

beşervekirî 1. rûken **2.** rûbirqonek **3.** biferaset

beşişîn/dibeşişe/bibeşişe 1. bişirîn **2.** bişirîn **3.** ken ber lêvan ketin

beşt 1. textikê stûr û dirêj **2.** kêranê avahiyan

beşûş devbiken

bet [I] ecemî, nûgihiştî

bet [II] cureyekî perindeyan ê ku dişibihe werdekan *"ar ê kewan e, risq ê **bet**an e"

betal 1. destvala **2.** bêkêr **3.** bêkar

betal bûn 1. îbtal bûn **2.** ji kar veqetîn **3.** rawestîn

betalî 1. bêkarî **2.** destvalatî **3.** bêkêrî *"**betalî,** xerabmalî"

betal kirin 1. netêw hesibandin **2.** kar rawestandin

betan [I] di her tiştî de aliyê ji hundir ve

betan [II] goştê nerme

betilandin/dibetilîne/ bibetilîne 1. westandin **2.** rawestandin
betilî 1. westiyayî **2.** rawestiyayî *"heta ku bûk xemilî, dawet **betilî"**
betilîn/dibetile/bibetile 1. westîn **2.** vêsîn
betir bêhtir, wêdetir
betirpêr sê roj beriya niha
betirpêrar sê sal berî niha
betlane 1. tehtîl **2.** raweste **3.** destûr
betran kesê ku nefsa xwe pir diecibîne
betûm bêqudûş
betûmî bêqudûşî
bevil 1. mirovê mînak **2.** hevrik
bevşik diranên qutkirinê
bexişandin/dibexşîne/ bibexşîne 1. efû kirin **2.** dayîn **3.** xelat kirin
-dan bexişandin dan efûkirin
bexîl çiriz, timakar
bexşan 1. efû **2.** bexşîş, şabaş
bext 1. talih **2.** siûd *"çavê kor tuneye, lê **bext**ê kor heye"
-bext û miraz di çavan de man 1. ji hevalan man **2.** negihiştin tu armancê
bextewar 1. bihuzûr **2.** aram
bextewarî 1. bihuzûrî **2.** aramdarî
bextiyar bextewar
bextreş 1. bêtalih **2.** bêsiûd
bextvekirî xwedî-siûd
bey pêşnîhada neqdî
beyaban cihê xewle; çol
beyan eşkeretî
-beyan kirin eşkere kirin
beyanî [I] eşkere *"bira biranî, bazar **beyanî"**
beyanî [II] 1. spêde **2.** sibeha zû
-beyanîbaş! sibehxweş!, rojbaş!
beyan-name nivîsa girîng a ku agehiyekê eşkere dike
beyar erdê ku ji çandinê re dest nade; pesar, çol *"bela xelqê ji çol û **beyar**an tê, a min belengazê Xwedê jî ji ber piyên min tê"
-beyar kirin zevîn neçandin
beybûn kulîlkek e
beytar bijîşkê sewalan
beytarî karê bijîşkiya sewalan
beytik cureyekî çivîkên biçûk e
beytu 1. bêxwedî **2.** beredayî
bez [I] 1. rev **2.** bazdan **3.** çengkirin *"**bez**a hes-pê,

namûsa siwêr e"
bez [I] donê ku bi goşt ve ye *"sibat hat û bihurt, nav û dilê gîskê **bez** girt"
-bez bi stûyê pisîkê ve kirin **1.** xurek spartin xurekxuran **2.** emanet teslîmî xayînan kirin
-bez girêdan **1.** qelew bûn **2.** komir bûn
beza **1.** revok **2.** pêsivik, laşsivik
bezek beza *"bizina kulek û şivanê **bezek**, tev digihêjin ber dêrî"
bezandin/dibezîne/bibezîne **1.** dan revê **2.** dan bazdan **3.** xar kirin
bezîn/dibeze/bibeze **1.** revîn **2.** baz dan *"hespê her kesî, li gorî bextê wî **dibeze**"
-lê bezîn **1.** lome lê kirin **2.** lê xistin
-bezîn hev **1.** bi hev re ketin devjeniyê **2.** li hev xistin, pevçûn
bezmik bihukek e
bê [I] tiştê ku piştî dema niha tê
-dema bê *(r)* dema ku ayendeyê dinimîne
bê- [II] pêşgireke neyîniyê ye *"gul **bê** strî nabin"
bêayîk **1.** bêheyf **2.** kesê ku heyfa wî tê hilanîn **3.** derwêşê xwedîkeramet
bêbav **1.** kesê ku mêrê diya wî nîn e **2.** qeleş **3.** bêeman
bêbext **1.** qeleş **2.** xayîn *"mêrê **bêbext** pire be jî, bi ser re derbas nebe"
bêbextî **1.** qeleşî **2.** xayîntî
bêbextî kirin **1.** qeleşî kirin **2.** xayîntî kirin
bêbine **1.** bêqedr **2.** kêmbiha **3.** bêkêr
bêbingeh **1.** bêtar **2.** bêesl **3.** bêbinî
bêbinî **1.** pir kûr **2.** bê-wate
bêçiv **1.** bêziqzaq **2.** bêfetl
bêderman **1.** bêilac **2.** bêçareserî *"Xwedê, tu derdekî **bêderman** nedaye"
bêdev **1.** bêdeng **2.** devmirî
-bê dev û bê ziman **1.** nezanê axaftinê **2.** feqîr û belengaz
bêdê **1.** dêmirî **2.** sêwî *"keça **bêdê,** weke çiyayê bêrê"
bêdil **1.** nexwestî **2.** bêriza **3.** bêîştah
bêg kesê ku xulamokê berjewendiyên xelqê ye
bêgane **1.** nenas **2.** xerîb **3.** biyanî *"dilê **bêgane**yan, her bixem e"
bêgar kesê ku bêpere û

bêhember dixebite
bêgav 1. neçar **2.** bêderfet **3.** mecbûr
bêgavî 1. bêçaretî **2.** bêderfetî **3.** mecbûrtî
bêguman 1. bêşik **2.** bêgav **3.** neçar *"bela, ji derê **bêguman** tê"
bêgerd bêguneh
bêgêwil bêkêf
bêgêwil bûn dil çirmisîn
bêgêwil kirin kêf lê revandin
bêgêwilî bêkêfî
bêgiyan mirî, bêcan
bêhawe kesê ku beletewş û keteber tev digere
bêhemal bêxwedî û bêsexbêr
-bêhemal hiştin bêxwedî hiştin, bêsexbêr hiştin
bêhemdî bêyî ku wisa bixwaze; bêqesd
bêhempa 1. bêemsal **2.** bêhogir **3.** bêhevta
bêhiş 1. bêaqil **2.** kerose
-bêhiş ketin 1. ji xwe ve çûn **2.** sefêk bûn
bêhn 1. hilm, neks, nefes **2.** heyberên ku bêfil pê dihese
-bêhna xwe berdan navber dayîn
-bêhn jê hatin bi bêfilê hate derxistin ku tiştekî bûdar heye *"kesê ku sîr nexwe**, bêhn jê nayê"**
-bêhn jê teng bûn jê kerixîn
-bêhn kirin 1. henase kişandin hundir **2.** *(tiştê bûdar)* bi kepûyî tê derxistin *"dinya gulek e, **bêhn bike** û bide hevalê xwe"
-bêhn lê çikandin 1. xeneq lê şidandin **2.** bêqudûm hiştin
-bêhn lê çikîn 1. nefes lê teng bûn **2.** aciz bûn
-bêhn pê ketin 1. jê hilm wergirtin **2.** fis kirin **3.** genijîn
-bêhn vedan westa xwe danîn
bêhndar tiştê ku bêfil jê derdixe ka hilma wê çawa ye; bûdar
bêhnefişk 1. hilkehilk, nefesên li ser hev **2.** gumek ji kêşa baçikê
bêhnfireh 1. bisebr **2.** dilfireh **3.** rûnerm
bêhnok *(r)* nîşaneya vêsihê
bêhnteng 1. bêsebr **2.** bêtebat
bêhntengî 1. bêsebrî **2.** bêtebatî
bêhtir 1. zêdetir **2.** wêdetir
bêjandin/dibêjîne/bibêjîne ji bêjingê re derbas kirin, seridandin
bêje peyv, kelîme
bêjer gotî, axafger

bêjing alava qulqulî ya ku zadê çê û qeselê wî ji hev vediqetîne
-bêjing kirin bi bêjingê zadê çê û qesel ji hev jibartin
bêjî bîj
bêkar 1. bêîş **2.** betal
bêkes 1. xizan **2.** bêgav *"dilê **bêkes**an, li ser hemû kesan dişewite"
bêkêr 1. bêxêr **2.** ji tu tiştî re destnedayî
bêlête govend
bêmêjî 1. bêhiş, bêaqil **2.** ehmeq
bênamûs 1. bêar **2.** xîret **3.** qehbik *"eyarê **bêna-mûs**an fireh e"
bênamûsî 1. bêarî **2.** bêxîretî **3.** qehbiktî
-bênamûsî qebûl kirin 1. tola xwe li erdê hiş-tin **2.** tolaziya jina xwe pejirandin
bênavber bi berdewamî
bênder 1. cihê ku zad lê tê kutan *"bazar xweş e li **bênder**ê, ne li zeviyê"
bênefsî çilektî, silektî *"kalê ji **bênefsi**yê û pîrê ji bêkesiyê hev û du pirsîne"
bênimêj 1. kesê ku nimêj nake **2.** herimî, gemar
bênimêjî dema ku jin heyvane avê dibînin
bênimêj bûn 1. *(jin)* ketin kirasan, heyz bûn **2.** herimîn
bêpar 1. mehrûm **2.** bê-nesîb
-bêpar mayîn 1. mehrûm man **2.** bênesîb man
bêpayan 1. bêhevta **2.** bibiha
bêqudûm 1. bêmecal **2.** westiyayî
bêr alava kolandinê *"jin û mêr, weke tevr û **bêr**"
bêrawestan 1. di qîjekê de **2.** bê navber
bêrê 1. nelirê **2.** bêusûl
bêrêtî 1. nelirêtî **2.** bê-usûlî
bêrik [I] 1. cêb **2.** cêba paşilê *"destê kefîlan, di **bêrik**a wan de ye"
bêrik [II] alava biçûk a ku xwelî pê tê hildan
bêrî [I] 1. bêguneh **2.** rûpak
bêrî [II] cihê ku pez lê tê dotin *"ha şêwra jinan, ha **bêri**ya bizinan"
-dan bêriyê pez di şîştira dotinê de ber bi bêrî-vanê ve ajotin
bêrî [III] xwesteka dîtinê
-bêrî kirin ji bo dîtinê bi xwestek bûn
bêrîk di kincan de cihê ku kîsikekî tê hiştin; cêb *"hevalê **bêrîk**a vala, tuneye"
bêrîvan jina ku pêz û

dewêr didoşe
bêrvî alava ku di lûleyê de herka avê têkûz dike
bêsemt bêîhtiyat
bêserî 1. pir fireh **2.** bêxwedî
-bê serî û bê berate çûn bê xwedî û bêyî ku tu şopekê li pey xwe bihêle çûn
bêserûber keteber û pir fireh
bêsiûd bêbext, bêtalih
bêş 1. kamçûr **2.** xûgî **3.** bac
bêşik 1. bêguman **2.** teqez
bêtar felaket, karesat, afet, bobelat
bêtehr 1. bêhawe **2.** bêpîvan
bêteşe 1. danerotî **2.** serobero
bêtewş 1. bêhevseng **2.** beletewş
bêv tora masîgiriyê ya ku ji çeperên darî hatiye çêkirin
bêvan kes an jî tiştê nediyar
bêvil endamê bêhnhilkirinê; poz, kepû
-bi bêvilê girtin hişyar kirin
-bêvila xwe daliqandin mirûzê xwe tirş kirin
bêvîr 1. nexweşê li ber mirinê **2.** jihêzketî
bêwelat 1. bêcih û bêwar **2.** bêêl **3.** biyanî *"mirovê **bêwelat,** mîna çûka bêper û bêbask e"
bêxêr 1. bêkêr **2.** serxur *"dostê bixêr, ji birayê **bêxêr** çêtir e"
bêxwedî 1. bêsexbêr **2.** bêhemal **3.** bêkes *"bêndera **bêxwedî,** ji mirovî re nabe bênder"
bêyî ***(tiştekî)*** *(ew tişt)* ne tê de
bêyom bêqudûş
bêzar 1. betilî **2.** tengezar
-bêzar bûn 1. betilîn **2.** tengezar bûn
-bêzar kirin 1. betilandin **2.** tengezar kirin
bêzirav 1. newêrek **2.** ziravqetî
bêzû cureyekî nexweşiyên hişaloziyê ye
bi 1. daçekek e **2.** pêşgireke ku tevahiyê dide wateyê
-bi bandor bi tesîr
-bi boneya bi munesabeta …, bi sedema …
-bi dizî 1. dizîka **2.** bêhay, bêxeber
-bi dor di şîştirê de
-bi dorvegerî di rêzê de, di şîştirê de
-bi giştî bi gelemperî
-bi hev re 1. tevayî **2.** ba hev *"berx û gurên tirkan, **bi hev re** diçêrin"

-**bi hêsanî** ne bi zorê
-**bi jimare** bi ededeke diyar
-**bi kinayî** bi kurtasî û ne dûvedirêjî
-**bi kotekî** bi darê zorê
-**bi min** li gorî min
-**bi nav û deng** navdar, meşhûr
-**bi piranî 1.** zêdetir **2.** bi gelemperî **3.** bêhtir
-**bi rastî** ne bi derew, di heqîqetê de
-**bi rêk û pek 1.** bi pergal **2.** têkûz
-**bi roj** wexta ku tav heye
-**bi ser de** pê re *"kera xwe bi kerekê da, cilika wê jî **bi ser de** da"
-**bi şev** êvarê
-**bi şev û roj** sibeh û êvarê
-**bi şêt û pêt** bi şivê û hêzê
-**bi şêweyeke berevajî** bi awayekî çewt
-**bi taybetî** xusûsî, ne bi gelemperî
-**bi tenê 1.** bi serê xwe **2.** hişk û hola
-**bi tevayî** bi giştî, hemû
-**bi tundî** bi zextî, bi pêkutî
-**bi vî awayî** bi vî cureyî, bi vî tehrî
-**bi vî rengî** bi vî şiklî, bi vî celebî
-**bi vî şêweyî** bi vî awayî, bî vî rengî
-**bi zanayî** bi awayekî têgihiştî û li ser hişê xwe
-**bi zorî** bi kotekî *"hesinê sar, **bi zorî tê** kutan"
biaqil 1. xwedîferaset **2.** jîr û jêhatî *"barê **biaqilan**, pişta kêmaqilan"
bi ber bayê yekî ketin pê xapîn
bi bîr anîn di zêhna xwe de gerandin *"ger mirov xeraban nebîne, başan **bi bîr nayine**"
bi bîr birin 1. îdrak kirin **2.** tê derxistin **3.** pê hesîn
bi bîr xistin hizra yekî ji bûyereke qewimî re amade kirin
bi cih anîn 1. pêk anîn **2.** kirin
bi cih bûn 1. tê de rûniştin **2.** tê de êwirîn
bi cih kirin 1. şûn kirin **2.** dewisandin **3.** rûniştandin **4.** êwirandin, sitirandin, hewandin
biçrik nanê di rûn de qijirandî
biçûk 1. nemezin **2.** hûrik **3.** zarok *"**biçûk** li cihê xwe, mezin li cihê xwe"
-**biçûk xistin 1.** rûmeta yekî şikandin **2.** bênirx kirin
-**biçûk dîtin 1.** biçûk

xistin **2.** bi pozbilindî lê nêrîn

biçûkahî 1. nizmî **2.** hûriktî **3.** zarokatî

bi dawî bûn 1. encam dan **2.** kuta bûn, qedîn, xilas bûn, red bûn

bi dawî kirin 1. jê encamek wergirtin **2.** kuta kirin, qedandin, xilas kirin, red kirin

bi derengiyê xistin 1. taloq kirin **2.** paş de avêtin **3.** paşê bi cih anîn **4.** egle kirin

bidil 1. jidil **2.** bi xwestinî **3.** bi rizaya xwediyî

bi dûr ketin jê veqetîn

bi dûr xistin 1. jê veqetandin **2.** şandin tarawgehê

bi encam bûn 1. pêk hatin **2.** bi dawî bûn

bi girî vekirin 1. giriyandin **2.** qehirandin

bigor alava ku pê tîna gêrebayê tê teselekirin

biha 1. qîmet, qedr **2.** nirx *"arê kewan re, risqê **biha** re"

biha bûn 1. biqîmet bûn, biqedr bûn **2.** binirx bûn

bihaname kaxeza ku bihayên kel û pelan li ser hatiye nivîsandin

bihar demsala vehelîna berfê û destpêka hêşînahiyê *"heta peyv neyê karê, yek naçe **bihar**ê"

biharat ardê giyayê tamxweş û bêhinxweş ê ku dikin nav xwarinan

bihare cureyekî genimê ku biharê tovê wî tê reşandin

bi hev şa bûn 1. hev xwestin **2.** hev kirin

bihêl kaxeza ku destûrê dide kar an jî çalakiyekî wek şano, tirad û hwd

bihêz 1. xurt, biquwet **2.** desthilatdar

bihîstin/dibihîze/bibihîze 1. bi guh seh kirin **2.** guhdarî kirin **3.** haydar bûn **4.** pê hesîn *"gava mitrib **nebihîzin,** êdî defê diqetînin"

bihîstok alava ku pê tê bihîstin û guhdarîkirin

bihîstyar 1. guhdar **2.** peywirdarê çi bê guhê wî **3.** hesas

bihost bihust *"**bihost**eke tevna çêkirî, ji barekî rîs çêtir e"

bihuk hemû cureyên kêz û mêşan; heşere *"dayê **bihuk** e, jinê ruhik e"

bihujandin/dibihujîne/bibihujîne helandin

bihujîn/dibihuje/bibihuje helîn

bihur 1. di cihên teng de şûna ku berteng e **2.** av-

tenga ku derfeta derbasbûnê dide *"çem bê **bihur** nabin"

bihurtin/dibihure/bibihure derbas bûn

bihust maweya di navbera kefedesteke vekirî; bost, bihost *"dema ku bextewarî nebe dost, fayde nake gera **bihust** bi bihust"

-bihust bi bihust pîvan baş endaze girtin

bihuşt cenet *"**bihuşt,** li rûyê erdê ye"

bihuştîn cenetmekan

bij 1. hêza xwarinê; bîz, îştah, mehde **2.** qilde, qirqal

bijandin/dibijine/bibijine 1. dil avêtin, mehdeyê xwe kişandin tiştekî **2.** tê gerandin **3.** çilkandin, lê reşandin

bijang perikên çavan

bijarte hilbijartî, sahibrewac

bijartin/dibijêre/bibijêre 1. hilbijartin **2.** tercîh kirin *"jinan **mebijêre,** esl xêr e"

bijinandin/dibijinîne/bibijinîne 1. tê gerandin **2.** îştah kişandin *"bi eşqa mêwijan, dil **dibijinîne** gûwijan"

bijiqandin/dibijiqîne/bibijiqîne 1. beloq kirin **2.** perçifandin

bijiqîn/dibijiqe/bibijiqe 1. beloq bûn **2.** perçifîn

bijî! aferîn!

-bijî azadî! bila azadî her hebe!

bijîn/dibije/bibije 1. qildeyê wî hildan, mehdeyê wî kişandin **2.** tê gerîn, lê alîn **3.** çilkîn

bijîreş simbil

bijîşk tebîb, hekîm

bi kar anîn 1. xebitandin, şixulandin **2.** kelk jê wergirtin

bi kar hatin bi kêrî tiştekî hatin

bikarhêner 1. kesê ku dixebitîne **2.** kesê ku sûdê jê werdigire

bi kêr hatin 1. sûdwer bûn **2.** layîq bûn

bikêrhatî [I] 1. sûdwer **2.** layîq

bikêrhatî [II] 1. pêwist **2.** destdayî

bikir [I] kesê ku dan û standinekê dike

bikir [II] kesê ku kar an jî çalakiyekê dike

bikirk binê bîr, kanî, çal, aman û hwd

bikuj kujer, qatil, mêrkuj

bila peyveke ku carinan xwestekekê û carinan jî karekî bilanî rave dike

-bila be xem nake, tiştek

nake

-bila bibêjin xençera Xaço heye ji bo quretiyê tiştek bi xwe re gerandin

-bila were heke dikare hatina wî çêtir e

-bila çavê min te nebîne cardin dernekeve pêşberî min

bilan îhtimal

bilandin/dibilîne/bibilîne **1.** miremir kirin **2.** taloq kirin **3.** egle kirin

bilanî îhtimalî

bilbil cureyekî çivîkên awazxweş e *"**bilbil** bi dengê xwe, mêrxas bi cengên xwe"

bilcim kesê ku tevî her karî dibe

bildbildo **1.** gingino **2.** lalo, tato

bildebild kirin **1.** ginegin kirin, di bêfila xwe de axaftin **2.** wekî lal û tatan axaftin

bi lêv kirin **1.** ji dêv avêtin **2.** der birin **3.** şehitandin

bilik *(di zimanê zarokan de)* mûzî, kîr

bilind **1.** berz, ber bi jor ve dirêj **2.** quloz

bilindahî **1.** berzî, dirêjahiya ber bi jor ve **2.** quloz

bilind bûn **1.** berz bûn **2.** hevraz bûn **3.** quloz bûn

bilind kirin **1.** quloz kirin **2.** berz kirin **3.** hevraz kirin **4.** bi ser xistin *"kurê çê, navê bavê xirab **bilind dike**"

bilî xeyrî

bilîn/dibile/bibile **1.** pê re mijûl bûn **2.** pê ve egle bûn

bilqîn/dibilqe/bibilqe *(av)* fişkîn û fûrîn

bilqînî dengê fişkîniya tiştên avî

bilûl qalibê rokirinê *"dêla sê, sê salan têxin **bilûl**ê, sala ku derxin her xwar e"

bilûr alava dengjeniyê ya ku bi pifkirinê tê lêxistin *"**bilûr**a li ber gê ye, çiraya li ber kûreyê ye"

bin **1.** tar **2.** qûntar **3.** cihê jerîn ê her tiştî

binate **1.** şop **2.** binyad, xîm **3.** bineçe

binaşe binate

bi navê lîstin **1.** pişta reqîbekî li erdê xistin **2.** zoran kirin

bi nav kirin [I] **1.** pênasek lê danîn **2.** wate lê bar kirin

binav kirin [II] noqî kûrahiya avê kirin

binbar peywirdar

bincan dîwarê ku li ber ava herikbar tê jenîn

bincî nivîna stûr a ku li

serê tê razan
binçavî 1. tewqîf **2.** rawestan
binçav kirin 1. tewqîf kirin **2.** rawestandin
binçeng qefa binê her du milan
-**pûrta binçengê** pirça ku di bin çepilan de hêşîn dibe
bindeq 1. cureyekî darên biber e **2.** berên vê darê
bindest kesê ku azadî û aramiya wî bi mercan ve girêdayî ye; ketî
bindestî rewşa kêmazadiyê ya ji ber mercen derveyî; ketîtî
binecih xwecih, rûniştî
-**bi binecihî kirîn û firotan** bi hemû milkiyetê ve kirîn û firotan
bineçe binate
binefş cureyekî gulan e
binefşî rengê di navîna sor û hêşîn de
binesazî tardanîn, xîmavêtin
binetar 1. esasê her tiştî **2.** di nivîsekê de bendên xwendinê
binfisî kirin 1. hêkên xwe genî kirin **2.** nebaşiyên xwe veşartin
-**bingeh** tar, xîm/hîm
-**bingeha aborî** hîmê îqtisadî
-**bingeh danîn** tar danîn, xîm avêtin
bingehîn esasî
binik 1. binê îskanê **2.** bincixare
binî bin
-**binî dan tavê** karê xwe giş qedandin
binîje di avahiyan de taqê li herî biniyî
binkask kasika ku digel piyanê tê danîn
binkirask kinca tenik a ku di bin cilên derveyî de tê lixwekirin
binpê kirin 1. pêpest kirin **2.** îxlal kirin
bintîn 1. mal û milk **2.** sexbêrî
(bi) **bin xistin 1.** berjêr kirin **2.** mexlûb kirin, sernuxûn kirin
binyad tar, bingeh *"jina malê, **binyad**an dizane"
biok [I] kirêt
biok [II] heşerat, bihuk
bi pêş ve çûn perisîn û meşîn
bir 1. beş **2.** qisim **3.** par **4.** kerî **5.** tîke
bira kesê ji dê an jî bavê mirovî *"tenê **bira,** di hawara birê de tê"
-**birayên hûrekî 1.** ji heman dê û bavî **2.** dizên tûrekî
birale şitil
biramak kesên ji eynî da-

yikê lê ne ji heman bavî

birandin/dibirîne/bibirîne 1. binevat kirin **2.** îmha kirin **3.** tune kirin

biraşîr kesê ku di dema zarotiya wî de wî jî şîrê diya wî mêtiye; şîrbirak

biraşte alava ku li serê goşt tê pijandin

biraştin/dibirêje/bibirêje goşt pijandin *"êgir girte mala yekî, yê din got: 'tu bi Xwedê venemirîne, da ku *(ez)* kewên xwe li serê **bibirêjim'** "

biratî 1. hevpişkiya di dê an jî bavî de **2.** rewşa kesên ji heman olê *"**biratî** bi baran, hesab bi misqalan"

biraza lawê birayê mirovî

birazava kesê ku di daweta zavê de xwedîtiya wî dike

birazî keça birayê mirovî *"ap bi **biraziyan** re dike, xal bi xwarziyan re dike"

birc 1. avahiyê bilind û asê yê ku ji bo zêrevanîyê tê bikaranîn **2.** kêlû

birçêk lîstika cirîdê

birçî 1. kesê ku pêdiviya wî bi xwarinê heye; nêzdeçûyî **2.** netêr **3.** zikvala *"çavên **birçî,** tu carî têr nabin"

-ji birçînan zik miz dan tiştek nedîtin ku bê xwarin

birçî bûn 1. zikvala bûn **2.** ji nêz de çûn, birsî bûn *"kûçik **birçî dibe,** gûyê xwediyê xwe dixwe"

birçîtî 1. nêzdeçûn **2.** netêrî, zikvalatî

birek alaveke hesinîn a ku pê dirankên wê yên tûj dar, lek û hwd tên qutkirin

bireser *(r)* karê ku kirde dike

bireş 1. xizan, feqîr **2.** belengaz

bi rê ketin 1. sefer kirin **2.** meşîn *"heke biçûk li gor mezinan **bi rê nekevin,** dê lingên wan timî li keviran bikevin"

bi rê kirin 1. bi rê xistin **2.** şandin

bi rê ve birin 1. îdare kirin **2.** kar gerandin

bi rê ve çûn 1. meşîn **2.** bizîn

bi rê xistin 1. meşandin **2.** şandin

birêxistin bûn bipergal bûn

birêxistin kirin bipergal kirin

birêxistî bipergal

birêz 1. giranqedr **2.** birûmet

birgeh 1. cihê birînê **2.** cihê vebirînê **3.** di peyvê de cihê rawestanê *wek: ba-jar, cen-ga-wer ...* **4.** cihê hevgirtina gehan

birhan delîl û îsbat

birin/dibe/bibe neqil kirin

birik bayekî bêhnkirêt ê ku piştî zadxwarinê ji devê mirovî derdikeve, qirpik

birinc cureyekî zadê ku li cihên avî hêşîn dibe *"erd **birinc** be jî, av rûn be jî, heke xwedî tunebe zû diqede"

biriskandin/dibiriskîne/bibiriskîne teyisandin, çirûsandin

biriskîn/dibiriske/bibiriske teyisîn, çirûsîn

birîn/dibire/bibire [I] 1. qut kirin **2.** jê kirin *"hezar carî bipîve, carekê **bibire"**

birîn/dibire/bibire [II] 1. binevat bûn **2.** qiriyan **3.** kuta bûn

birîn [III] 1. di lêş de cihê zedegirtî **2.** cihê ku kêm û îltihab girtiye *"**birîn**a dijûnê, ji birîna şûrê neyêr kambaxtir e"

-birîna xwe bi destê xwe kewandin derdê xwe bi dermanê xwe çareser kirin

-birîna kûr derd û keserên xemgîniyê

-birîn azirandin kul û keder tev rakirin

birîndar 1. derbexur, zedegirtî **2.** kesê ku rûmeta wî herişiye *"**birîndar,** bi birîna xwe dizane"

birîndar bûn 1. derbe xwarin **2.** zede girtin **3.** herişîn

biriqandin/dibiriqîne /bibiriqîne 1. teyisandin **2.** çirûsandin **3.** mesqel kirin

biriqîn/dibiriqe/bibiriqe 1. teyisîn **2.** çirûsîn **3.** mesqel bûn *“bejn **biriqî,** dil xeriqî”

birk hewza avê

birmût bêhndank

bi ro de berdan 1. tevî avê bi rê kirin **2.** bêsexber hiştin *"qenciyê bike û **bi ro de berde"**

bi ro de çûn 1. bêhemal bûn **2.** bi kêr nehatin **3.** ber herka avê xwe ranegirtin *"bi destê nemerdan meçe, bila av te **bi ro de bibe"**

birû mûyên wekî kevaneyekê li fêz çavan şîn di-

bin, bijang *"li ser çavan, **birû** hene"

-birû şeh kirin û çav der kirin 1. hembêz kirin û ji piştê zêl vexistin **2.** wekî alîkarî xuya bûn û xedarî kirin

birûsk berqvedana esmên a ku carinan xisarê jî bi xwe re tîne

-birûsk vedan berqa bi xisar vedan

biryar qerar

-biryar wergirtin/standin qerar dan

biryardar biqerar

biryardarî 1. qerardarî **2.** cidîtî

biryarname qerarname

biserûber 1. bipergal **2.** birêxistinkirî

bisk porê ku di hinda guhan de dadiliqe ser rûyî

bist 1. sêla qeliyê **2.** şîş **3.** qevd

bistik 1. qevdik **2.** çembil

bistî tayên ter û nazik ên ku dikevine navbera belg û çiqê darê an jî serik û rehçikê rehekê

bişirîn/dibişire/bibişire 1. ken ber lêvan ketin **2.** besimîn

bişkaftin/dibişkêve /bibişkêve bişkivandin

bişkivandin/dibişkivîne/bibişkivîne 1. dirûn vereşandin **2.** bûn sedema vebûna kulîlkan

bişkivîn/dibişkive/bibişkive 1. dirûn vereşîn **2.** kulîk vebûn

bişkoj/bişkok di kincan de tiştê ku pêsîr, bêrîk û hwd tên girêdan; polik

bişkuv 1. qalikê kulîlkan ê ku beriya vebûnê li ser e **2.** qalikdana çêrmî ya ji ber kêmxwarinê

bişkuv dan *(dar û giya)* kulîlkên di qalikan de jê re çêbûn

bitim fistiqa biyanî

bitir 1. qert **2.** qamir

bitir bûn har bûn

bitov bikakil, bidendik

biv 1. *(di zimanê zarokan de)* çiz **2.** xetere

bivê nevê çawa hebe

bivir alaveke hesinîn a devtûj û bidestik e, ji bo birîna daran jê fayde tê wergirtin

-bivir li kêvir xistin çewt tev gerîn

biwar 1. tûş **2.** îstiqamet

biwartin/dibiwêre/bibiwêre bihartin

biwefa kesê ku li ser sozê xwe disekine *"kî **biwefa** ye, ew bira ye"

biwêj gotina navdar

bixêrî kuleka ku dû tê re derdikeve; rojing

biyanî 1. bêgane **2.** xe-

rîb *"**biyanî,** bidê goştê ranî; dê bi ser te de bê poşmanî"

biyom 1. biqudûş **2.** bixêr

bizav hereket, çalakî

-bizava diravî di sûqê de hereketê danûstandinên pereyan

-bizava rizgarîxwaziyê tevgera kesên ku bi mebesta serbixwetiyê çalakiyan dikin

bizdandin/dibizdîne/bibizdîne 1. tirsandin **2.** hetikandin **3.** dabarandin **4.** sist kirin

bizdîn/dibizde/bibizde 1. tirsîn **2.** hetikîn **3.** sist bûn

bizdonek 1. newêrek **2.** bêbiryar **3.** revoke *"**bizdonek** her roj dimire, mêrxas carekê "

bizin sewaleke malê ya ku ji bo şîr, goşt û mûyê wê tê xwedîkirin *"heke **bizin**ê têr xwar, qiloçên xwe li kendalan dide"

bizir [I] tov *"**bizir**î ba-vêje bi çengan, bêndêrê hilîne bi dengan"

bizir [II] rûnê ku ji çêreya çeqçeqê tê bidestxistin

bizivîn/dibizive/bibizive 1. livîn **2.** pirpitîn **3.** qirqilîn

bizîn/dibize/bibize hereket kirin

bizmar mix *"du textik û **bizmar**ek"

bizmar kirin mix kirin

bizmik devgema biçûk a ku davêjin devê sexeleyan da ku nemêjin

bizot agirê pir bi şewat

bizûz cureyekî heşeratan e û heke têkevin tiştekî bi domana demê re dirizînin *"kul dibine **bizûz** û li canê meriyan ba dikevin"

bî 1. jina bêmêr **2.** mêrê bêjin *"sibat jina **bî** ye, sibehê dikene û êvarê digirî"

bîbik reşika çêv

bîber îsot

bîdar 1. hişyar **2.** haydar

bîhok mêweyek e

bîj zarokê zinayê; bêjî

bîjek di mêrgên levenan de cihokên avê

bîjî 1. dasî **2.** mûyê dêla ker û hespan

bîme temînat

bîme kirin bi berdêleke diyar ji bujenekê re ewlehî peyde kirin

bîmexane 1. saziya ku ji temînatan berpirsiyar **2.** avahiya vê saziyê

bîn bêhn

-bîna şîr ji dêv hatin hîna viringî bûn

bîna 1. kesê ku dibîne **2.**

avahî
bînahî 1. ronahiya çêv **2.** şiyana dîtinê *"kurê mirovî, **bînahi**ya çavê mirovî ye"
bînahînasî zanistên ku pisporiya wan têkildarî çavan û dîtinê ye
bîner 1. temaşevan **2.** bîna
bîq cureyekî çêreya ku ajalan pir kok dike
-ma bîq dane vî pezî? vî pezî kîjan çêre xwariye ku evqas qelew bûne?
bîr [I] saringên avê yên di binê erdê de *"ava **bîr**ê, bi bîrê xwe tehl e"
bîr [II] 1. hafize **2.** hiş **3.** zêhn *"emele pîrê, nayê **bîr**ê"
bîrale şitilên daran
bîranîn di zêhna xwe de jîndargirtina bûyerên qewimî
bîrbir 1. biaqil û balix **2.** gihiştî **3.** reşîd
bîrdarî yadîgar
bîrdoz feraseta ramyarî
bîrdozî tekildarî feraseta ramyarî
bîrewer 1. rewşenbîr **2.** hişmend
bîrewerî 1. rewşenbîrî **2.** hişmendî
bîrkarî hemû zanistên ku bi kêrî jimartinê tên
bîrkarînasî zanistên ku pisporiya wan têkildarî hesabkirina endaze, kêş û pîvana tiştan e
bîrkor kesê ku bala wî vala ye; bîroke
bîrmendî 1. hişyarî **2.** zanatî
bîroke bîrkor
bîrov nexweşiyeke çermî ye
bîrovî kesê ku bi nexweşiya bîrovê ketiye
bîrxistok nameya hişyarkirinê
bîs 1. raz **2.** sir
bîsk 1. lehze **2.** demeke kurt
-bîska din xulekek berê
bîst jimareya 20'î
-bîstek 1. lehzeyek **2.** çirkek
bîstan kerdiya ku sewze lê tên çandin
bîstem*(în)* di rêza bîstan de
bîso 1. qumaşê şewitî **2.** ariya pîneyên şewitî *"agir pê keve, bêhna **bîso** jê nayê"
bîsokî xwarina ku bêhna dûyî di çêja wê de pêk hatiye
bîsokî bûn *(xwarina kelandî)* bêhna dûyî ji çêja wê hatin
bîşe daristana darên leflefok
bîşeng cureyekî daran e

bîşî [I] daristan
bîşî [II] biçrikên şirîn ên bi qasî libên sêvan
bîyanî 1. xerîb, bêgane **2.** giyayê çolê **3.** ajala dirinde, hov *"avê vexwe ji kaniyan, jinê bîne ji **biyani**yan"
bîz [I] 1. di giyaneweran de seheka ku tiştên sirûştî dipejirîne; qilqal, qilde **2.** xweparêzî
-bîzê xwe jê kirin 1. jê hez nekirin û qildeyê xwe lê xera kirin **2.** xwe jê girtin
bîz [II] şîşikên hûnanê
bîzoke 1. kesê ku her xwarinê naecibîne **2.** kesê ku kirinên xelqê naşêkirîne **3.** qure
bîzoketî quretî
BK kurteya /berî koçê/, beriya hicreta Cn. Pêxember ji Mekeyê ber bi Medîneyê
bobelat keresat, felaket
-Xwedê bobelatê neyîne serê tu kesî ez tûşî karesatekê hatim û tika dikim neyê serê tu kesî
boç boçik *"ji dînan re ne **boç** heye ne qorç heye"
boçesêlîn taweya bi boçik; miqilk
boçik 1. dêl, terî, dûv **2.** binik *"**boçik**a kûçikan, rast nabe"
boçûn raman, fikr, hizr
boke cesaret, wêrekî
bokeberan beranê şerkar
bone 1. munasebet **2.** sedem
boqije cureyekî çivîkan e
boqil geh, teşk
bor [I] bihur *"kerê ku di **bor**ekê de bikeve, careke din di wir re naçe"
bor [II] rengê sor
boraq 1. qurban **2.** nezr
boran cureyekî ba û barana ku lêkendên giran ber radibin
borandin/diborîne/biborîne 1. derbas kirin **2.** rabihurtin
borebor oreor
borebor kirin oreor kirin
borî [I] 1. derbasbûyî **2.** çûyî **3.** rabihurtî
borî [II] lûle
borîn/dibore/bibore 1. derbas bûn **2.** çûn *"kûçik diewtin, karwan **diborin**"
bosî 1. buxur **2.** xwarina şewitî
bosîdank buxurdank
bosîn/dibose/bibose [I] maç kirin
bosîn/dibose/bibose [II] bîsokî bûn
bosle qiblename
bost bihust
boş 1. zêde **2.** gur **3.** pir
boşahî 1. zêdeyî **2.** gum-

rahî **3.** pirî
boşelan **1.** ava lap boş **2.** rêl
bot **1.** kun, qul **2.** derz, qelş, cerx
boyax tiştê ku pê tê rengandin; gûn
boyax kirin rengandin
boyaxker pîşekarê rengandinê
boz rengê spî
buhist maweya bi qasî kefedesteke vekirî *"avê ku da ser serî, çi **buhistek** çi du buhist"
buruntî belgeya ku xwedîtiya kesekî ya li ser milkekî nîşan dide
buruntî kirin milkek li ser navê xwe dan qeyd kirin
bux hilm
buxar hilm û gilma ku li ser tiştên keliyayî dikeve
buxçik destmala ku kel û melî dikine navê
buxur çêreyên bûdar ên ku tên şewitandin da ku bêhneke xweş bidin doraliyê
buxurdank derdanka ku buxurê dikinê
bû [I] dawet, şahî
bû [II] bêhn
bûcî têjikên dêlikê; tûle
bûçû govenda dawetê
bûdar tiştê ku bêhn jê tê
bûjen daring, kereste
bûk [I] qûçê ku wekî tixûbê navbera du zeviyan de bi keviran tê jenîn
bûk [II] keça ku mêr dike, hevsera zavê *"**bûk** bi dilê zavê ye, çi pilepila melê ye"
-bûka baranê keskesor, heftreng
-bûka berfê heykelê ku ji berfê tê çêkirin
-bûka ter û can keça ku hîna mêr kiriye
bûkanî kinca ku bûk di roja dîlanê de li xwe dike
bûkik goştikê ku bi ser lêş ve hêşîn dibe
bûkil bûka nazenîn *"**bûkil**ê, ez şûkilê te me"
bûm kund
bûn/dibe/bibe **1.** hatin holê **2.** qewimîn **3.** rûdan *"**bibe** malavakirî, mebe malxerakirî"
-bûn def **1.** werimîn **2.** têr xwarin
-bûn marê nîvkuştî miraz di çavan de man
-bûn stêrka bin ewran ber çavan ketin û winda bûn
-bûn ta û derzî pir lawaz ketin
-bûn tajiyê kuçeyan riswa bûn û cihê paldanê nedîtin
bûncî kûçikê biçûçik

bûnewer 1. afirandî **2.** jîndar
bûnewerî giyanewerî
bûra/bûrî birayê jina zavê
bûrîn/dibûre/bibûre *(dewar)* orîn
bûse [I] şilekiya sermayê ya ku bi şev dikeve erdê; qiravî
bûse [II] kemîn, tele
bûse [III] ramûsan, paç
bûyer 1. rûdan **2.** tiştê qewimî *"her **bûyer**ek, ji mirovan re şîretek e"
bûyîn/dibe/bibe bûn *"**bûyî** mîr, Xwedê meke ji bîr"
BZ kurteya /berî zayînê/, berî mîlada Îsa eleyhiselamî

C

c/C tîpa sêyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide
cabil xercê ku pê dîwaran lê dikin
cacik benîşt
cacim/carcim 1. xalîçeya neqişandî **2.** çarşeva nivînan
cacir xwarina ku bi hingiv û gûzê tê çêkirin
cade di nava bajaran de riya erebeyan a fireh
cadû karekî destsivikiyê yî ku tiştinan di lisfê tiştên din de xuya dike; sîhir
cadûbaz kesê ku bi destsivikiyeke taybet tiştinan di dilqê tiştekî din de xuya dike; sîhirbaz
cadûbazî sîhirbazî
cadû kirin sîhir kirin
cahil 1. nezan, nebeled **2.** nûgihiştî
cahiltî 1. nezantî, nebeledî **2.** nûgihiştîtî
cahiliye rewşa nezaniyê ya beriya misilmanbûnê
cahnî kuriya mehînê; canî
cahş 1. têjika kerê **2.** xayîn
cam şûşe
-cama nesaya şûşeya girtikgirtikî û stûr a ku mirov çi di pişt de hebe nabîne
-cama zelal şûşeya tenik
camax zerekiya ku dikeve diranan
-camax girtin diran zer bûn
came kinc, cil
camêr 1. mirovê kaw **2.** destbelaş
camêrtî 1. kawtî **2.** destbelaşî
camêrkî 1. wekî kawan **2.** wekî destbelaşan
camî perestgeha misilmanan
camûs gamêş
can [I] 1. ruh, giyan **2.** jiyan ***"**mal vedigere, lê **can** venagere**"**
-can avêtin 1. bi dil û can xwe avêtin karekî an jî tiştekî **2.** pir hez kirin
can [II] ciwan
canan xweştivî, yarik

canazar teral
canazarî teralî
canbaz 1. lîstikvanê karên bixeter **2.** bazirganê ajalan
canbazî 1. lîstikvaniya karên bixeter **2.** bazirganiya ajalan
canberî ajaleke zeryayî ye
canbexş 1. Xwedayê efûkar **2.** cangorî
canbêzar 1. bêhnteng **2.** kesê ku dinya li ber çavan reş bûye
canbêzar bûn 1. bêhnteng bûn **2.** dinya li ber çavan reş bûn
can dan 1. mirin **2.** pir dil bijandin
candar ruhber
candarî jîndarî, ruhberî
canega ciwanega
canecan 1. jidil, samîmî **2.** kelecan
canemerg kesê ku di xortaniya xwe de miriye
canfeda cangorî
canfes qumaşê ku ji hewirmişê xwerû hatiye çêkirin
cangiran canazar, teral
cangoçk kesê ku zengilê dêrê dixe û filehan gazî dêrê dike
cangorî 1. şehîd, pakrewan **2.** kesê gu jiyana xwe ji bo riyeke pîroz dike gorî; fedayî
canhêştir sewaleke çolê ya stûdirêj e; stûdirêj
canik yar *"kî li hêviya **canik**ê maye, bê jin maye"
canî 1. têjika mehînê; cahnî **2.** tor û negihiştî
canpola kesê ku mîna polayê qayîm e
canzerî kesê ku ji ber nexweşî, tirs an jî lawaziyê rengê wî zer xuya dike
car sefer, qol, teql
car caran/carinan ne her timî, ne her wisa
-cara xwe caranî kirin dora xwe bi ser tu kesî ve bernedan
-car hate ser carê bi qaydekî din gotin heke heman tişt biqewime bertekeke tundtir nîşan dan
cardin sefereke din, qoleke din *"emrê çûyî, **cardin** nayê"
caris çêr, sixêf
cariye 1. xizmetkara jin
2. jina ku di cengê de dîl ketiye û wekî bendeyekê hatiye firotin
carok gêzî, siqayîl
carû bûjena ku pê dîwar tên seyandin; seya
carûd bêrik
catir çêreyek bêhndar a ku di xwarin û vexwarinan de tê bikaranîn

caw 1. pîne **2.** qumaş, pirtî *"**caw** dibe kitan, dew dibe derman"
-caw cawê we ye û cawbir cawbirê we ye kar û eleqeya me bi we tune ye û her tişt li ba we diqede
cawbir meqes
cawker raçandiyê qumêş
cawî diş
cawîdan ebedî, bêpayan
cax [I] şîşikên hûnanê
cax [II] 1. hewza di hundir de **2.** cerxa ku wekî refan di dîwêr de tê hiştin
cax [III] şîşên li dora pêlekan û paceyan
cax [IV] xwarineke ku ji çexşûr û hêkan tê çêkirin
cazû jina dekbaz a kone
ceban [I] 1. goristan **2.** gor
ceban [II] 1. abal **2.** newêrek
cebar cerahê keştek û endamên ku ji cih derketine
cebilxane cihê ku muhimata leşkerî lê tê veşartin û parastin
cebirandin/dicebirî-ne/bicebirîne 1. *(keştek)* tedawî kirin an jî *(endamê ku ji cih derketiye)* li şûna wî ya berê vegerandin **2.** *(têkiliyên xerabûyî)* bi rêk û pêk kirin **3.** *(kar)* têkûz kirin
cebirîn/dicebire/bicebire 1. *(keştek)* pak bûn an jî *(endamê ku ji cih derketiye)* di dewsa xwe de rûniştin **2.** *(têkiliyên xerabûyî)* bi rêk û pêk bûn **3.** *(kar)* têkûz bûn
cedel 1. nîqaş **2.** devjenî
cedew birîna serpîlên ajalan
cefa 1. derd **2.** westan **3.** zehmetî **4.** renc
cegen cureyekî giyayê nermik ê ku pê raxistinên malê, selik û hwd çêdibin; cîl
ceh zadê ku piranî ji bo xwedîkirina ajalan tê çandin *"**ceh,** qet nebûye genim"
cehdasî zadê ku hebên wî dişibihin cêh lê ji wan biçûktir in
cehimandin/dicehimîne/bicehimîne 1. qewirandin **2.** kuştin **3.** mirar kirin
cehimîn/dicehime/bicehime 1. qewirîn **2.** mirin **3.** mirar bûn *"se **bicehime,** mêvan bêşiv tên malê"
cehişandin/dicehişîne/bicehişîne 1. ji ser hiş birin, nehişî kirin **2.** bi

xwarin, vexwarin an jî bêhneke jehrînî kuştin

cehişîn/dicehişe/bicehişe **1.** ji ser hişê xwe çûn, nehişî bûn **2.** xwarinê jê girtin **3.** ji ber bêhneke jehrînî ji xwe ve çûn **4.** bi sedema jehrê mirin

cehînî xwarinên ku ji ardê cêh hatine çêkirin *"behaneya tirekan, nanê **cehînî** ye"

cehter catir

cehzeran **1.** dema zerbûna cehê zeviyan **2.** meha pûşperê

cejn **1.** eyd **2.** rojên şahiyê yên gelêrî *"**cejn**a salê, bi salê re dibihure"

-cejna we pîroz be! eyda we bimbarek bibe

cejnane eydanî

celad **1.** stûbir **2.** mêrkuj

celaqî doşava pir tîr

celeb **1.** cure **2.** keriyê pêz ê ku diçe ber kêrê **3.** hevsarê dewaran

celebdar bazirganê pêz

celew gema serê sewalên siwarbûnê

cem **1.** ba, hind **2.** tayê barekî **3.** selika mezin

ceme caw

cemawer ehalî

cemawerî milkiyeta gel

cemed her tiştê ku ji ber sermayê hişk dibe; qeşa *"xanî, li ser **cemed**ê ava nabe"

cemedanî pûşî, egal, şaşik

cemexew kincên dema razanê; pîceme

cemidî **1.** ji ber sermayê qerisî **2.** sar *"ava **cemidî,** ji kaniyan qut nabe"

cemidandin/dicemidîne/bicemidîne **1.** bi sermayê qerisandin **2.** sar kirin

cemidîn/dicemide/bicemide **1.** ji ber sermayê qerisîn **2.** sar bûn *"berf ketiye ku ling **bicemidin**"

cemser **1.** gopika sêrî **2.** bakur û başûrê tewereya ku di navenda dinyayê re derbas dibe; pol, qutb

cenab **1.** hêja **2.** berkeftî **3.** delal

cenan rezvan

cenbelî titûna ku kêşa wê sext e

cendek **1.** cesed **2.** laş

cendere [I] amûra ku pê karên hûnandî tên biriqandin

cendere [II] amûra guvaştinê

cenet rawestgaha dawîn a bawermendan; bihuşt *"bi peyvekê mirov diçe **cenet**ê, bi yekê mirov

diçe cehenemê"
ceng **1.** şer, herb **2.** cîhad
cengawer **1.** şerkar, şervan **2.** herbî **3.** mucahid
cengebazî **1.** şer û oxilme **2.** şerê bi deng û feng
cengecol **1.** cergebez **2.** dîlana têvel
cengîn/dicenge/bicenge **1.** şer kirin **2.** tûşî hev bûn **3.** cîhad kirin
cengname çîrokên li ser pêkhatin û bidawîbûna cengan
cengwestan **1.** agirbest **2.** heta demeke diyarkirî rawestandina şer
ceqin *(bi meşê)* riya rojekê
cer mixê badayî
cerbader amûra ku pê mixên badayî tên şidandin û sistkirin
cercer **1.** gêre **2.** kam
cerde **1.** êrîş **2.** talan û desteserî
cerdevan **1.** êrîşkar **2.** talankar
cerg kezeb
cerge xeleqa endazeya wê 360 derece ye
cergebez [I] kezeba ku tevî don dibirêjin
cergebez [II] **1.** dîlana têvel **2.** govenda ji jin û mêran pêkhatî
ceribandin/diceribîne/biceribîne **1.** îmtihan kirin **2.** ezmûn kirin *"**ceribandin** ji neceribandinê çêtir e"
ceribîn/diceribe/biceribe **1.** îmtihan bûn **2.** ezmûn bûn *"dewê **ceribî,** di firekê de jî tê vexwarin"
cer kirin mixên badayî tê de çikandin
ces seyaya ji kilsê
cesed laş, term
cew [I] hebrîng
cew [II] rê û rêça avê; co
cewahir kevirên binirx û giranbiha *"axa mala mirovî, ji **cewahir**ê xelqê çêtir e"
cewdik meşkeke piçûk a ji bo avê ye
cewêlek xortê nûgihayî yê ku simbêlên wî derneketine
cewî benîştê dara çamê
cewr/cewrik têjikên se û guran; tûle *"ji dêlên tirol, **cewr**ên gurxenêq nakevin"
ceza ji ber tawanekî ve darizandin; seza
-cezayê giran sezaya qedexeyeke bixeter
-cezayê sermedî sezaya bendîkirina heta mirinê
-cezayê sivik sezaya tawaneke ne bixeter
ceza kirin ji ber tawanê

ve berpirsiyariyek lê barkirin

cezwe derdana ku qehwe tê de tê kelandin; çoçik

cêmik cêwî

cênik **1.** bisk **2.** valahiya ku li fêza hestiyê di bin biskan de ye

cêr **1.** kûzê avê **2.** her cure kûzê ji kaxetîtê *"**cêr**ê nû, ava wî sar e"

cêrg cureyekî govendan e

cêrge gerdeniyeke ku zêr û mûriyan pê de dikin û piranî jin davêjin stû û qeydikên destên xwe

cêrifk gêziya bi destik

cêwî **1.** du zarokên ku bi hevalcihî tên dinyayê **2.** du tiştên bi hev re

cêwtik kîsê çermîn

ciger kezeb

cigerxwîn pir xemgîn

cigur rojeke geşt û seyranê ye

cih **1.** dews, şûn, war **2.** mekan

-di cih de guncan *“ qenciya ku ne **di cih de** be, vala ye”

-cihê daxê ye pir mixabin

-cihê şanaziyê sedema kêfxweşiyê

cihê **1.** cuda **2.** veqetî **3.** ciyawaz

cihê bûn veqetîn

cihê kirin veqetandin

cihêreng **1.** bi serê xwe **2.** ciyawaz

cihêrengî **1.** cudatî **2.** rengînî **3.** ciyawazî

cihêtî **1.** cudatî **2.** ciyawazî

cihêz kel û melê ku malbavan û xezûrgelanê bûkê didinê û paşê siwar dikin *"bextê dê, **cihêz**ê qîzê ye"

cihok cew *"heta **cihok** rast nebe, av nayê berdan"

cihû zaroken Îshaq eleyhiselam ên ku Tewrata Mûsa eleyhiselam ji wan re hatiye hinartin *"ji malê **cihû**yan bixwin, li mala filehan razên"

cil [I] **1.** kinc **2.** libas **3.** lixwekirin

cil [II] berzîna ku di bin zîn an jî baran de davêjin ser pişta sewalên barkêş *"ga, bi **cil**an nayê naskirin"

cil [III] **1.** berik **2.** xalîçe *"filan kes **cil**a şil e *(pêgiran û teral e)*"

cildank cihê ku kinc lê tên danîn, istêre

cildirû alava dirûtinê

cilik **1.** raxistinên nava malê **2.** berzînên bin zîn û baran **3.** kincên peritî û qirêj *"sar e cilik sitar e, germ e **cilik** şerm e"

-cilika wî xwar bûye **1.**

karê wî ne baş e, rewşa wî ne baş e **2.** ketiye tengasiyê
cilq **1.** xerabûyî **2.** vîrçoqî
cilşok cihê ku kinc lê tên şûştin
cin mêçêtir, hin giyanewerên ku mirov nabînin
cinaq hestiyê sersînga firindeyan
cinawir **1.** dêw, ûc **2.** hov, kovî
cincilî ava safî
cindê **1.** rindê **2.** ezîze
cindî **1.** rind **2.** kaw
cineh şiva serçomax, çoyê sergulpik
cinê kirin pembû berhev kirin
cinên baxçeyê biçûk
ciniqandin/diciniqîne/biciniqîne tirsandin
ciniqîn/dicinique/biciniqe tirsîn
cinûs lanet
cinûsî lanetî
cir **1.** sohbet **2.** xwî û xislet
cird mişkê girs
cire pevçûn
cirik kurmê ku hewirmişî çêdike
cirî xwarin, kel û melê kesê ku bi şevederî li cihekî dimîne; erzaq
cirîd lîstikeke bi hespan e
cirk merhem
cirm ji tawanbariyê para ku dikeve stûyê mirovî
cirnexweş xeysetpîs
cis kils
cisane kilsxane
cism heyberên şênber
-cismên esmanî heyberên wekî roj, stêrk, heyv û hwd
civak koma mirovan
-civaka çîndar civaka xwedî-tebeqe
civakî têkildarî koma mirovan
civaknas pisporê ku komekên mîrovahiyê tehlîl dike
civaknasî beşa pisporiyê ya ku komekên mirovahiyê tehlîl dike
civan dem û cihê beşkirî yê hevdîtinekê
civandin/dicivîne/bicivîne **1.** berhev kirin **2.** tomar kirin **3.** kom kirin **4.** anîn ser hev ***"**kewê çê, kewan li xwe **dicivîne"**
-civandina hêzên leşkerî ji bo armancên ewlehiyê neqlkirina beşeke artêşê li cihê ku pirsgirêk lê hene
civat **1.** cemiyet **2.** komele ***"civat** li mala pîrê ye û pîrê li mala xelqê ye**"**
civatgeh **1.** jûra rûniş-

tinê **2.** di malperê de pergala ku destûra hevpeyvîna zindî û nivîskî dide
civatname name an jî berhevoka ku şîret û boçûnên civînê tê de hatine tomarkirin
civîn/dicive/bicive **1.** bi ser hev de hatin **2.** tomar bûn **3.** kom bûn **4.** berhev bûn
civîn kombûna ji bo mijarekî
-civîna awarte kombûna ji bo karekî neasayî
-civîna çapemeniyê kombûna ku ji nûçegihanên raya giştî re vekirî ye
ciwan **1.** xort **2.** nû **3.** bedew **4.** ter û taze
ciwanik banû, xanim,
ciwanega gayê ciwan ê nugihayî; canega
ciwanî **1.** xortanî **2.** bedewî **3.** terîtî *"nezan î, mêl bistîne bi **ciwanî**"
ciwên **1.** dijûn **2.** xeber **3.** sixêf **4.** buxtan **5.** devavêtin **6.** gotinên kirêt
cixare baçik
-cixare kişandin baçik kêşan
cixirandin/dicixirîne/bicixirîne **1.** nav tê dan **2.** tehrîk kirin **3.** niçandin
cixirîn/dicixire/bicixire **1.** bi ber bayê tiştekî ketin **2.** xapîn
ciyawaz **1.** cihê, cuda **2.** veqetî
ciyawazî **1.** cihêtî, cudatî **2.** rengînî
-ciyawaziya regezî qurebûna neteweyekî li ser yeke dîtir
cizdank peldank
cî cih *"dînan mal dî, **cî** nedî"
cîderk *(r)* **1.** şûna ku deng jê derdikevin **2.** çavkanî
cîgir **1.** wekîl **2.** cînişîn
cîhad şerê di riya Xwedê de
-cîhad kirin di riya Xwedê de şer kirin
cîhan **1.** dinya **2.** alem *"azadî bi qasî firehiya **cîhan**ê ye"
cîhangiştî alemî, gerdûnî
cîhanî **1.** dinyayî **2.** ji vê alema kordûnde
cîhaz amûrên ku bi gêrebayê dixebitin
cîher navnîşana ku tiştê şandî dê herê
cîl cureyekî çêreya nermik û dirêj e; jê xesîl, selik û çît tên çêkirin
cînavk *(r)* peyvên ku li dewsa navdêran tên bikaranîn

cîran **1.** kesê ku mala wî nêzîkî mala yekî din e **2.** kesê ku karê wî nêzîkî karê yekî din e *"**cîran**ê xerab bihêle, diranê êşyayî bikşîne"
cîrantî **1.** temtêla kesên ku malên wan li kêleka hev in **2.** temtêla kesên ku kargehên wan li kêleka hev in
cîwar **1.** herêm **2.** dever **3.** mekan **4.** mintiqe
CNK kurteya Civata Niştimanî ya Kurdistanê ya ku niha navenda wê li Hewlêrê ye
co/cok cew
cobar [I] **1.** çem **2.** newal, xendeq
cobar [II] şiva ku pê hoyî gayê cot dikin
col [I] **1.** keriyê pez, dewar û hwd **2.** koma keriyên ku kesek tenê diçe ber **3.** tevlihev û rengrengî
-col û cobal naxira dewêr
col [II] zincîr
-col kirin zincîr kirin
col [III] kombûn, lêbanîn
-colî serê yekî bûn komî hinda yekî bûn, li yekî banîn
colane rûnişteka ku bi bendan bi jorê ve girêdidin û xwe tê de dihejînin
colandin/dicolîne/bicolîne *(xwe di colaneyê de)* hejandin
coleke cihû
comerd **1.** destbelaş **2.** dayende **3.** destfireh *"deriyê cinetê, **comerd** vedikin"
comerdî **1.** destbelaşî **2.** dayendetî **3.** destfirehî *"**comerdî** bi dayînê dibe"
conega ciwanega
coq [I] **1.** nîr, nîrik **2.** xeleqên bi ser hev ve; zincîr
coq [II] kînor/kunêr
coqcoq elok
coş **1.** heyecan **2.** peroşî **3.** kelecan
coşandin/dicoşîne/bicoşîne **1.** demên bi heyecan jiyandin **2.** anîn kelecanê
coşîn/dicoşe/bicoşe demên bi heyecan jiyîn
coşî **1.** heyecan **2.** peroşî **3.** kelecanî
cot [I] **1.** zo **2.** du lib *"**cot**eke birayan, meçîne nêçîra guran"
cot [II] **1.** amûra ku erdê ji çandiniyê re eywez dike **2.** karê çandiniyê *"**cot,** bi gayê pîr nabe"
cot bûn **1.** zo bi zo bûn **2.** *(erd)* ji çandiniyê re amade bûn **3.** zewicîn
cotkar çandiyar *"gotin:

'**cotkar**o tu çi diçîni?'; got: 'heke hêşîn be tu dê bibîni' "

cot kirin **1.** zozoyî kirin **2.** erd tev rakirin, çandin **3.** zewicandin

cotyar cotkar *"berf li zozana tê rim rim, li deştê şîn tê genim, **cotyar** dibe hakim"

coxîn bêder

cuda cihê, ciyawaz *"bira bira ye, bazar **cuda** ye"

cudahî cihêtî, ciyawazî

cudaxwaz kesê ku doza cihêbûnê dike

cuher xurcika ka û cêh a ku bi serê sewalê de tê daliqandin

culux elok

cunûtin erdê şil

cur bi cur rengrengî, celeblecebî

cure **1.** tehr, awa **2.** reng, celeb **3.** şêwe

curnik/curnî çalik û kortikên li ser keviran

cûbrik bihoka çirçirok

cûcik têjika çivîkan

cuzam nexweşiyeke çermî ye

cûm [I] **1.** bi qasî cûtina carekî benîşt **2.** benîşt

cûm [II] cihê ku lê tevn tê raçandin

cûmik [I] bi qasî cûtinekî benîşt

cûmik [II] dezgehê tevna ku tejên dirêj tê de tên raçandin

cûmî cela bûn binevat bûn

cûmker kesê ku tevnan radiçîne *"goşkar pêxwas in, **cûmker** bêkiras in"

cûmkerî karê raçandina tevnan

cûn [I] **1.** cûniyê ser keviran, kortika kêvir **2.** kortala dankutanê

cûn [II] **1.** tov **2.** avik

cûn [III] parçe, tîke

cûn [IV] **1.** gewr, rengê hêşînkew **2.** kever *"rêç rêça kera **cûn** e, sûc sûcê bûkên nû ne"

cûn [V] gûn, reng

cûn [VI] cûyîn, cûtin

cûnî curnik

cûrnik çalên li ser keviran ên av tê de dicive

cûtin/dicû/bicû cûyîn

cûyîn/dicû/bicû **1.** di nava diranan de hêran **2.** di dêv de gerandin **3.** pêpest kirin û ked xwarin **4.** sox kirin

Ç

ç/Ç tîpa çaremîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide

çaçûl mirovê bêkêr î nebaş

çadir xîvet

çadirgeh komek çadirên ku li warekî hatine vedan

çak **1.** xweşik **2.** baş **3.** çê

çakbîn **1.** xweşbîn **2.** bêhnfireh

çakrewiştî xwîpaqijî

çakil **1.** çengel **2.** du çengelên ku bi ser darekî ve dikin da ku pê du satilên avê mil bikin

çaksaz kesê ku rêbazên kevn nûjen û bipergal dike

çaksazî hişmendiya tezekirin û têkûzkirina rêbaz û ramanên dembihurî

-çaksaziya çandiniyê têkûzkirina kar û barên ziraetê bi rêbazeke nûjen

çal [I] **1.** kortal **2.** dewx, cerx **3.** kort *"biçûk kêvir bavêje **çal**ê, mezin nikare derxîne"

-çal kirin **1.** binax kirin **2.** gor kirin **3.** bi axê nixamtin **4.** veşartin *“mar dibêje: min bikuje bi dijminatî, **çal ke** bi dostî”

çal [II] enîbeş, nehtikbeş

çalak [I] **1.** pêsivik **2.** destsivik **3.** bi awayekî giyanewer hîna jî dijî

çalak [II] **1.** di wê heyamê de ew malper dişixule **2.** di wê heyamê de ew hesabê wî tê bikaranîn

çalakger peywirdarê xebatekê

çalakî bizava bibandor

çalepîka çarlepkî

çam bûyerên dilsoj

çand hemû heyiyên gelekî; ferheng

çandî têkildarî heyiyên gelekî; ferhengî

çandin/diçîne/biçîne tov li erdê raçandin û çikandin

çandinî ziraet

çandiyar ziraetkar, cotkar

çap [I] karê weşanê

çap [II] hêza şiyanê
çap [III] bi qasî ku çavek dibîne
-di çapa dêv de lêxistin di ser û çavan de kulmeke muhkem danîn
çap [IV] gav
çap bûn ji weşanê re amade bûn
çapemenî cîhana her cureyên weşanê
çaper alava ku nivîsan li hev zêde dike
çapez çaydank, qorî
çapger kesê ku weşanekê di çapxaneyê de li hev zêde dike
çap kirin **1.** nivîs weşandin **2.** pirtûk li hev zêde kirin
çaplûs melaq, laloş
çaplûsî melaqî, laloşî
çapûk selika kincan
çapxane kargeha ku weşanan li hev zêde dike
çaq geh, teşk, çîp *"şûrê kê tûj be, bila li **çaq**a min bikeve"
çaqrût **1.** çîprût **2.** şeqrût
çar [I] **1.** hejmara beriya pêncan piştî sisiyan **2.** jimareya 4'an
çar [II] serwerên Ûrisata berê
çar [III] **1.** hel **2.** rêbaza dermankirina arîşe û pirsgirêkan
-çar bûn **1.** peyde bûn, pêk hatin **2.** bi dest ketin
-çar kirin **1.** bi dest xistin **2.** pêk anîn
çarbazî çargavî
çarçef pîneyekê çarkujî yê ku bi ser text û nivînan tê raxistin
çarçek **1.** çekgirêdayî **2.** silehşor
çarçive şeklê çargoşekî
çarçive kirin di şeklekî çargoşekî de dewisandin
çarçîk cihê av û heriyê
çardar tabûta miriyan
çardeh **1.** hejmara beriya pazdehan û piştî sêzdehan **2.** jimareya 14'an
çardehem*(în)* di rêza çardehan de
çarder çarçiveya dêrî
çarem*(-în)* di rêza çaran de
çarenûs **1.** qeder **2.** aqibet
-mafê çarenûsê heqê rêbijartinê
çareserî **1.** hel **2.** derman
çareser bûn **1.** hel bûn **2.** derman bûn
çareser kirin **1.** hel kirin **2.** derman kirin
çarêk çaryek
çargavî xara sewalên çarpê ya hera lezgîn
çargoşe şeklê ku li ser

çar çiman ava bûye; çarkujî
çarix cureyekî solên berê ye *"**çarix**an ji san re çêkin, dê çarixên xwe bixwin**"**
çarîn helbesta ku ji çar ristan pêk hatiye
çarkujî çargoşe
çarlepkî birêveçûna zarokan a li ser dest û çongan
çarmedor her çar teref
çarmêrkî rûniştina li ser ling û qûnê
çarmix şeklê wekî zêdekê/(+)'ê
çar neçar bivê nevê
çarnikar çarmedor, her çar teref
çarpare tiştê ku ji çar parçeyan pêk hatiye
çarpê çarsim
çarpêkî bi her çar piyan
çarpîne derewker
çarsim sewalên ku çar lingên wan hene
çarsim axa kerê nêr
çarsî **1.** asîtan **2.** bazar **3.** cihê ku girêdanên civakî lê tên pê
çarşem roja piştî sêşem û beriya pêncşemê
çarşev çarçef
çartaq hêwana bilind
çartek bi temamî, bi giştî
çartil alava ku pê giha tê civandin
çarwe amûreke mûsîqî ya ku bi serê tiliyan ve tê kirin û wisa tê lêxistin
çaryek ji çar paran jê parek
çasir **1.** parsek **2.** xwestok **3.** gerok
çat pîne
çatan *(da ku zêdetir kayê lê bar bikin)* pîneyê zexm ê ku davêjin ser selika erebeyê
çaterê **1.** averê **2.** fetlonek
çatkêş parçeyeke hesînê ku pê lûleya tivingan tê paqijkirin
çatole **1.** xîvetok **2.** konik
çav endamê dîtinê yê giyaneweran e *"bila bextê mirovî hebe, bila **çav**ekî wî jî tunebe**"**
-çav berdan **1.** dil bijandin **2.** daxwaz kirin
-çav ji sêrî pengizîn ji ber şaşwaziyê çav lê zoq bûn
-çav lê bûn **1.** raçav kirin **2.** payîn **3.** li bêndê man
-çav lê bûn bizota êgir **1.** bêhn lê teng bûn **2.** pir nexweş bûn
-çav lê gerandin teselî kirin
-çav lê rijîn kor bûn
-çav pê ketin dîtin

-çav qurçandin jê re çav kirin
-çav şêlî kirin *(çav)* gewr û nebîna bûn
-çavê xwe jê re çîro-vîro kirin gef û gur lê xwarin
çavbeloq çavzoq
çavbirçî **1.** têrnexur **2.** laylac
çavdêrî **1.** raçavî **2.** payîn
çavdêrxane cihê ku ji bo raçaviyê hatiye sazkirin
çavêş êşa çavan
çavêşî kesê ku çavên wî diêşin
çavfireh **1.** destbelaş **2.** camêr
çavgirêdan **1.** çavgirtonek **2.** xapandin, çav lê tarî kirin
çavgirêdayî kesê ku nezan nezan noqî nav karan dibe
çavgirtonek cureyekî lîstikên zarokan e
çavik **1.** sorikên ji ber nexweşiyekê **2.** bûjenên ku dewsa berçavkan datînin ser reşika çavan
çavî [I] **1.** qul **2.** qisim **3.** di maseyan de cihê ku tiştek lê tê danîn *"kanî, di **çavi**yê de şêlû ye"
çavî [II] di raçandinê fetlên hûnanê
çavînî bûn nezer lê gir-tin
çavînî kirin nezer lê xistin
çavkanî jêderk, makder, menşe
çavkorevîşkî kesê ku çavê wî biçûk û girover in
çavlider **1.** kesê ku berê xwe dide jinên xelqê an jî dikeve bin mineta xelqê **2.** kesê ku li ben-da alîkariya biyaniyan e
çavmiç çavgirtî
çavnebar dexes
çavnebarî dexesî
çavnêr zêrevan
çavnêrî çavdêrî, zêrevanî
çavniq kesê ku qenciyan zû ji bîr bike
çavreşî dexesî, çavnebarî *"nan, pîvaz û nexweşî, **çavreşî** ne"
çavsax kesê bîna yê ku ji koran re rênîşandê-riyê dike
çavsivik **1.** biçûkdîtî **2.** qure
çavsor **1.** kesê ku tasa çavên wî tijî xwîn bûye **2.** sitemkar, zordest
çavşirtik **1.** kesê ku bi çavêşê ketiye **2.** kesê ku pê nabe ser û çavên xwe bişo
çavşortav çavşirtik
çavşûjin çavên asyayî

çavşîn çavsût, çavkesber *"keçel dimire porsor dibe, kor dimire **çavşîn** dibe"
çavteng bexîl, timakar
çavtirsandîtî newêrektiya bêhemd
çavtirsiyayî **1.** newêrek **2.** teral **3.** xweranegirtî
çavxezal çavbedew
çaw **1.** dara ter **2.** şiv **3.** çirpî **4.** bendekiya ku gurzê giyayê çinandî pê tê girêdan
çawa çi tehrî, çito
çawanî awayê pêkhatina heyberan
çax **1.** dem, zeman **2.** heyam **3.** gav *"gur û hirç bûn destbirak, dinya bû **çax**ê mehdiyê zemên"
-**çaxê seholîn** sedsalên ku li her derê serma û seqem serdest bûye
-**di çax û benda hev de bûn** di heman temen û bejnê de bûn
çay giyayekî belgên wî tê hişk-kirin, heta ku rengê wî werdigere sorahiyê di ava kelandî de tê rawestandin û paşê di piyanan de tevî şêkir tê vexwarin
-**çaya berçovî** çaya kêfê
çayger kesê ku çayê belav dike, çaybelavkirî
çayxane cihê ku lê çaya pijandî tê firotin
çazan kesê ku rewşan bi hikmetê dadihûrîne; hekîm
çazanî hekîmtî
çek [I] kinc, cil
çek [II] sileh *"**çek** ne ya hemû kesî ye, lê nefs ya hemû kesî ye"
-**çeka lûledirêj** sileha ku menzîla wê dûr dikşîne; çapdirêj
çekên komkujiya girseyî silehên giran ên ku qirkirina giştî pêk tînin û binçirka giyaneweran diqelînin
-**çek danîn** şer rawestandin
çekbend kinca bêmil; qutik
çekçekûle barçêrmk
çekdar silehdar
çekebazarî bazarkirina bi cedel û gengeşî
çelak çakil
çelake darikê dirêj û devçeqel ê ku pê gûz û hwd tê çinîn
çelandin/diçelîne/biçelîne jê spîldax derbas kirin
çelçelok **1.** pirbêj **2.** zimandirêj
çele **1.** çil rojên her werzê **2.** çil rojên zivistanê yên pêşîn û paşîn

çeleçel kirin **1.** galegal kirin **2.** zimandirêjî kirin
çelek xwarbûna wekî serê çoganê
çeleme cînaq
-çeleme girtin lîstina bi cînaqan
çeleng **1.** bi îhtişam **2.** bedew **3.** wêrek
çelexane **1.** çil rojên jina welidî **2.** rewşa selexanetiyê
çelitandin/diçelitîne/biçelitîne **1.** ji qêlik derxistin **2.** herişandin
çelitîn/diçelite/biçelite **1.** ji qalikê xwe bişkuvîn **2.** herişîn
çelixt werm
çel kirin **1.** axaftin **2.** vegotin
çelp dengê awayê vexwarinê yî kûçikan
çelpandin/diçelpîne/biçelpîne **1.** bi serê zimên wekî kûçikan vexwarin **2.** herimandin
çelpeçelp dengê domdar ê ku ji awayê vexwarinê yî segan tê
çelpeçelp kirin **1.** çelpandin **2.** bi gotinên beletewş axivîn
çelqandin/diçelqîne/biçelqîne **1.** hejandin **2.** av tê werdan **3.** kiyan
çelqîn/diçelqe/biçelqe *(tiştê avî)* li hev ketin û hejîn
çelte **1.** gal**e**gal, gotegot **2.** gotinên bêbingeh; îftira **3.** galteyên soxkirinê
çelûz pirsok
çelziman **1.** devbelaş **2.** devçepel
çem [I] **1.** rûbar **2.** newala ku av tê re dikişe *"**çem,** ji kaniyan çêdibe**"**
çem [II] **1.** mij û moran **2.** ewrawî û bidûman *"gur di **çem**ê de har dibin**"**
çemandin/diçemîne/biçemîne **1.** tewandin **2.** qurifandin
çember xeleq
çembil **1.** qulp **2.** bistik *"**ê** ku dîzikê çêke, dê çêmbil jî pê bixe**"**
çemçûr kêça belçikan
çemçûs çikûs, bexîl
çemedank derdana ku mirov kel û melê xwe dixê û davêje milê xwe
çemîhanî baxçeyê darên tûyê
çemîn/diçeme/biçeme **1.** tewîn **2.** qurifîn
çemk **1.** feraset **2.** zihniyet
çemole **1.** şûm **2.** nehewayî **3.** belakirî
çempal barê biçûk ê ku datînin ser barî; serbar

çenberî erebeya siwarbûnê
çençûz çiriz
çend çiqas *"**çend** çiya hene, ên kurdan e"
çendanî tekildarî hejmar û miqdarê
çendemîn **1.** çendem **2.** a çendan **3.** kîjan
çenebaz **1.** çelziman **2.** devçepel **3.** devbelaş
çeneçen **1.** zimandirêjî **2.** çeleçel
çeng **1.** kulm, kefa dêst **2.** qulac *"teyr bi **çeng**an difire, mêr bi mêran dixwire"
-çeng dan hev **1.** bi hev re meşîn **2.** destyariya hev kirin
çenge **1.** erzên **2.** goşe, çim
çep **1.** dijbera aliyê rastê **2.** çep
çepel **1.** qirêj, gemar **2.** reş û tarî **3.** kirêt, mujikî *"gayê **çepel** tim golik e, merivê çepel tim lawik e"
çeper kozik, mewzî
çeperast **1.** rû bi rûyî hev, hevrû **2.** hemberî hev
çepik lêdana destekî li destê din
-çepik lê dan **1.** kefên her du destan li hev xistin **2.** pesna karekî dan
çepil endamê ji enîşkê heta sermilê
-di çepilê yekî de girtin û avêtin derve qewirandin
çepîn kesê ku destê xwe yî çepê baş bi kar tîne
çepken **1.** nefeq **2.** qula ji her du aliyan ve vekirî
çeqçeq çêreyek e
çeqçeqok darê berêş *"aş çûye, ew li pey **çeqçeqok**ê ketiye"
çeq ling, qiç
çeqel dudevî
çeqene cureyekî daran e
çeqrût lingrût, qiçrût
çeqûber alavên ku ne bi serê xwe lêbelê bi hêza mirovan dixebitin
çerçî firoşkarê gerok *"çi bi **çerçî** re be, wî difiroşe"
çerixandin/diçerixîne/biçerixîne **1.** zivirandin **2.** jê averê kirin
çerixîn/diçerixe/biçerixe **1.** zivirîn **2.** jê averê bûn
çerm çêrm
çermik çêrmik
çermesor çêrmsor
çerx **1.** kevirê alavtûjkirinê **2.** alava ku devê pênûsa darînî tûj dike *"**çerx**a felekê, geh li jêr e geh li jor"
çerxe **1.** taye **2.** toterîk

çerxeme 1. zembîl, selik **2.** çapûk
çerxetûn tawe, miqilk
çerxê/çerxo mirovên ku mal bi mal digerin, navmalangerî *"**çerxê** berê bêsol bû û îdareya me di dêst de tunebû, îcar di piyan de sol jî hene"
çesp bûjena zeliqandinê
çespan 1. çeleng, zîrek **2.** kêrhatî
çespandin/diçespîne/biçespîne [I] bi çespê du tişt bi hev ve zeliqandin
çespandin/diçespîne/biçespîne [II] 1. îsbat kirin **2.** eşkere kirin
çespîn/diçespe/biçespe [I] du tişt bi çespê bi hev ve zeliqîn
çespîn/diçespe/biçespe [II] 1. dan îsbatkirin **2.** dan pejirandin
çet 1. zor, dij **2.** astengî
çete zordest
çetel amana pêxwarinê a ku bi devê wê ve çend tilî hene
çetewil 1. cerde **2.** rêgir
çetin 1. zor **2.** dijwar
çetin bûn 1. zor bûn **2.** dijwar bûn
çetinî 1. zorî **2.** dijwarî
çetir [I] 1. sîwan**,** sîtavk **3.** paraşût
çetir [II] 1. dîkê mirîşkê **2.** elokê nêr
çetirbaz paraşûtvan
çevandin/diçevîne/biçevîne *(wekî çenberê)* tewandin
çewal telîsê mezin
çewir bez, don
çewlik mezre
çews pêkutî
çewsandin/diçewsîne/biçewsîne 1. daqultandin **2.** pêpest kirin
çewsîner zordest, zalim
çewt xelet
çewtî xeletî
çewênder silqa ku jê şekir tê bidestxistin
çexer 1. pê **2.** şûnpê
çê 1. qenc **2.** baş *"gayê **çê** bi baran, mêrê çê bi xeberan"
çêbuwar tiştê ku ne eslî ye, qulebî
çêbûn/çêdibe/çêbibe 1. afirîn **2.** pak bûn **3.** qewimîn, rûdan
çêj tahm, lezet
-çêj jê wergirtin bi kêfa xwe jê xwarin, vexwarin û kelk wergirtin
çêjdar bitahm, bilezet
çêjandin/diçêjîne/biçêjîne 1. tahm kirin **2.** jê xwarin û vexwarin
çêker 1. tehmirkar **2.** paker **3.** afirîner
çêkirin/çêdike/çêke 1. afirandin **2.** pak kirin **3.**

temhîr kirin **4.** anîn holê *"ka tunebû, kadîn **çêdikir**"
çêl kevir, zinar, sel
çêlaxî 1. dibûr **2.** hevrazê ku naverasta wê kort e
çêlek dewara mê ya ku di-zê û tê dotin; mange *"bêndera ku **çêlek** li ser bigere, ew çi bênder e"
çêlik têjik *"kund **çêlik**a xwe dixwe û paşê bi ser de digirî"
-çêlik anîn têjik anîn
çêlî nifş, nesl
çêlkew têjikên kewan
çêl kirin 1. behs kirin **2.** qal kirin **3.** jê xeber dan
çêlûs pirsok, kesê dermanê her kulê dipirse
çênî 1. xwarina çivîkan **2.** qûtê mirîşkan
çêr dijûn, sixêf
-çêr lê kirin jê re xeberên nebaş û dijûn gotin
çêrandin/diçêrîne/biçêrîne 1. sewal birin çêreyê, likijandin **2.** dekbaz û fêlbaz bûn
çêrbaz sixêfkar, dijûnkar
çêre 1. giyayê ter **2.** hêşînahî *"**çêre** çiqasî nerm bibe jî, di bin kêvir de nasekine"
çêrek çêrbaz
çêregeh cihê ku lê giya heye; mera
çêrîn/diçêre/biçêre 1. çêre xwarin, likijîn **2.** binê feraqên xelqê alastin *"berxê ku têr şîr nexwar, bi kavirtî jî têr **naçêre**"
çêrm 1. postê li ser termî **2.** derveyê cendêk *"ji mêran nav dimîne, ji gayan **çerm** dimîne"
çêrmik postê ziravik û tenik
çêrmesor emrîkiyê xwerû
çêrt zîrç, rîç
çêtir 1. qenctir **2.** baştir *"jin heye, ji sed mêrî **çêtir** e"
çêtî kirin 1. parçeparçeyî kirin **2.** qutqutî kirin
çêyî qencî, başî
çi peyveke ku der heqê tiştan de pirsiyariyê dike
-çi got mijara gotina wî çawa bû?
çiç *(di zimanê zarokan de)* memik
çiçik 1. berê mirovan **2.** endamê şîrî yê giyaneweran; hingil, girêş
çift refes û lotika sewalan
-çift avêtin *(sewal)* bi lingê paşîn pehîn avêtin
çiftexas qumaşekî spî ye; patisqe
çik 1. şipê **2.** li ser xwe
-çik çik! kîteyeke ku ji zarokan re tê gotin da ku jipiyan bisekinin

-çik rabûn ser piyan rasterast rabûn ser xwe
çikeçik bi dirêjahî
-çikeçik di erdê de kutan bêyî ku xwar bibe bi awayekî rasterast di xweliyê de çikilandin
çikandin/diçikîne/biçikîne **1.** dar û stûn bi dirêjayî bi cih kirin **2.** hilm û nefes birîn
çikilandin/diçikilîne/biçikilîne tê de bi dirêjayî dewisandin
çikilîn/diçikile/biçikile tê de bi dirêjayî bi cih bûn
çikindir silq
çikîn/diçike/biçike **1.** dar û stûn bi dirêjayî bi cih bûn **2.** hilm û nefes teng bûn **3.** miçiqîn *"kaniya ku av jê kişiya, **naçike"**
çikot çikûs
çiksayî esmanê hêşîn î bêewr
çikûs **1.** destgirtî **2.** timakar, çiriz
çikûsî **1.** destgirtîtî **2.** timakarî, çirizî ***"çikûsî,** bi merivan gû jî dide xwarin**"**
çil **1.** hejmara piştî 39'an **2.** jimareya 40'î
çilag pirtî
çilagî pirtîfiroşî
çile **1.** çil roj **2.** çele
çilem*(-în)* di rêza çilî de
çilek **1.** silek **2.** çavbirçî **3.** kesê ku baha wî zêde ye *"bizina kulek, timî **çilek** e**"**
çilfis dizek
çilfisandin/diçilfisîne/biçilfisîne dizîn
çilik çele
çilizîn/diçilize/biçilize pars kirin, gedandin, li rewciyê gerîn
çilîçilî **1.** baçermok **2.** korê şevê, şevekorî
çilk dilop *"barana nîsanê, **çilk** bi kîsan e, dew li ber derê her kesan e**"**
çilkandin/diçilkîne/biçilkîne **1.** dilopandin **2.** bijinandin
çilkîn/diçilke/biçilke **1.** dilopîn **2.** bijinîn
çilm xilît
çilmas zekem, bahor
çilmasî zekemî, bahorî
-bi çilmasê ketin zekemî bûn, bahorî bûn
çilmêre zirze
çilmêre kirin zirze kirin
çilmisandin/diçilmisîne/biçilmisîne **1.** peritandin **2.** zibilandin **3.** reng jê birin **4.** bi avnedanê *(giya)* hişk kirin
çilmisî **1.** benzavêtî **2.** zibilî, rengjêçûyî
çilmisîn/diçilmise/bi-

çilmise 1. zibilîn **2.** reng jê çûyîn
çilmo pozxilît
çilo [I] pelê daran ê hişk û zerbûyî
çilo [II] 1. çawa **2.** çito *"kor **çilo** li Xwedê dinêre, Xwedê jî wilo lê dinêre"
çim 1. qorzî, goşe **2.** kêlek **3.** guç
çima çi re, çawa, çito
çimandin/diçimîne/biçimîne 1. tewandin **2.** zêl jê vexistin, parçayek jê qut kirin
çingîn/diçinge/biçinge *(çingo û şûşe)* şingîn
çingo madenê ku jimareya wî ya atomî 30, giraniya wî ya atomî 65.37 e û kurteya wî ya latînî *Zn* ye; tûtya
çingoyî madenê ku bi çingoyê hatiye tahmdan
çingul kaçlok
çinîn/diçine/biçine [I] *(fêkî, sewze û zad)* qut kirin, dirûn
çinîn/diçine/biçine [II] 1. raçandin **2.** moçik lê neqş kirin
çipîsk fîtik
-çipîsk lê xistin bi qasî berdana tiliyên mezin û navincî li yekî/tiştekî xistin
çiq guliyên darê, çiqil
çiq kirin dapîtin
çiqas pirsa ku bersiva wê bi miqdarekê tê dayîn *"cehşik **çiqas**î mezin be, dîsa jî ker e"
çiqil guliyê darê
çiqil kirin çiq kirin
çiqinî qebizbûyî
-çiqinî bûn qebiz bûn
çir 1. hişk û ne ter **2.** xav
çira 1. şemal **2.** fener, panos *"**çira** ji koran re, def ji keran re bêfayde ye"
çirandin/diçirîn/biçirîne 1. dirandin **2.** derewên berhewa kirin
çirav dilop, çilk
çirge giyayê zexm ê golegenî û erdên hezge
çirik fîşenga neteqiyayî
çirikandin/diçirikîne/biçirikîne 1. pembû çandin **2.** diran li hev guvaştin û jê deng derxistin
çirikîn/diçirike/biçirike dengê çirkeçirkê jê hatin
çirikvan pembûjen
çirîn/diçire/biçire 1. dirîn **2.** bişkuvîn
çirk 1. meneke demjimartinê ya ji deqîqeyê hindiktir e; saniye **2.** careke zivirandinê; fetl
çirkeçirk dengê ku ji

parçeyên hesinî û rakişandî dertê

çirkejimêr di katjimêrê de nîşaneya saniyeyê

çirpî şiva ziravk

çirtequlî lîstika cirîdê

-di nav de çirtequlî kirin bi kêfa xwe û bêminet di nav de lîstin

çirt zîrç

çirtemîz kelmîzok

çirtik **1.** lotik **2.** refes

çirtik avêtin/dan **1.** lotik avêtin **2.** refes kirin **3.** hiltîzîn *"hespê ku tu li rex guhdirêjî girêdî, an dê **bide çirtikan,** an dê bibe gezoke"

çirtoke **1.** sewala lotikavêj **2.** hiltîzok

çirtovirto tiştê bêqîmet; sixtopixto

çirûsîn/dirûse/biçirûse **1.** biriqîn **2.** şemal dan *"gîsinê xebatkaran**, diçirûse"**

çirûsk **1.** berq **2.** şewq û şemal **3.** pêt **4.** alaf

çirxat kirin aş betilandin

çist/çust çeleng û zîrek

çişt unsurên ku bûjenan pêk tînin

çito çawa, çilo, çima, çi re

çiv **1.** ziqzaq **2.** fetl **3.** xêzxêzî

çivanek çivange

çivange goşeya ku kevan dibe

çiv dan **1.** baz dan **2.** bezîn **3.** jê revîn

çivêl kesê ku her dem yarî û henekan dike, carinan ji tixûban jî derdikeve

çivîk **1.** firindeyên biçûk **2.** cureyekî firindeyên biçûk e *"**çivîk**eke girtî, ji qazek çolê çêtir e"

çivînî **1.** biziqzaq **2.** fetlfetlî **3.** xilimxwarî

çiya kêrtê bilind *"**çiya** çiqas bilind be jî, dê rê pê keve"

çiyakêş kesê ku hildikişe kêrtên bilind

çiyanişîn kesê ku li herêmên çiyayî dijî

çiyayî tiştê/kesê ku li çiyan heye/li çiyan dijî

çizîn/diçize/biçize *(di dema pijandinê de)* jê dengê şewatê hatin *“**çizîn**a nanê genimî, ji kezebê tê”

çizirîn/diçizire/biçizire **1.** ji ber çûyîn **2.** qul bûn **3.** gizirîn

çîç **1.** arastî û xemilandî **2.** *(di zimanê zarokan de)* rind û bedew

çîç bûn **1.** xemilîn **2.** *(di zimanê zarokan de)* rind û bedew bûn

çîçek xemla dar û çêreyê; kulîlk

çîçekdank kulîlkdank

çîçelan 1. tiştê ku temtêla wî xweşik dixuye **2.** cihê dîmenxweş

çîçeve kirin/çîç kirin 1. xemilandin **2.** *(di zimanê zarokan de)* rind û bedew kirin

çîçik *(di zimanê zarokan de)* pêlîstok

-çîçik û vîçik 1. pêlîstokên zarokan **2.** xemlên bêbine û hûrde

çîçî 1. ifet **2.** namûs

çîk [I] 1. çirûsk **2.** pêt **3.** alafa pêşîn

çîk [II] ango, wate

çîl rengê vekirî

çîlan devhuçika fireh û dirêj

çîlspî rengê spî yê lap vekirî

çîleçep 1. berevajî **2.** xaromaro

çîm [I] erdê ku çêreya wê gurbiz e

çîm [II] ling

çîman erdê ku çêreya wê gurbiz e

çîmanzar erdê ku her dera wî bi çêreyeke gurbiz rapêçandî ye

çîn [I] 1. moçik **2.** neqş

çîn [II] hêza şiyanê; tewax, tewan

çîn [III] sinif, tebeqe

çîn [IV] 1. xeleq **2.** badok, kurîşk

çînandin/diçinîne/biçînîne 1. hûr kirin *(tev tiştekî)* **2.** *(bi ser de)* pişirandin

çînandî 1. hûrkirî **2.** pişirandî **3.** amade

-nanê çînandî 1. nanê ku hûrî tevî xwarinekê kirine **2.** xwarina hazir

çînayetî tebeqî

çînik tûncika jinan

çînîn/diçînîne/biçînîn 1. neqişandin **2.** moçik lê kirin

çîp ji çongê berjêrtir aliyê pêşiyê yî ling

-çîp lê duta vebûn geh lê sist bûn û pelişîn erdê

çîplot 1. çîprût **2.** şeqrût

çîprût lingtazî

çîqal 1. qels, lawaz, jar, zeîf **2.** eware, yax

çîrçîrî parçeparçeyî, zîvalzîvalî

çîrçîrî kirin parçeparçeyî kirin, zîvalzîvalî kirin

çîrevîr vir û derew

-çîrevîr kirin vir û derew kirin

çîrik qaxê fêkiyan

çîrok hikayeyên dirêj ên bi efsûn û xeyalî

-çîrokên jinebiyan gazincên bêrûmet û vala

çîrokbêj kesê ku hikayeyên dirêj ên bi efsûn û xeyalî vedibêje

çîroknivîs 1. karê nivîsîna hikayeyên dirêj ên bi

efsûn û xeyalî **2.** berhevkarê çîrokan

çît [I] **1.** cureyekî qumêş e **2.** destmalên ku bi qaliban hatine rengandin

çît [I] dîkê ku saleke temenê xwe temam nekiriye

çîtik **1.** qurhekêşî, peşkavêjî **2.** şilimziwa

çîtik kişandin **1.** qurhe kişandin, peşk avêtin **2.** şilimziwa avêtin

çîv **1.** destikê destarî **2.** di erebeya gan de darikê ku di ber tayeyê de diçikînin da ku ji surnî nefilite *"**çîv**ê stûr e, tixûb dûr e; çîvê zirav e tixûb av e"

çîveçîv dengê domdarê çivîkan; vîçevîç

çîz mêşa hespan; moz

çîzeçîz **1.** dengê zîz, çîzînî **2.** mizemiz

çîzînî vizînî, vingînî

çîzok mizmizok

ço şiv *"mebe **ço**yê di destê dînan"

çoçik derdana ku qehwe tê de kelandin, cezwe

çogan **1.** şiv **2.** çirpî **3.** gopal

çokar xizmetkar

çol **1.** beyar **2.** berî *"mêr **çol** e, jin gol e"

çolbir riya kurt

çolik destço

çolistan **1.** sehra **2.** berî, ne deşt

çomax **1.** tiştê serpopil **2.** şiva sertompiz

çong herewera di navenda ling de; jinû *"heke te da nava avê, ha li **çong**ê ha li navê"

-çong lê şikestin **1.** *(pir)* betilîn **2.** *(ji tirsan)* tev negerîn **3.** bêtaqet man

-çong lê sist bûn **1.** *(wekî berê)* jêhatî nebûn **2.** *(ji tirsan hêz lê)* şikestin û daxwarin

çopçepîsk margîse

çopî **1.** xesb **2.** talan

çopandin/diçopîne/biçopîne **1.** bi zorê jê standin **2.** talan kirin

çopîk **1.** ehmeq **2.** gêj

çoqil ling

çoqildirêj lingdirêj

çors **1.** şevekorî **2.** serobero, keteber

çortan toraqa hişk-kirî

çoş kirin ker ajotin *"kera ku barê te ne lê be, ne **çoş kê** ne doş kê"

çov **1.** şiv **2.** gopal

çu tu

çune **1.** tune **2.** sifr, *(0)*

çurtanok hestiyê serçongê

çûçanêk *(di zimanê zarokan de)* biçûçik

çûç kirin/çûçî kirin *(di zimanê zarokan de)*

rûniştin

çûk çivîkên biçûk *"her **çûk,** bi zimanê xwe dixwîne"

çûle xelqkenandî

çûm **1.** baqek giyayê hişk ê girêdayî **2.** defşe, baq

çûn çûyîn

-çûn ava *(roj, heyv, stêrk)* qulibîn

-çûn ber tira cahşikan **1.** bêpar û bêpeşk mayîn **2.** bi kêrî tu karî nehatin û ji neçariyê gavanî kirin

-çûn ser dilovaniya xwe çûn ber rehma Xwedê

çûr [I] zerînî

çûr [II] terş û talan, çop

çûr bûn **1.** tûşî talanbûnê hatin **2.** dêrz bûn

çûr kirin **1.** talan kirin **2.** dêrz kirin

çûv bizava revînê

-çûva roviyan bazdana bi lezgînî

çûv dan/çûv kirin gavek li vir û yek li dera han xistin

çûyîn/diçe/biçe*(here)* **1.** nehatin **2.** ji vir ber bi cihekî din ve meşîn *"bi lavelavê, mirov ji ber jina xwe **naçe** der"

D

d/D tîpa pêncemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku li gorî cîderka wê diranî ye, li gorî belavbûna wê girtî û nerm e

da- [I] pêşgireke ku bi lêkerê ve dizilîqe û wateya berbijêriyê didê

da [II] dayik

dab tele, dafik

dabarandin/dadibarîne /dabarîne **1.** bi ser de rijandin **2.** dan guleyan

dabarîn/dadibare/dabare hetikîn

dabaş **1.** mijar **2.** behs, babet

daberizîn/dadiberize/ daberize **1.** êrîş kirin **2.** belapêşkarî yekî bûn

dabestin/dadibeste/dabeste **1.** girêdan **2.** kuta kirin **3.** bi encam kirin

dabeş **1.** parçe, par **2.** qisim **3.** kerî

-dabeş kirin **1.** parçe kirin **2.** parve kirin **3.** kerî kirin

dabêlandin/dadibêlîne /dabêlîne **1.** daqurtandin **2.** vegemirandin *"kesê çavbirçî, kerê bibar **dadibêlîne**"

dabir *(r)* nîşaneya bêhnokê ya ku li jora peyva resen tê danîn

dabiristin/dadibirisîne /dabirisîne **1.** rêz bi rêz bûn **2.** sef girêdan **3.** ketin şîştirekê

dabîn kirin **1.** bîme kirin **2.** ewle kirin

daçek *(r)* peyvên bêwate ên mînanî /li, bi, ji.../ ên ku di hevokê de bi peywirekê radibin

daçikandin/dadiçikîne /daçikîne **1.** di erdê de bi dirêjahî bi cih kirin **2.** çikilandin **3.** hincikandin

dad **1.** dayik **2.** edalet

dadan/dadide/dade [I] **1.** girtin **2.** zirze kirin *"deriyê xêran, nayê **dadan**"

dadan/dadide/dade [II] *(agir)* pê xistin

dadgeh mehkeme

-dadgeha lihevanînê

mehkemeya sulhê
-**dadgeha sezayî** mehkemeya cezayî
dadger hakim
dadik jinika ku ber diya wan ve çavdêrî an jî sexbêrîya zarokan dike
dadî huqûqî
dadmend dadwer
dadparêz huqûqparêz
dadwer adil
dadwerî adilbûnî
dadyane adilane
dafik xefik, tele *"roviyê zexel, bi her du lingan dikeve **dafik**ê"
dager **1.** dahatina ber bi jêrê **2.** veger
dagerandin/dadigerîne /dagerîne **1.** berjêr kirin **2.** anîn xwarê **3.** lê vegerandin
dagerîn/dadigere/dagere **1.** peya bûn **2.** hatin xwarê **3.** lê vegerîn
dagirker îşxalker, vegirtî
dagir kirin îşxal kirin, vegirtin
dagirtin/dadigire/dagire [I] **1.** tijî kirin **2.** îstila kirin
dagirtin/dadigire/dagire [II] ji malperekî peldankek daxistin
dahan dayîn *"dermanê xwestinê, **dahan** e"
dahatin/datê/dayê **1.** peya bûn **2.** hatin xwarê **3.** dagerîn
dahatû **1.** pêşeroj, musteqbel **2.** pere û berê ku ji ked an jî dezgehê mirovî tê
dahelandin/dadihêle/dahêle pê ve aliqandin
dahelîn/dadihele/dahele pê ve aliqîn
dahênan/dadihêne/dahêne **1.** kişf kirin **2.** îcad kirin **3.** afirandin
dahêner **1.** kaşif **2.** mûcîd **3.** aferîner
dahiştin/dadihêje/dahêje **1.** li serê rawestîn **2.** li serê pir kûr ramîn
dahol def
daholjen deflêxistî
dahûrandin/dadihûrîne /dahûrîne **1.** tehlîl kirin **2.** çareser kirin **3.** jê re rayeyek dîtin
daketin/dadikeve/dakeve **1.** peya bûn **2.** hatin xwarê **3.** berjêr bûn **4.** *(sewalê nêr)* nayîn, gayîn
dakirin/dadike/dake **1.** avêtin **2.** pekandin **3.** nixumandin **4.** berjêr kirin *"jin, mêran **dadikin** û radikin"
da ku ji bo ku, seba ku *"bilind menêre, **da ku** tu nizm nekevî"
dalak kesê ku zarokan sunet dike

dalan kulek, lingor
dalehî rexne an jî gazindên nazik
dalehî kirin bi nazikî gazind an jî rexne kirin
daliqandin/dadiliqîn/daliqîne hilawestin
dalît qurmê darê yî qutkirî
daman ji navikê berjêrtir pêşên dêreyekî; tûman
damezrandin/dadimezrîne/damezrîne **1.** înşa kirin, ava kirin **2.** saz kirin **3.** çêkirin
damezrîner **1.** sazker **2.** çêker **3.** daner **4.** dahêner
damilandin/dadimilîne/damilîne *(çav)* girtin
damilîn/dadimile/damile *(çav)* hatin girtin
damûsk porê katara stûyê hespan
dan/dide/bide [I] **1.** vegerandin **2.** radest kirin
-dan ber hev **1.** qiyas kirin **2.** rû bi rûyî hev kirin **3.** hevrû kirin *"biaqilan **dan ber hev** û ser hev, dînan lawên xwe zewicandin"
-dan û standin **1.** têkilî, eleqedarî **2.** kirîn û firotan **3.** hildan û danîn **4.** bexişandin û jê birîn *"**dan û sitandin** di destê Xwedê de ye"
-dan zanîn/dide zanîn /bide zanîn **1.** danasîn **2.** pê hesandin **3.** haydar kirin, agahdar kirin
dan [II] **1.** genime kutayî **2.** hebên gênim *"kaya kevn, **dan** jê nakevin"
-danê kutayî genimê di cûnî de bi mîrkutan kutayî
dan [III] **1.** demên rojê **2.** beşên zemên *"adarê, berfê xwe da guliyê darê, nema **danê** êvarê"
danasîn danezan, îlan
dane agahiya zanistî ya çespandî
danezan teblîx, danasî
-danezana mafên mirovan danasiya mafên însanan a gerdûnî
danêr sazkirî, damezrîner
dang ji şeş paran parek
dange cihê ku sewal lê tên giyakirin; dirûngeh
danisqe mirovê awarte
danişîn [I] li dadgehê amadebûna pêşberî dozger
danişîn/dadinişe/danişe [II] rûniştin
daniştin/dadinişe/danişe rûniştin
danîn/datîne/dayne **1.** peyde kirin **2.** saz kirin **3.** bi cih kirin
danû genimê kutayî û

kelandî
danxav kutilkên xav
dapalandin/dadipalîne /dapalîne **1.** raparzandin **2.** dawerivandin
dapalîn/dadipele/dapele **1.** raparzîn **2.** dawerivîn
daperîn/dadipere/dapere bi tundî lê vegerandin
dapêjtin/dadipêje/dapêje **1.** çiq kirin **2.** spî kirin **3.** darotin **4.** rûçikandin
dapîr diya dê û bavên mirovan; pîrik
dapîtin/dadipêje/dapêje dapêjtin
daqoq **1.** mîrkut **2.** mîrkutê dêrî
daqurtandin/dadiqurtîne/daqurtîne di gewriyê de berjêr kirin; qurt kirin
daqûl xwar
-daqûlî tiştekî bûn xwarî ser tiştekî bûn
dar **1.** cureyekî hêşînahiya li ser rûyê erdê ye û mêweyan dide **2.** darik *"heta ku se hêstî nekojê, **dar** li sêrî nakeve"
dara hesabdariya heyiyên dûgelê; maliye
daraş balindeyek e
darayî têkildarî heyiyên dûgelê; malî
daraz qerar, biryar
darbest **1.** tabûta miriyan **2.** çardara ku pê nexweş tên neqilkirin
darbir cureyekî sewalên darkoj e
darçîn cureyekî darên ku hem berên wê ên hişkkirî hem jî ew bi xwe tê kelandin û ava wê tê vexwarin
dar de kirin /bi dar ve kirin **1.** îdam kirin **2.** hilawestin, daliqandin
darêj*(-e)* qalibkirî, rokirî
darêjk teşe
darêjtin/dadirêje/darêje **1.** jê zêde kirin, ji ber girtin **2.** li hev zêde kirin
darêjxane karistana ku tê de bûjen di qaliban de tên ro dikin
daring madeyê xav, bûjen
darik parçeyeke darê biçûk
-darikê miradan mirovê ku ji tu kesî re nabe alîkar
-darikê heft argûnan kesê ku li her derê fesadiyê digere
daristan komeka daran
darizandin/dadirizîne/darizîne mehkeme kirin
darîn bûjena ji darê çêbûyî
darkutik cureyekî çivî-

kên ku bi nikilê xwe daran qul dike
darpişt **1.** sêpiya tevnê **2.** piştmêr
daroxa karmendê bacberhevkirinê
dartiraş kesê ku ji daran pace, derî û pêdiviyên malan ên din çêdike; necar, xerat
dartiraşî pîşeyê necariyê; xeratî
das amureke çandiniyê ye û pê zad tê çinîn ***"das**ek, nikare bi dehlekê**"**
dasî **1.** hestiyên masiyan **2.** striyên di simbilan de
daskêş kesê ku bi dasê diçine
dastan çîrokên lehengiyê
daş/daşik caş/caşik
daşir destşok
davek qawûş
daw **1.** pêş **2.** boç, dêl ***"**danû xistin **daw**a wî, kîrê wî rabû; xistin rêza meriyan, qûna wî rabû**"**
-dawa xwe xistin devê xwe pêşamadehiya revê kirin
-daw û delingên xwe hilçinîn bi cidîtî xwe amadeyî karekî kirin
dawerivandin/dadiwerivîne/dawerivîne **1.** raparzandin **2.** baravî kirin **3.** guvaştin heta ku ziwa kirin
dawerivîn/dadiwerive/dawerive **1.** raparzîn **2.** baravî bûn **3.** *(ji ber guvaştinê)* ziwa bûn
dawestîn/dadiweste/daweste li ser piyan sekinîn
daweşandin/dadiweşîne/daweşîne **1.** dawerandin **2.** li ba kirin, ber bi ba kirin
daweşîn/dadiweşe/daweşe **1.** dawerivîn **2.** ber bi ba bûn
dawet dîlan ***"dawet**a mîran, agirê feqîran**"**
-ma daweta diya te ye? em di xemgîniyê de ne lê ev çi kêf e ku li te girtiye?
dawî **1.** axirî **2.** paşî **3.** encam ***"**berfa hûr e**, dawî** dûr e**"**
-dawî lê anîn **1.** bi encam kirin **2.** kuta kirin, qedandin
-dawî bi gû hatin di axiriya temenê xwe de karekî nerewa kirin
dawîn tiştê li herî paşiyê
dawk diravê ku li serê merc digirin
dawpaqij jina binamûs
dax [I] pêvedana bi hesinekî sincirî
dax [II] keder, keser
-dax kirin **1.** bi êgir an jî

hêsinê sincirî çêrm şewitandin **2.** xemgîn kirin *"li dû bêhna kebabê çû, rastî **daxkirin**a lingê kerê hat"

-**daxê daye stuyan** çiqas zilm heye li sêrî qewimiye û lewre serî hildaye

daxbar bikeder, biazar

daxistin/dadixîne/daxîne [I] 1. peya kirin **2.** berjêr kirin **3.** anîn xwarê **4.** jê xistin

daxistin/dadixîne/daxîne [II] *(ji malperekî agahiyek)* vekirin û anîn xwarê

daxuyandin/dadixuyîne/daxuyîne 1. dan zanîn **2.** eşkere kirin

daxuyanî danezan, teblîx

-**daxuyaniya zelal** danezana servekirî û eşkere

daxwarin/dadixwe/daxwe 1. xwe jê dan aliyekî **2.** ser tewandin **3.** avêtin dil û hinavan û eşkere nekirin *"kîso, awira masiyî **danaxwe**"

daxwaz 1. xwestek **2.** teleb **3.** arzû

daxwazname rûpela ku xwestekek lê tê nivîsandin û ji saziyeke fermî re tê pêşkêşkirin, erzehal

dayende 1. kesê dayî **2.** camêr

dayik 1. jina ku zarokê tîne dinyayê **2.** mak, lel *"**dayik**ê heft kur xwedî kirine, lê heft kuran dayikek ji birçînan kuştine"

dayiksalarî erka ku tê de dayik namzeda biryardanê ye; maderşahî

dayî cureyekî gulan e

dayîn/dide/bide [I] 1. lê sipartin **2.** radest kirin, teslîm kirin

dayîn [II] îkram û bexş

-**dayîna Xwedê** îkram û bexşa Yezdanê Dilovan

dayox dayende *"para **dayox**an kanî ye, para xwaroxan genî ye"

daz cureyekî aletên ku pê têl tên qutkirin

de peyveke teşwîqkirinê ye

-**de were neteqe** îcar were nemire û nehele

debabe çeka giran a topavêj

deban di şûr de cihê hesin

debar pêdiviyên ku jiyan pê tê berdawamkirin

-**debara xwe kirin** pêdiviyên jiyanê bi dest xistin/amade kirin

debax postkirin

debaxane cihê postkirina sewalan; selexane

debe koda ji tenekeyî

debeng 1. ehmeq **2.** gêj

debîş tiştên zeliqokî
debûş zemq, zernîx
def alava mûsîqî ya ku her du aliyên çêrmîn in û çembera wê jî darîn e û bi dendikan tê lêxistin; dahol *"**def**a ber keran û çiraya ber koran, nabe qencî"
-defa hewarê lê dan gaziyeke bi dengî kirin
defik dahola biçûk
defter lênûsk
-deftera xêr û gunehan vebûn di roja qiyametê de hesabên başî û nebaşiyê jê hatin pirsîn
defterdar karmendê ku qeyd û sicilan digire
-defterdarê kerxaneyê serekê pêzevengan
defşe **1.** baq, deste **2.** çûm
degel [I] cesaret, wêrekî
degel [II] qerfî, mîzahî
degme **1.** car caran **2.** kêm caran
degmen **1.** bi zehmetî **2.** pir kêm
deh **1.** hejmara beriya yazdehan û piştî nehan **2.** jimareya 10'an "çêlekeke bişîr, ji **deh** mihên bêşîr çêtir e"
dehandin/didehîne/bidehîne *(xwarin)* li xwe helandin
dehbe jakaw, hov, kovî
dehfandin/didehfîne/bidehfîne **1.** wêde kirin **2.** leqandin, livandin
dehf dan dehfandin
dehî **1.** qurban, boraq
dehl **1.** devistan **2.** baxçeyê fêkiyan *"filan kes hirçê **dehl**ê ye"
-dehl û dêş daristana ku bivir neketiyê
dehlîz dalan, kulek
dehta dehqat
dehtayî hejmartina dehedehî *(wekî 10-20-30-40...)*
dehş/dehşik cehş/cehşik *"**dehşik**eke mirovî jî hebe, koça mirovî li aranê namîne"
dejnik cureyekî çêreyê ye û nepijandî tê xwarin
dek fend û fêl
-dek û dolab hîle û xurde
dekbaz fêlbaz, hîlebaz
delal **1.** ezîz **2.** hezkirî **3.** bedew *"jina nedelal, çavê mirovî diêşîne, jina **delal** dilê mirov diêşîne"
delalî **1.** şûm, nehs **2.** berkeftî, hêja *"kes **delali**ya kesî, bi delalî xwedî nake"
delandin/didelîne/bidelîne **1.** li bendê hiştin **2.** kamsojkî kirin
delav [I] cihê guhêztina avê *"gol dibin delav,

delav dibin gol"
delav [II] **1.** kurn **2.** hewz
delik parçeyek pîneyê tenik û dermankirî yê ku didine ser birînê û pê dipêçin
delikandin/didelikîne/bidelikîne bi delikê birîn pêçan
deling devê lingê şal û derpiyan ê ku digihêje gûzekan
delîl **1.** îsbat, birhan **2.** wêran, dêran *"**delîl**a baranê ba ye, delîla mirinê ta ye"
delîn/didele/bidele **1.** çav li rê bûn **2.** kamsojkî bûn
-çav lê delîn çav li rê bûn
delîve **1.** firsend **2.** îmkan, derfet **3.** cihê derbasbûnê
dem **1.** zeman **2.** wext **3.** çax **4.** heyam *"**dem**a ku seg bezî gur, gur mir"
-dem û destgeh **1.** sazî **2.** kargeh
-dem û destgehê bazirganiyê kargeha ticaretê
deman [I] zeman
deman [II] kirê
demançe şeşar, cureyekî çekên lûlekin e
demandar kirêkirî
deman kirin kirê kirin
dembihêrk sohbet
demdemî **1.** çaxçaxî **2.** carinan û ne bi berdewamî **3.** ne di cih de
demildest hema niha; derhal
demîn carinan, degme
demjimêr katjimêr, saet
demle felc
-demleya zarokan felca ku di temenê biçûk de digihêje zarokan
demsal mewsim, werz
dendik [I] kakil
dendik [II] her du darikên serpopil ên ku pê def tê lêxistin
dendûreşk dirik
deng [I] **1.** bayê ku ji pişika mirovî derdikeve û di devî de teşe digire **2.** awaza ku di tevgerên xwezayê de tê bihîstin *"**deng**ê ewran, mizgîna baranê ye"
-deng û behs **1.** xeber **2.** nûçe
-deng dan **1.** navdar bûn **2.** lê vegerandin **3.** axivîn **4.** pejirandin
-dengî hev kirin bangî hev kirin
-deng kirin **1.** axivîn, peyivîn **2.** bang kirin
-deng lê kirin **1.** bang lê kirin **2.** gazî kirin
-deng vedan **1.** olan dan **2.** deng vegerîn *"av dikeve cihê teng û **deng**

vedide"
deng [II] ramana kesê ku hildibijêre; ray
-deng dan *(di hilbijartinê de)* raya xwe dan
deng [III] hevaheng, yeksan
-dengî hev bûn yeksanî hev bûn
-dengî hev kirin yeksanî hev kirin
dengaz bêdeng, kêmaxêv
dengbêj kesê ku stranan dibêje; stranbêj
dengdar *(r)* tîpa ku pêdiviya wê bi dengekî vekirî î domdar heye
dengdêr *(r)* tîpa serbixwe ya ku vekirî û domdar e
dengik gewrî, qirik
dengî îlan
dengî kirin îlan kirin
dengîr navdar
dengnasî zanistên ku pisporiya wan bizavên dengan e
dengnuxêm alava dengbir a ku bi ser çekan ve dikin da ku dengê gulebердanê neyê bihîstin
dengweş alava ku dengê axivgeran li derve diweşîne û bilindtir dike
denk **1.** gurzê girêdayî **2.** barê girêdayî
dep darê rast î meht
depreş textikê reş î ku nivîs li serê tên nîşandan
deq [I] xal, şane
deq [II] **1.** metnê nivîsê **2.** derince, pîle **3.** kapên lingan, qeydik
-deq kirin **1.** lê xal çêkirin **2.** ji bo balkişandinê xêz kirin **3.** sox kirin
deqaq alava hesînî ya ku bi gêrebayî tê germkirin û pê qerçûmekên kincan têne sererastkirin; wutû
deqel xweliya hişk
deqlûs qulopanî, teqle
der [I] **1.** derve **2.** bere *"jin çav li **der** e, mêr xwelî li ser e**"**
-derê ku biwêjeke peyitandinê ye ***"derê ku** filan kes jî bûye gurê devbixwîn**"**
der [II] **1.** cih û war **3.** mekan **4.** şûn û dews
-der û dor hawîrdor, doralî
derabe pergala girtinê ya deriyên firoşgehan
deramet **1.** dexl, derhat **2.** debara darayî **3.** sewze, hêşînayî
-derameta neteweyî dirav û dexla ku ji dûgelê re tê
derandin/diderîne/biderîne derxistin derve
deranîn/dertîne/derîne ji hundir birin derve

derav [I] kelîşo
derav [II] **1.** newal û cihokên avê **2.** dertenga avê ya ku zirav e û bihur tê re asan e
derav [III] veser, pêvek
-derav kirin bi hev ve kirin
deraxlêve rojên pêşîn ên biharê
derazînk bilindeka li ber deriyan; pêderî
derb **1.** lêxistina xedar **2.** zede *"**derb**an ji derblêketiyan bipirse"
-derb lê ketin zede girtin
der bar der heq
derbas bûn bihurîn
derbas kirin bihurandin
derben cihê ku kinc tê de têne daliqandin; hilço
derbend [I] bender, rawestgaha keştiyan
derbend [II] tengav, xelîc, girav
derbest [I] tiştê ku derê wî hatiye girtin û bestin; dergirtî, nixamtî
-derbest kirin devê amanê girtin
derbest [II] **1.** cidî **2.** yekser **3.** xeleq
derbider kesê ku ji welat, mal û warê xwe dûr ketiye; aware, mişext
derbider bûn ji mal û warê xwe dûr kevtin
derbiderî awaretî
derbider kirin bi darê zorê kesek ji mal û warê wî bi dûr xistin
der birin **1.** bi lêv kirin **2.** îfade kirin **3.** şehitandin
-mafê derbirinê heqê axaftinê
der bûn *(birîn)* bijiqîn û axivîn
dercaw destmala destan
derçik **1.** pêderî **2.** hewş, hevşî
derçûn **1.** ji hundir hatin **2.** eşkere bûn
derd **1.** êş û azar **2.** keder û xem *"dil li ser dil e, jê re nîn e tu **derd** û kul e"
derdanik parzûn
derdehinav êşa hinavî
derdekopan nexweşiya ku ji ber birîneke bi hesinê zengarî de çêbûye; êşekovan
derdese harî
derdeseyî bûn har bûn
derdeser êşa serî
-derdeserî bûn **1.** *(serî)* di êş û belayan de bûn **2.** bi kul û derdan nalîn
-derdeserî kirin **1.** *(serî)* bi êş û belayan aciz kirin **2.** *(rewşa yekî)* serobino kirin
derdest kirin tewqîf kirin

derdestname fermana girtina yekî
derdmend xemgîn, keserkûr
derdomerdo kesê ku ji ber xemgîniyê keribiye
derdor hawîrdor, doralî
derdoyî derdomerdo *"**derdoyî** pirbêj dibin, evîndar dengbêj dibin"
derebeg kesê ku li derveyî zagonan dibe xwedî-milk û zordariyê li hejaran dike
dereberjêr sereberjêr *"**dereberjêr** û hevraz, ji zimên re tunene"
deredemî **1.** bêwext, berwext **2.** çaxbihurî **3.** paşverû
dereke **1.** biyanî **2.** nepen
deremal **1.** şeveder **2.** havî **3.** axozî
dereng **1.** ne zû **2.** paşdemayî, şundemayî *"agirê kuçikan timî germ e, **dereng** sar dibe"
dereve bûn *(di axaftinê de)* bêhemdî xwe bi ser ve bûn
dereve kirin *(bi riya axaftinê)* mebesta yekî aşkera kirin
derew **1.** vir **2.** îftira *"**derew,** sêwî ye"
-derew kirin **1.** vir kirin **2.** kuşekuş kirin
derewandin/dideriwîne/bideriwîne **1.** gotin betal kirin **2.** rastiya gotinekê pûç derxistin
derewîn/derewker virek, kuşo *"**derewîn,** carekê dixwe firavîn"
derf eyarê sewala gurandî
derfet **1.** îmkan **2.** firsend **3.** delîve
dergeh **1.** deriye ketinê **2.** deriyê mezin *"diz li mal e, girtina **dergeh**î betal e"
-dergeh û dîwan meclisa mîrî
dergevan **1.** kesê ku dêrî dipê **2.** berdestiyê li pêş dêrî
dergistî destgirtî
dergîl deriyê darîn
dergûş hêlekan, landik *"bi dayikên xwedî-**dergûş** re herin, zû vegerin"
derhatin/dertê/derbê *(derê)* derketin derve *"kî li du riyan dinêre, şaş **dertê**"
derhêner birêvebir
derhûd berpirsiyarê ji dêla yekî ve; kefîl
derhûde berpirsiyariya ji dêla yekî ve; kefalet
derhûdname giroveya ku kefaletê nîşan dide; kefaletname
derince **1.** pêlik, pîle **2.** pêlekan

derindêz 1. dêlindêz **2.** merasima filehan a 14'ê sibatê
derizandin/diderizîne/biderizîne 1. şikandin **2.** qelaştin **3.** cerx kirin
derizî qelişî
derizîn/diderize/biderize 1. şikîn **2.** qelişîn
derî 1. cihê ketina li avahiyekî **2.** dewsa ketina her tiştî *"golikê beş, ma li devê **deri**yê reş"
-derî dadan dergeh girtin/zirze kirin
-derî kutan *(da ku bê vekirin)* li dêrî xistin *"heta ku tu **deri**yan nekutî, derî li ber te venabin"
derîçe 1. dergehên biçûk **2.** kunên biçûk
-derîçeyên dil dergehên biçûk ên dil
derîn dergehê derketinê
derîzan pêşiya dêrî; pêderî
derkenar 1. nîşeya li kêlekê; haşiye **2.** têbiniya ku di pêvekê de ye
derketin [I] cihê çûyîna ji hundir ber bi derve
derketin/derdikeve/derkeve [II] ji hundir ber bi derveyî çûyîn
-derketin holê aşkera bûn
der kirin [I] 1. derxistin **2.** qewirandin, cehimandin
der kirin [II] 1. *(da ku kêma birînê bikişe)* qul kirin **2.** *(da ku mebest diyar bibin)* serê karekî/axaftinekê vekirin
dermale sewala ku ji bo serjêkirin û firotanê tê kok-kirin
dermale kirin *(sewal)* ji bo qelewbûnê xwedî kirin
derman 1. îlac, dewa **2.** çare **3.** raye *"bam dibe kitan, dew dibe **derman**"
-derman vexwarin îlac vexwarin
dermanfiroş îlacfiroş
dermanxane cihê ku îlac lê têne firotin
dernixûn serobinokirina aman û paçikan
derpê 1. kinca şevê **2.** kinca hundirîn û tenik a ku di bin şalan de û dema razanê tê lixwekirin *"bê **derpê**, lê stûyê xwe li ber zaliman xwar meke"
-*(di)* derpiyê xwe de kirin ji tirsan di bin xwe de rîtin
derpêş kirin 1. anîn ber çavan **2.** angaştin
dersal salên berê
derşo feraşo
derûn nepeniyên di nava

mirovî de, hêz û hizra navxweyî; ruhiyat, manewiyat
derûnî ruhnasî, têkildarî ruhiyat û manewiyatê
derûn-nas pisporê zanistên derûnî
derûn-nasî pisporiya zanistên derûnî
derve **1.** ne li hundir **2.** xaric *"ji **derve** ve mele ye, ji dil ve file ye"
-derve kirin **1.** şêlandin **2.** jê dizin
derveyî **1.** têkildarî tiştê ne li hundir **2.** xaricî
derwêş **1.** dîwane **2.** sofî *"**derwêş** dizane, çi di hebana derwêş de heye"
derwêşxane dêş
derxûn devnuxêma qûşxaneyê
derya zerya, behr *"**derya,** bi dilopan naqede"
deryavan zeryavan, keştîvan
-Deryaya Sor Zeryaya Sor a di navbera Erebistan û Misirê de
derz **1.** qelîştek, qelş **2.** cerx
derzî [I] alava dirûtinê *"bi **derzi**yê, bîr nayê kolan"
derzî [II] dermanê avkî yê ku bi şiringeyê tê zerk-kirin; fetrûm
-derzî lê xistin bi şiringeyê dermanê avkî berdan bin çêrmî
derzîdank **1.** cihê ku derziya dirûtinê tê de tê çikandin **2.** paçika derziyê
derzîreq mixên ku wekî derziyan e û pê kaxezan bi hev ve dikin
desirman **1.** berdestî **2.** qerwaş
desirmanî kirin **1.** berdestîtî kirin **2.** ketin olam û bintînên xelqê
dest **1.** endamê ku bi ser mil ve ye û pênc tilî pê ve ne **2.** lep, penc *"bi **dêst** bike, bi dêv bixwe"
-dest bi stûyê hev re birin hev hembêz kirin û bi hev şa bûn
-dest dan **1.** temas kirin **2.** bi kêrî tiştekî hatin
-dest jê berdan jê vegerîn
-dest pê kirin teşebus kirin
-dest tê kirin mudaxele kirin, tev lê bûn
-dest werdan dest tê kirin
destar du beraşên biçûkên ku bi dest têne gerandin û pê zad tê hêran; aşê destî
destav **1.** mîza xalî **2.** gû
-çûn ser destavê çûn destşokê

destavêtin **1.** serveçûn **2.** zêdegavî
destavxane destşok
destbelaş/destbelav comerd
destbelaşî/destbelavî comerdî
destbend kelemçe
destbirak **1.** razdar **2.** kirîv
destbûrî bêqedr, bêkêr, qedrsivik
destdirêjî mudaxele, tecawuz
deste **1.** baq **2.** lijne **3.** yekîne
destek destyarî, alîkarî
destenerm hevîrê ku bi rûn hatiye strandin û didine ser cihê werimî an jî eşiyayî
desteng xizan
destexwişk **1.** xwişka axiretê, razdara jin **2.** jina ku ji kirîvgelan e
destgeh cihê ku bûjenên danûstanê lê tên hilberîn an jî ji bo firotanê lê tên raxistin
destgirtî dergistî, nîşanî
destgoc destqop, destkop
desthilatî **1.** îqtidar **2.** hukumdarî **3.** serwerî **4.** hêzdarî
desthilatdar **1.** hukumdar **2.** serwer **3.** hêzdar
destik **1.** qevd, bist **2.** çembil, qulp *"**destik**ê bivirî ne ji darê be, dar qut nabe"
destî destik *"**desti**yê kêrekê û gûyê li ser bêrekê wekî hev in"
destkarî karê ku bi destan digere; destpelingî
destkeftî tiştê qezencbûyî û bidestketî
destkêş kirin *(hespê hefsarkirî û gemkirî)* li pey xwe kaş kirin
destkin xizan, feqîr
destmal **1.** mendîl **2.** pêşgir *"serê ku neêşe, **destmal**ê lê girêmede"
destmaye sermaye
destmêz heqdest
destmiç bexîl û çiriz
destnimêj paqijiya ji bo nimêjê *"pîr bi**destnimêj** be, sal dirêj e"
-destnimêj girtin ji bo nimêjê paqijî kirin
-destnimêj şikandin ji rewşa paqijiya ji bo nimêje derketin
destnivîs nivîsa ku bi destan hatiye amadekirin, destxet
destnîgar kesê ku resman xêz dike; resam
destpeling karê ku bi keda destan hatiye hilberîn
-bi destpelingî bi keda destê tazî

destnîşan kirin **1.** îspat kirin, aşkartin **2.** çespandin
destpêk serê pêşîn ê her kar û çalakiyê
destşok daşir, kîzên, qedemgeh, avrêjk
destêker mudaxeleker
destûr **1.** îzin **2.** musaede
-destûr dan **1.** îzin dan **2.** musaede kirin
destûrname îcazetname, bawername
destvala di dêst de tiştek tuneyî
destverû kirin *(giya û çandiniya nivîşkan)* bi dest çinîn
destxet destnivîs
destxweşî lê kirin jê re: "quwet be" gotin
destxwişk **1.** razdara jin **2.** hevala samîmî
destxwîn kujer
destyarî **1.** destekarî **2.** alîkarî
destyaw deyn, qerz
-destyawa alîkariyê qerza yarmetiyê
deşenî kesê ku tûşî zilm û pêkutiyê hatiye
deşt **1.** rastahî, best **2.** aran *"banê me yek ban e, aliyek **deşt** e, ê din zozan e"
deştî **1.** kesê ku li rastahiyan dijî **2.** kesê ku li bajaran dijî û dernakeve zozanan
dev endamê xwarin, vexwarin û peyivînê
-dev avêtin **1.** tê gerîn **2.** lê alîn **3.** lê banîn
-dev jê berdan têkil nebûn, dest jê vekişandin
-dev şepilandin ji devê xwe avêtin, ji devê xwe şehitandin
devarav kesê devgilêz û devkef
devbelaş pirbêj, devçepel, piraxêv
dever **1.** herêm **2.** mintiqe **3.** cîwar *"gotin: 'li wê **dever**ê çi hebû?'; got: 'li wir jî hêştir û gur tev nediçêriyan'"
deverî **1.** herêmî **2.** di qadeke teng de
deverû xwarbûna li ser dev û çavan; sernişîv
-deverûyî erdê bûn bi ser dev û rûyê xwe pelişîn erdê
devgak devgem û bizmika ku di gêreyê de dikine devê dewaran da ku ji zêd nexwin
devgem di hevsarê gemê de hesinê ku dikeve devê hespê
devgenî kesê ku bêhna genî ji devê wî tê
devgilêz kesê ku kef û gilêz bi devê wî dikeve;

deav, devşil
devistan cihê ku darên diriyê lê hene; devî
devik tiştê ku pê devê firaqan tê girtin
devî devistan
devjenî **1.** bezînhev **2.** belapêşkarî
devî cihê ku darên diriyê lê hene, devistan *"**devî** hebe dê bibe dar, xwelî li serê kesê bêwar"
devîdevî pir li nêzikê, hema bigire li hindê ye
-devîdevî lê kirin hema hema li hindê bûn
devkî bi zimên û ne bi nivîskî; şefewî
devjûjî devlopik
devlalûte **1.** kesê ku lal û tat e **2.** zimanfisek
devliken kesê ku daîmî ken li rûyê wî xuya dibe; rûgeş
devling devê lingê şêl *"dil, hay ji **devling**ê nabe"
devlopik kesê ku devê wî bîçûk û ber bi pêş e
devmirî **1.** bêdeng û kêmaxêv **2.** acizê axaftinê û xweparastinê
devnerm zimanşirîn, zarsivik
devok axaftinên herêman; zarava
devsist kesê ku nikare raz û bîsan veşêre
dew **1.** mastê kiyandî **2.** çelqemast *"adar e, **dew** lidar e"
-dewê xwe di parzûnê yekî de berdan hewl dan ku ew kes jî bibe hevparê karê wî
dewa derman
dewar sewalên malê yên wekî ga û gamêşan; tarîş
dewdew cureyekî çivîkên kedîkirî ye û axaftina însên dubare dike; tûtî
dewik torteya/dûrda rûnê qijirandî
dewisandin/didewisîne /bidewisîne **1.** mişe kirin, tepisandin **2.** bi cih kirin, tê de danîn
dewisîn/didewise/bidewise **1.** tepisîn **2.** bi cih bûn
dewixandin/didewixîne /bidewixîne ji ser hiş birin, ji xwe ve birin
dewkil/kiledew **1.**meşka dêw **2.** sirsûm
dewlemend **1.** sermiyandar, xwedî-rastmal **2.** bi şêt û pêt *"dibêjin: '**dewlemend**o pîroz be, feqîro te ji ku anî?"
dewlemendî sermiyandarî, rastmaldarî *"heçî nizane quweta xwe, ew dûr e ji **dewlemendi**ya xwe"
dewlet **1.** dûgel **2.** sermi-

yanî *"**dewlet,** di bin gurzên giyayî de ne"

-**dewleta nehênî** **1.** dewleta ku pergala wê ne tenik e **2.** dewlemendiya ji xele-xurdeyê

dewr **1.** çax, heyam **2.** careke kirina tiştekî; ger **3.** raguhastin **4.** wane *"heke **dewr** bi te re neyê, tu bi dewrê re here"

-**dewra xwe rewan kirin** waneya xwe dubare kirin û baş tê gihiştin

-**dewrî yekî kirin** karek raspartin yekî

dewr kirin **1.** raguhastin, neql kirin **2.** xitim kirin

dewran çerxa zemên *"**dewran** bi dor e, geh li jêr e geh li jor e"

dewraze hespê girs

dewre **1.** xelet **2.** çewt

dews **1.** şop **2.** cih **3.** war **4.** şûn *"**dews**a şûran rehet dibe, dewsa gotinan rehet nabe"

-**dews û doz** war û mebest

-**bi ser dews û doza yekî ve nebûn** ji şop û armanca yekî bêxeber bûn

dewx sergêjî

dexel sexte

dexelî sextekarî

dexes çavnebar, çavreş

dexesî çavnebarî

dexisîn/didexise/bidexise çavreşî lê kirin, çavnebarî kirin

dexl zad, hubûbat

deydik kilekursî, texterewan, qirneqos

deyn tiştê ku heta maweyeke diyar hatiye dayîn qerz *"nanê mêran, li ser mêran **deyn** e"

-**deyn dan** qerz dan

-**deyn standin/kirin** ji kesekî destyawek wergirtin *"axa **deyn dike,** xulam xerc dike"

-**deynê xwe fît kirin** heqê kesî li ser xwe nehiştin

deyndar ji yekî re qerzdar *"jinê gotiye: 'bila mêrê min siwar be, bila ne **deyndar** be'"

deyndêr qerzdayî

deyz debara zivistanê ya sewalan

dezgeh sazî, destgeh

-**dezgehê agirkujiyê** di dûgelê de saziya ku peywira wê damirandina agirên ziyandar e

dezî bendê ziravik

dê [I] qertafa dema bê

dê [II] **1.** dayik **2.** mak **3.** lel/lelik **4.** dad/dadik *"hezar bavê çê, esil şîrê diyê ***(dê)***"

dêhn **1.** bal **2.** serinc

-dêhna xwe dan **1.** bala xwe dan **2.** lê hûr bûn
dêl [I] **1.** berdêl **2.** qîmet
dêl [II] **1.** boçik **2.** dûv
-dêl hejandin **1.** *(dêlik)* hatin telew **2.** *(jinê)* gazî mêran kirin
dêl [II] sega mê, dêlese *"**dêl** bi ba ye, kûçik li pey heta Bexda ye"
dêleba heyama têkiliya zayendî ya dêl û segan
dêlegur gura mê; makegur
dêlemar margîse
dêlese dêlik
dêlik sega mê; dêlese *"axayî ji xulêm re got, xulêm ji segî re got, segî jî ji **dêlik**a xwe re got"
deliktî qûnektî û bêrûmetî
dêlindêz pêşandana fermî; alayîş
dêlî [I] gûşiyê tiriyê
dêlî [II] cureyekî daran e
dêm [I] erdê bêav an jî erdê ku riya avê pê nakeve
dêm [II] sûretê rû
dêman niştecih, xwecihî, rûniştvan
dêmarî jinbav
dêr kenişt, kenîse
dêran **1.** wêran **2.** belengaz û reben
dêre fîstan
dêris kirin dêrz kirin
dêrîn **1.** kaw **2.** mîrza **3.** esîlza **4.** torin
dêrz kirin **1.** îsraf kirin **2.** wêran kirin
dêş **1.** êwirgeha belengazan **2.** her tiştê fireh **3.** mûsîqaya newayên olî
dêw ûc, teba
dêwendam di bejna ûcan de, wekî tewayan
dêze esmer
dêzê jina esmer
dêzo mêrê esmer
di daçekek e û wateya têdebûnê pêk tîne
-di gavê de di cih de, tafilê
-di gel **1.** tev de **2.** tê de **3.** pê re
-di afirê keran de razan û xewnê pêxemberan dîtin kambaxiya halê xwe ji bîr kirin û doza rûmetên herî berz kirin
dibe ku îhtimalek heye ku wisa be
dibetî îhtimal, bilanî
dibistan **1.** mekteb, xwendegeh **2.** amojgeh *“dê, **dibistan**a zarokan e”
-dibistana seratayî dibistana asta yekemîn a 6-12 saliyan
-dibistana navincî dibistana asta duyemîn a 12-15 saliyan
-dibistana amadehî di-

bistana asta sêyemîn a 15-18/19 saliyan

didu du *"daweta **didu**yan, cengecola hemûyan"

difin **1.** poz, bêfil, kepû **2.** nik, nikil

difr/difre **1.** xîret **2.** quretî, pozbilindî

dihin dan qedr dan, giramî dan, rêz girtin

dij **1.** hember **2.** zid **3.** hevrik

-li dijî sersariyê li hemberî bêberpirsiyariyê

dijber muxalif, zid

dijmin **1.** neyar **2.** reqîb **3.** hevrik *"**dijmin**ê bavê, nabe dostê lawê"

dijminahî **1.** neyartî **2.** reqabet **3.** hevrikî

dijraber zid, bereks

dijûn gotina nebaş, çêr, sixêf

dijwar **1.** xeşîm **2.** çetin **3.** zor *"dijminê **dijwar,** ji doste xayîn çêtir e"

dijwarî **1.** xeşîmî **2.** çetinahî **3.** zorî

dik **1.** cihê bûyerê, sehne **2.** meydan

dil qelb *"**dil,** miqabilê dil e"

-ji dil û can **1.** ji hinavan **2.** samîmî

-çargopal-avêtina dilî lûtkeya bicoşbûnê

-dil dan jê hez kirin

-dil hebûn **1.** bi niyêt bûn **2.** talibê tiştekî bûn *"**dil** heye, lê taqet tuneye"

-dil hênik bûn **1.** dilgeş bûn **2.** dilfireh bûn

-dil kirin **1.** xwestin **2.** niyêt kirin

-dil mayîn **1.** hêvî jê şikestin **2.** jê êşîn

dilawêr cesûr, wêrek

dilbaz cazibedar

dilber **1.** canan, yar **2.** bedew **3.** jina ku layiqî hezkirinê ye

dilbikul **1.** xemgîn **2.** dilbirîn

dildar **1.** aşiq **2.** sewdaser

dilêr **1.** cesûr, wêrek **2.** jêhatî, jîr

dilfireh **1.** bisebr **2.** aram

dilgerm jidil, samîmî

dilgeş **1.** rûken **2.** bicoş

dilgiranî **1.** dilşikestin **2.** hêvîşikestin

dilhişk dilkevir

dilikî **1.** evîndar, hezkirî, hebandî **2.** aşiq **3.** sewdaser

dilîn hîs, hest

diljan dilêş

diljar **1.** dilmayî **2.** ji aliyê derûnî ve kesê lawaz

diljarî rewşa lawaziya derûnî

dilketî **1.** aşiq **2.** evîndar

dilkutan bi ser hev tepîna dilî
dilmê **1.** xav, nazik **2.** hêka ku baş nehatiye pijandin
dilnerm ziravbihîstyar
dilniya dilrehet
dilniya bûn dilrehet bûn
dilniya kirin dilrehet kirin
dilnizm nepozbilind û nequre
dilodîn **1.** têrtijî **2.** bêbiryar
dilokî stranên evîndariyê
dilop **1.** niquteke aviyê **2.** çilk ***"**av, **dilop** dilop dibe gol**"**
-dilop kirin **1.** niqutîn **2.** rijîn
dilovan bişefqet û merhemet
dilpak qenc û birûmet
dilq **1.** ser û sîçe **2.** xuyabûna di şeklekî ci-hêde; lisif
-ketina dilqê yekî din xuyabûna di lisfê yekî din de
dilrast **1.** sadiq **2.** muxlis
dilrehet kesê kubêxem û bêkeser e
dilrehetî dilaramî
dilsar **1.** bizdonek **2.** betilî **3.** nexwestî
dilsaz qelbavakirî
dilsoz kesê ku li ser sozê xwe dimîne; sadiq
dilşa rûgeş, dilgeş
dilşikên qelbşikên
dilteng **1.** bêsebr, netebitî **2.** bêtehemul
diltenik **1.** ziravbihîstyar **2.** qîjgiriyok
diltepîn qelbjenî, dilkutan
diltezîn **1.** derdnak **2.** biazar, biêş
dilwestîn mirina ji ber sekinîna qelbî
dilxwaz **1.** xwestî, heweskar **2.** mereqdar
dilxelîn cirnexweşî
dilxerab gumanbar, şikbar
dilxerabî şikbariya dilî
dilxereng şewata dilî
dilxweş razî, pejirandî
-dilxweş bûn pê re kêfa xwe anîn/kêfxweş bûn
dilxweşî bi xwestinî
dimatî **1.** rûniştî **2.** niştecih, dêman
dimis doşav
dimşînk şewba çivîkan, qira mirîşkan
din ne ev ne jî ew, dîtir
-roja din roja dîtir
dindil nazik, nazdar
dindilandin/didindilîne/bidindilîne nazdar kirin
dindilandî **1.** baş sexbêrkirî **2.** pir nazenîn

ding **1.** dîwarê mezin û qayîm **2.** dengê ku dema lêxistinê ji tiştê hundirvala tê
dengeding dengê domdar ê ku dema lêxistinê ji tiştê hundirvala tê
dinya **1.** cîhan **2.** alem *"gotine: 'te **dinya** çawa dît?' gotiye: 'li gorî dilê xwe' "
dinyanedîtî **1.** nedîtek **2.** serobero **3.** laylac
dir **1.** segê gurêx; gurxenêq **2.** gir *"cewrikên seyê **dir,** timî dir in"
diran hestiyên cûtinê yên di devan de *"cîranê nebaş bihêle, **diran**ê êşiyayî bikêşe"
-diranên kursî diranên paşiyê yên cûtinê
-diran qirqiçandin lê gef xwarin, tehdîd kirin
-diran di enîşkê de bûn pir qeleş û xedar bûn
dirandin/didirîne/bidirîne **1.** çirandin **2.** qelaştin
diranqîç diranbeş
diransaz bijîşkê ku pisporiya wî dev û diran in
dirav pereyê kaxez û madenî *"aqil, bi **dirav**an nayê piştê"
diravname **1.** derameta dûgelê **2.** berhevoka rojane, heftane an jî mehane ya ku diravên mezaxtî û hatî tê de tên tomarkirin
dirc qalikên deryayî
direfş **1.** nîşane **2.** nîşaneya yekîneyeke leşkerî
dirêj **1.** zêde **2.** bilind, berz **3.** vît, çik
dirêjahî **1.** zêdehî **2.** bilindahî, berzî *"aqil ne li seriyan e, ne jî li **dirêjahi**ya çongan e"
-dirêjahiya salê seranserî salê giştî
dirêj bûn **1.** berz bûn, bilind bûn **2.** bejn avêtin
dirêjî pê dan domandin, berdewam kirin
dirêj kirin **1.** bilind kirin, berz kirin **2.** bi ser ve zêde kirin
dirêş alaveke devtûj a solbendan e û destiyê wê darîn e *"bi kulmê meçe ser **dirêş**ê"
dirh nîşane, mohr
dirik [I] **1.** dareke pîjpîjî ye û berên wê tên xwarin **2.** pîj, strî *"mirov di bin siya **dirikê** de ranakeve, di bin siya spingdarê de radikeve"
dirik [II] û virik galegala vala û bêkêr
dirikandin/didirikîne/bidirikîne rast dêrandin, piştrast kirin
dirinc tewayê efsûnî; şey-

tanqûnî
dirinde hov, kovî, jakaw
dirixandin/didirixîne/ bidirixîne bexişandin
dirî [I] strî
dirî [II] cureyekî darên bistrî ye
dirîn/didire/bidire **1.** çirîn **2.** qelişîn *"beq nequre, dê **bidire**"
dirîreşk mêweyek e
dirm bijok, berbelav
-**nexweşiya dirmdar** nexweşiya ku belav dibe
diroz dua
dirozge dua
diroz kirin dua kirin
dirûd **1.** silavên pîroz **2.** silavên pêxember û çakan **3.** silav
dirûş binê piyî
dirûşm peyv û hevokên ku di xwepêşandanekê de tên berzkirin
dirûn*(dirûtin)*/didirû/ bidirû **1.** *(kinc)* kêl kirin **2.** *(giya û zad)* çinîn
dirûnge qada ku pez lê tê giyakirin
dirûv [I] **1.** rû û sîma **2.** bere **3.** dîmen **4.** rûçik, sikûm **5.** teşe
dirûv [II] **1.** nîşane **2.** nîşaneya ku li sewalan didin da ku pê bên naskirin
-**dirûv pê ketin** şibihîn
dist qûşxane
diş xwişkên bûk û zavê
divêle bendikên çêrmîn
diwaroj pêşeroj, ayende
di xwe re dîtin **1.** canazarî nekirin **2.** xwe ragirtin **3.** pê karîn
diyanet kar û barên têkildarî ola mirovî
diyar **1.** kifş û eşkere **2.** eyan û beyan li holê
-**diyarî çavan bûn** **1.** bi ber çavan ketin **2.** eşkere bûn **3.** xuya bûn
diyarde **1.** kifşbûyî **2.** eşkerebûyî **3.** li xuyanê
diyarî **1.** xelat **2.** bexşîş
-**diyarî kirin** **1.** bexişandin **2.** xelat kirin
diyarker eşkerekirî
diyar kirin **1.** xuya kirin **2.** dan zanîn
diz heramî, çilfis *"**diz**ê malê ji malê be, ga di kulekê re derdikeve"
-**bûn dizê Xwedê** bi rewşa xwe qayîl nebûn û pozbilindî kirin
dizek heramxur, çilfis *"dizekî ji **dizek**an dizî, erd û ezman lêrizî"
dizgîn **1.** gem **2.** serê gemê yî ku bi destan tê girtin
-**dizgîna xwe qetandin** **1.** ji hefsêr filitîn **2.** serfiraz bûn
-**dizgîn kirin** **1.** serî gem kirin **2.** zeft kirin

-dizgîn kişandin peyatî çûn û hespê gemkirî li pey xwe kaş kirin
dizî heramîtî, çilfisî *"tu carî destê **dizi**yê nasitire"
dizîn/didize/bidize bêyî haya xwediyanji malê wan hildan; çilfisandin *"ber kerê re derbas dibe û cehşike jê **didize**"
dizîka bêhay, bêxeber
divê/divêt pêwist
divetî pewîstî, hewcetî
dîbace pêşgotin
dîber kirin **1.** rave kirin **2.** şîrove kirin
dîdar **1.** hevdîtin **2.** sohbet
dîdarî dîtbarî
dîdem dîmen
dîdevan çavdêr
dîdevanî çavdêrî
dîdexane çavdêrxane
dîk nêrê mirîşkê; keleşêr *"**dîk** jî namûsa xwe dizane"
dîkilok stêrka tifingê
dîl **1.** hêsîr **2.** bengî
-dîl girtin **1.** hêsîr kirin **2.** bengî kirin
dîlan **1.** dawet **2.** şahî *"derdê feqîrî nan e, derdê axayî kêf û **dîlan** e"
dîlbazî kirin bi zarê xweş xwe dan hezkirin
dîlok kilama govendê
dîmen **1.** dirûv **2.** menzere
dîmendêr amûra ku wêne û dîmenan bi riya pêlên gêrebayî û peykê radihîne temaşevanan
dîmenguhêz amûra ku dîmenan bi zindî radigihîne
dîmenkirêt kesê ku tu meymenet di rûyê wî de tuneye
dîn [I] **1.** ol **2.** ola îslamê *"ji bo xatirê xatiran, mirov diçe ser **dîn**ê kafiran"
dîn [II] **1.** cinî **2.** bêhiş *"aşê **dîn**an, bê av digere"
-dîn û har bêaqil û hişaloz *"siwar siwar e, li siya xwe guhdar e, li nava sêrî mexe **dîn û har** e"
-dîn bûn **1.** cin pê ketin **2.** hişaloz bûn
-dîn kirin **1.** bêhiş kirin **2.** behicandin
dînar **1.** diravê zêrînî yê dewra dewlata îslamî **2.** diravê hin dewletên ereban ên nûjen *"li malê tune **dînar**ek, navê keçikê Hezare"
dînik **1.** aqilsivik **2.** kêmaqil *"bihur, bi **dînik**an sax nabe"
dînok dînik *"**dînok** di şîn û şahiyan de kifş dibin"

dînsist kesê ku di erkên dînî de sistiyê dike
dînxane nexweşxaneya dînan; şêtxane
dîq kirin **1.** nihêrtin **2.** ser dan
dîqet baldarî
dîqet kirin bi baldarî li serê rawestîn
dîrok dûrok, tarîx
-dîroka hevbeş tarîxa muşterek a çend aliyên têkildar
dîroknas tarîxzan
dîsa cardin *"hîv çiqasî bedew be, **dîsa** jî qusûreke wê heye"
dîsk du darikên bi destikê bangurdanî ve ne û dikevin her du çalikên seriyan
dîtbar tiştê ku bi çavan tê dîtin
dîtbarî tiştê ku bi çavan tê temaşekirin
-hunerên dîtbarî hunerên ku xîtabî temaşekirinê dikin
dîtin [I] fikr û raman
-bi ditina min bi nêrîna min
dîtin/dibîne/bibîne [II] **1.** nihêrîn **2.** temaşe kirin **3.** pêrgî hatin *"**dît** ez im, nedît diz im"
dîtinî ramana sêwirandî
dîtir **1.** a din **2.** wêdetir
dîwan **1.** meclisa mêvanan **2.** berhema helbestvên **3.** birek mirov **4.** cureyekî rûniştekên ku çend kes li serê dikarin rûnin *"bê şêx û pîr, meçe **dîwan**a mîr**,** da ku nekevî temtêla feqîr"
dîwane **1.** derwêşê aşiq **2.** gêj
dîwanxane koçika mêvanan
dîwar sûr *"ba, li **dîwar**ê derve dixe"
-dîwarê parastinê di malperê de pergala ewlehiyê
-dîwarê ewlehiyê di herêmên aloz de berbendên ewlekariyê
-dîwar lê kirin sûr jenîn
dîz/duz [I] keleh
dîz/dîzik [II] amana ji gil *"gûzek gûzek, dibe **dîz**ek"
-dîzika devgirtî **1.** kesê ku bi razên xwe ve dijî **2.** kesê ku ramana xwe ya rasteqîn vedişêre
dobe [I] **1.** hingivê zelal ê ku ji şaneyan cuda dibe **2.** dilopeke şirîniya zer a ku ji hêjîran tê xwarê
dobe [II] kelek
dobelan kariyek e
doç boç
doçka cureyekî guleyên ku ji topan biçûktir e
dojeder **1.** pizrik **2.**

birîn

dojeh cehenem *"heta ku tu **dojeh**ê nebînî, bihişt bi te xweş nabe"

dol **1.** deşt **2.** best, rastahî **3.** newal

dolan **1.** dehlîz **2.** hewşa bihurtinê

dolav toterîka ku satila bîra avê dadixe û hevraz dike

doliv **1.** îdare, rêvebirî **2.** karîgerî

dolivger rêvebir

dolivgerî rêvebirtî

dolmend zengîn

dolmendî zengîntî

doman pêvajo, demajo

domandin/didomîne/bidomîne **1.** berdewam kirin **2.** jiyandin *"dinya siya darê ye, ji kesî re **nadomîne**"

domdar daîmî

domîn/didome/bidome **1.** berdewam bûn **2.** kêşan

don **1.** bez û zon **2.** zêt **3.** bizir *"**don** nekî çirayê, çira ronahiyê nade"

-donê yekî cardin di serê wî dan hewl dan ku pîşeya yekî cardin hînî wî bikin

doq/doqik şiv, ço

dor **1.** hawîr **2.** şîştir **3.** rêz *"Xanika Xido, yek nebû, **dor**a dido"

-dor hatin çax hatin

-dor lê girtin **1.** rapêçan **2.** derdest kirin

doraleyn hawîrdor

dorav **1.** *(ji ber bandora kêşeya roj û heyvê)* rabûn û daketina seviyeya ava deryayan **2.** med û cezr

dorgirtî tiştê ku dora wî hatiye rapêçan

dorhêl **1.** hawîr **2.** çarçive

dormandor bi berfirehî

dornas **1.** hawîrnas **2.** pispor *"dorê bide **dornas**an"

dorpêç kirin **1.** rapêçan **2.** pişt jê standin **3.** xeneq lê şidandin

dost **1.** hogir **2.** razdar *"dijminê dijminê mirovî, **dost**ê mirovî ye"

dostanî **1.** hogirtî **2.** razdarî *"**dostani**ya dostê xwe berde, lê dostaniya dostê bavê xwe bermede"

doş kirin ker û hesp dan sekinandin

doşanî sewalên dotinê

doşav dimis

doşavmij tiliya şehadetê

dot keç, qîz

dotmam keça apê mirovî,

dotmîr **1.** keça mîr **2.** keybanû *"bi qîzanî **dot**-

mîr bû, bi jinanî pîr bû"
dotin/didoşe/bidoşe ji guhanan şîr hildan *"şîr **dote** seradê, bêjing da binî"
dotir **1.** a din **2.** a piştî wê
-dotira rojê **1.** roja din **2.** roja piştî wê
dox [I] bela û musîbet
dox [II] rewşa xayîziyê
dox [III] destiyê alavan
dox çûn xayîz bûn
doxîn pêgirêdana şal û derpêyî
-doxîn ketin stûyan tolaziya wî ya veşartî eşkere bûn û pey re riswa bûn
doxînsist **1.** tolazê bişehwet **2.** mubtelayê şehwetê
doz **1.** daxwaz **2.** têkoşîn **3.** armanc
dozdar kesê ku daxwazekê an jî gazindekê pêşkêşî aliyên têkildar dike
dozger di dadgehê de kesê ku li tawanê dikole
dozîn paldêr, ajo
du **1.** hejmara pişti yekan û beriya sisiyan **2.** jimareya 2'yan *"**du** hesp, li ser afirekî nabin"
dua niyaza xêr û qenciyê
dua kirin niyaza xêr û qenciyê kirin *"neyar, ji neyaran re **dua nakin"**
dubare kirin ducar kirin
dubendî **1.** îxtilaf, tezad **2.** nakokî
ducan hamile, duhalî
-ducanî bûn hamile bûn, duhalî bûn
duçerxe alavake raguhastinê ya dutayeyî ye
dudev devçeqel *"kulfet şûrê **dudev** e li pişta mêr"
dudil bêbiryar, bêqerar
dugîsin kirin gotin dubare kirin
duh roja borî, beriya îro
duhêl **1.** bendê çermîn **2.** dualî
dujang elameta nexweşiyê, qitîtk
dukak zad, dexl
dukar riwayet, salix
dulger hesingêr
dulgerî hesingêrî
dumbe **1.** qelew **2.** kok **3.** ziktêrdek
dunde **1.** nifş **2.** zuriyet
dunex tayê ku ji du bendan hatiye rêstin
dunikilî cureyekî çivîkên serpopil e
dupat ducar
dupate tiştê ku du caran hatiye kirin; tekrar
dupat kirin dubare kirin
durist **1.** di rasteriyê de **2.** neçewt **3.** biserinc *"dûr here, lê **durist** here"
-durist kirin **1.** çêkirin **2.** pêk anîn

durû **1.** munafiq **2.** riyakar
durûtî **1.** munafiqtî **2.** riyakarî
duryan cihê averêbûnê
dusaxe girtîxane
dusibe piştî du rojan
duşaxe cureyekî nexweşiyan e
duşem roja sêyemîn a hefteyê
duşîze **1.** bakire, xama **2.** destpêneketî
duta duqat
duta kirin duqat kirin
dutayî kirin dunexî rîs rêstin
duxaskan jina ku zarok aniye û di kincan de ye
duxaskanî rewşa jina ku welidiye
duyem*(-în)* di rêza diduyan de
dû [I] **1.** pişt **2.** piştî wî/wê **3.** pey
-li dû heyfê ketin doza tolhildanê şopandin
-li dû xwe kaş kirin bi kotekî li pey xwe birin
-dû re dû re pir şunde, paşê dereng
dû [II] **1.** mij û moran **2.** dûxan ***"**kulek xwar e, **dû** rast e**"**
dûajo **1.** şivanê ku alikariya serşivên dike **2.** di karekî de kesê alîkar
dûbrang teyrê nêçîrê
dûdik fîq
dûdo **1.** kevirê girover ê ku her lîstikvan hoçikê xwe davêjê **2.** hedef
dûkel **1.** bixar **2.** hilm û gilm
dûkelkêş bixêrî, rojing
dûm [I] berdewamî û dûmahî ***"dûm**a her tiştî heye, lê ya zilmê tuneye**"**
-dûma dirêj kar û barên temendirêj
dûm [II] boç û terî
dûmahî dewam
dûman dûxana ku bi ser êgir dikeve ***"**gur li **dûman**ê digere**"**
dûmir **1.** ko **2.** kordûnde
dûng dûvê pezê ku ne dêlse ye ***"**kitikên zemên, **dûng**ên qelew dixwin**"**
dûpişk cureyekî sewalên jehrdar e ***"**destê xwe mexe her kunê, di hinan de mar hene û di hinan de **dûpişk"**
dûr **1.** ne li nêzîkê **2.** veqetî ***"dûr**o, bi nûro**"**
-dûrî aqilan bûn derî mantiqan bûn
-dûrî canê we Xwedê neke ku li we biqewime
-dûrî huzûra haziran haşa ji huzûra cenabê we
dûrahî **1.** nenezîkahî **2.** veqetîn

dûrd arava ku dadirive binê tiştê avî; torte

dûrebîn **1.** xwedîferaset **2.** alava ku dûriyê nezîk nîşan dide *"avên qûnan, niha jî xwe dane ber **dûrebîn**an"

dûredest **1.** neberbelav **2.** ne li ber destan

dûrendîşî feraset

dûrî durahî

dûş **1.** sewiye, ast **2.** rêz, şîştir **3.** îstiqamet

dûv boçik, dêl

dûvedirêj **1.** sewala ku boçika wê dirêj e **2.** tiştê ku di demeke dereng û nenêzîk de diqede

dûvelang **1.** alava ku ji heyvê weşanê dişîne dinyayê, peyk **2.** olamdarê berjewendiyên xelqê

dûvelangtî olamdariya berjewendiyên xelqê

dûvhej **1.** dêlhej **2.** qûnek

dûvhejî **1.** dêlhejî **2.** qûnektî

dûvhejî kirin **1.** dêlhejî kirin **2.** qûnektî kirin

dûvmesas bilbil

dûvre **1.** piştre **2.** paşê

dûvstêrk stêrka biboçik

dûxan mija ku ji êgir quloz dibe

E

e/E tîpa şeşemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev vekirî ye û asta belavbûna wê nizm e
e erê
ebeboz **1.** mêrxasok **2.** şeşerût **3.** pêxas, çeqrût
ebebozî **1.** mêrxasokî **2.** şeşerûtî **3.** pêxasî, çeqrûtî
ebedî **1.** bêpayan **2.** heta hetayê **3.** sermedî *"ebed û **ebedî,** her tişt vedigere li xwedî"
ebesor **1.** bijarte **2.** ader
ebesorî **1.** bijartetî **2.** aderî
ebrû **1.** birû **2.** birûyên kevankî
ebter **1.** kêm û netemam **2.** bêtov û bêker **3.** sergêj û dîn
ebterxane nexweşxaneya kêmaqilan
ecacok firtonek, bahoz *"para xeydokan, çû ber **ecacok**an"
ecel **1.** dema mirinê **2.** mirin *"**ecel** ku bê**,** nade mecal"
ecem tirkê azerî
ecemî **1.** zimanê tirkên azerî **2.** tor, cahil
ecemîtî torî, cahilî
ecêb **1.** xerib, seyr **2.** nedîtî û nebînayî
-ecêb man **1.** mat man **2.** şaşwaz bûn
ecêblosik kesê ku wisa guheriye ku nayê nasîn
ecibandin/diecibîne/biecibîne **1.**pê re kêfxweş bûn **2.** jê razî bûn *"ê ku dotmama xwe **neecibîne,** dê kordûnde bimîne"
ecîn kutilkên xav
eç *(di zimanê zarokan de)* lêxistin
eç kirin *(di zimanê zarokan de)* lê xistin
edeb ar, şerm
edebiyat navê giştî yê hemî tiştên devkî û nivîskî ên hunermendî, zanistî û pîşeyî ye; wêje, tore
-edebiyata bedew navê giştî yê hemî hunerên

devkî û nivîskî yên ku helbest, roman, şano, çîrok û hwd dikevine ber; wêjeya bedew
-edebiyata pîşeyî navê giştî yê nivîsarên zanistî *(bijîşkî, endazyarî…)* û yên mesleki/pîşeyî ye; wêjeya pîşeyî
edene eware û yax
edilandin/dicedilîne/biedilîne **1.** bi cih kirin **2.** dewisandin **3.** civandin *"berê **biedilîne,** paşê bixemilîne"
edilîn/diedile/biedile **1.** bi cih bûn **2.** dewisîn **3.** civîn û çêbûn
eded hejmar
edese alava ku tiştên biçûk mezin dide xuyan
eê *(di zimanê zarokan de)* gû
eê kirin *(di zimanê zarokan de)* rîtin
efare bermaya mêwe û zadan
efsene serhevde û beredayî
efsûn sîhir, cadû
efsûnbaz cadûbaz
efûng afnik
efûngî afnikî
efûngî bûn afnikî bûn
egal şaşik
eger **1.** sedem **2.** heke
egîd wêrek, cesûr
egîdî wêrekî, cesûrtî
egle **1.** derengî **2.** biliyan
egle bûn **1.** bi derengiyê ketin **2.** pê bilîn
egle kirin **1.** bi derengiyê xistin **2.** pê bilandin
ehlibeyt malbata cenabê Pêxember eleyhiselam
ehlikitab **1.** endamên olên îlahî **2.** file û cihû
ehmeq **1.** bodele **2.** gêjik **3.** xêvik
ehmeqî **1.** bodeletî **2.** sergêjî **3.** xêviktî *"mêrxasiya zêde, **ehmeqî** ye"
ejdeha **1.** ziya **2.** marê çîrokî yê ku ji dev û çavên wî holepîtên êgir davêjin
ejnû çong
ek eê
elaf bazirganê ku zadî dikire û difiroşe
elamet **1.** berate **2.** nîşane **3.** şop
-elameta xêrê nîşaneya başiyê
elb **1.** satil **2.** kod *"bi **elba** mezin, mede xelqê"
elbik elba biçûk
elende elind
elenî eşkere û bêminet
eleqe têkilî
eleqedar têkildar
eletewş **1.** beletewş **2.** gotin, kirin û biryara bêawa û bêarmanc
elimandin/dielimîne/bielimîne **1.** hîn kirin,

fêr kirin **2.** amojandin **3.** perwerde kirin
elimîn/dielime/bielime **1.** hîn bûn, fêr bûn **2.** amojîn **3.** perwerde bûn *"devê ku **elimiye** viran,vala nasekine"
elind spêde
elîl nesax, nexweş
elmas kevirekî giranbiha ye
elok/elelok sewaleke bibask a malê ye
em *(r)* cinavkeke pirjimariyê ye
emad **1.** daxwaz **2.** vîn
emadî li gorî daxwaz û viyanê
embar **1.** binanî **2.** mexzena kel û melan
embaz mînak, nimûne
emîlok lawazbûna ji ber îshala demdirêj
emîlokî kesê ku ji ber nexweşiya hundirêşê pir lawaz bûye
emr [I] temen**,** jî *"**emr**ê ku çû, mede dû"
emr [II] **1.** ferman **2.** rêzik
enber bêhneke xweşik e
enbar **1.** binaniya malan **2.** mexzen *"**enbar**a cotkaran, di serê gîsinê wan de ye"
encam **1.** netîce, akam **2.** dawî, aqibet
-encam dan **1.** netîce jê wergirtin **2.** bi dawî bûn
encamname daxuyaniya dawiyê
end qeys
endam namzed
-endamê saziyê namzedê mueseseyê
endaze **1.** zanistên qeys û pîvanê; hendese **2.** qeys û pîvan **3.** usûl
endazyar pisporê zanistên pîvan û qeysê; muhendis
endelmendelketî hizhizî, hophopo
engizandin/diengizîne/biengizîne **1.** tehrîk kirin **2.** teşwîq kirin
engizîn/diengize/biengize **1.** danexwarin **2.** niçîn
enirandin/dienirîne/bienirîne bi hêrs kirin
enirîn/dienire/bienire bihêrs bûn
enî rû, bere
enîroj kesê ku eniya wî rewneqdar e
enîşk herewera ku di navenda mil de ye
entere roja ku sermaya zivistanê dest pê dike *"**entere**, dikuje ga û ker e, xudan hê jî bêxeber e"
e-peyam peyam û nameyên bi riya tora ragihandinê ya navneteweyî

ep/epik xwarina zarokan
ep kirin *(di zimanê zarokan de)* xwarin û vexwarin
eqd [I] dîwarê ku ji xweliyê hatiye lêkirin
eqd [II] peyman û lihevkirin
-eqda zewacê lihevkirin û îlankirina mehra rewa
eqîm stewr
eraf/erah **1.** pispor **2.** arxeyîn û bêminet **3.** bi xwe ve ewle
eraq şerab, mey
erbane defik
erd **1.** rûyê zêvînê **2.** dews **3.** şûn **4.** aqar *"baran dibare, **erd** xwe dipesinîne"
erdhej hejek, zelzele
erdnas pisporê ku li erdê dikole û lêkolînên xwe bi awayekî zanistî dike
erdnasî pisporiya zanistî ya ku mijara wê tevgera erdê ye
erebe seyare, çarçerxe
erebane nasirge
erê belê *"**erê** erê ye, na jî naye, lê erê-na bela ye"
erik na lo/na lê!
erjeng tirsnak, sehmdar
erk **1.** vatinî, peywir **2.** wezîfe
-erkên dîrokî peywirên tarîxî
erkbeşî **1.** karbeşî **2.** peywirbeşî
erşanî pîkol
erşan kirin *(sewal)* erd pîkol kirin
erşêt heşteka parê
erwend **1.**jîr, zana, aqil **2.** ciwan, xweşik
erxewan rengê keskê tarî
erzan **1.** kêmbiha **2.** kêmqedr *"**erzan** kirî, heban dirî"
erzan bûn **1.** kêmbiha bûn **2.** kêmqedr bûn
erzanî kêmbihatî
erzan kirin **1.** *(biha)* daxistin **2.** *(qedr)* xistin
erzaq pediviyên xwarinê
erzêl malika ku ji çiqilên daran tê çêkirin û li ser çar singan ava dibe
erzên hestiye binê dêv
esas bingeh *"avahî nabe bê **esas,** mirov bi rojî û nimêjê nabe xilas"
esîl ader, esîlza *"ji **esîl**î bipirse, ji bêeslî bitirse"
eskênc jan, şkênc
esl **1.** bingeh **2.** jêderk **3.** nifş *"**esl,** winda nabe"
esman barekê li ser erdê yê bê ser û ber
-esmanê devî arîkê dêv
esmanger pisporê ku ji bo karên zanistî bi firokeyan li esmanan digere
esmangerî karê ku es-

manger pê radibe
esmer qemer
esrar poranga xaşxaşkan a sermestker
esrarkêş bengiyê poranga xaşxaşkan a sermestker
eşîr qebîle, hoz
eşîrtî pergala hozdariyê
eşkere **1.** xuya, diyar **2.** kifş, berbiçav *"agirê bidû, **eşkere** ye"
eşkere bûn **1.** xuya bûn, diyar bûn **2.** kişf bûn, berbiçav bûn
eşkere kirin **1.** xuya kirin, diyar kirin **2.** kişf kirin, berbiçav kirin
eşkeretî **1.** serbestî **2.** berbiçavî
eşkêl **1.** tehr, awa **2.** çepera ku çav dibîne
-eşkêla erdê dirêjahiya ku ji navenda kadê heta cihekî li rûyê erdê
eşq **1.** evîn **2.** sewdaserî *"**eşq**a dizan, bi şevereşê geş dibe"
eşûra di salnameya hicrî de dehê meha muheremê
et xwişka mezin
etar hûrdefiroş
etehiyat di nimêjê de duaya ku di rûniştinan de tê xwendin *"**etehiyato,** çawa lê hato"
etirîn/dietire/bietire **1.** bêrî kirin, bende man **2.** meraq kirin *"sêwî sitirî, melek **etirî**"
etê awayê bangkirinê yî xwişka mezin
etore hop
etûne kilsxane
ev *(r)* cînavka şanîdanê ya ji bo kesê nêzîk
-ev çend bi vê hejmarê
-ev qas bi vê mêjerê
evandin/dievîne/bievîne hez kirin
evd **1.** bende **2.** xulam *"bila li Xwedê xweş here, bila li **evd**an xweş neçe"
evdal derwêş, gerok
evdoşekalo hespê pîrê yî girs
evistin/dieve/bieve **1.** evîndar bûn **2.** jê hez kirin
evîn **1.** eşq **2.** hezkirin **3.** sewdaserî
evîndar **1.** aşiq **2.** hezkirî, dilikî **3.** sewdaser
evîndarî **1.** aşiqtî **2.** hezkirîtî, dilikîbûn **3.** sewdaserî
evor heywanê nêçîrê
evra pîroz
evrandin/dievrîne/bievrîne **1.** pîrozmend bûn **2.** şêkirandin
evrandî pîrozmend
evrar pîrozmendî
evrar bûn pîroz bûn

evrar kirin pîroz kirin
evrayî pîrozî
evsing dafika ku bi keviran tê jenîn da ku kevok têkevinê
extebot heştpê
ew *(r)* cînavka şanîdanê ya ji bo kesê li dûrê *"**ew** riya ku te berê xwe dayê, ez jê hatime"
eware bêkêr û yax
eware bûn bêkêr û yax bûn
ewidîn/diewide/biewide **1.** hîn bûn **2.** meşq kirin **3.** perwerde bûn *"filan kes gur e û **ewidiye** *(elimiye)*"
ewiqandin/diewiqîne /biewiqîne **1.** bilandin **2.** banandin **3.** xapandin
ewiqîn/diewiqe/biewiqe **1.** bilîn **2.** banîn **3.** xapîn
ewk filan û bêvan
ewlad zarok *"**ewlad**ê ku şora bavê xwe neke, di sîwanekê de werdibe"
ewle **1.** bêxetere **2.** asa
-***(pê)*** **ewle bûn** pê ve emîn bûn
ewlehî **1.** ewlekarî, emniyet **2.** îtîmad **3.** asayîş
ewlekarî **1.** emniyet **2.** temînatdarî **3.** asayîş
ewlemend xwediyê emanet û siyanetê
ewr mija ku li esmên berî baranan komî ser hev dibe û jê baran dibare
ewrawî esmanê bi mij û moran
ewret di îslamê de endamên ku dîtina wan ji aliyê biyaniyan ve heram e
ewtandin/diewtîne/biewtîne **1.** *(kûçik)* bang dan reyandin **2.** zimanê yekî dirêj kirin
ewtîn/diewte/bîewte **1.** *(kûçik)* bang dan, reyîn **2.** *(mirov)* bi di-jûnkarî pizepiz kirin *"çiqasî keviran bavêjî sê *(segî)*, dê ewqasî **biewte**"
exik belxem
ex kirin belxem ji devî avêtin derve
exlaq **1.** sinc **2.** xwî û xislet **3.** serinc **4.** taybetmendî *"çiya diguhere, lê **exlaq** naguhere"
exlewik tawe
exte hespê xesandî
extirme xenîmet
ey! baneşaneke gazîkirinê ye
eyalet koma parêzgehan
eyan **1.** kifş **2.** eşkere *"dar bi berê xwe ve **eyan** e, mêr bi navê xwe"
-***(lê)*** **eyan bûn** **1.** jê re xu-

ya bûn **2.** hatin xewnê

eyar **1.** postê gurandî **2.** derdanka çêrmîn a ku tiştan dikinê *"ji hirçekî, du **eyar** dernayên"

eyarşîr postê ku şilahiyê dikinê

eyd **1.** demên şahiya dînî û civakî **2.** şahî *"**eyd** tê, xêr û ber pê re"

eydanî **1.** kincên eydê yên xizmetkirî **2.** şirînahiya ku di eydan de tê belavkirin

eylo balindeyek e

eynî mîna heman tiştî; wekî *"kalo çû seferê, hat **eynî** ew kerê berê"

eywan di malan de jûra navendî; hêwan

ez *(r)* cînavka kesê yekemîn a yekjimar *"mêrê ehmeq dibêje: **'ez'**"

ezan bangawaziya ji bo nimêjê *"**ezan** e, riya malê nizane"

ezan dan *(bi gaziya nimêjê)* bang kirin *"dîkê çê, hê di hêkê de **ezan dide**"

ezbenî ezxulam

ezezî ezperestî

ezimandin/diezimîne/biezimîne **1.** mêvan kirin **2.** jê re mazûvanî kirin

eziyet **1.** azar **2.** şkenc **3.** seza

ezîz **1.** berdil **2.** berkeftî **3.** delalik *"bûka xalê, **ezîz**a malê"

ezîze **1.** delalika malê **2.** rahibeya dêrê

ezman esman *"erdekî hişk, **ezman**ekî bilind"

ezmûn **1.** îmtihan **2.** tecrube

ezmûngeh cihê ku tecrube lê tên pêk anîn; taqîgeh

ezperest kesê ku tim di heyra xwe de ye; xweperest

ezwaz kibrît, niftik

Ê

ê/Ê tîpa heftemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê navincî ye
ê [I] erê
-ê [II] tewanga nêrtiyê ye *"rizq**ê** gur be, xema şivên bêhûde ye"
-ê [III] nîşaneya cînavka ku di dawiya lêkerê de tê bikaranîn *wekî: ez diçim**ê** , min day**ê***
-ê [IV] ravekerê nenas ê nêrzatiyê *"ez hê he me, **ê** te me"
ê din ne ev/ew
êdî ji vir şun de, ji vê qasê wêdetir
êgin **1.** jêhatî **2.** xwedanferaset
êgin bûn **1.** jêhatî bûn **2.** xwedanferaset bûn
êk **1.** hev **2.** yek
ê ku **1.** kesê ku **2.** tiştê ku *"gur e **ê ku** lê dixe, qijik e a ku dixwe"
êk û du hev û du
êl eşîr, hoz, qebîle *"**êl**a bê serwerî, wekî bedena bê serî"
êlbat cureyekî çivîkan e
êldar kesê ku xwediyê qebîleyekê ye, hozdar
êlinc hestiyên milî
êlincî rewşa tevilheviya asikê ya berî vereşanê
-êlincî hat yekî dike ku vereşe, qilqalê wî tev rabû
êm alif
-ên vetetandeka binavkirî ya ji bo pirjimariyê
êngar şevereşa hera tîr
êrçal şûm, nehs
êrçalîtî şûmî, nehsî
êreqan nexweşiya zerikê
êreqe cotê ku sewalan davêjinê û wisa cot dikin
êrîş **1.** bi riya ragihandinê daberizîn yekî an jî aliyekî; destdirêjî **2.** ji bo dagirkirin an jî rizgarkirinê bi ser yekî/aliyekî de girtin *"**êrîş**a gur, pêz ditirsîne"
-êrîşên hovane hucûm an jî berhucûmên wehşî
êrîşkar kes ê ku destdirê-

jiyê dike
êrîş kirin destdirêjî kirin
êrîş meşandin hucûm li dar xistin
êsta a niha, îcar
êstir hêstir
êş **1.** azar û şkênc **2.** keder û renc **3.** zecr û ezab *"**êş**a tiliyê, ya hemû laşî ye"
-êşa giran ta
-êşa reş şêrpence
-êş û ûş derd û kul
-êşa zirav cureyekî êşên kuxikê ye; jana zirav
êşandin/diêşîne/biêşîne **1.** azar lê kirin **2.** rencîde kirin *"bar min naêşîne, binbar min **diêşîne**"
êşbir dermanê êşkuj
êşiyayî **1.** azardîtî **2.** qehirî **3.** rencîdebûyî *"diranê **êşiyayî,** dê rojekê were kişandin"
êşîn/diêşe/biêşe **1.** jê azar dîtin **2.** zecirîn **3.** qehirîn *"xwelî li wî seriyî ku heft serî jê **neêşin**"
êşnasî teşxîs, diyarkirina cureyê nexweşiyê
êstper kulîlkek e
êtir [I] **1.** ji bilî vê **2.** êdî **3.** di dawiyê de
êtir [II] **1.** sebr **2.** aramî **3.** tebatî
êtir kirin **1.** sebr kirin **2.** tebitîn
êtixî eyba mezin, belaya bêpere *"**êtixi**yên kirî, tên pêşiyê"
êtûn cihê ku hesin tê de tê bihujandin; kûreya hesingeran, hêtûn
êvar danê şevê *"adarê, berf giha guliyê darê, nema danê **êvar**ê"
-êvarbaş şevbaş
êve xem nake
-êve ku hat xem nake ku bê
êvelî olintî, taytore
êvişandin/diêvişîne/biêvişîne **1.** bexişandin **2.** canazarî kirin *"xelq dewê xwe ê tirş ji meriyan **naêvişîne**"
êvişandî bexişandî*"derba **êvişandî,** ne ya xwediyan e"
êvitîn/diêvite/biêvite *(ji ber lêdan, kulbûn û birîndarbûnekê)* perçifîn
êvnî **1.** laşê bihêz û bijûn **2.** mirovê lêkdayî
êvnîk pihêt
êvnûte êvnî
êwiran avakirina baregehê li cihekî bikêrhatî
êwirandin/diêwirîne/biêwirîne **1.** sitirandin **2.** hewandin
êwirîn/diêwire/biêwire **1.** sitirîn **2.** hewîn
êwran debara malê; abor

êxre dirûna devê telîs û têran
êz 1. zîl, bişku **2.** ajeroya daran
êzimk falinca zarokan
êzing 1. darê şewateyê yên hişk **2.** kesê serhişk *"**êzing,** nabe text"
êzingdank cihê ku darên şewateyê datîninê
êzingvan kesê ku darên şewateyê dibire an jî difiroşe

F

f/F tîpa heştemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku li gorî cîderka wê diranlêvkî ye, li gorî belavbûna wê fîzek û hişk e
facir kesê ku bêminet û bêtirs gunehan dike
fafik tat, lal
fafon daringekî mînanî hêsin e û jê aman tên çêkirin û kurteya wî ya latînî *Al* e; bafûn
faîz riba
faîzxur ribaxur
fal remil
falavêj remilbêj
falname remildank
fanorî kirasê şevê
fanos panos
fantên lîstika bi kaxizên qimarê
farqûsk kefkanî/berkanî
farzik çavbirçî
fasiq **1.** gunehkar **2.** facir
fasiqtî **1.** gunehkarî **2.** facirtî
faş **1.** fahiş **2.** bêar
faşûn darekê meht û giran ê ku piştî cot li ser rûyê zeviyê digerînin
faşûn kirin li ser rûyê zeviyê faşûn gerandin
fatereşk gurçik
fatfatik kevoka kûvî
fatihe sûreya yekemîn a Qurana Pîroz
-fatihe xwendin **1.** dua kirin **2.** di nimêjê de sûreya yekemîn a Qurana Pîroz xwendin
fatik cureyekî margîseyan e
fatûj çakûçê kevirbiran
fatûj kirin kevir şeh kirin û birîn
fayde sûd û kelk
faydedar sûdwer û behredar
fayke kinca hûnandî ya ku dewsa qutik tê lixwekirin
fecr berbang
-fecra sadiq berbanga rasteqîn a ku piştî wê nimêja sibehê tê kirin
feçer kesê ku serê bêvila wî bilind e
feçer kirin zor lê kirin
feda qurban, gorî
fedakar cangorî

feda kirin gorî kirin
fediyok fedîkar
fedî şerm
fedîkar şermoke
fedî kirin **1.** şerm kirin **2.** mehcûb bûn *"çav ji çavan **fedî dikin"**
fehetkar fedîkar
fehl [I] sewalê nêr ê ji bo tovî *"kurî li **fehl**an, xwarzî li xalan"
-hatin fehlan *(sewala mê)* wextê gonxwarina wê hatin
fehl [II] fal
fehm têgihiştin
fehm kirin tê gihiştin *"heke mirov ji yekî **fehm neke,** ji sedî jî fehm nake"
felat serfirazî
felaqe lêdana binê piyan
-felaqe kirin li binê piyan xistin
felek çerxa cîhanê
-feleka xayîn gera çerxa cîhanê ya dijî xwestina yekî
feleqe sezaya bi lêdanê
feliqandin/difeliqîne/bifeliqîne tîke kirin, parçe kirin
felişandin/difelişîne/bifelişîne **1.** li erdê xistin **2.** pêxem lê xistin **3.** belav kirin
felişîn/difelişe/bifelişe **1.** li erdê ketin **2.** pêxem lê ketin **3.** belav bûn
felît **1.** zîrek **2.** ciwan
felîte jina qûnek
felîtetî qûnektî
felq tîke, parçe
felqedest bi qasî kefa destekî
felsefe retkok
-felsefeya heyatê retkoka jiyanê
felş bûn mechûb bûn
fena mîna, eynî wê, weke, notla
fend **1.** huner **2.** konetî **3.** fesal *"kevirê êş çiqasî giran be jî, aşvan bi **fend**a xwe wî radike"
fendbaz **1.** dekbaz **2.** xasûk
fener çiraya destan
feq dafik, tele
-feq danîn tele/dafik danîn
feqizandin/difeqizîne/bifeqizîne fizirandin
feqîh kesê ku di dîn de pisporiyê digere
feqîr **1.** xizan **2.** bêtawan **3.** bêkes *"**feqîr** bi feqîran re bizewicin, dê parsek ji wan çê bibin"
fer [I] **1.** hejmarên yek, sê, pênc û hwd
fer [II] kit
-ferek sol kiteke solê
fer [III] teyisok, çirûsk,
fera aman

feramûş bûn **1.** xera bûn **2.** betal bûn **3.** bêhemal bûn
feramûş kirin **1.** xera kirin **2.** îflas kirin **3.** îhmal kirin
feraq aman *"**feraq** tune pê here avê, deyn dike dide xêra dê û bavê"
feraqşo amanşo
feraset **1.** çemk **2.** fêhm û hizr **3.** zihniyet
feraşo **1.** kesê ku feraqan dişo **2.** alava amanşûştinê
ferd **1.** kes **2.** takekes
ferde telîs
ferdî takekesî
ferec **1.** felat **2.** nîşaneya berbangê *"desthilanîn, **ferec**a xêrê ye"
ferenc kulav
ferfûr amanên ji acûrê; kaxetîtik, porselen
ferheng **1.** çand **2.** dab û nêrît **3.** berhevoka peyvên zimanekî; peyvname
ferhengok peyvnameya biçûk
fericîn/diferice/biferice temaşe kirin
ferikîn/diferike/biferike **1.** ji hev belav bûn **2.** tarovaro bûn
ferisandin/diferisîne/biferisîne tehlîl kirin, dahûrîn
ferişte milyaket, melek
ferman **1.** emr **2.** tehlîmat **3.** rêzek *"**ferman**a hêştirê hat, rovî bazda"
-fermana mîrî emrê resmî
fermanber **1.** karmend **2.** peywirdar
fermandar **1.** emîr **2.** mîrê ku xwediyê hêzeke leşkerî ye **3.** di artêşê de rayedarê ku berpirsê desteyeke leşkerî ye
fermî resmî
fermo kerem bikin!
ferman rakirin emrê qetlyiamê dan
fersend/firsend derfet, îmkan
ferş/ferşik raxisteka nava malê *"bila li erşan be, ne li bin **ferş**an be"
ferûc varik
ferwerdar **1.** hukumdar **2.** mîr
ferx dîkê varikê
ferxe jina geveze
ferxes **1.** tirxes **2.** nîvxesandî
ferxik têjik
feryad dengê ku hawariyê dixwaze
feryad kirin *(ji bo hawariyê)* qîjîn
ferz **1.** fermana Xwedê **2.** karê îcbarî
ferzan zana

ferzanî zanatî
ferz bûn **1.** ji aliyê Xwedê de ferman hatin **2.** karekî îcbarî diyar bûn
ferzende **1.** alim **2.** zana
ferzîn di lîstika setrencê de kevirê ku wezîriyê dinimîne
ferz kirin **1.** *(Xwedê)* ferman kirin **2.** îcbar kirin
fesad kesê ku navbera xelqê xera dike; ewan
fesadî karê xerakirina aştiya xelqê; ewanî
fesal **1.** pîvan **2.** qeys **3.** rêbaz
feşk **1.** pêxem **2.** feramûşî
feşkilandin/difeşkilîne /bifeşkilîne **1.** belav kirin **2.** tarovaro kirin **3.** pûç derxistin
feşkilîn/difeşkile/bifeşkile **1.** belav bûn **2.** tarovaro bûn **3.** pûç derketin
fetilandin/difetilîne/bifetilîne **1.** zivirandin **2.** vegerandin
fetilîn/difetile/bifetile **1.** zivirîn **2.** vegerîn *"av **nafetile,** ba di cihekî da nasekine"
fetisandin/difetisîne/ bifetisîne **1.** xeniqandin **2.** şeniqandin
fetisîn/difetise/bifetise **1.** xeniqîn **2.** şeniqîn *"malê xesîsan, **difetise"**
fetrûm derziya ku berî nexweşiyan ji bo berevaniyê tê lêxistîn
fetrûm kirin dermanê avkî bi şiringeyê berdan binê çêrmî
fetwa ramana fiqhî
-fetwa derxistin di heqê babetekê de ramaneke şerîetê diyar kirin
fewitandin/difewitîne/ bifewitîne **1.** ji dest derxistin **2.** pê negihiştin tu tiştî
fewitîn/difewite/bifewite **1.** bertelef bûn **2.** ji dest çûyîn
feylezof retkokzan
feza seqa
fezayî seqayî
fê cureyekî nexweşiyê ye
fêd erdê bixîz ê ku piştî vekişîna avê dertê holê
fêdar kesê ku bi nexweşiya fêyê ketiye
fêkî mêwe
fêl dek û hîle
-fêl û tele dek û dolab
-fêlên firewn û şîretên Mûsa tevî hev kirin helalî û heramî berdan ser hev
fêlbaz dekbaz û hîlebaz
fêm **1.** feraset **2.** zêhn **3.** hizr û raman
fêm kirin **1.** tê gihiştin **2.** pê hesîn *"dîwaro ji

te re dibêjim, bûkê tu **fêm bike"**
fêmkor **1.** bêferaset **2.** serkevir
fêr zanîn
fêr bûn hîn bûn
fêre îbret
-fêre girtin jê îbret wergirtin
fêr kirin hîn kirin
fêrgeh **1.** pol **2.** dibistan
fêris hêja, egîd
fêrist pêrist
fêtokî **1.** fediyok **2.** şermoke ***"fêtokî l**i mêran, kenokî li jinan nayê**"**
fêz aliyê jorîn ***"**agir berda kome, xwe da **fêza** zomê**"**
fihêl paqijî
fihêl kirin paqij kirin
fikar **1.** derd û keder **2.** tirs û xof **3.** tatêl û mitale
fikirîn/difikire/bifikire **1.** ramîn **2.** hizir kirin
filan kes an jî tiştê nediyar
-filan û bêvan **1.** ew kes û yê dîtir **2.** ev tişt û yê dîtir ***"filan** kes mangeya biga ye *(qûnek e)***"**
filç pozpelişî
file/fileh **1.** peyrewê cenabê Îsa eleyhiselam **2.** kesê ku di angaşta peyre wiya cenebê Îsa eleyhiselam de ye ***"fileh**ekî bi rûyekî, ji bawermendokê bi du rûyan çêtir e**"**
filitandin/difilitîne/bifilitîne **1.** rizgar kirin **2.** serfiraz kirin **3.** jê pekandin
filitîn/difilite/bifilite **1.** rizgar bûn **2.** serfiraz bûn **3.** jê pekîn ***"**bûka malê xweş xebitî, ker girêda û cehş **filitî"**
filq xêvik
filûs zayendî
filûz maden
fincik **1.** qefz **2.** lotik, hindirik **3.** bizav
fincik avêtin lotik avêtin
find mûm, şem
findank mûmdank, şemdank
finfinok derewa bêbinî
finik hêstira viringî
fiqih **1.** fehm **2.** şerîet
fir [I] qurteke vexwarinê
-fir kirin vexwarin
fir [II] kêşeke baçikê
-fir lê xistin *(baçik)* kêşan
fir [III] hilbaskîn ***"fir**a mirîşkê, hetanî ber kadînê ye**"**
fira tiştê ku zû difire
firandin/difirîne/bifirîne **1.** tê werkirin **2.** bi bilindî avêtin **3.** pekandin, pengizandin
firaq aman
firaqşo amanşo
firavîn navroj ***"firavîn**

bi fayde ye, lê dawî bi lome ye"

firawan **1.** fireh **2.** dorfireh

firçe porçe

firdik xwarina ku ji nanê diçînine nav dêw tê çêkirin

firdikandin/difirdikîne /bifirdikîne 1. nan çandin nav dêw **2.** hûr kirin, çînîn

firefir dengê domdar ê ku ji awayê vexwarinê yî dengî tê

firefir kirin bi awayekî dengî vexwarin

fireh **1.** biber, ne kêmber **2.** boş, pir, zehf *"mirî melûn nebe, di gorê de cî **fireh** e"

fireh bûn **1.** belaş bûn **2.** peraş bûn **3.** zêde bûn **4.** kêmber nebûn *"heke dil **fireh be,** rê jê re gelek in"

firehî **1.** nekêmberî **2.** boşî **3.** pirî **4.** zêdehî

fireh kirin *(ji aliyê berahiyê ve)* lê zêde kirin

firênek nemûş, gulor

-firênek li sêrî gerandin nemûş lê alandin, gulor li sêrî kirin

firêqet serfiraz û bêminet

firêqet bûn serfiraz û bêminet bûn

firêqetî serfirazî û bêminetî

firêqet kirin serfiraz û bêminet kirin

firêz çêreya ku ji nava zevî û bîstanan tê kaxkirin

firfat 1. gincirgincirî, zîvalzîvalî **3.** kevn û kol, kevnekotik

firfaz lotik, hindirik

firfire perwane

firfirok firildax

firgeh di balafirgehê de erdê ku balafir lê datîne

firj fişkîniya sewalan

firijîn/difirije/bifirije *(sewal)* fişkîn

firildax teqemeniya ku difire û li hewa diteqe

firinde sewala bibask; perinde

-firindeyê efsûnî teyrê çîrokan

firisandin/difirisîne/bifirisîne **1.** xitimandin **2.** tepisandin

firîk [I] simbila ber stewînê *"agir bi rihê yekî ketibû, yekî jî digot: 'ez dê **firîk**ên xwe li ber biqelînim"

-firîkî firîn **1.** wekî firîka stewî pekîn **2.** çûn hatenehatê

firîk [II] giyanewerê jînşê

firîn/difire/bifire **1.** perwazî esmên bûn **2.**

hilfirîn **3.** pekîn, pengizîn *"her teyr, bi baskên xwe **difire"**
firîngeh firgeh
firîsk cureyekî kulîlkên biharê ye
firîw xap
firîwandin/difiriwîne/bifiriwîne xapandin
firk [I] binavber
-firk kirin **1.** bi navber danîn **2.** livlivî kirin
firk [II] livlivî, kitkitî
firk [III] zayîna mehînê
firk [IV] **1.** qolinc **2.** tivanc
-firk ketin qeydika dêst bayê tivancê ketin bazinê dêst
-firk lê ketin qolincî bûn
firk [V] qirç
-firk şikandin qirç şikandin
firkandin/difirkîne/bifirkîne **1.** mist dan **2.** pişirandin
firkefirk dengê pîneyê ku li ba dibe
-firkefirka alayê hejîna perçemê ya li ber bayî
firloq heştirme
firmêsk rondik, hêstir
firmêskrêj teqemeniyên rondikrêj
firingî bacana sor; pamîdor
firne alava ku tê de nan û xwarin tên pijandin
firnik **1.** firneya biçûk **2.** kulfikên bêvilê
firo şîrê mihan ê payîzê
firofehş **1.** beletewş **2.** çîleçepî **3.** xelexwar
firoke navgîneke raguhastinê ya hewayî ye
firoşgeh dukana danûstanê
firoşkar kesê ku danûstanê dike
firotin/difroşe/bifiroşe **1.** bi bêrdelekî dayîn **2.** xayintî kirin *"êqil derxin **firotin**ê, her kes dê aqilê xwe bikire**"**
firqask **1.** lotik **2.** qefz
firqas kirin **1.** lotik avêtin **2.** qefz dan
firsend derfet *"heke **firsend** têkeve destê kêmfirsendan, dê însanan jî nal bikin**"**
-firsend payîn li keysa xwe nihêrîn
firş sebr
firşik ziravê sewalan ê ku jê havênê penîrî jî tê çêkirin
firşteng bêsebr
firyar kesê ku balafiran diajo
fis **1.** baberçûna bêdeng û bêhnkirêt **2.** têkiliya zayendî ya di navbeyna firindeyan de *"bi **fis**an çarşev boyax nabe**"**

fisegur [I] cureyekî kariyên çolê/beriyê ye
fisegur [II] zîvalzîvalî, kirtimkirtimî
fisek baberketî
fisgenî **1.** bêhnkirêt **2.** bêrûmet
fisgenîtî kirin karên xwe yên kirêt veşartin
fisikîn/difisike/bifisike **1.** *(dara ku tê tewandin)* şikestin **2.** *(pê)* şiqitîn
fisirîn/difisire/bifisire fizirîn
fis kirin **1.** ba ber ketin **2.** *(firinde)* gayîn
fismirî xesîs, xasûk
fisqe pîvazên biçûk
fistiqîn/difistiqe/bifistiqe **1.** bi xeletî gerîn **2.** tehisîn, pê şiqitîn
fistoqî **1.** axozî **2.** çolêketî **3.** li malê newanbûyî **4.** segê navmalagerî
fisû ajaleke bêhnkirêt e
fişar **1.** zext, pêkutî **2.** zordestî **3.** gotina beletewş
fişarde pertaf
fişkefişk **1.** bêhnefişkên li ser hev **2.** girî û xilîtkişandina tevlihev
fiş kirin *(bêfil)* paqij kirin
fitar di meha remezanê de dema xwarinê
-fitara xwe vekirin **1.** şîva rojiyê xwarin **2.** rojî betal kirin
fite **1.** fetwa **2.** firsend
-fite dîtin firsend bi dest xistin
-fite jê standin firsend jê standin
fitîl **1.** pilte **2.** dermanê ku ji qûnê ve tê hildan
fitîlî di hûnanê de devhuçik û sernavika ku bi awayekî rakişandî tê daxistin
-fitîliya faykeyekî daxistin tara devhuçik û sernavika fakeyî bi awayekî rakişandî hûnan
fitir sedeqeya meha remezanê
-fitirê yekî xweş kirin kesek baş kutan
fitnekar **1.** navtêdayî, niçandî **3.** ewan, fesad
fizar dengê kesê ku hawariyekê dixwaze
fizirîn/difizire/bifizire **1.** jê revîn **2.** baz dan **3.** peywir hiştin
fîkandin/difikîne/bifikîne **1.** li fîqê xistin **2.** fîtefît kirin **3.** vît kirin
fîl li ser rûyê erdê sewala hera mezin a şîrdar a ku difinê wê xortimkî ye
fîncan piyaleya qehweyê; pingan
fîndê jina ku bi xemla xwe ve fortên xwe davêje

fînik tûle, cewr
fînok jin an jî mêrê pûç
fîntoz fîndê
fîq 1. bilûr **2.** şimşal **3.** pîpik
-li fîqê xistin li tûtikê xistin
fîqefîq dengê fîq û pîpikê
fîqefîq kirin tûtetût kirin
fîqerojk karî, kuvark
fîre virik
-fîre dan virikî bûn
fîrefîr 1. kirmekirma hespan **2.** fîqefîq
fîrefîr kirin 1. *(hesp)* bi kirmekirm xwarin **2.** fîqefîq kirin
fîskanî 1. biçûçik **2.** hûrde
fîş [I] avika ku dibe sedema nifşên nû
-fîşa pêxemberan nesla paqij û bêguman a qasidên Xwedê
fîş [II] şilahiya ku bi pest ji hundir derdikeve derve
fîşek fîşeng
fîşeng berika çekê
-fîşeng dan ber dêv berik avêtin ber lûleya çekê û amadeyî teqandinê kirin
fîşengbend rextê fîşengan
fît 1. guhê bel **2.** çik
fît bûn [I] 1. *(guh)* bel bûn **2.** çik rabûn ser xwe
fît bûn [II] 1. bi qasî hev bûn **2.** kuta bûn
fît kirin [I] 1. *(guh)* bel kirin **2.** çik rakirin li ser piyan
fît kirin [II] 1. deynê xwe dan **2.** *(di qimarê de)* ji hevrikê xwe birin û tiştek di tûrê wî de nehiştin
fîtê jina bêrûmet a qunek
fîtik 1. fîqik, tûtik **2.** lêdana bi du tiliyan; çipîsk
fîtik lê xistin 1. li fîqê xistin **2.** *(bi du tiliyan)* çipîsk lê xistin
-fîtik lêketin û şikîn pir tenik û nazik bûn
fîz 1. fors **2.** quretî
-fîz avêtin xwe kiz kirin
fîza qure
fîzatî quretî
fîzar kûzenûz
-fîzar kirin kûzenûz kirin
forq qûnek
forqtî qûnektî
fors quretî û pozbilindî
-forsa şêran quretî û kêfa serokan
fors kirin 1. bêminet tev gerîn **2.** kêf kirin
fort 1. fors, quretî **2.** pozbilindî
-fortê xwe avêtin 1. fors kirin, xwe qure kirin **2.** pozbilindî kirin

fote çarşev

fuhûş **1.** qûnektî **2.** zina

fûrandin/difûrîne/bifûrîne **1.** *(zêde kelandin heta ku)* bi ser re dan avêtin **2.** *(zêde pêkutî bi ser de birin heta ku)* enirandin û bihêrs kirin

fûrîn/difûre/bifûre **1.** *(zêde kelîn heta ku)* bi ser re avêtin **2.** *(zêde pêkutî bi ser de birin heta ku)* enirîn û bihêrs bûn

G

g/G tîpa nehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê girtî û nerm e

ga **1.** dewarê nêr **2.** mirovê gakî *"**ga** li mêrgan kok dibe, mela li malên miriyan"

gabinêzk êşeke stûyan a ku nahêle serî bileqe

-gabinêzk girtin tûşî êşa gabinêzkê hatin

gaçêrîn çivîkek e

ga dan **1.** ga berdan ser, ji bo ku çêlek avis bimîne berga kirin **2.** qûnektî kirin an jî bi yeke din dan kirin

gadar çêregeha dewêr

gadare kêra kalanî

gadêr kesê ku gayên cotî diçêrîne

gadoş amana acûrî

gagolekî çûn li ser çar lepan meşîn

gaj giloka tayî

gakêl **1.** cotyar, cotkar **2.** gayê cotî

gakovî nêrê askê; gayê çolê

gal deng, awaz

galegal **1.** sohbet **2.** hevpeyvîn

galegal kirin **1.** sohbet kirin **2.** ji yekî re behs kirin **3.** bi hev re peyivîn

galgalîsk gewrî

galim **1.** meşa ber bi yekî ve **2.** devjenî

galiske erebeya ku hesp dikêşin

galte henek, tirane

galtefis selexane, teral

galtevan henekbaz

galûk çoyê ku ji bendê çêrmîn î şidiyayî dihûnin û pê sewalan diajon

galûk kirin bi galûkê ajotin

galûm gurzê cengên berê; tombiz

gam kam

gamêş dewareke kedîkirî ye "mêş û **gamêş**, xwedî tînin li pêş"

gamil sermil

gamisk gayê kovî yê ku di qirguliya wî de misk heye

gamirok cureyekî nexweşiyan e û zarokên nûbûyî pê dikevin
gan [I] **1.** giyan/can **2.** jîn
gan [II] guhan, çiçik
gan [III] gayîn
gandêr qûnek
gandêrî qûnektî
gandîl berên girs ên ajalên dotinê; guhandîl
ganek **1.** sewala mê a ku heweskara nêrê xwe ye **2.** jina mêrxwaz *(xirxwaz)*
gangil cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin
gangilok porgustik
ganî **1.** giyanewer, candar, ruhber **2.** jîndar
garan **1.** keriyê dewêr **2.** mexela naxira dewêr ***"**ne gayê min li **garan**ê ye, ne jî galegala nanê gavên dikim**"**
garing feraqa ku di dema kamkirinê de didine bin gayên gêleyê da ku rêx û mîza wan di ser zêd de nerije
garis cureyekî zêd e û wekî gênim tê bikaranîn ***"**çûçik, li ser **garis**ên feqîran datîne**"**
garîte darekî dirêj û stûr ê ku didine ser avahîyan û darên zirav jî didine ser wî; kêran
garnigan çêreyeke şîrdar e û dibe sedama îshalê û hundirçûnê; ûzelik
garta navgîneke barkêşiyê ye û dişimite
garye çenberî, erebe
gasin qada nava gundekî
gasingeh qada fireh
gav [I] navbera du lingên vekirî
-gav avêtin **1.** navbera du lingan vekirin û meşîn **2.** dest pê kirin
-bi ser re gav kirin bi ser re baz dan aliyê din
gav [II] **1.** dem **2.** heyam ***"gav**a ku xêr dibare, gûyê sêwiyan tê**"**
-gava din **1.** xulekek berê **2.** kêliyeke berî niha
gavan kesê ku dewêr diçêrîne ***"gavan** ber bi mal e, jina gavên şixulkar e**"**
gavber **1.** hevrik **2.** reqîb
gawir **1.** kafir **2.** bêînsaf
gawirî **1.** kafirtî **2.** bêînsafî
gawuk bihukek e
gaxend sersala filehan
gayîn/digaye*(digê)*/bigaye*(bigê)* **1.** *(sewal)* pê re têkiliya zayendî danîn **2.** *(mirov)* nayîn, tecawuz kirin ***"**ne **gaye,** ne jî zaye**"**
gayz gaz
gaz [I] lûtke
gaz [II] dibûr

gaz [III] alava mixkêşanê
gaz [IV] endazeya ku maweya wê ji sersîngê heta serê tiliyan e *(68 cm)* *"her kes bi **gaz**a xwe cawê dipîve"
-gaz û caw di destê yekî de bûn biryar û ferman di dêst de bûn
gaz [V] daringekî curecureyî yê ku di nav bayî de heye
gazbir meqesdar, cawbir
gazel belgedar ên zer ên ku payîzê diweşin
gazgaz vijevij, vizeviz, guregur
gazinc/gazind **1.** dilman **2.** lome **3.** gilî û şikayet *"dera ku te hêvî jê heye, te **gazind** jî jê heye"
-gazincên xwe kirin **1.** giliyên xwe kirin **2.** aciziya xwe nîşan dan *"**gazincên xwe** ji jina xwe re **bike**, giliyên xwe li cem diya xwe veke"
gazindok şikayetkar
gazî **1.** bang **2.** dengî *"**gazi**ya dû siwaran, nagihêje xwediyê xwe"
gazî kirin **1.** vexwendin **2.** bang lê kirin *"**gazîkirin** adet e, nehatin dewlet e"
gazîname bangname
gazîvan **1.** bangdayî **2.** vexwendî
gazîz kurmê hêjîrê
gazûz bizûz
gebirge dahola mezin
gebol xwarineke ku ji ard û savarî tê çêkirin *"devê wan, li **gebol**a wan"
geda **1.** parsek **2.** xizan
gedandin/digedîne/bigedîne destê xwe li ber xelqê vekirin; pars kirin
gede kurik, lawik
gef tehdîd
-gef û gur tehdîd û diransîqandin
-gefa kuştinê tehdîda bi qetlkirinê
-gef lê xwarin tehdîd kirin
-gefa me ji hev dibihure em hev dinasin û ev tişt di navbera me de nabin pirsgirêk
gefandin/digefîne/bigefîne gef lê xwarin
gefok **1.** tehdîdkar **2.** gurêx
geh [I] ji aliyê piştê ve goşt û masûlkeyên ku ji çongê hetanî gêzikan e; teşk
geh ... geh [II] carinan û ne di her demê de *"dem bi dor e, **geh** li jêr e, **geh** li jor e"
gejmirandin/digejmirîne/bigejmirîne hêran
gel birek mirovên ku xwediyên ziman, we-

lat, rewişt û tîtaleke hevpar in; netewe
-gelê kurd neteweya kurd
gela belg
gelac 1. belapêşkar **2.** fitnebaz
gelacî 1. devjenî **2.** fitnebazî
gelale [I] goştê zêde ê ku di gewriyê hêşîn dibe; aloq
gelale [II] 1. moçik **2.** numûne **3.** karê sêwirandî, reşnivîs **4.** mijar
Gelarêzan Birca Dûpişkî
gelawêj 1. meha 8'emîn a salnameya zayînî **2.** gerestêrka Zuhelê
gele 1. kome **2.** zumre
gelek 1. pir **2.** zêde **3.** zehf *"**gelek**an, mede bi hindikan"
gelemper civak, komel
gelemperî giştî, komelî
-kar û barên gelemperî xizmetên giştî
gelemşe 1. pirsgirêk **2.** îxtilaf **3.** mesele **4.** arîşe
gelendar 1. stûna mezin **2.** kêran
gelêrî 1. stran, huner, cil û bergên ku di kelepora gelekî de hene **2.** têkildarî civakê **3.** malê her kesî
gelêş cureyekî xweliyê ye
gelhe hejmara kesan; nufûs
gelhanasî beşa pisporiyê a hejmarnasiya seriyan
-gelheya çandinî hejmara rêjeya kar û barên ziraetê
-gelheya destbidaran hejmara çekdaran
gelifandin/digelifîne/bigelifîne 1. hûr kirin û wekî ardî hêran **2.** pişirandin
gelî [I] 1. deşt **2.** bihurgeh **3.** navbera du çiyan
gelî! [II] *(r)* baneşana ji bo komekê
-gelî bawermendan! ey ew kesên ku bawerî anîne!
gelnas dilsoj û xebatkarê ji bo berjewendiyên gel û welatê xwe
gelo aya, pirsa ecêbmanê
gelş 1. arîşe, kêşe **2.** îxtilaf **3.** cudatiya ramanan *"afirê gameşan, bû warê **gelş**a mêşan"
gelû navenda çemberê
gelwaz bendê ku dendikên gêzan, hêjîr û hwd li ser têne raxistin; gewlaz
gem hevsarê bi dizgîn û devgem *"ker bi **gem** û hefsaran, mêr bi soz û biryaran"
-gem li dêv xistin ji axaftinê re destûr nedan

gemar qirêj
gemarî bi qilêr
gemarî bûn **1.** qirêj bûn **2.** herimîn
gemarî kirin **1.** qirêj kirin **2.** herimandin *"kaniya ku te av jê vexwar, **gemarî meke"**
gemaro dorpêç, rapêçan
gembol segê nêr
gemirandin/digemirîne/bigemirîne **1.** rû û rûçikên tiştekî guherandin **2.** dirûv guherandin **3.** daqurtandin
gemirîn/digemire/bigemire **1.** li gemariyekê gerîn **2.** pişivîn
gemî keştî
gemor tiştê ku dirûve tehlbûnê lê dikeve; tehlovançkî
gemş [I] kulm, gulmist, kefedest
gemş [II] werzişa zoranîkirinê
gemşandin/digemşîne/bigemşîne zoranî dan kirin, bi navê dan lîstin
gemşîn/digemşe/bigemşe zoranî kirin/bi navê lîstin
gemşo werzişkarê zoranîkirinê
gen cureyekî heşeratên ku ji qijniyan mezintir in
genav ava mend û genî; avegenî
gencîne xezîne, defîne
gend [I] aj, zîl, ajero
gend [II] bêhna kirêt *"xwarin **gend** û gû, şûştin reng û rû"**
gend [III] pûç
gend [IV] sûd û kelk
-gend kirin sûd û kelk wergirtin
gendel [I] mirovê bêkêr
gendel [II] kesê ku pere û dahatiya dezgeh an jî kargeha welêt ji bo xwe didize
gendelî di karesatên giştî de diziya malê cemawerî
genefis **1.** ferasetkor **2.** bêkêr **3.** dek û dolab
genek [I] gûnî *"henek, dibin **genek"**
genek [II] gen
gengaz pêkan, mumkin
gengeşî **1.** nîqaş, gelacî **2.** devjenî
genijîn/digenije/bigenije efûngî bûn
genim zadê ku jê nan û xwarinên sereke tên pehtin *"**genim** digere û digere, paşê tê di qulika êş de tê xwarê"**
genimî esmer, qemer
genî **1.** xerabûyî **2.** efûngî, afnikî
genî bûn **1.** xera bûn **2.** efûngî bûn *"av, di golan de **genî dibe"**
genî kirin **1.** xera kirin

2. afnikî kirin *"ne xwar ne jî da hevalan, **genî kir** avêt newalan"
genûs çikûs, timakar
gep 1. dêma rû, alûşk **2.** parî, qot
geprûg gewrî
ger [I] 1. geşt, seyran **2.** dor
-gera rastmalê dolivgeriya sermayeyê
-gera yekî dan bera wî dan; qewirandin
ger [II] erdê rast
ger [III] heke
geran mîrkutê hesinî
gerandin/digerîne/bigerîne 1. bi rê ve birin **2.** zivirandin **3.** îdare kirin **4.** birin seyranê *"**gerandin** derman e, rizq li ser piyan e"
gerav gerînek
gerd 1. xwelî **2.** toz û xubar
gerden der û dora gewrî û stûqulkê heta sersîngê
gerdengaz bejndirêj
gerdenî xemla stûyan a ku heta sersîngan dadikeve; şirdan
gerdelûle babelîsk
gerdenxwar stûxwar
gerdiş [I] 1. ger û seyran **2.** çerx, zivir, fetl
gerdiş [II] amûr
gerdûm erebeya gayan
gerdûn 1. alem **2.** cîhan
gerdûnî 1. alemî **2.** cîhanî
gerelavij strangotina bi dorvegerî
geremol 1. sûresat **2.** hêwirze **3.** tevilhevî
gerestêrk stêrka ku di hevsenga tavê de gera xwe didomîne; rojgeran
gerew rehîn, barimte *"**gerew,** li garanê ye"
-di gerewa yekî de çûn ji dêla yekî ve xwe dan kuştin
gerew dan ji ber yekî ve kefaletek dan
gerew kirin rehîn girtin, barimte kirin
gerger erdê bikevir
gergere gêre
gerguhêz *(r)* lêkerê ku bireserê werdigire; têper
gerhan gerîn *"**gerhan** derman e û rizq li ser piyan e"
gerik 1. tovê gul û giyayî yê hûrik ê mînanî tozê **2.** toza ku havînan li ser belgên daran dinîşe **3.** gera avê ya biçûk
gerisandan/digerisîne/bigerisîne 1. pêpest kirin **2.** destverû kirin **3.** pelçiqandin **4.** çewsandin
geriyayî gerok *"kalê zemanan, dipirse ji xortê **geriyayî**"
gerîde gerok, geştiyar

gerîh behîva negihiştî; behîvterk

gerîn/digere/bigere **1.** seyahet kirin, geşt kirin, çûn seyranê **2.** *(kar)* bi rê ve çûn *"aş **digere** bi avê, law dike karê bavê"

gerînek kuna di bin avê a ku av bi zivirînê tê re derbasî cihekî din dibe

gerînende **1.** mudîr **2.** berpirsyar

gerînge **1.** rojgeran **2.** pergala ku gera tiştan têkûz dike

germ **1.** nesar **2.** tîndêr **3.** keliyayî **4.** sincirî *"her kes xwe li agirê **germ** digire"

-germ û sermaya felekê dîtin pêrgî bûyerên tehl û şirîn hatin û tê de pispor bûn

germahî tînahî

germav **1.** kaniya ku ava kel jê diherike **2.** serşok

germavî kesê ku çûye germavê

germ bûn **1.** tîndar bûn, sincirîn **2.** kelîn *"hesinê sar, bi hilmê **germ nabe**"

germesûk qumaşê erzan; gincir

germiçang gerînge

germijandin/digermijîne/bigermijîne germixandin

germijank alava gêrebayî ya ku tiştê avî dikelîne

germijîn/digermije/bigermije germixîn

germijok germixî

germik pîneyekî gerimkirî yê ku datînin ser laşê kesê westiyayî da ku giyanê wî nerm bibe

germixandin/digermixîne/bigermixîne di germê de sekinandin û çêja wê xera kirin

germixîn/digermixe/bigermixe di germê de man û çêj lê xera bûn

germiyan warê ku zivistanan lê tê êwirîn û sitirîn

germî xwarineke ku ji savarî tê çêkirin

germjimêr alava ku tîna heyî dipîve; tînjimer

germ kirin **1.** sincirandin **2.** kelandin

gername rojnivîska heyamên gera geştiyarekî; geştname

gernas **1.** egîd, qehreman **2.** wêrek

gerok pîşekarê geşt û seyranê

gers cureyekî çêreyê ye

gerûşe karesat/bobelat

gerewêrk gerestêrk

geş **1.** boş **2.** jîndar **3.** herikbar

geş bûn **1.** jîndar bûn **2.** herikbar bûn
geşbîn kesê ku xwediyê ramaneke erênî ye
geş kirin **1.** agir gur kirin **2.** dilxweş kirin
geşedan pêşveçûn, pêşketin
-geşedanên aborî pêşveçûnên di warê îqtisadê de
geşe pê dan pêş ve birin
geşt [I] ger, seyran
-çûna geştê derketin seyrangehekê
geşt [II] pars, rewcîgerî
-derketina geştê gerîna li pars û pûrsê
geştiyar gerok, seyah, seyranî
geştname gername, seyran-name
gevaztin/digevêze/bigevêze gevizandin
gevel porê tevlihevbûyî
gevel bûn gijik bûn
gevez rengê gulê; sor
geveze **1.** alava ku pergala xebata wê teqoze bûye **2.** devê ku hînî axaftina çepel bûye
geveze bûn **1.** *(alav)* pergala xebatê teqoze bûn **2.** *(dev)* hînî axaftina çepel bûn
geveze kirin **1.** pergala xebata alavekê teqoze kirin **2.** ji devçepeliya kesekî re destûr dan
gevizandin/digevizîne/bigevizîne li erdê birin û anîn; vegevizandin
gevizîn/digevize/bigevize xwe li erdê birin û anîn; vegevizîn
gevizk cihê bi toz û xîz ê ku ker û hesp xwe lê digevizînin; tozgevizk
gevzol gevel
gewc gêj
gewende **1.** tulî **2.** mitrib
gewher **1.** cewher, kevirên giranbiha **2.** puxte
gewixandin/digewixîne/bigewixîne **1.** ser jê kirin **2.** fetisandin
gewixîn/digewixe/bigewixe **1.** ser jê bûn **2.** fetisîn
gewr rengê spî yî tarî
gewre [I] **1.** mezin **2.** gir, girs **3.** birêz
gewre [II] di hûnanê de çaviyeke rast û yeke çep
-gewre çêkirin çeperast hûnan
gewrecûnkî gewrotankî
gewrik nexweşiyeke çêrmî ye
gewrî qirik, xeneq *"**gewriya** ku biqul e, bê rizq namîne**"**
-gewrî lê miçiqandin **1.** tirs lê firandin **2.** ajal lê dan firotan û bê spîtayî hiştin

gerotankî rengê gewr ê çilmisî
gewşîn taybetî
gewzîn di heyberan de bedewiya gewherî û dîtbarî
-gewzîna hunerî di karekî hunerî de pîvana bedewiya gewherî û dîtbarî
gez [I] cureyekî daran e
gez [II] gest, şidandina diran a bi ser tiştekî de
gezandin/digezîne/bigezîne *(xwarina tehl û tûj)* ziman û gewrî sotin
gezek çêreya gezende ya pîjpijî
gezende tiştê ku aliyê xwe ê tûj bi tiştekî din vedide
gezgezok çêreya kefgezkê
gez kirin **1.** diran lê şidandin **2.** xwarin
gezme tîra kevanê
gezo cureyekî şirîniya ku dinişe ser belgên daran; selwa
gezoke **1.** zimandirêj **2.** devçepel *"bi ber re diçî **gezoke** ne, di pişt re diçî pîzoke ne"
geztin/digeze/bigeze gez kirin
gêç [I] di hin alavên pîvandinê de derziya ku rêjeyê nîşan dide
gêç [II] heriya kilsê
-gêç kirin bi heriya kilsê seyandin
gêj **1.** hişaloz **2.** bêhişê ku wekî sermestan tevdigere *"filan kes mirîşka **gêj** e *(bêkêr e)*"
gêj bûn **1.** hişaloz bûn **2.** hiş ji serî çûn
gêjde hişaloz
gêjelok lîstikeke zarokan a ku di dora xwe de dizivirin hetanî gêj dibin
gêjelokî zarokê ku gêjelok lîstiye û lewre gêj bûye
gêjgerînek **1.** gerînek **2.** tiştê ku pir têvel û têkilhev e
gêjgerînk **1.** ziviroka bayî; bablîsok **2.** tiştê ku pir têvel û têkilhev e
gêj kirin **1.** hişaloz kirin **2.** hiş ji serî firandin
gêjo gêjde
gêjnok anix
gêl [I] gil
gêl [II] ehmeq, bodele
gêl [III] sewdaserê bêkêr
gêlaz mêwyeke e
gêle **1.** cihêkirina dan û kayê bi gerandina sewalên ku bi hev ve girêdayî ne li ser zadê çinandî; kam **2.** pestîl
gêlegêl bûyer, qewimîn
-tûşî gêlegêlên giran ha-

tin ji karesatan bi awayekî serkeftî bihurîn

gêle kirin **1.** bi kamê genim ji qeselî jibartin **2.** çê ji neçêyî veqetandin **3.** pêpest kirin **4.** li dora hev zivirandin

gêlme têkelkirina gelek cureyên xwarinan

-gêlmeya gavanî **1.** xwarina ku gavan ji xwediyên naxirê belav dike **2.** tiştên curecureyî

gêran balix, kamil

gêran bûn kamil bûn

gêranî balixtî, kamilî

gêrav çêkirina tiştekî li gorî nimûneyeke heyî

gêrav kirin tiştek li gorî mînakeke berdest çêkirin

gêr bûn **1.** gindirîn, total bûn **2.** wergerîn

gêre gêle *"**gêre,** bi golikan nabe"

gêreba bayê vegerok ê ku ji herka avê çêdibe; cêreyan

gêrik mûstang, morî *"dijminê te **gêrik** be jî, hesabê wî bike"

gêr bûn **1.** feşk lê ketin, pêxem lê ketin **2.** çewt wergerîn

gêr kirin **1.** wergerandin **2.** gindirandin, total kirin

gêro bûn **1.** egle bûn **2.** bilîn

gêro kirin **1.** egle kirin **2.** bilandin *"biharan xwe şil mekin, payîzan xwe **gêro mekin"**

gêrûse destar

gêsû guliyê porî

gêşref komik

gêwil hizir û viyana mirovî ji bo kirin an jî nekirina karekî

gêwildar kesê ku dilê wî bi kirina karekî heye; bigêwil

gêwilsar dilsar

gêwilsar bûn ji karekî dilsar bûn

gêwilsarî dilsarî

gêwilsar kirin ji karekî dilsar kirin

gêwil şikandin dilsar kirin

gêwilşikên kesê/tiştê ku mirovî dilsar dike

gêwlê jina ku karî li gorî dilê dike

gêwlo mirovê ku her gav û du gav ne li ser temtêlekê ye

gêz **1.** cureyekî daran e **2.** fêkiyên vê darê

gêzek her du hestiyên ku di kêlekên kapên însanan de ne û yên ajalan jî di paşiyê de ne

gêzer gizêr

gêzgêrik gêzî

gêzirandin/digêzirîne /bigêzirîne **1.** bilandin **2.** xapandin
gêzî alava maliştinê; siqayîl
gêzîvan **1.** siqayîlfiroş **2.** paqijker
gibîse meha ku 29 rojan dikêşe; kebîse
gid kîteyeke ji bo gazikirina karikan û bizinan *(gidê: mê/gidî: nêr)*
gidaran berazê nêr
gidik *(di zimanê zarokan de)* karik
gidî tew lo lo!
gidîş parta giyayê/zadê dirûtî
gift soz û gotin
-giftî yekî tev gerîn li gorî sozê ku yekî daye hereket kirin
gihan*(gihîn)*/digihe/bigihe **1.** lê asê bûn **2.** devîdevî lê kirin **3.** stewîn, kemilîn
gihandin/digihîne/bigihîne **1.** lê asê kirin **2.** stewandin, kemilandin *"hespê çê, zengûyan **nagihîne** xwe"
gihanek *(r)* girêka peyv û hevokan
gihar tenîsk
gihar bûn tenîsk bûn
gihayî stewî, berkemal
gihiştin/digihêje/bigihêje **[I]** **1.** kemilîn **2.** bi dest xistin **3.** stewîn
gihiştin/digihêje/bigihêje [II] **1.** lê asê bûn **2.** devîdevî lê kirin **3.** hatin asteke diyar **4.** kemilîn *"ez hêdî diçim bela **digihêje** min, zû diçim ez digihêjim belayê"
gij şidet, tundî
-di gijekê de çûn û hatin di nefesekê de çûn û hatin
gijevij dengê ku ji çûn û hatina tiştan tê
gij bûn ji êrîşê re amade bûn
gijgijîn/digijgije/bigijgije **1.** xwe kiz kirin **2.** xwe ji êrîşê re amade kirin **3.** xwe veperimandin
gijik **1.** porê vîzvîzî **2.** porê gevel
-gijika hev kişandin pev çûn û porên hev verûtin
gijîn/digije/bigije **1.** gijgijîn **2.** *(sewalê nêr)* baz dan ser *(a mê)* **3.** pelişîn hev û li hev xistin
gij kirin xwe ji êrîşê re amede kirin
gijlok zîpikên hûr
gijnîj cureyekî çêreya pîjpîjî ye
-gijnîj girtin qirş û qal pê ve aliqîn
gijo **1.** kesê ji erîşê re amade **2.** baneşana ku

pê sewalan didin gadan
gijogijo kirin **1.** bangî gadanê kirin **2.** pêşkêş kirin **3.** berdan hev
gil herî
-gil û gemar herî û qirêjî
gilahe xenîmet, extirme
gilar goştê ku di bin erzenê de dadiliqe
gilare bistikê darê; qurm
gilav ava gemar
gilç singê sertûj ê ku di ji ber hin sedeman erdê de tê çikandin; xilç
gilde gilok, gaj
gildegild kirin bildebild kirin
gildêma cureyekî çêreya ku dendikên wê hişkirî tên xwarin û jê rûn tê bidestxistin
gildî pîne û potikên wekî balûleyê li hev pêçayî
gildî kirin werpêçan
gildîn gemara li der û dorê; zibil, gilêş
gildgildo bildbildo
gildo **1.** kesê ku ji axaftina wî nayê gihiştin; bildo, tato **2.** zimanfisek
gilê **1.** girêdana bend û têlan a bi hev ve; girêk **2.** werma ji ber lêketina tiştekî sext
gilê bûn **1.** bi hev ve bûn **2.** tê de kêrtikek çêbûn, werimîn
gilê kirin bi hev ve bestin
-xwe gilê kirin xwe givaştin hev
gilêne spîtka çêv
gilêş **1.** bermayiyên qirêj û kêrnehatî **2.** zibil
gilêşdank derdanka zibilê
gilêz ava zeliqok a ku li dêv dirije; şorik
-gilêz bi dêv ketin **1.** dev jev bûn û jê ava zeliqok rijîn **2.** pir azwer bûn
gilgil [I] heriya hasilkirî ya ku acûrpêj pê kaxetîtan çêdikin
gilgil [II] **1.** garis **2.** danê spî *"mirîşk di xewna xwe de **gilgil**î dibîne"
gilik di endamê zayendî yê mêzayan de riya avikê ya ku digihêje malzarokê û li bin lûleya mîzkêş e; nîçik, çilik, *"qûnekê gotiye: 'aqile min dibire, lê aqilê **gilik**a min nabire' "
gilî **1.** gotin **2.** şikayet, gazind *"**gilî** hate zaran, dê têkeve nav malan"
gilîdar gazindok
gilî kirin **1.** gazindê xwe jê kirin **2.** jê şikayet kirin
gilm guliyên darê
gilmik guliyên darê yên biçûk
gilok tayê ziyî/hilçinandî;

gaj, gilde
gilol girover
gilolî giroverî
gilor [I] berê dara qajê
gilor [II] 1. nemûş **2.** fêlbazî
-gilor kirin 1. nemûş kirin **2.** fêlbazî kirin
gilor [III] girover
-gilor kirin gindirandin
giloxe cûcika ku teze ji hêkê derketiye
giloxe bûn *(cûcik)* ji hêkê derketin û girs bûn
gilp gulp
gilûmût girover
gilûmûtkî giroverkî
gilviçandin/digilviçîne /bigilviçîne 1. pirçiqandin **2.** pan kirin
gilviçîn/digilviçe/bigilviçe [I] dil jê mayîn
gilviçîn/digilviçe/bigilviçe [II] 1. di bin lingan de virçiqîn **2.** pelixîn
gilyaz gêlaz
gincir pîne û potikên peritî; zîval
gincirgincirî *(pîne)* qelşqelşî û zîvalzîvalî
gincirgincirî bûn *(pîne)* qelşqelşî û zîvalzîvalî bûn
gincirgincirî kirin *(pîne)* qelşqelşî û zîvalzîvalî kirin
gindirandin/digindirîne/bigindirîne 1. total kirin **2.** wergerandin
gindirîn/digindire/bigindire 1. total bûn **2.** wergerîn
gindor 1. cureyekî sewzeyan e; qire **2.** girover **3.** bankutik
ginegin dengê kesê ku ji bêfilê diaxive
ginegin kirin ji bêfilê axaftin
ginginok kesê ku ji bêfilê diaxive
gir [I] 1. kêrt **2.** bilindahî
gir [II] 1. bermaya ber bêjingê **2.** arek
gir [III] 1. girs **2.** mezin **3.** geltegan
gir [IV] 1. rik, hêrs **2.** bela **3.** awat û azwerî **4.** întiqam
-gir [V] paşgireke navdêrsaz û rengdêrsaz e
gir [VI] 1. xwirê gurîbûnê **2.** rikhatin ***"**divê mirov **gir**ê xwe bi destên xwe dixwirîne**"**
giramî 1. îhtiram, qedrdanî, rûdanî **2.** rêzdarî
giramî girtin 1. rêz girtin **2.** îhtiram kirin
giran 1. nesivik **2.** hêdî **3.** zexm **4.** bibiha **5.** cidî ***"**aqilê **giran,** mûyî kêr dike**"**
giranbiha 1. qedrmezin **2.** biqîmet ***"**ji azadiyê bêhtir tiştekî **giranbiha**

nîn e"

giran bûn **1.** ji rewşa sivikiyê derketin **2.** hêdî hêdî xebitîn

giranî **1.** nesiviktî **2.** hêdîkahî **3.** zexmî **4.** bibihatî **5.** cidîtî *"**giranî** pîvana zêran e, sivikî bobelata ber deran e"

giran kirin **1.** ji rewşa sivikiyê derxistin **2.** kar ewiqandin

girar xwarineke ku ji birinc û savarî tê çêkirin *"**girar** bi xwê, xwê bi tahm"

girav parçeyek bejahiya ku doraliya wê bi avê ve hatiye rapêçandin

giravî giramî

girbêj bêjinga ku kunên wê fireh in; serad

girde girav

girdek tîpên mezin ên *wekî A,B,C...*

girdik masûlke

girdirûn taye, çerxe

giregir **1.** payedar **2.** rayedar **3.** çîna bijarte

girêba **1.** nexweşiyeke bakî û jandar a ku dikeve masûlke û gehên mirovî **2.** kînora ku di rehçikên xwînê de derdikevin

girêbend **1.** cihê girê ya ku bendik lê hatiye şidandin **2.** peyman

-girêbenda zewacê peymana nikahê

girêbest şala navê; şûtik

girêcan bêaramiya giyanî

girêçik movik

girêdan **1.** bi hev ve kirin, bestin **2.** gilê kirin *"hesp li ser afirê keran nayê **girêdan**"

girêdayî **1.** biservekirî **2.** gilêkirî, beste

girêhişk hişkegilê

girêk cihê ku bi hev ve hatiye bestin; gilê *"**girêk**a ku bi destan vebe, hewceyî diranan nake"

-girêk ketin qirikê **1.** kelogirî bûn **2.** nan di gewriyê de nedehîn

girêpêç babelîsk

girêz gilêz

girfan berîk, cêb

girfik **1.** felqedestek hevirê ku jê nanek tê çêkirin **2.** her du nermegoştên hêtan

girgirik **1.** ereboka zarokan **2.** ereboka destan a ku giraniyên hetanî 100 kîloyî lê bar dikin **3.** alaveke maliştinê ya bi qasî destekî ye û pê gildîna hûrik tê paqijkirin

girgîn **1.** gurêx **2.** hêrshatî **3.** bêhnteng

girhan xwe bi xwe xitimîna qul û qelîştekan

girij kesê mirûztirş û

rûpirçî

girijîn/digirije/bigirije 1. *(seg)* bezîn hev **2.** *(mirov)* gef lê xwarin

girik 1. şêlî, nezelal **2.** kêrtê ku pir ne bilind e

girisîn/digirise/bigirise mezin bûn

giriyandin/digirîne/bigirîne 1. bi girî ve kirin **2.** behicandin *"dostê ku te **bigirîne** baş e, ne yê ku te bikenîne"

girî 1. rijandina hêstiran **2.** nûzenûz *"bi **girî,** ji gorê ranabin mirî"

-girî pere nekirin xemgîniyê têra vegerandina tiştê çûyî nekirin

girîdeng 1. lorîn **2.** dengê giriyê **3.** zêmar

girîn/digirî/bigirî 1. hêstir rijandin **2.** bi ser de keser kişandin û lewre rondik barandin *"çûn dewsa miriyan, her kes li miriyê xwe **giriya"**

girîng tiştê ku hebûna wî pêwist û watedar e

girîngî pêwistî û watedarî

girîngî dan 1. bi her du destan girtin **2.** pêwist hesibandin **3.** qedr dan

girkan çiyayê ku lûtkeya wî heriyeke agirîn direşîne derve

-girkanê hilçûyî çiyayê ku lûtkeya wî ya agirîn zindî ye û her gav xeternak e

-girkanê mirî çiyayê ku lûtkeya wî ya agirîn teqiyaye û êdî ne xeternak e

girj tivancî

girj bûn tivancî bûn

-girjbûna masûlkeyan tivancîbûna pazûyan

girmijîn/digirmije/bigirmije *(ewr û esman)* deng vedan *"ewrê reş **digirmije"**

girmik 1. kulm, lep **2.** zêdehiya serê dûvê pêz a ku bi qasî kulmekî ye

girnawkî bûn 1. dema gonxwarina pisîkê hatin **2.** çav li qûndetiyê kirin

girnijandin/digirnijîne/bigirnijîne 1. kenandin **2.** duqat kirin

girnijîn/digirnije/bigirnije 1. kenîn **2.** duqat bûn

girnoz girtikgirtikî, kêrtik-kêrkitî

girole navgîna barkêşiyê

giroşk dervank, tepedor

girov 1. berate, nîşane, elamet **2.** belgeya ku rastiya rewşekê an jî tawana bersûcekî derdixe holê

girove belge

-giroveya ajovaniyê belgeya erebe-ajotinê

-giroveya bazirganiyê destûrnameya ticaretê
girover gilomûtkî, çenberkî, xeleqkî
girs **1.** gir **2.** mezin
girse civateke pirjimar; kom
girseyî têkildarî civateke pirjimar; komasî
girsik hirmiya çolê
girş stûn
girte zabitname
girtek **1.** parçeyek kaxeza ku firoşkar wekî giroveyekê dide kiriyarî, tê de biha, nav û cureyê bûjenan tê nivîsandin **2.** giroveya ku dezgeh an jî saziya têkildar di dema wergirtina diyariyan de dide xêrxwazan; meqbûz
girtenivîs kesê ku zabitnameyê digire
girtin/digire/bigire **1.** hildan **2.** wergirtin **3.** bi dest xistin **4.** zeft kirin *"her kes, xwe li ronahiyê **digire**"
-girtina berê rojê rewşa ku heyv an cismekî asûmanî yê din têkeve navbera dinya û rojê, roj ji dinyayê xuya nebe û dinya tarî bibe
-girtina berê heyvê rewşa ku dinya têkeve navbera heyv û rojê, heyv rojê nebîne û di tariyê de bimîne
-girtin ser xwe pejirandin
girtî **1.** mehkûm **2.** bengî **3.** dîl **4.** venekirî *“destê dayî, ser **ê girtî** re ye”
girtîgeh **1.** hepisxane **2.** bendîxane
girtole kesê bi dest û pê
girûz girnoz
girûz kirin **1.** meht kirin **2.** darotin **3.** şimşat kirin
gişk/gişt **1.** hemû, her kes/her tişt **2.** bi temamî *“dîn pir in, **gişt** ne li cem hev in“
giştgiyan beden, laş
giştî gelemper, tevahî
-serokê giştî rêvebirê gelemper
giştîname namedor, belavok
gitî cîhan
givande **1.** cihê bilind; kendal **2.** hêl
givandin/digivîne/bigivîne havên kirin, meyandin
givar kesê ku xwîna mirovî lê dikele
givêrandin/digivêrîne/bigivêrîne dehandin
givêrîn/digivêre/bigivêre dehîn, *(tiştê xwarî)* helîn
givir pisîka kovî
givî şîrê havênkirî

givîşk [I] tivanc
-givîşkî bûn tivanc û qolinc di lêş de peyde bûn
givîşk [II] bizava ku mirov ji egera xewê an jî westanê xwe radikêşe
-givîşk dan palûşkên xewê pê ketin
givrik mirovê hêzdar û xurt
givrik bûn gihiştin û mezin bûn
giya **1.** çêre, hêşinahî **2.** çêreya çinandî ya ku wekî alif tê bikaranîn *"nokê, **giya** rabû li ser kokê"
giyan **1.** can **2.** ruh, gan
-Giyanê Pîroz cenabê Cibraîl eleyhiselam
-giyanê xwe dan **1.** bi ser heqiya xwe de çûn; mirin **2.** cangorî bûn
giyanewer **1.** zindî, jîndar **2.** candar
giyanewernas pisporê ruhberan
giyanewernasî zanistên têkildarî jiyana giyandaran
giyanî zindîtî, ruhanî
giyaxur **1.** sewalên ku diçêrin **2.** kesên ku -weke rêman- goştî naxwin
giz **1.** hizir **2.** viyan
gizdar balkêş
gizêr cureyekî hêşînahiyê ye û hem bi terî hem jî pijandî tê xwarin
gizgizîk giloka biçûk
gizgizîn/digizgize/bigizgize **1.** tevizîn **2.** ricifîn, lerizîn
gizilgo giloka ku ta û bendê wê li hev aliyaye
gizing elind
gizîr xizmetkar, berdestî
gizre ardê ku gir hatiye hêran
gizvanok gustik
gizû rûne xerabûyî
gîhev îkramiye
-gîheva cejnê bexşîşa eydê
gîr [I] **1.** tund **2.** asê **3.** girtî **4.** rawestayî
gîr [II] qebiz
gîrav ava ku bi bûjeneke din ve têkel bûye *(wek: av û xwê)*
gîr bûn **1.** qebiz bûn **2.** rawestan **3.** asê bûn
gîre qebizbûyî
gîrhe peqpeqokên ku ser ava kelyayî dikevin; kef
gîro vemayî, paşdemayî
gîro bûn **1.** taloq bûn **2.** egle bûn
gîro kirin **1.** taloq kirin **2.** egle kirin
gîsik karikê dusalî *"**gîsik**a gurî diçe serê kaniyê û ji eslê avê vedixwe"
gîsin di cot de nikilê tûj ê ku erdê vediqelêşe *"cotê bê **gîsin,** nikil zû lê

dişkê"

gît **1.** rojên zivistanê yên pir sar **2.** karesat

gîtik hestiyê çîpê

gîx xêza ku di şeklê bazinekî de hatiye kêşan

gîzan hesinê tûj ê ku pê tiraş dibin

gîzre dar a ku ne hişk e ne jî ter e

go gog

gobaz gogbaz

goc **1.** kesê di dest û piyên xwe de seqet e **2.** kesê ku dest û piyên xwe bi awayekî kêrhatî bi kar nayine û kêmlebat e

gocî **1.** seqetiya dest û piyan **2.** kêmlebatiya dest û piyan

goçavik berçavk

goçel gopal

goçke tîş û qertîş

gog hola lîstinê *"**gog** çiqas gilover be jî, dê li cihekî rast bisekine"

-gog hatin ber çoyî ketin ber firsendê

gogbaz kesê ku bi holê dilîze

gogelîsk lîstîna hola pê

gogerîn kêzikeke ku ji gil û gemarê gogên biçûk çêdike

gojîmestî kirin *(têjika nûzayî)* hînî mêtinê kirin, seredan kirin

gol **1.** lîç **2.** her ava ku nakişe *"av di **gol**ê de bimîne, dê genî bibe"

gole sewalê ku li pêş keriyî diçe

golik têjika çêlekê *"**golik** tuneye ku bimije, xwesû tuneye ku bikuje"

-golika bipirç kirin zikê yekî kuleke bêderman kirin dil û hinavê wî

golikvan kesê ku golikan diçêrîne *"dema ku heye, mêvan î; wexta tune, **golikvan** î"

golim kulêmek

gom êwirgeha sergirtî ya ku bi şevê pez tê de mexel tê *"**gom**a mirovî, ji qesra xelqê çêtir e"

gon berhildan û pelxwarin *"bizin dizîka **gon** dixwe, lê eşkere dizê"

gonce qurmê dar û giyayê hişkbûyî

goncal kortal, çal

gongil [I] cureyekî goniyan e *"**gongil** çiqas hol be, dê li cihekî rast bisekine"

gongil [II] **1.** qat bi qat **2.** gustikên porî

gonî gûnî *"**goni,** tu carî di bin berfê de namîne"

gopal **1.** ço **2.** şiva ku destika wê heye **3.** şiva serkevan *"darê bi strî, nabe **gopal**"

gopîtik lûtke, zîrwe

gor **1.** qebr, mezel, meqbere **2.** kortal *"kes, nakeve **gor**a kesî"

goran **mêrg û çîman**

gorangeh mêrga ku bi kêrî bêhnvedan û seyranan tê

seyrangeh

goranî **1.** kilam, stran **2.** zaravayeke kurdî ye

gore lixwekirina piyan

gorevan **1.** kesê ku goreyan çêdike **2.** kesê ku qebrên miriyan dikole

goristan cihê ku qebr lê tên kolan û mîrî lê tên çalkirin *"mirov diçe serdana **goristan**ê, da ku gora wî jî tê de hebe"

gorî **1.** qurban **2.** fedakar

-ez gorî ez qurban, ez xulam

gorîçe kêlika gorê

gorn **1.** mala ku havînê tê bikaranîn; sermiyan **2.** hevşiyê sewalan

gornebaş pîşekarê diziya goristanan

gosan cureyekî mêşan e û dişibihe mêşhingivan

gosartme **1.** rezîl **2.** elewat **3.** rêşkenî

goşe **1.** guçê ku qiraça wî 45 derince ye **2.** çim **3.** fetl, zivir

goşebend qiraca ku endazeya wê 45 derece ye

goşepîv alava ku pê qeysa guçan tê pîvan

goşkar solbend

goşt tebeqeya ku li ser hestiyan hêşîn dibe *"ber **goşt**ê çûyî nakeve, ber ser û piyan dikeve"

-goştê nerme goştê bêhestî

-goştê hêrayî goştê hûr hûrkirî

-goştê heram **1.** qelewbûna bêteşe **2.** goştê ser mûziya mêran a beriya sinetkirinê

goştfiroş pîşekarê firotina goştî; qesab

goştî goştê hişkirî

goştpere cenîn

goştxur sewalên ku debara jiyana wan tenê goşt e û nikarin biçêrin

gotar **1.** meqaleya wêjeyî **2.** nutuq

gotebêj **1.** hevpeyvîn **2.** nîqaş

gotegot **1.** qîl û qal **2.** deng û behs **3.** qirtevirt *"**bi gotegot,** mirov naçe cot"

gotin [I] **1.** soz **2.** biryar **3.** peyman *"mêr ew e ku bibe xwediyê **gotin**a xwe"

gotin/dibêje/bibêje [II] **1.** axaftin, peyivîn, xeber dan **2.** salix dan **3.** şehitandin *"**gotin:** 'bavê

te siwaran kuşt an peyaran'; got: 'wekî kuştin, ha siwaran, ha peyaran' **"**
gotindar **1.** axivger **2.** xeberdayî **3.** salixdayî
gov **1.** gol **2.** gom
govan kesê ku bûyer bi çavê xwe dîtiye; şahid, guwah, gove
-govanê dîtî û bînayî şahidê ku bi çavê serê xwe buyerek şopandiye
govanî şahidtî, guwahî
govan-name girove û nivîsarên li ser bûyeran
gove govan
govetî govanî
govend dîlan, zemawend ***"govend,** bê deng nabe**"**
-govend gerandin dîlan girtin
govendger sergovendî, kesê ku dîlanê digerîne
goyende **1.** kesê ku vedibêje **2.** salixdayî ***"goyende** têr xwar, dê dest bi salixan bike**"**
goyger pîşekarê goglîstinê; gogbaz
goyinger nobedar, pandî
goyîn [I] rêza nobetê, dora payînê
goyîn [II] balindeyeke ji malbata pepûkan e
guçl **1.** komeke fêkiyên bi çiqilekî ve **2.** gûşî ***"**bav rezek da lawî, lawî **guçlek** tirî neda bavê**"**
guh endamê bihîstinê ***"**hêştir çiqasî ji hev dûr herin jî, **guh**ê wan tim li ser hev e**"**
-guh birin **1.** hetikandin **2.** veçirçirandin
-guh dan **1.** jê bihîstin **2.** bala xwe dayîn
-li ber guh ketin **1.** pê hesîn **2.** haj pê hebûn
-guh lê dêrandin **1.** *(guh)* bel kirin **2.** payîn
guhar xemla ku jin bi guhên xwe ve dadiliqînin ***"**Xwedê, **guhar**an dide yên biguh**"**
guhan endamê şîrî yê sewalan
-guhanê xwe kirin nêzîkî zayînê şîr ketin guhanan
guhbel **1.** guhrep **2.** sîxur, casûs
-guh bel kirin ji xerabiyê re bihîstin
guhçik nermegoştê guhî yê ku guharê davêjinê
guhdar kesê ku dibihîze
guhdarî têgihiştina salixan ***"guhdari**ya derewan xweş e, lê bawerkirina wan ne xweş e**"**
-lê guhdarî kirin **1.** jê bihîstin **2.** gotin jê seh kirin **3.** bal xwe danê ***"**berê **guhdarî bike,** paşê xeber de**"**
guhdêr **1.** hişyar **2.** bal-

dar **3.** bisemt

guhdirêj ker, çarsim axa *"ji bo ziyandayîna xwediyê xwe, **guhdirêj,** mirinê jî dide ber çavên xwe"

guhertin/diguherîne/biguherîne 1. guhêztin **2.** şûna yekî yeke din danîn

guher 1. warê ku pez lê mexel tê **2.** meydana komkirina sewalan *"bizina belek, şivanê kulek, êvarê bi hev re tên **guher**a teng"

-li guherê man 1. li qadê bêxwedî man **2.** bi kêrî tiştekî nehatin

guherbar tiştê ku dirûvê xwe diguhêzîne nifşeke din

guherîn [I] 1. guhêzîn **2.** qelibîn

guherîn*(guhertin)*/diguhere/biguhere [II] 1. teşeyeke nû girtin **2.** dirûvekî din girtin

guherînkar sedemkarê qelibînê

guherto awayekî cihê ê heman dirûvî, dirûvekî ciyawaz ê heman tiştî

guhêrgeh dezgeh an jî firoşgeha guherîna diravan; seraf

guhêzbar tiştê ku neql û sewqiyata wê zû û hêsan tê kirin

guhêztin/diguhêze/biguhêze 1. guhertin **2.** wergerandin **3.** neql kirin **4.** ferehte kirin *"gayê reş, çêrmê xwe **naguhêze"**

guhgiran kesê ku baş nabihîze

guhmertal guhmezin

guhnedar 1. serhişkê bêxem **2.** bêxemê sersar

guhnelî di giyandaran de daxwaza têkiliya zayendî

guhrep guhbel

gul 1. cureyekî kulîlkan e **2.** navê kulîlkekê ye *"biçûkê salê, **gul**a malê"

gulan meha pêncemîn a salnameya zayînî ye *"**gulan** e, dew li cem hemûyan e"

gulav ava gulê ya ku ji bo bêhndana wê tê bikaranîn

gulçîsk gurçik

guldank derdanka ku gulan tê de datînin

guldeste berhevoka kar û xebatên wêjeyî

gule fîşeng

gulebaran kirin 1. fîşeng lê reşandin **2.** agir ser piştê pê xistin

gulebûk cureyekî kulîlkan e

gulegenim simbil
gulendam bejnzirav
gulik **1.** şirik **2.** porik **3.** kulîlk
gulimîn/digulime/bigulime **1.** elametên jîndariyê nîşan dayîn **2.** hilimîn
gulî **1.** çiqilê darê **2.** porê hûnandî *"**gulî** dirêj e, hiş qirêj e"
gulîfk bisk
gulîvandik telaşê tayî
gulîzerînî jina ku porê wê yî çûr gûlîkî hatiye vegirtin *"gurî dimire, dibe **gulîzerînî**"
gulkelem cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin
gulp **1.** bilq **2.** ji nişkê ve **3.** qurteke vexwarinê
gulpik **1.** gupik **2.** hemû seriyên ku dişibihin serê derzîreqê
gulşen gulzar
gulte **1.** stûn **2.** bêra kelekvanan **3.** darê ku serê wî wekî tîpa T'yê ye, topal didine bin milên xwe û pê bi rê ve diçin
-gulte kirin *(da ku xwe ber giraniyê ragire)* stûn danîn bin garîteyî
gulzar baxçeyê gulan
guman [I] **1.** ewlehî **2.** hêvî *"**guman**a xwe, ji Xwedê mebire"
guman [II] şik, şubhe
gum qurteke vexwarinê
gumanbar bûn di bin şikê de bûn
guman kirin tê de ketin şikê
gumgumok cureyekî sewalên bejî ye û dişibihe margîseyê
gumlat **1.** cîsim **2.** tiştê hişk
gumrik **1.** bihura peretî **2.** saziya ku hawirde û hinardeyên welêt dişopîne û mîhengê didê
gumş **1.** parî **2.** hop
gun hêlik *"heke **gun**ên meta min hebûna, min dê jê re bigota: apo"
gunc lûleya avê a binerdî
guncan **1.** munasib **2.** pêkan **3.** lêhatî
gund cih û warê ku ji çend malan pêk tê *(ji taxê mezintir û bajarokî biçûktir e)* *"melayê nexwendî, digere li nav **gund**î"
gundî şênî û dêmanên ku di wargehên kêmjimar de dijîn *"**gundî** li hev nexin, romî têr naxwin"
gundwar derebajar, cihê ku ne bajar e
gundwarî derebajarî
guneh sûc, tawan
-guneh daweşandin **1.**

tewbe bazar kirin **2.** gunehê xwe kirin
-guneh pê hatin **1.** dil pê şewitîn **2.** dil ber derneketin, heyf pê hatin
gunehkar tawanbar
gunekî kesê ku bi hêlikreşê ketiye
guneng belengaz
gungilî **1.** gustikgustikî **2.** badayî **3.** gurbiz
gupik **1.** panî **2.** lûtke
gur [I] cureyekî heywanên dirinde ye û dişibihe kûçikan *"çêlikên **gur**an, ji mirovî re nabin bira"
-gurê manco gurê efsûnî yê çîrokan
gur [II] **1.** zindî, jîndar **2.** herikbar
-gur bûn **1.** holepît jê rabûn **2.** zêde bûn
-gur kirin **1.** alafa êgir pirtir kirin **2.** zêde kirin
gurandin/digure/bigure **1.** post kirin, çerm jê vexistin **2.** qutqutî kirin, pir lê xistin
gurc şidiyayî
gurc bûn şidîn
gurc kirin şidandin
gurçik du endamên ku di pişta mirovan de ne *"mirov dilî nede, **gurçik**ê naxwe"
guregur **1.** dengê bayê xurt **2.** dengê erebeyan *"bayê **gurgurî,** weke jina virvirî"
gurêx **1.** dir, gurxenêq **2.** segê ji gurên kedîkirî
gurg navenda tevnê ya ku raçandinê digerîne
gurî [I] keçel, serût *"**gurî** dimirin, porsor dibin"
gurî [II] **1.** cureyekî nexweşiya çêrm a ku endamê gurî her dixwire û qalik dide **2.** kesê ku bi vê nexweşiyê ketiye *"kesî qala **guri**yî nedikir, rabû di devê kaniyê de gû kir"
-gurî bûn bi nexweşiya xwiranê ketin
gurîkî **1.** weke guriyan **2.** bi çepelî
gur kirin **1.** alaf pê dan **2.** agir geş kirin
gurkî **1.** weke guran **2.** bi êrîşeke hovane *"bixwe **gurkî,** rabe mêrkî"
gurmij hucûm, êrîş
gurmijîn/digurmije/bigurmije hucûm kirin, êriş birin ser
gurmist kulm, mist
gurz **1.** baqeke mezin a giyayê dirûtî û xuromkirî **2.** çekeke cengî ya ku dişibihe şiveke serçomax a mezin lêbelê hesinî û pîjpîjî ye
-gurz kirin **1.** *(giya)* weke baqeke mezin bi keys kirin **2.** *(bar)* par bi par bi-

lind kirin
gustik di por de rewşa qatqatîbûnê
gustîl xemla ku dikine tiliyan
guşpan guzvan
gut bûn **1.** *(di av û heriyê de)* çikilîn **2.** *(bi kûrî û hûrî di ramanê de)* hênijîn
guv *(di zimanê zarokan de)* **1.** erebe **2.** makîne
guva guva hêdî hêdî
guvaştek alava ku mêweyan diguvişîne û jê ava wan derdixe
guvaştin/diguvişîne/biguvişîne **1.** pihêt girêdan **2.** vepincirandin **3.** şidandin
guveguv dengê erebe û makîneyan
guwah dîtiyê buyerê yan jî bihîstiyê gotarê; govan
guwahî karê ku dîtiyê buyerê yan jî bihîstiyê gotarê dike;govanî
guzar geşt û seyran
guzargeh bihur
guzik gûşiyê berên dara qajê
guzim **1.** pihêt **2.** muhkem û şidiyayî
guzvan alaveke kincdirûyan e; guşpan
gû gemara însên *"**gû** jî, ji gênim e"
gûdele **1.** kesê elewat û bêkêr **2.** kesê qilêr
gûgerîn cureyekî kêzikên ku ji gemarê gogan çêdike û digerîne
gû kirin gemar kirin, rîtin
gûlik cureyekî çêreyê ye û pijandî tê xwarin
gûmez serbanê girover ê ku nîvçemberkî ye; qube
gûmik ji aliyê hundir ve serê tiliyan
gûn **1.** reng **2.** boyax
gûnî çêreyeke bistrî ya û dikine ardefa êgir; gonî
gûse dasî
gûsî **1.** xurnûk **2.** cureyekî giyayê bistrî ye
gûstêr kevirê esmanî
gûstêrk cureyekî bihukan e û şevê pê dikevin
gûşî çiqilekî tijî yê tiriyan; enqûd
gûz gêz *"bextê mêran **gûz**a pûç e û pireya şikestî ye"
gûzan hesinê tûj ê ku pê pirça çêrmî tê kurkirin
gûzek cot hestiyên ku di her kêlekên piyên mirovan de ne; gêzik

H

h/H tîpa dehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê nîvdengdêr e
ha! [I] çi ye
ha [II] kîteyeke ku di wateya /wergire/yê de tê bikaranîn *(ha ji te re)*
ha … **ha** … **[III]** ew jî dibe û a din jî dibe *"**ha** di hûr de, **ha** di tûr de"
hacet **1.** alav, halet **2.** pêdivî *"barê **hacet**an, kes nikare rast bike"
haf **1.** huzûr, pêşber **2.** qad, meydan
-di hafa Xwedê de di huzûre Xwedê de
hal rewş, temtêl *"heke bêyî mala me, tu dê bibînî **hal**ê me"
-halê kûçikan rewşa dijwar
-ji halê xwe razî bûn qîma xwe bi rewşa heyî anîn
-hal û wext xweş bûn maldar bûn
halan **1.** awaz **2.** newaya bilind *"**halan**a dilan, ji halana bayî xurtir e"
-halan dan **1.** awaz berz kirin **2.** bi newayeke bilind qîjîn
halet amûr, alav
-haletên avasaziyê alavên înşaetan
halxweş **1.** dewlemend **2.** têrxwarî
han [I] **1.** teşwîq **2.** niç, navtêdan
-han dan **1.** teşwîq kirin **2.** nav tê dan, niçandin
han [II] kîteyeke ku wateya cînavkên şanîdanê xurt dike *wek: ew/ev wê/vê mala **han***
handêr **1.** teşwîqkar **2.** navtedayî, niçandî
hanê ha, han
hangaj kotanê ku sewalan davêjinê û pê erdê cot dikin
hanzûka pir bi lezgînî
har [I] zordest
har [II] kesê ku bi nexweşiya hişalozî û hoviyê ketiye, derdeseyî
-har bûn **1.** hov bûn, wehşî bûn **2.** dîn bûn **3.**

ji rê derketin *"jina bêkes **har dibe,** mêrê bêkes jar dibe"

-har kirin **1.** hov kirin **2.** axozî kirin **3.** newan kirin **4.** dîn kirin û ji rê derxistin

hasilat **1.** derhat **2.** hilberîna ku tê berhevkirin

haş **1.** sakin, aşt **2.** tebitî

-haş bûn **1.** aşt bûn, sakin bûn **2.** tebitîn

-haş kirin **1.** aşt kirin **2.** tebitandin **3.** asayî kirin

haşa derî hafê

-haşa ji huzûrê derî hafa camêran

haşiye/haşî nivîsên li kêleka rûpelê

hatin/tê/bê [I] **1.** bûn **2.** rûdan **3.** qewimîn *"**hat** ji newalê, bû xwediyê malê"

-hatin holê **1.** qewimîn **2.** rûdan **3.** çêbûn

hatin [II] dexl û debar

hator mîrkutê ku kils pê tê kutan

havên meya, firşik, hevîrtirş *"bê **havên,** şîr to nagire"

-havên bûn meyîn

-havên kirin meyandin

havil [I] **1.** sûd, kelk **2.** meslehet, berjewendî

havil [II] bandor, tesîr

havil [III] **1.** biryar **2.** pêwendî

havildar pêwendîdar

havî **1.** sersar û axozî, derbider û aware **2.** dînik **3.** peza ku ji keriyê xwe vediqete û digihêje keriyekî din

havî bûn derbider bûn

havî kirin derbider kirin

havîn werza germê, tavistan *"her çi jar e, li **havînê** jî sar e"

havîngeh malên ku havînan tên bikaranîn; sermiyan

havlêk gêzî, siqayîl

havrî bermaya xwarin û vexwerinê

hawar **1.** îmdad **2.** bangawaziya ku pê destyarî ji cihekî tê xwestin

hawar hatin ji bo kesê di tengavîyê de destyarî hatin

hawar gihandin rewşa aliyê di tengaviyê de ragihandin aliyê destyar

hawar kirin 1. *(bi dengî, nivîskî an ji bi riya ragihandinê)* destyariya lezgîn daxwaz kirin **2.** qîjîn û gazî kirin

hawir doralî

hawirde bûjenên ku ji derve hatine standin; îdxalat

hawirdor dorhêl

hawirparêz dorhêlparêz

hawîd palanê ku davêjin ser pişta hêştiran
hawran puşiya bêmil a ku di ser kincan de tê werkirin
haxam keşeyê cihûyan
hay 1. xeber **2.** salix **3.** melûmat **4.** agehî *"zikê têr, **hay** ji yê birçî tuneye"
-hay jê hebûn 1. haj pê hebûn **2.** pê hesîn **3.** pê nasîn **4.** tê gihiştin *"ber bi mino, **hay jê tuno"**
haydar 1. pêhesiyayî **2.** xeberdar **3.** têgihiştî
haydan bergirî
haydar bûn 1. pê hesîn **2.** jê xeberdar bûn **3.** tê gihiştin
haydar kirin 1. pê hesandin **2.** jê xebardar kirin **3.** sergihayî kirin
haylime teqereq
hazir 1. amade **2.** eywez *"behsa gur dikin, gur jî **hazir** e"
heb 1. lib **2.** kit
-heb ji hebê neqetandin bênavber yeko yeko li pey hev rêz kirin
heba 1. beytu **2.** dêrzbûyî
heba bûn dêrz bûn
heba kirin dêrz kirin
heban derdanka ku xwarina şivên tê de tê danîn; eyarê şivaniyê
-hebana xwe vajî kirin/daweşandin 1. bi qasî zanîna xwe axaftin **2.** bi qasî hêza xwe tev gerîn
hebirman hinarê hişkirî
hebişandin/dihebişîne/bihebişîne 1. vegemirandin **2.** bi çavçilî daqurtandin
hebosan cureyekî çêreya ku jê eraqê jî çêdikin
hebreş mendika toraqê
hebûn/heye/hebe 1. xwedî bûn **2.** berdest bûn **3.** giyanewer bûn *"çiya, bi ser hev re **hene"**
hebûn-nasî retkoka ku sedema hebûnê wekî armanc dibîne
hec di rojên wê yên diyar de serdana Mala Xwedê *"**hec,** bi silavan qebûl nabe"
hecel derhata aborî
hechecik/hecîreşk cureyekî çivîkên ku dişibihe leqleqan; dûmeqesk
heciqandin/diheciqîne/biheciqîne pelixandin
heciqîn/dihecîqe/bihecîqe pelixîn
hecivandin/dihecivîne/bihecivîne tevizandin
hecivîn/dihecive/bihecive tevizîn
heciz gerew, barimte
heciz kirin gerew girtin,

barimte kirin
hecî kesê ku di rojên tawafê de çûye serdana Mala Xwedê
-hecî poşman **1.** kesê ku hanzûka ji sozê xwe vedigere **2.** kesê ku hanzûka ji tewbeya xwe vedigere
heç **1.** şop **2.** tûş
-dan ser heça xêrê di riya qenciyê de meşîn
-di heça nebaşan de têk çûn tûşî nepakan hatin û ziyaneke xedar dîtin
heçî darekî devçeqel ê ku wekî Y'yekê ye û bi serê werisan ve dikin *"**heçiyê** feqîran, qelişî ye"
-heçî lê qelişîn tûşî bêyomiyekê hatin û feşk li karê sewirandî ketin
heçî ku ***(her çi ku)*** **1.** her kî hebe **2.** her çi hebe *"**heçî ku** li hespê hevalan siwar e, herî peya ye"
heçik heçî
heçko ma qey
hed tixûb, sînor
-hedê xwe zanîn hay ji sînorê tevgera xwe hebûn
hedar **1.** biryar **2.** tebat **3.** aştî
hedirîn/dihedire/bihedire **1.** biryar wergirtin **2.** tebitîn **3.** aşt bûn
hedîs hemû gotin, kirin û çespandinên ku bê derew ji Cn. Pêxember eleyhiselam hatine ragihandin
-hedîs riwayet kirin *(ji Cn. Pêxember eleyhiselam)* salixên rasteqîn ragihandin
hedîse bûyer, rûdan
hedûr bilîn, haşî
-hedûra xwe anîn pê bilîn û haş bûn
hedûrî aramî û aştî
-hedûrî pê anîn bêhna xwe pê fireh kirin
hefidandin/dihefidîne/bihefidîne nixamtin û veşartin
hefidîn/dihefide/bihefide nixumîn û heyibîn
hefik qurtik, gewrî
hefsar **1.** bendê serê heywanan ê bê devgem **2.** rêvebiriya kar û baran *"bûk li ser hespê ye, **hefsar** li destê wê ye, hê jî kes nizane qismetê kê ye"
hefsûdan cureyekî çêreya ku dikine nava toraqê; mendik
heft **1.** hejmara piştî şeşan û beriya heştan **2.** jimareya 7'an *"**heft** çîrokên hirçê hene, her heft jî ser hermiyê ne"
-heft bavan jê dûr bûn qet têkiliyeke eqrebatiyê

pê re nebûn
heftane destheqa keda heft rojan
Heftbira komstêra ku bi heft stêrên xwe ve wek çoçikê ye; Termê Merxê
hefte/heftî her heft rojên demê
heftek ji heft paran parek
heftem*(-în)* di rêza heftan de
hefteyî her heft rojan carekê
heftê **1.** deh heb heft **2.** jimareya 70'î
heftok lîstikeka ku bi beran tê lîstin
heftreng keskesor
heftûzk kînor
heftyar keftar *"**heftyar,** bi axiftina xweş ji kunê derdikeve"
heger heke, ger
hej [I] **1.** çiqilekî darê **2.** giyayekî stûr û peraş î wekî çiqilekî darê
-hejek di stûyî de dan çiqilekî serperaş di stûyî de werkirin
-bi hejan agir vemirandin bi çiqilekî serperaş agir damirandin
hej [II] **1.** leq **2.** liv **3.** lerz û ricaf *"rovî nediçû qulê, **hej** dida teriya xwe"
hejale **1.** eware **2.** lawaz **3.** pejmûrde **4.** yax
hejandin/dihejîne/bihejîne **1.** bi ba kirin **2.** lerizandin **3.** leqandin **4.** ji cih livandin
hejar **1.** feqîr, xizan **2.** bêkes, belengaz
hejarî **1.** feqîrtî **2.** bêkesî
hejde **1.** hejmara beriya nozdehan û piştî hefdehan **2.** jimareya 18'î *"**hejde**hê adarê, milyaket hatin xwarê, gazî kirin biharê"
hejesor sincîd
hejhejok **1.** sist, xav **2.** livlivok, leqleqok
hejik çiqilên ziravik ên badayî
hejijîn/dihejije/bihejije **1.** weşweşîn, milmilîn **2.** qirqilîn
hejîn/diheje/biheje **1.** bi ba bûn **2.** leqîn **3.** lerizîn **4.** livîn *"çiya, bi **hejîn**ê hilnaweşe"
hejîr cureyekî fêkiyan e
hejmar reqem, jimare
hejmartin/dihejmêre/bihejmêre **1.** jimartin **2.** bireqem kirin
hekandin/dihekîne/bihekîne **1.** kolan **2.** lê gerîn
heke eger, ger, ku *"**heke** deşt e, heke zozan e, rêberê pêz şivan e"
helal tiştê ku Xwedê kirina wî azad kiriye *"kes-

ba **helal,** ji karkeran re ava zelal e"
helal bûn ji aliyê Xwedê de azad bûn *"heram, ji çu kesî re **helal nabe"**
helaltî rewşa helalbûnê *"bingeha hevaltiyê, bawerî û **helaltî** ye”
helal kirin ji aliyê Xwedê de azad kirin
helale guleke sor e
helan cureyekî kevirên ku zû tê darotin
helandin/dihelîne/bihelîne **1.** bi tîna germê herikbar kirin **2.** rehn kirin **3.** binevat kirin
helar pîta êgir
helaw **1.** xwarineke ku ji ard, rûn û şêkir tê çêkirin **2.** şirînayî *"**helaw,** ji şîrêzê çênabe"
helbest xebata wêjeyî ya ku ristên wê kin in û li bin hev tên rêzkirin; şiêr
helbestvan nivîskarê helbestan; şair
helboqe xelboqe
hele [I] **1.** xeletî **2.** çewtî
hele [II] nêçîra bi komekî
helebez **1.** bi lezgînî, bi leza bê **2.** karê ku li ser piyan û bê tidarek hatiye amadekirin
helecan tepîna dilî
helekok cureyekî çêreya çolê ye *"diyariya şivên, **helekok** e"
heleşe kesê xemsar ê ku her çi bikeve destan xirab dike
helisandin/dihelisîne/bihelisîne **1.** virçiqandin û tepisandin hev **2.** *(dirûvê resen)* guherandin û wergerandin tiştekî din
helisîn/dihelise/bihelise **1.** virçiqîn û tepisîn hev **2.** *(dirûvê resen)* xera bûn
helî **1.** nîvî **2.** nivîşkan **3.** ne gewherî
helîn/dihele/bihele **1.** bi tîna germê herikbar bûn **2.** rehn bûn **3.** *(resenî)* winda bûn *"berf **dihele,** erd dimîne"
helîse tiştê ku hatiye guherandin û wergeriyaye hêvîrê wî tiştî
-helîseya kartolan kartolên ku piştî kelandinê kirine pestîl
helkehelk/hilkehilk **1.** bi zorî hildan û dayîna henaseyê **2.** bi rev û bez
helmet **1.** hucûm, êrîş **2.** çalakî
helperest **1.** ezperest **2.** berjewendîperest
helwest **1.** temtêl **2.** rewş **3.** rayîş **4.** bertek
-helwesta hevpar di tevgerê de yekitî

-helwest girtin bertek nîşan dan

hem [I] pêşgireke ku wateya tevahiyê dide peyvê, *mînak*: ***hem****velatî*

hem [II] dualiyê dide hevokê, *mînak: hem şaş e hem jî faş e*

hema 1. di wê heyamê de, tafilê **2.** ewqas jî têrê dike **3.** xem nake *"bipêje, **hema** hê jî birêje"

hemam serşoka gelemper *"**hemam,** bi tir û fisan germ nabe"

heman 1. eynî **2.** wekî ya din

-di heman katê de di eynî saetê de

hemandin/dihemîne/bihemîne 1. çît kirin **2.** ji bo ku qedexetiya tiştekî diyar bibe li dorê qûç û diyarde danîn

hemayîl nivişta ku davêjin stûyî

hember [I] 1. dij **2.** aliyê din, muqabil

-li hemberî min muqabilî min, pêşpalî min

hember [II] hevraz

hember [III] bergind, bergîdan

hembêz paşil, paxil

hembêz kirin paşil kirin

hemd pa û pesna ji bo Xwedê

hemdem 1. hevdem, hevçax **2.** heval

hemdemîtî 1. hevdemtî, hevçaxîtî **2.** hevtementî

hemete 1. muhafeze **2.** berevanî

-ji bo hemeteyê ji bo her îhtimal û bilaniyê

hemete kirin 1. muhafeze kirin **2.** berevanî kirin *" xwe ji moriya kulek **hemete bike"**

hemî hemû *"hemî çêlek tên dotin, **hemî** gotin nayên gotin"

hemû 1. gişt **2.** bêkêmasî *"**hemû** mêr, nabin şêr"

hemwate di heman mehneyê de; hevmehne

hemwelatî di heman welatî de kesayetên civakê; hevwelatî, memleketî

hemzik 1. ji heman zikî *(xwişk û bira)* **2.** cureyekî xwarina kurdî ye

hemzir kerê biçûk ê xurt

henarîn/dihenêre/bihenêre hinartin

henase 1. nefes, neks, **2.** bêhn

henc *(r)* nîşaneya bendikêya ku di navbera du peyvan an hevokan de tê danîn, (-)

hence 1. cihê qetînê yî zirav **2.** cihê tenik ê ku şikestina wî nêzîk e

-li ser henceyekê ye 1.

ber mirinê ye **2.** ber hilweşîn û rûxînê ye **3.** hema dike ku bikeve **4.** di xetereyê de ye

hendef 1. cihê ku pêşveçûn tê de xetere ye û pir kûr e; hence **2.** kendalê kûr ê bi xetere

henderan 1. qurbetî **2.** bêganetî **3.** penaberî

hendese zanista endazyariyê; mîmarî

hene ecîneke ku tiliyên bûkê pê tên rengkirin

henek 1. tirane **2.** tinaze **3.** laqirdî *"**henek**ê wî henekê hirçan e"

henekbaz 1. laqirdok, **2.** tiranekar

henek kirin 1. galte pê kirin **2.** laqirdî pê kirin

-henek pê kirin pê tirane kirin, laqirdî pê kirin

heng [I] mêşa hingiv, mêşhingiv

heng [II] di artêşê de desteyeke pir giran e

hengame 1. sûresat **2.** heys û beys

hengkuj cureyekî gulan e

hengur şevereş

hepik alaveke tevn-raçandinê ye; kergît

heq 1. maf **2.** biha **3.** deman *"cêr nû ye, kes nabêje **heq**ê wî çi ye"

-Heq Teala Xwedê Teala

heqaret neheqî

-heqaret lê kirin neheqî lê kirin û biçûk xistin

heqdest 1. mehane **2.** destmiz

heqîbe 1. xurcik **2.** kîs **3.** heban

her 1. gişt **2.** bi berdewamî

-her car tim, hemasa

-her çawa bi çi awayî hebe

-her çend her çiqas

-he çiqas çi miqdar hebe

-her dem 1. her çax **2.** her wisa

-her gav û du gav tim û hemasa, bi minasebet û bê minasebet

-her ji çi be sedem çi be

-her kes mirov giş *"**her kes,** gurê roja xwe ye"

-her tim her dem, her çax *"kêm kêm bixwe, **her tim** bixwe"

-her tişt bêkêmasî heyber gişt

-her û her heta hetayê

-her wekî din/hwd hemû tiştên ku dişibihin vê rewşê wekî wê tên hesibandin

hera 1. pirtir **2.** dîtir **3.** bêtir

-hera bedew *(mêza)* bedewtirîn

heram 1. qedexeyên Xwedê Teala **2.** qirej û mirdar *"jina bi mêr, mêr di

ser re **heram e"**

heram bûn **1.** *(ji aliyê Xwedê de)* qedexe bûn **2.** qirêj û mirdar bûn *"Behra Wanê, bi devê tajiyekî **heram nabe"**

heramî **1.** qedexebûyî **2.** diz, çilfis *"çil **heramî,** nikarin rûtekî bişêlînin"

heran çol û berî

heraret **1.** tîn **2.** sênc **3.** germahî

heraş keça xama

herbilandin/diherbilîne /biherbilîne *(bend)* li hev alandin

herbilîn/diherbile/biherbile *(bend)* li hev alîn

herc û merc keft û left

hereşe tehdîd, gef û gur

hereşe lê kirin **1.** tehdîd kirin **2.** gef û gur lê xwarin **3.** diran jê re sîqandin

hereşo **1.** teqereq **2.** qîjevîj

herewer movika ku du hestiyan digihîne hev

herewez **1.** paletiya nanoziko **2.** karê hevpar

herewezî hevparî

herewezî kirin bi hevparî tev gerîn

herewezkar kesê ku bi awayekî hevpar hin karan digerîne

herez aşît, şepe

herêm dever, mintiqe

herêmkî li gor mintiqeyekê; deverî

herf tîp *"heger ders be, **herf**ek bes e"

hergavî bi awayekî domdar; daîmî

herheyî heta hetayê; sermedî

heridandin/diheridîne /biheridîne dil şikandin

herifandin/diherifîne/ biherifîne heriftin

heriftin/diherêfe/biherêfe **1.** rûxandin **2.** hilweşandin

herifîn/diherife/biherife **1.** peritîn **2.** pişirîn **3.** xera bûn

herikbar rewan, carî

-çîrokeke herikbar çîrokeke lihevhatî a bênavbir

herikîn/diherihe/biherike **1.** *(av)* kişîn û çûyîn **2.** bêastengî teşe girtin *"av, ber bi avaniyê ve **diherike"**

herimandin/diherimîne/biherimine **1.** berhewa kirin, berba kirin **2.** felişandin **3.** qedexe kirin **4.** dêrz kirin **5.** berevajî kirin

herişandin/diherişîne/ biherişîne **1.** çêrmê ser spîldax kirin **2.** qalikê

ser jê birin **3.** *(rûmet)* şikandin û birîndar kirin

herişîn/diherişe/biherişe **1.** çêrmê ser selixîn **2.** qalikê ser zede girtin **3.** *(rûmet)* şikîn û bêqedr bûn

herî [I] xweliya ku bi avê nerm bûye *"jina neqenc, **heri**yeke sar e"

-herî di dêst de bûn zêr her çi kirin jê qezenceke pir zêde bi dest xistin

herî [II] **1.** pirtir **2.** dîtir **3.** bêtir

-herî mezin *(nêrza)* mezintirîn

herîkêl *(piştî avdanê)* kêlana zeviyên birincî di nav heriyê de

herîkêl kirin *(birinc)* di nav heriyê de çandin

herîrêtik **1.** hezge **2.** heriya herikbar

herk **1.** kişîna avê **2.** gerîna gêrebayî

hero **1.** her roj **2.** her dem *"bûka metê, **hero** li dawetê"

hersim tiriha negihiştî; besîre, şilûr *"bav **hersim**ê dixwe, diranê lawî diseqînin"

herûm sewala ku asê dibe û diengire

herwe **1.** belaş **2.** bêdirav

hes **1.** hîs, hest **2.** sehek

hesab **1.** hejmarnasî **2.** di kar û baran de bikaranîna reqeman **3.** tedbîr *"heçî neke **hesab**an, dibîne ecêban"

hesab kirin **1.** tedbîra xwe kirin **2.** jimartin *"hespê xwe nal bike, paşê riya xwe **hesab bike**"

hesan kevirê tûjkirina alavên qutkirinê; xar

hesan kirin **1.** xar kirin **2.** tûj kirin

hesibandin/dihesibîne/bihesibîne **1.** hejmartin **2.** nav lê kirin **3.** texmîn kirin *"êvarê, hîv xwe roj **dihesibîne**"

hesin madenê ku jimara wî ya atomî 26, giraniya atoma wî 55.847, siftiya wî 7.8, kurteya wî ya latînî *Fe* ye û di 1510 dereceyî de jî dihele *"**hesin**ê kêrê ji hev û du be, ji hev û du naxwe"

hesincaw alavên ji hêsinî

hesinkar kesê ku hesinan li gorî endazeyekê ro dike

hesinkêş lajwerdê ku hesin û polayê kaşî xwe dike

hesk/hesik kefçiyê mezin ê ku xwarin pê tê tevdan û valakirin; kefçe *"dîzikê got: 'ez rind im'; **hesk**ê got: 'di te de dige-

rim' "

-heska nav malan kesê gerok û navmalagerî

hesp lêsiwariya ku ji kerê mezintir e û nêrê mehînê ye *"dostê kevn, **hesp**ê zînkirî ye"

-hespê sêwak hespê revo

-hesp pê re bezandin pê re ketin pêşbirkê û hevrikiyê

hesret **1.** keser **2.** xweziya dûr; bêrî

-hesret kişandin ji zû de li benda tiştekî man û lewma axîn kişandin **2.** pir bêriyê kirin

hest **1.** hêza pêderxistina tiştên nedîtî yên ku bi sehekan tên zanîn wekî serma, çêj; hîs **2.** hêza pêderxistina tiştên razber ên *wekî evîn, kîn û hwd*

-hestên yekî birîndar kirin dil şikandin, gêwil şikandin, êşandin

-hest pê kirin **1.** hîs kirin **2.** tê derxistin

hestan stranên koçik û dîwanan

heste alava ku pê agir tê pêxistin; fendek

hestem kevirheste

hestiyar **1.** hîstenik, bihîstyar **2.** dilşewitî

hestî parçeyên sext ên ku di lêş de ne û giyaneweran li piyan digirin *"ji ber segan, namîne **hestî**yên kewan"

-hestiyê hinarike hestiyên ku di her du aliyên rû de ne

-hestiyên qorikê hatin jimartin bûn kelaxê rût

hestîhêr **1.** hestîkoj **2.** bi hêrs û rik

hestîn/diheste/biheste **1.** tê derxistin **2.** hîs kirin

hestîvk bêrika ku nanê firinê pê tê derxistin

hesû heşû

hesûd **1.** dexes **2.** çavnebar **3.** kumreş

heş dermanekî alazkî hêşîn ê ku êşên dêv û diranan dibire

heşandin/diheşîne/biheşîne **1.** dagirtin **2.** tijî kirin

heşaş **1.** beşûş, devbiken **2.** rûgeş

heşifandin/diheşifîn/biheşifîne *(dema nivîsandinê)* midad belav kirin

heşr **1.** roja mehşerê **2.** sûresata giran

-heşr û neşr **1.** roja hesabdana qiyametê **2.** pir zêde, mişt tijî

heşt **1.** hejmara piştî heftan û beriya nehan

2. jimareya 8'an
heştek ji heşt paran parek
heştem*(-în)* di rêza heştan de
heştê **1.** deh heb heşt **2.** jimareya 80'yî
heştirme sewaleke lingdirêj, bibask û girs a ku di erdnîgariyên germ de dijî, baskên wê bi kêrî firînê nayên lê pir beza ye
heştpê ajaleke zeryayî ye; extebot
heşû pembûyê ku di navîna rû û betên de tê bicihkirin
heta bi qasî maweyeke dîyarkirî û carinan jî nediyarkirî *"**heta** ku co rast nebe, av tê re nakişe"
-**heta îro** ji mêj ve ta niha
-**heta hetayê** **1.** her û her **2.** bêdawî
hetar pîşekarê kevirbiriyê
hetav zerekiya tavê
heter îsrar û pêkutî
heter kirin îsrar kirin
hetik rezalet
-**hetika yekî birin** bêzar kirin
hetikandin/dihetikîne/bihitikîne **1.** rezîl kirin **2.** bizdandin **3.** tengezar kirin
hetikîn/dihetike/bihetike **1.** rezîl bûn **2.** bizdîn **3.** tengezar bûn
hetîk îftira
hetîketî **1.** rezîltî **2.** perîşanî
hetrek **1.** derba zexm **2.** lêdana bi tundî
hev **1.** wateya tevahiyê dide peyvê **2.** wekî pêşgir, navgir û paşgir tê bikaranîn û wateya tevahiyê dide peyva nû *mînak: hevraz, serhevde, rastênhev*
heval **1.** razdar **2.** hogir, dost *"mêr ew e ku di rojên teng de li **heval**ê xwe dipirse"
hevalbend **1.** mutefîq **2.** tagir **3.** alîgir *"li bajêr peldankê te hebe, li gundan mirovê te hebe û li riyan **hevalbend**ê te hebe xemgîn mebe"
hevalbendî **1.** îtifaq **2.** tagirî **3.** alîgirî *"**hevalbendî,** nameşe bi bêbextî"
hevalcih zarok an jî têjikê ku bi hevalekî ve hatiye dinyayê; cêwî
hevaltî **1.** hevpişkî **2.** hogirtî
hevanî ewanî
hevbajar hemşehrî
hevbend li kêleka hev
hevbend kirin dan rû

hev

hevbeş şirîkê di heman qadê de

hevbiha bi heman biha û nirxî

hevcar kotanê cotkirinê

hevcure bi heman rengî

hevçerx hemzeman û hevtemen; hevdem

hevde **1.** hejmara piştî şazdehan berî hejdehan **2.** jimareya 18'an

hevdehem*(-în)* di rêza hevdehan de

hevdeng bi heman awaz û newayê

hevdil **1.** razdar **2.** di heman ramanê de

hev dîtin **1.** hev nasîn **2.** pergî hev hatin

hevedudanî *(r)* peyva ji du hêmanan pêkhatî

hevenav *(r)* navdêra gelemper

hevêrke çember, daîre

-hevêrkeya cemsera bakurî çembera ku ji bo veqetandina kîşweran wekî tixûb tê pejirandin

hevês **1.** kefa dêst **2.** binê pê

hevîr **1.** ardê bi avê strandî; ecîn **2.** pestîl **3.** helîseya her tiştê vîrçoqî *"kesî, **hevîr**ê xwe bi kalî nexwariye"

hevîrdiran merhema diranşûştinê

hevîrtirş havênê hevîrî *"berf, **hevîrtirş**ê erdê ye"

hevkar [I] **1.** şirîk **2.** hevpîşe

hevkar [II] **1.** noker **2.** sîxur **3.** alîkarê neyêr

hevkarî **1.** karbeşî **2.** şirîkatî

hevkêşe **1.** hevseng **2.** terazû

-hevkêşeyên navnetewe yî hevsengên gerdûnî yên di navbera gelan de

hevling zilamên ku jinên wan xwişkên hev in

hevnasîn nasîna du aliyan a bi hev û du

hevnav **1.** bi heman navî **2.** tişt an kesekî din

-hevnavê min kesê ku navê wî wekî navê min e

hevok *(r)* komeka peyvên watedar; cumle

hevoksazî *(r)* bi awayekî rast rêzkirina peyvên watedar û peywirdar

hevor nêriyê karxezalê

hevpar **1.** şirîk **2.** hevkar

hevparî **1.** karbeşî **2.** teqsîm

hevpeyman **1.** mutefîq **2.** sozdayî

hevpeyvîn **1.** sohbet **2.** guftûgoya ku nûçegihanek bi kesekî têkildar re dike

hevpîşe di heman sinaet

û meslekî de hevalên hev

hevran dan, genim û cehê ji bo xwarinê

-mişkan hevranê yekî qul kirin keda yekî tûşî karesatekê hatin

hevraz 1. sereberjêr **2.** dibûr

-hevraz bûn quloz bûn û bilind bûn

-hevraz kirin quloz û bilind kirin

hevrê 1. hevalê heman rê û dirbê **2.** hevalê heman raman û bîrdoziyê

hevrik reqîb

hevring meqesa ku pê pez û berx tên birîn

hevrist dareke bêber a ku belgên wê mînanî pîjan e û her dem kesk e; qaj ***"hevrist** ne dar e, nêrgiz ne bihar e, keç ne şûnwar e**"**

hevsar hefsar, doxrişme

hevser 1. jina mirovî **2.** kita zoyekê

hevsî cîran

hevşî 1. sûra dora malê **2.** sûra ku li dora guhera pêz tê jenîn

hevşîre keça ku di zaroktiya yekî de ji heman çiçikî şîr mêtiye

hevta 1. takêş **2.** yekta, hinkuf

hevûrî karê dusalî

hew [I] 1. qet nabe **2.** ji vir şundetir tu carî na

-ez hew dixwim ez ji vir şundetir tu carî naxwim

hew [II] derd, kul

-hew dan *(birîn)* der bûn

hewa 1. bûjena kîmyayî a ku giyanewer pê dijîn **2.** tevgera kar û barên seqayî **3.** hilm û gilm; nefes

hewadar 1. cihê ku ba jê digire û lê bêhn naçike **2.** servekirî, pêşvekirî

hewal 1. nûçe **2.** bûyer, rûdan ***"**kesê ne li malekê, nizane hewalekê**"**

hewandin/dihewîne/bihewîne 1. êwirandin **2.** sitirandin **3.** xwedî kirin ***"dil,** dilan dihewîne**"**

hewar hawar ***"**ne dixwim savarê, ne diçim **hewar**ê**"**

hewarî 1. hawarî **2.** hevalbendên Cn. Îsa eleyhiselam

-çûn hewariya yekî bezîn destyariya yekî

hewce 1. pewist **2.** lazim **3.** pêdivî **4.** muhtac ***"**çiya jî **hewce**yî çiyan in**"**

-ne hewce ye lazim nake

hewcedar muhtac

hewdel şorbeya êrd

hewes [I] 1. laqirdî, henek **2.** tinaze

hewes [II] 1. azwerî **2.**

awat *"dolab hebs e, teşî reqs e, neqş **hewes** e"
heweskar dilxwaz
hewêrde çivîkek e
hewisandin/dihewisîne /bihesîne **1.** lê temrîn dan kirin **2.** amojandin
hewî *(ji yekê heta çaran)* jinên ku bi heman mêrî re zewicîne
hewîn [I] xwezî
-hewîn hatin **1.** pê re kêfxweş bûn **2.** jê bêzar nebûn
hewîn/dihewe/bihewe [II] **1.** sitirîn, êwirîn **2.** aşt bûn **3.** sebr kirin, tebitîn
hewisîn/dihewise/bihewise **1.** kêfa xwe pê re anîn **2.** dil bijandin tiştekî *"mezin reqisî, biçûk **hewisî**"
hewl **1.** xebat **2.** teşebus
hewl dan **1.** xebitîn **2.** mercên heyî bi kar anîn
hewn aqil, hiş
hewngir **1.** hişyar **2.** aqilmend
hewnas serkêlindîkêş
hewq [I] pîleya pêlekanê
hewq [II] baxçeyê ku tê de sewze tên çandin
hewran kinca bêmil a ku di ser de tê werkirin
hewreban di avahiyan de pêlekana hundirîn
hewş **1.** sûra li pêş an jî dora malan **2.** hêwana malê *"heta ku dîk mîr be û tajî kizîr be, tu mêvanan li derê **hewş**ê nabînî"
-hewş di hev de bûn bûn cîranên nêzîk
hewşan [I] cureyekî çêreyê ye û jê gêzî tên çêkirin
hewşan [II] havînan dema razanê ya li pêşiya malên ku li dorê sûreke jenandî heye
hewşeng **1.** qad **2.** qada tiratê
hewtik baxçe
hewtim sedeqe, xêr
hewtî **1.** tebat **2.** tewan
-hewtiya yekî birin **1.** bi ser re dan avêtin **2.** hêza tewana yekî qedandin
hewz çala jenandî ya ku avê berdidinê û piranî li ber kaniyan çêdikin
hey [I] daîmî
-hey û hey **1.** timî û daîmî **2.** hê jî
hey [II] geh, carinan
-hey li jorê ye û hey li jêrê carinan li fêzê ye û carinan jî li xwarê ye
hey [III] di wê navberê de
-hey min dît ku winda bûye paşê pê hesiyam ku berze bûye
hey [IV] baneşaneke

gazîkirinê ye, î
-hey lawo tu biqurçimî î kuro tu bimirî
heya [I] heta
-heya niha heta vê qasê
heya [II] hesta şermkirinê; ifet
heyam **1.** dem **2.** çax, wext *"**heyam** heye li deverinan, heval çêtir e ji biran"
heyas serê tiliyên piyan
heyase kembera navê a xemilandî
heyat **1.** jiyan **2.** sûra li dora malê *"sibatê, guran xwe avête **heyat**ê"
heyber tiştê ku hebûna wî teqez e lê dibe ku bê zanîn an jî neyê zanîn
heyberî berbiçavî
heye ku dibe ku
heyet **1.** lijne **2.** deste
heyf **1.** mixabinî **2.** tol û întiqam **3.** evez *"**heyf**a serê ku çû"
-heyfa min bi te tê li te têm rehmê û gunehê min bi te tê *"heyva ronî! **heyfa min bi te tê** ku şeva reş li pey te ye"
-heyf e cihê mixabinê ye /daxê ye
-heyf hilanîn **1.** tol hildan **2.** evez jê standin
heyibandin/diheyibîne/ /biheyibîne **1.** tuneyî kirin **2.** binevat kirin **3.** dizîka şandin cihekî nediyar
heyibîn/diheyibe/biheyibe **1.** tuneyî bûn **2.** binevat bûn **3.** dizîka çûn cihekî nediyar
heyirandin/diheyirîne/ biheyirîne şaşwaz kirin, mehtel hiştin
heyirîn/diheyire/biheyire şaşwaz bûn
heylê *(mêza)* heywax!
heylo *(nêrza)* heywax!
heyran delal
-na heyran na delalê min /na qurban
heytandin/diheytîne/ biheytîne **1.** *(da ku bike an neke)* lê qîrîn **2.** lome lê kirin
heytehol **1.** hêwirze **2.** sûresat **3.** şulixî
heytehol kirin şulixî kirin, heylime kirin
heyv cismê esmanî yê ku bi şev ronahiyê dide erdê; hîv *"wexta ku feqîr diçine diziyê, **heyv** ji êvar de derdikeve"
heyveron **1.** ronahiya heyvê **2.** heyva çardeşevî *"heyfa ciwaniyê ye ku pîrî li pey e, heyfa **heyveron**ê ye ku şevereş li pey e"
heywan ji bilî mirovan ruhberên şênber ên ku di xwezayê de dijîn; se-

wal, ajal *"heke ku tu dixwazî kurê xwe bikî mêr, bike şivan; lê zû bîne mal, hê ku nebûye **heywan"**

heywax! baneşaneke keserê ye

heyz gîraniya jinan ya ku elameta wê dîtina xwîna malzarokê a mehane ye

-heyz bûn *(jin)* ketin kirasan, ketin kincan

hez **1.** evîn **2.** hebîn

-hez kirin **1.** hebîn **2.** evîndar bûn *"**hezkirin** çiqasî kin be, jibîrkirin ewqas dirêj dibe**"**

-jê hez kirin **1.** hebîn **2.** ji tiştekî/kesekî re dilinî bûn *"diz, ji tariyê **hez dikin"**

hezandin/dihezîne/bihezîne **1.** hejandin **2.** leqandin **3.** çelqandin **4.** ber bi ba kirin *"**hezandin** xweş e, lê bi du seriyan**"**

hezar **1.** deh heb sed **2.** jimara 1000'î *"**hezar** dost kêm in, dijminek pir e**"**

-hezar sond û selewat xwarin pir caran bi peyvên pîroz gotina xwe pesend kirin

-ji hezarî yek kêm caran û ne her tim/degme caran

hezaz ji binî ve herikîna axê; hezek

hezek cihê bi herî û gil

hezge hezek *"ker ker e, di **hezge**yekê de dikeve heriyê, heft salan di wir re naçe**"**

hezrîng hesinê daxkirinê

hê **1.** hîn, hîna **2.** heta niha jî *"berxê çê, **hê** li ber kozê kifş e**"**

hêç [I] qe, hîç

hêç [II] har û dîn

hêçan **1.** ceribandin, ezmûnkirin **2.** meqaleya wêjeyî

hêçandin/dihêçîne/bihêçîne **1.** ceribandin **2.** ezmûn kirin

hêdî **1.** ne zû **2.** sivik sivik *"ava **hêdî hêdî,** me ecêb jê dî**"**

hêdîka **1.** ne zûka û bi pêgiranî **2.** dizîka

hêja **1.** birûmet, birêz **2.** layîq *"mirî ne **hêja**yî şînê ye ku mirov jê re şînê bike**"**

hêjatir **1.** birêztir **2.** layîqtir *"gilî heye, ji hezar giliyî **hêjatir** e**"**

hêjî hêja

hêjîr hejîr *"adetên bav û bapîran, kerik xweştir in ji **hêjîr**an**"**

hêk **1.** adana firindeyan a ku di nav qalikekî req de ji spîtkekî û zerdikekî

pêk tê **2.** tovê hin ajalan e û jê têjik çêdibin *"roj tê, **hêk** ji hêka mirovî xurtir dertên"

-hêkên hesinî kirin ji sermayê qerisîn

-*(bûn)* hêka kûsiyan bêsexbêr mezin bûn *"hêka genî di pûngalê de dimîne û **hêka kûsiyan** li meydanê"

hêker pîşekarê hûnanê

hêkerûn qeyxane

hêkî hêker

hêl 1. alî, ta **2.** tax **3.** tûş

hêlan/dihêle/bihêle hiştin

hêlanek rûnişteka hilawestî ya ku tê kilandin; kilekursî

hêle 1. neçîra kew û çivîkan a bê çek **2.** nêçîra bi komekî

hêlekan kilekursî

hêlik [I] hêlekan, hêleçan

hêlik [II] gun *"dema ku hirç pîr dibe, kudikên wî bi **hêlik**ên wî dilîzin"

hêlincîn/dihêlince/bihêlince qilpikê lê girtin, hîqikê pê girtin

hêlî neynik, eynik, awêne

hêlîlar xêzikên nîgaşî yên ku çembera cîhanê bi dirêjahî dibirin

hêlîpan 1. rastênhev **2.** xêzikên nîgaşî yên ku çembera cîhanê bi berahî dibirin

hêlîn 1. malika çivîk, teyr û tilûran a ji pûş û pelaşî **2.** lan *"**hêlîn**a teyrê kor jî, Xwedê çêdike"

hêma 1. elamet **2.** nîşane

hêman 1. binke, bingeh **2.** unsur

-hêmanên bingehîn unsurên esasî

hêmayî 1. elametkî **2.** nîşankî

hêmin 1. asûde **2.** mulayim **3.** awirşikestî

hêmî [I] kelik û potikên kevnare

hêmî [II] bi rutûbet û têhn; şil,

hêncirandin/dihêncirîne/bihêncirîne 1. hingaftin û çîrçîrî kirin **2.** vecûtin û vehêrandin

hênijîn/dihênije/bihênije 1. telexewî bûn **2.** ber bi xewê ve çûn **3.** pokinîn **4.** ponijîn

hênik 1. ne sar ne jî germ **2.** şîrogermî **3.** mûtedîl

hênikahî 1. şîrogermîtî **2.** îtîdala hewayê

hênik bûn 1. sarogermî bûn **2.** *(hewa)* mûtedîl bûn

hênik kirin 1. bi bajen an jî basarkê tîna hewaya heyî şikandin **2.** *(bi pîneyekî şil)* tîna laşê germ daxistin **3.** bi êgir qer-

ma sermayê şikandin
hêran/dihêre/bihêre **1.** kotin **2.** pişirandin **3.** cûtin **4.** hûr kirin *"kûçik kûçik e, dema ku hestiyan **dihêre,** hesabê qûna xwe jî dike"
hêratî destmala ku jin di ser mêzerê de didine ser eniyên xwe
hêre jûra ku aîdî jinan e û mêrên biyanî nakevinê
hêrik [I] erdê bi kevir
hêrik [II] sewala ku hirî yan jî muyê wê rast û zivir e
hêris zana û keşeyê cihûyan; haxam
hêrs **1.** rik **2.** en*(g)*ir **3.** gir *"**hêrs** tê çav lê reş dibe, hêrs diçe rû lê reş dibe"
-bi hêrs **1.** bi rik **2.** bi engir **3.** bi gir
-bi hêrs bûn **1.** rik hatin **2.** en*(g)*irîn **3.** gir hatin
hêrsok **1.** rikhatî **2.** en*(g)*irî **3.** girik
hêsa **1.** vehisî, rawestyayî **2.** ne zor, asan
hêsa bûn **1.** rawestîn **2.** asan bûn
hêsan **1.** asan, ne zor **2.** tiştê ku zûka bi dest dikeve
hêsanî asanî, ne bi zorê
-bi hêsanî bi awayekî zû û asan
hêsî [I] belekiyên berfêyên ku ji ber bayî civiyane hev
hêsî [II] erdê ku mêrg û zeviyên wî dêm in
hêstir [I] ava ku di dema girîn û çavşewitînê de ji çêv datê xwarê; rondik *"ji çavên kor, **hêstir**ên sor nayên"
hêstir [II] sewala ku ji têkiliya navbera hesp û keran de çêdibin û mêhîniyên wan nazên *"hêştir radibin hev, **hêstir** û ker di bin lingên wan de têk diçin"
hêşî [I] berfa ku ji ber bayî di çalan de kom bûye
hêşî [II] sîwana ku di kêlekên konan de tê hiştin
hêşîn rengê ava zeryayê û hewaya çiksayî
hêşînahî **1.** çêre **2.** sewze *"rewşa biharê, **hêşînahî** ye"
hêşîn bûn *(çêre û dar)* aj dan û bejn avêtin *"çi ku havînî **hêşîn dibe,** ew zivistanî jî lazim dibe"
hêşîn kirin *(çêre û dar)* çandin
hêşînkew rengê têvel ê ji spî, kesk û şîn
hêştir cureyekî ajalên

sehrawî ya barkêş e; wekî pêz goştê wê tê xwarin, tê dotin û birîn

hêt beşa lingî ya ku ji moka çongê heta kulîmekê ye

hêtûn kilsxane

hêvişandin/dihêvişîne /bihêvişîne **1.** parastin **2.** hemete kirin **3.** cangiranî kirin *"her kes derpiyê xwe **bihêvişîne,** dê birîna li pişta xwe bibîne"

hêvişandî **1.** parastî **2.** hemetebûyî *"malê **hêvişandî,** ne xurê xwediyî ye"

hêvî umîd, bendeman *"tiştê bi nîvî, jê meke **hêvî"**

-hêvî jê hatin birîn dest jê hatin şûştin *"**hêvî, ji** Xwedê **nayê birîn"**

-li hêviyê man/sekinîn **1.** li bendê man **2.** di raçavi-
çavi-
yê de man **3.** çav lê çûn

hêvîdar umîdwar, bendewar

hêvîs kirin *(gore, lepik, xalîçe û hwd ên qulbûyî)* tehmîr kirin

hêvojkarî **1.** perwerdehî **2.** amojkarî

hêvotin/dihêvoje/bihêvoje **1.** perwerde kirin **2.** tembîh kirin **3.** şîret kirin

hêwl sehm

hêwer tiyê bûkê

hêwlnak tiştê ku mirovî ditirsîne û vediciniqîne

hêwirandin/dihêwirîne /bihêwirîne êwirandin

hêwirîn/dihêwire/bihêwire êwirîn

hêwî [I] hewî *"**hêwî** malê dikin, jintî malê dibin"

-hêwî hate ser mêrê wê jineke din jî li xwe mehr kir

hêwî [II] hêmî û rutûbet

hêz **1.** quwet, taqet **2.** qudûm **3.** desthilatdarî

-bihêz **1.** xurt **2.** jîr **3.** desthilat

-bi hêz bûn **1.** di xwe de qudûm dîtin **2.** xurt bûn **3.** desthilat bûn

-bi hêz kirin **1.** xurt kirin **2.** hatin hawarê **3.** destyarî jê re kirin

-hêzên ewlekeriyê beşa asayîşê a artêşê

-hêzên avî beşa asayîşa zeryayî

-hêzên bejayî beşa asayîşa erdê

-hêzên hewayî beşa asayîşa hewayî

-hêzên seqayî beşa asayîşa fezayî

hêzar **1.** qumaşê ku jinên misilmanan li ser kincan de li xwe werdikin **2.**

çarşev

hibr aviya rengîn a ku pê tê nivîsîn; murekeb, midad

hiçhar îsota sor a tozkî

hikmet bîs û razên pêkhatina kar û tevgeran

-**hikmeta îlahî** razên ku Xwedê di tiştên pêkhatî de bi cih kiriye

hil- *(r)* pêşgireke lêkerçêker e û wateya berbijoriyê didê

hilanîn/hiltîne/hilîne **1.** bi dest xistin **2.** bilind kirin **3.** veşartin *"Silto bû kebanî, golika werisî **hilanî"**

hilav ader û eslpak

hilavêtin/hildiavêje/hilavêje **1.** lotik avêtin **2.** bi ser re baz dan

hilawestin/hildiawêse /hilawêse daliqandin

hilberandin/hildiberîne /hilberîne **1.** îmal kirin **2.** çêkirin

hilberîner **1.** îmalker **2.** çêker

hilberîn îmal

-**navgînên hilberînê** amûrên îmalkirinê

hilbestîn/hildibeste/ hilbeste girêdan, bestin

hilbijartin/hildibijêre/ hilbijêre **1.** bijartin **2.** *(ji nav re yek an hinek)* ecibandin **3.** *(deng)* bi kar anîn

hilbijêr **1.** bijartî **2.** dengdayî **3.** ecibandî

hilbûn/hildibe/hilbe **1.** ji şûnê rabûn **2.** qetîn **3.** *(agir)* pê ketin **4.** berz bûn

hilciniqandin/hildiciniqîne/hilciniqîne **1.** veciniqandin **2.** zil kirin **3.** silikandin

hilciniqîn/hildiciniqe/ hilciniqe **1.** veciniqîn **2.** zil bûn **3.** silikîn

hilçinandin/hildiçinîne /hilçinîne *(tiştê ziwa)* av kişandin xwe

hilçinîn/hildiçine/hilçine **1.** mêtin û vexwarin **2.** *(çaviya filitî)* kaşî rêzê kirin **3.** bijartin

hilçûn/hildiçe/hilçe **1.** ber bi jorê çûn **2.** di kêrtê de qelibîn xwarê

-**hilçûna derûnî** aloziya nefsî ya ku ji ber bertekekê pêk tê

hildan/hildide/hilde **1.** bi dest xistin **2.** *(ji erdê û jêrê)* bilind kirin

hilêvirî amana bê dervank

hilêvirîn/hildiêvire/ hilêvire devê tiştê devgirtî vekirin

hilfirîn/hildifire/hilfire **1.** hilperîn **2.** silikîn **3.**

ji xewê veceniqîn **4.** ji cihê xwe pekîn

hilgerîn/hildigere/hilgere **1.** *(ber bi jor)* bilind bûn **2.** berê xwe dan jorê **3.** çûn zozanê

hilgirtin/hildigire/hilgire **1.** wergirtin, hildan **2.** bilind kirin **3.** mil kirin, pişt kirin **4.** *(birîn)* werimîn û kêm girtin *"mirov barê xwe **hilnegire,** kes barê mirovî hilnagire"

hilhatin/hiltê/hilê*(hilbê)* **1.** *(cismên esmanî)* hatin xuyanê **2.** heytandin *"bihar hat, zivistan **hilat"**

hilhilî hizhizî, hophopo

hilhilok cureyekî fêkiyên çolê ye û dişibihe gêlasan

hilikî sewala ku pêşwext hatiye dinyayê *"**hilikî** çand û viringî ket"

-hilikî zayîn *(sewal)* zû gon xwarin û zû zayîn

hilisîn/dihilise/bihilise **1.** *(bêyî hemdê xwe)* di aliyekî de tehisîn **2.** *(pê)* şemitîn

hilketin/hildikeve/hilkeve **1.** rabûn **2.** raperîn **3.** *(ber bi jor)* bilind bûn **4.** pê re mijûl bûn

hilkêşan/hildikêşe/hilkêşe **1.** *(ber bi jor)* bilind kirin **2.** quloz kirin

hilkêş û dakêş rabûn û daketina lemperên zeryayê; med û cezr

hilkirin/hildike/hilke **1.** qurifandin **2.** jê kirin **3.** pê xistin *"êgir bi darên hûr **hilke"**

hilkişandin/ hildikişîne /hilkişîne hilkêşan

hilkişin/hildikişe/hilkişe **1.** *(ber bi jor)* bilind bûn **2.** quloz bûn

hilkutan/hildikute/hilkute **1.** vegevizîn **2.** bi zextî mêtin

hilimîn/dihilime/bihilime **1.** henase hilkişandin û dakişandin **2.** gulimîn

hilm **1.** bixar **2.** dûkel **3.** nefes **4.** gilm *"hesinê germ, bi **hilm**ê germ nebûye"

hilmaştin/hildimaşe/hilmaşe **1.** vemaliştin **2.** bi keys kirin *"serê xwe şûştiye û eniya xwe **hilmaştiye,** diçe nav dijmin tu dibêjî qey aştî ye"

hilme **1.** hucûm, êrîş **2.** devjeniya tund

-hilmeyî yekî kirin **1.** hilbaskî yekî bûn, êrîş birin ser **2.** pê re ketin devjeniyeke tund

hilmeşîn/hildimeşe/hilmeşe hilkişîn
hilmijîn/hildimije/hilmije **1.** nefes hildan û dan **2.** mêtin **3.** hilçinîn
hilo **1.** de rabê! **2.** de bazdê û xwe bigihînê!
hilpekandin/hildipekîne/hilpekîne **1.** pengizandin **2.** hilfirandin
hilpekîn/hildipeke/hilpeke **1.** hilfirîn **2.** pengizîn
hilperişîn/hildiperişe/hilperişe bêhnijîn
hilpesirîn/hildipesire/hilpesire **1.** li hember yekî sekinîn **2.** *(hevîr)* dema pehtina wî hatin **3.** *(xurek)* dema xwarina wî hatin
hilqehilq îskeîska di dema girîn an jî vereşanê de
-hilqehilq kirin *(di girîn an jî vereşanê de)* îskeîsk kirin
hilqefşandin/hildiqefşî-/hilqefşîne **1.** *(da ku rind bitepise hev)* hejandin **2.** *(da ku giranî bê fehmkirin)* hejandin
hilqûm qirik
-hilqûma mirinê dema sekeratê
hilsengandin/hildisengîne/hilsengîne **1.** nirxandin **2.** tehlîl kirin, ferisandin
hilteqilandin/hilditeqilîne/hilteqilîne **1.** leqandin, hejandin **2.** hilqefşandin
hilteqilîn/hilditeqile/hilteqile **1.** leqîn, hejîn **2.** hilqefşîn
hiltirandin/hilditirîne/hiltirîne **1.** tûş bûn, gayîn, sihirandin **2.** tecawuz kirin
hiltirîn/hilditire/hiltire **1.** hatin sihirandin **2.** aşofîn
hilû [I] alûçe
-hilûreşk alûçeyên reş
-hilûzerk alûçeyên zer
hilû [II] **1.** meht û bêgirnoz **2.** şimşat
-hilû kirin **1.** girnoz jê darotin **2.** şimşat kirin
hilweşandin/hildiweşîne/hilweşîne **1.** xera kirin **2.** kavil kirin **3.** bêhavil hiştin **5.** rûxandin
hilweşîn/hildiweşe/hilweşe **1.** rûxîn **2.** rijîn **3.** kavil bûn **4.** bêkêr bûn *"dîwarê rast, **hilnaweşe**"
himbiz li ba hev û pir, ji hev ne firk
-daristana himbiz daristana ku darên wê li kêlekên hev û pir in
himbizî rexhevî û pirî

hin **1.** piçek û ne gişt **2.** parçeyek **3.** jê beşek *"jinê bîne ji mala mezin, li pey bide hezar û **hin**"

hinar cureyekî fêkiyan e

hinarde bûjenên bazirganî yên ku dişînin welatekî din; îxracat

hinare **1.** peyama nivîskî yan jî devkî **2.** şandek

hinarik her du hestiyên ku li kêlekên rûyî ne

hinartin/dihinêre/bihinêre **1.** şandin **2.** bi rê kirin

hinartî şandî, qasid

hinav **1.** endamên di hundirên giyaneweran de **2.** hundirê cendêk *"ê ku ne ji **hinav**an, nayê pêş çavan"

-bijîşkiya hinavê bijîşkiya endamên hundirîn

-hinav kutan bi ser hev henase dan û hildan

hinavkutî tengenefesî

hincet **1.** behane, mehne **2.** mazeret

hincirandin/dihincirîne/bihincirîne **1.** gincirgincirî kirin **2.** hetikandin **3.** aşofandin

hincirîn/dihincire/bihincire **1.** gincirgincirî bûn **2.** hetikîn **3.** aşofîn

hind **1.** kêlek, rex, tenişt **2.** cem, li ba

hindam qam, bejn û bal

hindav **1.** îstiqamet **2.** dûş

hindik **1.** nezêde **2.** kêm *"ji piran pir diçe, ji hindikan **hindik**"

hindikahî **1.** kêmayî **2.** kêmar

hinek **1.** çendek **2.** peşkek **3.** pirtikek *"**hinek** dikin, hinek dixwin"

-hinekan pifî guhan kirin ji bilî niçandin û navtêdana xelqê serwext nebûn

hing dem, heyam *"kengî bibare, wê **hing**ê zivistan e"

hingaftin/dihingêve/bihingêve [I] **1.** zecirandin **2.** lê dan *"dema **hingavtin**a kerê tê, nanê cotyarî dixwe"

hingaftin/dihingêve/bihingêve [II] **1.** di cihê nîşankirî de lê xistin **2.** gihandin îstiqameta rast

hingijtin/dihingêje/bihingêje bi awayekî çavtarî xwe avêtin nava tiştekî

hingil çiçik

hingiv adana şirîn a ku mêşa hingivî ji puxteyên kulîlkan hildiberîne û di kewareyan de dimeyîne *“peyva nebaş, bi sê pat **hingiv**î nayê xwarin”

hingî **1.** ewçend **2.** ji wê

demê virdetir

hingorî maweya zemanî ya ji tarîbanê hetanî dema razanê

hingûlîsk gustîl

hingûr mexreb

hinkuf **1.** hevser **2.** hevtayê yeksanî tayê din

hiqûq mafên zagônî

-hiqûqa navneteweyî zagonên ku têkiliyên di navbera gelan de têkûz dikin

-hiqûqa giştî zagonên kar û barên cemawerî

hiqûqnas pisporê zanistên zagonî

hirç cureyekî ajalên çolê yî çarpê ye û dirinde ye *"guran xwariye, lê **hirç** mane"

hirî pûrta pêz û hêştiran

hirmî cureyekî fêkiyan e

hiş! [I] baneşaneke hişyarkirinê ye

-hiş bûn **1.** deng nekirin **2.** dengê xwe birîn

-hiş be! dengê xwe meke

hiş [II] **1.** aqil, serafet **2.** hafize, bîr *"kesê **hiş** li sêrî, namîne li pişt dêrî"

-hiş çûn **1.** aqil tev li hev kirin **2.** ketin sergêjiyê

hişk **1.** zexm **2.** ziwa **3.** sext **4.** qayîm **5.** çilmisî *"agirê xweş, agirê darê **hişk** e"

-hişk û hola **1.** çilmisî û ziwabûyî **2.** tiptenê

hişkahî **1.** zexmtî **2.** ziwahî **3.** sextî, tundî **4.** qayîmtî **5.** çilmisîbûn

hişkav cihê ji bej û avê pêk tê

hişkavî bejavî

hişkawiz çinîna pêşwext

hişk bûn **1.** ziwa bûn **2.** zexm bûn **3.** sext bûn, tund bûn **4.** qayîm bûn **5.** çilmisîn **6.** mirin

hişkebawerî **1.** baweriya ku tewandina wê ne hêsan e **2.** baweriya ku guherîna wê ne pêkan e

hişkegilê girêka ku bi hêsanî venabe; girêhişk

hişkekuxik kuxika sext a ku wekî xeneqûtkê dikeve gewriyê

hişkesalî sala ku zivistana wê pir sar e û bihara wê jî bêbaran derbas dibe

hişkî **1.** hişkahî **2.** reşesermaya bê ba û barij

hişk kirin **1.** ziwa kirin **2.** zexm û berk kirin **3.** karê xwendinê terikandin **4.** qayîm kirin û şidandin **5.** çilmisandin **6.** kuştin

hişmendî **1.** biaqilî **2.** xwedîferasetî

hişsivik **1.** saf, sefêk **2.** dînik

hiştin/dihêle/bihêle **1.** terikandin **2.** destûr dan
hişyar **1.** jîr **2.** jêhatî **3.** kesê ku ne xewar e
hişyarî **1.** îxtar, îqaz **2.** danezan **3.** jîrî û jêhatîtî **4.** xewarnebûn *"heye teqdîra Barî, feyde nake **hişyarî"**
-hişyariya dawî agehdar-kirina ji bo cara paşîn
hişyar kirin **1.** îxtar kirin, îqaz kirin **2.** ji xewê rakirin **3.** pê hesandin **4.** pê dan zanîn
hizr **1.** fikr û raman **2.** qinaet
-hizr kirin **1.** ramîn **2.** texmîn kirin
hîcab awayê lixwekirina jina misilman a li hundir û derve
hîç qet/qe
hîçparêz kesê ku têkoşîna hemberî dijwariya jiyanê bêwate dibîne
hîçparêzî retkoka ku mirovî û kesayeta wî dispêre lawaziya li hemberî têkoşînê
hîle [I] bîz, mehde
-hîleyê xwe jê kirin qirqalê wî hilnedan
hîle [II] fend û fût
-hîle û xurde li dorê nebûn dûrî dek û dolavan bûn
hîlebaz dekbaz
hîlor dara ziqûmê
hîm **1.** xîm **2.** esas **3.** bingeh **4.** tar
-hîm danîn **1.** xîm avêtin **2.** tar jênîn
hîmat tiştê ava û pêkhatî
-hatin hîmatê hatin pê, pêk hatin
hîn hê, hîna *"**hîn** ga tune, êfir çêdike"
hîn bûn **1.** elimîn **2.** fêr bûn
hînbûyî **1.** elimî **2.** fêrbûyî *"**hînbûyî,** ji harbûyiyan zortir in"
hîndarî perwerdeya bi riya ezmûnan; temrîn
hîndekar **1.** mamosteyê ku di zanîngehê de perwerdekariyê dike **2.** amojkar **3.** rawêjer, hêvojkar *"hînbûyiyan hîn meke, **hîndeker**an ji bîr meke"
hîndekarî **1.** pîşeyê perwerdekariya di zanîngehan de **2.** amojkarî **3.** hêvojkarî
hîn kirin **1.** perwerde kirin **2.** elimandin **3.** hêvotin **4.** fêr kirin **5.** amojandin *"min xelq **hîn kire** govendê, êdî kesî bi destê min negirt"
hîqik îskeîska kesê ku parî di ber de maye
hîqînî **1.** dengê îskeîskê **2.** hîrînî

-hîqînî pê ketin **1.** hîsk hatinê **2.** xwe zeft nekirin û bi dengî kenîn
hîrîn/dihîre/bihîre *(hesp)* şîhîn
hîro cureyekî kulîkan e
hîs [I] pêşzanîna heyberên razber; hest
-hîs kirin hê di pêş de tê derxistin
hîs [II] tenî
-hîsê lê xistin bêhna dû û şewatê li xwarina pijandî xistin; bîsokî bûn
hîsk îsk, hîqik
hîş erdê ku xweliya wî rengê sorahiyê lê dixe
hît [I] semax
hît [II] kevirê ku bi destekî avêtina wî pêkan e
hît [III] cureyekî bizinan e
hîv cisma esmanî a ku bi şevê xuya dibe û ronahiyê dide cîhanê; heyv *"**hîv** bibe duşevî, her kes dê wê bibîne"
hîvik hîva nû ya ku li esmên wekî tîpa C'yê tê xuyan; hîlal, lêvedas/hişkedar, nûma
hîvî hêvî
hîz **1.** eyarê rûn **2.** bêar û bêexlaq
ho ho! baneşana ku pê ga tên ajotin û sekinandin
ho ho kirin ga ajotin an jî dan sekinandin *"**ho ho bike** ku bila ga bisekine"
hoçik kevirê meht ê ku bi qasî destekî ye, tehtik
-hoçik lîstin bi keviran li dûdo xistin
hodar **1.** aj, şax, zîl **2.** ajeroya çêre û daran
hogeç beranê çarsalî
hogir **1.** dost **2.** heval **3.** razdar
hok [I] girêka ku zû û hêsan tê vekirin *"mar çiqasî **hok**an bide xwe, divê rast here qulê"
hok [II] **1.** gemara sewalan **2.** zîrça kewan **3.** xozana peynkirî
hoker *(r)* peyvên ku rewş û mercên pêkhatina lêkeran nîşan didin; amil
hol [I] **1.** meydan, qad **2.** hêwan
-hol hola te ye firsend firsenda te ye
hol [II] topa ji kulav an jî ji potikan çêkirî, gog
holedest cureyekî lîstina gogê ye û her tofek ji şeş kesan pêk tê
holepîtk pêtên agirê gur
holetel cureyekî lîstina gogê ye û îro wekî goga amerîkayê tê naskirin
holik malika textîn *"heke gur ji bagerê bitirsiya, dê ji xwe re **holik**ek çêkira"

holî şiva holetelê
honî darên ku li gorî pîvanekê tên birîn
horehor dengê girînê yî berz
horehor kirin bi dengekî berz girîn
horg dîwan, meclis
horî ferişteyên bihuştê
hoste pisporê pîşeyekî *"her tişt di destê **hosteyê** xwe de baş e"
hov **1.** kovî **2.** mirov an jî desteya dûrî sincê mirovatiyê; wehşî
hovberî hovîtî
hovîtî **1.** kovîtî **2.** wehşîtî
hovane **1.** koviyane **2.** wehşetnak
hoy sedem
hoyix kincên ku tijî pûş û pelaş dikin û ji bo tirsandina çivîkan di dîwarê bîstên de diçikînin
hoykar sedemkar
hoykarî sedemkarî
hoz **1.** qebîle, eşîr **2.** lijne, deste
hozan [I] **1.** helbest, riste **2.** stranbêj
hozan [II] **1.** xwezan, arif **2.** nesebzan, nifşzan
hozanvan helbestvan
hucûm **1.** êrîş **2.** serdegirtin, helmet
hucûm kirin **1.** êrîş birin ser **2.** hilmeyî kirin
huçik devmilên kincan
hudhudk cureyekî çivîkan e
hukim biryar, qerar
hukimdar **1.** serwer **2.** desthilat
hukumet **1.** dewlet, dûgel **2.** rêvebiriya kar û barên cemawerî
hundir **1.** ne li derve, derûn **2.** hinav *"jin dîwarê **hundir** e, mêr dîwarê derve ye"
-hundir çûn virikî bûn
hundirandin/dihundirîne/bihundirîne **1.** hewandin **2.** di xwe de girtin û avêtin hinavan
hundirîn **1.** tiştê ku ne aîdî derve ye, derûnî **2.** daxilî
huner **1.** miharet **2.** qabiliyet **3.** pîşe *"**huner,** xwediyan ezîz dike"
-hunerên şêwekarî miharetên bedewiyê
hunerdost dilxwazê kar û xebatên hunerî
hunerî **1.** miharetî **2.** pîşeyî
hur **1.** azad **2.** kesê ku çavên wî şaş in
hur bûn **1.** azad bûn **2.** çav lê şaş bûn
hur kirin azad kirin
hureme **1.** kirêt û bêbine **2.** bêqedr û nezan **3.** kesê ku li gor rayîşa civakê tev nagere **4.** şaşo

hurim tirxes
hurmet **1.** giramî, rêzgirtin **2.** jina binamûs
hûfik kuna ku di nava xilxileyên keviran de ye û li zozanan weke cemedankan tê bikaranîn
-hûf kirin **1.** pif kirin **2.** bi carekî de daqurtandin
hûn *(r)* cînavka kesane a ji bo kesên duyemîn ên pirjimar
hûnandin/dihûnîne/bihûnîne **1.** dan raçandin **2.** dan dirûvandin **3.** dan rokirin
hûnîn/dihûne/bihûne **1.** bend li hev anîn û raçandin **2.** nivîs û bûyer dirûvandin **3.** ro kirin
hûr [I] mîde, asik *"**hûr,** ne têra kayê ye"
-mal di tûr de û serî di hûr de bêwarê ku xem û tatêla wî têrbûna zikê wî ye
-hûr berdan zik mezin kirin
hûr [II] **1.** biçûk **2.** lixwenehatî **3.** kêmnirx *"**hûr** bifikire, dûr bifikire, kûr bifikire, şûr bifikire"
-hûr û mûr kel û mel
-diravê hûr **1.** diravên ku nirxê wan kêmtir e **2.** diravên madenî
-lê hûr bûn **1.** bal dan **2.** lê kolîn **3.** mutale kirin
-hûr nêrîn bi awayekî baş lê kolan
hûrbijêr **1.** ziravbihîstyar **2.** bisemt
hûrde tiştên hûrik
hûrdek tîpa ku hûr tê nivîsandin *wek: a, b, c...*
hûrfilitî ziktêrdek, zikberçûyî
hûrgilî **1.** dorfireh **2.** agehiya berfireh
hûrik **1.** biçûçik **2.** xirdik, qamkinik **3.** yax, eware *"**hûrik** hûrik, dagire tûrik"
hûring pênûsa ji pûrta firindeyan
hûr kirin [I] **1.** qutqutî kirin **2.** parçe kirin **3.** pişirandin *"heke dilê şivên kete bişkulê, wê **hûr dike û** bi şîr dixwe"
hûr kirin [II] **1.** diravên gir bi yên hûr re guherandin **2.** diravek bi diravê dûgeleke din re guherandin
hûrtirş silek û xurekxurê ku çi li ber keve dixwe
hût **1.** cinawirê efsûnî **2.** masiyekî pir mezin e *"ji xelqê re **hût** e, ji xwe re kût e, hevalê ticarê rût e"
hwd *her wekî din*

I

i/I tîpa yazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke kurt e, cîderka wê navderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê bilind e
iban *(di zimanê zarokan de)* qurban
Iblîs şeytan ***"**ker **Iblîs** be, dermanê wî weris e**"**
iblîsî şeytanî
îcar vê carê, vê teqlê
ilet **1.** sedem **2.** nexweşî **3.** înk
-ji iletî yekî re tiştek kirin ji bo silkirina yekî tev gerîn
-ketin iletê **1.** ketin hevrikiyê **2.** engirîn
ilm **1.** zanist **2.** agahî ***"**nezanî, dijî **ilm**ê ye**"**
ilmî **1.** zanistî **2.** xebata lêkolînî
ilqênîn/diilqêne/biilqîne hîqik pê girtin
Incîl pirtûka pîroz a ku ji Cn. Îsa eleyhiselam re hatiye hinartin
ingir înk
ingirandin/diingirîne/biingirîne **1.** bihêrs kirin **2.** xeyidandin
ingirîn/diingire/biingire **1.** asê bûn û înat kirin **2.** bihêrs bûn **3.** su hatin
int nalîn
intdar nalenalkirî
inteint nalenal
inteint kirin **1.** nalenal kirin **2.** kerixîn **3.** zor pê ketin
intîn/diinte/biinte **1.** ji yekî pekandin **2.** nalenal kirin **3.** zor pê ketin
ireir inteint
ireir kirin inteint kirin
irq reh û bingeha neteweyekî; regez, nifş
irs reha ku ji nifşên pêşiyê hatiye hildan
irsî tiştên ku ji nifşên berê hatine wergirtin
isad rêbir, eşqiya
isadî rêbirî, eşqiyatî
isandin/diisîne/biisîne **1.** sêwirandin **2.** ji ber girtin
isîn/diise/biise **1.** sêwirîn **2.** şibihîn
isqinc behîvok, argûşk

isqincî kesê ku argûşk di gweriya wî de hatiye

-istan paşgirek e ku wateya cih û bergehê dide peyvê

istêre cihê ku nivînên razanê lê tên jenîn

iwaraş babîsok

Î

î/Î tîpa duwazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê pêşderkî ye, di belavbûna wê de dev nîvgirtî ye û asta belavbûna wê bilind e
î- [I] pêşgireke pêkanîna peyvên ku têkildarî deman e; *mînak: îro, îsal...*
-î [II] paşgireke pêkanîna navdêran e; *mînak: serî, kerî...*
î! [III] baneşeneke gazîkirinê ye; hey, ê
-î hevalo Xwedê te ji bîr neke! hey hevalo ev qenciya te ji aliyê Xwedê ve bê xelatkirin!
îbadet perestiş
-îbadet kirin perestin
îbret pend
îbûdî rişwet, bertîl, qirt
îca/îcar vê carê, vê teqlê
îcad 1. hilberîna tiştekî nedîtî **2.** pêkanîna karekî nû
-îcad kirin *(tiştekî nedîtî)* hilberandin û pêk anîn
îcaze 1. destûr **2.** bawername **3.** buruntî
îcazetname di medreseyan de bawernameya ku alimek dide feqîhê xwe
îç înkarkirina tiştê kirî
-îç kirin *(tiştê kirî)* înkar kirin
îd eyd, cejn **"-ji tunedîtiyan re- danhêrk, îd e"**
îdam sezakirina tawanbarekî bi darvekirin û xeniqandinê
-îdam kirin bi darvekirinê seza kirin
îdare dolivgeriya kar û barên jiyanê
îdare kirin 1. li gorî pêdiviyên jiyanê hereket kirin **2.** zêde mesref nekirin **3.** deng ji îhmal û kêmasiyan re dernexistin
îdî êdî
îdxalat hawirde
îfade 1. derbirin **2.** bersivdana rapirsînekê
-îfade kirin 1. daxwazek anîn zimên **2.** *(ji saziya têkildar re)* bersiva rapirsîneke fermî dan
-îfadeya yekî girtin 1. *(wekî saziya fermî)* ji

kesê têkildar bersiva rapirsînê wergirtin **2.** li yekî xistin
îfet **1.** namûs **2.** heysiyet **3.** anor
îflas têkçûna di karekî de
-îflas kirin di karê xwe de bi ser neketin
îftar fitar
îhmal *(bi qasî pêdiviyê)* mijûlnebûna bi tiştekî re, beradan
-îhmal kirin **1.** bera tiştekî dan **2.** beytu berdan **3.** bêhemal hiştin
îhtiram rêz û giramiya ku ji kes an jî tiştekî birûmet re tê girtin
îhtiyac hewcetî
îkram **1.** comerdiya ku ji yekî re tê kirin **2.** bexşîş û diyarî
-*(tiştek)* îkramî yekî kirin *(tiştek)* lê dan xwarin
îlac bûjena ku ji bo bergiriya nexweşiyekê hatiye amadekirin; derman
îlan **1.** dengî **2.** daxuyanî
îlan kirin **1.** bi dengî ragihandin **2.** ji raya giştî re dan xuyandin
îlawe zêdehiya pêwist an jî nepêwist; pêvek
îlave kirin **1.** pê ve kirin **2.** lê zêde kirin **3.** boçik pê ve girêdan
îlon meha nehem a zayînî
île girava biçûçik
îltihab di lêş de cihê ku kêm û aviyeke zer tê de kom bûye
-îltihab girtin kêm û aviyeke zerotankî di lêş de peyde bûn
îm **1.** ev **2.** pêşgireke ku tê pêşiya peyvên têkildarî demê û /m/ya wê dikeve *mînak: îcar, îro, îsal, îtir...*
îmal di karistanan de rêzehilberîna bujenan
-îmal kirin **1.** hilberandin **2.** çêkirin
îmam **1.** serwerê ji Ehlibeytê **2.** zanayê zanistên şerîetê
îmamet **1.** di nav endamên Ehlibeytê de serweriya kar û barên rêvebiriyê **2.** zanatiya zanistên şerîetê dinimîne
îman baweriya bi dînekî ku ji aliyê Xwedê de hatiye hinartin ***"**sikûta zimên, silametiya **îman**ê ye**"**
-îmana xwe avêtin li dadgehê bi derewî sond xwarin
-îman kirin bawer kirin
îmdad ji daxwazkirî re şandina hewariyê
îmha tunekirina giştî
îmkan **1.** derfet **2.** mefer
îmsak **1.** ji kesê rojîgir re

dema destpêka rojiyê **2.** berbang
îmtihan di qadeke zanînê de ceribandina têgihiştina kesekî
îmze şanenava ku ji ber navekî ve tê çîlovîlokirin
-îmze kirin şanenav kirin
în roja cumeyê
înad înk
-ketin înadê înk girtin, engirîn
înan/tîne/bîne anîn
încane/încare kûzika ku gul û kulîlk tê de tên çikandin
încas hilûreş
înç şik
-înç kirin 1. şik birin **2.** tê derxistin, sergihayî bûn **3.** pê hesîn
înçkirî 1. şikbirî **2.** serwext **3.** beled
înk 1. kîn **2.** en*(g)*r
-ketin înkê 1. kîndar bûn **2.** engirîn
-înk û bilah kirin bi tu awayî ji gotina xwe averê nebûn û ji bo vê yekê sond xwarin
înkar nepejirandin
-înkar û tune kirin nepejirandin û binevat kirin *"kenê kûçikan jî bi **înkar û tunekirin**ê tê"
înqilab sewre, şoreş
însan mirov, merî *"**însan** dinyayê danaqurtîne, lê dinya însên dadiqurtîne"
înşaet avahiya ku nû tê çêkirin
-xîmê înşaetê avêtin dest bi avasaziyê kirin
întiqam tol, heyf, evez
înziwa destvekişandina ji kar û barên jiyanê
îqaz hişyarkirina ji xetereyekê
îqbal bext, siûd *"heke **îqbal** hate sêrî, her kes dibêje: 'aferî!' "
îqlîm 1. av û hewa, kîşwer **2.** herêma erdnîgarî
îqtibas agehiya ku ji dereke din hatiye wergirtin
îqtisad kar û barên têkildarî rêvebirina jiyanê
îro 1. roja ku em tê de ne **2.** a niha *"**îro** li ber derê me ye, sibehê li ber derê we ye"
-îro ro di vê demê de
-ji îro pê ve ji niha şunde
îsal sala niha, vê salê
-îsal misal salawext
îsbat 1. birhan **2.** peyt, delîl
îsbat kirin 1. peyitandin **2.** birhan nîşan dan
îsewî fileh
îsil 1. çaviya di bin stêreyê nivînan de **2.** di dîwaran de çaviya ku kel û melên hûrde dikinê

îshal virikîbûn
îsk hîqik
îskan lîwana vexwarinê
îskeîsk **1.** dengê girîna bi hilkehilk **2.** dengdana mirovê ku noqî ava sar bûye
îskeîsk kirin **1.** *(ji ber girînê)* hilkehilk kirin **2.** *(mirovê ku noqî ava sar bûye)* pifepif kirin
îslam dînê dawîn ê ku ji Cn. Muhemed eleyhiselamî re hatiye hinartin
îsot cureyekî sewzeyên tûj e
îsraf dêrz
îstgeh **1.** rawestgeh **2.** sazî û destgeha weşanên dengî
îstikan îskan
îstiqamet **1.** tûş/dûş **2.** di erdnîgariyê de aliyên resen *(bakur, başûr...)* û pêkhatî *(bakurê rojhilat, rojhilata navîn...)*
îstiqrar **1.** aramî û huzûr **2.** ewlehî û asayî
îstixbarat **1.** salixgeriya sîxurî **2.** agehiya nepen
îş kar û xebat ***"îş**ê meran xuyan nabe, car heye tûyan dixwin, car heye gûyan dixwin**"**
-îşê nemayî anîn sêrî **1.** pir eziyet lê dan kişandin **2.** êtixiyek anîn ber dêrî
îşaret nîşaneya tiştê nimandî; hêma, diyarde
îşev ev şev/vê şevê
îşk şid
îşkar **1.** xebatkar **2.** jêhatî
îşkav sindoq
îşk dan bar şidandin
îşkence rêbaza azarkirina bi lêdanê
-îşkence kirin bi lêdanê azirandin
îşpêbûyî jîr û xebatkar
îşxal vegirtina welatekî bi awayekî ku derî zagonên navneteweyî ye
îtifaq *(li ser kirin an jî nekirina karekî)* di navbera çend aliyan de biryarên ku tên wergirtin
-îtifaqa sêalî peymana ku di navbera du aliyên têkildar û aliyekî çavdêr de tê şanenavkirin
-îtifaq kirin li hev kirin
îtir **1.** êdî **2.** ji bilî
îxracat hinarde
îw! baneşeneke ecêbman û şermkirinê ye; wî!/pî!
îzgeh îstgeh
îzin destûra ku ji bo kirin an jî nekirina karekî tê dayîn
-îzin dan destûr dan
-îzin xwestin destûr û musaede xwestin

J

j/J tîpa sêzdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye, di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide, fîzek û nerm e
jahr jehr
jaj cureyekî çêreya ku di çêjdana penîrî de tê bikaranîn
jajerûn cureyekî xwarina ku ji jajî û rûn tê çêkirin
jajî toraq û penîrê ku jajî kirine tev
jakaw **1.** wehşî **2.** hov **3.** kovî
jale **1.** kulîlka ziqûmê **2.** xunav
jan **1.** êş **2.** tajan ***"jan**a hemû tiliyan yek e**"**
-jana zirav cureyekî nexweşiyê ye û hêdî hêdî bi kuxika xwînî dikuje
-jan dan **1.** êşîn **2.** tajan dan
-jan girtin **1.** êşê lê girtin **2.** tajan pê ketin
janbir dermanê êşbir
jandar **1.** biêş **2.** tajandayî
janîn/dijane/bijane ajinîn
jano **1.** nexweş **2.** seqet
jar **1.** sefîl **2.** bêkes **3.** lawaz
jarav bijûn
jarav bûn **1.** bijûn bûn **2.** paqij bûn
jarav kirin **1.** bijûn kirin **2.** aman ji aravê derxistin û aveke paqij bi ser de kirin
jar bûn **1.** sefîl bûn **2.** bêkes bûn **3.** lawaz bûn
jarîn/dijare/bijare **1.** nalîn **2.** zûrîn **3.** girîn
jar kirin hejar kirin
jarxane jûra pêşalîkariya tenduristî
jehr **1.** bûjena ku sedemkarê nexweşiyê ye **2.** bûjena ku sedemkarê mirinê ye ***"jehr**a maran, ji maran naçe**"**
jehrav av û jehra ku têkilî hev bûye
jehrdar jehrîn
jehremar jehra maran
jehrîn **1.** bûjena ku jehr tê geriyaye **2.** bûjena ku

tê de jehr heye

jehr kirin 1. jehr lê dan xwarin **2.** jehr tevî xwarina û vexwarina yekî kirin **3.** lê herimandin **4.** di ber de kirin ziqûm

jek xilindor

jem 1. danê xwarinê **2.** dem, zeman

jenan pîşekarê ku bi lehîmê hesinên şikestî dicebirîne

jenandin/dijenîne/bijenîne 1. *(dîwar)* dan lê kirin **2.** dan şeh kirin **3.** *(hilm)* dan hildan û berdan **4.** çirûsandin **5.** dan zingezing kirin **6.** dan lehîmkirin **7.** *(alavên mûsîqayî)* dan lêxistin

jeng bûjeneke qehweyî ya ku ji ber şilbûnê li ser rûyê hesinan peyda dibe; zeng

jengar zengar, zengirtî

jeng girtin li ser hêsin tebeqeyeke zengê çêbûn

jenîn/dijene/bijene 1. *(dîwar)* lê kirin **2.** şeh kirin **3.** *(hilm)* hildan û berdan **4.** çirûsîn **5.** zingezing kirin **6.** lehîm kirin **7.** *(alavên mûsîqayî)* lê xistin **8.** *(hestî)* ajinîn

jê ji wî/ji wê

-jê pê ve ji niha şundetir

jêbir alava ku nivîsê winda dike

jê birin 1. xêzên nivîsandî winda kirin **2.** di qimarê de qurût kirin

jê birîn 1. ji heqdesta wî birîn **2.** tûşî karesatekê hatin

-Xwedê jê biriye Xwedê bobelatek aniye serê wî

jêder 1. cihê ku mijar jê hatiye hilçinandin; makder, çavkanî **2.** avzêm

jêderk 1. çavkaniya avê **2.** makdera agahiyan

jê gerîn 1. dest jê vekişandin **2.** serbest berdan

jêgir îqtibas

jê girtin 1. ji destê wî hildan **2.** îqtibas kirin

jê hatin 1. pêk anîn **2.** bi dest xistin *"bila **jê bihata,** bila pêşî serê min bişkanda"

jêhatinî qabiliyet

jêhatî 1. jîr **2.** egîd *"kebaniya **jêhatî,** bila nîvê qeliyê jî bixwe"

jê kirin 1. qut kirin **2.** birîn **3.** hilkirin *"li kerê mirî digere ku nalan **jê bike"**

jêla ji aliyê jêrîn ve

jêma 1. berma **2.** mîrate

jêmayî 1. bermayî **2.** serata

jêr 1. bin, bintar **2.** qûntar **3.** *(di erdnîgariyê de)* aliyê başûr

-li jêr **1.** li bin, li bintarê **2.** li qûntarê **3.** li başûrî
jêrîn cihê li bin, aliyê li bintarê
jêrla jêla
jêrnivîs nivîsa ku li bin tê xuyakirin; têbinî
jêrxanî **1.** binanî **2.** binesazî
jêza **1.** maka nifşê **2.** makder
ji daçeke e û wateya maweyeke diyar dide peyvê
-ji ber di ber xwe de
-ji ber ku bi sedema ku
-ji berê de hê zû de
-ji ber xwe xwe bi xwe
-ji ber xwe de gotin derewa bêpere kirin
-ji ber yekî ve li şûna yekî *"ciranê çê **ji ber** Xwedê **ve** digihêje hawariyê"
-ji bilî ji xeyrî *"barê ketiyan kes ranake, **ji bilî** Xwedê"
-ji dest hev revandin ji aliyê her kesî ve hatin xwestin
-ji dêl ve **1.** dewsa ku **2.** beramberî
-ji mêj ve **1.** di berê de **2.** hê di zû de
-ji nişkê ve bêyî sedemeke diyar û di wê gavê de
-ji nû ve bi careke din
-ji rikanî yekî ji bo hêrsa yekî bîne
-ji rêzê asayî
-ji sedî **1.** ji hejmara sedî pareke diyar **2.** rêjeya sedekê; *(%)*
-ji xeynî/xeyrî tiştê navborî ne tê de
ji ber çûn **1.** *(bi zarokeke mirî)* berwext welidîn **2.** *(bi têjikeke mirî)* berwext zayîn
ji ber kirin di ber xwe de xwendin û gotin
ji bestan gotin di ber xwe de gotegot kirin
ji bîr kirin **1.** ji balê avêtin **2.** dest jê vekişandin *"her çiqas bibî mîr, xwe **meke ji bîr**"
jih [I] têla saza musîqayî
jih [II] **1.** rûdiyê zirav **2.** bendê ku ji rûdiya zirav tê bidestxistin
jiha ziya, ejdeha
ji hev zayîn li hev zêde bûn
jij *(di zimanê zarokan de)* goşt
jikarketî karnişîn
jimar **1.** hejmarên ji yekî heta nehan **2.** reqem
jimare **1.** reqem **2.** hejmar
-jimareya cot reqemên *wek: 2, 4, 6, 8, 10...*
-jimareya sereke reqemên ji *1'ê hetanî 9'an*
-jimareya şkestî reqema ku tê de piştî reqema

tam yeke şkestî jî heye *wek: 1.3, 3.05, 54. 33...*

-jimareya tam hemû reqemên ku li pey reqema sereke reqemeke şikestî nayê

-jimareya tek reqemên *wek 1, 3, 5, 7, 9...*

jimarnasî zanistên pisporiya wan têkildarî hesaban û jimartinê ye

jin 1. mirova mê **2.** hevsera mirovî *"axa **jin** û mêrî ne ji hev be, tev nagere"

jinane 1. wekî mirova mê **2.** her tiştê têkildarî jinê

jinap jina mamê mirovî; amojin

jinbav hewiya diya yekî

jinbira jina birayê mirovî

jinebî 1. jina ku mêrê wê miriye **2.** jina berdayî *"**jinebî** dibêjin: ‘ez dizanim’ ; qîz dibêjin: ‘tu dizanî’ "

jinik jin

jinkok jina bêkêr a ku tenê navê wê jin e *"hin **jin** in û hin jinkok in"

jintî [I] pîrektî

jintî [I] jina birayê mêrê bûkê *"**jintî** bi hev re baş bin, bira dê neşaş bin"

jinxal jina xalê mirovî; xalojin

jixwe hema wisa

jixweber [I] sirûştî, xwezayî

jixweber [II] *(ji bo karekî bihurî)* nepêwist

-tu jixweberê hatî pêdivî bi hatina te tunebû

jiyan rewşa ruhberiyê a ku bi mirinê diqede; heyat

-jiyana rojane jîna/heyata her rojê

jiyar 1. heyata rojane **2.** awayê domandina heyatê **3.** şaristanî

jiyarî şareza

jiyîn/dijî/bijî 1. nemirin û heyata xwe berdewam kirin **2.** ber xwe dan

jî [I] daçekek e û wateyê xurt dike *mînak: ez **jî** hatim*

jî [II] umir, temen

jî [III] qews, kevan

jîjo jûjî

jîkele 1. nipnû **2.** ter û taze

jîn jiyan, heyat *"jin kaniya **jîn**ê ye"

jîndar 1. candar, giyanewer **2.** nemirî

jînenîgarî serpêhatiya kesekî ya di jiyanê de

jîngeh cihê ku jiyana giyaneweran lê didome *“viran, ji tu kesî re **jîngeh** ava nekiriye”

jîngehnasî zanistên ku pisporiya wan tendu-

ristiya der û dorê ye

jînşê **1.** kesê ku dikare bijî **2.** kesê ku dikare xwe ragire û nemire **3.** berxwedêr

jîr **1.** biaqil **2.** hişmend **3.** jêhatî **4.** zîrek

jîrane wekî/sezayî jîran

jîrî **1.** biaqilî **2.** hişmendî **3.** jêhatîtî **4.** zîrektî

jîrek jîr

jîrektî jîrî

jîvan heyz

jîy di lêş de rehên stûr

jor **1.** fêz **2.** bilind ***"**çûçik çûçik e, gava avê vedixwe, **jor**î xwe li Xwedê dinêre**"**

-li jorê li fêzê

jorîn li fêzê

jovan poşman

jovan bûn poşman bûn

jovanî poşmanî

jûjî cureyekî sewalên pîjpîjî ye ***"jûjî** lepê xwe li çêlikên xwe dide û dibêje: 'periyên wan çi nermik in' **"**

jûn tenduristî

jûnî **1.** çong **2.** hestiyê serçongê

jûr ode

K

k/K tîpa çardehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê girtî û hişk e

ka [I] 1. cînavka pirsiyariyê ya ku tê wateya: *li ku ye?* **2.** de nîşanî min bide ***"**dibêjin: 'hêştirê çima stûyê te xwar e? dibêje: '**ka** çiyê min li kar e!' **"**

ka [II] alifa sewalan a ku ji giya û qeselên bi cercereyê pişirandî çêdibe ***"**ava di bin **kay**ê**,** deng jê nayê**"**

-ka teslîmî bê kirin emanet radestî xayînekî kirin

kab kap, gûzek

kabok hestiyê serçongê

kabox erdê biadan ê ku avê baş hildiçine xwe

kabra mêr

kaç her hebeke şêkir

kaçanî amanên ku xwarinan vala dikinê

kaçik kefçik/kevçî

kaçlok qûşxaneya biçûk a bi çembil û devik

kaço teralê bêkêr

kad [I] merc, reqabet

kad [II] 1. gilûmût, girover **2.** çembera ku ser û binê wê hinekî tepisiye hundir; kûre

-kada esmên valahiya ezmên û hemû tiştên tê de

kade cureyekî nanê ku bi rûn û şêkir tê pehtin

kadiz [I] kesê ku diziya kayê dike

Kadiz [II] stêra ku di şevên sayî û şevereş de li esmên weke riyeke spî xuya dike; Kakêşan

kadîn cihê ku ka lê tê berhevkirin

kafir 1. kesê ku ne misilman e **2.** li gorî her olê kesê ku ne ji ola yekî be

kafiristan welatê kafiran

-ma kafiristanî ye? ma ewqas bêwijdanî jî dibe?

kafirtî olederî

kahîn remilavêj ê ku qestîka pêşagehiyan dide

kaho cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin û belçên wê peraş in; xes

kahûr kêra kalanî
kaj [I] gilok
kaj [II] kirasê maran; têvil
kaj [III] sergo, mezbele
kajger **1.** likij **2.** hestîkoj
kajûle cureyekî çêreyê ye
kak kek, birayê mezin
Kakêşan Kadiz
kakil 1. dendik **2.** gewher *(gûz, bindeq û hwd)* *"temûzê, **kakil** ket gûzê"
kakût skêlet, kelax
kakvîrik kuvark, karî
kal [I] *(sewze)* xav
kal [II] kesê temendirêj *"**kal**o memire bihar tê, pîrê memire pincar tê"
kal [III] sorê tarî, al
kalan cihê ku alavên qutkirinê tê de tên parastin
kal bûn pîr bûn
kalek kundir/gindor
kalekal dengê domdar ê ku pez derdixe
kalekal kirin *(pez)* bang dan, zimezim kirin
kalemêr mêrê ku temenê wî ji pênciyî derbastir bûye
kalepîr kalemêr
kaler bûjena bazirganiyê
kalik **1.** bavê bavî an jî bavê dayikê **2.** ecdad *"ewê ku **kalik**ê xwe nas neke, Xwedayê xwe jî nas nake"
kalîn/dikale/bikale **1.** *(pez)* bang dan **2.** nalîn
kalîtî temenborîtî, pîrtî
kam [I] **1.** daxwaz **2.** fehlxwestina sewalan
-kama... birîn **1.** destekê çûnê **2.** pelek avêtin ...
kam [II] gêre
-kam gerandin gêre kirin
kam [III] rutûbet û kufika afnikiyê
-kam girtin afnikî bûn
kam [IV] esmanê dêv
-kama dêv arîkê dêv
kam [V] aramî û bextewarî
kambax **1.** xopan **2.** kavilbûyî
kambaxî **1.** xopanî **2.** wêranî
kambaxtir **1.** xopantir **2.** xeratir
kamil **1.** gêran **2.** gihayî
kamil bûn **1.** gêran bûn **2.** gihan
kamilî **1.** gêranî **2.** gihayîtî
kamir leven
kamirî mêrga levenî
kamox kesê ku bi xwe tirihê diguvişe û jê meyê çêdike
kamran **1.** bextewar û dilaram **2.** dilşa
kamranî **1.** bextewarî û dilaramî **2.** dilşatî
kamsojkî dilbijandî
kamsojkî bûn dil bijan-

din, dil kirkirîn
kamsojkî kirin dil kirkirandin, çilekî kirin
kamûk kamox
kamûşkî bûn kamsojkî bûn
kamûşkî kirin kamsojkî kirin
kan **1.** gencîne **2.** cihê ku maden û xwê jê tê derxistin
kanc bêar
kancî bêarî
kandew çêleka zayî ya ku cardin avis nebûye û hê tê dotin
kanê ka li kuderê ye?
kanik postê ku li ser çêv e û pê dadimile
kanî jêderka avê *"merî, li ber **kani**yê tî namîne"
kanîn/dikane/bikane karîn
kanûn **1.** meha berfanbarê **2.** kûreya êgir
kanza maden
kanzanasî zanistên ku pisporiya wan maden in
kap **1.** hestiyê çîpê **2.** bendê stûyê sewalan *"dewar bi **kap**an, mirov bi sozan tên girêdan"
-kap avêtin **1. bi hev re** bi hestiyê çîpê lîstin **2.** ketin hevrikiyê
-kap kirin *(sewal)* bi bendekî an jî bi zincîrekî girêdan
kapan tengerê, şiverê
kapik bendê kurt
kapok tasa sêrî
kapol [I] tasa sêrî; kapok
kapol [II] kaya pir hûrik
kapox paleyê ku gurzên gihê çaw dike
kar [I] **1.** xebat, îş, şixul **2.** qezenc **3.** mijûlî *"berxê nêr ji bo **kêr** *(karî)*"
-kar û bar **1.** xebat û şixul **2.** xizmet û mijûlî *"siwarbûna kerê, ne tu **kar û bar** e"
-karê li ser lingan xebata sivik
kar [II] têjika bizinê, karik *"**kar,** sermedî di bin selikê de namîne"
kara **1.** fail, kirar, kirde **2.** endamê dilsoz ê artêşa bêpergal
-karayên azadiyê endamên dilsoz ên artêşa bêpergal a rizgariyê
karatî artêşa bêpergal a ku ji endamên dilsoz pêk tê
karak madenê hêsin
karbeşî parvekirina xebatekî
karbidest **1.** peywirdar **2.** karsaz
karbûran ardû
karciv şirket
karçîn hirmê
kardank malzarok
karekar dengê segê ku

hatiye lêdan; kûstekûst
karekew nêçîra kewan a bi komekî
karesat bobelat, felaket
karêc şeneyeke ku tiliyên wê pir in; melêb
karêj movika ku erzênê digihîne kapolê/kapokê
karêl qebrax
karêltî qebraxî
karêz [I] **1.** kanî **2.** cihoka binerdî
karêz [II] cihê hênik; zozan
kargeh cihê xebatê
karger rêvebir
kargerî **1.** rêvebirî **2.** îdare
kar gerandin **1.** bi rê ve birin **2.** îdare kirin
karguzar kargerê pispor û jêhatî
karguzarî şarezatiya gerandina karan
karik têjika bizinê; kidik
karistan kargeha rêzehilberindana bûjenan
karîger **1.** bibandor, bitesîr **2.** rêvebir
karîgerî **1.** bandor, tesîr **2.** rêvebirî
karîn/dikare/bikare **1.** şiyan **2.** pêk anîn **3.** bi dest ve anîn ***"nikare,** bê par e"
-*(pê)* karîn **1.** sernixûn kirin **2.** hêz jê birin
karîte garîte ***"karîte,** li ser dîwaran radiwestin"
karker **1.** xebatkar **2.** pale
karkenar karnişîn
karkerî **1.** îşkarî **2.** paletî
karkêş **1.** jîr **2.** jêhatî **3.** zîrek
kar kirin **1.** xebitîn **2.** qezenc kirin
karmax bêjinga ku gir lê dike; serad
karmend **1.** memûr **2.** wezîfedar
karnişîn kesê ku piştî çendîn salên xizmetê ji karî tê veqetandin û mehmizek lê tê girêdan
karnişîn bûn salên xizmetê qedandin û mehmiza karnişîniyê wergirtin
karniyar di dezgeh û karcivan de pisporê wizeya mirovîn ê ku karkeran hildigire karî
karniyarî pisporiya wizeya mirovîn
karpêk berhem
karsaz **1.** kesê ku karkeran dide xebatê **2.** kesê ku jêhatî ye û karan pêk tîne
kart 25 quriş
-kartek nedan yekî qet tu dirav nedan kesî
kartî xwarina kevn
kartî bûn *(xwarin)* kevn

bûn

kartî kirin *(xwarin)* kevn kirin

kartîk xarê ku xerat bi kar tînin

kartol cureyekî sewzeyên bînerdî ye û pijandî tê xwarin

kartû kartî

karwan **1.** koma bazirganên gerok **2.** komeke rêwiyan *"bi ewtîniya çend kûçikan, ji rê namîne **karwan"**

Karwankuj stêra ku di destpêka meha gelawêjê de tê dîtin û 5-6 mehan xuya dibe

karxane karistan

karzan kesê ku dizane dê çi îşî bike; şareza

kas **1.** piyan **2.** kasik

kase **1.** sandiqa darînî ya ku sewzeya dikinê **2.** çavî **3.** selika erebeyan

kasik **1.** kaseya biçûk **2.** feraqa ji gil û heriyê; kaxetîtik

-kasika çêv şûna çêv

kasox dasa biçûk

kastekast **1.** dengê nalenala kûçik û guran **2.** çeleçel

kastekast kirin **1.** *(seg û gur)* nalenal kirin, zûrîn **2.** çeleçel kirin

kaş [I] giyayê ku bi xwe hişk bûye

kaş [II] **1.** alava ku dişimite, kaşe **2.** piyên vê alavê

kaş [III] hevrazê ku mêş tê de dijwar e, berpal

kaş [IV] kişandin

-kaşî ber piyê xwe kirin gazî hinda xwe kirin

-kaş û berkaş kirin hev birin û anîn

kaşane avahiyên dewlemendan ên fireh û xweşik; koçik

kaşe navgîna ku bi şimitandina li ser berf û qeşayê tê ajotin

kaşik qada ku mirov li ser berf û qeşaya wê werzîşa şimitandinê dike; tîl

kaşing şala navê

kaşî cureyekî kevirê acûrî ye û di avasaziyê de tê bikaranîn

kaşxane koçk

kaş kirin **1.** bi erdê re kişandin **2.** leqandin **3.** ji cihekî ber bi cihekî din ve livandin *"Xwedê mirovî şaş meke, lê şaş kir bila fehş meke û heke fehş kir jî bila bi erdê re **kaş meke"**

kaşo darê gogê

kat [I] erdê ku xêr û bera wî hindik e

kat [II] zeman, dem, çax

kat [III] zîlên simbilan ên

pêşîn
-kat dan zîl dan
katar bazinê stûyî, tara stûyî
kate cureyekî nanê ku bi rûn û şêkir tê pehtin; kade
katjimêr alava demjimêr; saet
kav dema berhevkirina bindeqan
kavarî **1.** xişirge **2.** cihê bikevir **3.** serkevir *"gava dê bibe dêmarî, bav dibe filehê **kavarî**"
kavil **1.** xerabe, kelefe **2.** xopan, wêran
kavir peza dusalî
kaw **1.** kubar **2.** qure
kaw bûn **1.** kubar bûn **2.** qure bûn
kawdan **1.** şert û merc **2.** qalik
kawêj kayîna hin sewalên ku goştê wan tê xwarin
-sewalên kawêjker ajalên ku pariyên xwe piştî çêrînê û di demên rawestanê de dicûn
kawik kesê ku lap ne dînik e û demên wî ên biaqiliyê jî hene
kawî **1.** kubarî **2.** quretî
kax [I] vejibartina giyayên nenas ên ku di nav bîstanan de şîn dibin; aşêf
-kax kirin aşêf kirin, ade kirin
kax [II] amanên ku ji heriya pijandî tên çêkirin, acûr
kaxetît tîtik û amanên ji acûrê
kaxez bûjena ku ji dar û pemboyî tê çêkirin û li serê tê nivîsandin
kaxik guldanka ji kaxetîtê
kaxiz kaxez
kaxîl cureyekî çêreyê ye
kayîn/dikaye/bikaye *(sewala çarpê a ku goştê wê tê xwarin)* parî cûtin, vekayîn
kebanî **1.** jina malê **2.** jina aşpêj *"heke Xwedê li hev anî, Eyşê dikim **kebanî**"
kebar **1.** berbang **2.** tekbîr
keç [I] zaroka qîzînî *"**keç,** bi hefsar nabin"
keç [II] xwar, nerast
keçanî **1.** rewşa mêtiya zarokê **2.** mînanî zaroka qîzînî
keçap qîzap
keçel serût, bêpor, qafrût, zelût *"her **keçel,** bi pereyê xwe helawê dixwe"
-keçelê qaqê kesê ku serê wî wekî hêkê bê por e
keçelî bêporî, serûtî, qafrûtî *"**keçelî** xweş e, lê gava ku di bin kum de be"

keçelok qafgurî, zelût
keçêç cihê ku mirîşk lê dimelisin
keçhêlî **1.** keça jina mirovî ya ji mêrekî din **2.** keça mêrê jinê ya ji jineke din
keçik **1.** keç **2.** zaroka delalik *"**keçik,** teşiya dê radike, lawik jî tîra bavê"
keçinî bekaret, duşîzetî
keçî xwarî, nerastî
keç kirin *(çeka agirber)* armanc negirtin, xwar çûn
keçxapînok kesê ku li pey jinan digere û wan dixapîne, mêbaz
ked **1.** berhemê renca mirovî **2.** maf *"li kuderê komek, wê derê **ked**ek"
kedanî sewalên bibask ên malê
keder kul û xem
kedew ketew
kedewî ajalê ku bi çilmasa ajalan ketiye
kedik eyarê berx û karan
kedî sewala malê
kedî bûn hînî malê bûn *"gur **kedî nabe**, kedî bibe jî xwedî nabe, bêar bifedî nabe"
kedî kirin hînî malê kirin
kedkar **1.** xwediyê mafê xwe **2.** xwediyê karê xwe
kedxur kesê ku mafê xebata yekî bi neheqî dixwe
kedûn kûzê avê yî biçûk; quto
kef [I] hundirê dêst
kef [II] zîpik û peqpeqokên ku li ser tiştên avî dikevin *"kela hêrsê, **kef**a sabûnê ye"
-kef dan zîpikên nepoxkî û peqpeqok li serê xuya bûn
kefandin/dikefîne/bikefîne **1.** kêl kirin **2.** dirûtin
kefaret berdêla ku ber nekirina karekî ve tê dayîn
-kefareta gunehan be bila bibe sedeqeya ber gunehan ve
kefen qumaşê bêdirûnê ku li miriyan tê pêçan û paşê tên çalkirin
-kefen kirin devê xwe bê minet û bi wêrekî ajotin ser mirinê
kefgir amana ku kefa ser tiştê avî hildide
kefî **1.** pûşiyeke ku di zivistanan de li stûyî tê alandin **2.** egal
kefîl derhûd
-bûn kefîlê yekî berpirsiyariya karê kesekî hildan ser xwe
kefîltî derhûdî
kef kirin zîpik û peqpe-

qok li serê xistin

keftar 1. cureyekî sewalên çolê ye û dişibihe guran **2.** kal

keft û left 1. bizaveke mezin a ji bo peydekirina pariyê jiyanê; têkoşîn **2.** devjenî

kefxoy keyayê gund û taxên filehan

kehreb 1. gêreba, cêreyan **2.** miqnatis

kehrebar 1. gêrebayî, cêreyanî **2.** miqnatisî

kej çûr, zerînî

kejal keça çûr a zerînî

kejave çardara ku pê birîndar û nexweşan neqlî nexweşxaneyan dikin

kejê keça çûr a delalik

kejok nexweşiya hêtêşê

kek birayê mezin

kel [I] dewara dusalî

kel [II] 1. germ, tîn **2.** rik, hêrs *"**kel**a hêrsê, kefa sabûnê ye"

kel [III] sewala biqiloç

kelabçe destvank, kelemçe

kelabe darik an jî dirankên hilawestina kincan; hilço

Kelamê Qedîm 1. Quran **2.** wehy

kelandin/dikelîne/dikelîne [I] 1. germ kirin **2.** pijandin, pehtin

kelandin/dikelîne/dikelîne [II] 1. xwirandin **2.** gurî bûn

kelaş [I] cureyekî solên berê ye; çarix

kelaş [II] term, laş

kelat cihê asê

-kelat û felat ji hev nas nekirin cihê zorî serfiraziyê ji hev veneqetandin

kelbetan alava ku agir pê tê hildan

keleba keleşêr

keledoş cureyekî xwarinê ye û li her herêmê bi awayekî tê çêkirin

kelef telaşê rîs

kelefe bermaya tiştê kavilbûyî; enqaz

kelegirî ber girînê, hema hema dike ku bigirî

kelegirî bûn ber asta girînê bûn

kelegirî kirin anîn ber asta girînê

keleh parêzgehên leşkerî yên berê; duz *"jin **keleh** e, mêr jî tê de girtî ye"

kelejin jina ku mêranî tev digere

kelek navgîna ku di çem û rûbaran de lê siwar dibin *"divê mirov **kelek**a xwe di avê re derbas bike"

kelekel germa havînê ya tîr

kelekor **1.** kêmlebat **2.** nefehma û xêvik
kelem [I] cureyekî sewzeyan e, pijandî û nepijî tê xwarin
kelem [II] **1.** pîj **2.** berbend *"cîranê nebaş, **kelem**ê ber çavan e"
-kelemê ber çavê neyaran lehengê ku dijmin jê dibehicin
kelemêr egîd
kelenimêj kesê ku carinan nimêj dike û pirî caran jî nake
kelepîçe kirin *(sewalê serjêkirî)* gurandin û parçeparçeyî kirin
kelepor **1.** mîrate **2.** heyiya gelekî
-kelepora neteweyî mîrateya gelekî ya ku ji nifşên berê derbasî nifşên nû dibe
kelerim cureyekî sewzeyên ku pijandî tê xwarin
kelestûn keskesor
keleş **1.** delal, cazibedar **2.** mêrxas
-keleşê deryayî kesê ku derî zagonên heyî di deryayan de talana keştiyan dike
keleşêr keleba, dîk
kelexwarî xelexwarî
kelexwarî bûn xelexwarî bûn
kelezûrî **1.** xurekê ku baş nepijiyaye **2.** karê ku ne bi rêk û pêk e *"girara piran, **kelezûrî** ye"
kelê xwarina bêxwê an jî kêmxwê
kelh **1.** rind **2.** bi îhtişameke nedîtî û nebînayî
kel hatin germ bûn
kelhoşk bihura çiyayî
kelijandin/dikelijîne/bikelijîne bi hev ve lehîm kirin
kelijîn/dikelije/bikelije bi hev ve zeliqîn
kelistin/dikelize/bikelize **1.** dizîka payîn **2.** teletel temaşe kirin **3.** li hember tiştekî ecibandî mit man
kelixîn/dikelixe/bikelixe pîr û diranketî bûn
kelî kelê
kelîn/dikele/bikele **1.** germ bûn **2.** pijîn *"serên du beranan, di beroşekê de **nakelin**"
kelîşo **1.** cilşo **2.** karê cilşûştinê
kelk **1.** fayde **2.** meslehet
-kelk jê wergirtin sûd jê wergirtin
kelkot **1.** kelik û palaz **2.** xelexwarî
kelkût bûn kutan xwarin
kelkût kirin ser û guh di rû de anîn, gelekî lê dan
kelmêş pêşû

kelogirî kelegirî
kelojtin/dikeloje/bikeloje dendik şikandin û kakil jê derxistin
kelojk **1.** kakila ku ji dendika şikandî hatiye derxistin **2.** rişwet
-li kelojkan gerîn li qezencên herwe û bêzehmet gerîn
kelpezî **1.** cureyekî margîseyên ku li gorî her deverê rengê xwe diguherîne; kerpeze **2.** durû
keltox kalemêrê hizhizî û hopohopo
kelû [I] çivange
kelû [II] her meheke falnameyê; birc
kelwaz sermaya xurt
kelxaçî kelezûrî
kelx keltox
kelxot diranketî
kem guhên biçûk an jî tuneyî; kur
kember qûşa navê
kemç careke lêxistina şêr û hirçan
kemç bûn tûşî tundiyekê hatin û nîvî jê qut bûn
kemçe amraza ku erdê dikole
kemç kirin bi tundî lê xistin û jê beşek qut kirin
kemend bendê ku hilboqek bi serê wî ve ye
kemişîn/dikemişe/bikemişe **1.** vepelîn ber **2.** xwe quraftin ser û daqurtand
kemitandin/dikemitîne/bikemitîne **1.** *(da ku pirç zû jê daweşe)* di ava keliyayî de rawestandin **2.** qefilandin
kemitîn/dikemite/bikemite **1.** *(da ku pirç zû jê daweşe)* di ava keliyayî de rawestîn **2.** qefilîn
kemîn tele, dafik
-kemîn danîn tele danîn, dafik danîn
kemlan û giran weqûr û awirşikestî
kemole satila devgirtî ya pir mezin
kemxe qumaşê hevrîşimî
ken **1.** besimîn, bişirîn **2.** geşî *"**ken**ê bêaran, tê ji qulên dîwaran"
kenandin/dikenîne/bikenîne **1.** besimandin **2.** rûgeş kirin **3.** dilxweş kirin
kenar kêlek
kenarî cureyekî çivîkan e
kend çal, xendeq, kortal
-kend û kosp çal û astengî
kendal newala kûr; hendef
kendav xelîc, avteng
kendik **1.** golika hilikî **2.** golika ku nebûye moz

kenefe avahiyê kewişî
kengî/kengê çi wextî, çi çaxî *"**kengî** bibare, hingî zivistan e"
kenhar kesê kenandî
kenişt dêra filehan
keniz berdestiya jin
kenîn/dikene/bikene **1.** besimîn, bişirîn **2.** rûgeş bûn **3.** hîrehîr kirin *"bi hevalê xwe **mekene,** dê bê serê te jî"
kenîşte perestgeha cihûyan
kenkene zengîn û hêzdar
kenloşkî kirin bi dizîka qûnektî kirin
kenok rûgeş
kenokî **1.** rûgeşî **2.** kenok *"ne jina **kenokî,** ne mêrê fêtokî"
kenze fayke
kepaze rezîl û riswa
kepaze bûn rezîl û riswa bûn
kepaze kirin rezîl û riswa kirin
kepen kulavê şivanan
kepenek [I] cureyekî çêreyê ye
kepenek [II] cureyekî nexweşiya pişikreşê ye
kepenekî kesê ku bi nexweşiya pişikreşê ketiye
kepez **1.** dibûr, berpal **2.** kêrtê bilind
kepir çartaq, holik
kepîr [I] tiştê windabûyî
kepîr [II] çêreyek e
kepîr [III] ji ber camaxê zerbûna diranan
-kepîr girtin *(diran)* camaxî bûn
kepû bevil, poz
kepûr xweliya giran
ker [I] **1.** cureyekî ajalên barkêş ê ku ji hespê biçûktir e **2.** ehmeq *"bar naçe ber kerê, **ker** diçe ber bêr"
ker [II] kesê ku nabihîze
-ker û lal bûn bêdeng guhdarî kirin, dengê xwe nekirin
ker [III] parçe, hinek
kerafî/keratî **1.** tirtûl, ziqûm **2.** merez
keramet îkrama ku Xwedê li hin bendeyên xwe kiriye
kerane [I] wekî keran
kerane [I] mîrkutê hesinî
kerate alava ku sol pê asantir dikevine piyan
keravî cureyekî sewalên ku li cemseran dijîn
kerax paleyê sewzeyan
keraxe garana keran
keraxî paletiya sewzeyan
kerb **1.** kul û xem **2.** bêrî *“ez namirim bi vê derbê, ez dê bimirim bi vê **kerb**ê”
-kerba xwe ji yekî derxistin hêrsa xwe bi tiştekî din ve aşt kirin

ker bûn [I] nebihîstin
ker bûn [II] parçe bûn
kerbeş cureyekî striyan e, pîjên keran *"qedrê gulê çi dizane, **kerbeş** dibêje: 'kerê reş' "
kerçove 1. aqilsivik, kêmaqil **2.** peledîn, tiredîn **3.** kerose
kerdenek hestîvk
kerdî 1. çala ku li der û dora daran vedidin da ku av tê de bisekine **2.** li gorî cureyan beşên bîstanan
-kerdiyeke bîstanî avêtin di çalekê de cureyekî sewzeyan çandin
kerehû cureyekî bê ye
kereker [I] mînanî keran bêteşe
kereker [II] bi dizîka û bêdeng
kerem 1. destbelaşî **2.** comerdî
-ji kerema xwe heke zehmet nebe
kerem kirin 1. bexşek li yekî kirin **2.** îkrama yekî qebûl kirin
-kerem ke fermo
kereng cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin *"gotin: '**kereng**o warê te li ku ye? got: 'ba dizane' "
kereste [I] onî, dep
kereste [II] 1. malzeme, naverok **2.** bûjen
-keresteyê xav bûjenên ku nehatine bikaranîn û jê hilberînên curecureyî tên çêkirin
kerexne kelbetanê ku pê kûziyên êgir tên hildan
kerg destgeh
kergez cureyekî teyrên berateyan e
kergît alaveke tevn-raçandinê ye; hepik
kerguh kîvroşk, kêvrîşk
keribîn/dikeribe/bikeribe 1. behicîn **2.** kesirîn
keriftin/dikerife/bikerife ziqûm xwarin, kureder xwarin, kul xwarin
kerik [I] mêweyên negihiştî, behîvk
kerik [II] di guh de kuna ku di navbera guh û perdeya wî de ye
-di kerika guh de qîrîn *(di dema bangkirinê de)* devê xwe dirêjî qulika guhî kirin û wisa peyivîn
kerik [III] kerê biçûk
kerixandin/dikerixîne/bikerixîne 1. jê vegerandin **2.** jê dan nefretkirin **3.** jê bêzar kirin
kerixîn/dikerixe/bikerixe 1. jê vegerîn **2.** jê nefret kirin **3.** tengezar bûn
kerî [I] simbilên bipûrt ên

bi serê cîl û cegên ve

kerî [II] xilek pez ê ji 100 hebî heta 200'î *"heft **kerî** pez, li bin siya darekê mexel tên"

kerî [III] **1.** parçe **2.** bir **3.** tîke *"nanê ku bibe **kerî,** hev nagire"

-kerî kirin **1.** parçe kirin **2.** tîketîkeyî kirin **3.** birbirî kirin

kerî [IV] rewşa nebihîstina guhan

-xwe li keriyê danîn xwe nebelediyê û nebihîstinê danîn

ker kirin [I] tîke kirin

ker kirin [II] dengê xwe nekirin

kerkedan sewaleke kovî ya girs e û bi serê difnê wî ve qiloçek heye

kerkere **1.** nezan **2.** tênegihiştî **3.** kerose

kerkovî cureyekî sewalên kovî yên ku dişi**i**bihine keran û rengê wan ji xêzên reş û spî pêk tê

kerme rêxa hişkirî ya ji bo şewatê

kermêş cureyekî mêşên girs e û pêvedana wê bi şewat e; moza keran

kerose ehmeq, kerkere

kerpeze kelpezî

kerpîç/kerpûç heriya ku di qalibên çargoşe de tê rokirin û di lêkirina dîwaran de li şûna keviran tê bikaranîn

kerseng **1.** komikên xweliyê ên wekî keviran dixuyin lê zû belav dibin **2.** xwîn û tiştên avî yên din ên ku bûne pixtî

kersil silepor

kertek pir, zehf

kertik kewre

kerx **1.** westiyayî **2.** bêhêz **3.** jihêzketî

kerxane **1.** goma keran **2.** xaneya zinayê; qehbikxane

kerxerê şiverê

kerxur **1.** cureyekî teyrên berateyan e **2.** mirovê pir xurekxur

kes **1.** mirovê nediyar, şexs **2.** ferd *"filan **kes,** kerê barkêşiyê ye"

kesadî **1.** kêmasî **2.** xela

kesandin/dikesîne/bikesîne *(r)* kesayetî li cînavkê bar kirin

kesane ferdî

kesaxtin/dikesixîne/bikesixîne **1.** rûçikandin **2.** çiqil kirin **3.** verûtin

kesayetî şexsiyet

kesb **1.** ked **2.** qezenca ji xebatekê

kesber keskê sût

kesberî sûtî

kesbik moriya nezerê

keser **1.** keder, xem **2.** êş,

derd **3.** bêrî

-**keser kişandin** **1.** êşîn **2.** hezinîn, derdomerdo bûn **3.** bêrî kirin

kesirandin/dikesirîne/bikesirîne **1.** êşandin **2.** derd lê rakirin **3.** westandin û pir tî kirin

kesirîn/dikesire/bikesire **1.** xemgîn bûn **2.** derdoyî bûn **3.** tî bûn

kesixîn/dikesixe/bikesixe **1.** qeşirîn, herişîn **2.** rûçikîn

kesîb xizan

kesk rengê çêreya ter a neçilmisî

keskahî **1.** sewzî, hêşinahî **2.** nesl

-**Keskahiya Pêxember** Ehlubeyta Cn. Pêxember eleyhiselam

keskesor *(piştî taviyên baranê)* nîvçembera rengîn a ku li esmên xuya dibe; heftreng, kevana Dawid

-**bi ser keskesorê re qefz kirin** derî aqilan tev gerîn

keslan teral, lexer

kestek kerpîç

keş fîşenga ku di valahiyê de tê teqandin û nagihêje nîşanê

keşîş popê filehan *"**keşîş,** hero kadeyan naxwe**"**

keşîşxane dibistana ku keşîşan perwerde dike

keşk cureyekî şorbeyê ye

keşklok **1.** kade **2.** nanê hişk-kirî

keşkul şeleke kermeyî

keştî navgîneke zeryayî ya rêwîtî û barkêşiyê ye

-**keştiya asimanî** cureyekî navgînên firoke yên ku ji cîhanê rêwiyan dibin ser hîvê an jî gerestêrkên din

-**keştiya perdedar** cureyekî navgînên raguhastinê yên ku bi alîkariya perdeyên berbiba di avê de diçin

keştîvan ajovan û xebatkarên keştiyê; deryavan

ketew çilmasa ajalan

ketin/dikeve/bikeve [I] **1.** wergerîn **2.** hilweşîn **3.** bihurîn **4.** daketin *"ker ker e, **nakeve** nav ava kûr**"**

ketin/dikeve/bikeve [II] *(sewalên wekî seg û guran)* velezîn, veketin

-**lê ketin** **1.** îsabet kirin **2.** tê gerîn

-**ketin keleha qatil-batilê** **1.** xwîna xwe kirin stûyê xelqê **2.** ji gotina xwe danegerîn

-**ketin kirasan** *(jin)* heyz bûn, ketin kincan

-**ketin zikê diya xwe**

pêrgî aramiyeke bêpayan hatin

ketî 1. keftî, bêkes **2.** bêxwedî ***"ketî,** bi xebatê radibin**"**

ketxweda kesê ku di qesrên maldaran de hesabê xerc û mesrefê digire

keval weneyê bi dest çêkirî û çarçivekirî

kevalber kevirên ku berê li şûna kaxezê li serê dihate nivîsandin

kevan 1. alava tîravêtinê, qews **2.** xwar **3.** tewiyayî

kevan bûn 1. xwar bûn **2.** tewîn

kevane çivange

kevanek *(r)* di xalbendiyê de nîşaneya ku dişibihe heyvikê, ()

kevanjene 1. tîravêj **2.** kesê ku dibe bela û dikeve pêsîra xelqê

kevan kirin 1. xwar kirin **2.** tewandin

kevçik 1. amana ku xurek pê tê xwarin **2.** hestiyê sersîngê yî navendî ***"**dawet tune, li **kevçikan** digere**"**

-di kevçika dil de lêxistin 1. *(da ku neks lê biçike)* di sersîngê de lê xistin **2.** bi derbeke xedar lêxistin

kevçî kevçik

kevel 1. postê pêz û hwd; eyar **2.** lewhe

kevel kirin post kirin, gurandin

kever [I] çiyayê ji kevir û zinaran pêkhatî

kever [II] bizina belekbelekî/deqdeqî

kevil postê mihan

kevir 1. ber **2.** zinar **3.** lat ***"kevir,** bi kêvir dibe dîwar**"**

-kevirê kehrebar cureyekî kevirên miqnatisî ye û jê mûriyên gerdenî û tizbiyan tên çêkirin

-kevir bi ser yekî de gêr kirin lome û gazinc lê kirin

-kevir kirin 1. rê bi keviran çêkirin **2.** bi keviran bera yekî dan, ricim kirin

-kevir li ser kêvir neman tu tişt di dêst de neman

-kevir li ser kêvir nehiştin 1. her tişt rûxandin û tepeser kirin **2.** qir û pir kirin

kevirheste cureyekî kevirên ku di ber beraşê hesteyan de tê bicihkirin û bi zivirandinê çîk vedide

kevî 1. kêlekên çem û zeryayê **2.** tixûb, sînor, sîtar

kevîşen qeraxa zeryayê ya tenîsk a ku melevanî tê de ne dijwar e
kevkanî berdeqanî
kevjal cureyekî heşeratên jehrîn e
-kevjalê zeryayî cureyekî sewalên behrê ye û tê xwarin
kevlan tûrik û derdana ku tîran dikinê; tîrdank
kevloşk qerçûmek
kevkîkî tê werkirin tiştek ber bi tiştekî din ve avêtin; virvirkî avêtin
kevn **1.** neteze **2.** qedîm **3.** jibîrbûyî **4.** peritî **5.** rizyayî *"axa, tep davêjin serê û defterên **kevn** vedikin"
kevnare **1.** heyber û bûjenên dîrokî **2.** têkildarî berê
kevnebizot agirê ku ji zû de hatiye pêxistin *"agir di **kevnebizot**an de dimîne"
kevnedost hogirê ji mêj ve û razdarê berê
kevnekotik **1.** têkberên kevn û peritî **2.** cil û palazên riziyayî
kevnemayî **1.** heyberên dîrokî yên ku hîna li piyan e an jî tên naskirin **2.** agehiyên dîrokî yên ku hîna jî di nava çanda jîndar de ne
kevneperest **1.** paşverû **2.** muhafezekar
kevneşop dab û nerît, adet û urf
kevneşopî gelêrî
kevok cureyekî çivîkan e û berê ji bo şandina nameyan dihatine bikaranîn
kevot [I] cureyekî çivîkan e û dişibihe kevokan
kevot [II] dareke bêber e û jê amanên curecureyî tên çêkirin
kevz çêreyeke ku li qeraxên çem û zeryayan hêşîn dibe
kevzî sewz, kesk
kew kevok
-kewa pehtî nêçira ku bêzehmet bi dest dikeve
kewal sewal, terş *(pez û bizin)*
kewandin/dikewîne/bikewîne **1.** dax kirin **2.** biraştin **3.** *(di kirîn û firotanê de)* xapandin **4.** *(derman)* birîn pak kirin
kewanî jina malê, kebanî *"**kewanî** bûn sisê, kodik çûn ber sê"
kewar [I] **1.** embar **2.** çala zêd a di hundir de *"çi bixî **kewar**ê, ew tê xwarê"
kewar [II] cihê ku mêşa hingiv lê hingiv datîne
kewaşe [I] rûxiyayî

kewaşe [II] pûş û pelaş
-kewaşe kirin *(serê banekî)* bi pûş û pelaşî serê banî ava kirin
kewçêr meha dehemîn a salnameya zayînî
kewden 1. ehmeq **2.** gêj
kewderî dîkê çolê
kewgir nêçîrvanê kewan
kewişîn/dikewişe/bikewişe *(avahî)* rûxîn û hilweşîn
kewîn/dikewe/bikewe 1. dax bûn **2.** birijîn **3.** *(birîn)* pak bûn
kewre hesinê girtikgirtikî yê ku alavên qutkirinê pê tên tûjkirin; kertik
kewre kirin tûj kirin
kewşen [I] hevrazê ku tav lê naxe
kewşen [II] çêreyek e
kewtekewt dengê domdar ê reyîna segan
kewtîn/dikewte/bikewte 1. *(seg)* reyîn, ewtîn **2.** *(mirov)* pizepiz kirin, beletewş axaftin
kewtkewto çelçelok
key mîr, şah *"axa, bi deh gundên xwe ve wisa bawer dike ku Xosrewê **Key** e"
keya rêvebire gundekî/taxekî; muxtar *"li dû zivistanekê du bihar, di gundekî de du **keya** nabin"
keyanî muxtartî
keyitî mîrîtî, şahitî
keybanû mîrxê, mîrxanim
keyperest pêgirtî û hevalbendê pergala keyitiyê; şahperest
keys 1. firsend **2.** derfet **3.** pergal
-keys xweş qefaltin riya revê jê standin
keys kirin 1. tertîb kirin **2.** têkûz kirin
keyskirî 1. bitertîb **2.** têkûz û bipergal
keyso/keysperest 1. firsendger **2.** berjewendîperest
Keywan gerestêrkek e
kezaxtin/dikezêxe/bikezêxe kesaxtin
kezeb 1. ciger **2.** zarokên mirovî *"arê **kezeb**ê, ji arê tenûrê germtir e"
kezixandin/dikezixîne/bikezixîne kesaxtin
kezî [I] guliyên por
kezî [II] edaleyên cendêk
kezî [III] 1. xama **2.** keça bermêr *"filan keso tu dibêjî qey qîza **kezî** ye"
kezîn çavî
kezîkur jina ku porê xwe qaçî kiriye û porê wê êdî nayê hûnan
kezîzer jina gulîzer
kezwan cureyekî daran e û jê benîşt tê bidestxistin *"çêlik û dotin, **kez-**

wan û kelandin li hev nayên**"**
kê **1.** çi kes, kî **2.** pirsa ku bersîva wê kirde ye ***"**gava Xwedê ji yekî re li hev tîne, nabêje: 'tu kurê **kê** yî**?' "**
kêç cureyekî bihokên biçûk e, di qirejiyê de û bi xwînê dijî
kêf zewq û sefa
-kêf jê re hatin **1.** zewq jê wergirtin **2.** tahmijîn **3.** hez kirin
kêfşing kevjal
kêfxweş **1.** kesê ku temtêla wî baş e **2.** kesê ku ji tiştekî razî ye **3.** şa û şanaz
kêfxweş bûn **1.** jê razî bûn **2.** şa bûn **3.** halxweş bûn
kêfxweş kirin **1.** jê razî kirin **2.** şa kirin **3.** halxweş kirin
kêfxweşî **1.** razîtî **2.** şadî **3.** halxweşî
kêl [I] dirûnên girs, şêl
-kêl kirin bi dirûnên girs dirûtin, şêl kirin
-kêlkêlî kirin şêlşêlî kirin, bi dirûneke demdemî dirûtin
kêl [II] kevirên ku mezelên miriyan pê tên nasîn
kêl [III] gav, kat
kêlan/dikêle/bikêle [I] erd kolan
kêlan/dikêle/bikêle [II] zevî cot kirin
kêlangeh erdê ku ji cotkirinê re hatiye veqetandin
kêlek **1.** hind, tehêl, **2.** hêl, alî ***"kêlek**a xwe ya birêx, li rêhevalan mede**"**
-kêleka xwe dan kêleka bokeberanan tevî mêrxasan rabûn û rûniştin
kêlik [I] demeke pir hindik; xulek
kêlik [II] kevirê serê mezelê miriyan; kêl
kêlindî alava çandiniyê ya ku pê giya û zad tê çinîn
kêlî **1.** bîsk, xulek **2.** karê ku ewqas ne pêwist e û di asta duyemîn de tê **3.** bone **4.** dirûna girs, şêl
kêlûk jina nemisilman an jî ji neteweyeke din
kêlûn kilîla mezin a darînî an jî hesinî ya ku ku pê dergehên mezin tên dadan
kêm [I] ava birîn û pizrikê; cerahat
-kêm û amas cerahat û îltihab
kêm [II] **1.** hindik **2.** biçêx **3.** nekemilî ***"**aqilê **kêm,** riya xwar ber bi hevalê xwe dixe**"**

-kêm û zêde **1.** hindik û pir **2.** virde û wêde **3.** di vê navberê de

kêmanî **1.** kêmasî **2.** xeletî **3.** qusûr *"**kêmaniya** kesekî, ji kesekî din re nabe bar"

kêmar **1.** hejmara hindik **2.** neteweya ku di nav neteweye ke din de hejmara wan ne zêde ye

kêmasî **1.** karê ku li gorî pêdiviyê nehatiye qedandin **2.** qusûr û nivîşkanî *"her xweşikek, **kêmasi**yeke wê heye"

kêmber endazeya ku ne fireh e; berteng

kêm bûn **1.** nekemilîn **2.** hindik bûn **3.** daketin *"gotin: 'kero, dehşikek ji te re çêbû'; got : 'alifê min **kêm bû** û barê min jî zêde bû' "

kêmek di hesabdariyê de nîşaneya ji hejmarekê daxistina yeke dîtir, (-)

kêmendam kesê ku endamekî wî nivîşkan e

kêmendazî tevgerîna ne li gorî pêwistiyê

kêmendazî kirin *(peywir li gorî pêwistiyê)* bi cih neanîn

kêmî **1.** hindikayî **2.** biçêxî **3.** kêmasî

kêm kirin **1.** hindik kirin **2.** daxistin **3.** jê birîn

kêmlebat kesê nivîşkan

kêmlebatî rewşa nivîşkaniyê; seqetî

kêmnetewe gelê kêmar

kêmxwînî cureyekî nexweşiyên ku têkildarî xwînê ye

kêr [I] fêde, sûd

kêr [II] alava qutkirinê *"**kêr,** kalanê xwe nabire"

kêrakî roja yekşemê

kêran darê stûr ê ku davêjin ser banekî fireh û ên biçûk jî li ser wî datînin; garîte

kêrik **1.** kêra berikê **2.** kêra kalanî *"hesinê bê esas, ne dibe **kêrik** ne jî das"

kêr kirin **1.** bi alava qutkirinê birîn **2.** hesta yekî herişandin **3.** bi kêrê lê xistin

kêrnehatî **1.** bêkêr **2.** bêfayde **3.** jinkok/mêrkok *"jina **kêrnehatî,** avê dirijîne û dibêje: 'xêr e' "

kêrtik [I] kewre

-kêrtik kirin bi kewreyê tûj kirin

kêrtik [II] girtik, girnoz

-kêrtik-kêrtikî kirin **1.** girtikgirtikî kirin **2.** qelîştekên biçûk tê de çêkirin

kêş [I] kêşan *"diran biêşe, derman **kêş** e"

-**kêş û vekêş 1.** birin û anîn, kaş û berkaş **2.** bilindbûn û daketina ava deryayan; med û cezr
kêş [II] û mêş 1. heşerat **2.** bihok **3.** kêzik
kêş [III] 1. pîvan **2.** di pîvanê de wekhevî
kêş [IV] 1. keyskirî **2.** tiştê baş jenandî
kêş [V] erdê ku bi ava lîçan tê avdan
kêş [VI] kesê ku bûjenên sermestiyê dikêşe
kêş [VII] doz
kêşan/dikêşe/bikêşe 1. neqil kirin **2.** pîvandin **3.** dûyê baçikê hilkişandin gewriya xwe
kêşbar mal û milkê ku raguhastina wan pêkan e
kêşe 1. arîşe, gelemşe, mesele **2.** hevseng
-**kêşeya neteweyî** meseleya miletekî
-**kêşeyên navneteweyî** hevsengên di navbera koma gelan de
kêşim bejn û bal
kêşwer cazibedar, baldiz
kêvjal kevjal
kêvrîşk/kêvroşk sewaleke giyaxur a ku lingên wê yên pêşîn kin in û bi beza xwe ve navdar e, kerguh *"adarê **kêvrîşk** sibehan xwîn dimîze, nîvro xwe davêje ber siya darê"
kêz cureyekî bihukan e
kêzgilolk kêzika gûgerîn
kêzik kêza biçûk
kêzim kêzim
kêzîn [I] kîzên
kêzîn [II] 1. borî, lûle **2.** cihoka binaxeya gemarê **3.** gizirîna tiştê avî
kêzîn kirin 1. *(tiştê avî)* ji ber çûn **2.** gizirandin
kêzm 1. darê ku wekî piştekê tê bicihkirin **2.** sing, şêt
kiç *(di zimanê zarokan de)* şikestî
kiç bûn *(di zimanê zarokan de)* şikestin
kiç kirin *(di zimanê zarokan de)* şikandin
kifş 1. diyar **2.** vekirî **3.** berbiçav **4.** xuya *"destên helawxuran, timî **kifş** in"
kifş bûn 1. diyar bûn **2.** xuya bûn
kifş kirin 1. diyar kirin **2.** xuya kirin
kihêl hespê çê *"**kihêl,** di bin mêrxasan de dibezin"
kil [I] dermanekî reş î ku li çavan didin da ku bedewiyê bide û êşan bibire
-**kil kirin** çav bi kilî reş kirin *"kesê ku ket dawetê, dê xwe **kil bike**"
-**kil ji çavan dizîn** di ki-

rêtiyê de pispor bûn
kil [II] her careke çelqandina meşkê
-li kilê xistin 1. meşka dêw kiyan **2.** di hêlekanê de hejandin
kilam stran, goranî *"heft **kilam**ên hirçê hene, hemî jî li ser hirmiyan e"
-kilamên serhewa stranên rûniştî yên dirêj
-kilam avêtin ser yekî di stranê de qala yekî kirin
kilambêj stranbêj *"heke **kilambêj** destê xwe danî ber guhê xwe, dizane dê çi bibêje"
kilandin/dikilîne/bikilîne 1. *(bi meşk an jî sirsûmê)* dew kiyan **2.** wekî kiyanê hejandin
kilaw pûşiya serê jinan; mêzer
kilb mixê dirêj û stûr; mûrç
kilçan çiraya destan
kilçêv pênûsa kilkirinê
kildan derdana ku kil tê de tê parastin
kilekil dengê domdar ê ku ji kiyana meşk an jî sursûmê tê
kilêb alava kaxkirinê
kilisandin/dikilisîne/bikilisîne bi hev ve zeliqandin
kilimkotî 1. kesê ku ser û sîçeyê wî baş naxuye **2.** tiştê ku xuyana wî li mirovî xweş nayê
kilîl 1. mifteh **2.** zirze *"**kilîl**a malê, bi deriyê gomê nayê"
kilîl kirin 1. dadan **2.** zirze kirin *"derê xwe rind **kilîl ke,** cîranê xwe diz dermexe"
kilîkilî darkutik
kilîn/dikile/bikile 1. *(mast)* hatin kiyan **2.** wekî kiyanê hejîn
kilor kade
kilox qafê sêrî, tepa sêrî
kils xweliyeke ji kevirê spî yê nerm tê çêkirin û xanî pê tên boyaxkirin/ seyandin *"derba evdan, esasê **kils**ê ye û xera nabe"
kij seqa
kijûr arîk
kimê parçeyê ku pê devê derdankên şûşeyî tê girtin
kimil 1. kaw û kibar **2.** qure
-kimil kimil meşîn qure qure bi rê ve çûn
kin 1. kurt, nedirêj **2.** qol *"kirasê hesûdan, hemasa **kin** e"
kinahî 1. kurtî, nedirêjahî **2.** qolî
-bi kinahî bi kurtasî
kinare alaveke mûsîqayî ye, ûd

kin bûn **1.** kurt bûn **2.** vekişîn **3.** qol bûn
kinc çek, libas, cil ***"kinc**a ku ket ber pîneyan û serê ku ket ber şîretan, bi kêrî tiştekî nayên**"**
-kinc li xwe kirin çek/cil li xwe kirin
kind **1.** zilet, ketîtî **2.** bêrûmetî
-kinda tirs û birsê bêrûmetiya newêrektî û zikbirçîtiyê
kindik rindik û çîçik
kindir bendê stûr ê pemboyî yê ku piranî pê devê telîsan tê dirûtin
kinêr birîna ku tê de kêm civiyaye hev; kînor
kinêzet **1.** şirdan **2.** silsile, xeleq
king hêt
kinik **1.** bejnkurt, xirdik **2.** qolik
kin kirin **1.** kurt kirin **2.** vekişandin **3.** qol kirin
kinoş bexîl, çikûs
kinoşe gêzî, siqayîl
kinûş rengê benefşî yê lap vekirî
kir [I] guhê kin, kur
kir [II] îş û çalakî
-kira xwe kiranî kirin **1.** tenê bi gotina xwe kirin **2.** dora xwe nedan tu kesî **3.** mafê xwe bi ser kesî ve bernedan ***"**bi dinê bişêwire, **kira xwe** jî **kiranî bike"**
kir [III] îşkar ***"**kiran **kir** û nekiran ji xwe re bir**"**
kiranî kirarî
-kiranî kirin hesab kirin
kirar *(r)* di hevokê de xwediyê çalakiyê; fail, kirox, kirde
kirarî **1.** hesab **2.** xwedîtî **3.** kirdetî
kiras kinca tenik a ku di bin de tê lixwekirin ***"**bej na heyranê, her **kiras** lê tê**"**
-tim di kirasekî de man **1.** her xizan û bi awayekî bêhêz man **2.** nan dîtin û bêav man
-kirasê bêpêsîr li yekî kirin tiştê nemayî anîn sêrî û kepaze kirin
kirdan [I] darikê ku gilfika hêvîr pê tê mehtkirin û vekirin; kerdenek, hestîvk
kirdan [II] egîd û jêhatî
kirdar karguzarê fermanên xwediyan
kirdarî karguzariya fermanan
kirde kirar
kirdetî sexbêriya karekê pêkhatî
kirekir dengê domdar ê ji hêrana tiştê hişk tê
kirekir kirin ji ber hêrana tiştekî mînanî şêkir û hwd deng derxistin

kirê heqê ku berdêla tiştekî kirêkirî ye; deman
-kirê kirin tiştek heta maweye kifşkirî bi berdêlekê dan kesekî din; deman kirin
kirêt **1.** qirêj **2.** gemar **3.** sik, lewitî
kirin/dike/bike **1.** pê kanîn **2.** bi cih anîn **3.** danîn *"tiştê ku destan **kir,** kesan nekir"
kiriyar bikirê daîmî
kiriyarî kirîna daîmî
kirîger bikir, muşterî
kirîn/dikire/bikîre **1.** standin **2.** bi berdêlekê tiştek wergirtin
-kirîn û firotan standin û dayîn
kirîv kesê ku zarok di pêşa wî de tê sinetkirin
kirîvî kesên ku bi sinetkirina zarokan a di pêşên hev de bûne dostên hev *"mirîşk û rovî, danaynin **kirîvî"**
kirkirk xaşxaşk
kirkirik xurtxurtûk
kirkirîn/dikirkire/bikirkire *(dil)* bijîn û daxwaz kirin
kirkirok boriya ku xwarin tê re derbasî aşikê dibe
kirman duz, keleh
kirnoş secde
kirp [I] levenê ter ê ku jê ka tê bidestxistin
kirp [II] *(r)* giraniya dengê ku ji devan belav dibe
kirpandin/dikirpîne/bikirpîne *(r)* **1.** li serê rawestîn **2.** giranî dan ser **3.** kirekir kirin
kirtemûk cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin
kirt **1.** dengê kotinê **2.** bertîl, qirt **3.** parçe
-kirt û pehn serobero, keteber
kirtekirt dengê domdar ê kotina tiştekî hişk an jî nîvhişk
kirtekirt kirin ji ber kotina tiştekî hişk an jî nîvhişk deng derxistin
kirtik parçe
kirtik-kirtikî parçeparçeyî, parparî, zîvalzîvalî
kirtopk kartol
kirû rûdan, bûyer
kirûr hejmara nîvmîlyonê
kiryar [I] xwediyê çalakiyê; fail, kirox
kiryar [II] pêkanîn
kisp kusp
kispik kuspik
kiş **1.** beradana sewalên bibask **2.** banga navtêdana kûçikan
kişandin/dikşîne/bikşîne **1.** kaş kirin **2.** pîvandin
kişik lîstika mîran/lîstika sedrencê
kişîn/dikişe/bikişe **1.**

herikîn **2.** vekişîn **3**. *(sewalên marîjok)* meşîn *"av **dikişe,** lê aş li cihê xwe dimîne"

kiş kirin 1. nav tê dan **2.** teşwîq kirin

kişkişandin/dikişkîne/bikişkişîne xwe wekî maran bi erdê erd re kişandin

kişkişî hev kirin 1. kesek/segek berdan kesekî/segekî din **2.** nav tê dan

kişt û kal çandinî, ziraet

kit 1. lib, heb **2.** fer

-deh kitî salan 1. deh salan li ser hev **2.** tam deh salan

kitan 1. cureyekî qumêş e **2.** kincên ji vî qumaşî

kitêb pirtûk

kitik pisîk

kit kirin gez kirin

kitkitî tartarî

kitkitî bûn yek li vir û yek li dera han bûn; tartarî bûn

kitkitî kirin yek danîn li vir û yek li dera han; tartarî kirin

kiwê ko

kix *(di zimanê zarokan de)* qirêj û gemarî

kix bûn *(di zimanê zarokan de)* qirêj û gemarî bûn

kix kirin *(di zimanê zarokan de)* qirêj û gemarî kirin

kiyan/dikê/bikê 1. mast di meşkê de kilandin **2.** çelqandin *"ê ku dêw **dikê,** qunê jî ba dike"

kiz [I] bêhna kizirînê *"bîna **kiz,** tê ji mala diz"

kiz [II] mirovê ku baş li ser û sîçeyê xwe dinêre

kiz [III] zû û hêsa

-kiz girîn 1. bi hêsanî girîn **2.** zûzûka girîn

kizgiriyok 1. kesê ku bi hêsanî digirî **2.** kesê ku zûzûka digirî

kizik kezî, kirtkirtîk

kizin [I] xortê ku hîna simbêlên wî dernehatine

kizin [II] erdê ku ne berdar e *"mêrê serjinik, berxê mîjo, şûva bi **kizin** tu tişt jê dernayê"

kizirandin/dikizirîne/bikizirîne pûrta ser çêrmî bi êgir şewitandin *"agir girtibû mala yekî, yekî jî ser û pê ber **dikizirandin"**

kizirîn/dikizire/bikizine 1. pûrta ser çêrmî bi êgir şewitîn **2.** ji dil û hinavan şewitîn

kizîr 1. wezîr **2.** şêwirmendê mîr **3.** navberkar *"ez mîr tu mîr, kî dê bibe **kizîr"**

kizwet 1. qiyafet **2.** ser û

sîçe
kî çi kes *"mêr tev mêr be, jin tev jin be, **kî** dê muhtacê kê be?"
kîjan ji wan çi kes/tişt *"divê mirov zanibe ku serê mirovî li ser **kîjan** kevirî ye"
kîn hest û daxwaza tolhildanê
-kîn girtin hest û daxwaza tolhildanê hewandin
kîndar xwestiyê tolhildanê
kîp **1.** qayîm **2.** şidiyayî
-kîp kirin **1.** şidiyayî girêdan **2.** guvaştin **3.** têkûz kirin
kîper dorana zirav
kîr endamê mêraniyê û nêrtiyê; mûzî, qemo, xir *"betal ma û **kîr**ê bavê xwe da ber dasan"
kîs **1.** derdanê biçûk; tûrik **2.** derdana diravan; peldank *"ew mirov nezan e, ê ku aqilê wî ji **kîs**ê xelqê be"
kîsik tûrikê biçûk
kîso kûsî *"**kîso** jî hêkên xwe dixe bin axê û dibêje: 'heke Xwedê viyabe dê derxe' "
kîşwer **1.** werza hewayî ya deverekê; îqlîm **2.** welat, herêm
kîte *(r)* dengê ku bi carekî de ji devan belav dibe
-kîte bi kîte bi hûrgilî, bi berfirehî
kîtandin/dikîtîne/bikîtîne *(r)* parçe bi parçe peyv bi lêv kirin
Kîwan gerestêrkek e
kîzên **1.** destşok **2.** hemama serşûştinê
Ko [I] gerestêrkek e
ko [II] alavên qutkirinê yên ku devê wan nabire û divê bên tûj kirin
-ko bûn *(alava qutkirinê)* tujiya xwe winda kirin
-ko kirin *(alava qutkirinê)* tujî jê birin
ko [III] di germê de şîştirgirtin û sefgirêdana pezê spî, kiwê
-ketin koyê *(pez)* ji ber germê serê xwe kirin bin zikên hev û rawestîn
koc kilîla ku bi ser ve davêjin ser deriyan
koç **1.** hicret, barkirin **2.** penaberî *"zozanvanî rabûn **koç**ê, aranvaniyan da bin boçê"
koçber **1.** muhacir, barkirî **2.** penaber
koçberî **1.** hicret, barkirin **2.** rewşa penaberiyê
koçek **1.** semajen, reqase **2.** zanayê êzidiyan
koçer **1.** muhacir **2.** kesê ku ne şêniyê tu cihî ye *"ava çeman xwişexwiş e, **koçer** nabêjin: 'dewê

min tirş e"

koçerî 1. rewşa neakincîbûnê; muhacirtî **2.** lîstikeke govendê ye *"**koçerî**, jê dûr e rencberî"

koçêre koderî

koçik hêwana pêşwazîkirina mêvanan

koçk qesr û sera

koç kirin *(ji cihekî ber bi cihekî din ve)* bar kirin

kod 1. derdana ku pê zad tê pîvan **2.** elb *"**kod**a tijî, bi a vala mede"

koderî 1. demana çêreya erdekî **2.** cureyekî pirtiyê ku jin jê kirasan didirûn; çît

kodik elbik *"kebanî bûn sisê, **kodik** çûn ber sê"

kodqelên sedemê bêyomî û teşqeleyan; serxur

kofî cureyekî pûşiya serê jinan a gelêrî ye *"jinê got: mêrik min ji te re zarokek anî, **kofî** û kitan danî"

koga firoşgeha mezin

koh 1. çiya, gir **2.** kir

kok [I] 1. reh û rîçal **2.** tar û hîm *"her giya li ser **kok**a xwe şîn tê"

-koka zer zehferana Hindistanê

kok [II] qelew

-kok bûn qelew bûn, bi goşt bûn *"bet çiqasî **kok dibe,** ewqas cih lê teng dibe"

-kok kirin qelew kirin, dermal kirin

kokim kal û pîra hizhizî

kokiresî bah, şehwet

kokos cureyekî alava titûnkêşiyê ya ku qelûna wê xortimkî ye; nargîle

kol [I] 1. kêrt **2.** girê biçûk ê ku ji erdê zêde ne bilind e

kol [II] bêqiloç *"bizina **kol** hînî danûyan bibe, îflah jê nabe"

kol [III] deyûs

kolan 1. cade, paxan **2.** kuçe, ziqaq *"**kolan,** tu carî nakevin bi ser banan"

kole 1. bende, evd **2**. xulamokê berjewendiyên xelqê

koledar 1. erka ku bendetiyê li ser gelan ferz dike **2.** xwediyê bendeyan

koletî 1. bendetî **2.** olamkarî

kolê deyûs

kolik 1. malika biçûk **2.** xaniyê kavilbûyî

-kolik lîstin malikanî -ya ku lîstikeke zarokan e-lîstin

kolîn/dikole/bikole 1. erd qelaştin **2.** kûr kirin *"mezbût **bikole** esas, ji bo ku dil neke wasewas"

-lê kolîn 1. lê gerîn **2.** bi

kûrbînî lê nêrîn
kolîtik qelaxa kermeyan
koloz kumê ji hiriyê
kom civat *"agir berda **kom**ê, xwe da fêza zomê"
komar pergala ku ramana gelemper tê de serdest e, cumhûriyet
kombers alava ku agehiyan bi awayekî dîtbar, bihîstwer û nivîskî kom dike û radigihîne; xêvjimêr
kom bûn **1.** civîn **2.** col bûn
kome **1.** girse **2.** zumre
komel **1.** civat **2.** cimaet
komelayetî civakî
komele tevgera komeke mirovan a ji bo armanceke zagonî an jî derzagonî
komik civata piçûk
komir **1.** segê ku baş hatiye xwedîkirin **2.** zordar û sitemkarê têrxwarî
komir bûn **1.** seg *(ji ber xwedîkirineke baş)* qelew xuya bûn **2.** bi hil û heramiyê têr bûn
komir kirin **1.** seg baş xwedî kirin û qelew kirin **2.** bi hil û heramiyê têr kirin
komkarî karê ku ji aliyê piraniyekê ve tê pêkanîn
komkeştî di hêzên deryayî yên artêşê de komasiya keştiyên leşkerî
kom kirin **1.** civandin **2.** berhev kirin
komkujî qetliyam, qir
kompere diravên ku ji bo mebestekê hatine civandin
komstêr stêrên ku nêzîkî hev in û bi şiklekî xweser komekê çêdikin
kon malika ku ji mû û qumaşê sext tê çêkirin, bi stûn, sing û werisan li piyan tê girtin; reşmal, xêvet *"gundê bê rez, **kon**ê bê pez, mirovê bibêje ez û ez hemî ne tu tişt in"
-kon vegirtin reşmal ava kirin
kone **1.** hişyar **2.** dekbaz
konik tevnika pîrhevokê
kop goc, qop
kopal gurzê giyayî
kopare palanê hêştiran
kopel lûtke
kopî gocî, qopî
kop bûn goc bûn
kop kirin goc kirin
kor kesê ku çavên wî nabînin; nebîna *"ji çavê **kor, r**onahî nayê xwestin"
kor bûn nebîna bûn
korderzî derzîreq
kordûnde **1.** wareş, bêzarok **2.** kesê ku zarokên

wî yên kurînî tunene
korebîn kesê ku dîtina wî ne erênî ye; bedbîn
koreçemk **1.** kesê ku feraseta wî aloz û genî ye; ferasetkor **2.** genefis
koremar marê kor *"filan kes **koremar** e"
koremişk mişkê kor
korerê kuçeya ku pêşiya wê girtî ye
korik [I] ronahiya boş
korik [II] di simbilê de liba xerabî ya ku bûye rijî
koritî rewşa nedîtina çavan
korîgan cureyekî ketan e û kulîlksor e
kor kirin **1.** nebîna kirin **2.** çav derxistin **3.** ko kirin
kort çal
-kort bûn kûr bûn
-kort kirin kûr kirin
kortal **1.** kendal **2.** çala kûr **3.** hendef *"kor bi destê kor bigire, dê tev têkevin **kortal**ê"
kortik çalika biçûk
-kortika qûnê qelîşteka qûnê
kosp asteng
koşîn/dikoşe/bikoşe ketin hevrikiyê
kotek lêdan
kotekî bi darê zorê
kotel avahiyê ku ji bo bîranîna bûyerekî li cihê bûyerê tê avakirin
koter xemla stûyan
kotewarî tenezul, daqûlî
kotin/dikoje/bikoje bi diranan gest kirin û xwarin *"dar bi **kotin**ê, însan bi gotinê"
kotir kevok
kotkoto kesê ku gotegota wî êdî her kesî aciz dike
kov **1.** xwarbûna ber bi hundir ve **2.** hotik
koval helezonî, levaliyayî
kovan **1.** xem û keder **2.** derd û keser **3.** bêrî
kovar weşana li gorî demeke diyarkirî
kovik alava rêtinê ya ku pê tiştê avî li derdaneke devbiçûk tê neqilkirin *"aqil, bi **kovik**ê nekirine seriyan"
-kovika qûne qelîşteka ku li nava her du hêtan e
kovî **1.** hov **2.** wehşî
kox **1.** xaniyê xerabûyî **2.** kenefe **3.** punga mirîşkan; koxik
koxik cihê ku mirîşk, werdek û hwd lê tên êwirandin
koy çiya
koyistan erdê çiyayî
koz êwirgeha berx û karan *"berxê xelqê, di **koz**a mirovî de mezin nabe"
kozere kaya girs; qesel

kozik çeper, sîber, qelaçe
-kozik danîn kemîn û tele danîn
ku [I] gihanekek e
ku [II] **1.** heke **2.** eger
ku [III] kîder *"ker bi **ku** de here jî cardin ker e"
kubar kaw û nazik
kubarî kawî û naziktî
kuç **1.** kuncik **2.** kevir
kuçe riyên di nav bera avahiyan de; ziqaq *"dawiya derewan, **kuçe** ye"
kuçik sê kevirên ku datînin bin sîtilên ser êgir, xaçirgan *"agirê **kuçik**an, timî germ e"
kuçke riya ku dawiya wê girtî ye *"dawiya derewan, **kuçke** ye"
kudandin/dikudîne/bikudîne **1.** vekişîn **2.** domandin *"dijminatî bi kuştinê, rê bi **kudandin**ê"
kudik **1.** têjika hirçê **2.** têjika hêştirê *"dema ku hirç pîr bû, **kudik** bi gunikên wî dilîzin"
kufik afnik
kufikî afnikî
kuj goşe, guç, çim
kujer kuştox, qatil
kujme miqdar
kukurd kurkût/kerkût
kul **1.** birîn **2.** keser **3.** derd *"çavê bi**kul,** ji yê kor çêtir e"
-kulê bixwe! ziqûm û jehrê bixwe!
kulab **1.** çakil **2.** pençe
kulang sermil
kulav **1.** raxistina ku ji livayê hatiye çêkirin **2.** baraniya şivanan a ku ji hiriyê ye
kulb têrnexur
kulbe kilêb
kule perdeyeke tenik a ji bo xweparastina ji pêş û mêşan; tulbend
kulek [I] pêseqet, lingor, pêgoc *"baz bi bazan, qaz bi qazan, mirîşka kor bi dîkê **kulek re**"
kulek [II] **1.** paceyên bi ser banê avahiyê ve **2.** kunên bi ser banan ve *"diz û malxwe bibin yek, ga ji **kulek**ê re jî dertê"
kuleke kulek, lingor
kuleng derdanka darînî ya ku tiştên avî dikinê
kulêmek her du hestiyên ku lingan bi gewdeyî ve girêdidin
kulfet zar û zêçên mirovî *"**kulfet,** şûrê dudev in li pişta bavan"
kulfik **1.** di tenûran de kuna dûkêşk **2.** kunên bêfilan **3.** kunên di goman de wekî kulekan dihêlin *"beza pisîkê heta ber **kulfik**ê ye"

kulibîn/dikulibe/bikulibe **1.** ji ser hiş çûn **2.** har bûn **3.** zû birçî bûn *"mitrib **kulibî,** def qetiya"

kulik nexweşiya ajalan a ku dibijine mirovan û ajalên din jî

kulindir kundirê ku hundirê wî tijî goştê hêrandî dikin û wisa dipijînin

kulî [I] hespê pîrê

kulî [II] libên berfê *"ha **kulî** xwar, ha qulî xwar"

kulîçe **1.** kadeyên hûrik **2.** bîşî

kulîlk bişkuya serê çêre û çiqilê darê ya ku rengrengî vedide *"demek a **kulîkan** e, yek a sosinan e"

kulîn/dikule/bikule [I] **1.** gocegoc meşîn **2.** lingîrî bi rê ve çûn

kulîn [II] **1.** jûra erzaq û nivînên malê **2.** di reşmalê de beşa ku ji bo erzaqê malê hatiye veqetandin *"barana havînê, şil nekir binê **kulîn**ê"

kulkulîn/dikulkule/bikulkule bi zor û zehmetî xwe bi erdê re kişandin û wisa meşîn

kulm **1.** kefedest, felqedest **2.** çeng, gulmist *"bi **kulm**an meçin dirêşê"

kulovank gopika sêrî

kum pûşiya serê mêran *"derziya xwe, di ber **kum**ê serê xwe re kir"

-kum avêtin pev çûn

-kum dirandin rik hatin, bihêrs bûn

-kum ketin çavan **1.** di rewşeke nebaş de bûn **2.** fors lê şikestin

-kumê yekî li serê yekî din bûn di kar û tevgerê de şibihîn hev

kumik serê kuvarkan

kumişandin/dikumişîne/bikumişîne **1.** hilweşandin **2.** daqurtandin

kumişîn/dikumişe/bikumişe **1.** hilweşîn **2.** helîn

kumzirx puşiya seran a ku ji tundiya derbeyên derveyî diparêze

kun **1.** qulik **2.** qûn

kuncik quncik *"jina xelqê ramûsanek e li **kuncik**ekî, hespê xelqê meydanek e li pêşbirkekî"

kuncî cureyekî zadê ku jê rûn tê bidestxistin û bi ser kadeyan de tê reşandin

kund cureyekî teyrên şevê ye; bûm *"gotine: '**kund**o mirî pir in an zindî?' gotiye: 'zindiyek tenê zêde ye, ew jî di bin

emrê jinê de ye' **"**
kundêle têjika berazî
kundir [I] cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin *"**kundir**ê mîranî, çêtir e ji şekirê şîranî**"**
kundir [II] mirovê bêkêr
kunêr kînor
kunker alava ku pê tiştan qul dikin
kur [I] law, zarokê nêrîn *"mêl ne ji **kur**ê qenc re dayne, ne jî ji **yê xerab re"**
kur [II] sewala ku guhên wê biçûk in
kur [III] li zozanan erdê nermehur *(bê kevir)*
kurap lawê apî; kurmam
kurbeşk cureyekî sewalên çolê ye
kurd gelê ku ji Tofanê virdetir li Navçêmkê û doraliyên wê dijî
kurdayetî kurdbûn
kurdewerî têkildarî neteweya kurd
kurdî zimanê gelê kurd
kurdînas pisporê ziman û wêjeya kurdî
kurdnas pisporê çand û dîroka gelê kurd
kureke kesê ku ji bilî xwarin û rîtinê bi kêrî tiştekî nayê
kurik lawik
kurisandin/dikurisîne/bikurisîne **1.** kotin û hêrandin **2.** peritandin û pizirandin **3.** komir kirin
kurisî hêrandî û pizirî
kurisîn/dikurise/bikurise **1.** dan kotin û hêrandin **2.** peritîn û pizirîn **3.** komir bûn
kurî **1.** cehşik **2.** caniya viringî *"aqilê **kurî,** caniya dêlî**"**
kurk keçêça hêkşêlandin û cûcikderxistina ajalên bibask ên malê û firindeyên çolê
-ketin kurkê **1.** *(ajalên bibask û firindeyên çolê)* li ser hêkan melisîn û cûcik derxistin **2.** *(mirov)* di cihekî de rûniştin û derneketin derve **3.** pir egle bûn
kur kirin **1.** kurtisandin, qusandin **2.** tiraş kirin *"kê karê pir kiriye, keziya xwe **kur kiriye"**
kurm cureyekî bihukên biçûk e; dikeve birînan, fêkî û sewzeyan û wan xera dike
-*(dil)* kurmê tiştekî kişandin xwestin û dil kirkirîn
-kurm tê de gerîn **1.** netebitîn **2.** bi tatêla tiştekî de hilketin û daketin
kurmam kurap, pismam
kurmanc **1.** milekî gelê kurd e **2.** kesê ji vî milî

kurmancî **1.** zaravayê herî berbelav ê zimanê kurdî **2.** têkildarî dab û nêrîtên kurmancan
-kurmanciya reşbelek axaftina ku her kes tê digihêje
kurmet lawê meta mirovî
kurmî tiştê ku kurm ketinê
kurmî bûn ji ber ketina kurman xerab bûn
kurn **1.** hewzê avê **2.** afirê ku ji textikan çêdikin û bireke pêz dikare tê de ka û cehî bixwe
kursî rûniştekeka ku li ser çar pepikan disekine
kurt kin û nedirêj *"emrê xayinan **kurt** e, dilê wan pirtepirt e"
-kurt û kurmancî bêyî ku axaftin dirêj bibe
kurtayî/kurtasî kutahî
-bi kurtasî/kurtayî bi kinahî
kurtan palanê ker û hêştirê *"ker, bê **kurtan** naçe êş"
kurtane heriya ku pê dîwar tên seyandin
kurtane kirin dîwar bi heriyê seyandin
kurt bûn kin bûn
kurte **1.** muxteser **2.** kineber
kurtebirî gotina kin û kurt; bi kinayî
kurtepist paşbêjî
kurtêl bermayiya xwarinê
kurxal lawê xalê mirovî
kurxaltî lawê xaltiya mirovî
kuskî derdanka darînî û mezin a ku şerab tê de tê meyandin
kuskusandin/dikuskusîne/bikuskusîne çavên xwe korevîçkî vekirin û girtin
kusp kesê kin û qelew
kuspe **1.** qalikên silqan **2.** her cure xwarina xurt a ku pê sewalan dermal dikin
kuspik xirdikê kok
kuspo kusp
kuşim qerf û tinazeyên soxkirinê
-li kesekî kuşim kirin ji bo soxkirinê bi yekî tinaze kirin
kuşte kilsa zeliqok a ku pê dîwar tên seyandin
kuştin/dikuje/bikuje **1.** mirar kirin **2.** qetl kirin **3.** ji holê rakirin *"ji kuştiyê di ber xelqê re bibêjin ku wî ez **kuştime"**
kuştî **1.** kesê ku hatiye kuştin; meqtûl, mirarbûyî **2.** kesê ku kuştiye; qatil, kujer
kuştox qatil, kujer
kuta **1.** dawî **2.** encam

kutahî **1.** dawiya dawiyê **2.** aqibet
kuta bûn **1.** qedîn **2.** xelas bûn
kuta kirin **1.** qedandin **2.** xelas kirin
kutan/dikute/bikute [I] **1.** lê xistin **2.** çikilandin, çikandin **3.** sihirandin, gayîn *"dilê tirsok, timî **dikute**"
kutan [II] lêdan
kutek **1.** mîrkut **2.** spartek, stûn
kutilk xwarineke û ji goştê hêrandî tê çêkirin
kuvarik cureyekî çêreya ku wekî sîwanan hêşîn dibe û pijandî tê xwarin; kumik, karî
kuwar **1.** cihê ku mêşa hingivî tê de hingivî dihêle **2.** enbara zêd, çala gênim *"qûtê **kuwa-r**ê, heta biharê"
kuxik **1.** zekema gewriyê **2.** kuxtekuxta ji kezeb û pişikê
kuxîn/dikuxe/bikuxe **1.** bi zekema gewriyê ketin **2.** kuxtekuxt kirin
kuxtekuxt kuxîna bi ser hev
kûç sewala kol *(a bê qiloç)*
kûçik seg *"**kûçik,** bi kurman namire"
kûp cêr
-kûpê aqilan şêwirmendê zana
-kûpê şerabê kesê ku herdem sermest e
kûpik şerbikê biçembil; cêrik
kûr [I] di lêş de valahiya bêhestî ya ku doran tê de ne; navzik
-erik kûra zikê wî çendel e! peh peh zikê wî wekî terikekî ye!
kûr [II] binê wê dûr û ne tenîsk *"çiyayên bilind bê rê nabin, newalên **kûr** bê av nabin"
kûrahî bindûrî, netenîskî
kûr bûn *(binî)* dûr bûn, netenîsk bûn
kûre semaxa hesinkaran; hêtûn
kûrevan kesê ku ber kûreyê dixebite
kûrebîn dûrebîn
kûrekûr kirin *(bi deng)* kiz girîn
kûrik [I] pûrta ku li ser rîs û kincên hûnandî dikeve
kûrik [II] kûreya êgir a biçûk
kûrîn/dikûre/bikûre **1.** zûrîn **2.** kiz girîn
kûr kirin **1.** baş kolandin **2.** kort kirin û li binî asê kirin
kûsik şûşe
kûsî heywaneke ku hem di bejiyê de hem jî di avê

de dijî û bi qalik e *"dibêjin: '**kûsî** tu çima pîs î? dibêje: 'Xwedê li eniya min nivîsî"
-kûsiyê dêm kûsiyê ku dûrî avan dijî
-kûsiyê avî kûsiyê ku di avan de dijî
kût nanê ku baş nepijiyaye û didine kûçikan
-kût xwarin bertîl xwarin
kûtî [I] kûçik, tûle
kûtî [II] kesê ku bi nexweşiya cuzamê ketiye
kûtî bûn bi nexweşiya cuzamê ketin *"hebûn strûyê mêran e, tunebûn **kûtîbûn** e"
kûto [I] zarokê kurînî yê viringî
kûto [II] tûle
kûz **1.** cêrê avê **2.** cêrê ku berê gencîne tê de vedişartin *"ha kevir li kûzî ket, ha **kûz** li kêvir ket"
kûze cureyekî heywanên bêhnkirêt e
kwîrinc livajen
kwîrincî livajenî
kwîstan zozan

L

l/L tîpa pazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê herikî û rexkî ye
la **1.** alî, hêl **2.** kêlek
labikandin/dilabikîne/bilabikîne **1.** tev li hev kirin **2.** lewitandin
labikîn/dilabike/bilabike **1.** lewitîn **2.** tev li hev bûn
lac law, kur
lacik lawik, kurik
laçik pûşiya serê jinan *"li bejnê nêrî, bi zêran kirî, **laçik** rakir kerika gurî ye"
-laçika jinan dan serê xwe ji mêraniyê ketin û bênamûsî qebûl kirin
laçin cureyekî solan e
ladan/ladide/lade ji rê derketin
laf gotin
lafazan kesê ku dizane gotina wî digihê kîderê
laflafok çêreya badayî
lahorî cureyekî şûrên Hindistanê ye
lajwerd bûjena ku bi şêweyên curecureyî ji madenan hatiye bidestxistin
lak **1.** kûtê kûçikan **2.** hoçik **3.** bekereya ku davêjin ser kombersê
lakîn derdana ku ji bo xwarin û vexwarina kûçikan tê veqetandin; savêr
lal **1.** bêzar û bêziman **2.** tat *"azadî hat dinê, zimanê **lal** hat vekirinê"
lal bûn **1.** tat bûn **2.** aniqîn
lalengî cureyekî porteqalan e û qalikê wan zûtir jê dibe
lalijîn/dilalije/bilalije lalote bûn, ziman negerîn
lalik **1.** tatik **2.** sinî *"**lalik**a şikestî, çêtir e ji a xwestî"
laloşî aloşî, melaqî
laloşî kirin aloşî kirin, melaqî kirin
lalote **1.** aniqî **2.** zimangiran

lam erzên
lame valahiya di navbeyna hestiyê hinarikê û erzenê de; gep
lan hêlîna kovî û dirindeyan *"hirç **lan**a xwe ji bîr nake, çivîk jî hêlîna xwe"
landik hêlekan, hêleçan
lanet qewirandina bi nifiran
lanetî kesê ku bi nifiran hatiye qewirandin
lanet kirin **1.** jê re beddua kirin **2.** ji hafê avêtin
lap **1.** tam **2.** pir
-lap kûr gelekî kûr
laper rûyekî kaxezê
lapûşk **1.** pençe **2.** kulab
laq goştê jar
lar [I] 1. bê dê **2.** êwirgehe ga û gamêşan; tewle
lar [I] xwar
lar bûn xwar bûn
lareş cureyekî nexweşiyan e
lar kirin xwar kirin
lasar 1. baldar **2.** înadkar
lasayî qulebî, sexte
lasayî kirin teqlîd kirin, sextekarî kirin
laser sêlav, lehî, lêkend
lask saq, bist
laş beden, term *"**laş** laşê mêşê, deng dengê gamêşê"
laşe **1.** kelax **2.** goştê mirdar *"**laşe** li ku derê, qijik li wê derê"
laşgiran **1.** canazar, xwerenedîtî **2.** pêgiran
lat **1.** zinarên meht; teht **2.** parçe **3.** coya mezin
-lat ajotin **1.** sohbet kirin, galegal kirin **2.** bi axaftinê dem bihurandin
latik **1.** kevirê biçûk **2.** kerdî
lava **1.** dua **2.** tika, rica
lavakar **1.** duakar **2.** kesê ku tika û ricayê dike
-lavakarê nefsa te me ji nefsa te re dua dikim
lava kirin tika kirin, rica kirin
lavayî lava
lavij **1.** newayên dînî; beyt **2.** stran
law kur *"bav çi seg be, dê **law** jî ew seg be"
lawan jiyana di nav têkberên bedew de
lawaz **1.** hejar **2.** zeîf
lawazî **1.** hejarî **2.** zeîftî
lawik kurik
lawir rawir
lawlaw laflaf
lay/layen **1.** tûş/dûş **2.** alî **3.** teref, ta
layengîr **1.** terefgir **2.** tagir **3.** alîgir
layîq **1.** munasib **2.** bikêrhatî
layîq bûn **1.** munasib bûn **2.** bi kêr hatin
laylac **1.** çavçil û silek

2. tezepêkhatî
laylacî 1. silektî **2.** teze-dîtîtî
lazim 1. pêwist **2.** bikêr-hatî
lazim bûn 1. pêwist bûn **2.** bi kêr hatin
lazimî hewcetî, pêdivî
lazût cureyekî zadê ku jê rûn tê bidestxistin û wekî gênim jî tê bika-ranîn; garis
lebat 1. tevger **2.** bizav, hereket *"sibat **lebat,** kewanî li nava malê ma mat"
lebatî *(r)* hevoka ku kirarê wê karî bi xwe dike
lebikandin/dilebikîne /bilebikîne 1. kirin zo-rê, li qaqa reş asê kirin **2.** feşilandin
lebikîn/dilebike/bilebi-ke 1. ketin zorê, li qaqa reş asê bûn **2.** feşilîn
lebitandin/dilebitîne/ bilebitîne 1. bezandin **2.** leqandin, livandin
lebitîn/dilebite/bilebite 1. livîn **2.** leqîn **3.** bezîn *"barê kerê çiqas giran be, guhên wê **dilebitin**"
lebûdî livajen
lec 1. devjenî **2.** nîqaş
leflefok çêreya badayî
legan tasa tehtevêlkî ya mezin
legleg cureyekî balin-deyên kovî û lingdirêj a ku bi biharê tên erdên germ, xwarina wan beq, mişk û mar e
leheng 1. egîd **2.** qehre-man
lehik pêvek, îlawe
lehikandin/dilehikîne/ bilehikîne pê ve kirin, lê îlawe kirin
lehikîn/dilehike/bilehi-ke pê ve zeliqîn
lehî sêlav, laser, lêkend *"ava **lehi**yan, da ser ge-liyan"
lehîm bûjena ku hêsin bi hev ve dizeliqîne
lehîm kirin hesin bi hev ve kirin
lehn lan, hêlîna hirçê
lek bûjenên ku ji eslê nef-tê çêbûyî
lekan sola berfê
lekaş sola bênalçe û paşî-vekirî
lekitandin/dilekitîne/ bilekitîne likijandin
lekitîn/dilekite/bilekite likijîn
lele qeyda ku davêjin stû-yên tawanbarên bixeter û hêsîran
lele kirin qeyd avêtin stûyî
lem [I] bistikên petêxan ên li ser rûyê erdê *"din-ya dem e, gavinan petêx e gavinan **lem** e"

lem [II] lehiyên rûbêr
lem [III] lep
lemç milç
lemçelemç milçemilç
lemçelemç kirin milçemilç kirin
lemelem lemper bi lemper
lemelem kirin gotin di devê xwe birin û anîn; mizemiz kirin
lemisîn/dilemise/bilemise **1.** bizdîn **2.** *(çerm)* vekişîn **3.** qutifîn
lem kirin serê tiştekî zot kirin/tûj birîn
lemlate **1.** lûs **2.** girse
lemper [I] sinî, berkeşok
lemper [II] **1.** lehiyên zeryayê **2.** çelq û herka ava boş
lenc xwar û badayî
lencîn/dilence/bilence bi lexerî û giranî meşîn
leng pêgoc, kulek, lingor
lenger [I] hesinê keştiyan ê ku pê erdê lengergehê ve tê girêdan
-lenger berdan *(keştîvan)* gihiştin qeraxê û rawestan
lenger [II] siniya fireh
lenger [III] firokeya fezayî
lengergeh li qeraxa deryayekê rawestgeha ku keştî lê diêwirin
lep **1.** penc **2.** dest *"her şêrek, bi **lep**ê xwe ye"
leplep dengê domdar ê ku ji ketina bêemad tê
-lelepa dêv derketina peyvan bi awayekî beletewş
-lepelepa mêweyan ketina bêemad a mêweyên terixî
lepelep kirin bê emad ketin erdê û raweşîn
lepik lixwekirina destan
lep kirin penc kirin
leq **1.** hej **2.** ziq
leqandin/dileqîne/bileqîne **1.** livandin **2.** lebitandin **3.** hejandin **4.** ziqinandin *"mirov nakeve govendê, heke ketê jî divê xwe **bileqîne**"
leqayî bûn rastî hatin, pergî hatin
leqîn/dileqe/bileqe **1.** livîn **2.** lebitîn
leqleqok tiştê ku di cihê xwe de dileqe û natebite
lerizandin/dilerizîne/bilerizîne **1.** hejandin, leqandin **2.** ricifandin
lerizîn/dilerize/bilerize **1.** hejîn **2.** ricifîn *"an bike û melerize, an jî meke û melerize"
lerz **1.** hej, leq **2.** ricaf
lerzek **1.** hezek, cihe bi herî û gil **2.** ricaf

lerzeta cureyekî nexweşiyan e
lerzok **1.** hejok **2.** leqleqok
leş cendek
-leş kelaştin rewşa cendekekî teselî kirin
leşkelêşî di bijîşkiyê de pisporiya temtêla cendekan
leşker **1.** esker **2.** şervan **3.** pêşmerge *“**leşker**ê Romê ye, nan li ser çongê ye”
leşkergeh artêşgeh
leşkerî **1.** eskerî **2.** şervanî **3.** pêşmergetî
let parçe
letandin/diletîne/biletîne **1.** heytandin **2.** jêre ‘hiş be’ gotin **3.** deng lê birîn û nizm kirin
let bûn parçe bûn
leteme **1.** eyba mezin **2.** teşqeleya herwe **3.** belaya bêpere
-letemeya rûyê dê û bavan şerm û soxiya ku ji kirinên zarokan rastî dê û bavan tê
let kirin parçe kirin
letok aştbûyî û biaqil
leva qisim, par, beş
leva kirin par ve kirin
leven qamûş, qamir
lev piçikîn li hev alîn, wekî gocan bûn
lewaş **1.** nazik **2.** diltenik
lewçe **1.** devçepel **2.** bêrûmet
lewhe çarçive
lewitandin/dilewitîne/bilewitîne **1.** labikandin **2.** qirêj kirin
lewitî **1.** berbad **2.** qirêj *“**lewitî** dora xwe jî dilewitîne, şehitî bîsa xwe jî dişehitîne”
lewitîn/dilewite/bilewite **1.** labikîn **2.** qirêj bûn
lewleb toterîka ku pê bendê satilê dadiliqînin nava bîrê
lewma **1.** lewre, loma **2.** ji ber vê egerê
lexer teral, xêr*(-r)*
lexer teralî, xêr*(-r-)*îtî
leylan serab, revrevk
leymûn cureyekî mêweyên tirş e
lez [I] hereket
lez [II] biecele *“digerî li dewleta **lez**, xwedî ke rez û pez”
-bi lez û bez bi ecele û rev *“bûk anî **bi lez û bez**o, li ser de rez û pezo, şivika malê hê jî ezo”
lezandin/dilezîne/bilezîne **1.** ecele kirin **2.** bezandin, revandin
lezet çêj, tahm
lez girtin **1.** zû kirin **2.** bi ecele tev gerîn
lezgîn kesê ku karê xwe

bi zûyî dike
lezgînî bizûyî, biecele
lê [I] berevajî hevoka navborî; lêbelê, belam
lê [II] baneşana ji bo mêzayan/jinan
lê anîn **1.** peyde kirin, pêk anîn **2.** wergerandin
lê banîn **1.** pê de ketin **2.** kumişîn ser **3.** pê beled bûn
lê belê feqet, lê, belam
lêbezîn lêdan
lêbok melaq, aloş
lêbokî melaqî, aloşî
lê borîn **1.** jê bihurîn **2.** efû kirin, bexişandin
lêç **1.** dererêtî **2.** xulpî
lêçan kesê ku ji rastiyê veqetiyaye
lêçûn xerc û mesref
-lêçûnên malbatê xerc û mesrefên malê
-lêçûnên leşkerî xerc û mesrefên leşkeriyê
lê dan **1.** lê bezîn **2.** lê xistin **3.** rencandin, zecirandin
lêder kesê ku li amûreke mûsîqayî dide
lê gemar dan **1.** dorpêç kirin **2.** gemaro kirin
lê gerîn **1.** lê kolîn **2.** pey ketin **3.** mutale kirin
lê guncîn **1.** bi kêr hatin **2.** munasib bûn
lê hatin **1.** bi kêr hatin **2.** layîq bûn **3.** jê sûdwer bûn *“**lê hat** bazirgan e, lê nehat xwediyê warê wêran e**”**
lê hûr bûn **1.** ponijîn **2.** li ser pokinîn
lêk anîn **1.** li hev anîn **2.** du xeydok li hev anîn
lêkdan [I] pevçûn
lêkdan [II] bihevdana du hejmaran
-xişteya lêkdanê alava ku rênîşandêra pevdana jimareyan e
lêkend sêlav, lehî
lêker *(r)* karê ku di hevokê de tê kirin
lê ketin **1.** lê asê bûn **2.** tê gerîn **3.** îsabet kirin
lê kirin **1.** kinc lê kirin **2.** dîwar jênîn **3.** nav lê danîn **4.** hêrandin *“aşekî bihêle ku tu arvanê xwe **lê bikî**”
lê kolîn **1.** lê gerîn **2.** mutale kirin **3.** lê hûr bûn
lêk ve kirin senifandin
lêlav berfa bibaran; şilope
lêm xweliya narîn a ku piştî lêkendê li qeraxên çeman dimîne
lêmişt **1.** lehî **2.** qirş û qeselê ku bi lehiyê re tê
lê nihêrîn **1.** mêze kirin **2.** dîtin
lê niştin siwar bûn
lênûsk defter
lêp hîle, dek, fend û fût
lê pêçan **1.** lê alîn **2.** lê

alandin

lê pirsîn [I] **1.** pirsiyar kirin **2.** jê pirsîn

lê pirsîn [II] **1.** hal û wext pirsîn, kêfxweşî dan **2.** raya wî wergirtin, pê şêwirîn

lêpok rezîl û riswa

lêqewimî kesê ku tûşî bûyerekê hatiye; mexdûr, mezlûm

lê rabûn bi êş an jî nexweşiyekê ketin

lê re hatin **1.** hîn bûn û bernedan **2.** elimîn û ji xwe re kirin serinc

lê siwar bûn **1.** lê niştin **2.** derketin ser, bazdan ser **3.** gayîn

lê sor bûn **1.** lê hûr bûn **2.** îsrar kirin

lê sor kirin **1.** teşwîq kirin **2.** nav tê dan **3.** niçandin **4.** fîtandin

lêv **1.** goştê li dora dêv **2.** kêlek *"gotina ku bikeve nava du **lêv**an, dikeve nava du gundan"

-**lêva xwe gez kirin** pir ecêb man, heyirîn

-**lêv daxistin** mirûzê xwe tirş kirin

lêvelêv hetanî dêv tijî

lêvlêvî cureyekî nokan e û qelandî tê xwarin

lêvdûdik kesê lêvstûr

lêvşotirk kesê ku lêva wî a jêrîn zêde dirêj e

lê vegerandin **1.** radest kirin **2.** bersivandin **3.** lê asê bûn

lê xebitîn **1.** pê re mijûl bûn **2.** *(da ku bê qedandin)* hewl dan

lê xêr ve anîn şikir kirin

lê xistin **1.** lê dan **2.** kutan *"ker ji **lêxistin**ê re, hesp ji bezê re"

lêzim eqreba, xizim

li *(r)* daçekek e cih û warekî dinimîne

-**li cem** li ba, li hinda *"**li cem** bêaran, her bihar e"

-**li dar e** a niha tê pêkanîn

-**li gel** di gel, ji bilî vê

-**li gel vê yekê** beramberî vê yekê

-**li gor** **1.** li hember **2.** li cem *"**li gor**î makê, golik pak e"

-**li paş** li pişt *"bigire û here, **li paş** xwe menêre"

-**li pey** bi dûv *"ba pê ket, kûçik **li pey** ket"

-**li pêş** **1.** li ber, ne li paş **2.** li hember, li dij *"dost **li pêş** mirovî dipeyive, dijmin li paş mirovî"

lib heb

-**lib û lib** yek bi yek, heb û heb

li bendê man/sekinîn li hêviyê û di raçaviyê de man/sekinîn *"her kes **li**

benda dora xwe disekine"
li ba bûn **1.** berbiba bûn **2.** hejîn **3.** daweşîn *"kaya kevn, **li ba nabe"**
li ba kirin **1.** dan ber bayî **2.** hejandin **3.** daweşandin
li ber gerîn lavayî lê kirin, tika jê kirin
li ber xwe ketin **1.** mehcûb bûn **2.** şerm kirin
li dar xistin **1.** saz kirin **2.** çêkirin
libê! kerem ke!/fermo!
li hev civîn **1.** kom bûn **2.** hatin ser hev
li hev hatin **1.** peyman danîn **2.** sulh kirin
li hev kirin îtifaq kirin
li hev rast hatin pergî hev hatin/leqayî hev hatin
li hev rûniştin **1.** danişîn **2.** mutale kirin
lihevxistin **1.** tevdan **2.** bezînhev
li hêviyê mayîn/sekinîn **1.** li bendê man/sekinîn **2.** raçav kirin, çav li rê bûn
lihêf nivîna ji hirî û pemboyî ya ku dema razanê davêjin ser xwe
lijne **1**. koma lêkolîneran **2.** desteye rêvebiran
likijandin/dilikijîne/bilikijîne **1.** çêrandin **2.** elimandin **3.** karên kirêt lê dan kirin
likijîn/dilikije/bilikije **1.** çêrîn **2.** *(li ser sergoyan)* gerîn
likij hestîkoj
limbîs xortima fîlê ya ku bi kêrî berhevkirina çêreyê û vexwarina avê tê
ling endamê ku ji binê pê dest pê dike hetanî serê kulêmekan tê *"barê serê bêaqil, **ling** dikişînin"
lingçepel lingberevajî *" aqilê sivik **lingçepel** e"
liq **1.** şax **2.** malbend **3.** di artêşê de koma ku ji çar heng û hin yekîneyên pêwist pêk tê
lisf **1.** ser û sîçe **2.** xuyabûna bi temtêla kesekî din de; dilq
liva hiriya berxan
livajen kesê ku ji hiriya berxan kulavan çêdike
livandin/dilivîne/bilivîne **1.** leqandin **2.** bezandin **3**. hejandin
livîn/dilive/bilive **1.** leqîn **2.** hejîn **3.** hereket kirin *"ba neyê, pel **nalivin"**
livlivok hejhejok
lixab gem
lixab kirin gem kirin
lixêz zernîq, zemq
liyan werzişa tîlê

lîhaz hesinekî dirêj û sertûj ê ku ji bo rakirina keviran tê bikaranîn *(aliyekî dixin bin kevirê asê û hêza xwe didine ser aliyê din hetanî ku ew bê wergerandin)*; lom, qerase
lîl **1.** heriya ku ji xweliya nazik çêdibe **2.** pijik
lîlandin/dilîlîne/bilîlîne bi tilîliyan bang kirin
lîlik [I] reşika çêv
lîlik [II] cureyekî darên çolê ye
lîloz beybûn
lîme tîke
lîme kirin tîke kirin
lîmelîmeyî kirin parçe-parçeyî kirin
lîmon leymûn
lînc pêkutî
lînc kirin avêtin bin lingan û perçiqandin
lîrandin/dilîrîne/bilîrîne bi tilîliyan qîjîn
lîre gilêyên sor ên ku ji ber pêvedana bihukan di çermê mirovî de çêdibin
lîs **1.** mels **2.** hêlin **3.** lan *"**lîs** karê mirîşkan, bîs karê mêran e"
lîsîn/dilîse/bilîse **1.** melisîn **2.** nişîn
lîstik **1.** bazî **2.** cergebez **3.** govend *"kesê ku têkeve **lîstik**ê, dê milan jî hilde"
lîstin/dilîze/bilîze **1.** bazî kirin **2.** reqisîn *"bi zikê birçî **nayê lîstin"**
lîstî **1.** bazîker **2.** reqas *"bi xwe **lîstî,** bi xwe de mîstî"
lîstok **1.** pêlîstok **2.** tîtik û vîtikên zarokan
lîtav **1.** herîrêtik **2.** hezge
lîtik xilîtk
lîwa alaya leşkerî
lîwan **1.** gem **2.** îskan
lo! baneşana ji bo nêrzayan/mêran
lod **1.** kom, tomar **2.** gutle, lûs
lod kirin **1.** kom kirin **2.** bi ser hev de anîn **3.** keys kirin, dan ser hev
lok hêştira barkêşanê ya hêrik/mûkurt *"barê bûkan, barê **lok**an"
loke pembo
lom **1.** mizreq, rim **2.** hesinekî rimkî yê ku pê kevirên giran ji erdê derdixin
lome **1.** sitamî **2.** gazinc * **"lome,** an li dû ne an li rû ne"
-lomeya pîvazê li sîrê genî kirin gotin ji ehlê wê re venekirin
lome kirin **1.** gazind kirin **2.** şermezar kirin
lop **1.** kincên stûr **2.** parî, qot

lopik kutilkên ku hin xwarinên din jî dikine navê
loq **1.** şel, tîke **2.** merdane, gurdan
loqandin/diloqîne/biloqîne **1.** bezandin **2.** *(hesp)* loqloqo kirin
loqîn/diloqe/biloqe **1.** bezîn **2.** loqloqo bûn
loqloqo bezeke hespan a ku siwaran aciz dike
lorandin/dilorîne/bilorîne **1.** zêmar ristin **2.** bi şewat stran
lorik hêlekana zarokên viringî *"bûk di sorikê de, dergûş di **lorik**ê de"
lorî newaya nivandina zarokan
lostik cihê bi av û herî
loş nanê lewaş
lotê jina qunek
lotik **1.** hindirik, çirtikavêtin **2.** vîz
-lotik avêtin **1.** hindirik dan **2.** xwe hilavêtin **3.** hîz dan **4.** vîz dan *"diya zavê **lotik davê**, diya bûkê kûkekûk e"
lotikxane cihê xwehilavêtin û cergebezê; reqsxane
lotke navgîneke raguhastinê a biçûk e û li ser avan diçe
lotkevan **1.** ajokarê lotkeyê **2.** masîvanê bi lotkeyê
lotim îkramiye
lowî cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin
-lowiyên ter lowiyên ku nehatine hişk-kirin
lûç **1.** herş **2.** spîkirî
lûç bûn **1.** herişîn **2.** spî bûn
lûç kirin **1.** herişandin **2.** qeşartin
lûdo newaya şivanan a ku pê keriyên xwe diajon
lûl fetrûm
-lûl kirin fetrûm kirin
lûlaq geh, teşk
lûle **1.** quletîn **2.** xortim, borî **3.** di çekan de boriya fîşengê
lûleper kulîlkek e
lûleyî di endazeya boriyan de
lûlekî wekî boriyan
lûlik boriya amanan a ku tê re tiştê avî dirijînin
lûr lîl, pijik
lûs [I] lîs
lûs [II] parta biçûk
lûs [III] şimşat
lûslûsî partpartî
lûslûsî kirin partên biçûk jenîn
lûsik **1.** keçêç **2.** parta biçûk, qûçek giya
lûtke nikilê herî jorîn ê bilindahiyekê; zîrwe
lûtî mêrê qûnek
lûtîtî qûnektiya mêran

M

m/M tîpa şazdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê girtî û difinî ye

ma **1.** qey **2.** tu dibêjî hema wisan e *"**ma** ji mirinê wêdetir tiştek heye?"

-ma bavê te ji bavê xelqê mezintir e? tu çima qîma xwe bi vî tiştê heyî nayînî û zêdebariyê daxwaz dikî?

-ma tu di guhê gê de bûyî? çima heta niha tu li ku bûyî?

macera serpêhatî

macûn **1.** helîse **2.** merhem **3.** dermanê merhemkî

maç [I] di cot de destika ku digirin û pê xeta cot eyer dikin

maç [II] gihandina lêvan bi lêv an dêmên yeka din; ramûsan

-maça jînê *(ji bo bi ser xwe de bê)* pifkirina devê kesê bêhnçikiyayî an jî fetisî

-maça mirinê qîlçikandina xwînmijan di canê yekî de

maçî kirin ramûsan, paç kirin *"destê şêx **maçî mekin**, ew şêx ne Qutbê Razî ye, tac û teylesana serê wî, gişk xebata destê sar û tazî ye"

mad mehde

made tiştê ku di gerdûnê de cihekî digire û baristeya wî heye; darin, bûjen

madek gamêşa mê

maden bûjenên kîmyayî

madenî heyberên ji bûjenên kîmyayî

mader dayik

maderşahî dayiksalarî

maf fermana mîrî ya derheqa kirin û nekirina karan de; heq

mafdar xwedî-heq

-mafên mirovan heqên însanan

-mafê çarenûse heqê hilbijartina rêbazekê

-mafê rewa heqê meşrû

-mafên takekesî heqên şexsî/ferdî

mafnas kesê ku heq û huqûqê dizane
mafxur neheqê ku destdirêjiya heqê xelqê dike
mafxurî rewşa destdirêjiya heqê xelqê
mahir **1.** jêhatî **2.** pispor
mahî hestiyê spî
mahlû malû
maht di lîstikê de dor
-maht kirin lîstik jê birin
mahû **1.** beraza mê **2.** jina bêxîret
mak dayik, dê *"li gor **makê** golik pak e"
-maka derewan kaniya viran
-makedibistan dibistana heta 6 saliyan
-makezagon qanûna esasî ya welatekî
makêş alava parzûnandinê ya mezin
makîne alavên ku mirovan ji bo hêsankirina jiyanê çêkirine û bi hêza gêreba, gaz, agir, nift, tav û destan dixebitin
makûk mekok
mal [I] **1.** holik **2.** xanî **3.** xanûman *"dil meke jina bi mêr, diçe **mal**ê û dike ji bîr"
-mal li mîratan geriyaye xwedî miriye û xelqê jî mîrateya wî xwariye
-Mala Xwedê **1.** Kebeya Şerîf **2.** mizgeft *"**Mala Xwedê** ava be, qirik bi kevokê qayîl nabe"
-malî ava! mala te xana Xwedê! *"kê gotiyê: 'dizo: **malî ava**' "
mal [II] **1.** serwet **2.** milkiyet **3.** sermiyanî **4.** rastmal *"dibêje: 'koro bide **mal**ê min!' ew jî dibêje: 'neyê mala min!' "
mal [III] **1.** di malperekî de rûpela sereke **2.** rûpela aîdî bikarhênerekî
malbat ezbat, aîle
malbavan malbat *"**malbavan**ê bûkê gavan e, qelenê bûkê giran e"
maldar zengîn, sermiyandar *"**maldar,** ji malê xwe ditirsin"
-maldar bûn dewlemend bûn *"mirov deyndar nebe, **maldar** nabe"
male alava seyandina dîwaran a bi gêç, herî û hwd
malekêş seyakar
malêle lomê ku pê giranî tên leqandin
malêz [I] lîstika çavgirtonekê
malêz [II] qirêja gilêzkî
-malêz girtin qirêja gilêzkî pê ketin
malhazirî xwarina ku wê gavê li malê hazir e
malik **1.** holik **2.** beyta helbestê

malikiyet xwedîtî
malinc male
maliq tiştê ku wekî gerestêrkekê di hewa de bê destek sekinî ye
malistin/dimalêze/bimalêze dalêstin
maliştin/dimale*(dimalêje)*/bimale *(bimalêje)* **1.** paqij kirin **2.** gêzî kirin *"bi kevîrê sivik, her kes xwe **dimalêje**"
malkambax malik bi devê kulê de çûyî
malker/malkir kesê ku ji bo başkirina rewşa xwe ya aborî dikoşe
malketî muflis, babidest
malko malkambax
malmezin xanedan
malmîrat **1.** malko, malkambax **2.** malketî
malname kaxeza ku cure û hejmara bûjenên bazirganiyê lê tên nivîsandin
malnişîn karnişîn
malofî sewala ku hînî mirovan dibe û êdî bêtirs di nava malê de digere
malper cihê ku *(ji bo ragihandina zanyarî, nûçe û danûstandinan)* di tora ragihandinê ya navneteweyî *(înternetê)* de qeyd bûye
malû darê meht ê ku li ser erdê cotkirî digerînin
malxezûran xezûrgelan
malxwe **1.** xwediyê malê **2.** rêvebirê kar û barên malê *"mala bê **malxwe** kes nizane ku mezin kî ye"
malxwetî sexbêrî û rêvebiriya malê *"**malxwetî** kete destê kurî, rizqê salekê di carekê de birî"
malxur **1.** malxwe **2.** mîratxur *"heke hat **malxur**ê malê ye, heke nehat qeda li salê ye"
malzarok di zikê nifşê mê de cihê ku zarok tê de çêdibe; pizdan
mam **1.** birayê bavê mirovî; ap **2.** ji bo mirovên mezin peyveke giramîdanê ye *"**mam**o ne li mal e, mala mamo bi galegal e"
maman pispora ku jina ducanî diwelidîne
mambiz karxezal
mamik [I] elameta ku di nav rez, zevî û bîstanan diçikilînin da ku giyandar jê bitirsin û ziyanan nekin
mamik [II] tiştonek, têderxistinok *(wekî: kofiya xezalê, totî newalê-=zîpik)*
mamir mirîşka yek salî ya ku hêj hêk ne kirine
mamiz xezal

mamoste **1.** seyda, fêrker, muelim **2.** di karekî de pispor; ustad *"diya baş, ji hezar **mamoste**yî çêtir e"

mamostetî karê hînkirin û wanedanê

man/dimîne/bimîne **1.** sekinîn **2.** rawestîn

mand pêşeroj, dahatû

mandel derew, şaş, nerêk

mandel kirin **1.** gotin an jî kiryareke nerêk pûç kirin **2.** înkar kirin

mandî westiyayî *"destê **mandî** li ser zikê têr e"

mandî bûn westîn

-mandî nebin *(ji bo kesên ku li ser karekî ne)* ji we re quwet be!

mandî kirin westandin

manek hespê ader

manend **1.** mîna, notla **2.** hinkuf

mang **1.** heyv **2.** meh

-mang girtin rojiya meha remezanê girtin

manga çêlek *"**manga**ya me mir, dewê me biriya"

mangêr alava ku bi ser zeviyên cotkirî dixin û pê kersengan rast dikin

mangêr kirin mangêr bi ser zeviyê gerandin

maqûl **1.** tiştê ku dikeve aqilan **2.** torinê êlekê *"**maqûl**ê kûçikan, tajî ye"

mar cureyekî sewalên xişok, bêpê û jehrdar e *"ecelê **mar**î tê, di nava riyê de diçe"

-marê pêzik **1.** marê pir jehrdar **2.** xedar û xayîn

-mar û mûr lawir û bihuk/heşerat

maravî marê avê

marez raxistek

margestî kesê ku marî pê vedaye *"**margestî**, ji werisî jî ditirse"

margîse cureyekî sewalên ku li gor erdê ku lê ye reng diguhere û dişibihe gumgumokê

margîsk sewaleke ji malbata gumgumo-kan e, çêrmê wê meht û birqonek e

maristan cihê ku mar lê pir in; lana maran

marîjok sewalên bêling ên ku xwe bi erdê re dikişînin

marîs oleder

marlûlk kurmikên heriyê

marmark cureyekî kurmên doranan e

marmasî cureyekî masiyên ku dişibihine maran

marmêlk margîse

marmij **1.** kesê ku jehra marî dimije **2.** bêwijdan **3**. kedxur

mas alava ku pê hespan tîmar dikin

mase textikekî biling e û tiştên malê datînin serê
masî sewaleke avê ye û cureyên wê pir in *“**masî,** di behrê de dibe hût”
masîgir masîvan
masîvan kesê ku bi torê masiyan digire
mast şîrê kelandî yê havênkirî *“dewê ceribandî, ji **mast**ê neceribandî çêtir e”
mastêrik kovik
masûr darikê ku tayekî lê dizîn û ji firêta tevnê re derbas dikin
masûl pilte
masûlke edaleyên lêş; bazû; kezî
maşel dafika masiyan
maşelan cureyekî bayên hênik e
maşik nîskên kesk
maşîn/dimaşe/bimaşe kevn bûn û peritîn
maşot kurmê belçikan
mat şaşwaz, mehtel
mat bûn şaşwaz bûn
matem şîn
mat kirin şaşwaz kirin
mawe dem, muhlet
max [I] merşên malê
max [II] navbera du darên ku avêtine ser banê xênî
max [III] gutle
maxane malxerab
maxda kirêt
maxda bûn kirêt bûn
maxolan kesê ku bi nexweşiya maxolaniyê ketiye
maxolanî 1. cureyekî nexweşiya derûnî ye **2.** xemgîniya kûr û dirêj
mawe 1. heyam **2.** mesafe
mayende tiştê ku mayina wê zêde ye; daîmî
mayepûç kesê îflaskirî
mayepûçî rewşa îflasê; malwêranî
mayî 1. baqiye, serata **2.** ji besiyê zêdetir *“pelên **mayî,** ji yên bihurtî çêtir in”
mayîn/dimîne/bimîne 1. sekinîn, rawestîn **2.** li holê sekinîn *“ga dimire çêrm dimîne, mêr dimire nav **dimîne”**
mayînde mayende, daîmî
may tê kirin 1. mudaxele kirin **2.** dest tê kirin
-maytêkirina navxweyî destdirêjiya dijî karê xelqê yî hundirîn
maytêker 1. tevlêbûyî **2.** destêkirî
maz beranê pêncsalî
mazî/mazû cureyekî daran e
mazîçin kesê ku darên mazî diçine
mazûvan 1. malxwe **2.** mêvandar **3.** mazîçin *“**mazûvanî,** ne karê axa ne”

me [I] cînavka /em/ê ya tewandî
-me pûş kuta ked û emelê me vala çû
me- [II] pêşgira neyîniyê ya ku tê ber lêkerê
meaş mehmiz, mehanî
mebest **1.** niyêt, qesd **2.** armanc
mecal **1.** qudûm **2.** hêza şiyanê **3.** derfet *“heke ecel hat, **mecal**ê nade”
mecaz wateya ku rasterast nehatiye nimandin
mecazî watedariya nerasterast
mecbûr bêgav
mecbûrtî bêgavî
mechûl nediyar
meclis dîwana rêvebiriyê
medeniyet şaristanî
medenî şareza
medenîtî şarezayî
medrese **1.** dibistan **2.** xwendegeha feqîhan
mefa [I] **1.** belaş **2.** bê dirav û bê heq *“li ku **mefa** ye, li wir bav û bira ye”
mefa [II] fayde, behre
-mefa jê girtin jê behreyek wergirtin
mefadar behregirtî
mefer hêvî, omit
meferdar hêvîdar, omitwar
mefsik **1.** kevgir **2.** hesik
meh **1.** mang **2.** her 30 rojên salê *“ji **meh**an û salan, mirov carekî tenê dibe mêvanê xalan”
-meha raborî her 30 rojên rabihurtî
mehandin/dimehîne/bimehîne **1.** tune kirin, ji holê rakirin **2.** binevat kirin
mehane **1.** mehanî **2.** weşana 30 rojî carekê
mehanî destheqa 30 rojên xebatê
meharet pisporî û pîşekarî
mehder **1.** meydan **2.** şefaet **3.** hêwan
mehes alava ku pê hespan tîmar dikin, mas
mehfûr cureyekî kaxetîta bedew e
mehfûrî amanên ji kaxetîta bedew
mehîn hespa mê
mehîr girara dêw
mehkeme saziya darizandin û sezadanê; dadgeh *“**mehkeme**yê, ji kesî re mal nekiriye”
mehmiz destheqa mehekî; mehane
mehne **1.** wate **2.** behane *“**mehne**ya nedayînê: ‘weris, li gêris e’ ”
mehnewî **1.** razber **2.** giyanî, derûnî
mehol mêkut
mehr nikah

-mehr kirin **1.** nikah kirin **2.** li xwe helal kirin
mehrîfet **1.** pîşe û pisporî **2.** zanîn û feraset *"**mehrîfet**a keran, zirîna wan e"
meht **1.** rast **2.** tehtevêlkî **3.** pehn
-meht kirin **1.** rast kirin **2.** pehn kirin *"her kes dewsa lingê xwe **meht dike**"
mejî mêjî
mekat xûgiya çêregehê
mekok di raçandinê de derbaskirina tayî ji firêta tevnê
mekteb dibistan, xwendegeh *"mal, **mekteb** e"
mektûb name
mela **1.** mele, îmam **2.** alimê diyanetê; seyda *"bi ilmê **mela**yî bike, lê bi emelê meleyî meke"
-mela şito melayê sexte yê ku dixwaze bi kum û tizbiya xwe xelqê bixapîne; zirmela, sofiyê sextekar
melatî **1.** îmamtî **2.** alimtiya diyanetê; seydatî
melaje goştikê ku di gewriyê de hêşîn dibe
melaq **1.** riyakar **2.** kesê ku ji hinekan re laloşiyê dike
melavî **1.** biryardarî **2.** xîret **3.** hewl
melavî kirin **1.** biryardar bûn **2.** xîret kirin **3.** hewl dan
melbend [I] menteşe, qulabe
melbend [II] herêm
melbend [III] **1.** bingeh **2.** komele
mele [I] kêzikek e
mele [II] mela
melegan pir girs, şelegan
meleganî mezinahiya bêteşe, şeleganî
meleke şiyan, qabiliyet
meleme bêndera kutayî
melevan sober, avjen
melevanî soberî, avjenî
melevanî kirin soberî kirin, avjenî kirin
melik mîr *"xwediyê sebrê, **melik**ê Misrê"
meliktî mîrîtî
meliqandin/dimeliqîne /bimeliqîne **1.** *(bi awayekî destkarî)* mêwe stewandin **2.** daliqandî hiştin
meliqîn/dimeliqe/bimeliqe **1.** *(mêwe)* di çiqilan ve daliqî man û terixîn **2.** daliqî man
melisandin/dimelisîne /bimelisîne **1.** lîs kirin **2.** keçêç dan girtin
melisîn/dimelise/bimelise **1.** lîs kirin **2.** keçêç girtin *"kêvroşk çiqasî **bimelise,** dê gavek zê-

de lê bikeve”
melkeb selika mezin a girover
melkemot Ezraîl eleyhiselam, melekê mirinê
melkes gêzî, siqayîl
melok gurz
melû gurzên çandiniyê
melûl **1.** xemgîn **2.** derdoyî
memik ber, guhan, hingil
memikdank kinca ku çiçikan dikinê; berdank
memleket **1.** bajar **2.** welat
men pîv
menberahî pîvaneya berahiyê
mend **1.** kaşbûn, **2.** bêqudûmî û bêhêzî
-mend paşgireke ku di dawiya navdêrê ve dizeliqe û wateya xwedîtiyê didê
mendebûr **1.** teral, lexer **2.** qirêj
mendirêjahî pîvaneya dirêjahiyê
mengiranî pîvaneya giraniyê
mengî mane, armanca jiyanî
menî **1.** avika mêran a ku jinê ducanî dike **2.** avika ajalên nêr a ku ajalên mê avis dike
menkûrahî pîvaneya kûrahiyê
menzel jûr
menzîl **1.** mawe **2.** mesafeya kêşa çekê
meqam **1.** nivîsgeha serekan **2.** ziyaretgeha aliman **3.** rê û rêbazên vegotina stranan
meqes **1.** cawbir **2.** hebring
meqsed **1.** mebest **2.** niyêt, meram
mer **1.** bêra rast **2.** pêmer
meram mebest, armanc
meran kulîlka asmînê
meraq hesta hînbûnê
meraqdar heweskarê hînbûnê
merasim dêlindêz
merbend hesinê ku li lingekî hespê dixin û bi singekî ve girêdidin
merc **1.** şert **2.** werz **3.** rayîş
-merc girtin reqabet kirin, ketin pêşbaziyê
-merc sepandin şertê xwe dan qebûlkirin
-merc û peyman şert û ehd
mercname **1.** şertname **2.** rayîşname
merd **1.** comerd, destbelaş **2.** mêrxas
merdan mêkut
merdane [I] **1.** bi destbelaşî **2.** bi mêrxasî
merdane [II] loq, bangurdan
mered pace

merek kadîn
merez kul û nexweşî
merfet derfet
merg giyan
mergonek bangurdan
merheba! bi xêr hatî!
merhebatî xêrhatinî
-merhebatî ji hev birîn têkilî ji hev qut kirin
merhele **1.** ast **2.** rade
merhem dermanê helîsekî/macûnkî
merhemet hesta diltenikiyê *“**merhemet**a ne li cih, merezê tîne”
-merhemet kirin lê şewitîn, guneh pê hatin
-merhemet ket ber dilan hate însafê
merisandin/dimerisîne/bimerisîne **1.** daqurtandin **2.** lê xistin **3.** bêhêz hiştin
meritandin/dimeritîne/bimeritîne **1.** herişandin **2.** birîndar kirin, spîldaxkî jê derbas kirin
meritîn/dimerite/bimerite **1.** herişîn **2.** birîndar bûn *“destê bin kêvir, bikêşî dê **bimerite** nekêşî dê biherişe”
meriv mirov *“**meriv,** bi çiravan diçe delavan”
merivatî mirovatî *“**merivatî** bi baran, hesab bi misqalan”
merixandin/dimerixîne/bimerixîne mexel kirin
merixîn/dimerixe/bimerixe mexel hatin
merî mirov *“**merî,** bi zenga ber diranan têr nabe”
merîk bişkoj, qumçe
merkane derdanka şûşeyî ya bi devik
merkez navend
mer kirin **1.** pêmer kirin **2.** bi bêran rêç kirin
mermer cureyekî kevirên avasaziyê ye
mermî fîşeng, gule
mersef sinî
merş/merşik **1.** raxistina nava malê **2.** bêrkun, ferşik *“gava zarok ket meha şeşan, quna wî dayne ser **merş**an”
mertal **1.** alava ku ji derba şûran pê berevanî tê kirin **2.** alava ku pê berevanî tê kirin
merx [I] cureyekî darên ku zivistanan belçikên wan danaweşin
merx [II] newalên rûbaran
merz cihokên ku li dora zeviyan tên kolandin *(da ku lêkend nekevê)*
merzel gor *“hemû **merzel**ên kêlsipî ne ziyaret in, hemû kesên şaşiksipî ne serdar in”

mesele **1.** arîşe, gelş **2.** mijar, babet
meselok kurteçîrokên watedar û qerfî
mesîlk **1.** newala bêav **2.** rûbarok, newalok
mesqel bûjena biriqandinê
-mesqel kirin **1.** biriqandin **2.** çirûsandin
mesaxtin/dimesêxe/bimesêxe mezaxtin
mesh gerandina destê şil li ser endamê pêçayî
mesh kirin destê şil li ser endamê pêçayî gerandin
mesîl **1.** çemê biçûk **2.** newalên sêlavan **3.** dibûr *“avê vexwe ji kanîesîlan, ne ji **mesîl**an”
mest **1.** serxweş **2.** heyirî **3.** cureyekî solên bênalçe ye
mest bûn **1.** serxweş bûn **2.** heyirîn
mest kirin **1.** serxweş kirin **2.** heyirandin
meş **1.** bez **2.** rêveçûn *“guhên erdê, **meş**a mûriyê jî dibihîzin**”**
meşale çira
meşfen kevirê mirîşotiyê
meşhûr navdar
meşk eyarê ku tê de mastî dikilînin û dikên
meşkale xurcika çermîn
meşkar kesê ku çalakiya meşê pêk tîne
meşq pêşamadehî
-meşqa cengê ji şerekî re amadehiyên pêşîn
-meşq dan hînî karekî kirin
meşrû di çarçiveya helaliyê û qanûnan de; rewa
met **1.** xwişka bavê mirovî **2.** ji bo pîrejinan peyveke rêzdariyê ye *“em çûn mala **met**ê, metê jî çû civatê**”**
metbex jûra aşpêjiyê
methelok gotinên navdar ên kurt û watedar
metirsî fikar, tirs
meterîs kozika cengê
metran popê filehan
mewîj tiriyên hişk-kirî ***“mewîj**a hebanan, ne dixwe ne dide cîranan**”**
mewqî meqam
mewranî daxwaza xwarinê ya li ba jinên ducanî
-mewranî ketin ber *(jina ducanî)* dil bijinandin xwarinekê
mewzî senger
mexel cihê ku sewal lê westa xwe datînin
-mexel hatin *(sewalên çarpê yên ku goştê wan tê xwarin)* veketin, velezîn *“bizin bizin e, berê cihê xwe pêkol dike û paşê **mexel tê”**
-mexel kirin sewal velezandin

mexlûq hemû heyberên ku ji aliyê Xwedê ve hatine afirandin
mexreb serê êvarê
-nimêja mexrebê nimêja tarîbanê
mey şerab, eraq
meya [I] hêstira mê
meya [II] havên, firşik
meyan puxte, gewher
meyandin/dimeyîne/bimeyîne **1**. havên kirin **2.** dawerivandin
meyav ava sekinî ya ku naherike
meydan **1.** hol **2.** hêwan **3.** mezada sewalan *“ji tivingê re nîşan, ji hespê re **meydan**”
-meydan nedîtin firsenda xwestî bi dest nexistin
meyger kesê ku di meyxaneyê de meyê digerîne; saqî
meyîn/dimeye/bimeye **1.** havên girtin **2.** dawerivîn
meymûn qird *“**meymûn,** di çavê diya xwe de xezal e”
meyrok marlûlk
meyter kesê ku hespan hîn dike
meyxane **1.** firoşgeha eraqê **2.** cihê vexwerina eraqê
meyxur eyaş, sermest
meyizandin/dimeyizîne/bimeyzîne **1**. nihêrîn **2.** temaşe kirin **3.** dîtin
mezad sûqa kirîn û firotanê; bazar
mezaxtin/dimezixîne/bimezixîne **1.** bertelef kirin, îmha kirin **2.** dêrz kirin, xerc kirin
mezaxtî mal û milkê serfbûyî; înfaq
mezel merzel *“**mezel**ê keran, zikê gur e”
-mezelê merivan jê dûr be! Xwedê merivan jê biparêze
mezin [I] **1.** girs **2.** bilind *“astenga **mezin,** li derê mala mirovî ye”
mezin [II] **1.** rûspî **2.** serok **3.** pêşengên gelekî *“bi ya **mezin**an bike, wan cejnek berî te xwarine”
mezinahî **1.** girsî **2.** bilindahî *“aqil ne ji **mezinahi**yê ye, ne jî ji biçûkahiyê ye”
mezin bûn **1.** girs bûn **2.** bilind bûn **3.** gihiştin, stewîn
mezintî mezinahî *“biçûk biçûktî, mezin **mezintî**”
mezlûm kesê ku zilmek li sêrî hatiye kirin
mezr **1.** dûgel, dewlet **2.** welat **3.** sazî

-**Mezra Botan** Dûgela Botiyan **2.** welatê botiyan, Navçêmk
mezran afiran, sazkirin
mezrandin/dimezrîne/bimezrîne **1.** afirandin **2.** çêkirin
mezrandî **1.** afirandî **2.** çêkirî
mezrîb **1.** newala ava lêkendê **2.** şirotan
mê **1.** sewala ku avis dibe, dizê an jî hêkan dike **2.** navdêra ku wekî mêza hatiye pejirandin *“bila **mê** be, şîr qismet e**”**
mêbaz kesê ku bi namûsa jinan re dilîze
-**mê bûn** ji nêrtiyê ketin
mêhîn **1.** mêza **2.** tiştê ku mêzatiya wê li pêş e
-**mê kirin** **1.** ji mêraniyê xistin **2.** xesandin
mêj **1.** kevin **2.** rabihurtî
mêjî **1.** endamê ku di seriyan de ye û giyanewer bi wî karên xwe bi rê ve dibin **2.** hiş, aqil *“**mêji**yê sivik, barê giran e**”**
-**mêjî şêlî kirin** **1.** *(ji ber temenê dirêj)* hiş negerîn û bûyer bi bîr neaîn **2.** gêj bûn
mêjîkok **1.** mêjiyê biçûk **2.** parçeyê navendî yê ku kombersê dixebitîne
mêjû roj û dema ku bûyer qewimiye
mêjûnas kesê ku roj û demên rûdanan nas dike
mêkew kewa mê
mêkut mîrkut
mêl **1.** hesta ber bi tiştekî ve **2.** xwarbûna ber bi aliyekî ve
mêldar **1.** berwar **2.** heweskar
mêlede **1.** meşale, şemal **2.** çira
mêlak kezeb
mêr **1.** mirovê nêr **2.** wêrek *“axa jin û **mêr**an, ji hev e”
-**mêr ser re heram e** lehengê herî qenc e
-**mêrê kulê** ruhistînê stûbir; celad
-**bi mêr kirin** *(jin)* bi mêrekî re zewicîn, şû kirin
mêrandin/dimêrîne/bimêrîne **1.** nîşan dan **2.** pêşandin
mêranî **1**. egîdî **2.** nêrtî *“**mêranî,** ne karê her kesî ye**”**
mêrg erdê ku çêreya wê tê çinîn; çêregeh
-**mêrg û çîman** **1.** gulzar **2.** seyrangeh
mêrgdirûn giyaçinîn
mêrik mirov
mêrkok **1.** qelsemêr **2.** şindokê mêran
mêrkuj **1.** qatil **2.** kujer **3.** kuştox *“destê te, ne

destê **mêrkuj**an e”

mêrxas xasmêr, egîd, wêrek *“**mêrxas**, mêrxasan nas dikin”

mêrxasî egîdî, wêrekî *“**mêrxasî** deh e, yek jê zor e û yên din fen in”

mêrxwaz jina ku dilê wê bi guhneliyê heye

mêş [I] 1. cureyekî heşeratên firinde ye **2.** moza hingiv *“hespê piştkul, bîna **mêş**an ji dûr ve hildike”

-mêş lê diterişe ewqas şimşat e ku mirov nikare xwe li serê bigire

-mêşan çav derxistiye ewqas belengaz e ku nikare berde mêşan jî

mêş [II] arasteka çekan

-mêşa tivingê 1. nikilê ku bi serê lûleya wê ve ye **2.** çapa lêxistina tivingê

mêşereşk mêşa reş a nav malan

mêşin mih *“deriyê kozê vebe, berx ber bi **mêşin**ê û kar jî ber bi bizinê direve”

mêşkuj alav an jî dermanê ku qira mêşan tîne

mêşlok 1. bihuk **2.** malbata bihukan

mêtin/dimêje/bimêje 1. hilçinandin, veçinandin **2.** dalêstin *“berxê jîr, du makan **dimije**”

mêtingeh cihê ku terş û talanê wê tê kirin; zorxane

mêtinker kêse ku xêr û bera welatekî bi neheqiyê dixwe; zordar

mêtûlke rişk

mêvan kesê ku li maleke biyanî bixwe, vexwe û binive; misafir *“gava **mêvan** tên, rizqê xwe jî bi xwe re tînin”

mêvanî mêvandarî, misafirî *“here **mêvani**ya dijmin jî, lê çekên xwe ji bîr meke”

mêvandarî kar, rêz, berhevî û xizmeta ku ji bo mêvanan tê nîşandan; misafirperwerî

mêvanperwer kesê ku mêvanan baş mazûvanî dike; misafirperwer

mêvanxane cihê hewandina mêvanan; misafirxane

mêw dara tiriyê

mêwe berên daran; fêkî

mêwij 1. tiriyên hişkkirî **2.** qax

mêxik qurnefîl

mêze 1. awir, nêrîn **2.** çêj **3.** depekî rast ê ku li ser pêpikan qayîmkirî ye, li serê xwarin,

nivîsandin û hwd tê kirin; mase

mêze kirin meyzandin

mêzer pûşiya serê jinan

mêzîn alava giranîkêş

micêrk 1. murîdê şêxekî **2.** miçewr

micik di pêkanîna karekî de cidiyeta mirovî

micwer rengê hêşîn ê tarî

miçandin/dimiçîne/bimiçîne 1. *(çav)* damilandin **2.** *(çav)* qurçandin

miçekçek çîçik, xeml, arastek

miçekçekî çîçkirî, xemilandî, arastî

miçewr xizmetkarê saziyên dînî

miçêj mizêc, îştah

miçilge 1. mijar, babet **2.** angaşt **3.** merc

-ketin miçilgeyê ketin mercê

miçiqandin/dimiçiqîne/bimiçiqîne 1. *(herka tiştê avî)* asteng kirin **2.** *(tiştê avî)* ji binî ve ziwa kirin

miçiqîn/dimiçiqe/bimiçiqe 1. *(herka tiştê avî)* biriyan, asteng bûn **2.** *(tiştê avî)* ji binî ve ziwa bûn *"kanî jî bêxwedî bimînê, **dê bimiçiqe"**

miçirandin/dimiçirîne/bimiçirîne 1. ji merhebetiyê re dest dirêjî yekî kirin **2.** damilandin

miç kirin *(çav)* girtin, damilandin

miço zarokê biçûk

midas sol, pêlav

mifa sûd

mifadar kêrhatî

mifte [I] kilîl

mifte [II] herwe, bêdirav

miftexur herwexur

mih peza mê, hevsera berên *"ne ji fesadan be, gur û **mih** dê bi hev re biçêrin"

mij 1. moran, çem **2.** dûyê ku dadikeve der û dorê *"sal **mij** e, kodik tij e"

mijandin/dimijîne/bimijîne dan hilçinandin û vexwarin

mijane di makîneyan de baskê ku giraniyê dikêşe; baskêş

mijang bijang

mijawî rewşa hewayê ya ku mijê her der rapêçaye

mijîn/dimije/bimije hilçinandin û vexwarin

mijar babet

mije tam û bêkêmasî

mijok cureyekî çêreya zeliqok e

mijûl kesê ku bi karekî re dibile

mijûl bûn 1. pê bilîn **2.** pê re eleqedar bûn

mijûlî eleqedarî

mikemik dengdana bizinan

mikemik kirin *(bizin)* deng dan

mikur **1.** nas **2.** aşkera

mikur hatin kirina xwe eşkere kirin

mil **1.** endamê ji destan hetanî pîlan **2.** alî

-mil dan ber **1.** qebûl kirin **2.** bi cih anîn

-mil kirin rakirin û dan ser navmila xwe

milç dengê devşepilandin û maçkirinê

-milç çûn destan rahiştin destan û ramûsandin

milçemilç **1.** ji ber xwarinê û vexwarinê şelpeşelpa dêv **2.** ji ber ramûsanê şelpeşelpa lêvan û cihê ramûsandî

milçemilç kirin *(dev)* şepilandin

milet gel, xelq *"here nav **milet**an, bigire jê adetan"

milk **1.** rastmala ji erd û avahiyan pêkhatî **2.** hukimdarî *"ji **milk**an aş, ji hacetan simtiraş, ji mêran mêrê ku dike hesabê pêş û paş"

milkiyet **1.** hemû heyiyên kesekî **2.** malê ku bi binecihî aîdî kesekî ye

milpêç kinca gerdenparêz; kefî

min awayê tewandî ê cînavka /ez/ê

-**min sîr nexwariye ku bêhn ji min bê** min kirêtiyek nekiriye ku bê pêşiya min

mindal zarok

minet **1.** sehm **2.** tirs û xof *"hestiyê bê **minet**, çêtir e ji goştê bi minet"

-mineta te li kaşê han! fermo çi di dilê te de derbas dibe bîne zimên!

minho **1.** riwayet **2.** salix

minminîk perperok, kerkene

minminok kesê ku di kiryar û bizavên xwe de hêdî ye

miqate **1.** serwext **2.** baldar

miqate bûn **1.** lê xwedî derketin **2.** parastin

miqawe cureyekî kaxeza stûr e

miqilk **1.** tawe **2.** boçesêlîn

mir qureyê mirûztirş

-xwe mir kirin bi mirûztirşî xwe qure kirin

mirar **1.** sewala ku negihiştiye ber kêrê **2.** miriyên ji sewalên ku goştên wan nayê xwarin

miraz xwezî *"dilê bi xezeb, nagihêje tu **miraz**an"

-miraz di çavan de man

xweziya dilî bi ser tu armancê ve nebûn
mirc kerane
mirç milç
mirçemirç milçemilç
mirçemirç kirin milçemilç kirin
mirdar **1.** heram **2.** qirêj û kirêt
mirdal **1.** mirdar **2.** kesê bêqedr û çepel *“gotin ji **mirdal**an, sipî ji qerpalan”
miremir dengê ku gotin jê nayê fehmkirin
miremir kirin **1.** *(bi awayekî ku tê nayê gihiştin)* axaftin **2.** ginegin kirin **3.** *(seg)* girê xwe anîn
mirêk awêne
mirês îhtişam
mirin [I] **1.** candan **2.** fewt **3.** riya çûnehatê *“rê riya **mirin**ê be jî, tu her li pêş be”
mirin/dimire/bimire [II] **1.** çûn ser dilovaniya xwe **2.** ji giyaneweriyê veqetîn
mirisandin/dimirisîne /bimirisîne **1.** perç lê daxistin **2.** fors lê şikandin **3.** çivî lê sist kirin
-guh lê mirisandin pir kutan
mirisîn/dimirise/bimirise **1.** bêmirês bûn **2.** qirik lê miçiqîn û zibilîn
mirî **1.** candayî **2.** bêgiyan *“**miri**yê di gorê de, jê nayê şermkirin”
-mirî kenandin pir qerf û qeşmerî kirin
mirîçok kesê sist, xav û lawaz
mirîd/murîd tobedarê li ber destê şêx, xwedênas û çakan ê ku li ser riya wan herdem di xilwe û nizayan de ne
mirîşk heywaneke bibask a kedîkirî ye *“beza **mirîşk**ê, heta ber kadînê ye”
-mirîşka kesî ji xewê ranekirin tu kes ji xwe nexeyidandin
-keçêça mirîşkê kurika mirîşkê
mirok her tiştê ku dawiya wî mirin e
mirov însan *“çiyayê bêgul, wek **mirov**ê bêdil e”
mirovahî însanetî
mirovatî mirovahî *“**mirovatî** germegerm, dijminatî nermenerm”
mirovdost bihîstyarê erkên însanî
mirovperwer însanperwer
mirovxur kes û sewalê ku xwarina goştê mirovan rewa dibîne
mirûç moçik
mirûz **1.** sikûm, sîma **2.**

gêwil
mirûztirş 1. rûpirçî **2.** bêgêwil *“hevalê xwarinê, her tim **mirûztirş** e”
mis mîs
misab alava ku solpêkirinê hêsan dike
misas rim
miselet qiraskê sêrî
-miseletî serê yekî bûn bûn qîra reş û pê ve zeliqîn
misêwa 1. daîmî **2.** bi berdewamî; hemasa
mishef navekî din î Qurana Pîroz e
misîn derdana avê ya bilûlik
misk bêhneke xweş e û ji qirguliya askê tê derxistin *“kûsî, **misk**ê naxwe”
-misk û enber du bêhnên xweşik in
miskan kaniya ava madenî ya tahmsarkî
misoger 1. bîmekirî **2.** pêwist **3.** îcbarî **4.** kar an jî kiryara ku guman tê de tunebe; teqez
misogerî pêwistî
misoger bûn *(gotin an jî kiryar)* guman tê de neman û sed der sed hatin cihê baweriyê
misoger kirin piştrast kirin, dabîn kirin
mist 1. kulma mirovî ya miçandî **2.** kefedest, felqedest
-mist dan miz dan
mistek gezo
mişag [I] xortê çeleng î bikêrhatî
mişag [I] kesê ku bi destheqekê dixebite
mişar alava birînê; birek
mişe [I] heqdest
-mişeya kêmtirîn heqdesta hera hindik
mişe [II] zêde, gelek
-mişe bûn zêde bûn
mişefil hendef
mişepere riba
mişexur kedxur
mişext 1. firar **2.** penaber **3.** revok
mişexte tarawgeh
mişextî penaberî
mişext kirin 1. koçber kirin **2.** şandin tarawgehê
mişeyî hebûn û lawanî
mişk cureyekî ajalên ziyandar e *“**mişk** çiqasî axê bikole, bi serê xwe de dike”
-derê ku mişkan jî mala wî terikandine êdî tût û rût maye û kes pê nasitire
mişkane barimte, gerew
mişmiş arûng, zerdelî
mişmişî rengê arûngê
mişt tijî *“ji yê kor re gotine: tu çi dixwazî?; goti-

ye dinyayeke **mişt** ronî**”**
-mişt û dagirtî tijî û qûç
-mişt kirin heta dêv dagirtin, heta dêv tijî û qûç kirin
miştax tiştê di heman rêzê de
miştaxe bêndera hişkirina tiriyan
-bûn miştaxe li her derê pir zêde bûn
miştaxan werza hişk-kirina tirihan
miştin/dimişe/bimişe maliştin
mişûr **1.** zehmet **2.** zûrî
-mişûr xwarin **1.** zehmet kêşan **2.** zûrî dîtin
mit [I] çiqilên biçûk
mit [II] **1.** bêpêjn **2.** bêdeng **3.** kesê ku nabihîze
-mit man mehtel man, bêpêjn man
mitale kirin *(li ser babetekê)* ponijîn
mit bûn bêtevger di cih de sekinîn
-mitbûna zivistanê tevza ku dikeve cendekê hin ajalan û zivistanê di xewê de dimînin
mitêl lihêf
mitî bêdengî
mit kirin xwe ker kirin *(dengê xwe nekirin)*
mitmayî mehtel, bêpêjn
mitrib **1.** stranbêjê dawetan **2.** qereçî *“**mitrib**an gotiye: ‘ji ufara bênderan nebûya, me dê jî cotkarî bikira’**”**
mitribî **1.** stranbêjiya dawetan **2.** qereçîtî *“hebe erebî ye, tunebe **mitribî** ye**”**
mix bizmar
-mix kirin bizmar kirin
mixabin cihê daxê ye ku
mixmaz qemçik
mixrik hevrik, reqîb
miyaw dengê pisîkan
miz [I] mişe
miz [II] tahmxweş *(tahma tirş û şirîn têkilhev)*
miz dan dest ser gerandin û tev li hev dan
mize xwarinên sivik ên meyxuran ên ku digel meyê dixwin
mizemiz devgerî
mizemiz kirin **1.** gotin di devê xwe de birin û anîn **2.** rastî veşartin
mizgetf **1.** camî **2.** mescîd *“heke xêr li malê here, ne hewceyî **mizgeft**ê ye**”**
mizgîn xeber û bûyera kêfxweşî û dilgeşiyê
mizgîndan agahdarkirina bi xeber û rûdaneke kêfxweşiyê
mizûr karmendê gumrikê
mî mih *“**mi**ya xerîb, li rexê keriyî mexel tê**”**

mîheng eyer
-mîheng dan eyer kirin
mîhrîcan **1.** cejna havînê **2.** bernameya pêşangeh û civînên komelî **3.** *(di kurdiya kevn de)* roja ku mirî ji nû ve candar dibin, roja qiyametê
mîhrîgan payîz
mîhrîvan bexşende
mîl mendirêjahiya cîhanî ya ku pê maweya di navbera du xalên erdnîgarî de tê pîvan
mîjo têjika ku çi guhan têkeve ber dimije
mîmar endazyar
mîmarî endazyarî
mîna [I] wekî, notla, fena *"bixwe **mîna** mêran, rabe mîna şêran"
mîna [II] xuya
-mîna bûn xuya bûn
mînak **1.** nimûne **2.** wekok
-wekî mînak ji bo nimûnetiyê
mînandin/dimînîne/bimînîne çend tişt anîn astekê û hemû wekî hev kirin
mîntan **1.** kiras **2.** qutik
mîr **1.** kesê rêveberiya deverekê dike û li payetextî rûdine; emîr **2.** serokê êlekê **3.** key *"**mîr** jî dimire, evdal jî dimire"
mîrala **1.** serheng **2.** fermandarê herêmekê
Mîran Bircê Mêzînê
mîrate kelepor, mîras
mîrav berdestî û pêgirtiyên mîrekî
mîrek serek
mîrekî pergala rêvebiriyê ya ku di destê mîrekî de ye
mîrgeh dever an jî welatê ku rêvebiriya wê mîrnişînî ye
mîrî dezgeh, kar, mal, erd û hwd yên ku girêdayî mîrgehê ne
mîrkut mêkut, çakutê mezin î darînî *"li deriyê kesî mexe bi tiliyan, bila kes li deriyê te nexe bi **mîrkut**an"
mîrlîwa mîrala
mîrnişîn mîrek
mîrnişînî **1.** emîrtî **2.** serokatiya êlekê **3.** keyanî
mîro mûrî, gêrik *"ecelê **mîro**yî tê, çeng pê ve hêşîn dibin"
mîrza **1.** kurê mîr **2.** esîlza, torin
mîs madenê ku jimareya wî ya atomî 29, giraniya atoma wî 8.95, kurteya wî ya latînî *Cu* ye û di 1084 dereceyan de jî dihele
mîsger pîşekarê alavên mîsîn

mîsgerî pîşekariya alavên mîsîn
mîsîn alav û amanên ku ji mîsê hatine çêkirin
mîstanik cureyekî nexweşiya çêrmî e
mîstanikî endamê şeliqî
mîstin/dimîze/bimîze mîz kirin *"adarê kêrguh sibehan xwîn **dimîze,** nîvro xwe davêje ber siya darê"
Mîweganan Kelûya Şêrî *(21'ê Tîrmehê-20'ê Gelawêjê)*
mîz aviya ku ji mîzildankê derdikeve *"**mîz**a mişkî, ji êş re kar e"
-mîza wan ne zelal e hin xiniziyên wan ên veşartî hene û lewre teletel/tirsetirs digerin
mîzdank mîzildank
mîzildank di lêş de endamê ku aviyên bêkêr dicivîne hev û bi riya endamê zayendî valayî derve dike
mîzkêş lûleya ku mîzê veder dike
mîz kirin aviya mîzildankê berdan derve
mîzok kesê ku nikare mîza xwe bigire û di bin xwe de berdide; kelemîzokî
mîztin/dimîze/bimîze mîz kirin
moçe hêstira mê; meya
modine çapa lûleya tifingê
mohr alavake biçûk a ku nav û navnîşana mirovî an jî cihê karê mirovî tê de kolayî ye û li şûna şanenavan li kaxezan tê xistin û wekî nîşaneya fermîtiyê tê pejirandin *"zor dizane û zêr dizane, devê tivinga bi **mohr** dizane"
mohr kirin 1. nîşaneya fermîtiyê lê dan **2.** çespandin **3.** karê qedexe betilandin
mole bûjena ku pê tê seyandin
mon mirûztirş, pirçî
mor mohr
moran ewrê tîr ê ku dadikeve rûyê erdê û bînayî tê de kêm dibe; mij
morî xemla hebhebî ya ku ji şûşeyê hatiye çêkirin, jin di stû, zend û laçikên xwe ve dikin *"**mori**ya biqul, di xurcikê etaran de namîne"
-morî winda kirin li tiştekî pir biçûk gerîn
mostik derdanka ku tê de av, şîr û hwd didine zarokên viringî
moşek cureyekî teqemeniyên giran e
movik herewera ku hesti-

yan bi hev ve dizeliqîne; mefsel, mok
mox mêjî
moxil cureyekî bêjingên ku hûr lê dike
moz [I] cureyekî mêşan e
moz [II] golika dusalî
mozbeş kermêş, zerqîtik
mozik **1.** moza biçûk **2.** golika dusalî *"heke ga bike û bi tenê bixwe, lê **mozik**ê tolik dê çi bixwe?"
moz kirin/dan mozan **1.** ji ber mêşan lotik dan **2.** engirîn û silikîn
mozqirtik mozbeş
mozrîk çîkên ku ji êgir difirin
mucahid kesê ku di riya Xwedê de derketiye cengê
muflan pezkovî
muflis malketî, îflaskirî
muhacir koçber
muhacirî koçberî *"pêncî salî **mihacirî**, ne bi salekê neyarî"
mujikî **1.** teral **2.** qirêj
mukur hatin **1.** rik hatin **2.** nepejirandin *"dizên bîstanan, **mukur tên** zivistanan"
munasib **1.** guncan **2.** layîq **3.** hevaheng **4.** lihevhatî *"Xwedê sêrî dibîne, kumê **munasib** lê datîne"
murîd pêgirtiyê şêxekî *"**murîd**ê ku bi sirekê were û tirekê here, ew tu ne murîd e"
musteqbel ayende, pêşeroj, dahatû
mustesna tiştê derî mijarekê; awarte
mux zanayê zerduştiyan
muxalif dijber
muxbêd mux
muxtar keya
mû pirç *"keda helal dibe **mû** lê naqete, keda heram bibe weris jî diqete"
-mû jê şaş nekiriye her du jî di lisfê hev de ne
-mûyê xwe bi ciwanan re qusandin li salên temenê xwe nenihêrîn û bi ber bayê xortan ketin
mûç guhvîtkirina sewalan
-mûç kirin *(sewal)* guhê xwe vît kirin
mûçe meaş, mehanî
mûçilk alava ku pirça bêkêr pê tê rûçikandin
mûçing mûçilk
mûd kîn
mûdî **1.** ezaker **2.** kîndar
mûle herî
mûm keresteyeke ronîkirinê ya ku ji şima û bezî tê çêkirin û pilteyek di navê de ye; find
mûmdank derdana ku mûmê tê de datînin; findank

mûmar kurmê doranan
mûnandin/dimûnîne/bimûnîne hûnandin
mûnîn/dimûne/bimûne hûnîn
mûr bêdengê rûtirş
mûrî mûstang, gêrik
mûrîstan hêlîna gêrikan
mûsîqa newanasî
mûsîqanas newanas
mûsîqajen pisporê newayan
mûşek mêvanê ku bêyî vexwendina xwediyan tê
mûtaw bend û werisê mûyîn
mûyîn [I] **1**. bipirç, bipûrt **2.** ji pirç û pûrtê *"bila dil bi dil be, bila kirasê **mûyîn** li mil be"
mûyîn/dimûne/bimûne [II] mûnîn
mûz fêkiyeke qalikzer û dûvedirêjkî ya ku li erdên germ şîn dibe
mûzî endamê zayendî yê nêrzayan; kîr

N

n/N tîpa hevdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê girtî û difinî ye
na 1. bersiva neyiniyê, dijbera erêniyê **2.** carinan wekî pêşgirekê tê û wateya neyîniyê dide *"giliyê mêran yek e, ya erê ya **'na'** "
nabe ku *(di zagonsaziya leşkerî de)* qedexe *(wek: nabe ku çekên agirber bêsedem bên teqandin!)*
nabînk cureyekî kerdenekan e
naçar neçar
naçarî neçarî
nadan nemerd
nadir tiştê ku kêm caran tê dîtin; degme
nag hêştira mê
Nahid gerestêrkek e
nakok 1. zid **2.** muxalif, dij
nakokî 1. tezad **2.** muxalefet, dijayetî
nal hesinê ku li binê simê ker û hespan dixin
-nal kirin 1. nal bi simên sewalan ve mix kirin **2.** nal ji binê simê vexistin *"hêştir **nal dikirin**, rovî çû û got: 'pe pe"
nalan zarîn
nalandin/dinalîne/binalîne 1. zarezar pê xistin **2.** êşandin û wêlewêl pê xistin
nalbend pîşekarê nalkirinê; simtiraş *"**nalbendê** baş, mîroyan jî nal dike"
nalbir firoşkarê alavên avasaziyê
nalbirxane firoşgeha alavên avasaziyê
nalebar 1. dij **2.** berhember
nalenal 1. zarezar, zûrezûr **2.** wêlewêl, kûzekûz, nûzenûz
nalenal kirin 1. zarezar kirin **2.** nûzenûz kirin
nalik şimikên ku binê wan darîn e
nalîk nîvîna stûr a ku li serê tê razan; bincî, binrex
nalîn/dinale/binale 1. zarîn, zûrîn **2.** axîn, kû-

zîn, kûrîn, nûzîn
name [I] peyama nivîskî ya ku ji yekî re tê şandin; reşbelek
-name [II] paşgireke ku di navdêre ve dizeliqe û wateya kaxeza niviskî didê
namedor biryara ku piştî civînekê hatiye wergirtin; giştîname
namerd nemerd
namilke **1.** daxuyanî **2.** danezan
namûs **1.** ifet **2.** tiştê herî pîroz ê li cem mirovî wek welat, ax, jin, zarok û hwd; rûmet *“**namûs** avêtine ber kû çikî, wî jî nexwariye”
-namûs peymal kirin bi zorê ifet û rûmeta yekî şikandin
namzed navzed
nan **1.** xwarineke sereke ya ku ji hevîrê arê genimî û li ser sêla sincirî an jî di tenûrê de tê birajtin, gelek cureyê wî hene **2.** îkram *“av, şûna **nên** nagire”
-nanê tisî bi dêst neketin pir xizan bûn
nan dan **1.** xwarin dan **2.** aş dan
nandar **1.** mazûvan **2.** mêvanperwer *“meriv bi nanekî **nandar**, bi çoyekî mêrxas nabe”
nandank teşt an jî derdanka ku nên dikine navê *“nankor nên dixwe, **nandank**ê jî didirîne”
nandayî **1.** comerd **2.** mêvanperwer *“**nandayî,** birçî namînin”
nanfiroş xwediyê firinê an jî firoşkarê nên
nangir erdê bi xêr û ber
nangiranî xela
nanik cureyekî bîşiyan e
nankor **1.** xayîn **2.** kesê ku qencî û çakiyê zû ji bîr dike; neşêkirandî
nankorî **1.** xayîntî **2.** bêspasî
nankorî kirin **1.** xayîntî kirin **2.** neşêkirandin
nano kesê ku tatêla wî her xwarin û vexwarin e
nanoziko **1**. ne têr ne birçî **2.** xebata ku tenê bi kêrî ziktêriyê tê
nanpêj **1.** kesê ku nên dipêje **2.** aşpêj
naqos **1.** zengil **2.** zengilê dêrê yî ku wextê ayîna filehan diyar dike
-barûya naqosê birca ku zengilê dêrê tê de tê daliqandin
nargîle kokos
narinc malbata mêweyên wekî leymûn, porteqal û hwd

narincî rengê porteqalê
narincok cureyekî teqemeniyên ku bi dest tê avêtin
narîn **1.** nazik û tenik **2.** nerm
narvîn qeder, çarenûs
nas heval û hogirên ku ji dûr û nêzîk ve bi hev re têkiliyên wan hene *"mirov, bi **nas**an digihê xasan"
nasandin/dinasîne/binasîne agehî dan, xeberdar kirin
nasirge ereboka destan a ku pê barên biçûk dikêşin cihekî
nasîn/dinase/binase **1.** zanîn **2.** hay jê hebûn **3.** pê hesîn
nas kirin **1.** zanîn **2.** pê beled bûn **3.** aşina bûn *"hesp, siwarê xwe **nas dike"**
nasname kaxeza ku daneyên di heqê yekî/yekê de dide
nasyar **1.** dost, hogir **2.** hevalbend
nasyarî **1.** dostanî, hogirî **2.** hevalbendî
naşor parçeyek ji rîsê zirav; nex
naşte **1.** birçîtî **2.** xela
-naşteya li ser naşteyê birsa pey birsê
naştin/dinêje/binêje **1.** çal kirin **2.** veşartin **3.** mirî kirin gorê
nator nobedarê bêx; zêrevan
natorî çavdêrî, zêrevanî
nav [I] **1.** mawe **2.** ferqiyet
-di vê navê de di vê maweyê de
nav [II] hundir *"di **nava** salekê de du havîn nabin**"**
-di nav xêrê de bî xêra Xwedê li ser te be
-di nav xwîna sor de gewixîn birîneke xedar girtin û pir xwîn jê çûn
nav [III] agehiya ku tiştek pê tê nasîn û zanîn *"**nav**ê wê Edlan e, ji mêrê xwe re nezan e, ji xelqê re kebaniya bîst û heft malan e**"**
-nav hildan **1.** bi bîr anîn **2.** bi dengekî bilind gazî yekî kirin **3.** navê kesê mirî li yekî kirin
-nav lê kirin pênasek lê danîn da ku pê bê nasîn
-nan nivîsandin ji bo egereke rêvebiriyê navê xwe qeyd kirin
-nav tê dan **1.** teşwîq kirin **2.** niçandin
nav [IV] û nûçik **1.** pênasên ku nirxê yekî/tiştekî dadixîne **2.** leqebên soxkirinê

-nav û nûçik lê kirin jê re navên soxkirinê peyde kirin

nav [V] û nîşan salix û wesfên kes an jî tiştekî; dilq

-nav û nîşan dan **1.** zanîn û agahiyên der heqê yekî de eşkere kirin **2.** îxbar kirin

navbend navber

navbendî dûrî an jî dirêjiya di navbera cihan de

navber **1.** mawe, mesafe **2.** ferqiyet *"di **navber**a şûrkişandin û lêxistinê de pir zeman heye"

navberkar **1.** navbeynkar, kesê ku du kes an jî du koman bi hev tîne **2.** kesê ku nahêle du kes an jî du kom tûşî hev bên

navberkarî **1.** navbeynkarî, lihevanîna du kes an jî du koman **2.** astengkirina aloziya di navbera du kes an jî du koman de

navbernav sernava ku di navbeyna du mijarên cihê de tê danîn

navbir **1.** tixûbê di navberê de **2.** bêhinvedana kurt a di nava dema karî de

navborî **1.** navê ku bihuriye; navhatî **2.** agahiya ku xulekek berê çêlî wê hatiye kirin

navçav **1.** navbera her du çavan **2.** enî

navçe bajarokê bi ser bajarekî mezin ve

navçeng binçeng

Navçêmk Mezra Botan

navdank **1.** navê ku pê hatiye nasîn; kunye **2.** paşnavê ku pê hatiye nasîn; leqeb

navdar bi nav û deng; meşhûr

navdest kesê ji rêzê

navdêr *(r)* navê heyberan

navend cihê ku kar û çalakiyên ramyarî, civakî, çandî û hunerî lê tên birêxistin; merkez

-navenda nûçeyan merkeza xeberan

navendî merkezî

naverast ne li çepê ne jî li rastê tam di çatê de

naverok muhtewa, têxistî

navêş zikêş, hinavêş

navgir qertafa ku dikeve navbera du peyvan *wek: reş**e**ba, ser**an**ser, dan**û**standin...*

navgîn **1.** amûr, alav **2.** alavên raguhastinê ên bejî, avî û hewayî; wasite

-navgina siyasî melzemeyê siyasetê

-navgînên ragihandinê alavên agehdariya girseyî

navik doraneke ku di derveyê zikê zarok û hinek têjikan ve ye, di pizdankê de bi riya wê xwarinê werdigirin û piştî bûyînê tê qutkirin, lê dewsa wê wekî kortikekê dimîne
navîn tiştê ku di navberê de ye
-rojhilata navîn erdnîgariya ku Quds û doraliyên wê nîşan dide
navkêlk newq
navko navenda malê
navlêk 1. şayeseya kirûyekî **2.** navdank
navmal nava malê; navko
navmalî 1. jina ku di kar û barên malê de alîkariyê dide xwediyan **2.** kelûpel û pêdivîyên nav malê *(yên wekî: nivîn, aman, text û hwd)*
navmil cihê ku *(ji aliyê pişta mirovî ve)* dikeve navbera her du milan; serpîl
navneteweyî tiştê ku di nava hemû gelan de tê naskirin; navmiletî, beynemilel
navnêrî di çêreyê de beşa ku bejn davêje û tov digire
navnîşan agahiya ku cih û warê tiştekî nîşan dide
navno bi çêyî an jî neçêyî derketina navê kesekî *"navê gur, **navno** derketiye, roviyî dinya qelandiye"
navpişt ji serpîlan hetanî kovika qûnê
navok navik *"nav hebe, **navok** tuneye"
navran 1. şeqa kincan **2.** navbera her du ranan/lingan
navrêz di nivîsanê de maweya di navbera rêzan de
navroj 1. nîvro **2.** xwarina danê nîvro, firavîn
navsale kesê ku di temenê navîn de ye/40-50 salî ye
navser ger û rastahiya li serê bilindahiyekê; serger
navsere navsale
navteng 1. newq **2.** qûşa zînê hespan
navşalik navran
navxweyî hundirîn
navzed berbijar, berendam
navzik *(ji aliyê hundir ve)* cihê ku endamên hundirîn ên wekî hûr, doran û hwd tê de ne
nawis 1. binanî **2.** mexzena kel û melan
naxêr 1. na **2.** wisa nabe
naxir keriyê dewêr
nayîn/dine/bine 1. ga-

yîn **2.** tecawuz kirin, hiltirandin *"ne **bine** dînan, ne jî qûna xwe bide wan"

naz cilwe, delalî *"**naz,** taca jinan e"

nazdar cilwedar, delalik

nazik **1.** kibar, kaw **2.** tenik

nazik bûn **1.** kibar bûn **2.** diltenik bûn

naziktî **1.** zerafet, kawî, kibarî **2.** diltenikî

naznazok cureyekî gulên ku li ber tavê diçilmisin û di hênikahiyê jî de geş dibin

ne qertafa neyîniyê

ne ... ne qertafa neyîniyê ya dualî *"**ne** bi bezê **ne** bi lezê kes nagihêje mirazê"

neasayî **1.** awarte **2.** derezê **3.** derehiş

nebaş **1.** neçê, nerind **2.** qûnek

nebaşî **1.** nerindî **2.** qûndetî *"ne dijminê nebaşan be, dijminê **nebaşi**yê be"

neban **1.** sewala ku nahêle berxa wê bimije **2.** tor, hîn-nebûyî **3.** axozî **4.** havî

nebanî **1.** torî û ecemîtî **2.** axozîtî **3.** havîtî

nebat hêşinahiya ku li ser rûyê erdê ye; xerat

nebez azad

nebîna kor, nedîtî *"mêr mêr e çi kulek, çi **nebîna**, çi ker e"

nebîrbir koreçemk

nebû îftira

necar kesê ku daran dadiroje û jê alavên malê çêdike; xerat

necirandin/dinecirîne/binecirîne darotin

neçar **1.** bêgav **2.** bêderman

neçarî **1.** bêdermanî, bêgumanî **2.** belengazî, bêgavî

neçê nebaş, neqenc

nediyar **1.** mechûl, nekifş **2.** neaşkera

nedîtek/nedîtî **1.** laylac **2.** çavbirçî *"**nedîti**yan dîtin, di xwe de rîtin"

nedîtbar razber

nefel sêbelg, keta mêrgan

nefer kes

-jûra yekneferî odeya ji bo kesekî tenê

neferma medenî

-saziyên civaka neferma mueseseyên civaka medenî *(ên serbixwe)*

nefilandin/dinefilîne/binefilîne **1.** avêtin **2.** ji ser hişê xwe avêtin

nefî koçberî, qewar, tarawgeh

nefî bûn **1.** koçber bûn **2.** hatin qewirandin **3.** çûn

tarawgehê
nefî kirin **1.** koçber kirin **2.** qewirandin **3.** şandin tarawgehê
nefret heznekirina tiştekî
-jê nefret kirin ji tiştekî hez nekirin
nefs **1.** kesayet **2.** silektî, çilektî *“ji bo **nefs**ê, kete hebsê”
nefsbiçûk **1.** dilnizm, mutewazî **2.** awirşikestî
nefsek silek, çilek
neft aviya ku ji binê erdê tê derxistin, jê ardûyên navgînan û alavên cure-cureyî tên çekirin; zêrê reş
-nefta xam nefta ku hê jî nehatiye veqetandin
neftî şînê tarî
nege îftira
negotî **1.** dernebirî **2.** neaxiftî
neguhêzbar tiştê ku ji cihê wî nayê neqilkirin; dorpêçkirî
neh **1.** hejmara beriya dehan û piştî heştan **2.** jimareya 9’an *“**neh** qencî, tuxtek tirs”
nehberk lîstikeke ku bi neh keviran tê lîstin
nehek **1.** ji neh paran parek **2.** neh rojên beriya eyda qurbanê **3.** rojiya di van rojan de
nehem*(-în)* di rêza nehan de
neheng [I] **1.** egîd **2.** dêw, ûc
neheng [II] cureyekî masiyên girs û biguhan e
neheq **1.** bêheq **2.** ji rastiyê der **3.** bêdad *“**neheq,** lê dikeve tîra Heq”
neheqî **1.** zilm **2.** derî rastiyê **2.** bêdadî *“**neheqi**ya vî destî, ji ya vî destî re namîne”
neheqî lê kirin **1.** mafê wî desteser kirin **2.** heqê wî pêpest kirin
nehên **1.** nepen **2.** derzagon
nehênî **1.** nepenî, nediyarî **2.** derzagonî, derî qanûnan
nehişî **1.** jixweveçûyî **2.** benckirî **3.** dîn
nehişî bûn **1.** ji xwe ve çûn **2.** tevizîn **3.** dîn bûn
nehmandin/dinehmîne /binehmîne li pêşberî yekî tiştek xwarin û jê nedan wî
nehs **1.** kone **2.** şûm **3.** qeşmer
nehs bûn **1.** kone bûn **2.** şûm bûn **3.** qeşmer bûn
nehsî **1.** konetî **2.** şûmtî **3.** qeşmerî
nehs kirin **1.** rû dan **2.** şûm hîn kirin
nehşem roja ku dê tu carî neyê

-îro here û nehşemê were niha here û hêviya xwe ji vî karî yekcar bibire

nehwirandin/dinehwirîne/binehwirîne **1.** miremir kirin **2.** bildebild kirin

nekelî nepijî

neker/nekir **1.** kesê ku ji xwe re tu karî nake; noker **2.** teral *"nekero/nekiro dilkesero, kerewo/kiriyo xwerewo/xweriyo"

nekes bêkesayet

neks **1.** hilm û nefes **2.** parxan

-neks çikîn bêhn çikîn

nelê **1.** netêw, netê, hew **2.** lênehatî

nema **1.** qet, qe **2.** ji wir bi şun de, êdî

-nema dikare ji vir şun de nikare, hew dikare

nemam **1.** çiqilên daran ên ku ji bo çandinê hatine amadekirin **2.** şivikên darîn ku dê bibine dar; şitil

neman **1.** helak bûn **2.** têk çûn **3.** çûn hatenehatê

nemaze bi taybetî, xasma

nemerd **1.** bêbext **2.** necamêr

nemêr **1.** şindokê mêran **2.** mêrê ku endamê wî yê zayendî bi karê xwe ranabe; tirxes *"ê ku got û kir mêr e, ê ku got û nekir **nemêr** e, ê ku negot û kir şêr e"

nemir **1.** mirovê ku xizmeteke mezin dike, navdar dibe û her çiqas dimire jî navê wî her sax li ser zimanê xelqê dimîne **2.** hetahetayê, ebedî **3.** bêpayan

nemrût kirêt

nemrûtî kirêtî

nenas **1.** nezan, nebeled **2.** kes yan tiştê ku mirovî berî niha nedîtiye; mechûl, biyan *"her cihê **nenas**, payê xwe bide xas xas"

nenîk hestiyê nermik ê ku bi serê pêçiyan ve hêşîn dibe û piştî ku dirêj dibe tê birîn

nenîkbir alava ku pê nenîk tên qutkirin

nenok jina ku zarokan nayine

nepak **1.** neçê **2.** qirêjok

nepax tifika hesinkeran

nepayîdarî neberdewamî

nepen **1.** veşartî **2.** nehên **3.** nexuya

nepenî **1.** xwedî-raz **2.** nehênî *"berf di **nepeni**yan de, pere ba pintiyan dimîne"

nepêt **1.** bêsinc û bêtaqet **2.** bêçîn û gawestî

nepijî xav, kal
nepixandin/dinepixîne/binepixîne **1.** perçifandin **2.** pif lê kirin **3.** ba dan ber
nepixîn/dinepixe/binepixe **1.** ba hatin ber **2.** perçifîn
nepox **1.** tiştê ku pif dane ber û perçifiye **2.** pêlîstoka zarokan a ku ba dane ber
neqandin/dineqîne/bineqîne **1.** hilbijartin **2.** ji nav re girtin
neqeb **1.** navbera du tiştan **2.** qul, kun
neql **1.** raguhastin **2.** car, teql
neqliyat karê raguhastina baran *(bejî, deryayî, hewayî)*
neql kirin derbasî cihekî din kirin; raguhastin
neqş **1.** raçandin **2.** moçik *"gotinên pêşiyan, wek **neqş**ên li ser keviran e"
-neqş û nîgar moçik û resm
neran dara tizbiyan
nerasterê neyeksere
nerd cureyekî lîstikên qimarê ye
nerde astengên hesinî yên li dora pêlekan û şanişînan
nerdigan pêlekan
nerît tetbîq
nerîtandin/dineritîne/bineritîne tetbîq kirin
nerîtî tetbîqî
nerm **1.** nehişk, ter **2.** nezivir *"bitirse ji germa germ û mirovê **nerm**"
nermahî **1.** nehişkî, terîtî **2.** nezivirî, xavî
nerme tiştê ku bûjenên sext û zivir tê de tune ne
nermegoşt goştê bêhestî
nermehur hevrazê ku lê kevir û kuçik tunene
nermekuxik kuxika asayî ya ku mirov jê aziyê nake
nermenerm **1.** wexta ku hîn nerm e **2.** bi awayekî ku kes nebîne û nebihîze *"hêsin dikutin germegerm, mêran dikutin **nermenerm**"
nermijandin/dinermijîne/binermijîne bi mizdanê nerm kirin
nermijîn/dinermije/binermije *(tiştek)* bi mizdanê nerm bûn
nermik **1.** nezivir û bêgirnoz **2.** rehet û aramdar
-nermika guh goştê nerme yê li guçê jêrîn î guhî
nermî **1.** nermahî **2.** musamehe **3.** vehelîn *"bi **nermî**, mar ji qulê tê der"
nermînka hêdîka

nerm kirin **1.** rehn kirin **2.** hişkî jê birin **3.** aliyê zivir jê birin *“peyva xweş, keviran **nerm dike**”
nermofis nermok
nermok **1.** bêkêr **2.** bêxêr *“ji pêl û pêlekan metirse, ji nerm û **nermok**an bitirse”
nesax nexweş
neseb silale û esl
nesîb qismet *“**nesîb** çi be, ew e”
nesrîn gula biyanî
nestêle **1.** zarok **2.** xort **3.** kesê girîng
neşmî kesê ku pûte bi her karî dide; bihîstyar
neşmîtî bihîstyariya hemberî her tiştî
neşter kêrika bijîjkiyê ya tenik û pir tûj
neşterger bijîjkê ku pisporiya wî derz, şkestek û endamê leqiyayî ye
neştergerî karê ku neşterger pê radibe
neşterxane di nexweşxaneyan de jûra ku neşterger tê de emeliyatan dike dikin
neşûştî gorgorê gorgor; melûn
net **1.** çune, sifir, *(0)* **2.** betalbûyî, derehesab
-net kirin **1.** sifir kirin, fît kirin **2.** betal hesiban-din, ji hesaban derxistin
netê **1.** hêç **2.** netêw
netêw **1.** nelê, tuneyî **2.** betalbûyî
netewe **1.** gel, milet **2.** xelq
neteweyî têkildarî neteweyekî; miletî
neteweperest kesê ku harê neteweya xwe û hovîtiya dijî neteweyên din rewa dibîne
neteweperwer gelperwer
netîce **1.** akam, encam **2.** dawî, aqibet
-netîce dan **1.** encam dan **2.** bi dawî bûn
netrik xemla zîvîn a eniya jinan
netû **1.** yax **2.** eware
neve keça zarokê mirovî
neveçirk neveya neve û neviyî
nevisî zarokê ji kesekî/keseka din *(ji bo jinê zarokên hêwiya wê, ji bo mêrî zarokê mêrê jina wî yî berê)*
nevî kurê zarokê mirovekî
nevîçirk neviyê neve û neviyî
newa **1.** dengên ahengdar **2.** dengên mûsîqayî
newal cihokên kûr *“av ji çiyan diherike, li **newal**an belav dibe”
newêd **1.** hejmara piştî

heştê û nehan **2.** jimareya 90'î
newêrek tirsonek, ziravqetî
newêrîn tirsîn
newq di lêş de her du kêlekên bêhestî û vala
-newq kiyan/kutan hilkehilk kirin
nex şaxên tayekî
nexasim nemaze
nexifîn/dinexife/binexife **1.** bersojkî bûn **2.** hinav xera bûn
nexş hunera kêşan û çêkirina nîgar û resman li ser kevir, kaxez, pîne û hwd
nexşe agehiyên erdnîgarî ên xêzkirî; xerîte
nexşesazî pisporiya xêzkirina xerîteyan
nexşenîgarî pîşekariya xêzkirina xerîteyan; nexşesazî
next **1.** neqd **2.** qelend
nexuya nediyar, nedîtbar
nexwe wisa ye
nexwende nezanê xwendinê *"kesê **nexwende,** weke dara bê ber e"
nexweş **1.** kesê ku rewşa wî ya tenduristî xera bûye, nesax **2.** neçê **3.** kirêt *"bextê reş, mirovan dike **nexweş**"
nexweş bûn nesax bûn, azî kirin, bi êşekê ketin
nexweşî **1.** nesaxî **2.** nebaşî **3.** kirêtî
-nexweşiya dirmdar êşa ku ji kesekî bêtendurist belavî dorê dibe
nexweşxane saziya tîmarkirina nexweşan
ney amûreke mûsîqayî ya pifkirinê ye; bilûr
neyeksan newekhev
neyjen bilûrjen
neyar **1.** dijmin **2.** reqîb *"ji **neyar**an re, zarê şirîn û pişta hişk"
neyarî **1.** dijminî **2.** hevrikî
neyînî **1.** tiştê ku bersiva wê na ye û ne erê ye; menfî **2.** ramana ku aliyê nebûna tiştekî diangêje
neynik şûşeya ku mînaka mirovî berevajî dike û mirov xwe tê de dibîne; awêne *"xelq, **neynik**a meriyan e"
neynûk nenîk *"filan kes **neynûk** tune xwe pê bixwirîne"
nezan **1.** cahil **2.** nebeled *"ar, ji kesê **nezan** re bar e"
nezanî **1.** cahiltî **2.** nebeledî
nezer **1.** çavînî **2.** çavlêgerandin *"**nezer,** keviran jî diteqîne"
nezer kirin **1.** lê nêrîn **2.** bi niyêta xera lê nihêrîn
nezêk stewr

nezir boraq
-nezir kirin boraq bexişandin
nezok nezêk
nêçîr 1. karê lêgerîn û kuştina giyandarên kovî; seyd, rav **2.** ajala ku seydvan li pey dikeve *"bi tajiyê xelqê, **nêçîr** nabe"
nêçîrgeh qada nêçîrê; ravgeh
nêçîrvan kesê ku li pey kuştin û girtina ajalên beriyê û firindeyan diçe; seydvan/ravker ***"nêçîrvan,** nêçîra xwe nas dike"
nêçîrvanî seydvanî
nêk nîk
nêm kêm û îltihab
-nêm girtin kêm û îltihab girtin
nêr 1. mêr **2.** sewalê bi mûzî **3.** hêşînahiya qamir a ku nayê xwarin *"berxê **nêr,** li ber du makan e"
nêrek navnêrî
nêremê xunsa, jinemêr
nêreng cadûbaz, sîhirbaz
nêrevan pandî, panêr
nêrg 1. hêzdar **2.** tund
nêrgiz cureyekî kulîlkan e *"bi **nêrgiz**ekê bihar nayê"
nêrik qed an jî bistiya ter a giyayên ku tên xwarin
nêrit rewişt û tîtal
-nêrîta civakî rewişt û tîtalên ku civak ji xwe re datîne û dijberê wan tê şermezarkirin; rayîşa civakê
-nêrîta giştî rayîşa ku di nav hemû civakê de tê pejirandin û dijberê wê tê sezakirin
-nêrîta ramyarî rewişt û tîtalên ku rêvebiran pejirandine û dijberê wan ji çavê gelê xwe dikeve
nêrî hevserê bizinê *"karê sêwî, nabe **nêrî**"
nêrîn [I] mêrtî
nêrîn/dinêre/binêre [II] 1. nihêrtin **2.** mêze kirin **3.** dîtin
nêrîz cureyekî xenceran e
nêving 1. li gor her kes û tiştî cih û warê ku lê ye **2.** rayîşa civakê
nêxin mêwij
nêz [I] birçî
-ji nêz de mirin ji birçînan mirin
nêzdemirî kesê ku ji birçînan miriye
nêz/nêzîk [II] 1. ne li dûrê **2.** berdest
nêzîk bûn 1. hatin hindê **2.** li kêlekê rawestin
nicimîn/dinicime/binicime lingîrî bi rê ve çûn; kulîn
niçandin/diniçîne/bi-

niçîne **1.** nav tê dan **2.** temas kirin **3.** bi dest hişyar kirin
niç dengê nepejirandinê
niçeniç dengê domdar ê nepejirandinê
niçeniç kirin bi peyveke nediyar nerazîtî xuya kirin
niçik **1.** di raçandinê de çaviyên ku davêjên firêta tevnê **2.** nik, nikil
niçîn/dinîçe/biniçe **1.** temas lê bûn **2.** kirkirîn
nifaq munafiqtî, durutî *"**nifaq** û îtifaq, li ba hev nabin"
nifir tikaya ji bo ku kesek /tiştek tûşî karesatekê bê *"ez bi duayên te çênebûme ku bi **nifir**ên te jî bimirim"
nifir kirin bedua li yekî kirin
nifrîn nizaya xirabiyê; nifir
nifsî qutikê giranbiha yê ku di bin de tê lixwekirin
nifş nesil, zuriyet, dûm
nifşparêz kesê ku cudahiyê dixe navbera irq, dîn û deveran, xwe ji xelqê berztir û pîroztir dizane
nifşnas pisporê nesla rehek û giyaneweran
niftik kibrît, pîçke
nigran dudil
nigranî dudilî
niha **1.** ne berê ne jî paşê, ev dema ku em tê de ne **2.** *(r)* dema têdeyî
nihan **1.** nehên, nepen **2.** veşartî
nihanî **1.** *(di dema baran û berfê de)* cihê ku mirov bikaribe xwe bi de ber; berqef **2.** avayî *"ewrê sor ê spêdeyan, gazî dike karwaniyan, xwe bidine **nihani**yan"
nihêl erdê ku tê de çal, kort û kêrt hene
nijad **1.** irq, regez **2.** zayend **3**. netewe
nijadkujî qirkirina neteweyekê
nijadperest **1.** regezperest **2.** neteweperest
nijde **1.** êriş **2.** talan **3.** cerde
nijdevan **1.** rêgir û xelqşêlandî **2.** talanker **3.** cerdevan
nijdevanî **1.** rêgirî **2.** cerdevanî **3.** talankerî
nijinandin/dinijinîne/binijinîne bi awayek endazeyî ava kirin; jenandin
nijinîn/dinijine/binijine **1.** ava bûn **2.** hênijîn, pokinîn
nijtin/dinije/binije **1**. qewirandin **2.** bera yekî dan

nik hind, rex, kêlek
nikil 1. bêfila firindeyan **2.** lûtke
nikilreş nexweşiyeke firindeyan e
nikilreşî firindeya ku bi nikilreşê ketiye
nimandin/dinimîne/binimîne 1. nîşan dan **2.** sêwirandin **3.** hewandin
nimêj 1. perestişa misilamanan a rojê penc danan û di hin warên din de **2.** dirozge
-nimêja nafileyê 1. ne nimêja ferzbûyî, nimêja xêrê **2.** di îslamê de nimêja hin danên bixêr
-nimêja qezayê nimêja ku di wextê wê yê diyar de nehatiye kirin
-nimêj kirin îbadeta misilmanan bi cih anîn
-nimêj derbas kirin di wextê wê yê diyar de nimêj nekirin
-nimêj qeza kirin 1. nimêja xwe ya derbasbûyî bi cih anîn **2.** ber kesekî ku nimêj derbas kirine ve nimêj kirin
nimêjkar kesê ku bi berdewamî ji Xwedê re îbadetê dike *"heke **nimêjkar**ek tunebe, pêxasekî bigire û bîne"
nimînandin/dinimînîne/binimînîne temsil kirin
nimînende 1. nûner, temsîlkar **2.** qasidê saziyekê
nimûne 1. mînak **2.** ibret
niqik derince, pîle
niqir kêrtik, girtik
niqirandin/diniqirîne/biniqirîne 1. kêrtik-kêrtikî kirin, girtikgirtikî kirin **2.** tê de cerx vekirin
niqêm cureyekî kevirên giranbiha ye
niqîn/dinique/biniqe axînî kirin, ofînî kirin
niqniqandin/diniqniqîne/biniqniqîne 1. devjenî kirin **2.** belapêşkarî hev bûn
niqre sîtila tehtevêlkî
niqrosk dema ku xew dikeve çavan û serê mirovî xwar dibe
-niqrosk hatin hênijîn û stû di aliyekî de xwar bûn
niquçandin/diniquçîne/biniquçîne 1. niçandin **2.** quncirandin
niqut dilop, çilk
niqutandin/diniqutîne/biniqutîne dilopandin, çilkandin
niqutîn/diniqute/biniqute dilopîn, çilkîn
nirên dengê miremirê yî dirindeyan
nirîn/dinire/binire *(dirindeyên mînanî şêr, pi-*

ling û hwd) miremir kirin

nirx 1. biha **2.** qedr

-nirxên mirovahiyê yên gerdûnî her tiştê ku her kes giramiyê jê re digire

nirxandin/dinirxîne/binirxîne 1. bihanameya kel û pelan danîn ser **2.** erênî û neyîniya mijarekê destnîşan kirin; dahûrandin **3.** ferisandin

nişdar bijîşkê şkestekan; cerah

nişdarî bijîşkiya şkestekan; cerahî

nişêt nîşane, elamet

nişirîn/dinişire/binişire 1. bişkuvîn **2.** pizirîn

nişîn/dinişe/binişe niştin

nişîngeh niştingeh

nişîv 1. xwar **2.** nizm **3.** jêr

nişmî neşmî

niştecih akincî, şênî, dêman

niştiman 1. memleket **2.** welat *"**niştiman** bi çekan tê vegirtin û bi çekan tê standin"

niştimanperwer hezkiriyê welatê xwe

niştin/dinişe/binişe 1. rûniştin **2.** bi cih bûn **3.** lê danîn *"ji hespê daket, li kerê **nişt**"

niştingeh cihê ku mirov lê îqamet dike

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [I] 1. kesek lê dan telandin **2.** payandin, dan raçav kirin

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [II] *bi tiştekî tûj)* dar neqişandin û li serê tiştin nivîsandin

nitirandin/dinitirîne/binitirîne [III] 1. xemilandin **2.** arastin

nivan 1. mêvan, misafir **2.** rêwî

nivandin/dinivîne/binivîne 1. bi xew re kirin **2.** awilandin

nivistin/dinive/binive 1. nivîn, pal dan, razan **2.** telexewî bûn

nivişt kaxeza ku dua lê tên nivîsandin û di cihekî de tê daliqandin; hemayîl, bazbend

niviz nizm *"cihê bilind, ji mirovê **niviz** çêtir e"

nivîn [I] cihê ku li ser tê razan

nivîn/dinive/binive [II] nivistin

nivîs 1. xet, mextût **2.** di mijarekê de derbirina nivîskî

nivîsandin/dinivîsine/binivisîne 1. xet kirin **2.** bi tîpan xêz kirin

nivîsgeh 1. cihê ku kar û

bar lê tên gerandin **2.** kargeha ku kar û barên nivîsan lê tên gerandin

nivîsîn/dinivîse/binivîse nivîsandin

nivîskar 1. kesê ku berhemeke nivîskî çêkiriye **2.** kesê ku bi tîpan tiştin xez kirine

nivîskî kitêbî, ne devkî

nivîşk rûnê nû yê mastê kiyandî

nivîşkan kesê ku hin endamên wî bi nîvî nîvî dixebitin; nîvco, kêmlebat

nixamtin/dinixême/binixême nixumandin

nixav kûrik, pifik

nixav kirin kûrik tev dan û geş kirin

nixumandin/dinixumîne/binixumîne 1. veşartin **2.** çal kirin, bincil kirin **3.** serpeçûm kirin

nixurî zaroyê yekem ê dê û bavan

nixwê tiştê ne şor; bêxwê

niwênt fîlm

niwêntgeh cihê ku fîlm lê tên pêşandan

niyan/dinê/binê 1. gayîn **2.** hiltirandin, tûş bûn **3.** tewişîn

niyar 1. dik **2.** lîstikvan **3.** karê ku lîstikvan li ser dikê pêk tîne

niyarî/niyarvan lîstikvan

niyaz daxwaz

niyêt 1. mebest **2.** daxwaz *"**niyêt**a dilan, qeda sêrî"

-niyêt kirin 1. dil hebûn **2.** daxwazek di zêhna xwe de gerandin **3.** *(ji bo îbadetekê)* meqsed diyar kirin

niza daxwaza ji Xwedê; dua

niza kirin ji Xwedê daxwazek kirin; dua kirin

nizar 1. cihê ku tav lê nagire; qûze **2.** jar

nizeniz dengê domdar ê daxwaza tevî girî û naziyan

nizeniz kirin *(bi nazî û girî)* daxwaz kirin

nizilandin/dinizilîne/binizilîne 1. dawerivandin **2.** raparzandin

nizilîn/dinizile/binizile 1. dawerivîn **2.** raparzîn

nizilok parzûn

nizm nebilind û daketî *"av, cihê **nizm** de dikişe"

nizmahî nebilindî û daketîtî

nizm bûn daketin û bilind nebûn

niznizok zarokê ku bi girî û naziyan tiştan dixwaze

nîçik gilik

nîç kirin 1. *(heta ku dilopek jê nemîne)* vexwarin, noşîn **2.** bi ser xwe ve

kirin û bi temamî daqurtandin
nîgar resim
nîgare 1. wêneyê ku bi dest hatiye xêzkirin **2.** moçik
nîgar kirin 1. xêz kirin **2.** şayese kirin **3.** sêwirandin
nîgarkêş kesê ku nîgareyan dikêşe
nîgaş xeyal
nîgaşî xeyalî, aşopî
nîk 1. tîxe **2.** hesinê kevankirî yê serê doxteşiyê **3.** derziya kevan a masîgiriyê
nîma 1. nîvê heyvê **2.** hîva çardeşevî
nîn 1. net **2.** tune
nîr [I] dar an jî hesinê ku didine ser stûyê ga û gamêşan da ku erebeyê an jî cotî bikêşin *"gayê qelb, **nîr** dişkîne"
nîr [II] dem
nîsan meha avrêlê *"**nîsan** e, dew li kîsan e"
nîsk cureyekî zêd e û piranî jê şorbe tê çêkirin *"**nîsk**ê mevêjin dewsa kizinê, berxê mevêjin berê bizinê, malê nebin cem malbavana jinê"
nîske alavake ku ji şûşeyê tê bidestxistin û bi kêrî mezinkirina tiştên pir biçûk tê
-nîskeya bijîjkiyê cureyekî nîskeyên ku di zanistên bijîjkiyê de tê bikaranîn
-nîskeya çêv di çavan de beşa ku bînahiyê zelal dike
nîsko zûxeydok
nîskok di fîzyayê de navenda tevgerê
nîşan 1. elamet **2.** şop **3.** xelata serkeftinê *"**nîşan**a mirinê, xwederîtin e"
-nîşan dan 1. nimandin **2.** pêşandin, rapêşandin *"ji tunebûna şêran, rovî xwe **nîşan didin** wek guran"
nîşane nîşan
nîşangeh nikilê ku bi serê çekan ve ye û bi kêrî rastlêxistinê tê; mêşa tifingê
nîşanî xelatên bûkê yên ku elameta zewaca şûkirina wê ye
nîşanî kirin *(da ku şûkirina wê eşkere bibe)* xelatek dan bûkê
nîşank elametên leşkerî
nîşe têbinî, kurterave
nîşgeh 1. li balafirgehê qada daketina balafiran **2.** qada daketina firokeyan
nîtik nîçika quzan
nîv 1. ji du parçeyan parçeyek **2.** ji du paran pa-

rek *"rev, **nîv**ê mêraniyê ye"

-bi nîvî bûn bi qasî ji du paran parekê rê hildan

-di nîva xwe de qurifîn **1.** di navendê de qut bûn **2.** di ciwaniya xwe de mirin

nîvek ji du paran parek

nîvekarî hevpariya bi nîvenîvî

nîvenîv bi qasî ji du paran parek

nîvî nîvek

nîvkad nîvçember

-nîvkada parzemînî/erdîn beşa dinyayê ya ku bejahî ye û piraniya wê li nîvkada bakur e

-nîvkada deryayî beşa cîhanê ya ku ji sedî heftêyê wê derya ye

nîvro danê ku tav di nava esmên de xuya dibe û siha heyberan bi qasî cîsman dibe

no **1.** tûj **2.** xeşîm û bi tund **3.** dirinde *"hirçê **no,** nayê rê"

nobe dor

nobedar nêrevan

nod newêd

nodem*(-în)* di rêza newêdî /nodî de

nogin çêleka sêsalî

nok cureyekî zêd e û xwarinên curecureyî jê tên çêkirin *"**nok** heye diran tuneye, diran heye nok tuneye?"

noker **1.** hevpişkê karên neçê **2.** xulamokê berjewendiyên xelqê

nokik rêjeya hejmarî ya ku di azmûnê de tê hildan

nola/nolî **1.** mîna/mînî, mînanî **2.** weke/wekî

noq binavbûn, gutbûn

noqandin/dinoqîne/binoqîne binav kirin, di avê de gut kirin

noqar navgîna zeryayî ya ku di binê avê de diçe

noqav bûn binav bûn, di avê de gut bûn

noş **1.** afiyet **2.** tenduristî

-noşî can be afiyet be, loşî can be!

noşav hemû cureyên vexwarinê, meşrûbat

noşîgiyan pîrozkirina yekî ji ber kinca wî ya nû an jî xebata wî ya baş

noşîgiyan kirin *(kesek ji ber tiştekî baş ve)* pîroz kirin

noşîn/dinoşe/binoşe bi xweşî û dilaramî vexwarin *"dew tune **binoşe**, li çarsî û bazaran rûn difiroşe"

notirvan nobedar

nozde **1.** hejmara beriya bîstî û piştî hejdehan **2.** jimareya 19'î

nuhtin/dinuje/binuje **1.** îsabet kirin **2.** hingaftin **3.** sotin
numayîş xwepêşandan
numayîşgeh qada xwepêşandanê
nuqte xal
nuqteşanî xalbendî
nuqurçandin/dinuqurçîne/binuqurçîne niquçandin
nuwaze pir bedew, pir delal
nû teze, ne kevn *"**nû** hatin, kevn hilatin"
nûbar [I] berê nû û teze
nûbar [II] cureyekî kevanên ku pê çend tîr bi hev re tên avêtin
nûbar [III] doran
nû bûn teze bûn
nûciwan xortê nûgihiştî
nûçe **1.** xeber **2.** agehiya di heqê bûyerekê de
nûçegihan kesê rûdanan digihîne çapemeniyê; salixdayî
nûjen hevdem
nûjenî hevdemîtî
nûma heyvik, hilal
nûn pênasa hera asan a heyberên fîzyayî û kîmyayî
nûner **1.** temsîlkar, nimînende **2.** qasidê saziyê
nûrandin/dinûrîne/binûrîne **1.** qat kirin **2.** jenîn, dan ser hev **3.** bi keys kirin
nûser nivîskar
nûz tahmxweş
nûza têjika ku nû ji maka xwe bûye
nûzenûz kûzekûz, kûrekûr
nûzenûz kirin kûzekûz kirin, kûrekûr kirin

O

o/O tîpa hejdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê paşderkî ye, di belavbûna wê de dev gilover e û asta belavbûna wê nizm e

-o! [I] baneşana gazîkirinê ya nêrzayan e *mînak: Heseno tu li ku yî!/welato tu xweş welatî!*

-o {II] **1.** paşgireke rengdêrsaz e *mînak: kuşo, fîto, gildo, gêjo* **2.** paşgireke kurtkiriniyê a serenavan e *mînak: Cindo, Misto*

ober çarşeva mezin

oberik çarşeva biçûk

ode jûr

of! baneşana bêhntengiyê

ofeof kirin **1.** ji ber xem an jî êşekê gotin: ‘of!’ **2.** ber tiştekî ketin

ohr tewl bi tewl çêrandina sewalan

ohr bûn *(da ku sewal biçêre)* di kêp de tewilîn

ohr kirin *(da ku sewal biçêre)* kap kirin û tewilandin

ol **1.** mezheb, terîqet **2.** dîn

olam **1.** xizmet **2.** paletiya xelqê *“axa bi xulam, bi **olam** û bi tentene ye”

-olama dewletê xizmeta mecbûrî

olamkar **1.** xizmetkar **2.** paleyê xelqê

olamkarî **1.** xizmetkarî **2.** paletiya xelqê

olan halan

olan dan **1.** deng vedan, bang vedan **2.** halan dan

olaq hespê ku ne esîlza ye

olçim devbelaş, devçepel

oleder tevgera dijî dîn û terîqetê

olederî dijberiya dîn û terîqetê

oldar dîndar

olintî bêkar û xemsar

olî dînî

olk ohr

olperest dîndarê nezan

omet umet

omit mefer, hêvî

omitî dilovan

-omitî li yekî kirin li cihekî xerîb li yekî xwedî derketin

-omit kirin hêvîdar bûn
omitwar hêvîdar
onc kemax
onî darên ku li gor hin pîvanan qutkirî, kereste
oqe cureyekî mengiraniya îslamî ye
or zik
ormeşk ziktêrdek
orqelêş dirindeyê ku zikê nêçîra xwe diqelêşe
oran bistikê tiştê çandî; qesel
oreor dengê dewêr; bore-bor
-oreor kirin *(dewar)* qare-qar kirin
orisp fuhûş, qûndetî
orispî fahişe, qûnek
orîn/diore/biore qarîn *(dewar)*
orînî oreor
-orînî pê ketin ji nişkê ve oreor kirin
oro! lo!
ote ode
ox! baneşana kêfxweşiyê
oxilme **1.** lêgerin û tese-lîkirin **2.** ceng û çop
-roja oxilmeyê heyama ceng û çopê
oxilme kirin **1.** teselî ki-rin **2.** lê gerîn
oxir yom, qudûş
-oxir be riya te vekirî û bê teşqele be
oxweş! baneşana şabûnê
-oxweş bûn **1.** *(di zimanê zarokan de)* pir xweşik bûn **2.** bi rewşa heyî şabûn
-oxweş kirin bi rewşa pêkhatî kêfa xwe anîn

P

p/P tîpa nozdehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê girtî û hişk e

pa pê

pace di avahiyan de her kuna ku li derve dinêre

pacerê di dîwarên avahiyan de valahiyên ku ji bo ronahiyê tên hiştin û çarçiveyeke camkirî tê de tê bicihkirin

pac nîşaneya serketinan a ku didine kesê serketî

paç [I] careke ramûsanê *“kîr bi **paç**an mezin nabe”

-paç kirin ramûsandin

paç [II] pirtiyê qumêş

-paç li sêrî girêdan keça xama zewicandin

paçal zengo

paçe **1.** devling, pance **2.** ser û piyên sewalên ku goştê wan tê xwarin **3.** şorbeya ser û piyan

paçik **1.** piyên biçûk **2.** tiştê ku hatiye pêçan **3.** bûjenên pêçayî yên ji karistanê **3.** parçeyeke qûmêş *“kum hebin, **paçik** zehf in”

paçik kirin **1.** tiştek lê alandin **2.** bûjeneke ku hatiye hilberandin tiştek lê alandin *(kirin qutî, sindoq û derdankên din)*

paçinî **1.** sergincir **2.** qirêjok

paçî *(di zimanê zarokan de)* maç, ramûsan

paçî kirin *(di zimanê zarokan de)* maç kirin, ramûsandin

padaş **1.** diyarî **2.** qencî **3.** şabaş **4.** xelat

padaş kirin xelat kirin

padîşah paşe

pag **1.** xirbe, kelefe **2.** erdê ku lê avahî tên çêkirin; erse

pageh qatê binî; jêrzemîn

pager gera hêzên ewlekariyê ya di nav taxan bi awayekî dorvegerî

pahn pehn

pahnik pehnik

pahnî panî

pahtin pehtin

paj pişk, par

pajne paniya solê

pak 1. paqij **2.** çê **3.** qenc
pak bûn 1. çêbûn **2.** paqij bûn *“bav ku **pak bûya**, ev zuriyet bi dû nediket”
pakdil dilpaqij
pakî 1. çêyî **2.** paqijî *“cihê ku **pakî** dest dide, xerabî çi ye?”
pakîze 1. paqij **2.** duşîze
pak kirin 1. qencî kirin **2.** paqij kirin **3.** bijûn kirin
paknivîs nivîsa ku baş tê xwendin
pakrewan şehîd
pakrewanî şehadet
pal 1. qûntara çiyê **2.** pişt **3.** zevî
palan kurtanê ku davêjin ser pişta keran *“şohreta kerî, **palan**ê wî ye”
-palan qelibandin dest bi zexeliyê kirin û fizirîn
palas berika ji mûyê bizinan *“heft hevling, li ser **palas**ekê di avê de diçin”
palav kîsê xavik û tenik ê ku ser zarok û têjikên nûbûyî di dundirê wî de tên dinyayê
-palav dalêstin *(maka têjikê)* bi dalistinê têjik ji kîsê xavik û tenik rizgar kirin
palavtin/dipalêve/bipalêve paravtin
palavgeh cih û îzgeha dawerivandina bûjenan
palavte 1. parzûn **2.** tiştê raparzandî
palax 1. cureyekî çêreyê ye **2.** çêreya dirêj û himbiz
pal dan 1. spartin **2.** velezîn **3.** razan
paldank 1. kursî, sendelî **2.** piştek, balîf **3.** sparte
pale karker, îşkar, kirêkar *“dasa **pale**yî, nayê dizîn”
palem pêşa dirêj a ku digihêje erdê
paletî xebata li kargeh, zevî, bax û rezan a bi destheqekê
palewan 1. gemşo, zoranker **2.** mêrxas
palewanî 1. gemşoyî, zorankerî **2.** mêrxasî
palgeh 1. balîf **2.** kursî
palik 1. barê biçûk **2.** cilika ku di bin kurtên de davêjin ser pişta keran
palir erdê ku dora wê hatiye sûrkirin
palpişt piştek
palpiştî 1. destek **2.** hevpişkî
palûke karistan
palûte xebata bi karbeşî
paldûm qûş
pan [I] payîn
pan [II] pehn
panaz mucewherên qulebî/sexte

pance/pancik devdeling
-pance hilçinîn devdeling hildan jorê
pançilokî 1. qermîçokî **2.** daliqî
pançilokî bûn 1. qermîçokî bûn **2.** daliqîn
pandirûs nîvco, nivîşkan
pandî çavdêr
pandîgeh çavdêrxane
panêr pandî
pangeh gom
panik pehnik
panî 1. paşiya pê **2.** dawiya solê *“ê ku jinê berde, li **pani**yê nanêre**”**
panjehr dermanê jehrkuj
panos 1. çira **2.** şemal
-panosa deryayî çiraya zeryayî
papûç pêlavên zarokan
papûr [I] riya erebeyan, riya şoşê
papûr [II] alava ku li serê xurek tê pehtin û bi neftê dixebite
papûr [III] keştiya rêwiyan
paqij 1. pak, neqirêj **2.** xwîşirîn **3.** şûştî
paqijî 1. pakî, neqirêjî **2.** xwîşirînî **3.** şûştîtî
-paqijiya regezî şer û qirêna dijî irqekê ku hebûna wî li herêmekê nayê xwestin
paqij kirin 1. pak kirin **2.** şûştin
par [I] sala borî *“feqîr û jar, wek **par** û pêrar**”**
par [II] 1. behre **2.** beş **3.** hise **4.** bir *“du **par**ên xizaniyê, nezanî ne”
par [III] 1. paş, dû, pişt **2.** pişt ve
-ji paran ve ji aliyê piştê ve; paş ve
parak cureyekî xwarinê ye û ji êrd tê çêkirin
parastin/diparêze/biparêze 1. berevanî kirin **2.** hemete kirin *“gund, bê se nayê **parastin”**
parav [I] 1. kesê ku her dem galte, henek û pêkenînan dike û ji tixûban dertê **2.** bizava beredayî û bêbingeh
-paravek dan xwe *(her çiqas ziravqetî be jî)* xwe gijgijandin û rahiştin karekî
parav [II] galte, henek
parav [III] 1. teze, nû **2.** ter, şil
paravî [II] baravî, dawerivî
paravî bûn baravî bûn, dawerivîn
paravî kirin baravî kirin, dawerivandin
paravtin/diparêve/biparêve 1. dakirin **2.** parzûnandin **3.** dawerivandin
parçe 1. jê hinek **2.** par

3. tîke **4.** beş

parçe bûn 1. jê hinek veqetîn **2.** parve bûn **3.** tîke bûn **4.** beş bûn

parçe kirin 1. jê hinek veqetandin **2.** parve kirin **3.** tîke kirin **4.** beş kirin

parçeparçeyî 1. parparî **2.** tîketîkeyî **3.** qisimqere **4.** hûrhûrî

parçeparçeyî bûn 1. parparî bûn **2.** tîketîkeyî bûn **3.** qisimqere bûn **4.** hûrhûrî bûn

parçeparçeyî kirin 1. parparî kirin **2.** tîketîkeyî kirin **3.** qisimqere kirin **4.** hûrhûrî kirin

pardar 1. şirîk **2.** hevpar

pardarî 1. şirîkatî **2.** hevparî

pardem xebata yekdanî/nîvrojî

parêz 1. li gorî pîvaneke tenduristî mîhengkirina xwarin, vexwarin û têkiliya zayendî **2.** bîstan

-parêza devê xwe nekirin persenga devê xwe û endazeya gava xwe nezanîn

parêzer 1. kesê ku ber yekî din ve berevaniyê dike **2.** wekîlê qanûnî

parêzgar 1. walî **2.** serdar

parêzgarî 1. wilayet **2.** eyalet

parêzgeh 1. bingehê parastinê **2.** cihê karê serokê bajêr; baregeha bajarvaniyê **3.** bajarê mezin ê ku bi destê parêzgarekî tê rêvebirin

parêzkar 1. muhafezekar **2.** mertalê ji bo xweparastinê

parêzkarî muhafezekarî

parêzname nameya beravanîkirinê ya li dadgehê

pargon/pargûn cihoka biçûk a li dora konan

parî xwarina bi qasî daqurtandinekê; cûmeke xwarinê *"giliyekî wisa bibêje ku **pari**yekî nên bipêje**"**

parjimare jimareyên dabeşkirinê; jimareyên şikestî yên *wekî 1.5, 3.6 û hwd*

parjinandin/diparjinîne/biparjinîne *(r)* hevokek ji aliyê rêzimanî ve dahûrandin û ferisandin

parî [I] xwarina bi qasî cûmekî

-parî di dêv de werimîn qotê devê xwe cûtin û qurt nekirin

parî [II] cureyekî çêreya ku dişibihe xilorkê

par kirin beş kirin, teqsîm kirin

parleşker di herêmekê de milekî artêşê

parmend 1. hevpar **2.** xwedîpar, şirîk
parmendî 1. di karekî de hevparî **2.** di qezencekê dexwediyê pareke kifşkirî; şirîkatî
paronek golikê yeksale
pars destê xwe dirêjî xelqê kirin da ku sedeqeyekê bidinê; rewcî, gedandin *"bila dil bi dil be, tûrikê **pars**ê li mil be"
parsek rewcîger, geda *"du **parsek**, li deriyekî nabin"
parseng perseng
parsiw parsû
parsî parsû *"**parsi**yê jinê xwar e"
pars kirin rewcî xwastin, gedandin
parsû hestiyên parxanê
part 1. 30 gurzên giyayî **2.** lûsên zadê çinandî
partî rêxistina bipergal
partîzan 1. alîgir **2.** hewandiyê rêxistineke bipergal
part kirin 1. 30 gurz giya dan ser hev **2.** zadê dirûtî lûslûsî dan ser hev
partpartî 1. komkomî **2.** lûslûsî
partpartî kirin 1. komkomî kirin **2.** lûslûsî kirin
parxan hestiyên ku di her du kêlekên lêş de ne
parxêl ereboka hespan
parzemîn ji şeş parçeyan her parçeyekî nîgaşî yê cîhanê yî ***wek:*** *asya, ewropa, amerîka, awistralya, afrîqa, antarktikayê*
parzûn alava dawerivandinê
parzûnandin/diparzûnîne/biparzûnîne 1. raparzîn **2.** dawerivandin
pas 1. tiştê servekirî **2.** rût û tazî
pasar 1. parçeyê ku di serbanê de dirêj dibe **2.** rêşiyên ku bi serê xalîçeyan ve dirêj tên hiştin
pasawe hincet, behane
pasevan 1. nobedar **2.** parastvan
pasik 1. rastahiya vala **2.** qad, meydan
paspaye bêkesayet
pastîn paşstû, berstûk
paş 1. pişt **2.** dawî
-paşê piştî vê û ne niha
-bi paş ve avêtin 1. egle kirin, taloq kirin **2.** bi derengiyê xistin
-bi paş ve dayîn cardin lê vegerandin
-paş baranê ga cil kirin piştî bûyerê lez dan xwe
paşbend 1. ji dawiyê ber bi destpêkê; çep **2.** paşgir *"kitêba meri-

yan, **paşbend**î tê xwendin”

paşberek di şeran de eniya ku li paşiyê disekine

paşbêj kesê ku kurtepistan digerîne

paşbêjî kurtepist

paşdeman pêşdeneçûn

paşdir segê har

paşe **1.** torin **2.** desthilat *“kereng tên ji kaşan, xwarina ker û cehşan çi dike li mala **paşe**yan”

paşepêl dijî aliyê rast

-paşepêl siwar bûn berê xwe dan boçika sewalê û pişta xwe dan sêrê wê

-(kincek) **paşepêl li xwe kirin** aliyê piştê dan pêşiyê, ê pêşiyê jî dan piştê û wisa li xwe kirin

paşgir *(r)* qertafa ku tê dawiya peyvan wek: mêr***anî***, raz***dar***, cenga***wer***...; paşpirtik, paşbend

paşgo pêvek, îlawe

paşgotin **1.** gotina dawiyê **2.** kurtepist

paşil **1.** paxil **2.** hembêz **3.** cêba paşilê *“destê dizan naçe **paşil**ê”

-di paşila xwe de xwedî kirin jê hez kirin û bi her awayî parastin

paşil bûn **1.** hamile bûn, ducanî bûn **2.** xwe spartin yekî û di bin mineta wî de man

paşî dawî

paşîn **1.** a/ê hera/herî dawiyê **2.** axirî

-cara paşîn sefera dawiye, qola axiriyê

paşîv **1.** di sahûra rojiyê de danê xwarinê **2.** xwarina danê nîvê şevê

paşling **1.** feşk, pêxem **2.** pêavêtinber

paşmîr kizîr

paşpenî dema ku kesek ne li cihê xwe be

-biryara di paşpeniyê de di dadgehê de darizandina kesekî bêyî ku ew li wir be

paşpê dijî îstiqameta asayî

paşpêkî dijayetiya aliyê asayî

-paşpêkî meşîn pişta xwe dan îstiqameta aliyê çûnê û wisa meşîn

-paşpêkî siwar bûn berê xwe nedan aliyê çûyînê û wisa siwar bûn

paşnav **1.** navê malbatê ê ku pê tê nasîn **2.** leqeb

paşstû katara stûyî

paşteng qûşa ku davêjin dawiya palanê keran da ku di serejêran de bi ser re neşimite

paşveçûn **1.** şundeman **2.** vegerîn

paşverû xêrnexwaz

paşvexistin eglekirin
paşwer **1.** kesê ku li pey tê **2.** serokê ku cihê serokê berê digire
paşwerî serokatiya çend kesan a li pey hev
pata **1.** wekhev **2.** fît
pata bûn **1**. wekhev bûn **2.** fît bûn
patal xirdik, qamkinik
patalî xirdiktî, qamkiniktî
pate [I] silav
-pate lê xistin silav dan
pate [II] pîne
-pate kirin pîne kirin
patexur **1.** xwefiroş **2.** darê destê neyaran
patêk paçik, deste
-patêkek pere tomarek dirav
-patêk bi patêk keys kirin deste bi deste dan ser hev
patik paşstû, şatik
patile cureyekî nên e
patîle çavdêrî
patox mêweya xerabûyî
patpatik tiving û demançeyên zarokan a ku pê dilîzin, teqteqok
patrome lûl, fetrûm
patrome kirin lûl kirin, fetrûm kirin
paverîng mêweyên ku bi emadê xwe ji darê rijiyane erdê
pawan [I] **1.** panêr **2.** bendewar
pawan [II] çêregeha taybet
pawan [III] gerandina kar û baran bi awayekî navendî; rejî
pawankar kesê ku gerandina kar û baran ji bilî xwe nade kesî; rejîkar
pawankarî rejîkarî, karê ku ji aliyê komekê tenê ve tê gerandin
-pawankariya bazirganî kar û barên ticarî yên ji aliyê komikeke berjewendîparêz ve
pax hesta tirsê a domdar
paxav [I] metirsî, fikar
paxav [II] qîm û qedrdanî
-paxav *(pê)* kirin qîm pê anîn, pê qayîl bûn
paxil **1.** paşil **2.** hembêz *"destê wî, rast naçe **paxil**a wî"
paye **1.** rutbe, raye **2.** rûmet **3.** pile
payeberz/payebilind rayedarê bilind
payeberz/payebilind bûn rutbeyeke ji a berê zêdetir wergirtin
payedar **1.** rayedar **2.** mandî, nemir
payetext bajarê sereke yê rêvebiriya welêt; serbajar
payîn/dipê/bipê **1.** çav li rê bûn **2.** li bendê man **3.** raçav kirin

payîz demsala beriya zivistanê *“bihar hate rakirin, **payiz** hate dakirin”
payîze cureyekî genimê ku tovê wî payîzê tê reşandin
paymal talan
paymal kirin talan kirin
paytext payetext
pazdeh 1. hejmara beriya şazdehan û piştî çardehan **2.** jimareya 15’an *“ji gotinê heta kirinê**, pazdeh** sal hene”
pazdehem*(-în)* di rêza pazdehan de
pazen pîneyê pemboyîn
pazne heyveron
peder bav
pederşahî baviksalarî
pegr dûrd
pegrandin/dipegrîne/bipegrîne di tiştên avî de unsurên giran daxistin jêrê
pehîn lêdana bi piyan
-pehîn avêtin bi piyan lê xistin
pehn 1. rast **2.** meht **3.** tehtevêlkî
pehnî/pehnayî 1. rastayî **2.** mehtî
pehn bûn 1. meht bûn **2.** pelçiqîn
pehn kirin 1. meht kirin **2.** pelçiqandin
pehtin/dipêje/bipêje 1. ji xwarinê re amade kirin **2.** pijandin **3.** stewandin *“temûz **dipêje**, tebax dirêje”
pejirandin/dibejirîne/bipejirîne 1. qebûl kirin **2.** çespandin
pejirîn/dipejire/bipejire 1. qebûl bûn **2.** çespîn
pejk çilka bijiyayî
pejilandin/dipejilîne/bipejilîne 1. hilweşandin **2.** wêran kirin
pejilîn/dipejile/bipejile 1. hilweşîn **2.** wêran bûn
pejinandin/dipejinîne/bipejinîne kesaxtin
pejmûrde 1. jihevdeketî **2.** perîşan, şerpeze
pejn pêjn
pekandin/dipekîne/bipekîne 1. pengizandin **2.** firandin **3.** derew kirin
-jê pekandin 1. dexesî lê kirin **2.** jê behicîn
pekîn/dipeke/bipeke 1. pengizîn **2.** baz dan **3.** firîn
pekîner 1. zirzop **2.** jiberavêj
pel [I] 1. per **2.** rûpel **3.** belçik *“**pel**ên darê, darê dixemilînin”
pel [II] car, teql, qol
-pel xwarin gon xwarin
pelandin/dipelîne/bipelîne 1. teselî kirin **2.** temasî lê kirin **3.** miz

dan
pelaş 1. giyayê bêkêr; pûş **2.** kewaşe
-pelaş kirin kewaşe kirin
pelate 1. belav **2.** belawela
pelax çêreya hişkbûyî
pelaxtin/dipelixîne/bipelixîne 1. bi ser hev de tewandin û pelçiqandin **2.** dewixandin û hûrî ser hev kirin
pelçim belçik
peldank 1. rûpeldank **2.** diravdank
pele lez
pele kirin lez kirin
pelemar 1. firsenda demdemî ya ku her carê bi dest nakeve **2.** êrîş
pelemar dan êriş kirin
pelendar 1. çoyê darînî an jî ji lekê yê ku hêzên ewlehiyê bi kar tînin û bi kêrî lêdanê tê **2.** fîşenga ronîker a ku ji bo kifşkirina hedefê tê teqandin
pelg cureyekî daran e *"sîbera pelgê, ne ji bo xwe ne ji bo xelqê**"**
pelije qismet, nesîb
pelijîn/dipelije/bipelije 1. bizivîn **2.** xebitîn
pelisandin/dipelisîne/bipelisîne 1. hûr kirin **2.** çînîn
pelişandin/dipelişîne/bipelişîne hilweşandin, rûxandin
pelişîn/dipelişe/bipelişe 1. tev dan, tev li hev kirin **2.** hilweşîn, rûxîn
-pelişîn hev hilperikîn hev û li hev xistin
pelişqe 1. pûç **2.** kevin û peritî
pelişqe bûn 1. pûç bûn **2.** kevin bûn û peritîn
pelixandin/dipelixîne/bipelixîne pelaxtin
pelixîn/dipelixe/bipelixe 1. bi ser hev de tewîn û pelçiqîn **2.** dewixîn û hûrî ser hev bûn
pelîd 1. nebaş **2.** îblîs, şeytan
pelîdî şeytanî
pelîka behane, hincet
pelîn tiştê ji pelan çêbûye
pelîse pelije, qismet
pelp pelîka
pelpût kirin 1. eyb bi derewan veşartin **2.** derew pîne kirin
pelû kanikên çavan
pelûl pelûrê ku bi doşavê hatiye çêkirin
pelûr xwarinên ku zêde pijiyane û êdî şibihîne hêvîr
pembo çêreyeke cihên avî ye û jê qumaş û pîne tên bidestxistin
pemboyîn pînê û pirtiyê ku ji pemboyî çebûye
pena 1. hawar **2.** daxwaz

3. hêvî
penaber kesê ku hawara xwe digihîne welat, alî an jî kesekî da ku jiyana wî ji belayê bê parastin; koçberê bêwar, multecî
penaberî îltica, koçberî
penah îltica, koçberî
penahgeh 1. cih an jî welatê ku penaberan dihewînin **2.** wargeha penaberan
penaxwaz kesê ku hewandinê ji aliyekî dixwaze
penc lepê dirindeyan
-penc kirin bi pencikan lê xistin
penceşêr şêrpence
pencik neynûkên ajalên *wekî se, gur, pisîk û hwd*
pencirûk erîşa bi neynûkan
-bi pencirûkan li qûna xwe ba ketin ji kirina xwe poşman bûn û beriya xelqê nefsa xwe ceza kirin
pend 1. nesîhet, şîret **2.** gilok *"**pend** pendên cenabê Mûsa ne, fêl fêlên gorgorê firewin in"**
-pend dan şîret kirin
pendî xuya, diyar
peng sekinî û neherikbar
pengav 1. lîtav, avherî, herîrêtik **2.** cihê ku av lê hildipengire
pengirîn/dipengire/bipengire 1. *(av)* gol bûn û fûrîn **2.** *(endamê êşiyayî, şkiyayî û hwd)* xwîn tê de reş bûn û werimîn
pengivandin/dipengivîne/bipengivîne *(av)* dan sekinandin û kişana wê dan astengkirin
pengivî ava sekinî û nekişiyayî
pengivîn/dipengive/bipengive *(av)* sekinîn û nekişîn
pengizandin/dipengizîne/bipengizîne 1. hilfirandin **2.** hilpekandin
pengizîn/dipengize/bipengize 1. hilfirîn **2.** hilpekîn
pengîn/dipenge/bipenge *(tiştê avî)* kom bûn
penî 1. pişt **2.** xuya **3.** bêdeng
penîr adaneke şîrê nekelandî yê havênkirî ye
pep/pepik 1. *(di zimanê zarokan de)* pê **2.** *(di zimanê zarokan de)* sol an jî gore
pepûk 1. cureyekî çivîkan e û dike qebeqeb **2.** bêkes û belengaz
-pepûkê! belengazê, bêkesê!
-pepûko! belengazo, bêkeso!
peqandin/dipeqîne/bipeqîne tiştên nepixî te-

qandin

peqijîn/dipeqije/bipeqije xwe bi xwe peqîn

peqijok peqpeqokên sirûştî

peqîn/dipeqe/bipeqe **1.** bişkuvîn **2.** bişku vebûn *"gul li gulê dinêre û **dipeqe"**

peqpeq cihê werimî yê bi kêm û amas

peqpeqok **1.** gogikên ku bi ser ava pir kelyayî û kefa sabûnê dikevin **2.** peqpeq

per **1.** rûpel **2.** bask **3.** pel û pot **4.** belg *"ecelê gêrikê tê, **per** û baskên wê hêşîn dibin"

-per û bask pê ve hatin pir şa û kêfxweş bûn

perandin/diperîne/biperîne **1.** derbas kirin **2.** bi dest xistin

perasî parsî

peraş **1.** giya û dara ku şax û belçikên wan pir in **2.** elokê ku xwe digijgijîne *"dara **peraş**, siya wê jî fireh e"

-peraş dan **1.** şax û guçil dan **2.** gijgijandin

-peraş kirin **1.** şax vedan **2.** gijgijandin **3.** veperimandin

perat sermaya hişk; hişkî

perav **1.** bejahiya li kêleka aviyekê **2.** pêlên avê

Percîs gerestêrkek e

perç/perçaf werm

perçem **1.** nîşaneye serxwebûna gelekî; ala **2.** navçavik **3.** tûncik

perçifandin/diperçifîne/biperçifîne **1.** werimandin **2.** xwe qure kirin û rikê xwe anîn

perçifîn/diperçife/biperçife **1.** werimîn **2.** qure û hêrshatî bûn

perçiqandin/diperçiqîne/biperçiqîne pelixandin û vîrçoqî kirin

perçiqîn/diperçiqe/biperçiqe pelixîn û vîrçoqî bûn

perçîn **1.** alava ku kaxezan bi derziyên xwe yên taybet ve hev ve dike **2.** parçeyê xurtkirina tiştê lawaz

-perçîn kirin **1.** bi derziyên perçînê kaxez û hwd bi hev ve kirin **2.** bi parçeyekî tiştek xurt û qayîm kirin

perdax [I] îskana avê û çayê

perdax [II] çirûsandin

-perdax kirin çirûsandin

perde **1.** pîneyê tenik ê ku di malan de li ber paceyan ve dadiliqînin **2.** di şanoyê de birên lîstikê

-perdeya parastinê di alavên dîtbarî de pergala

berevaniyê
pere dirav *"ji pereyan şirîntir, dîsa **pere** ye"
perehiz keyso
pereng kuzotî û bizot
-perest paşgirek e û wateya jêhezkirin, îbadetkirin û parastinê dide peyvê
perestgeh cihê îbadetê; mabed
perestin/diperêse/biperêse **1.** îbadet kirin **2.** jê hez kirin **3.** nokerî kirin
perg **1.** dûrd **2.** bendesol
pergal **1.** nîzam **2.** alav, amûr
-pergala cîhanê ya nû nîzama teze a dinyayê
-pergal rakirin mal talan kirin û şop li dewsa xwe nehiştin
pergar **1.** nexşeya avakirinê **2.** alavên pêwist ên çêkirin, tûjkirin, girêdan û hwd
pergeh iroşgeha pergalên nivîsînê *wek kaxez, pênûs, lênûsk, jêbir û hwd*
perger alaveke pîvandina nîvçemberê ye
pergihandin/dipergihîne/bipergihîne **1.** pêçan **2.** destedesteyî dan ser hev **3.** bi keys kirin
perginde **1.** belavbûyî **2.** peritî **3.** derbider
perginde bûn **1.** belav bûn **2.** peritîn **3.** derbider bûn
perginde kirin **1.** belav kirin **2.** peritandin **3.** derbider kirin
pergî xavik û postikekê şefaf ê ku li ser nebat û endamên hesas û tenik tê dîtin
perik **1.** rûpelên biçûk **2.** baskên firindeyên biçûk **3.** kaxezên pêçana baçikan
perisandin/diperisîne/biperisîne **1.** pêş ve birin **2.** kemilandin
perisîn/diperise/biperise **1**. pêş ve çûn **2.** kemilîn
perişt ezperest
periştin/diperişîne/biperişîne teselî kirin û temtêl dahûrandin
peritandin/diperitîne/biperitîne **1.** kevn kirin **2.** rûçikandin **3.** kelekût kirin, pir lê dan
peritîn/diperite/biperite **1.** kevn bûn **2.** ji ber kevniyê qetîn **3.** qefilîn **4.** rûçikîn
perixandin/diperixîne/biperixîne miz dan
perî [I] cihê taybet ê ku ji bo bûka teze hatiye perdekirin û xemilandin
perî [II] perwane

perî [III] tîroj
perî [IV] jina şox û ciwan; zerî *"ji weliyan **perî**, ji periyan xwelî"
perî [V] cina hera bedew
perî [VI] belavbûn
-perî dan silikîn
perandin/diperîne/biperîne **1.** *(mirov)* sewalê nêr berdan ser sewala mê **2.** *(qebrax)* mêr berdan ser qûnekan
perîn/dipere/bipere **1.** *(sewalê nêr)* baz dan ser *(sewala mê)* **2.** wekî sewalan tûşî jinan bûn
perîşan **1.** kesê ku di halekî ne tu hal de ye; pejmûrde **2.** belengaz **3.** kepaze
perîşan bûn **1.** pejmûrde bûn **2.** belengaz bûn **3.** kepaze bûn
perîşanî **1.** pejmûrdetî **2.** belengazî **3.** kepazetî
perîşan kirin **1.** pejmûrde kirin **2.** belengaz kirin **3.** kepaze kirin
perîzade **1.**jina nazdar a ji nifşê periyan **2.** cureyekî nexweşiya ku gerdenê diwerimîne
perjan perjîn
perjîn dîwarê darînî yê ku didine nava avahiyekî
perjîn kirin *(ji bo parastina ji ziyanan) li* dora bîstan, bax û hwd sûr jenîn
permalî sewalên bibask ên malê
permêw belgê dara mêweyê
pero **1.** pîne **2.** pirtî
perok **1.** pero **2.** nexweşiya dirmdar
perokî kes, tiştê an jî cihê ku nexweşiya dirmdar bijiniyê
perokî bûn tûşî nexweşiyeke dirmdar hatin
perokî kirin nexweşiyeke dirmdar bijinandin ke, tişt an jî cihekî
peroşî heyecan, coşî
peroşmend kesê bi heyecan û kelegerm
perperok cureyekî bihukên firinde ye; kerkene, belbelîtank
perpût **1.** bizdiyayî **2.** peritî
perpût kirin **1.** bizdandin û aciz kirin **2.** lê dan û peritandin
perpitîn/diperpite/biperpite **1.** qirqilîn **2.** vegevizîn
perseng **1.** pîvan **2.** pîvana bi qasî 15 kîlometroyî
-persenga devê xwe zanîn endazeya tixûbê xwe zanîn û li gorî wê tev gerîn
persîv nezle, çilmas
pert **1.** tiştê nas û li pir de-

ran heyî; bêserûber **2.** tewş

pertaf salixên bifort û nepixandî

pertaf kirin salixên bi fort û nepixandî vegotin

pertal têkberên kevnekotik

pertav [I] tîj, tîroj

pertav [II] taqet, qeram

-pertav tê de neman qudûm tê de neman

pertav [III] pa û pesn, fort

-pertavek dan xwe fortê xwe kirin

perû 1. xelat **2.** xişir û rêşiyên şûşeyî yên ku di dora çirayê de dadiliqînin

-perû kirin xelat kirin

perûk 1. kevnare **2.** rûpûş **3.** pîne, pero

perûkxane 1. saziya ku alavên dîrokî di pêşangeha xwe de radixe **2.** karistana rûpûşan, firoşgeha rûpûşan

perwa tirs û sehm

perwane 1. perikên ku bi hêza ba, agir û gêrebayê dizivirin û hewayeke sar didine hundir an jî hewaya hundir a germ davêjin derve; bajen, baweşînk **2.** perperok

-bûn perwane 1. li hev çûn û hatin **2.** li dora hev zivirîn

perwaz 1. firîn **2.** çarçive

perwazname 1. destûrname **2.** destûra firînê ya balafirekê **3.** di malperê de rêbaza bikaranînê

perwer hezkirî û parastî

perwerî dilsojî

perwerde 1. fêr **2.** hînbûn

perwerdehî 1. amojkarî **2.** fêrkarî

perwerdekar 1. amojkar **2.** fêrkar

perwerde kirin 1. amojandin **2.** hîn kirin

perwerdenas fêrnas

Perwîn gerestêrkek e

perzîn 1. çemedankê kaxez û nameyan **2.** poste **3.** name

pes pez

pesar 1. dibûr, beroj **2.** kaş û kerîş

pesartin/dipesêre/bipesêre 1. spartin **2.** bi tiştekî xurt tiştekî lawaz destek kirin

pesdeng dengê nizm

pesdengî rewşa nizmiya dêng

pesend 1. çesp **2.** pejr

pesend kirin 1. çespandin **2.** dan qebûlkirin

pesibîn/dipesibe/bipesibe 1. ber bi rûxîne ve çûn **2.** li ser henceyekê bûn

pesinandin/dipesinîne/bipesinîne xwe qure kirin *"aş digere, qeraş xwe **dipesinîne**"

pesn 1. nîşandana kar, xebat û kesayetiya mirovî; pa **2.** fort, fors *"derew li biyaniyê, **pesn** li pîriyê"

-pesna xwe dan fortê xwe avêtin

-pesn dan 1. pa dan, medh kirin **2.** fors kirin *"mala bavê min dûr bûya, min dê têr **pesna wan bida"**

pest 1. pêkutî, zextî **2.** tundî **2.** giranî **3.** givaştin

pestandin/dipestîne/bipestîne giraniyek danîn ser û pê givaştin

peste stranên sivik û bilez

pestek qutik, kiras

pestîl 1. bastêq **2.** her tiştê ku wekî hêvîr hatiye strandin; helîse

-kirin pestîl pelçiqandin

pest kirin giranî dan ser

peşar ramyarî, siyaset

peşarî ramyar, siyasî

peşarvan siyasetmedar, ramyar

peşk [I] par, beş

-peşk avêtin dabeş kirin, qurhe kişandin

-peşk li gû ketin siûda bêxêr parê ketin

peşk [II] çirûsk, holepît

peşk [III] eynî, pişk

peşkek 1. hinek **2.** piçek

peşkilîn/dipeşkile/bipeşkile *(civîn, şahî û hwd)* belav bûn

peşm hirî

peşmîn her tiştê ku ji hiriyê çêbûye

peşûş 1. xilûxe **2.** genijî û kirêt

petixîn/dipetixe/bipetixe îflas kirin, malwêran bûn

petî zelal û vawêrtî

petî kirin 1. zelal kirin û vawêrtin **2.** *(ziman)* peyvên biyanî jê avêtin

petîx cureyekî berên bîstanan e, havînan dertê û nepijî tê xwarin

petrome çikandina çiqilekî ter di dareke din a qelaştî an jî cerx kirî de

petrome kirin çiqilê dareka ter di dareka din de bi cih kirin

pev bi hev

pevçûn şer û lihevxistin

pevhatin lihevhatin, aştî

pevketin belapêşkarî

pevzeliqandin zeliqandina bi hev ve

pexş weşan

pexşan nivîsa asayî ya bi awayekî lihevhatî hatiye nivîsandin

pexş kirin weşandin

pey pişt
-dan pey **1.** li pişt çûn **2.** lê gerîn **3.** *(da ku xwe bigihînê)* hewl dan
-ketin pey **1.** şop gerandin **2.** *(da ku xwe bigihînê)* hewl dan
peya [I] mêr, zilam
-peyayê çargurçik mêrê mêrxas
peya [II] peyar
peya bûn **1.** daketin jêrê **2.** nîştin
peyak **1.** peyar **2.** di kişikê de leşkerên pêşmerge
peya kirin **1.** daxistin jêrê **2.** anîn xwarê
peyam **1.** agehî, xeber, salix **2.** pêxem
peyamber **1.** pêxember **2.** qasid, sefîr
peyamnêr kesê ku peyamên buyerekê ji navendeke çapemeniyê re dişîne; nûçegihan
peyamnêrî nûçegihanî
peyandin/dipeyîne/bipeyîne **1.** yek bi yekî/dîmenguhêzekî dan payîn; lê telandin **2.** ji bo karekî hewl dan
peyar **1.** peya **2.** bê hesp *"her kî li hespê hevalan siwar e, herî **peyar** e"
peyarê **1.** riya taybet a peyaran **2.** di kêlekên kolanan de riya ku tenê peyar tê re diçin û tên
peyatî meşa bi piyan
peyde li ber çavan, xuya
peyde bûn **1.** çar bûn, pêk hatin, çêbûn **2.** berdest bûn
peyde kirin **1.** çar kirin, pêk anîn, çêkirin **2.** bi dest xistin
peyderpey li dû hev
peyivdar **1.** gotarbêj **2.** berdevk
peyitandin/dipeyitîne/bipeyitîne **1.** îsbat kirin **2.** pesend kirin
peyivîn/dipeyive/bipeyive **1.** xeber dan **2.** axaftin **3.** qise kirin *"bi qasî bejna xwe **bipeyive**"
peyk **1.** qasid **2.** alava ku ji heyvê weşanê dike
peyker mînakê mirov, ajal û hwd ên ji kevir, gêç, hesin, dar û hwd hatiye çêkirin; heykel
peykersaz kesê ku ji bûjenan heykelan dadiroje; heykeltiraş
peyman îtifaq, muahede
-peymana civakî makezagon
-peymana tomerî îtifaqa bikomasî
-peyman girêdan îtifaq kirin, li hev kirin
peyn **1.** talaza gemara ajalan **2.** *(da ku berên wan baştir bin)* gemara ajalan

an jî bûjena kîmyayî ya ku li zeviyan direşînin *“heçî deyn e, ew **peyn** e”

pey re **1.** pişt re **2.** paşê

peyrew **1.** xelef, paşwer **2.** murîd

peyrewî **1.** xeleftî, paşwerî **2.** murîdî

peyt îsbat û delîl

peyv hemû gotinên watedar ên zimanekî; bêje, kelîme *“**peyv**a xweş, bihara dilan e”

-peyv darêjtin bêje saz kirin

-peyv li peyvê sekinîn gotin hatin ser gotinê

peyvdar berdevkê fermî yê dexgeheke mîrî an jî saziyekê

peyvnasî *(r)* zanista ku cureyên bêjeyan diferisîne û jê re rêbazan datîne

peywendî têkilî, eleqe

peywir vatinî, wezîfe

peywirdar **1.** wezîfedar **2.** karmend

peywirdar kirin wezîfedar kirin

peywendî têkilî

peyxam îlham

pez mih û beran *“**pez**ê nêr, ji kêrê re ye”

-pez hate baniyan û xwir kete kebaniyan kar nêzîk bû û karker liviyan

pezare derd, jan

pezkovî bizina kovî

pezîzank qurtik

pezûdan spêdeya zû, elind, berbang

pezvan kesê ku pêz xwedî dike

pezvanî karê sexbêrkirina pêz

pê [I] endamê ku li serê tê meşîn; pî

-pê dan erdê heter kirin

-pê li boça seyî kirin ket ber bextê bênamûsan

pê [II] cînavka lihevxistî ya ku ji /bi wê-wî/ hatiye

-pê de pê de **1.** hêdî hêdî **2.** vir de û wê de

-pê de ketin **1.** pê re mijûl bûn **2.** tê alîn

-pê re **1.** bi wî/wê re **2.** di gel wî/wê

pêbaz pireya peyaran

pê bilîn **1.** pê alîn **2.** pê re egle bûn

pêç pîneyê ku li endamê şkestî û birîndar tê alandin

pêçan/dipêçe/bipêçe **1.** paçik kirin **2.** lê alandin

pêçandin/dipêçîne/bipêçîne **1.** paçik kirin **2.** lê alandin

pêçayî **1.** paçik-kirî **2.** alandî, dorpêçkirî

pêçe çarçefa ku jinên misilman li xwe dipêçin

pêçek qumaşê ku li zaro-

kê nûbûyî tê alandin
pêçik kaxeza paçik-kirinê
pêçî tilî *"**pêçi**ya ku neçe qulê, tişt pê venadin"
pêçîn/dipêçe/bipêçe lê alîn
pêçk tiştê ku li ser lûleyeke kinik hatiye alandin
pêçke 1. taye, çerxe **2.** toterîk
pêçûlk erebokeke biçûk a ku zarokên viringî dikinê û bi dest dajon
pêdanî alîkariya diravî
pêderî çarçiveya dêrî
pêdivî 1. pêwistî **2.** lazimî
pêdizkî meşa nermînga û teletel
-pêdizkî çûn nermînga û teletel bi rê ve çûn
pê ewle bûn pê ve emîn bûn
pêgeh [I] meqam
pêgeh [II] 1. qad **2.** war **3.** herêm
pêgeh [III] daşir, destşok
pêger 1. qad **2.** piyase
-pêgera nêçîrvanan herêma nêçirê
pêgermok çûn û hatina di qadekî de; gergemok
-pêgermok gerandin ji serê qadekî heta serê din çûn û hatin
pêgiran teral, selexane
-pê girtin 1. bi alikariya tiştekî tiştekî din girtin **2.** lê peyde bûn
pêgirtî 1. beng **2.** peyrew
pê hesandin 1. hişyar kirin **2.** agahdar kirin **3.** hîn kirin
pê hesîn 1. hîs kirin **2.** zanîn **3.** hîn bûn *"agir pê keve jî **pê nahese**"
pêhêl bihêl
pêhin pehîn
pêjandin/dipêjîne/bipêjîne pijandin
pêjimêr alava ku pê hesab tên kirin; çortik
pêjinkar bihîstiyar
pêjn seda, deng, awaz
-pêjna te nayê deng û awaz ji te dernayê
-pêjna tiştekî kirin beriya bûyînê bi tiştekî hesîn
pêkan mumkin
pêk anîn 1. bal pê anîn **2.** şiyan, karîn
pêkenî 1. elewat **2.** rêşkeniyê alemê *"gur pîr dibe, dibe **pêkeni**yê kûçikan"
pê kenîn 1. bi yekî tiraneyê xwe kirin **2.** ber bi yekî ve besimîn
pêkenok laqirdî, tirane
pêk hatin 1. bal pê hatin **2.** çêbûn, saz bûn
pêkol 1. erdkolana sewalan a bi piyan **2.** xwestin
pêkol kirin 1. *(sewal)* bi piyan erd vekolan **2.** *(mirov)* xwestin û heter ki-

rin

pêkutî **1.** zext û tundî **2.** îsrar, heter

pêk ve bi hev re

pêkvejiyan heyata bi tevayî

pêl [I] dem, qas

pêl [II] lemperên zeryayê

-pêl dan *(zerya)* lemper dan

pêl [III] hilma bayî

pêl [IV] rêjeya gihiştinê ya alavên ragihandinê

pêlav sol *"kurmanc têr dixwe û li **pêlav**a xwe digere"

pêlawaz **1.** di helbesta kevn de ristên arûzê **2.** teql û kirpa gotinê

pêlawazdar helbesta ku li gorî arûze hatiye ristin

pêlawer kesê ku keştiyê dajo

pêlekan silim, pêpelûk *"dinya **pêlekan** e, rabûn jî heye, peyabûn jî heye"

pêlepaş paşepêl, paşpê

pê lê kirin pêpest kirin

pêlîstik/pêlîstok tişt û miştên ku zarok pê baziyê dikin; tîtik

pêlşikên dîwarê ku li ber lemperan dijenin da ku tundiya wan daxîne

pêlweş **1.** alava ku herka gêrebayê têkûz dike **2.** alava ku weşana ji peykê têkûz dike **3.** îzgeh

pênas*(-e)* tarîf, unwan

-pênasa neteweyî çarçiveya ku gelekî dinimîne

pênc **1.** hejmara piştî çaran û beriya şeşan **2.** jimareya 5'an

pêncek **1.** ji pênc paran parek **2.** ji pênc paran pareke xenîmetê ya ku aîdî Ehlibeytê ye

pêncem*(-în)* di rêza pêncan de

pêncî **1.** deh heb pênc **2.** jimareya 50'î

pêncgoşe şeklê ku pênc guçê wî hene

pêncsed **1.** pênc heb sed li ser hev **2.** jimareya 500'î

pêncşem roja şeşan a hefteyê

pêndav cureyekî şimaya ku mêşhingiv pê derê kunên xwe digirin û teng dikin da ku hingivên xwe ji germê, sermayê û bihukên dujmin biparêzin

pêngav [I] navbera tu lingên vekirî; gav

pêngav [II] pêşveçûna erênî

pênivîs pênûs

pênûs alava ku pê tê nivîsandin û xêzkirin; qelem

pênûsdank dewsa qele-

man; qelemdank
pêpal yom, qudûş
pêpalxêr biyom, biqudûş
pêpehn kesê ku binê endamê wî yê meşînê riprast e
pêpelûçka meşa li ser dest û çongan; çarlepîka
pêpetî pêxas
pêr roja beriya îro
-bêhtir pêr bi qasî sê rojan beriya niha
pêrar du sal berî niha
-bêhtir pêrar sê sal berî niha
pê rayî bûn ecibandin
pêrbest gihanek
pergîn 1. rasthatin **2.** pêşeroj
pêrginandin/diperginîne/biperginîne mazûvanî kirin
pêrgî hev hatin rastî hev hatin, liqayî hev hatin
pêrgîngeh hêwana rawestinê
pêrgînî 1. pêşwazî **2.** bixêrhatinî
pêrgînî kirin 1. pêşwazî kirin **2.** bixêrhatina yekî kirin
pêrist agahiya ku naveroka berhemê bi riya sernavan nîşan dide û di destpêk an jî dawiya pirtûkan de tê bicihkirin
pêsî kûtî
pêsîr sîng *"dinya **pêsîr**a diyan e, her xwe dixwe"
pêsîrbend berdank
pêsotk cureyekî nexweşiya harbûnê ye
pêsotkî kesê ku bi nexweşiya harbûnê ketiye û xwe vediçirikîne
pêstirk qutaf
pêstirk girtin qutifîn
pêş [I] 1. ber û ne li paş **2.** hember, dij *“bi darê zorê, tu tişt nayê **pêş**”
pêş [II] 1. daw **2.** qûntar
pêşan nîşandan
-pêşan dan nîşan dan
pêşangeh cihê ku ji bo bîneran nimûne lê tên raxistin
pêşanî yekemî, ewilî
pêşbazî pêşbirk, reqabet
pêşber 1. hember **2.** pêşpal
-anîn pêşberî hev hevrû kirin
pêşberek di şeran de eniya ku li pêş şer dike
pêşbirk ji bo qezenckirina tiştekî reqabeta bi hinekan re; pêşbazî
pêşbîn zanayê ku pêşerojê li gorî daneyên heyî texmîn dike; dûrebîn
pêşbînî dûrebînî
pêşbînî kirin bi riya daneyên berdest pêşeroj texmîn kirin û xwe li gorî vê yekê amade kirin
pêşcênîk enî, pêşnehtik

pêşçav berçav
pêşçav kirin berçav kirin
pêşdank pêşgir
pêşdaraz -bêyî ku rastiya karekî binase- kesê ku hê di sêrî de qerara xwe dide
pêşdarazî di pêş de biryardan
pêşdem karê ku berî dema texmînkirî an jî diyarkirî pêk tê; berwext
pêşdîtin derpêşkirin
pêşdîtinî feraset
pêşek pêşeng
pêşeng **1.** pêşewa **2.** serwer **3.** serpêşsen
pêşgir [I] *(r)* qertafên ku tên pêşiya bêjeyan
pêşgir [II] mendîla ziwakirina ser û çavan
pêşgotin sergotar
pêşiya nanê tenûrê
pêşî [I] mêş, spêle *"hêlîna **pêşi**yan, çênabe"
pêşî [II] bav û kal, ecdad
pêşî [III] aliyê xuyayî
-pêşî mişt û paşî di gû de hişt aliyê xuyayî maliştin û aliyê veşartî di nav gemarê de hiştin
pêşîn **1.** yekemîn, ewil **2.** dest bi dest *"bextê **pêşîn**, warê hêşîn"
pêşînî diravê ku beriya wergirtina asûkekê tê dayîn an jî standin
pêşkarî hev bûn ketin pêsîra hev û şer kirin
pêşkeftin **1.** geşedan **2.** serkeftin
pêşkêş kirin **1.** teqdîm kirin, pêşandan **2.** araste kirin, rapeşan
pêşkêşkar **1.** arastekar **2.** pêşandêr
pêşmal werisên ku konî bi singên pêşiyê ve girêdidin
pêşmalk **1.** bervank **2.** pêşmal
pêşmerge **1.** cangorî, fedayî **2.** şervan
pêşniyar pêşkêşkirina ramanekê beriya destpêkirina karî; teklîf
-pêşniyara aştiyane teklîfa ku ji bo mebestên aştiyê tê pêşkêşkirin
pêşniyar kirin teklîf kirin
pêşniyarname teklîfa nivîskî
pêşniyaz pêşniyar, teklîf
pêşnûma bernameya sêwirandî
-pêşnûma kirin bername saz kirin; sêwirandin
pêşpirtik pêşgir
pêşrew **1.** kesê ku ne peyrew e **2.** bihûrî û çûyî
pêşûle cureyekî çivîkên mêşxur e
pêşûş genî û kêrnehatî
pêşverû kesê ku rû û ber ê wî ber bi pêşerojeke

geş e û ne paşverû ye
pêşwazî mazûvanî, pêrgîn
pêşwazî kirin 1. mazûvanî kirin, pêrginandin **2.** mêvan kirin
pêşwext pêşdem
pêt 1. rengzer **2.** alafa êgir; rivîn **3.** pihêt, qayîm
pêtazî pêxwas
pêto quzfiroş, deyûs
pê vedan *(mêş, mar û hwd)* lê dan *"hin hingiv dixwin û mêş **bi hinekên din vedidin**"
pêvek îlawe
pêvajo dema bûyerê a ku tê de diqewime; domana demê
pêwan pasevanê bendîxaneyê; zêravan
pêwendî têkilî, eleqe
-pêwendiyên civakî têkiliyên di navbera civakê de
-pêwendiyên navneteweyî têkiliyên di navbera neteweyên cîhanê de
pêwendîdar têkildar, eleqedar
pêwendî saz kirin têkilî danîn, eleqedar bûn
Pêwir [I] gerestêrkek e
pêwir [II] nexweşiya kêmdengiyê
pêwist lazim, hewce
pêwistî pêdivî, hewcetî
pêxas 1. bêsol û bêgore **2.** xizan **3.** *(sewal)* bênal
pêxas bûn 1. bêsol û bêgore bûn **2.** xizan bûn **3.** *(sewal)* bênal bûn *"hespê çê, bila **pêxas be**"
pêxas kirin 1. bêsol û bêgore kirin **2.** xizan kirin **3.** *(sewal)* bênal kirin
pêxem feşk û astengî
-pêxem lê xistin feşk lê xistin û astengîdan ber
pêxember hilgirê nameya pîroz û hinartiyê Xwedê ji bo çaksaziya mirovahiyê
pêxembertî karê ku pêxemberên Xwedê pê radibin
pê xistin agir dadan/hilkirin
pêxistî dadayî *"çiraya her kesî, **pêxistî** namîne heta sibehê"
pêxwarin ji bilî nanê tisî her tiştê ku bi nên tê xwarin
pêzan zana û pisporê wî îşî
piç 1. pir hindik **2.** parçeyeke biçûk *"**piç** bi piç xwe gihand guç"
-piçek hindikek
piçêx para biçûçik
piçikandin/dipiçikîne/bipiçikîne 1. li hev alandin **2.** nexweşiyê *(endamên cendêk)* şileke kirin

piçikîn/dipiçike/bipiçike **1.** li hev alîn **2.** *(endamên cendêk)* şileke bûn
piçpiçî parçeyên pir hûrik
piçpiçî kirin pir hûrik parçe kirin
piçudank di zikê jinan/mêzayan de dewsa zarokê/têjikê; malzarok
pidû goşte ku diran tê de çikandî ne; pirî
pif ba û dengê berdana henaseyê
-pifî guhan kirin **1.** dizîka jê re gotin **2.** nav tê dan
pif kirin **1.** nepixandin, perçifandin, werimandin **2.** damirandin **3.** sar kirin
pifdank nepox
-pifdanka mîzê mîzildank
pifo *(di zimanê zarokan de)* xurek
pihêt muhkem û şidiyayî
pijandin/dipijîne/bipijîne **1.** pehtin **2.** stewandin
pijiqandin/dipijiqîne/bipijiqîne fişkandin
pijiqîn/dipijiqe/bipijiqe fişkîn
pijîn/dipije/bipije **1.** stewîn **2.** gihiştin
pijme bêhnijk
pil sist
-pil bûn sist bûn
-pil kirin sist kirin
pilav birincê di avê de kelandî
pile **1.** ast, rade **2.** derece
piling cureyekî sewalên dirinde ye û ji bilî sêrî dişibihe şêran
pilor pelûr, malêz, çolik, hewdel
pilox **1.** bizota êgir **2.** tiştê ku xwarina wî ji bo didan û pidûyan nerm e
pilte di find û fanosan de bendê ku agir pê digire
-pilteya dil qetîn di heqê tiştekî an jî kesekî de bi fikar bûn
pilûr cureyekî sewalên çarpê ye
pilûsk **1.** qulik **2.** zenbele
pimpar çêreya ku nayê xwarin
pin raza taybet a ku her kes ji xwe re vedişêre
pinc tasik, legan
pincar çêreyên ku tên xwarin *“kalo memire bihar tê, pîrê memire **pincar** tê”
pind qûn, zûtik
pindam qirş û qeselên ku herka avê asteng dikin
pindandin/dipindîne/bipindîne axozî kirin
pinde axozî
pindepîr pîrhevok
pindiloşk **1.** kurt û qelewok **2.** tombiz

pindik 1. movik **2.** kulîlk, xonçe
pingil bizot
pingav ava ku li cihekî col bûye
pingirîn/dipingire/bipingire 1. col bûn, bi ser hev de kom bûn **2.** fûrîn
pinî xasûk û çikûs
pinîtî xasûktî û çikûsî
pir 1. zêde **2.** zehf **3.** dengê ku paqijkirina difinî tê *"ez dengekî **pir** tehl dibihîzim, gelo tu dizanî ew çi deng e?"
-pir û hindik kêm û zêde
-pir kirin 1. zêde kirin **2.** bêfil paqij kirin
piranî 1. zêdehî **2.** bi gelemperî
piralî pirşaxî, pircelebî
pirbêj kesê ku zêde diaxive; çelçelok *"derdowî **pirbêj** dibin, evîndar dengbêj dibin"
pirç mû, pûrt
-pirça xwe gij kirin mirûzê xwe tirş kirin
pirçand xwediyê her cureyê çandê
pirçandî rewşa sexbêriya her cureyê çandê
pirçî bêmehde û rûtirş
-xwe pirçî kirin xwe bêmehde û rûtirş kirin
pird/pire navgîna du aliyên çem, newal û rûbaran *"hukimdar bibe **pire** jî, di ser re derbas mebe"
pireh nûzayê ji dê bavên ku irqa wan ne wekhev e
pirendazî di tevgerê de bihîstyariya derî tixûban; zêdegavî
pirêze 1. qeselên zeviyê **2.** xozan *"me hêştir nedîtine li rêzê, qey me pişkul jî nedîtine li **pirêze**yê"
pirî [I] zêdehî
pirî [II] goştê ku diran tê de çikandî ne; pidû
pirîsk 1. misqal **2.** zere, parçeyê biçûktirîn ê bûjenê
pirkam nexweşê xwestekên nefsa xwe
pirkamî nexweşiya daxwazên bêdawî
pirole [I] teral
pirole [II] 1. salixên lêzêdebûyî **2.** pertaf
pirole kirin pertaf kirin
pirpar pimpar
pirpirok firfirok
pirs 1. sual **2.** arîşe **3.** peyv *"mirov bi **pirs**ê, diçe Xursê"
-pirsên axretê li dinyayê pirsîn bersiva tiştên nedîtî û nebînayî xwestin
pirsgeh di dezgeh û saziyan de nivîsgeha da-

nasîn û ragihandinê
pirsgirêk **1.** arîşe **2.** gelş
-pirsgrêkên aborî arîşeyên têkildarî debara jiyanê
-pirsgirêkên tenduristî arîşeyên têkildarî sihet û afiyetê
pirsiyar **1.** suwal **2.** tehqîq
pirsiyar kirin **1.** sual kirin **2.** tehqîq kirin
pirsîn/dipirse/bipirse **1**. suwal kirin **2.** jê bersiv xwestin *"**bipirse** ji kalê zemanan û xortê geriyayî"
pirs kirin pirsîn
pirsnîşan *(r)* di xalbendiyê de nîşaneya pirsê; *(?)*
pirşeng çîk, pêt
pirt parçe
pirtepirt **1.** dengê pêketin û damirîna êgir **2.** dengê rajena dilî
pirtepirt **1.** *(agir)* geh pê ketin geh damirîn **2.** *(dil)* geh bi tundî geh bi nizmî avêtin
pirtik **1.** parçeyê hûrik **2.** pir kêm û hindik
pirtikpirtikî parçeparçeyî, hûrhûrî
pirtikpirtikî kirin parçeparçeyî kirin
pirtî pîne û qumaş
-pirtî û palaz cil û nivîn
pirtû karê pîneçêkirin û dirûtinê
pirtûk kitêb
pirtûkfiroş kitêbfiroş
pirtûkxane kitêbxane
pirûsk hestiyê piştê
pirxepirx/pirxînî kenê ji nişkê ve û bi dengî
pirxepirx/pirxînî kirin ji nişkê ve û bi dengî kenîn
pis kur *"neke bi kesan, dê bê serê te, ku neyê serê te, dê bê serê **pis**ê pisan"
pisepis dengê domdar ê baberçûnê
pisepis kirin ba ji ber tiştekî nepixî çûn
pisîk cureyekî ajalên malê ye û piranî ji bo ku mişkan bigire tê xwedîkirin
pisîng pisîk *"devê **pisîng**ê negihişt goştî, got: 'min xêra dê û bavê xwe hişt"
pismam kurap, kurmam
pismet kurmet
pispisandin/dipispisîne /bipispisîne xwe egle kirin û fizirîn
pispor **1.** zanayê pîşeyekî **2.** xwendeyê di babeteke zanistî de *"ji xelqê re **pispor** e, ji xwe re kor e"
pisporî zanyariya pîşeyî/zanistî
pist çêrmê mirovan

pistepist pirkepirk, kurtepist
pisxal kurxal
pisxalet kurxaltî
pisxaltî pisxalet
pişaftin/dipişêve/bipişêve **1.** tehrîf kirin û dirûv guherandin **2.** di nav xwe de helandin û deng jê birandin
pişartin/dipişêre/bipişêre pişirandin
pişemasî cureyekî sewalên zeryayî ye
pişêw tiştê servekirî û argo; mustehcen
pişik kezeba spî; cerg
pişikreş cureyekî nexweşiyan e
pişikxerakirî kesê ku bi nexweşiya pişikreşê ketiye
pişirandin/dipişirîne/bipişirîne **1.** *(tiştê hişk)* hûrik hûrik qut kirin **2.** tiştek hûrî tev tiştekî din kirin
pişirîn/dipişire/bipişire **1.** *(tiştê hişk)* hûrhûrî bûn **2.** *(giyayê hişk)* çilmisîn û hûrî erdê bûn **3.** hişk bûn daweşîn
pişk [I] eynî, heman tişt, wekî wî *"destê dê, **pişk** ê qîzê ye"
pişk [II] **1.** beş **2.** par
-pişk kirin pareve kirin
pişk [III] şilimziwa, qurhe, çîtik
-pişk avêtin şilimziwa avêtin, qurhe kişandin
pişkandin/dipişkîne/bipişkîne bêhnijandin
pişkdar **1.** beşdar **2.** hevalê parê, şirîk **3.** hisedar
pişkepişk dengê ku ji dev û bêvila kesê bahorî der tê
pişkepişk kirin bêhnijîn
pişkîn/dipişke/bipişke bêhnijîn
pişko **1.** cemre, arzeba **2.** bişku
pişkul gemara pêz; bişkul
pişo awayê bangkirina pisîkê
pişopişo kirin **1.** bangî pisîkê kirin **2.** *(karek)* bi tika û lavayî dan kirin
pişpişîn/dipişpişe/bipişpişe **1.** *(mirov)* mirûzê xwe tirş kirin **2.** *(hevîr)* hilpesirîn û tirş bûn
pirûk cureyekî xwarina ku ji ardê savarî tê çêkirin
pişt [I] **1.** dawî **2.** dûv **3.** aliyê navmilê; qorik *"bavê mirovî, **pişt**a mirovî ye"
pişt [II] **1.** aliyê ku di nêrîna pêşîn de xuya nabe; aliyê dûr **2.** şala navê
-pişt jê standin dorpêç kirin û eman nedan
-li pişt dîwêr li aliyê

dîwêr î din
piştbend 1. bendê navê **2.** şala navê
piştek spartek
piştepiştî yekitî û komelayetî
piştevan 1. destekar **2.** tagir, alîgir
piştevanî kirin 1. destek kirin **2.** tagirî jê re kirin
piştên şala navê
piştgerm arxweyîn, bêminet
piştgerm bûn arxweyîn û bêminet bûn
piştgermî bêminetî
piştgir 1. destekar **2.** tagir **3.** hevpişt
piştgirî 1. destekarî **2.** hevalpiştî
piştgirî kirin 1. destek kirin **2.** alîkarî kirin
pişt girtin 1. destek kirin, yarmetî kirin **2.** alî kirin, tagirî jê re kirin
pişthotik kesê ku pişta wî weke hotikekî xwar bûye
piştik bêrewişt û bêsinc
piştî [I] barê li ser milan; barpişt, kolepiştî, şele, şixre
piştî [II] jê şundetir
-piştî nîvro ji nîvro şundetir
piştkov pişthotik
piştmêr mêrê alîkar ê di roja teng de
piştperde rûyê nixumandî yê her tiştî
-piştperdeya çalakiyê rûyê nixumandî yê karê birêxistinkirî
piştrast kesê ku bawerî pê tê anîn; ewle
piştrast bûn 1. ewle bûn, pê ve emîn bûn **2.** dilniya bûn
piştrast kirin 1. peyitandin **2.** dilniya kirin
pişt re 1. pey re **2.** paşê **3.** paran ve
pit pitik
pitepit axaftina nediyar
pitepit kirin di guhên hev de tiştên nepen gotin
pitê! baneşana ji bo keçan
pitik zaroka qîzînî ya viringî *"hevalê kevn bibe neyarê nû, mirin di tûrikê **pit**ê de ye"
pitî biçûk û xweşik
pitpitok mizmizok
piv 1. dengê bayê ku ji cihekî teng derdikeve **2.** (*di zimanê zarokan de)* tir
piv kirin *(di zimanê zarokan de)* tir kirin
pix dengê paqijkirina bêfilê
pix kirin 1. *(di zimanê zarokan de)* bevil paqij kirin **2.** tirsandin
pixtik xirdik
pixtî xwîna ku bûye ker-

seng û wekî belxemê hev girtiye
-bûn pixtî *(xwîn)* cemidîn
pixtok cureyekî kevirê nerm û sivik e
piyade peyar
piyale lîwan, îskan, qedeh
piyan **1.** sinî, berkeşok **2.** şerbikê avê
piyar kesê bi merhemet
piyarî merhemet
piyase gera ser piyan a hêdî hêdî
piyase kirin hêdî hêdî li ser piyan gerîn
piz avika giyaneweran a ku di pizdankê de ruh hatiye ber; cenîn
pizdank **1.** di zik de cihê ku zarok an jî têjik tê de çêdibe **2.** hevaloka ku piştî zayînê ji makê dikeve
pizik pijikên ku di dema gêraniyê de derdikevin
pizî di kincan de cihê ku doxînê tê re dikin
pizînk zirmemikê ku didine devê zarokan da ku bitebitin
pizîşk bijîşk
pizrik pizik
pizûr doran
pî **1.** endamê ji gûzekê berjertir **2.** *(di hin devokan de)* mil, pîl
-li ser piyan ne rûniştî û şipê; çik
pîceme kiras û derpiyê ku şevînî tên lixwekirin
pîç **1.** pûç **2.** bîj
pîçalk cureyekî çêreyê ye û pijandî tê xwarin
pîj [I] **1.** strî **2.** dasî
pîj [I] bîj
pîjpîjî pir bi strî
pîkol kirin *(pez, dewar, ker û hesp)* erd bi piyan kolan
pîl [I] fîl
pîl [II] ji enîşkê hetanî sermilê; sermil
pîl [III] pola
pîl [IV] parçeyeke kaxezî ya çargoşe û biçûk e, li ser aliyekî wê wêne û nivîs neqişandî ne, wekî giroveyeke fermî li belgenameyan û zerfên nameyan didin; pûl
pîle pile
pîlik **1.** kesê ku di navbera malên bûk û zavayî de diçe û tê da ku karê şahiyê têkûz bike **2.** posteger **3.** şûşeya ku ji bo zarokan şîr dikinê
pîltan pir mezin; geltegan
pîn/pînik [I] êwirgeha dîk, mirîşk û sewalên bibask ên din ên malê
pîn [II] pehîn
-pîn li tasa ber xwe xistin qîma xwe bi kar û rizqê hazir neanîn
pînc **1.** darikê sertûjkirî **2.**

sirkeya tewilandina sewalan **3.** darikê kêp î sertûjkirî

-pîncê heram avika heram; zarokê zinayê

-pînc lê xistin pêxem lê xistin, xilçik lê xistin, feşilandin

pîne 1. qumaş, pirtî **2.** parçeye qumêş ê ku pê cihê diriyayî û peritî tê tehmîrkirin *"kinca ku kete ber **pîne**yan, serê ku kete ber şîretan bi kêrî tiştekî nayên"

-pîne kirin 1. pîneyek bi cihê diriyayî ve dirûtin **2.** eyb û derew veşartin

pîp derdaneke mezin a devgirtî ye û ji bo bûjenên avî ji lajwerdê tê çêkirin û

pîpik cureyekî zirneyan e û ji levenê tê çêkirin

pîqask cureyekî çêreyê ye û nepijî tê xwarin

pîr [I] 1. temendirêj **2.** extiyar **3.** kal *"kevn e û **pîr** e, ji gotinan re bîr e"

pîr [II] 1. pispor **2.** serwext **3.** sergihayî

pîr bûn 1. temendirej bûn **2.** pîr bûn **3.** *(giya)* gihiştin û qamir bûn *"dilê fireh, **pîr nabe**"

pîraye arastek, çîçik

pîrejin jina temendirêj

pîrek 1. jin **2.** jina mêrkirî *"zilam bi mû ye, **pîrek** bi rû ye"

pîrelk cin

pîrepizk 1. pîrejina temenbihurî ya ku êdî hal tê de nemaye **2.** pîrejina xurifî **3.** pîrejina cadûbaz

pîrhevok cureyekî bihukên ku bi hûnandina tevnan ve navdar e; tevnepîrk

pîrhevî 1. di çîrokan de pîrejinên cadûbaz, kirêt, qîldirêj ên ku li gêziyan siwar dibin, dengê kenîneke kirêt ji xwe tînin, zarokan didizin û ji xwe re dikin xizmetkar **2.** pîrhevok

pîrik 1. diyên dê û bavên mirovî **2**. jina ku jinên ducanî diwelidîne **3.** pîrhevok

pîrî/pîrtî temendirêjî

pîrmend şêwirmendê temendirêj û pispor

pîrot kesê ku amanên ji kaxetîtan çêdike

pîrotankî 1. *(çêrm)* biqerçûmek û virçiqî **2.** *(pidû)* herişî û amasgirtî

pîrotankî bûn 1. *(çêrm)* biqerçûmek û virçiqî bûn **2.** *(pidû)* herişîn û amas girtin

pîroz 1. muqedes **2.** bimbarek

pîrozbahî 1. muqedestî **2.** bimbarektî
pîroze cureyekî gewherên giranbiha ye
pîroz kirin bimbarek kirin
pîrozname tebrîka nivîskî; tebrîkname
pîrozwer 1. muqedes **2.** bimbarek
pîs kirêt
pîsî gemara kûçik, beraz, gur û hwd
pîso 1. şewat **2.** bêhna şewatê **3.** ariya pîneyê şewitî; bîso *"agir pê keve, bêhna **pîso** jê nayê"
pîst [I] pêsîr, berstûk
-pîst jê daweşandin 1. pêsîr jê daweşandin **2.** xwe jê parastin
pîst [II] çerm, eyar
pîşat berwext
-bi pîşatî bi pêşdemî
pîşe 1. meslek **2.** huner, sinaet
pîşesaz 1. sinaetkar **2.** meslekdar
pîşesazî sinaetkarî
pîşo 1. hevirheste **2.** barût *"agir û **pîşo** li cem hev nabin"
pît [I] tîp, herf
pît [II] çîk
pît [III] jîr û serbixwe
pît [IV] zibilî û çilmisî
pît [V] adan, bereket
pît [VI] pihêt
pît [V] di benderan de singê ku werisê keştiyê pê ve girêdidin
pîtol fîlozof
pîtros lîstika çavgirtonekê
pîv 1. qiyas **2.** kêş **3.** radeya kêşa tiştekî
pîvan [I] 1. terazî **2.** kêş **3.** rayîş
pîvan/dipîve/bipîve [II] 1. ji aliyên giranî, dirêjahî hwd ve qeys û miqdara tiştekî hildan **2.** ceribandin *"aqil bi diravî nayê **pîvan**"
-pîvan û ro kirin dan ber hev û biryar dan
pîvandin/dipîvîne/bipîvîne 1. ji aliyên giranî, dirêjahî hwd ve qeys û miqdara tiştekî dan hildan **2.** dan ceribandin
pîvek kod
pîvok sosin, gangilok
pîvaz cureyekî çêreya bêhnkirêt e lê tê xwarin *"merî **pîvaz**ê nexwin, bîn ji devê wan nayê"
pîvazok 1. pîvaza ter **2.** serikê hin gulan
pîzang moza guhdirêjan; kermêş
pîzpîzik fîq, dûdik
PK kurteya /piştî koçê/, piştî hicreta Cn. Pêxember eleyhiselamî
pok pidû, pirî
pol [I] 1. di dibistanan de

her saleke perwerdehiyê; sinif **2.** di dibistanan de her jûreke ku şakird tê de perwerdehiyê dibînin; fêrgeh
pol [II] bizot
pol [III] dendikên mêweyan
pol [IV] pola
pola hesinê avdayî yê pir xurt
Polan Birca Satilê *“**Polan** hişk û sar, kadîn tar û mar”
polandin/dipolîne/bipolîne tesnîf kirin, bi keys kirin
polayî tiştê ji polayê *“ji nanê gênim re, zikê **polayî** divê”
polik 1. bişkojk **2.** diravê zîvîn û zêrîn **3.** cureyekî sewzeyan e û pijandî tê xwarin
polke cureyekî sewziyan e û libên wan bi qasî nokan e
ponijîn/diponije/biponije 1. kûr û têr ramîn; fikirîn **2.** bêdeng man *“her kes, ji bo karê xwe **diponije**”
por pirça bi sêrî ve hêşîn dibe, gijik *“destê bi don pêşiyê di **por**ê xwe bide”
-por li ber tavê spî kirin temenekî dirêj di nezaniyê de bihurandin
porçe 1. porê çêkirî; zirpor **2.** alaveke ku bi sêrî ve porikekî sext heye û pê diran tên paqijkirin **3.** hemû alavên maliştinê yên ku ji destikekî û serikekî biporik pêk tên
porik 1. porê ziravik û kurt **2.** qumaşê ku bi rûyê wî ve rîşiyine hûrik hene **3.** rîşî
porşikên nexweşiya pordaweşînê
porg kîsik
porişk 1. kesê ku rişk ketine serê wî **2.** keç
porpare bi qasî mûyekî zirav
porteqal cureyekî mêweyan e
porxan kincên ji postên giranbiha
posat amûrên pêwist
posîde kesê bêgêwil
posîde bûn bêgêwil bûn
posîde kirin bêgêwil kirin
post 1. çêrm **2.** çermê gurandî *“dostê min, dijminê **post**ê min”
-ji post kirin gurandin
postal sapokên çermîn
poste ferman an jî nameya ku li ser çêrman hatiye nivîsandin
posteger kesê ku fermanên dûgelê û nameyên

hemwelatiyan digihînin cihên têkildar; pîlik
postexane saziya ku ferman û nameyan digihîne cihên têkildar
-post kirin gurandin
-post tijî pere kirin ji qîmetê zêdetir lê dirav mezaxtin
postnişîn şêxê terîqetê, serekê sofiyan
poş lêxistina bi qiloçan; tel
poşe 1. *(simbêl)* palik, stûr **2.** jina şerkar
poşî şaşika mêranî; egal
poşîn/dipoşe/bipoşe 1. pûşî giredan 2. xêlî kirin
poşman 1. berxweketî **2.** vegeriyayî **3.** towbekar *"aşvan, tu car nabe **poşman**"
poşman bûn 1. li ber xwe ketin **2.** vegerîn **3.** towbe kirin
poşmanî 1. berxweketin **2.** vegerîn **3.** towbekarî *"dara **poşmani**yê, ber nagire"
pot [I] kinceke stûr a zivistanî ye û bi ser de tê lixwekirin
pot [II] pût
potik qerpal *"sal bi serma ye, **potik** bav û bira ye"
potîn sola çêrmîn a ku nalçeya wê darîn e
poto bejnbihust, xirdik
poxîn cureyekî helewa ku ji ardî tê çêkirin
poz 1. bêfil, kepû **2.** nikil, nik
-pozê xwe daliqandin mirûzê xwe tirş kirin, xwe pirçî kirin
pozbilind 1. qure **2.** kaw
pozberî 1. reqabet **2.** hilkeftin û dakeftin **3.** keft û left
pozheçî bêfildirêj, bêfilxortim
pozmik devgema ku davêjin devê golik, berx û karan da ku nemêjin
pozxane girtîgeh
PŞ kurteya /piştî zayînê/; piştî mîlada Cn. Îsa eleyhiselamî
pun/pung koxikê mirîşk, qaz û hwd
puwaz bûjena ku pê cerxa dirên tijî dikin
puxte 1. esl û unsurê esasî **2.** gewher **3.** naverok
pûç 1. xerab **2.** netêw **3.** genî û afnikî
-pûçên hev dan der pêşkarî hev bûn û bîsên hev eşkere kirin
pûç bûn 1. xera bûn **2.** betal bûn **3.** genijîn
pûç kirin 1. xera kirin **2.** netêw hesibandin, betal kirin **3.** genijandin
-pûç derxistin 1. berevajî

kirin **2.** nerastiya tiştekî nîşan dan; derewandin
pûg 1. berfa nû **2.** firtoneka berfê
pûjan pûng
pûl pîl
pûnik êwirgeha sewalên bibask ên malê yên mînanî dîk, mirîşk û werdekan
pûng cureyekî çêreya ku tê xwarin *"mar ji pûngê aciz bû, **pûng** jî çû û ber devê qula mêr hêşîn bû"
pûngal 1. pûnik **2.** hêlîn *"hêka genî, di **pûngal**ê de dimîne"
pûr kirin qalik spî kirin, qeşartin
pûrt 1. pirç **2.** pirça çivîkan
pûrtik 1. pirça firindeyan **2.** gulikên daran
pûş 1. qurcûm **2.** qirş û qesel **3.** giyayê bêkêr
-pûş kutan keda yekî bi ro de çûn
-pûş şîşî qûnê kirin bi zorê karek bi teral an jî newêrekekî dan kirin
pûşil edeb, terbiye, heya
pûşî [I] 1. şara seriyan **2.** kefiya stûyî
pûşî [II] pêşî, spêle
Pûşper meha şeşan a zayînî, Hezîran
pût tiştê ku ji bilî Xwedê jê re tê perestin
pûte baldarî
-pûte pê dan 1. giringî pê dan, bal dan **2.** lê miqate bûn
pûtparêz kesê ku ji pûtan re perestişê dike

Q

q/Q tîpa bîstemîn a alfabebeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikîye, awayê belavbûna wê girtî û hişk e
qabiliyet 1. hêza pêkanînê **2.** huner û pîşe
qabqab şimikên ku binê wan darînî ye
qabûr parçeyên şikestî ên tas û qasikan
qaçanî *ta*sika ji porselenê
qaçil [I] qaşil, qalik
qaçil [II] bişku
qaçil kirin 1. spî kirin **2.** dapîtin ❋"li pişt baranê **qaçil dike"**
qaçî kirin *(jin)* por kurtisandin
qad 1. meydan **2.** war, dews **3.** delîve
qadî dozger ❋"dinya **qadî** ye, her kes ji xwe razî ye"
qadûk beroşa biçûk; qasik
qaf 1. tiştê req û vala **2.** tasa seriyî
qaf bûn parçe bûn
qafik 1. kaxetîta ku pê serê banan tê avakirin **2.** guldanka dûvedirêjkî ya ji kaxetîtê
qafilqeda qezaya nedîtî û nebînayî
qaf kirin parçe kirin
qafok gildîna ku lêkend bi xwe re tîne
qafqafî parçeparçeyî
qafqafî bûn parçeparçeyî bûn
qafqafî kirin parçeparçeyî kirin
qafqiloz derdanên ji xweliyê; kaxetît
qaj 1. cureyekî daran e **2.** qaş
-fisteqa qajê berên dara qajê
qajeqaj qîjeqîj
qajên qîjên, qîjînî
qajik benîştê ku ji dara bênîşt tê bidestxistin
qal [I] behs
-qala yekî kirin behsa yekî kirin
qal [I] tişt req, pehn û tenik
qalbox dermanê ku birînên ajalan didin da ku kurmî nebin
qalebal axaftina beletewş

qalib amûra ku tiştan tê de ro dikin; bilûl

qalik 1. qaşil **2.** amana valakirî **3.** qaşilê fîşenga teqandî *"bila zikê mirovî têr be, bila bi **qalik**ê dêr be"

qalind stûr *"**qalind** hetanî zirav dibe, zirav diqete"

qalind bûn stûr bûn

qalind kirin stûr kirin

qal kirin [I] 1. behs kirin **2.** qise kirin *"aşiq birçî dibin, **qal**a nanê dawetan **dikin**"

qal kirin [II] *(zîv ji madenên din)* dawerivandin

qalo kevirê tehtevêlkî yê ku nan li ser tê pijandin; qafika nanpehtinê

qalonçe bihukeke ku zirarê dide gênim

qam bejn *"**qam** qama kermêşê, deng dengê gamêşê"

qamçûr kamçûr

qame 1. cureyekî xenceran e **2.** sator an jî kêrikeke ku bi serê tivingan ve dikin û di şerên ku du eniyên dijmin dikevin nav hev de tê bikaranîn

qamik 1. movik **2.** tiliya beranekê

qamir 1. giyayê qert **2.** qamîş

qamir bûn *(giya)* qert bûn

qamîş/qamûş leven

qamk tiliya mezin

qamkinik 1. bejnkinik **2.** xirdik

qang paqijkirina bi hilm û gilmê

qang kirin bi hilm û gilmê paqij kirin

qanik [I] kefkanî

qanik [II] cureyekî çêreyê ye û jê benîşt tê bidestxistin

qanî razî

qanî bûn razî bûn

qanî kirin razî kirin

qantir sewala ku ji têkiliya di navbera hesp û keran de çêdibe; hêstir *"**qantir** nazê, xwê şîn nabe"

qanûn zagon

qanûnî zagonî

qap 1. gotina ji qewarê xwe mezintir **2.** axaftina gir û qelew

-qap berdan ji xwe mezin axaftin

qapût kinceke stûr a zivistanî ye; sako, qemsele

qaq [I] vizvizîk

-qaqa ser cemedê aqilsivik, selemtî

qaq [II] 1. hêk **2.** *(di zimanê zarokan de)* tiştê şikestokî

-qaqa reş hêka reş a ku nîşaneya karesata herî mezin e

-li qaqa reş asê kirin tûşî felakete pir mezin anîn *"li ser me bû roja reş, em asê kirin **qaq**a reş"
qaq [III] qeşa
-qaq girtin qeşa girtin
qaqê **1.** hêk **2.** *(di zimanê zarokan de)* tiştê şikestokî *"biçûkayî dibêje hêk, mezin dibe û dibêje: **'qaqê'** "
qaqil cureyekî çêreyê ye
qaqlîbaz cureyekî çivîkên zeryayî e
qaqreş kundirê qemer
qarandin/diqarîne/biqarîne **1.** qîjandin **2.** zêrandin
qarç [I] cureyekî daran e
qarç [II] hestiyê qorikê
qarçik hêt *"berû da bizinê, dest avête **qarçik**e"
qarçikî kesê ku hestiyê qorika wî şileke bûye; xawûşe
qareqar qajeqaj
qareqar kirin qajeqaj kirin
qarên qîjên
qarik kesê bêçare
qarix di nav bîstanekî de kerdiyên sewzeyan
qarîn/diqare/biqare **1.** qîjîn, qîrîn **2.** bang kirin *"mirîşk **biqare**, hêkê dike"
qarînî qarên
qarot bistikê giyayî
qartik bizmarê darînî
qarûşe siqayîla çilpiyan
qas **1.** miqdar **2.** heyam
-vê qasê vê gavê
qasid peyamber, berdevk
-qasidê qolfelekê melkemot, ruhstîn
qasik **1.** feraqên ku tê de xwarin tê pijandin **2.** derdan *"**qasik**an malêse, bi alastinê zik têr nabe"
qaş kevirên giranbiha yên ku di gustîl, gerdenî û tiştên din de tên çikandin
-qaşa çavî şûna ku çav tê de ye
qaşil **1.** qalik **2.** hûrik û mûrikên bermayî *"kara necaran, **qaşil**ên daran"
qaşo xwedîgiravî
qat **1.** tetqal **2.** her parçeyekê du tiştên ku li ser hev in; taq, ta
qat bûn **1.** duta bûn **2.** tewîn
qat kirin **1.** duta kirin **2.** tewandin **3.** keys kirin
qatqatî **1.** her parçeyekê pir tiştên ku li ser hev in; taqtaqî, tatayî **2.** keyskirî
qatqatî kirin ber bi jor li ser hev keys kirin
qawêr gergere

qawit cirî, erzaq
qawûş **1.** kember, qûş **2.** bûjenên ku ji zaxkirina niftê çêdibin
qax mêweyên hişk-kirî yên ku dendikên wan jê hatine avêtin
qax kirin *(mêweyên ku dendikên wan hatine avêtin)* ber tavê hişk kirin
qayde rêbaz
qayil razî
qayil bûn razî bûn
qayîm muhkem û şidiyayî
qayîm bûn şidîn û xurt bûn
qayîm kirin şidandin û xurt kirin
qaz cureyekî sewalên bibask a malê ye *"**qaz** bi qazan re, baz bi bazan re û mirîşka kor bi dîkê kulek re**"**
qazim bendê ji hiriya hêştiran
qazî hakimê dadwer *"heke qazî nebe, kumê xwe ji xwe re bike **qazî"**
qe/qet **1.** tu/çu, hîç **2.** ma, ma qey *"**qe** berkêş, bi mêvanan geş?"
-qe na qet nebe, hîç nebe
-qet nebe hîç nebe
qeb binavêlîstin, zorankirin
qebale kirîn û firotina bi giştî
qebalek dolaba ku di qefa dîwêr de tê çêkirin
qebare qeware
qebeqeb dengê domdar ê xwendina kewan
qebeqeb kirin *(kew)* bi awayekî domdar xwendin
qebrax **1.** deyûs **2.** jinfiroş
qebraxî **1.** deyûsî **2.** jinfiroşî
qebûl bûn **1.** pejirîn **2.** peyitîn **3.** çespîn
qebûl kirin **1.** pejirandin **2.** peyitandin **3.** çespandin
qebz rewşa bêtenduristiyê ya ku doran gemara hundirî navêjin derve
qebz bûn gemar di doranan de hişk bûn û derneketin derve
qed bejn
qeda bela, felaket, karesat
qedandin/diqedîne/biqedîne kuta kirin
qedeh **1.** piyan **2.** îskan *"**qedeh**eke jehrê vexwe, lê qurteke qehrê vemexwe**"**
qedemgeh destşok, daşir
qedexe **1.** fermana nekirinê **2.** heram
qedexe kirin **1.** fermana nekirinê dan **2.** herimandin **3.** heram hesi-

bandin

qedîm tiştên berê û kevn

qedîn/diqede/biqede **1.** xelas bûn, kuta bûn, red bûn **2.** biriyan

qedr **1.** giramî, rêzdarî **2.** nirx, biha *"**qedr**ê mêvanan, qedrê Xwedê"

qed û qamet bejn û bal

qef **1.** cihê vala yê wekî sîwanekî di ber kevir û newalan de **2.** cihê talde û qûze **3.** hawirdor, çember

qefaltin/diqefêle/biqefêle **1.** girtin **2.** bi dest xistin **3.** zirze kirin

qefare kilîleke mezin a darînî ye

qefare kirin bi qefareyê kilîl kirin

qefçil kirêt

qefes **1.** sersîng **2.** paçika dorgirtî û tenik a ku tiştê li hundir ji derve ve tê dîtin

qefilandin/diqefilîne/biqefilîne li ber sermayê qerisandin

qefilîn/diqefile/biqefile ji ber sermayê qerisîn

qefle **1.** ref **2.** kerî

qefş **1.** baqek giya **2.** por

qehirandin/diqehirîne/biqehirîne **1.** rik anîn, hêrs anîn **2.** behicandin **3.** ji kerban teqandin

qehirîn/diqehire/biqehire **1.** rik hatin, hêrs hatin **2.** behicîn **3.** ji kerban teqîn

qehitîn/diqehite/biqehite xela û tunetî lê peyde bûn

qehr **1.** zulm û pêkutî **2.** xem û keser *"mirov ji ber **qehr**an, xwe davê behran"

-ji qehran tetirxanî bûn ji kerban mirin

qehreman mêrxas, egîd

qehremanî mêrxasî, egîdî

qehwe rehekeke ku dendikên wê tên hêran, di avê de tê kelandin û ev av digel şêkir di pingaNan de tê vexwarin

qehweyî di rengê qehweyê de; qemerê tarî

qel elok

qela cureyekî maden ê ku wekî hêsin tê bikaranîn

qela kirin alav an jî aman bi qelayê rûpûşkirin

qelafet temtêla lixwekirina yekî; ser û sîçê

qelandin/diqelîne/biqelîne **1.** qijirandin **2.** ji nav birin **3.** qetliyam kirin *"an em bixemi-lînin, an **biqelînin**"

-binçirk qelandin bi reh û rîçalan ve hilqetandin û şewitandin

qelareşk cureyekî reşêlekan e

qelaştin/diqelêşe/biqelêşe **1.** dirandin **2.** qul kirin
qelax **1.** qûçê kermeyên jenandî **2.** sarcîn
qelb [I] dil
qelb [II] qulebî, teqlîd, sexte *"gayê **qelb**, barê giran hilnade"
qelem amûra nivîsandinê; pênûs
qelembir/qelemtiraş amûra tûjkirina serê pênûsên darînî
qelemdank aman an jî tûrikê ku pênûsan dikinê; pênûsdank
qelemon dîkê elokan
qelemzirêç cureyekî pênûsên darînî ye û bûjena zirîçdar a di nava wê de dinivîse
qelend şert û heqên jinê ên ku ji bo zewacê dide pêşiya kesê xwestî *"keça mîran, bi **qelend**ê gavanan nayê"
qelend birîn şert û heqên jina ku hatiye xwestin diyar kirin
qelender jîr û jêhatî
qelenderî jîrtî û jêhatîtî
qeleş minexet û xayîn
qeleşî minexetî û xayîntî
qelew **1.** stûr **2.** kok
qelew bûn **1.** stûr bûn **2.** kok bûn *"beq çiqas kok dibe, qûn ewqas lê **qelew dibe**"
qelew kirin **1.** stûr kirin **2.** kok kirin
qelibîn/dielibe/biqelibe **1.** dan ber xwe û çûn **2.** noqî tev bûn **3.** wergerîn
-tê qelibîn **1.** lê asê bûn **2.** noqî tev bûn
qeliqandin/diqeliqîne/biqeliqîne **1.** gêjomêjo kirin **2.** nav tê dan **3.** tehrîk kirin
qeliqîn/diqelique/biqelique **1.** şaşopaşo bûn **2.** niçîn
qelişandin/diqelişîne/biqelişîne **1.** derizandin **2.** dirandin **3.** kirin çend biran
qelişîn/diqelişe/biqelişe **1.** derizîn **2.** dirîn **3.** bûn çend biran
qelizandin/diqelizîne/biqelizîne xwe vedizîn, fizirîn
qelizîn/diqelize/biqelize **1.** lê telandin, pêdizkî bi rê ve çûn **2.** li benda firsendekê man
qelî goştê qelandî *"ji serê qijikan, **qelî** çênabe"
qelîn/diqele/biqele **1.** bi tîna germê req bûn **2.** li ser agirî pijîn **3.** ji ber bêaviyê çilmisîn **4.** ji navê çûn, binevat bûn
qelîsêl goştê di sêlê de qe-

landî; sêleqelî
qelîştek **1.** derz **2.** cerx **3.** qul
qelqeloşk nanê ku li ser sêlê qelyaye û dema xwarinê kirekir jê tê
qels **1.** zeîf **2.** lawaz **3.** jor **4.** hejar **5.** yax
qelsemêr **1.** mêrê ku tenê bi navê xwe mêr e **2.** nemerdê ku di lisfê mêrxasan de xuya dike **3.** şindokê mêran *"bila mêr bi destê mêran bêne kuştin, ne bi destê **qelsemêr**an"
qelsî zeîftî, lawazî, jarîtî
qelş **1.** derz **2.** cerx **3.** qul
qelûn darcixare
qemalax di rojên berfî de nêçîra kewan a bê çek
qemandin/diqemîne/biqemîne qemirandin
qematik pêçeka zarokê
qemb cewiyên zeliqî
qemç boçik, dûv, dêl
qemçik cureyekî baskê ku ji çerm û têla zirav dihûnin da ku pê ajalan bibezînin; şelaq
qemer rengê qehweyî yê girtî
qemerdîn pestîlê arûngan
qemirandin/diqemirîne/biqemirîne **1.** *(bi tîna germê)* reng lê tarî kirin **2.** kizirandin
qemirîn/diqemire/biqemire **1.** *(bi tîna germê)* reng lê tarî bûn **2.** kizirîn
qemsî paşbêj
qemtik destmala hevrêşîmî ya biçûk
qemûşk qalikên birînê
qenc **1.** baş **2.** rind **3.** delal
qencî **1.** başî **2.** rindahî **3.** delalî *"**qencî**, qenciyê nas dike"
qend şekir
qendav ava kelandî û xalî ya ku şekir berdane tev
qendîl çira
qenter amûra ku barên giran dikêşe
qentere stûna wekî lûleyeke dirêj
qepûşk şeytanok
qer rengê reş ê birqonek
qeram [I] taqet, mecal
-ji qeramê ketin ji qudûm ketin
qeram [II] dervank
qeramûşk quncirok
qerandin/diqerîne/biqerîne **1.** veterisandin **2.** vepesirandin **3.** jan jê birandin
qerar biryar *"dinya soz û **qerar** e, ne behs û bazar e"
qerar dan biryar dan
qerase **1.** telhîn û dirêj, tot û dirêj **2.** malêle
qeraş aşvan *"derdê qe-

rêş, av her ser êş”
qerax 1. kêlek **2.** kêleka çem û zeryayê
qerd qerz
qereçî 1. cingene **2.** qelaçêker *“keçika **qereçî** nabe xatûn”
qeresî gêlas
qerem leven, qamîş
qerf 1. henek **2.** tinaze, tirane
qerfî mizahî
qerfok henekbaz
qerimandin/diqerimîne /biqerimîne 1. westandin û ji qudûm xistin **2.** tevizandin
qerimîn/diqerime/biqerime 1. westîn û ji qudûm ketin **2.** tevizîn
qerisandin/diqerisîne/ biqerisîne 1. tepisandin **2.** cemidandin
qerisîn/diqerise/biqerise 1. tepisîn **2.** cemidîn
qerîn/diqere/biqere dev jê berdan
qerîngan korîgan
qermiçandin/diqermiçîne/biqermiçîne bi ser hev de quvaştin
qermiçîn/diqermiçe/biqermiçe 1. xaromaro bûn **2.** xiltomilto bûn
qermîçok 1. xilimxaro **2.** xiltomilto
qernebît kelem
qeroş evîna hunerê
qerome darekî devçeqel î ku bi kêrî çemandina destikê gopalan tê
qerpal 1. pîne û potik **2.** zîvalzîvalî **3.** bi ser hev de rizîn
qerqaş çîlspî
qerqef avdank, badîn
qerqeşûn 1. pola **2.** tiştê pir hişk
qerqîlk qaxê xerûzeyan
qerqûde 1. skêlet **2.** kelax
qerqere qerqûde
qersîl cehê ter
qersûn dîzika devfireh
qert 1. giyayê qamir **2.** mirov û sewalê pîr
qert bûn 1. *(giya)* qamir bûn **2.** *(mirov û sewal)* pîr bûn
qertaf [I] *(r)* îlaweyên ku wateyeke nû didin peyvan
qertaf [II] hingivê herî nû yê mêşa hingivî
qerwaş berdestiya jin; cêrî
qerz tiştên ku heta maweyeke diyarkirî hatiye hildan; deyn
qerzdar deyndar
qesab 1. goştfiroş **2.** kesê ku serê sewalên ku goştê wan tê xwarin jê dike, digure û kelepîçe dike **3.** kujerê bêrehm
qesd 1. arman **2.** niyêt
qesel bistê giyayê çinandî

yê ku li erdê maye; qirşik
qesem sond
qesik bûjeneke ku dişibihe tevna tevnepîrkê û hin kurmikên bihukan asteke jiyanê di nav de dimînin
qesîl şanişîna li pêşiya malê
qesîs **1.** xesîs **2.** çiriz **3.** bexîl
qesp [I] xurme *"diyarî **qesp** in, şûndiyarî hesp in"
qesp [II] biçêxeke ji zêrî
qespik firindeyek e
qesr koçk û sera
qesrawî wekî koçk û serayan
qest [I] meqsed, mebest
-**bi qesta yekî/tiştekî** bi mebesta yekî/tiştekî
qest [II] derew
-**ji qestan** qestîka
qestbane qestîka
qestîka bi derewînî
qeşa cemed
-**qeşa girtin** cemidîn
qeşadank amana ku cemedê dikinê
qeşartin/diqeşêre/biqeşêre qaşil spî kirin, qalik jê xistin
qeşeng **1.** bedew **2.** rind
qeşmer **1.** olintî, selemtî **2.** bêkesayet *"gur pîr dibe, dibe **qeşmer**ê roviyî"
qet [I] qe
qet [II] werisê kinik; qetik
-**qet û bend** şirît û kindir
qetab pêvek
qetandin/diqetîne/biqetîne **1.** qut kirin **2.** qurçimandin **3.** quraftin **4.** dirandin
qetik werisê kinik ê ku pê bar û piştî tên girêdan
qetîn/diqete/biqete **1.** qut bûn **2.** peritîn **3.** qurçimîn **4.** qurifîn **5.** dirîn *"av di cihê gelş de **diqete**"
qetl kuştina bi neheqî *"**qetl**a mêran, li erdê namîne"
qetl kirin bi neheqî kuştin
qetmer tetqal
qetran **1.** qîr **2.** rengê reş
qetran kirin qîr kirin
qetûf selika tiriyan
qevd [I] baq, destî
qevd [II] destika kêr, şûr û hwd
qevdik dûvçik
qewad qebrax, deyûs
qewal serokê êzdiyan
qewan alava ku newayan tomar dike
qeware **1.** qalib **2.** teşe, dirûv **3.** qeys **4.** birîna kûr
qewarok erdê kifşkirî
qewartin/diqewêre/bi-

qewêre qewirandin
qewaztin/diqewêze/biqewêze **1.** bi ser re gav kirin **2.** bi ser re bazdan
qewimîn/diqewime/biqewime **1.** bûn **2.** pêk hatin **3.** rûdan
qewirandin/diqewirîne /biqewirîne **1.** cehimandin, deherandin **2.** dehfandin, veder kirin
qewitî **1.** tembîh **2.** şîret **3.** hêvotin
qewitî lê kirin **1.** tembîh kirin **2.** şîret kirin **3.** hêvotin
qewîn **1.** qayîm **2.** şidiyayî **3.** muhkem
qewl **1.** gotin **2.** peyv **3.** salix *“**qewl**ê Nebî, sê caran e”
-**bi qewlê mezinan** bi gotina pêşiyan
qewm milet, gel *“**qewm**a kewê, kurmê hev e”
qewnik kundirê avê
qey **1.** tu dibejî hema wisa ye **2.** dibe ku wisa be jî
qeyar bûjena zeliqandina amanên ji kaxetîtê
qeyd amûra girêdana piyên hêsîr û girtiyan
qeydik [I] bazinê ku davêjin stû an jî piyan û pê girêdidin
qeydik [II] **1.** movika ku destan bi milan ve girêdide **2.** movika ku piyan bi lingan ve girêdide
qeyd kirin **1.** zincîr kirin **2.** tomar kirin **3.** nivîsîn
qeyran **1.** buhran **2.** alozî
-**qeyrana aborî** **1.** lawaziya îqtisadî **2.** kêmdebarî
qeyre **1.** kesê navsere **2.** maldemayî; nezewicî
-**qeyre bûn** di mal de man û şû nekirin
qeyrejin/qeyremêr jin û mêrên ku heta temenê navsaletiyê şû nekirine
qeys pîvan
qeysik darikên ku kêmlebat didin bin milên xwe da ku pê bimeşin
qeysî arûng
qeytan cureyekî qumaşê birqonek î kêmber e û pê dora pirtiyan tê neqişandin
qez hevrîşim
qeza **1.** biryara Xwedê ya di heqê yekî de **2.** bobelat **3.** xeletiyeke ji ber xemsariyê *“roj diçe, **qeza** naçe”
qezaz **1.** hevrîşimfiroş **2.** kincdirû
qezî kirin axaftin
qêxane hêkerûn
qêrqaş bi berahî
qible li her dera cîhanê îstiqameta Kebeyê
-**qibleya xwe şaş kirin** xurifîn û ji rastiyê averê bûn

qiblename rûgehnas
qiç/qiçik [I] **1.** hindik **2.** biçûk
qiç [II] ling
qiçî cureyekî çereya ku nepijî tê xwarin
qiçrût lingtazî
qidîk/qidqidîk rewşa ku ji ber temasa destekî biyanî li hin cihên hesas dikeve û kenê mirovî tê
qidûm [I] awa, tehr, celeb
qidûm [II] taqet, hêz
-qidûm şikestin **1.** bêhêz man **2.** ser û sîçe xera bûn
qijik **1.** cureyekî firindeyan e **2.** reben *"ji serê **qijik**ê, qelî çê nabe"
qijilandin/diqijilîne/biqijilîne qijirandin
qijilîn/diqijile/biqijile qijirîn
qijirandin/diqijirîne/biqijirîne **1.** di rûn de sor kirin **2.** tîna germê zêde kirin **3.** pir derew kirin
qijirîn/diqirile/biqirile **1.** di rûn de sor pijîn **2.** tîna germê zêde bûn **3.** şer giran bûn
qijnik qirnî
qilalî panêr û notirvan
qilalî kirin payîn û notirvanî kirin
qilamcik çivîkek e
qilç **1.** di lîstikê de serkeftin **2.** xwar **3.** cihoka avê
-qilç kirin **1.** di lîstikê de jê birin **2.** xwar kirin
-qilç qut kirin xwar birîn
qilêr qirej, nepaqij
qilêwî feraq
qilik kilîla darînî ya deriyan
qilinc kirin *(ji ber serma an jî nexweşiyê)* xwe guvaştin hev
qilî bûn xidikîn
qilîç tiliya herî biçûk a dest û piyên mirovan
qiloç stroyên heywanan *"gayê ku **qiloç**ê xwe li dîwaran bixe, rojekî dê qiloçê wî bişkê"
qilozan qulopanî
qilpik îskînîkirina ji ber têrbûnê
qilqilik cureyekî kilîlên darînî ye
qilqilîç qilîç
qilûmik goc, qop, kop
qimar **1.** lîstina ser tiştan **2.** merca bi berdêl
qimarbaz kesê ku qimar dilîze *"kesî negotiye: 'ev mala dizan û **qimarbaz**an e"
qimil cureyekî kêzikan e
qinare debaxane, mezbehe
qinc bi dirêjahî
qincok xêza bi dirêjahî; hêlîlar
qinik cihê ku mirîşk, qaz û werdek lê tên êwiran-

din, pin/pinik
qinût çikûs, bexîl
qinyat/qinaet **1.** bawerî **2.** qîmpêanîn *"ji axê pirtir tuneye, mar bi **qinaet** jê dixwe"
qir **1.** mirin **2.** kuştin
qiraç çapa navbera du xêzên ku hev dibirin
qirak qijika reş
qirar qerar *"hesp bi hefsaran, mêr bi **qirar**an"
qirask **1.** ziyandar **2.** bela bêpere ya ku bi pêsîra xelqê ve digire **3.** letemeya rûyan 4. kesê ku miseletî serê xelqê dibe *"xwedî kir bi destê xwe, kir **qirask**ê serê xwe"
qir bûn **1.** mirin û tune bûn **2.** binçirk lê qelîn
qirç dengê şikestina dar, lek, hestî û tiştên req
qirçandin/diqirçîne/biqirçîne dengê qirçîniyê pê xistin
qirçeqirç dengê domdar ê sotina daran, teqîna guleyan an jî hûrbûn û şkestinê
qirçên **1.** dengê ku ji ber egera rakêşan an jî vekirina movikên laşî tê **2.** dengê şikestinê
qirçînî qirçên
-qîrçînî pê ketin şîrqînî pê ketin û şikestin an jî ji hev derketin
qird cureyekî heywanan e û ji bilî peyivîne hemû bizavên mirovan dubare dike
qirdik **1.** sersar **2.** rêşkenî **3.** jina ku navê wê bi nebaşiyê derketiye
qireqir dengê mirîşka berhêk
qireqir kirin *(mirîşk)* berî hêk-kirinê qîjeqîj kirin
qirêj **1.** qilêr, nepajij **2.** lewitî
qirej bûn **1.** qilêr bûn **2.** lewitîn
qirêj kirin **1.** qilêr kirin **2.** lewitandin
qirêjok kesê ku ji gemar û gemariyê aciz nabe
qirên şer û pevçûn
qirik qewrî, stûqulk
-qirika dirêjî kêrê kirin ji mirinê netirsîn
-qirik ziwa bûn **1.** pir tî bûn **2.** gewrî qirqiçîn **3.** ji tirsan qutifîn
qirnî geneyên hûrik; qijnî
Qirjal Bircê Duvpişkî
qir kirin **1.** kuştin û tune kirin **2.** kuta kirin **3.** kok lê qelandin
qirneqos qirneqot
qirneqot texterewan
qirp dengê şikestinê; xirt
-qirp bûn şikestin
-qirp kirin şikandin
-qirp şikestin ji nişkê ve xirt şikestin

qirpik qilpik
-qirpik jê hatin ji ber têrbûnê iskînî pê ketin
qirqiçandin/diqirqiçîne /biqirqiçîne 1. dev û ziman lê ziwa kirin **2.** tî kirin
qirqiçîn/diqirqiçe/biqirqiçe 1. dev û ziman lê ziwa bûn **2.** tî bûn
qirş têlên giyayê ziravik
-qirş û qal gildîn û arekê binê giyayî
qirşik qirşên hûrik
qirt 1. parçe, piç **2.** bertîl **3.** hîlebaz
-qirt xwarin bertîl xwarin
qirtik qalikên ku bi ser birînan ve çêdibin
-qirtikên porî pirtikên ku ji çermê seran dadiweşe nav porî
-qirtik dan qalik dan
qirtî hîlebazî, qulebazî
-qirtî li serê yekî kirin qulebazî li serê yekî kirin
qise kirin 1. behs kirin **2.** qal kirin *"bav ji bajêr tê, law jê re **qise dike**"
qisim 1. beş **2.** par **3.** bir
qisimqere kirin 1. parparî kirin **2.** belawela kirin
qismet nesîb *"kes nikare **qismet**ê kesî bixwe"
qitî ecûr
qiyame hevraz
qiyamet jîndarbûna piştî mirinê *"ez he me û **qiyamet** im"
-roja qiyametê *(ji bo hemû mexlûqetan)* roja jîndarbûna piştî mirinê
qîç [I] çavê korevîçkî
-qîç bûn çavkortik bûn
-qîç kirin çavê xwe nêzîkî girtinê kirin
qîç [II] 1. bilind **2.** bel **3.** derkeftî
-qîç bûn 1. bilind bûn **2.** bel bûn **3.** diyar bûn
-qîç kirin xuya kirin
qîçik zerê vekirî; rengê kayê
qîçilokî 1. zerotankî **2.** kesê ku ji ber nexweşiyekê rûyê wî zer bûye
qîjandin/diqîjîne/biqîjîne 1. qîrandin, awazeke bilin jê derxistin **2.** zêrandin **3.** giriyandin
qîjîn/diqîje/biqîje 1. bi awazeke bilind bang dan; qîrîn **2.** zûrîn **3.** girîn
qîl di tûşa dawiya lêvan de du diranên jorîn û duyên jêrîn ên ku tûjtirên diranan e
-qîlê xwe di yekî de çikandin kesek kirin ber lepê xwe û pê karîn
qîm 1. têrî **2.** razîtî
-qîma xwe pê anîn 1. jê çavtêr bûn **2.** jê razî bûn

-qîm kirin têrê kirin
qîmet 1. qedr **2.** biha **3.** giramî
qîq [I] 1. çik **2.** ziq **3.** şek
-qîq rabû şipê 1. çik rabû ser piyan **2.** rabû şekan **3.** li ser piyan ziq bû û sekinî
qîq [II] 1. mok û hestî; kelax **2.** lawaz **3.** kesê bejndirêj
qîq bûn bûn mok û hestî; bûn kelax
qîqeqîq dengê dîkan
qîr [I] bûjeneke ji niftê ya ku dirijînin ser xîçên riyan da ku ji hev belav nebin
-qîr û qetran reş û tarî
-qîr û sîr bela û şetele
-qîr kirin xîç û xîştorê rê bi qetranê tepisandin hev
qîr [II] qîj *"hevalê **qîr**ê, nikilbigû ye"
qîrandin/diqîrîne/biqîrîne qîjandin
qîrîn/diqîre/biqîre qîjîn
qît 1. çiqil **2.** bel û ber çavan; qîç
qîtik 1. çiqilk **2.** gilê
qîz keç *"**qîz**ê bixwaze bi dilê kalan, hespê bikire bi dilê xortan"
qîzap keça apî
qîzmet keça metê
qîzxal keça xalî
qîztî 1. keçinî **2.** keça birayê bûkê
qoç [I] 1. qiloç **2.** careke lêxistina ajalên biqiloç; tel
-dan ber qoçan bi qiloçan dehf dan
qoç [II] kemîna ku ji bo nêçîra ajalên kovî tê danîn; dafika dirindeyan
qol [I] 1. dûvkinik, boçkinik **2.** huçikqol
qol [II] 1. car, teql **2.** bir
-vî qolî vê carê
qolinc 1. kulang **2.** êşa ku dikeve kulangan
-qolincê yekî şikandin *(da ku êşa sermilan bê birîn)* kesek di kulangan de guvaştin
qopçe cureyekî bişkojkên dubeşî ye û beşa biserî bi beşa biqul ve dizeliqe
qopik binikên baçikan
qoqiz 1. qirtik **2.** girtik
qor [I] kalê hophopo/hizhizî; keftor
qor [II] 1. şîştir, rêz, dor **2.** ref
qorç qoç *"**qorç,** ji beran re ne bar in"
qorede heywanê jar; yax
qoreqor oreor
qorên orên
qorik hêt, qarçik
qorî çaydank
qorzî gihaneka du xêzên ku rastî hev tên; çivange,

goşe *“kevrê giran, kevirê **qorzi**yê ye”
qose darcixare, qelûn
qoş *(giyanewer)* derxistina tiştê hundir
qoş dan xwe **1.** *(sewala ku dizê)* zor dan têjikê da ku derkeve **2.** *(jina ku diwelide)* zor dan zarokê da ku derkeve **3.** *(gîre)* zor dan gemarê da ku derkeve
qot [I] **1.** hop, balûle **2.** parî *“gur, bi du **qot**an namire”
qot [II] gupika çiyê; lûtke
qotik [I] nexweşiyeke xedar e; xeneqûtik *“qehr û **qotik**a dinyayê naqede”
qotik [II] **1.** kêrt, gir **2.** serî
qotik [III] binika baçikê
qotik [IV] **1.** derd, kul **2.** gotina tûj *“xerab ji kul û **qotik**an, baş jî ji dost û yaran xalî nabin”
qotik [V] **1.** şeşar **2.** kevnegêzî
qotik [VI] kurmekî doranan e
qotik [VII] goc
qube avahiyê ku li ser banê mizgeftan di şêweyê nîvê hêkekî de tê çêkirin
Quds bajarê pêxemberan ê li Filistînê *“mirov bi pirsê, diçe **Quds**ê”
qul **1.** kun **2.** derz **3.** qelş **4.** cerx **5.** tîş *“**qul** fireh bibe, pîne nagire”
qulac maweya ji sermilekî hetanî sertiliyên milê din
qulbik lenger, xepar
qul bûn **1.** kun tê de çêbûn **2.** derizîn **3.** qelişîn **4.** cerx pê ketin **5.** tîştîşî bûn
qule ker û hespê ku rengê wan belekiyeke ji reş û zer pêk tê
qulebaz kesê ku karên têvel dike û hîleyan tîne serê xelqê
qulebazî fêlbazî, sextekarî
qulefîskî rûniştin li ser simûçkan rûniştin
qulibandin/diqulibîne/biqulibîne **1.** wergerandin **2.** vegerandin **3.** çilmisandin
qulibîn/diqulibe/biqulibe **1.** wergerîn **2.** vegerîn **3.** çilmisîn
quling balindeyeke lingdirêj e *“çi tê serê **quling**ê, ji qajîna qulingê ye”
qulik kunên biçûk *“gûmişk, di **qulik**ên dîwaran de pir in”
qulîzên **1.** gazî û hewariya komelî ya di demên ku bûyereke bi tirs an jî

nexweş rû dide; hêwirze **2.** di rewşên awarte de dengê dûdika hişyariyê

qul kirin 1. kun tê de çêkirin **2.** derizandin **3.** qelişandin **4.** cerx pê xistin **5.** tîştîşî kirin *“baranê erd şil kir, zîpike erd **qul kir**”

qulopanî destdanîna erdê û qewaztina çep an jî rast; teqle

qulopanî kirin dest danîn erdê û bi ser an jî bin xwe re qewaztin

qulopilo sixtopixto

quloz 1. bilind **2.** hevraz *“gotin: ‘dîno heştirme çi ye?’; got: ‘serberjêra qûn-**quloz**’ ”

qulozan qulopanî

quloz bûn 1. bilind bûn **2.** hevraz bûn *“nifirên ku **quloz bûne** ezmanan, bi şun de vedigerin xwedanan”

quloz kirin 1. bilind kirin **2.** hevraz kirin

qulp 1. destikê girtinê yî çemberkî; çembil **2.** kuna bişkojkan *“belaya xelqê ji dûrê tê, ya me ji ber **qulp**a tûrî tê”

-qulpa çavan kortika çavan

-qulpa derziyê kunika ku şûna bendtêrekirinê ye

-qulp pê ve kirin bi îftirayekê soxî kirin

qulqule rizde

qulqulî 1. tîştîşî **2.** kunkunî

qumaş pîneyê ku jê kinc û hwd tên çêkirin; pirtî

-ma qumaşê alê ye? çira ewqas bibiha ye?

Qunbere stêrkeke ku di nîveka havînê de dertê û pir bi şemal e; Qurix

qunc kunc

-quncê jorîn di civatan de cihê payebilind

quncal qulac

quncik kuncik

quncirandin/diquncirîne/biquncirîne bi tiliya beranekê û şehadetê berk guvaştin

quncirûk careke quncirandinê

quraf tirs û xof

quraftin/diqurêfe/biqurêfe [I] 1. badan **2.** tewandin **3.** guvaştin **4.** tirî çinîn

quraftin/diqurêfe/biqurêfe [II] 1. bêhavil man **2.** ji ber tirs û dehşetê bêqidûm bûn **3.** jan kêşan

Quran pirtûka pîroz a ola îslamê

qurban 1. sewala ku ji bo Xwedê hatiye serjêkirin **2.** cangorî *“ker nabe

qurban, bihayê kerê dibe **qurban"**

-qurbana vî kurî, teşt firot legan kirî zarokê bêxêr, tiştê giranbiha di riya tiştê erzan de dimezêxe

-qurban dan 1. *(ji bo Xwedê sewaleke ku bi kêrî qurbanan tê)* ser jê kirin **2.** gorî kirin

-qurban kirin gorî kirin

qurcûm giyayê ku ber ajalan dimîne û ji bo şewateyê tê bikaranîn

qure pozbilind

-qure bûn pozbilind bûn

-*(xwe)* qure kirin xwe kizeve kirin

qureder nifrîneke di wateya *"jehrê bixwe!" a*n jî *"hiş be!"* de ye

qurequr dengê beq û zikê vala

qurequr kirin beqê û zikê vala deng derxistin

qurf qamîşê ku terîterî tê çinîn; levenê zirav

qurfik selik

qurifandin/diqurifîne/biqurifîne *(tiştê hişk)* bi tewandinê qut kirin

qurifîn/diqurife/biqurife *(tiştê hişk)* bi tewînê qut bûn

Qurix Qunbere

qurm 1. zikê darê yî qelew **2.** gewdeyê darê *"agirê gur, di **qurm**an de ye"

qurmiçandin/diqurmiçîne/biqurmiçîne guvaştin û pelixandin hev

qurmiçîn/diqurmiçe/biqurmiçe ji ber guvaştinê civîn û pelixîn hev

qurnaz kone

qurnazî konetî

qurom bûn bêpêjn û bêtevger bûn; lev piçikîn

-(xwe) qurom kirin bêpejn û bêtevger bûn; xwe gilê kirin

qurqurbeg 1. seg **2.** kûçik *(mêr)* **2.** lotê *(jin)* *"ji heft salan salek, aîdî **qurqurbeg**ê ye"

-kurê qurqurbegê kûçikê kurê kûçikan; segbav

qurt gum, fir

qurtandin/diqurtîne/biqurtîne 1. di gewriyê de berjêr kirin **2.** fir kirin

qurtik berkurk

qurût 1. di lîstikê de jêbirin; fît **2.** peyveke ku ji sewalan re tê gotin ku avê vexwin

qurût bûn 1. di lîstikê de jê çûn; fît bûn **2.** *(sewal)* hucûmî avê kirin

qurût kirin 1. di lîstikê de jê birin; fît kirin **2.** *(mirov)* sewal bi fîtefîtê vexwendin avê

qusan pîrotan

qusandin/diqusîne/biqusîne [I] 1. kurtisandin **2.** birîn
qusandin/diqusîne/biqusîne [II] xwîn an jî şîr wekî kersengan kirin
qusîn/diquse/biquse 1. xwîn an jî şîr kerseng-kersengî bûn **2.** kurtisîn
qut 1. birî **2.** qetiyayî
qutb 1. serok **2.** ji hemûyan mezintir **3.** cemser
qut bûn 1. qetîn **2.** jê bûn
qutifandin/diqutifîne/biqutifîne bi tirs û xofê bêtevger hiştin
qutifî kesê ku ji ber tirs û dehşetê nikare xwe tev bide
qutifîn/diqutife/biqutife ji ber tirs û dehşetê di cih de rawestîn û neleqîn
qutik cureyekî kincan ê bimil e; mîntan
qutim qurmê darê
qut kirin 1. birîn **2.** qetandin **3.** jê kirin *"darê, di bin xwe ve **qut meke**"
quwet hêz, şiyan
quz endamê mêzatiyê; şilepor *(mirov)*, za *(ajal)*
quzfiroş qewad, qebrax
qû cureyekî teyran e
qûç 1. tiştên li ser hev jenandî; gutle **2.** komeke keviran **3.** tijî û dagirtî *"mala zêran pûç e, mala mêran **qûç** e"
qûç bûn 1. bi ser hev de kom bûn **2.** tijî bûn
qûç kirin 1. li ser hev jenîn; bi keys kirin **2.** tijî kirin
qûn 1. qul **2.** kun **3.** tilora ku gemara hundir davêje derve *"**qûn**, bi qûnkaşkê ji kîrî xelas nabe"
-qûn pan kirin 1. qelew bûn **2.** niyêta rabûnê nekirin
-qûnê bi min re neyê, bîna genî ji te tê quretiya bi malbatê qebûl nekirin
qûndare pêlavên çêrmîn ên ku nalçeyên wan darînî ne
qûnde/qûnek 1. mêrê ku qûna xwe dide gadan; lûtî **2.** jina ku mêran berdide ser xwe; qehbik, fahişe
qûndetî/qûnektî 1. lûtîtî **2.** fahişetî, qehbiktî *"dizî bi nanekî, **qûndetî** bi ramûsanekî"
qûnek qûnde
qûnfireh 1. qûnfireh **2.** bêxîret
qûngiran qelewê teral
qûntar bintar
qûş bendê ku zînê hespê li binzikê girêdide *"heke nanê şil ket zikê meriyan, **qûş** xwe ranagirin"

-qûş li yekî teng kirin xeneq lê şidandin

qûşxane beroşa bêçembil

qût **1.** xwarin **2.** xurek **3.** alifê mirîşkan

-qût xwarin û ji qûnê bûn faydeya bênamûsiyê dîtin

qûze cihê ku tav jê nagire; talde

R

r/R tîpa bîst û yekemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye, awayê belavbûna wê herikî û lerzokî ye

ra[I] reh

ra [II] **1.** fikr, hizr **2.** çare

-raya giştî fikra her kesî; ramana gelemper

-ra jê bûn çareser bûn

raber pêşber

raber kirin **1.** rave kirin **2.** araste kirin **3.** pêşandan

rabezîn/radibeze/rabeze **1.** êrîş kirin **2.** pev çûn, lêk dan

rabihartin/radibihêre/rabihêre **1.** bi yekî re heta cihekî çûn **2.** bi yekî re baş derbas kirin

rabihîstin/radibîze/rabihîze **1.** hîs kirin **2.** tê derxistin **3.** pê zanîn

rabirdû raborî

raborî **1.** dema borî û çûyî **2.** serpêhatî

rabûn/radibe/rabe **1.** bilind bûn **2.** hilqetîn *"li mala dînan, **rabûn** hev bi pehînan"

-rabûn şek **1.** *(sewal)* rabûn ser lingên paşîn û çik sekinîn **2.** *(sewal)* li hev xistin

raçandin/radiçîne/raçîne **1.** tov reşandin **2.** tevn çêkirin

raçav bendeman

raçav kirin payîn

radan/radide/rade **1.** pê vedan **2.** lê dan **3.** gayîn

rade **1.** ast, pile **2.** derece, merhele

rader *(r)* mesderê lêkerê

radest di destan de; teslîm

radest bûn ketin destan; teslîm bûn

radest kirin dan destan; teslîm kirin

rageş kesê ku bi rageşiyê ketiye

rageşî nexweşiyeke vekişîna rehên laşî ye û pêketiyê wê zû bi hêrs dibe

ragihandin/radigihîne/ragihîne **1.** şandin **2.** salix dan **3.** dan zanîn

ragihiştin/radigihêje/

ragihêje xwe gihandin tiştekî
ragirtin 1. vekişandin **2.** bêhnfireh bûn
-xwe ragirtin tehemul kirin
raguhastin/radiguhêze /raguhêze ji cihekî hildan û danîn cihekî din; neql kirin
rahatin/ratê/rabê hînî tiştekî nû bûn
rahejandin/radihejîne/ rahejîne tiştek bi tundî leqandin û hejandin
rahêl 1. cihê rajorîn **2.** devera jorîn
rahêlan/radihêle/rahêle li pey tiştekî ketin
rahiştin/radihêje/rahêje 1. xwarî tiştekî bûn û hildan **2.** wergirtin
-rahiştin darê û dar bi dest ve hatin pir xurt bûn
rajêr aliyê jêrê
rajor aliyê jorê
raketin/radikeve/rakeve 1. razan **2.** paldan **3.** ramedîn **4.** nivistin *"gava Xwedê bide ha rakeve, ha **rakeve**, gava nede ha li ba keve, ha li ba keve"
rakêşan/radikêşe/rakêşe ragirtin, vekişandin
-rakêşana zevînî hêza erdê ya ku tiştan ber bi xwe ve dikêşe
rakirin/radike/rake 1. bilind kirin **2.** hilkirin **3.** hilqetandin
rakişîn/radikişe/rakişe vekişîn
raman 1. têgihiştina kar, kiryar, gotin û hwd; fikr, hizr **2.** pokinîn
-raman û beyan dîtinî û şîrove
ramedandin/radimedîne/ramedîne 1. velezandin **2.** razandin
ramedîn/radimede/ramede 1. velezîn **2.** razan
ramîn/dirame/birame 1. hizr kirin, fikirîn **2.** pokinîn
ramûsan paç *"jina xelqê **ramûsanek** e, hespê xelqê meydanek e, kinca xelqê roj û danek e"
ramûsandin/radimûsîne/ramûsîne paç kirin
ramyar siyasetvan
ramyarî siyaset
ran endamê ji çokê hetanî kemaxê *"berfa hûr, xwe avête **ran**ê stûr"
ranan/radine/rane 1. dîwar bilind kirin **2.** serê banê avahiyekê bi kerestеyê pêwist ava kirin
ranik rana biçûk
rapêçan/radipêçe/rapêçe 1. tiştek li tiştekî din

alandin **2.** paçik kirin
raperişandin/radiperişîne/raperişîne darijtin, darotin
raperîn/radipere/rapere 1. ser hildan **2.** pêngav avêtin
rapêç bapêç
rapêçan/radipêçe/rapêçe li dorê alandin
rapêçîn/radipêçe/rapêçe li dorê alîn
rapêlk cureyekî haletên çandiniyê ye û pê giyayê dirûtî komî ser hev dikin
rapêş kirin 1. nîşan dan **2.** pêşkêş kirin
raqetandin/radiqetîne/raqetîne 1. jê dûr xistin **2.** jê veqetandin
raqetîn/radiqete/raqete 1. jê dûr ketin **2.** jê veqetîn
rarûyî yekî ketin 1. nav tê dan **2.** ji rê derxistin
raser aliyê fêzê
rasernav sernavê mijarê yî ku datînin jora nivîsê
rasine weris
raspartin/radispêre/raspêre 1. emanet kirin **2.** pala xwe dan
rast 1. neçewt **2.** durist **3.** heqîqet **4.** meydan **5.** pêşber *"mirin tê **rast**ê, çavê tevan li revê**"**
-bi rastî di heqîqetê de
-rastî hev hatin 1. pêrgî hev hatin, hev dîtin **2.** hevrû bûn 3. çav pê ketin *"goşt, **rastî kesê bi diran tê"**
rastbîn kesê ku heqîqetê nas dike
rastek amûreke pîvandinê ya ku ji dar an jî lekê tê çêkirin û pê dirêjahiya xêzan tê pîvan; rastkêş
rasteqîn heqîqî
rasterast 1. yekser **2.** derbest
rasterê riya ku xulpî tê de tune ye û li ser ramaneke baş ava bûye
rasterê bûn 1. ketin riya rast **2.** averêyî ramaneke baş bûn
rasterê kirin 1. danîn ser riya rast **2.** averêyî ramaneke baş kirin
rastexêz xeta ku rasterast hatiye kişandin
rastênhev xêzikên ku bi berayî dirêj dibin û bê payan in
rastgir muhafezekar
rastgo sadiq, rastbêj *"kumê **rastgo**yan, tim qetiyayî ye"
rasthatin tesaduf
rasthatinî tesadufî
rastî 1. heqîqet **2.** neçewtî **3.** duristî *"**rastî,** tehl e**"**
rastker kesê ku nivîsan ji aliyê rêziman, xalbendî û rastnivîsê ve sererast

dike
rastkêş cedwel, xêzkêş
rast kirin 1. têkûz kirin **2.** sererast kirin *“heke mar xwe **rast neke**, di kunê de naçe”
rastmane 1. rasterast û yeksere **2.** bê derew û ne qestbane
rastnivîs *(r)* îmla, vekît
rateqandin/raditeqîne/rateqîne bi darê zorê qewirandin
rateqîn/raditeqe/rateqe xwe ber darê zorê ranegirtin û revîn
rav 1. werzîşa girtin an jî kuştina sewalên kovî; nêçîr **2.** nîşaneya ducaniya jinan a ku wekî belekiyekê di rûyê wan de xuya dibe
rava nîşan
-ravayî yekî kirin nîşanî yekî kirin
rave şîrove
ravekar şîrovekar
ravekew nêçîra kewan
rave kirin şîrove kirin, îzah kirin
ravgeh nêçîrgeh
ravker nêçîrvan
rawe *(r)* teşeya lêkerê
-raweyên pêşkerî di hevokê de teşeya deman nîşan dide
-raweyên daxwazî di hevokê de karê ku tê nîgaşkirin nîşan dide
rawest 1. navber **2.** careke bêhnvedanê
rawestan sekn
rawestandin/radiwestîne/rawestîne sekinandin
rawestgeh cihê sekinînê
-rawestgeha dagirtina sotemeniyê cihê ku navgînên raguhastinê lê sotemeniyê hildigirin
rawestîn/radiweste/raweste sekinîn
raweşandin/radiweşîne/raweşîne 1. şek lê dan, lê xistin **2.** belav kirin
raweşîn/radiweşe/raweşe 1. lê ketin **2.** belav bûn
rawêj [I] 1. texmîn **2.** zen **3.** bîrbirin **4.** şikbirin
rawêj [II] 1. şêwr **2.** hêvotin
rawêjer 1. şêwirmend **2.** hêvojkar
-rawêjerê leşkerî şêwirmendê eskerî
rawêjerî 1. şêwirmendê **2.** hêvojkarî
-rawêjeriya bazirganiyê saziya şêwirmendiyên têkildarî ticareta navxweyî, neteweyî û navneteweyî
rawêjgeh 1. saziya şêwr û hêvotinê **2.** civata

şêwr û hêvotinê
rawêj kirin 1. pê şêwirîn **2.** ji dêv axifteyeke berdar hildan
rawêjî 1. têkildarî şêwr û hêvotinê **2.** texmînî
raxistin/radixîne/raxîne 1. danîn erdê **2.** rapêşandin
raxît bihuk
raye 1. hêzdarî **2.** desthilatî
rayedar peywirdar
rayedarî peywirdarî
-rayedariya zagonsaziyê peywirdariya qanûndanînê
rayêl xeta gêreba, telefon û hwd; têl
-rayêl kirin bi dirêjahî raxistin erdê
rayêx ferşik û raxistinên nava malê
rayîş kar û barên ku her kes pê qayîl e
-rayîşa bazarê rêbaza danûstanê
raz sir, bîs
razan/radize/razê 1. paldan, nivîn **2.** veketin, ramedîn **3.** welidîn *"av û agir radizên, dijmin **ranaze"**
razandin/radizîne/razîne 1. nivandin, telexewî kirin **2.** ji bo karekî dirav mezaxtin
razanxane jûra nivistinê
razber tiştê ku ne berbiçav e
razepeyv peyv û nîşaneyên ragihandinê yên ku tenê ji aliyê xwediyên bikarhêner ve tên zanîn
-razepeyv avêtin ber *(da ku tu kes pê nehese)* jê re şifreyek çêkirin
razgir kesê ku ragihandinên rêvebirekî bi rê ve dibe
razî 1. pejirandî **2.** qebûlkirî **3.** sertewandî *"her qazî, ji xwe **razî"**
razyane cureyekî çêreya ku di dermansaziyê de tê bikaranîn
reben 1. belengaz **2.** xizan, feqîr **3**. bêsiûd
rebenî 1. belengazî **2.** xizanî **3**. bêsiûdî
rebeq bi hev re, li ser hev, pêk ve
-ev deh salê rebeq in ku ev deh salên li ser hev in ku
ref 1. komeke çivîkan **2.** dor **3.** rêz **4.** depeke ku bi dîwarî ve tê qayîm kirin û tişt li serê tên rêzkirin *"her teyr bi **ref**a xwe re ye"**
refandin/direfîne/birefîne xalîçeya qulbuyî hêvîs kirin
refank refa dîwarî
refes çirtikavêtina sewa-

lên çarpê bi lingên paşîn; lotik
refes kirin çirtik avêtin, lotik avêtin
reftar 1. helwest **2.** tevger
reg rehên dar û çêreyê
regez 1. nijad, irq **2.** nifş
regezperest neteweperest
reh 1. kok **2.** rêşî **3.** rêç
-reh û rêşiyên xîretê tê de nebûn ji sehek û hestên rêzdariyê bêpar bûn
-reh lê ranebûn hêmanên mêraniyê tê de nebûn
reha tiştê ku bêguman dê biqewime
rehek nebat
reheknasî zanistên ku pisporiya wan hêşinahiyên li ser rûyê zevînê ne
rehet 1. aram **2.** mezbût **3.** bihuzûr **4.** xweş
rehetî 1. aramî **2.** mezbûtî **3.** bihuzûrî **4.** xweşî *"nizanim, **reheti**ya can im"
rehidandin/direhidîne/birehidîne 1. êşandin **2.** azirandin
rehidîn/direhide/birehide 1. êşîn **2.** azirîn
rehilandin/direhilîne/birehilîne lerizandin
rehilîn/direhile/birehile lerizîn
rehik di lêş de riyên xwînê yên ziravik
rehjen avêtina dilê sax; nebiz
rehjenî avêtina dilê giyaneweran
rehn 1. nerm **2.** şil **3.** ava wê zêde *"girara **rehn**, ji kêmdanî ye"
rehnayî 1. nermî **2.** şilayî **3.** avî
rehn bûn 1. nerm bûn **2.** şil bûn **3.** ava wê zêde bûn
rehn kirin 1. nerm kirin **2.** şil kirin **3.** av lê zêde kirin
rejî gerandina karekî ji aliyê kesekî an jî komekî ve
remezan di îslamê de meha rojîgirtinê
remil 1. xîz, teqn **2.** fal
remildar falavêj
remz nîşane
renc 1. azar, eziyet **2.** ked **3.** şkênc
rencber 1. kedkar, zehmetkêş **2.** sexbêrê sewalan û çandiyar *"**rencber** û maldar, nabin hemwar"
rencîde azardîtî
rencîde kirin azar lê kirin
rencûr xembar
rende kartîk
rendol kinca ku bi pûş tê tijî kirin û di ber bîsta-

nan de tê çikilandin da ku mirov bê hesibandin û jê bê tirsîn

reng 1. boyax, gûn **2.** celeb, cure, awa *"destê dê, **reng** û rûyê qîzê ye"

rengandin/direngîne/birengîne boyax kirin

rengavêtî 1. gewrotankî **2.** verêtî **3.** zibilî

rengdêr *(r)* peyvên ku rewşa heyberan dinmînin; hevalnav

rengîn boyaxkirî

rengkorî şevekorî

rengpîşe hoker

rengrêj 1. kesê ku bi rengan tiştan direngîne **2.** boyaxa qumaşî

renî sêlava berfa heliyayî

renîn/direne/birene alaveke zivir bi ser tiştekî re xişandin û girnozên wî jê birin

renok alaveke mitbexê ya ku pê penîr sewze û hwd tên hûrkirin

rep 1. req **2.** çik, vît **3.** zoq

repandin/direpîne/birepîne 1. lê xistin **2.** vepelîn ber

rep bûn 1. req bûn **2.** çik rast bûn

reperep 1. dengê domdar ê mêşîna giyanewereke girs **2.** dengê domdar ê lêdana tund

reperep kirin 1. dengê meşîna giyanewereke girs hatin **2.** li ser hev û bi tundî li tiştekî xistin

repisandin/direpisîne/birepisîne tepisandin

repisîn/direpise/birepise tepisîn

req [I] kûsiyê avê

req [II] sext, hiphişk

req bûn hişk û rakişandî bûn

-reqbûna rehçikan hişkbûn û rakişîna rehên xwînê

req kirin hişk û rakişandî kirin

reqas 1. semajen **2.** lotikavêj *"kesê ku ne di govendê de be, fît **reqas e**"

reqele 1. hejar **2.** yax

reqem jimare

reqisandin/direqisîne/bireqisîne 1. rakirin cergebezê **2.** lotik dan avêtin *"heke xwedanê malê li defê bide, dê biçûkan **bireqisîne**"

reqisîn/direqise/bireqise 1. lîstin **2.** lotik avêtin *"ew ber defa bêdeng jî **direqise**"

reqitîn/direqite/bireqite 1. *(erd)* av hilçinandin xwe **2.** ziwa û hişk bûn

reqs 1. cergebez **2.** lîstik û şahî **3.** lotik

resen 1. eslî **2.** xwerû, xwemalî
reş rengê qîr û qetranê *“bextê **reş,** tim ê xwedî ye**”**
-reş û peş kirin çav tirsandin
-reş girêdan 1. *(ji bo mirinekê)* giramî nîşan dan **2.** kincên reş *(ên ku elameta şînê ne)* li xwe kirin
reşahî 1. temtêla rengê qîr û qetranê **2.** reşî
reşandin/direşîne/bireşîne 1. belav kirin **2.** rijandin
reşbelek name, mektûb
reşbîn kesê ku bûyerê bi neyînî dinirxîne
reş bûn 1. rengê reş lê xuya bûn **2.** qemirîn
reşe 1. elametên nenas ên ku ji ber tirs û xeyalan li ber çavên mirovî dikevin **2.** rendol
reşeba bayê jêrîn
reşedar di zivistanan de temtêla bêbelgbûna darên daristanan
reşekurmancî 1. ji çanda kurdan hûnandî **2.** ji sedî sed kurdî
Reşemî meha duyem a salnameya zayînî
reşenivîs nivîsa ku di asta amadehiyê de ye nehatiye têkûzkirin; muswede
reşêle cureyekî çivîkên ku dişibihin qijikan lê ji wan biçûktir in
reşik [I] 1. zencî **2.** reşe *“filan keso **reşik**ê şevê ye”
reşik [II] bîbika çavî
reşik [III] cureyekî çêreya ku tevî toraqê dikin
reşî erdê ku lê berf nebariye an jî berfa wê ya heyî heliyaye
reş kirin 1. bi rengê reş rengandin **2.** xêzeke reş kişandin ser nivîsekê
reşnivîs reşenivîs
reşokî cureyekî tifingên kevn e
reşpoşî kesê ku di şînekê de kincên reş li xwe dike û xemgîniya xwe diyar dike
reşreşk 1. bîbika çavî **2.** bihareteke dendikreş û hûrik e
rev 1. firar **2.** bez **3.** mişextîkarî *“cih heye, **rev** ji mêraniyê çêtir e**”**
revandin/direvîne/birevîne 1. bezandin **2.** jê standin **3.** bi lezgînî hildan û birin
revaştin/direvêşe/birevêşe kotin
revde keriyê gur û kûçikan
revend 1. kesê ku ji welatê xwe bi dûr ketiye **2.**

civat **3.** komel
-revenda kurd kurdên ku li derveyî welêt dijîn
revêtin/direvêje/birevêje *(ji bo teşedanê)* dar darijtin
revî kerî, revde
revîn/direve/bireve bezîn *“agir berda malê, **revî** xwe da palê”
revîrevî bi lez û bez
-bi revîrevî çûn di navbera meş û bezê de bi rê ve çûn
revok 1. firarî **2.** mişextî
revrevk sîtavk û elametên ku li ber çavan peyde dibin; serab, leylan
rewa 1. bi serbestî bikaranîna mafekî **2.** tişt, gotin û kiryar ên qanûnî yên ku mafê mirovî heye pê rabe; meşrû, cayîz
rewa bûn 1. serbest bûn **2.** meşrû bûn, cayîz bûn
rewal nûciwanê ku hîna simbêlên wî derneketine
rewan 1. şareza **2.** tiştê ku diherike; herk **3.** jiyana domdar
rewanbêj kesê ku di hûnandina peyv û hevokan de şareza ye û li gorî rêzimana wî zimanî nakeve çewtiyan; fesîh
rewanbêjî fesahet
rewan bûn hîn bûn
rewanî şarezatî
rewan kirin hîn kirin
rewatî/rewayî qanûnî, meşrûtî
rewd komasiya hesabekî
rewend koçer, çolger
rewendî koçerî, çolgerî
rewêl ajala jakaw
rewiqandin/direwiqîne/birewiqîne hesp bezandin
rewisandin/direwisîne/birewisîne 1. kizirandin **2.** çilmisandin
rewisî 1. kizirî **2.** çilmisî
rewisîn/direwise/birewise 1. por û pirç şewitîn, kizirîn **2.** çilmisîn, zibilîn *“quzê ku par **rewisiye**, îsal jî bêhn dikevê”
rewişt 1. sinc **2.** xwî û xislet **3.** dab û nêrît **4.** exlaq
-rewişta kurd xwî û xisletên kesayeta kurdan
rewneq 1. îhtişam **2.** kawîtî **3.** şemal û ronahî
rewneqdar 1. muhteşem **2.** kaw **3.** bişemal û ronîdar
rewş 1. temtêl **2.** werz **3.** hal *“neyar bi **rewş**a neyêr nizane”
-rewşa awarte temtêla ku ne asayî ye
rewşen ronak
rewşenî ronahî *“kincên baş, **rewşeni**ya dinyayê ne”

rewşenbîr ronakbîr
rewt şiva dirêj
rex **1.** kêlek, alî, ta **2.** tûş
-rex û çan derûdor
-li rex û çanên xwe nihêrtin li der û dora xwe mêze kirin
rexne destnîşankirina şaşiyan û dîyarkirina riya çareserkirinê; tenqîd
-rexneya avaker rexneya ku ji bo başkirina temtêlê tê kirin
-rexneya kavilker rexneya ku bi mebesta ajaweyê tê kirin
rexnegir şarezayê rexneyê
rexnegirî şarezatiya rexneyê
rexne lê kirin/lê girtin tenqîd kirin
rext fîşengdank
reyîn/direye/bireye **1.** ewtîn **2.** çeleçel kirin *"kûçik ji kî aliyî bitirse, wir de **direye**"
rez **1.** bax **2.** baxê tiriyan *"bihar û havînê **rez**, zivistanê jî pez"
rezalet rezîltî
Rezber meha nehemîn a salnameya zayînî
rezîl kesê ku karekî nebaş kiriye û rûmeta wî zede girtiye
rezîl bûn li pêşberî xelqê bêrûmet û bêqedr bûn
rezîl kirin li pêşberî xelqê bêrûmet û bêqedr kirin
rezîltî rewşa ku kesê rezîl ketiyê; riswatî
rezvan baxvan
rezvanî baxvanî
rê **1.** cihê ku tê de karê çûn û hatinê pêk tê **2.** azîne **3.** fesal **4.** huner *"çiyayê bilind, bê berf û **rê** nabin"
-rê dan destûr dan
-bi rê ketin dest bi meşê kirin; derketin seferê
-bi rê ve birin îdare kirin
-bi rê ve çûn meşîn
rêbaz **1**. qayde **2.** fesal **3.** azîne
Rêbendan meha yekemîn a salnameya zayînî
rêber serokê rêvebir; serkêş *"aqil, **rêber**ê merivan e"
rêberî rêzanî, serkêşî
rêberî kirin serkêşî kirin, rê nîşan dan
rêbir [I] rêber, rênîşandêr *"texmîn **rêbir** e, aqil hakim e"
rêbir [II] eşqiyayê ku riya xelqê dibire û wan dişêlîne
rêbirî **1.** serkêşî **2.** eşqiyatî
rê birîn li ser cihê çûn hatinê astengî çê kirin
rêbiwar rêwî
rêbiwarî rêwîtî

rêç 1. şop **2.** dewsa piyan
-rêç gerandin şop gerandin
-rêç kirin li pey hev rêz kirin
rêçal jajî
rêçalî xwarinên wek mast, penîr, jajî û hwd; spîtahî
rêder 1. kesê ku destûra kirina kar û çalakiyekê dide **2.** cih an jî riya derketinê
rêgeh [I] bihurgeh
rêgeh [II] guzergeha gerestêrkan
rêgez 1. qayde **2.** fesal
rêgir rêbir
rêhesin riya şemendefiran a ji zamokan pêkhatî
rêje 1. nisbeta hejmarî **2.** jê parçeyek
rêjgeh 1. cih, ger an jî çala ku av dirijê **2.** şîp, şelale
rêjing 1. çeka ku fîşengan li pey hev davêje **2.** qulik
rêjî kirin maliştin
rêjkar kesê ku tiştan di qaliban de ro dike
rêjkarî karê di qaliban de rokirina tiştan
rêjne taviya baranê
rêjnebaran barana gur û boş
rêjîk çeka agirber a ku dikare li ser hev çendek guleyan biteqîne
rêkeft peyman
rêkeftname metnê peymanê
rêk û pêk 1. bipergal **2.** têkûz
rêl daristan *"agir bigire **rêl**ê, ter û hişk dê pêk ve bişewitin"
rênc jana masûlkeyan; xamî
rêncî rewşa jandana masûlkeyan a ji ber westanê; xam
rêncî bûn *(masûlke)* ji ber westanê ajinîn; xam bûn
rêncî kirin masûlke bi westanê êşandin; xam kirin
rênîşandêr rêber
rêpî xerc û mesrefa rê
rêpîvan 1. qayde **2.** meş
rêsî xuroma girêdayî; balî
rêstin/dirêse/birêse 1. ta û bend hûnan **2.** ta bi teşiyê çêkirin *"gava dewlet **birêse**, ga golikê dadilêse"
rêşî bendên ku ji ber firêta tevnê mane û bi tiştê hûnandî ve daliqî mane *"konê bê **rêşî,** ji konan der e"
rêş kirin darotin
rêşte nifş
rêtin/dirêje/birêje 1. tiştê avî belavî erdê kirin **2.** her çi hebe belavî erdê kirin *"ava miriyan,

merêje nava deriyan**”**
rê û rêçik usûl û qayde
-**rê û rêçikên ayînî** usûl û qaydeyên pêkanîna î-badetan
rêv pirça berzikê
-**di çata rê de rêv rûçikandin** **1.** di eşkeretiyê de karên şermê pêk anîn **2.** bêminet tevgerîn
rêvaz ribês
rêveber **1.** desthilat **2.** rêberê saziyekê
-**rêveberê pêwendiyan** kesê ku di sazî an jî dezgekî de têkiliyan bi rê ve dibe
rêveberî **1.** desthilatdarî **2.** rêberî
-**rêveberiya herêmî** desthilatdariya di destê devereke welêt de
rêvin gemar
rêvin bûn gemar bûn
rêvin kirin gemar kirin
rêwişt **1.** mîzac, xeyset, xislet **2.** serinc, taybetmendî
rêwing rêwî
rêwingî rêwîtî
rêwî **1.** misafir **2.** mêvanê rê *“bi şevê **rêwi**yê serê riyan, qeda li ber piyan**”**
rêwîtî misafirtî
rêx gemara heywanan *“golik diçin, **rêx**a xwe li cem gayê mezin dikin**”**
rêxistin **1.** tevger **2.** sazî
rêxok **1.** qûngemar **2.** qûngincî
rêxokî rewşa îshalê ya ku bergiriya wê dijwar e *“çêlekeke **rêxokî**, garanê dilewitîne”
rêxole rodiya qalind
rêxazî rêxokî *“çêleka rêxazî, navê garanekî garanê xera dike**”**
rêz [I] **1.** dor **2.** şîştir **3.** setra nivîsekê **4.** çarîna helbestê
-**rêz bûn** ketin dû an jî kêleka hev
-**rêz kirin** dan pey an jî kêleka hev
rêz [II] **1.** giramî, hurmet **2.** qedrdanî
-**rêz girtin** **1.** giramî nîşan dan, hurmet kirin **2.** qedr dayîn
-**rawestana rêzgirtinê** temtêla giramînîşandanê
rêzan **1.** murşid, rêber **2.** rênîşandêr
Rêzanan Rezber
rêzbendî keyskirina mijaran li gorî rêbazekê; tesnîf
rêzbend kirin senifandin, ji hev deranîn, vawêr kirin
rêzdar birêz, muhterem
rêzepirtûk **1.** çend pirtûkên di mijarekî de **2.** çend pirtûkên heman

nivîskarî
rêzgir kesê ku giramiyê digire
rêzik 1. setra nivîsê **2.** qanûn
rêzikşikên derveyî rayîşa asayî
rêzil zincîr
rêziman *(r)* hemû rê û rêçikên rastaxaftin û rastnivîsandina zimanekî
rêzimanî nivîsar û gotara ku li gorî rêçikên zimên hatiye derbirin
rêzikname zagon-name
rêziman navê giştî yê hemû rê û rêçikên zimanekî ye
rêzîn 1. di rêzê de **2.** cureyekî solên erzan ên ku pale û rencber pê dikin
rêz kirin 1. li pey hev danîn **2.** rêç kirin **3.** kirin şîştirê
rêzname nivîsara fermî ya ku karê rewa yê endam û bernameyên her rêxistinekê tê de hatiye çespandin
ribês cureyekî çêreya çêjtirş a ku terîterî tê xwarin
ricifandin/diricifîne/biricifîne 1. lerizandin **2.** hejandin
ricifîn/diricife/biricife 1. lerizîn **2.** hejîn
ricimandin/diricimîne/biricimîne 1. *(zinakar)* bi kevirkirinê kuştin; kevir kirin **2.** şermezar kirin
ricricîn/diricrice/biricrice soromoro bûn
riçilandin/diriçilîne/biriçilîne xurekekî rehnevîçkî çêkirin
riçilîn/diriçile/biriçile xurekekî rehnevîçkî çêbûn
rifse erdê avî yê ku ne dêm e
rih pirça rû ***"**aqil di seriyan de ye, ne di **rih**an de ye**"**
-rih berdan pirça rûyî dirêj kirin û kur nekirin
-rih kur kirin pirça rûyî tiraş kirin
riha 1. rizgarî **2.** felat **3.** serfirazî
riha bûn 1. rizgar bûn **2.** filitîn **3.** serfiraz bûn
riha kirin 1. rizgar kirin **2.** filitandin **3.** serfiraz kirin
rihan cureyekî çêreya bêhnxweş a ku tevî toraq, penîr û xurekan dikin
rihet aramdar
rihet bûn arimîn
rihetî aramdarî
rihet kirin 1. arimandin **2.** jan birîn **3.** bi dilê xwe

lê dan
rijandin/dirijîne/birijîne 1. rêtin **2.** *(tiştên avî)* herikandin, ro kirin
rijd îsrar
rijd bûn bi îsrar bûn
rijde rişte
rijdî rewşa îsrarkirinê
rijîn/dirije/birije *(tiştên avî)* herikîn, ro bûn
rijî [I] ariya tiştên şewitî
rijî [II] gerandina karekî ji aliyê kesekî an jî saziyekî ve; rejî
rijî [III] 1. bêrûn **2.** tisî
rik 1. înad, engir **2.** înk **3.** hêrs *"merivê aqilsivik, tu cara li neke **rik"**
-ji rikan ji ber înad û hêrsê
rikane bi înadî
rikdar 1. înkdar **2**. engirî **3.** hêrshatî
rikeber 1. hevrik **2.** rijdbûyî
rikeberî 1. hevrikî **2.** înkdarî
rikeh qefesa ku kewan dikinê
rikêb zengiya zînê hespan
-rikêbî hev kirin êrîşî hev kirin
riko 1. înadkar, engirok **2.** înkdar **3.** hêrshatî
rikrikîn/dirikrike/birikrike 1. ricifîn **2.** lerizîn
rim cureyekî lomê cengî yê berê ye; mizreq
rimandin/dirimîne/birimîne herifandin
rimbaz şervanê ku lomê cengî bi kar tîne; mizreqbaz
rimj ewr
rind 1. bedew **2.** delal
rindî 1. bedewî **2.** delalî
rinek amûreke paqijkirinê ya ku bi serê wê ve porçeyek heye û ji bo pir mebestan tê bikaranîn
ringering dengê lêxistin û qirçîniyê
ringering kirin qîrçeqîrç kirin
ripin 1. qevd, baq **2.** gurz
ripinîn/diripine/biripine *(giya û dar)* rehên wî/wê pir û bi xurtî di erdê de çûn *"giya, li ser binê xwe **diripine"**
riprût 1. bêkinc **2.** bêdirav **3.** bêgiya **4.** bêgoşt
risas cureyekî madenan e
risasî rengê gewr ê birqonek
risil îsil
rist 1. peywir **2.** setra nivîsê **3.** werisê ku kincên şûştî li serê tên raxistin
riste 1. hevok **2.** pexşana birêkûpêk
ristin/dirêse/birêse rêstin
risti 1. stûvank, gerdenî

2. helbest
rist kirin li gorî rêgezekê keys kirin
riswa **1.** rezîl **2.** şermezar **3.** bêxîret *"ew kesê ku di bin xwe re li kesan binêre, ew tim rezîl û **riswa** ye"
riswa bûn **1.** rezîl bûn **2.** şermezar bûn **3.** bêxîret bûn
riswa kirin **1.** rezîl kirin **2.** şermezar kirin **3.** bêxîret kirin
riswatî **1.** rezîltî **2.** şermezarî **3.** bêxîretî
rişk hêkên spiyan
rişkîn kesê ku spî û hêkên spiyan ketine nav porê wî
rişk kirin spiyê hêk kirin
rişte cureyekî xwarina ku ji hevîrê wekî bendan qutkirî tê çêkirin; rijde
rişwet bertîl
ritam lîl
ritil mengiraniyeke bi qasî heşt kîloyan e
ritl her du gunên nêrzayan
ritlo kesê ku gunên wî werimîne
ritlo bûn gunikî bûn
ritloyî gunikî
ritimandin/diritimîne/biritimîne **1.** xitimandin **2.** tepisandin hev
ritimîn/diritime/biritime **1.** xitimîn **2.** tepisîn hev
rivişt netewe, nifş
rivîn **1.** alaf **2.** holepîtik
riwange **1.** çepera nêrînê **2.** tûşa mêşa çekekê
rizandin/dirizîne/birizîne **1.** peritandin **2.** kevn kirin **3.** terkî mirinê kirin
rizbe toqeya kemberê
rizde menteşeya deriyan; qulabe
rizgar **1.** filitî **2.** serfiraz
rizgar bûn **1.** filitîn **2.** serfiraz bûn
rizgarî **1.** felat **2.** serfirazî
rizgar kirin **1.** serfiraz kirin **2.** riha kirin
rizinde rizde
riziyayî **1.** peritî **2.** kevn *"dermanê diranê **rizyayî,** kişandin e"
rizîn/dirize/birize **1.** peritîn **2.** kevn bûn
rîçal rehçikên dar û çêreyê yên di bin erdê de
rîp **1.** fêl, gilor **2.** dek û dolab
rîs tayê ji liva û hiriyê
-rîs rêstin *(bi teşiyê ji liva û hiriyê)* ta çêkirin
rîş kînor, kunêr
-rîşê mirovxur şêrpence/penceşêr
rîtil pîne û potik; kincik
rîtin/dirî/birî **1.** *(mirov)* gemar kirin, gû kirin **2.**

(dewar) silepor kirin, rêx kirin **3.** *(çivîk)* zîrç kirin **4.** ***(****pez)* bişkul kirin **5.** *(ker û hesp)* ters kirin, terskul kirin **6.** *(se, gur, rovî û hwd)* pîsî kirin *"aqile kurî, se tê de **bi-rî**"

-dûrî xwe rîtin bi quretî tev gerîn, xwe kizeve kirin

rîvele çermikê pir ziravik û tenik

ro roj *"kinca hevalan **ro** û danek, hespa hevalan bez û meydanek"

robar çem, rûbar

rodî doran, nûbar *"kula sê, di **rodi**yê gur de ye"

roj **1.** 24 saetên demê **2.** demên ku tav tê de xuya dibe *"filan keso, çav li **roj**a reş e"

-bi roj wexta ku tav heye û neçûye ava

-bi şev û roj bi sibeh û êvarê

-roj dîtin **1.** halxweş bûn **2.** dewlemend bûn

rojane **1.** heroj, hero **2.** destheqa ku ji bo keda rojeke karkerekî tê dayîn **3.** karê ku her roj pêk tê

rojanî destheqa keda rojekê

rojava tûşa ku tav tê de diçe ava; xerb

rojavayî **1.** kesê ku ji parzemîna ewropa û emerîkayê ye; xerbî

rojbaş! beyanîbaş

rojbend çerxa ku gerestêrk û cismên esmanî ên din tê de digerin; rojgar

rojcebîn enîroj

rojev bernameya wê rojê

rojgar çerxa demê

rojgeran gerestêrk

rojgîn kesê ku tenê roja ku tê de ye hesab dike

rojhilat tûşa ku tav tê de hiltê; şerq

-rojhilata navîn der û dorên Mek, Medîne û Qudsê

rojhilatî kesê ku ji parzemîna asyayê ye; şerqî

rojimêr salname

rojing bixêrî

rojik edese

rojî ji berbangê hetanî êvarê dûrketina ji xwarin, vexwarin û têkiliya zayendî; mang

-rojî girtin *(ji berbangê heta mexrebê ji xwarin, vexwarin û têkilîdanîna zayendî)* dest berdan

rojname weşana rojane ya bûyeran

rojnameger kesê ku pîşeya wî rojnamegerî ye; rojnamevan

rojnamegerî pisporiya weşanên demdiyar

rojnivîsk nivîsarên ku li

gorî mêjûyên pêkhatina wan hatine hûnandin
role zarok
Rom 1. kesê romayî **2.** şeşerûtên niha li ser axa romayiyên berê rûdinin *“hukumdarê **Rom**ê, hevalê segan e”
Roma dûgeleke dîrokî ye û navenda wê li Ewropayê bû
ron 1. birqonek **2.** vekirî **3.** şil û avî 4. aşkera
ronahî şewq û şemala ku tarîtiyê winda dike *“av **ronahî** ye, ji avê metirse”
ronak 1. birqonek **2.** zelal **3.** rewşen
ronakbîr rewşenbîr
rondik hêstir
ronî 1. beraq **2.** rewşen **3.** cêreyan/gêreba
ronîdar rewşen
ronyas cureyekî çêreya ku jê boyax tê bidestxistin
rop dewleta romê
ropo romayî
roqroqe lingdirêj
roro 1. heroj **2.** roj bi roj
rovî [I] cureyekî heywanên çolê ye û bi konetiya xwe ve navdar e *“navê gurgî derketiye, **rovi**yî dinya xera kiriye”
rovî [II] rodî, doran
rox xweliya hişk
rozî rizq
rubad nêrekew
ruh pifa ku li ber hemû giyaneweran e û pê dijîn; giyan
ruhistîn melkemot *(melekê mewtê ango mirinê);* Ezraîl eleyhiselam
ruhvegerîn jîndarbûna piştî mirinê
rux ser û çav
ruxsar rûsar, xemsar
rû 1. ser û çav **2.** ser û sîçe **3.** sikûm **4.** dêm *“bila **rû**yê mirovî bêşê, lê zikê mirovî neêşê”
-rû jê badan jê çerixîn
-rû spî bûn beraet kirin, bêrî bûn
rûbar ava ku di çeman de dikişe; robar
-rûbarên seholîn çemên qeşayî
rûbalgeh pîneyê ku dikêşin ser balgehî
rûber endazeya dirêjahî û berahiya cihan
rûbirtin/rûdibire/rûbibire 1. hûrhûrî kirin **2.** girnoz jê birin
rûçik sikûm, sîma *“nan, bi **rûçik**an tê xwarin”
rûçikandin/dirûçikîne/birûçikîne 1. pûrt jê kirin **2.** verûtin **3.** destverû kirin **4.** şêlandin
rûçikîn/dirûçike/birûçike 1. pûrt jê daweşîn

2. herişîn
rûdan [I] bûyer
rû dan [II] 1. qewimîn **2.** şûm kirin, nehs kirin
rûdemî rojane
rûgeh qible
rûgehnas amûra ku di seynika wê de tîrkeyeke miqnatisî heye û herdayîm cemsera bakurî nîşan dide û pê îstiqamet tên naskirin; qiblename
rûgerm xwîngerm, sergerm
rûgeş devbiken
rûgêr nehs, şûm
rûken 1. dilgeş **2.** xweşik **3.** devbiken
rûmet 1. şeref **2.** giramî **3.** hêjatî **4.** rêz *"keça malê bi **rûmet** e, karê wê bê minet e"
rûmetdar 1. bişeref **2.** biheysiyet **3.** hêja **4.** birêz
rûn zêt, bizir, don
-rûnê genî li ser nanê xwe dîtin bi qezenceke kirêt ve şa bûn û fortê xwe kirin
rûnas kesê ku pir caran hatiye dîtin û her kes qelafetê wî nas dike
rûnbirêjk 1. tawe **2.** boçesêlîn
rûndank amana ku rûn dikinê
rûnerm bêhnfireh
rûniştin/rûdine/rûne 1. danişîn, nîştin **2.** niştecih bûn
rûn kirin zêt kirin, bizir kirin
rûnpêj tawe, rûnbirêjk
rûpel aliyekî kaxezê; sahîfe, per
-pergala rûpelan di malperê de awayê ku berg hatine amadekirin
rûpûş her tiştê ku rû vedişêre
rûreş 1. şermezar **2.** bêheya **3.** riyakar, durû **4.** qelbezan
rûreş bûn şermezar bûn
rûreşî şermezarî
rûreş kirin şermezar kirin
rûro ruyê ku wekî kilora rojê ye
rûs rût û repal
rûsar 1. rûtirş **2.** bêmizêc, bêmehde
rûspî [I] 1. serek **2.** zana **3.** kemilî
rûspî [II] 1. bêtawan **2.** xwedanrûmet
rûspîtayî rûspîtî
rûspîtî [I] 1. serwerî **2.** zanatî **3.** kamilî
rûspîtî [II] 1. bêtawanî **2.** birûmetî *"keça baş, **rûspîti**ya bavê xwe ye"
rût 1. repal, uryan **2.** erdê vikvala **3.** malketî
rût bûn 1. repal bûn **2.**

(erd) bêçêre bûn **3.** îflas kirin

rûtirş bêmirûz, pirçî

rûtî hejarî

rût kirin 1. kinc jê xistin **2.** qalik jê qeşartin **3.** şêlandin **4.** di qimarê de her tişt jê birin

rûv 1. rêv **2.** navran, berzik

rûvî endamê ku gemara di aşikê de dikêşe derveyî cendêk; rodî, doran

-rûviyê barik dorana ziravik

rov pirça berzikê; rêv

rûxandin/dirûxîne/birûxîne 1. hilweşandin **2.** texrîb kirin

rûxîn/dirûxe/birûxe 1. hilweşîn **2**. xera bûn

S

s/S tîpa bîst û duyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê fîzek û hişk e

sa sîber

sabit 1. di cih de sekinî **2.** neguherbar

sabit bûn 1. neleqîn **2.** neguherîn

sabit kirin 1. şidandin **2.** qayîm kirin

sabûn bûjena kefdar a ku pê tişt tên şûştin

-sabûna yekî kef nedan bi kêrî têkilîdanînê nehatin

sabûn kirin bi sabûnê şûştin

sabûnpêj hilberînerê sabûnê ***"**lep qirêj, gep qirêj, nav danînê: **sabûnpêj"**

sabûnpêjî karê hilberandina sabûnan

sabûnsaz sabûnpêj

sade 1. tiştê yekreng û yekcure; xwerû **2.** mutewazî

sadetî 1. xwerûtî **2.** mutewazîtî

sadiq 1. rastgo **2.** wefadar

sadiq bûn 1. rast gotin **2.** bi wefa bûn

saet demjimêr, katjimêr

-saet li ser yekî nehatin girêdan zû biryara xwe guherandin

safî 1. zelal **2.** paqij ***"**tu dilê **safî** bavêjî êgir, agir pê nakeve**"**

sakar sade

sakarî sadetî

sako kinceke zivistanî ya stûr e û hetanî ser lingan dadikeve

sal 12 meh an jî 365 roj ***"**arvanê **sal**ê, bi salê re diçe**"**

-sal heye duwazdeh meh e ew di wî halî de ye *(erênî û neyînî)* ew kes salewext li ser heman temtêlê ye

salane 1. her sal **2.** serpêhatiya 365 rojên borî **3.** derameta ku di salekî de tê bidestxistin

salar serfermandar

salewext pêvajoya 365 rojan

salix dan 1. ragihandin **2.**

agehî dan
salixgerî **1.** îstixbarat **2.** sîxurî, casûstî
salname teqwîm
salos kesê ku bi nebaşan re radibe û rûdine
salroj salveger
salveger **1.** fetla 365 rojan **2.** di roja qewimî de bibîranîna bûyerê
salyad salveger
saman **1.** milk **2.** serwet **3.** sermiyan **4.** rastmal
sana hêsan
sanahî hêsanî
sanahî bûn hêsan bûn
sanahî kirin hêsan kirin
sapok pêlavên saqdirêj
saq di gore û solan de beşa ku li ser gêzikê dikeve
saqdirêj gore û solên ku hetanî bin çongan tên kişandin
sar **1.** nizmbûna rêjeya germê; serma, seqem **2.** sur *“adar e serê sibehan **sar** e, berê êvarê kûçik xwe didin ber qefa dîwêr e”
sar bûn **1.** *(hewa)* rêjeya germê daketin **2.** *(giyanewer)* ji tiştekî vekişîn
sar kirin **1.** rêjeya germê daxistin **2.** sil kirin
sarinc saring
saring **1.** bîrên di xilxileyên kiran de **2.** cemedank
sarîc sarinc
sarûgerm **1.** hênik **2.** tînşikestî, sêncdaketî
satandin/disatîne/bisatîne birinc ji qaşilê wî vejartin
satil **1.** derdana avê ya dev-vekirî; vêdrok **2.** kod *“bîr bi **satil**an tijî nabin”
satîre satore
sator **1.** kêra mezin **2.** birê goştî
satore **1.** selemtî, olintî **2.** bêkêr û bêkar
sava zarok
savar genimê ku gir hatiye hêrandin
savaxane dezgehê amojandin û sexbêriya zarokan
savêr çal an jî tasika ku av û dewê kûçikan berdidinê
-du segên ser savêrekî du nebaşên ku di heman kirêtiyê de karbeşiyê dikin
saw [I] **1.** tirs, xof **2.** dehşet **3.** qutaf
-saw bi ser ketin bayê tirsê ketin zikan
saw [II] **1.** texmîn **2.** nîgaş, xeyal
sawîr **1.** tirs, xof **2.** dehşet **3.** qutaf
sawêr giyanewerê nîgaşî
sawtehrî **1.** sersar, xem-

sar **2.** bêkesayet
sax 1. giyanewer **2.** jîndar **3.** bitendurist *“çiqas **sax** bimînî, ewqas ecêban dibînî”
-sax bûn 1. pak bûn **2.** bi tendurist bûn *“**sax dibin** şûna xenceran, pak nabe dewsa xeberan”
-sax man 1. li ser qeyda jiyanê man **2.** ber xwe dan *“heta serî **sax dimîne**, qûn ecêban dibîne”
saxî tenduristî
-saxiya te siheta te dixwazim
sax kirin jîndar kirin
saxte zir, sexte
saye 1. xirabiya ji kirêtiya yekî **2.** qenciya ji kerema yekî **3.** sîber
-di sayeya serê wî de 1. bi sedema wî *(neyînî)* **2.** ji kerema wî *(erênî)*
sayî rewşa bêewriyê ya esmên
sayîhişk hişkesayî
saz [I] 1. pergal **2.** aheng
saz [II] karê amade
saz [III] jajelan, levenistan
saz [IV] cureyekî amûrên mûsîqayî ye
saz bûn 1. çêbûn **2.** bipergal bûn **3.** sererast bûn
sazdêran civata stranbêjan
sazgar 1. tiştê xweşik **2.** ava ku vexwarina wê xweş e
sazî muesese
-saziya karnişîniyê dezgehê mîrî yê ku kar û barê karnişînan bi rê ve dibe
-saziyên mîrî saziyên cemawerî, mueseseyên gelemperî
-saziyên fermî mueseseyên resmî
saz kirin 1. çêkirin **2.** bipergal kirin **3.** sererast kirin
sazûman muesese, pergal
se kûçik, seg *“here mêvaniya guran, lê bê **se** meçe”
seb bûjeneke tozkî û qayîm a ku bi avê tê rehnkirin û li şûna heriyê di avahiyan de tê bikaranîn
-seb kirin bi sebê seyandin an jî seb rijandin serê
seba 1. ji bo **2.** sebaret bo *“ferman **seba** hêştiran hat, rovî reviyan”
-seba kêçekê lihêfek şewitandin da ku hêrs lê sar be ziyanên mezin bi malê xwe xistin
-seba qurişekî deh teqle avêtin ji bo berjewendiyên erzan rûmeta xwe şikandin
sebaret seba
sebaz cureyekî kûçikan e

sebî zarok
sebîl [I] avadaniyên gelêrî ên ku hinekan ji bo xêrê çêkirine; xeyrat
sebîl [II] darçixare, qelûn
sebr 1. tebat **2.** dilaramî *"kesê ku jinekê bîne, divê an tûrek zêrê wî an jî barek **sebr**a wî hebe"
sebûn cureyekî bayê sehrawî ye; semûn
secîh jîr û xwedanferaset
secîhî jîrtî û fehmatî
sed 1. jimareya 100'î **2.** deh heb deh *"ne yek e, ne didu ne, hezarê bi **sed** hezaran e"
-ji sedê sed sedased
-sedesed jimartin wekî 100-200-300 jimartin
sedased bêkêmasî temamê wê/wî
sede sedsal, serdem, qirn
sedem sebeb
sedrenc lîstikeke ku bi 16 keviran *(şahek, şalyarek, heşt leşker, du keleh, du hesp û du fîl)* û li ser zevîneke çargoşe tê lîstin; kişik
sedsal sede, qirn, serdem
sedta 1. sedqat **2.** jimartina sedesedî
sefandin/disefîne/bisefîne 1. raparzandin, parzûn kirin **2.** dawerivandin
sefêk 1. gêjik, xêvik **2.** dînik
sefêktî 1. xêviktî **2.** dîniktî
sefêktî kirin wekî xêvik û dînikan tev gerîn
sefîn/disefe/bisefe 1. raparzîn, parzûn bûn **2.** dawerivîn
seg sewalê kedîkirî yê ji bo parastina mal û milkî; se, kûçik *"her **seg**, bi dû merivan de nayê"
seganî kûçiktayî *"salê here siltanî, mehê here mêvanî, rojê here li cihê **seganî** "
segavî cureyekî sewalên ku li qeraxên avan dijî
segbaz hînkerê segan
seglawî hespê ader, kihêl
segman nîşangirê ku mêşa xwe baş îsabet dike
segmasî masiyê herî mezin ê biguhan
sehek di giyaneweran de şiyana naskirina tîn, çêj, bêhn, deng û rengan
seh kirin tê gihiştin, serwext bûn
sehm tirs û xof, saw *"**sehm** hebe, erd giran dibe"
sehol di bin bandora sermayê de rewşa ava hişkbûyî
-sehol bestin qeşa girtin
Seholbendan Kelûya Karikê *(21'ê Berfanbarê-*

20'ê Rêbendanê)

sehra çola fireh û xewle ya ku xweliya wê xîz e

sehrawî tiştê têkildarî sehrayê

sekerat rewşa beriya mirinê

-ketin ber sekeratê nefesên xwe yên dawî dan

sekihandin/disekihîne/bisekihîne *(diran)* xidikandin/çirikandin

sekihîn/disekihe/bisekihe *(diran)* xidikîn/çirikîn

sekinandin/disekinîne/bisekinîne 1. rawestandin **2.** aşt kirin

sekinîn/disekine/bisekine 1. rawestîn **2.** aşt bûn *"kevirên mezin, bi yên biçûk **disekinin**"

sekitandin/disekitîne/bisekitîne mirar kirin

sekitîn/disekite/bisekite *(seg, beraz û hwd)* mirar bûn

sekre tasa dêw

sekû 1. rûniştek **2.** dik

-sekûyê benderê qeraxa avê ya ku keştî dikarin lê biêwirin

sel [I] zinar

sel [II] selik

selef deyn *"ê xwarî telef e, ê **dayî** selef e"

selemêşk selika ku mêşên hingivî tê de hingivên xwe dihêlin

selemtî bêkar û xemsar

selexane 1. cihê ku ajal lê tên serjêkirin û kelepîçe kirin **2.** teral

selêfk qulên ku di bin dîwaran de vedidin da ku ava baranê di hewşê de gol nebe

selik 1. amana ku ji cîl, leven û guliyan tê hûnan; zembîl **2.** çapûk *"berx, heta hetayî di bin **selik**ê de namîne"

selixandin/diselixîne/biselixîne gurandin

selmandin/diselmîne/biselmîne îsbat kirin

sema 1. govend, aheng **2.** reqs

semajen kes a ku pispora hunerên reqsê ye

semanek sewaleke bibask û boçdirêj a ku dişibihe mirîşkê û goştê wê giranbiha ye

semax qalkirina hesinî bi tîn û şilahiyê

seme ebter, xêvik

seme bûn gêjovêjo bûn

seme kirin serî lê dewixandin

semer keriyek pezê ku ji sed hebî pêk tê

semêş cureyekî mêşên ku havînan bi kûçikan de dikevin

semt îhtiyat

-bisemt biîhtiyat
-bêsemt bêîhtiyat
semûn sebûn
semyan xwedan, sexbêr
senc striyên dara sincikê
sendirîk darbest
sendox standî, kiriyar
seng **1.** giranî **2.** kevir
sengandin/disengîne/bisengîne giraniya tiştekî pîvan
senger dîwarê parastinê; kozik, qelaçe
-sengera cengî di şeran de çalên ku ji bo parastinê tên kolan
sengergeh cihê ku senger lê hatine kolan
sengîn giran
senîmenî tiştê seyr û degme *"**senîmenî**, mastê tirş û dewê genî, tu bi xwe lêbok î, hêjta bi xelqê dikenî"
senît bûjeneke zer a ku mêşên hingivî ji nav xeleqên zikên xwe derdixin û pê kewareyên xwe ava dikin
sepandin/disepîne/bisepîne **1.** pê dan kirin **2.** lê dan tetbîq kirin
sepêşî semêş, mêşese
sepîtk arîk, asraq
seqa [I] **1.** çawaniya rêjeya germ û sermayê **2.** feza
seqa [II] karê xarkirin û tûjkirinê *"**seqa,** li gorî heqan"
seqa kirin **1**. xar kirin **2**. tûj kirin
seqem **1.** sermaya dijwar **2.** perat
seqet kêmlebat
seqet bûn kêmlebat bûn
seqetî rewşa kêmlebatiyê
seqet kirin kêmlebat kirin
ser [I] jor, aliyê jorê, fêz *"li **ser** berekê pan im, ne ji wan im, ne li wan im"
-ser û binê bûyerê hemû gir û hûrên rûdanekê
-bi ser de çûn **1.** dan pey **2.** pê de çûn **3.** lê hilatin
-bi ser de girtin êrîş kirin
-bi ser de hatin rastî hatin
-li ser boça xwe şîn bûyîn di temenekî bihurî de wekî ciwanan tev gerîn
-li ser boçika xwe rûniştin di karê kirêt de bi ser neketin û wekî kûçikekî pîr bi ser dêla xwe de ketin
ser [II] **1.** di lêş de kuloxê ku çav, guh, dev û mêjî tê de bicihkirî ne *"**seri**yî gote ezmanî, heta tu li min xudan î, xweşî nagêhêje giyanî" **2.** ji stûyî heta lûtkeya bejnê

*"**ser**ê keçelan, dikevin paxilên gerdenzeran"
-ser û pê endamên ku jê kelepaçe çedibe; seqetat
-ser berdan azad kirin
ser [III] cihê bilind, lûtke
ser [IV] mezin, serwer *"**ser**ê ku were birîn, nayê kirîn"
ser [V] destpêk
-serê sibehê destpêka rojê
sera avahiyên bi debdebe yên ku mîr û serok tê de dijîn
serad bêjinga ku gir lê dike; karmax
serane di rêvebiriya îslamî de diravê ku ji ehlikitabê tê standin; cizye
seranser ji vî serî bigire heta serê din
-seranserî welêt li her dera niştimanê
seraşpêj xurekpêjê sereke
serata 1. serê pêşîn **2.** bermaya diravên gir
seratayî pêşîn, yekemîn
serbajar payetext
serban serê xênî *"**serban** qul e, binban şil e"
serbar 1. barikekî biçûk ê ku datînin ser pişta heywana barkirî **2.** di malê da ji hemûyan hêjatir û rêzdartir *"bar merivan nakuje, **serbar** merivan dikuje"
serbarî 1. giraniya ser giraniyê **2.** xeyd
-serbarî vê yekê ji vê hindê wêdetir
serbarî lê kirin 1. bûn giraniya ser giraniyê **2.** bûn xeyd û ketin stûyê yekî
serbask 1. riya ku li ser gir an jî çiyan re derbas dibe **2.** serê qelûnê
serbaz leşkerê payedar
serbazî endamtiya payedar a artêşa bipergal
serberedayî 1. bêxwedî **2.** sewala bêgem û bêkap
serberz birûmet û serbilind
serbest 1. rizgarbûyî **2.** azad
-serbest berdan 1. azad kirin **2.** ji qedexeyan rizgar kirin
serbestî 1. rizgarî **2.** azadî
serbêrî berpirsa bêrîvanan
serbijîşk 1. tebîbê sere **2.** serokê hekîman
serbilind birûmet, bişeref
serbilindî serfirazî
serbir 1. stûbir, celad **2.** mêrkuj
ser birîn ser jê kirin
serbixwe xwemuxtar, xwebijartî

serborî serpêhatî
sercem **1.** gujim, hemû, gişt **2.** yekpare **3.** tev
ser çemandin ser tewandin
serçemk serê rêza govendê
-serçemk girtin sergovendî kirin
serçimk serê tiliyên piyan
-bi serçimkan bi rê ve çûn nermînka û bi serê tiliyan meşîn
serçok/serçong movika ku hestiyê hêt û çîpê digihêjîne hev
serdab neqeb, qul, kun
serdan ziyaret
serdanpê ji sêrî heta piyan; seranser
serdar serok
serdarî seroktî
serde pêlekan
serdem heyam, çax
-serdema kevirîn di şaristaniyekê de heyamên ku alav û amanên kevirîn dihatin bikaranîn
-serdema raperînê di şaristaniyekê de heyamên ku şoreşên dijî zordestiyê mohra xwe lê xistine
-serdema ronahiyê di şaristaniyekê de heya-mên destpêka rewşen-bîriyê
-serdemên zêrîn di şaristaniyekê de heyamên ku pêşketin tê de gihiştiye asta hera bilind
serdest **1.** desthilat **2.** bibandor *"bindest û **serdest,** nabin yek dest"
serdest bûn desthilat bûn
serdeste di artêşê de fermandarê desteyeke ji 12 kesan pêkhatî
serdestî desthilatî
serdilk delaliyê malê; ezîz
serdozger serekê qaziyan
sere **1.** xeraca bi gef û gurê; fidye **2.** navsale
serederî pêkanîn û qedandin
-serederî pê re derxistin **1.** pêk anîn û qedandin **2.** pê bûn
serek **1.** serwer, serok **2.** rêber
sereke tiştê ku girîngiya wî di asta yekemîn de ye
serenav navê taybet ê ku tenê ji bo kesekî an jî tiştekî tê hildan
serencam **1.** dawî **2.** aqibet **3.** kutahî
-serencama berhevxistinê yekûna hejmarên ku hatine derbdanê
-serencama dabeşkirinê yekûna hejmarên ku li hev hatine parvekirin
-serencama derxistinê yekûna hejmarên ku ji hev hatine derxistin

-serencama komasiyê yekûna hesabekî
sererast 1. bipergal **2.** wekî ku pêwist e
sererast bûn 1. rast gerîn **2.** çêbûn **3.** durist bûn
sererast kirin 1. tehqîq kirin **2.** durist kirin **3.** rast gerandin
serêş êş û jana ku di serî de pêk tê
serêşî 1. nexweşiya êşa seriyan **2.** arîşe
serfermandar di artêşê de fermandarê herî payedar
serfiraz 1. rizgar **2.** serberz, serbilind
serfirazî 1. rizgarî **2.** serbilindî **3.** serkeftin
sergamêş dijûna ji bo kesê sermezin
serger rastahiya li serê bilindahiyekê *"mêrê çê **serger** e, mêrê nebaş binger e"
sergerdan 1. serek, serpêşsen **2.** betevala, bêhemal **3.** şepirze
sergerdan kirin bêsexbêr kirin, beredayî berdan
sergerm 1. bicoş **2.** rûgeş
sergermî 1. coşî **2.** rûgeşî
sergevez kesê ku baweriya xwe bi xwe tîne û ji ber kiryarên xwe şanaz e
sergêj 1. sersar, xêvik **2.** sefêk
sergihayî 1. bidawîbûyî **2.** *(ji aliyê hişmendiyê ve)* stewî
sergihayî bûn 1. bi dawî bûn **2.** fêm kirin
sergihayî kirin 1. bi dawî kirin **2.** dan fêmkirin
sergîfk sergo
sergîn 1. kerme **2.** peyn *"dilê şivên kete kete **sergîn**ekî, heft salan ew di tûrikê xwe de gerand"
sergo cihê ku zibilê davêjinê; kaj *"gund, ne bê **sergo** ye"
sergotar navnîşanên pêşîn ên destpêka gotarekê
sergovend govendkêşê ku dîlanê digerîne *"di govenda cahilan de, **sergovend** xuya nabin"
serhed tixûb
serhejhejok 1. kesê ku serê li wî aliyî û li vî aliyî dileqe **2.** kesê temenbihurî *"zivistanê, **serhejhejok** çêtir e ji dûvhejhejokî"
serheng di artêşê de payeya fermandarê hengeke leşkerî
serhevde 1. teral **2.** eyba kesekî ya ku hinek dikarin bidin rûyê merivekî wî; pozdaxî
serhevraz ber bi jor *"a-

va xurtan, **serhevraz** e”
serhewa meqameke kilaman a direj û bi şewat e, dûrik
serhildan îsyan
serhildêr kesê ku li ber pergalekî radibe; îsyankar
serhişk **1.** înkdar, engirî **2.** serkevir
serhişkî heter
seridîn/diseride/biseride behîn, stewîn, zer bûn, gihiştin
serik **1.** serê biçûk **2.** serê çêreyên wekî pîvaz, sîr û sêva binerdî **3.** dervank
serinc **1.** bal **2.** taybetmendî
-serinc rakêşan bal kişandin
serincrakêş balkêş
serişte **1.** berate **2.** elamet
serî **1.** nik, nikil **2.** qaf *“jin dimire, **serî** li mêr digere”
-serî lê dan daxwaz kirin, muracaet kirin
-serî lê gerandin **1.** gêjomêjo kirin **2.** bilandin
ser jê kirin **1.** serî qut kirin **2.** kuştin
serjimar gelhe, nifûs
serjimara giştî gelheya seranserî welatekî
serjinik kesê ku bi karên jinan radibe an jî xebera jinan dike; serpîrek
serkan di artêşê de serbazê ku perwerdehiya leşkerî ya bilind kuta kiriye
serkanî navenda ku av jê dizê, çavkanî
serkantî di artêşê de desteya serbazên payebilind
-serkantiya giştî saziya ku serfermandariya artêşê digerîne
serkar rêvebirê dezgeh, kargeh, sazî hwd
serkarî **1.** desteya rêvebiran **2.** avahiya rêvebiriyê
serkeftin **1.** jêhati **2.** jîrî **3.** zîrekî
serkeftî **1.** jêhatî **2.** jîr **3.** zîrek
serkêş rêber, pêşeng
serkêşî rêberî, pêşengî
serkêşî **1.** pêşî kişandin **2.** rêberî kirin **3.** serwerî kirin
serkol serqot
serkolî serqotî
serkut tiştê ko û netûj
serkut bûn **1.** winda û nepen bûn **2.** tepeser bûn, çewsîn
serkut kirin **1.** tepeser kirin, çewsandin **2.** veşartin
serleşker fermandarê desteyeke leşkerî
serliq di artêşê de payeya

fermandarê liqeke leşkerî
serma hewaya sar; seqem *“**sar** û serma ye, potik bav û bira ye”
-**serma girtin/xwarin** zekemî bûn, bi çilmasiyê ketin
sermal pêçeya ku li sêrî tê pêçan
sermaye mal û milkê ku di destê mirovî de heye
sermayedar xwedî-rastmal
sermayedarî pergala ku xwedan-rastmal tê de desthilat in
sermedî 1. ebedî **2.** hetahetayê
sermest 1. serxweş **2.** eyaş, meyxur **3.** gêj
sermest bûn 1. serxweş bûn **2.** hay ji xwe neman **3.** gêjovêjo bûn
sermestî 1. serxweşî **2.** meyxurî **3.** gêjtî
sermeşq nimûne, mînak
sermil 1. serkulang **2.** di kincan de beşa ku dikeve ser milan û di hinan de hinekî stûr e
sermiyan 1. dewlemendî **2.** rastmal *“aqil pir **sermiyan** e, ne karê merivan gişkan e”
sermiyandar dewlemendê xwedî-rastmal
sername sernav
sernav peyv an jî hevokên ku mijara nivîsekê diniminîn
sernerm 1. awirşikestî **2.** bêhnfireh
sernewq 1. rezîl **2.** rûreş
sernişîv serberjêr
sernivîsar nîvîsara sereke ya ku sernivîskar dinvîse
sernivîskar serokê nivîskarên kovar û rojnameyan
sernixûn sernişîv
sernûçe xebera sereke
sernûser sernivîskar
serobino 1. tevlihevî **2.** aloz
serok kesê ku bi rêvebiriya deste, dezgeh, partî, welat û hwd radibe; rêber, serkêş
serokatî 1. serwerî, desthilatî **2.** rêberî
serokomar reîsê cumhûriyetê
serokwezîr reîsê wezaretan
serpel di artêşê de payeya fermandarê peleke leşkerî
serpene keteber, bêpergal
serpene kirin 1. keteber û bê pergal tevgerîn **2.** *(kar)* birêkûpêkî nekirin
serperişt peywirdarê ku rêvebiran teftîş dike; mifetiş

serperî 1. seroka cinan **2.** periya zeryayî
serpêhatî macera, serborî
serpiyan kar û barên ku bêyî dezgehekî rûniştî tê pêkanîn
-bazirganiya li ser piyan danûstandinên ku derveyî firoşgehan û li serê kolanan tê pêkanîn
-xwarinên serpiyan xwarinên ku zû dipijin
serpî/serpîl sermil, kulang
serpîrek serjinik
serpopil serê her tiştê ku wekî derzîreqê ye
serpûş hemû cureyên kum an jî mêzerên seriyan
serqot kesê ku tiştek nedaye serê xwe;servekirî
sersabûn kirin xapandin
sersal 1. vegera serê salê, yekê meha yekemîn a salnameyê **2.** nûroj
sersar kêmbihîstyar
sersarî kêmbihîstyarî
sersarî kirin li şîretan guhdarî nekirin
sersax kesê bê arîşe û kêmasî
sersaxî ji xizmên miriyan re hedar û ji miriyan re jî rehmet xwestin; serxweşî
sersaxî jê re xwastin ji malbata miriyan re gotin: “serê we sax be”
serşok cihê ku lê serî tê şûştin
sertar gupika çiyê; qot
sertaser seranser
sertilî serê tiliyan
sertiraş kesê ku pîşeyê wî kurtisandina poran e
sertiraşî karê kurtisandina poran
sertiraşxane cihê ku mirov lê porê xwe dide kurtisandin
sertîr serê guhên
sertît di artêşê de fermandarê ku payeya wî di navbera serhengî û serlîwatiyê de ye
serwer 1. desthilat **2.** serok **3.** rêvebir
serwerî 1. desthilatî **2.** serokatiya wezaretan **3.** rêvebiriya karekî *“bê **serwerî**, girara piran nakele”
serwext 1. zana **2.** hişyar **3.** hişmend
serwext bûn 1. sergihayî bûn **2.** hişyar bûn
serwext kirin 1. sergihayî kirin, îqna kirin **2.** hişyar kirin
serxur bêyom, bêpêpal
serxwe xweş û gihan, jîr û li ser piyan
serxwebûn [I] 1. xoybûn, xwebixwetî **2.** felat **3.** rizgarî
ser xwe bûn [II] xweş û

gihan bûn, jîr û li ser piyan bûn
serxweş 1. sermest **2.** eyaş **3.** meyxur **4.** eraqxur *"axa xurt be, xulam **serxweş** digerin"
sersil rêzehestiyên piştê yên ku ser û lingan bi hev ve girêdidin
serxweş bûn 1. sermest bûn *"beq, bi avê **serxweş dibe**"
serxweşî [I] sermestî
serxweşî [II] sersaxî
serzelût qafkeçel
setimîn/disetime/bisetime pê li tiştekî alîn û lli erdê ketin; tehisîn
sevî selikeke mezin û kûr a ku mêweyan dikinê û didine ser pişta sewalan
sewa seba
sewal heywan, ajal
sewda evîn
sewdal aqil, hiş
sewdaser evîndar
sewgirandin/disewgirîne/bisewgirîne 1. mîsoger kirin **2.** bîme kirin
sewl [I] kulîlkek e
sewl [II] bêrika kelekvanan
-sewl dan *(bi bêrikên kelekvaniyê)* hewl dan
sews sehm
sewt deng
-sewtek li erdê yek li esmên bûn ji ber êş û tajanan qareqar kirin
-ji sewt ketin 1. lap westîn **2.** ji ber qîrînê êdî deng jê derneketin
sewtsewtok çelçelok
sewz kesk
sewzî 1. keskahî **2.** *(çi pijandî çi nepijî)* hemû berên bîstanan, çêre û pimparên ku tên xwarin
sexbêr xwedî *"her canek, di dilê **sexbêr**ê xwe de siltanek e"
sexbêrî 1. xwedîtî **2.** xwemalî, hemalî
sexbêrî kirin 1. xwedîtî lê kirin **2.** bêhemal nehiştin
sexbêrvan kesê ku çavdêriya zarok, mal an jî sewalan dike
sext 1. dijwar, tund **2.** şidiyayî, muhkem
sexte karê nerewa û tiştê nedurist; beqem, qulebî
sextiyan çermê stûr
sexele berx û karên viringî
sewad hunera xwendin û nivîsandinê
-xwedî-sewad bûn bi hunera xwendin û nivîsandinê beled bûn
sewal heywan, ajal
sewalvan ajalvan
sewalvanî ajalvanî
sewt deng, awaz
sewnês çilmasa kûçikan

sewnêsî kûçikê bahorî
seya rûkişandina dîwaran
seyandin/diseyîne/biseyîne rûyê dîwer bi herî an ji kilsê û hwd betankirin
seyd nêçîr *"ling li qeydê, çav li **seyd**ê"
seyda **1.** zana **2.** alim **3.** mela
seydvan nêçîrvan
seylav **1.** lehiyên ava gur **2.** ava gumrah a piştî baraneke boş
seylax di qeraxên avan de erdê bi xîz
seynik di saet û qiblenameyan de çembera ku hejmar û nîşanên dem û aliyan nîşan dide
seyr ecêb, xerîb
seyran geşt û ger
seyrangeh cihê ku ji bo geşt û gerê munasib e
seyranî kesên ku diçine geşt û gerê; geştiyar
seyrek/seyrnîşan pirsnîşan, /?/
seza [I] **1.** şerm, eyb **2.** nebaşî
seza [II] layîq
-sezayî pesndanê layîqî padanê
seza [III] tola qanûnî ya li hemberî her gunehek an karekî nerewa û nedurist; ceza
-sezaya laşî cezayê bedenî
seza kirin ceza kirin
sê **1.** hejmara beriya çaran û piştî diduyan **2.** jimareya 3'yan *"**sê** teres hene li gund: kalê jinrind, feqîrê bêvilbilind, mêvanê mal di gund"
-sê kevirê wê dan ber sêrî jin bêveger berdan
sêbare sê caran
sêbare bûn sê caran rûdan
sêbare kirin sê caran gotin an jî kirin
sêdar **1.** sê darên ku serên wan bi hev ve girêdidin û meşkê tê de dikên **2.** sê darên ku serên wan bi hev ve girêdidin û tawanbaran tê de bi dar ve dikin
sêdîmenî tiştê ku berahî, dirêjahî û kûrahiya wî heye
sêgoşe şeklê ku li ser sê çiman ava bûye
sêguh sêtilî, şene
sêk ava tirş
sêl alava hesinî û gilover a ku nan li serê tê pehtin *"hem nanê ser **sêl**ê ye, hem jî teniya binê beroşê"
sêlik **1.** sêla biçûk **2.** bûjeneke lek a gilover e; deng, reng û bername li ser tên tomarkirin

sêlav seylav *"**sêlav** her tim bi xwe re qurman nayne"
sênc 1. tîn **2.** heraret **3.** şkênc û jan
sênex bendê ku ji sê bendên zirav hatiye ristin
sênî berkeş
sêpî sêdar
sêr kirin 1. temaşe kirin **2.** mêze kirin
sêsibeh piştî sê rojan
Sêşem roja çaremîn a hefteyî
sêta 1. ji sê bendan pêkhatî **2.** ji sê taqan pêkhatî
sêtîr cureyekî tifingên kevn e
sêv cureyekî mêweyan e *"heta ku **sêv** bi darê ve be, dê her kes keviran bavêjê"
sêvaxîn cureyekî sewziyên ku wekî kartolan di bin erdê de hêşîn dibe
sêvik movika ku hestiyê lingan bi sersilê ve girêdide
sêwak 1. sersar **2.** betal **3.** revo
sêwirandin/disêwirîne/bisêwirîne 1. xeyal kirin **2.** şayese kirin **3.** aşt kirin
sêwirîn/disêwire/bisêre 1. şayese bûn **2.** aşt bûn **3.** qiriyan
sêwî bêdê, dêmirî *"berxê **sêwî**, beran jê dernayê"
-sêwiyê binçengşewitî xizan û jarê eks û nehs
-sêwî man bêdê man, dê lê mirin
sêwîxane saziya ku sexbêriya zarokên dêmirî û bêxwedî dike
sêyek ji sê paran parek, 1/3
sêzdeh 1. hejmara beriya çardehan û piştî duwazdehan **2.** jimareya 13'an
sêzdehem*(-în)* di rêza sêzdehan de
Sibat meha reşemiyê *"**sibat** tiro-viro, adar ma bîst û du ro"
sibe sibeh *"sibe tê, **xêr** jî pê re"
sibeh 1. destpêka rojê **2.** dîtira rojê *"keça bê bav û dê, êvarê diçe û **sibehê** tê"
-sibeh lê pag bûn gihiştin sibehê
sibetir dusibe
sicade tiştê paqij ê ku nimêj li serê durist e
-sicadeya xwe li dojehê raxistin îmana xwe avêtin
sicûr şewateya ku pê êgir dadidin; ardef *"beriya **sicûr**ê xwe davê tenûrê"
sifir [I] kanzayê mîsê
sifir [II] 1. net, netêw, nîn,

(0) **2.** hîç, ne tu tişt
sifirne sîvander
sifre mase, pîne û tiştên din ên ku ji bo xwarinê tên raxistin *"dil ne **sifre** ye ku li ber her kesî vekî"
-sifre danîn xwarin danîn
sift tiştê tîr û hasilbuyî an jî vepesirî
siftî rewşa tîrbûn, hasilbûn û vepesirîna bûjenan
sih [I] cihê ku tav jê nagire *"ma kes nikare bibêje ku **sih**a te xwar e?"
sih [II] 1. sê heb deh **2.** jimareya 30'î
sihik ava tiriyan a hilatî û bi emadê xwe tirşbûyî; sirke
sihin rewşa şaşopaşobûnê; heys û beys
sihirandin/disihirîne/bisihirîne 1. gayîn **2.** hiltirandin, tecawuz kirin
sihirîn/disihire/bisihire 1. hatin gayîn **2.** tûşî tecawuzkirinê hatin
sik kirêt û menfûr
sikil xweliya argonî ya ku tê de parçeyên êgir mane
sikir benda avê *"av, ji serê **sikir**ê de ziwa dibe"
sikûm rû, çehre, sîma
sikûmreş bêyom, bêpêpal
sil [I] çilek
sil [II] gemara dewêr a ron
-sil kirin *(dewar)* rîtin
sil [III] 1. zûxeydok **2.** kesê ku ji tiştinan aciz dibe
-sil bûn 1. zû bi zû xeyidîn **2.** ji tiştinan aciz bûn
-sil kirin 1. rarûyî yekî ketin **2.** tiştê ku jê aciz dibe lê nîşan dan *"jinê dil kir, mêrê xwe **sil kir**"
silal serban
silamet 1. bêzede **2.** bêbela
silav selam, pate *"**silav** li miyan e, ne li rûyan e"
-silav dayîn selam dayîn, pate lê dayîn
-silav kirin selam kirin, pate lê dayîn
-silav lê kirin selam jê re şandin
silavî îhtiram û xweşhatinî
-çûn silaviyê çûn serdana yekî û giramî jê re girtin
sildank berkurk
silek çilek
silekî çilekî
silekî kirin çilekî kirin
silepor komek gemara dewêr a rehn
silikandin/disilikîne/bisilikîne 1. rarûyî yekî ketin **2.** tiştê ku jê aciz dibe lê nîşan dan û ew

dan revandin **3.** heywan tirsandin û dan revandin
silikîn/disilike/bisilike **1.** bertek nîşan dan **2.** zû xeyidîn **3.** *(sewal)* tirsîn û revîn
silim pêlekan, pêpelûk
silîng amûra ku barên giran ji cihekî neqlî cihekî din dike
silq cureyekî sewziyên ku jê şekir tê bidestxistin û pijandî jî tê xwarin
silqî saye
-silqiyî serê te (*neyînî û erênî)* bi sayeya te de
silsilok kesê ku zû bi zû dixeyide û tengezar dibe
siltan 1. desthilat, hukimdar **2.** serwext û jêhatî *“siltik hatin bûn û **siltan,** pêlik danîn û çûn esmanan**”**
silûk 1. înziwa **2.** *(ji bo ku rewanpakiyê pêk bî-nin)* tenêtiya sofiyan
-ketin silûkê 1. derketin înziwayê **2.** *(ji bo paqijiya derûnî)* xwe tenê hiştin
sim piyên ajalan *“çavê nalbendan li **sim**ên hespan e**”**
simandin/disimîne/bisimîne qul kirin, simitandin
simarte bûjeneke girtikgirtî ya ku pê girnoz tên jêbirin
simbêl pirça ku li ser lêvan û bin bêfila mêran û hin sewalên nêr hêşîn dibe *“dilî bide ber dilan, gulê bide ber **simbêlan”**
-simbêl tê de badan di xwarina xweş de kêf kirin
simbêlboq simbêlpoşe
simbêlçixt kesê ku simbêlên wî badayî û sertûj in
simbêlpoşe kesê ku pirça simbêlên wî boş û dirêj e
simbil di zêd de seriyê ku dan tê de ne
sime çatkêş
simil simbil
simitandin/disimitîne/bisimitîne qul kirin, simandin
simitîn/disimite/bisimite qul bûn, simîn
simîn/disime/bisime qul bûn, simitîn
simkot tasika vexwarinê ya biçembil; şerbik
simok alava qulkirinê; miqar, metqeb
simtiraş nalbend
simolek sewaleke boçdirêj û biçûk a ku bi lez hildikişe daran û ji bindeqan pir hez dike
simsik çilek, silek

simt lûtke, zîrwe
simûçk serê tiliyên piyan
-bi serê simûçkan meşîn 1. pir bi baldarî meşîn **2.** li ser hêkan meşîn
sinaet pîşe *“**sinaet** çek e, di berîka xwe ke, te hewce dît dêrî veke”
sinarîn/disinêre/bisinêre rexne kirin
sinc [I] 1. exlaq, xislet **2.** taybetmendî
sinc [II] 1. germahî, tîn **2.** jana birînê **3.** herareta bûyerê
sincan xwedanrewişt
sincaq 1. derziyeke badayî ya ku pê devê berîkan û bestina du pîneyan tê bikaranîn; şewk **2.** hilçoyê çeqelkî **3.** şewka masîgiran
sincirandin/disincirîne/bisincirîne 1. agir geş kirin, sor kirin **2.** coşî û peroşiya bûyerê zêde kirin
sincirîn/disincire/bisincire 1. agir geş bûn, sor bûn **2.** coşî û peroşiya bûyerê zêde bûn
sincîd 1. cureyekî daran e **2.** berên dara sincîdê
sindan amûreke hesinî ya ku tiştên hesinî li serê tên kutan
sindif pozmika devê heywanan
sindirîk sindoqeke taybet a ku miriyan dikinê
sindî cureyekî mêweyên ku dişibihine porteqalan û çêja wan tehlovanckî ye
sindoq qutiya ku kel û mel tê de tên parastin
sinet 1. kirinên Cn. Pêxember ‘eleyhiselam **2.** *(li cem cihû û misilmanan)* qutkirina çêrmikê li ser endamê zayendî yê mêran *“**şêwr,** sinet e”
sinet kirin *(li cem cihû û misilmanan)* çêrmikê li ser endamê zayendî yê mêran qut kirin *”gava dîn **sinet bikin**, ji binçirkê ve qut dikin”
sinêde 1. bi ser re **2.** karê sixtopixto **3.** tenîsk
-gule bi sinêde lê ketin gule spîldaxkî bi ser re derbas bûn
sinêle 1. temenê di navbera zaroktî û mezinbûnê de **2.** nîvmêr, jinkok
sing 1. çoyê stûr û dirêj **2.** endamê zayendî yê nêrzayan *“derziya di çavê xelqê de dibînê, lê **sing**ê di çavê xwe de nabîne”
-sing di ber de kutan 1. zina kirin **2.** tecawuz kirin **3.** gayîn *“tar tara wê

bû, heta ku bêbavekî **sing**ek **di ber de kuta**”

singîr qamûş an jî darikekî zirav ê ku pê qirtik û pûrtên zêde ji rîsê nûristî tê veqetandin

singîr kirin rîsê nûristî ji qirtik û pûrtên zêde paqij kirin

singo di cenga rû bi rû de kêra ku bi ser lûleya tifingê ve dikin

sinik cureyekî bihukên ku ziyanê dide zadî

sinix riswa

sinix bûn riswa bûn

siparte/sipartek 1. peywira taybet **2.** emanet

sipartin/dispêre/bispêre 1. emanet kirin **2.** teslîm kirin

sipsax li ser xwe û ne mirî

siqa hesan

siqa kirin bi hesanê tûj kirin

sir raz, bîs *”dixwazî **sir**a xwe ji dujminê xwe veşêrî, ji dostên xwe re nebêje**”**

sirêş bûjena ku tiştan bi hev ve dizeliqîne

sirişk rondik

sirke [I] sing û hesinê ku kapên sewalan davêjinê

sirke [II] ava tiriyên guvaştî

-sirke kirin ava tiriyên guvaşti bi ser de rijandin

sirnî parçeyê ku davêjin navbera du tayeyan

sirsûm alaveke darînî an jî ji hesinekî tenik e û li şûna kilmeşkê bi kar tînin

siruşt 1. xweza **2.** fitret

siruştî 1. xwezayî **2.** fitrî

sirûd neşîd, marş

-sirûda neteweyî neşîda/marşa dewletekî

-sirûdên leşkerî marşên ku lehengiyên artêşê dinimînin

sisê sê *“gava serî bûn **sisê**, wan bavêje ber sê; ji ber ku sisê, li hev asê ye**”**

sisî tovê kengîran

sist 1. neşidiyayî **2.** nerm

sist bûn 1. tiştê şidiyayî vebûn **2.** nerm bûn

sistî nermî

sist kirin 1. nerm kirin **2.** tiştê şidiyayî vekirin

sitam 1. berevan **2.** parêzvan

sitamî 1. himaye **2.** berevanî

-sitamî lê kirin 1. himaye kirin **2.** parastin

sitar hêza serxwemanê; qudûm

-sitar tê de neman 1. pir kevn bûn **2.** pir lawaz bûn

sitare/sitargeh êwirgeh

sitem 1. zulm **2.** pêkutî

3. zext
sitembar **1.** zalim **2.** zordest
sitembarî zalimtî, zordestî
sitemkar sitembar
sitêl qiraca çik
sitirandin/disitirîne/bisitirîne **1.** parastin **2.** êwirandin **3.** hewandin **4.** aşt kirin **5.** bilandin
sitirîn/disitire/bisitire **1.** êwirîn **2.** aşt bûn **3.** bilîn *“kes-nekirî û jina kes-nebirî, bi hev **sitirîn**”
sitî stî
sitvan serpel
siûd bext, talih *“bila **siûd**a mirovî lêhatî be, aliyekî mirovî jî tunebe”
sivder **1.** hêwana malê **2.** derazînka *(pêderiyê)* derê malê
sivik negiran *“aqilê **sivik**, barê giran e”
sivikahî negiranî
sivik bûn giran nebûn
sivik kirin giranî jê daxistin
siving qeşayên ku ji banan dadiliqin; lîla banan
sivnik **1.** gêzî **2.** siqayîl
sivorî simolek
sixêf dijûn, çêr *“**sixêf,** karê jinan e”
sixêf kirin dijûn kirin, çêr kirin
sixtopixto serpene
sixtopixto kirin serpene kirin, serpeçûm kirin
siwar kesê ku hilkişiyaye ser sewal an jî navgîneke raguheztinê *“çi bibêjî jî, li bejna **siwar**ê min tê”
siwar bûn **1.** hilkişîn ser **2.** bazdan ser *“helkhelka gavanan, ji **siwarbûn**a keran e”
siwar kirin **1.** bar kirin **2.** avêtin ser piştê
siwar peya kirin pergala karê xelqê betal kirin
siwat riba, faîz
siwax seya
siyaset zanistên rêvebiriyê; ramyarî
siyasetmedar pisporê rêvebiriyê; ramyar
siyasî ramyarî
siyele çêreyeke ku belçikên wê weke sewziyan tên bikaranîn û pijandî tê xwarin
sî sih *“adarê, agir xweştir e ji **si**ya darê”
sîber zag
sîdar xwedî-sih
sîgeh sîwan
sîhir cadû
sîhirbaz cadûbaz
sîkard bivirê goştî; sator
sîkene di hundirê makîneyê de pergala ku xebata wê têkûz dike

sîl nexweşiya xefirxanê
sîle [I] lêxistina bi kefa destî, şeqam
-kod bi dêv re sîle kirin kod mişt tijî kirin û zêdehî bi kefa destî rijandin
sîle [II] kevirê ku goşeyên dîwaran digihîne hev
sîm zîv
sîma ser û çav; rû
sîme perjanê hesinî yê dir û bikelem ê ku *(ji bo parastinê)* dora zevî û erdan pê tê rapêçan
sîme kirin dor bi sîmeyê rapêçan
sîmerx di çîrokan de balindeyê efsûnî yê ku mirov lê siwar dibûn û bi kêrî raguhastinê dihat
sîmsar bazirganê ku ji firoşkar û kiriyar re navberkariyê dike û para xwe ji her dû seriyan jî distîne
sînahî bînahiya tiştan a ne li gorî rastiya wan lêbelê wekî sîber û pêjnan
sîndir cûnî
sîng 1. gerden **2.** qefes **3.** ber *"çavê tirsonek **sîngê** spî nabîne"
sînor/sindor tixûb, hudûd *"**sînor**ê xurtan tune ye"
sînorbir derveyî tixûbên heyî
-rojnamevanên sînorbir endamên çapemeniyê yên ku tixûbên rûmetşikên napejirînin
sîpel 1. şelale, şîp **2.** pifdankeke di nav zikê masiyan de ye
sîqal [I] 1. cîle, mesqel **2.** bêkêrtik, meht **3.** rewneqdar
sîqal [II] lûlikên qeşayê yên ku di zivistanan de bi kevir û banan ve dadiliqin; siving
sîr hêşinahiyeke ku pijandî û nepijandî tê xwarin û bêhna wê mirovî aciz dike *"ne pîvaz e, ne **sîr** e, tê digere weke qîr e ?"
-sîrek li heft civatan gerandin li pir cihan behsa heman tiştê bêbine kirin
sîrfisk cureyekî sîrên kûvî yên bêhnkirêt e
sîrik sîrim
sîrim sîra biyanî
sîrkut cûnî an jî derdana ku tê de sîr tê kutan *"**sîrkut** hilat, mîrkut dahat"
sîs 1. tiştê ku tavê lê nedaye û rengê wê spîtale ye **2.** rengê spî
sîsark cureyekî balindeyên ku ser û stûyê wan rût in û goştê miraran

dixwin; teyrê berateyan
sîs bûn di cihê tarî de man û reng lê spîtale bûn
sîsele 1. lawaz **2.** yax
sîsirk bihukeke biyanî ya ku bi şevê dengekî çirçirok derdixe
sîtar tixûb *"her kes di **sîtar**a xwe de şêr e"
sîte tora masîgirtinê
sîtil amanake mîsîn û mezin a ku tê de xurek tê pijandin
sîvan amûreke guhêzbar a ku mirovî ji baran û tavê diparêze
sîvander qeşaya ku di banan de dadiliqe; lîl
sîvok cihê êvitî an jî belbûyî yê ku ji ber lêdaneke tund di laşî de çêdibe; gilê
sîwanok kulîlkek e
sîwak darikê devpaqijiyê; miswak
sîx 1. pîjên daran ên girs **2.** şîşikên hûnanê
sîxme 1. darikên sertûj **2.** kelem
sîxur [I] cureyekî heywanên pîjpîjî ye
sîxur [II] hevkarê nepenî yê neyêr; casûs
sobe alava germkirina avahiyan a ku dûyê wê bi riya boriyan derdikeve derve
sobevan pîşekarê çêkirina sobe û lazimiyên sobeyan
sober avjen, melevan
soberî avjenî, melevanî *"heft **soberi**yên kerê hene, dikeve avê giştan ji bîr dike"
soberî kirin avjenî kirin, melevanî kirin
sofik telaşê tayî, kelefe
sofî dîndarê ku girîngiyê dide îbadetan; xwedênas *"**sofi**yê remezanê, wek kerê dû garanê"
sohe sobe
sojer sotîner
sol pêlav *"lingê xwe meke **sola** teng"
-sol dan destan hatin qewirandin
solbend 1. pêlavfiroş **2.** tehmîrkarê pêlavan
soldank 1. derdan û paçika solê **2.** di ber deriyan de cihê ku pêlav lê tên danîn
soldirû solbend *"**soldirû** pêxwas in, cildirû bêkiras in"
sole bistikên garisan
solîn [I] coya avê ya ku di bin axê re hatiye çêkirin û di bin kolan, mal û cadeyan re diçe
solîn/solîne [II] 1. zeviya kulîlkan **2.** cihê çandin û firotina gulan; gulistan

sond ehd, yêmîn, qesem *“derewîn, pir **sond**a dixwin”
-sond xwarin ehd û qesem kirin *“carekê rêwiyek di ber ziyaretekê re derbas dibû, lê vegeriya û got: ‘Xwedê dizanê min çend caran derewînî bi serê te **sond xwariye’**; ziyaretê jî got: ‘min jî gelek caran mala te xera kiriye lê tu bi xwe nehesiyayî’ ”
sone werdek
sor rengê xwînê *“gayê **sor,** sortiya xwe bernade”
-sor û gizêrî bûn qelew bûn û xwîn hatin dêman
soravk boyaxeke sor a ku hin jin li lêv û nenîkên xwe didin
sor bûn 1. wekî rengê xwînê bûn **2.** *(mêwe)* stewîn **3.** mehcûb bûn *“gul, li gulê dinêre û **sor dibe”**
sorcîn rengê qehweyî
sordîn kevirên meht ên ku ji bo sewalan xwêyê li serê direşînin
sorewêl/sorewilk teyrekê avî yê gerok û rengsor e
sorgevez sorê tîr û tarî
sorik 1. pijikên sorsorî **2.** cureyekî nexweşiyê ye **3.** giyayekê qamîşî ye
soring 1. nexweşiyek e **2.** boyaxeke giyayî ya sor e
sorîçk endamê ku xwarina daqultandî tê re derbasî aşikê dibe
soromoro bûn *(ji ber serma, şerm û hêrsê)* reng avêtin û çilmisîn
sorsorik 1. sorîçk **2.** cureyekî darên biyanî ye **3.** berên dara sorsorikê
sosik cureyekî bihukan e
sosin cureyekî kulîlkan e
sosret ecêb, xerîb, seyr
sotin/disoje/bisoje şewitandin
sotîner bişewat, agirîn
sox 1. rezîl û riswa **2.** mehcûb
-sox û sinix rezîl û riswa
sox bûn 1. bi nebaşiyê navdar bûn **2.** rezîl û riswa bûn **3.** mehcûb û şermezar bûn
soxe 1. mîrate **2.** kambax û merez
-soxe man 1. ji mîratxuran re mîrate man **2.** li xwediyan merez bûn
sox kirin 1. nav û nûçikên nebaşiyê li ser xistin **2.** mehcûb û şermezar kirin **3.** rezîl û riswa kirin
soy namûs û şeref
soz 1. peyman, ehd **2.** gotin û biryar *“ma **soz** bûne toz?”

-sozê mêrên berê sozê bê hîle û xurde

sozdar kesê ku biryarek li ser xwe vebiriye; peymandar

soz dan peyman vebirîn

sparte 1. emanet **2.** peywira taybet

spartin/dispêre/bispêre 1. radest kirin, teslîm kirin **2.** emanet kirin *"kerê xwe rind girêde, paşê **bispêre** Xwedê"

-spartin axê mirî di gorê de danîn û serê gorê nixamtin

spas teşekur

spas kirin teşekur kirin

spehî 1. xweşik **2.** bedew **3.** delal **4.** boş *"dar bi berê xwe ve **spehî** ye"

spehîtî ciwanî, rindî

spêde destpêka rojê; elind, berbang

spêle tiştên ku di şevereşan de bi ber çavê mirovan dikevin lê di rastiyê de ew tunene

spî [I] rengê berfê

spî [II] cureyekî heşeratên ku wekî kêçan dikevin nava por û cilan

-spiya xwe bi peretî firotin ji kirêtiyên xwe re di bazara qencan de cih veqetandin

-spiyên xwe kuştin di halê xwe yî xirab de ketin

spîçolkî çilmisî

spî kirin qeşartin, qalik jê kirin

spîldax herş

spîldax bûn herişîn

spîldax kirin herişandin

spîlk spîtk

spîndar dara spingê

spîtale tişt an jî mirovê rengspî

spîtayî 1.rewşa rengê berfê **2.** şîr û adanên şîrî

spîtk 1. di çavan de beşa spî ya ku bîbik di nav de ye **2.** di hêkan de aviya zelal a ku li dora zerdikê ye

spîxur 1. çiriz **2.** çikûs **3.** kirêt *"axayê **sipîxur**, bê xulam dimîne"

standin/distîne/bistîne 1. wergirtin **2.** kirîn

stewandin/distewîne/bistewîne 1. kemilandin **2.** gihiştandin **3.** pijandin **4.** terixandin

stewîn/distewe/bistewe 1. kemilîn **2.** gihiştin **3.** pijîn **4.** terixîn

stewl tewleya dewar, ker û hespan

stewr heywana ku berê xwe negirtiye û avis nebûye *"çêleka **stewr**, be şîr e jî"

stewr bûn *(sewal)* ber negirtin

stêle beredayî

stêng giyanewereke jehrdar, û rengsor e; kunên xwe di ax û keviran da çêdike mêşhingivan dixwe û ziyanê dide

stêr cismên ku bi şev li esmên dibiriqin

-stêr xuricîn stêr rijîn

stêrk [I] stêr

-stêrka xwe bi roj dîtin tê gihiştin ku çi sosretî dê bên sêrî

-stêrk ji esmên anîn xwarê tu kar ji destan nefilitîn

stêrk [II] nikilê ku bi serê lûleya tifingan ve ye û bi kêrî nîşangirtinê tê

-stêrk girtin nîşan girtin

stêrk [III] kepirkeke ku di ber dîwarê malê de çêdikin da ku xwarin û pertalan li ser daynin

stêrnasî zanistên ku pisporiya wan nasîn û danasîna gera stêran e

stî xatûn, xanim, banû

stran [I] *(hevîr û hwd)* hasilkirin

stran [II] kilam, goranî

stranbêj dengbêj

stran/distrê/bistrê 1. kilam gotin **2.** *(hevîr û hwd)* hasil kirin *"hevîr çiqasî **bê stran,** nanê wî ewqas tahmê dide"

strî di çêre û daran de cihê tûj ê ku dest ê mirovan re diçe; kelem, pîj, dasî *"cîranê nebaş **stri**yê ber çavê mirov e"

strîzerk çêreyek e

stro şaxên bi serê hin ajalan ve; qiloç *"malê dinê, **stro**yê mêran e"

strû stro *"bizina ku kok bû, dê **strû**yê xwe di kendalan hilde"

stû endamê ku sêrî bi cendêk ve girêdide, qirik

-stû di rû de hatin bê hemdî xwe xewre çûn an jî ji ser hişê xwe çûn

-stû bi binî ve bûn neheqî kirin û rastî sezayê neheqiya xwe hatin

-stû hingaftin serî lê xistin/ser jê kirin

stûbend du bendikên ku ji dêla kemberan çeperast tên girêdan *(du serên aliyekî li qûna şalî ve tên girêdan û ên din jî di ser milan re bi pêşiya şêl ve tên girêdan)*

stûbir 1. bivirê celadan; serbir **2.** mêrkujê bêminet

stûdirêj cureyekî sewalên kûvî ye û stûyê wê wisa dirêj e ku devê wê digihêje belgê daran

stûkur katara stûyî

stûqulk stuyê dirêj û zirav

stûn 1. pêsimtek, kêran

2. singên dirêj ên ku pê konan vedigirin *"**stûn**a zilmê çiqasî qalind be, ewqasî zû dişkê"
stûr 1. nezirav **2.** qelew *"stûyê **stûr,** ji gayê cot re namîne"
stûr bûn 1. zirav nebûn **2.** qelew bûn
stûr kirin 1. zirav nekirin **2.** qelew kirin
stûrî 1. neziravî **2.** qelewî *"her tişt ji ziraviyê dişkê, mirov ji **stûri**yê"
stûvank gerdenî
stûxwar 1. belengaz **2.** reben
su hatin xeyidîn
suhbet hevpeyvîn
sukûnet 1. aramî **2.** jiyana bêteqereq
-sukûneta derûnî aramiya giyanî
sulh aştî
sur 1. ba **2.** serma
surandin/disurîne/bisurîne 1. mist dan **2.** tev dan **3.** ziyîn
Sureya gerestêrkek e
surperî bedewtira cinan
surşirîn dilrevîn
suxre 1. xebata nanoziko **2.** olam
suxte şagirdê zanistên dînî; feqîh
sûc tawan *"**sûc** sê wî ye, kes lê xwedî dernakeve"
sûcdar tawanbar
sûçe goşeya derve; çivange
sûçeber kevirê çivangeya dîwêr
sûd 1. menfiet, berjewendî **2.** fayde, behre
-sûd wergirtin kelk jê wergirtin
sûdperest 1. kêmfirsend **2.** keysperest
sûk/sûq 1. çarsî **2.** erase *"ne ji fesadan be, rovî dê here **sûk**ê"
sûlav şelale, şîp, sîpel
sûr dîwarê kelehê; beden
sûre ji 114 beşên Quranê beşek
sûret 1. dêm **2.** gep
sûs rehên nebateke tahmxweş e û berê dewsa şêkir dihate bikaranîn
sûse 1. sîxurê ku kozikên neyêr teselî dike **2.** *(ji bo lêgerînekê)* êrîşa berfireh **3.** sîxuriya bi darê zorê
sûsik cureyekî çivîkan e û hêkên wan pir biha ne
sûsmar tîmsah
sût rengê hêşîn ê ku dişibihe keskê çêreya ter lêbelê birqonek e; kesber
sûtal 1. satore **2.** şeşerût **3.** bêkêr, bêbine **4.** eware, ewan
-sût û sûtal betalên ku li kuçeyan beredayî digerin
sûtar 1. wêrek **2.** şêrdil

sûtan/disû/bisû **1.** xar kirin **2.** tûj kirin **3.** zot kirin
swîr tama xwêyê, şor
swîr bûn şor bûn
sûxar bistikên birincê ter
sûyîn/disû/bisû sûtan
sûzenek nexweşiya piştêşê
sûzenî pineyê ku di dema kirasan de jin didine ber xwe

Ş

ş/Ş tîpa bîst û sêyemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke pêşezmandevî ye û di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide û awayê belavbûna wê fîzek û hişk e
şa [I] 1. bextewar **2.** kêfxweş **3.** dilrehet
şa [II] 1. şah **2.** bijarte
şabad bajar an jî cihê rûniştina şahekî
şabal şaper
şaban şara ku davêjin ser serê bûke û zava vedike
şabaş 1. bexşîş **2.** xelata daholvên **3.** qenciya mezin *“gava ku ba bê **şabaş**an bidêr, ba neyê guhê xwe bidêr”
-şabaş ji Xwedê re şikir ji Xwedê re ku ev rewşa ku ez tê de me bexişandiye min
şa bûn kêfxweş bûn
şaciwan keç an jî jina ku ji hemûyan bedewtir tê hilbijartin
şad şa *“bi mirinê, dil **şad** nabe”
şad bûn şa bûn
şadiman dilfireh
şadirvan hewz, lîç, gol, rûbar an jî zeryaya ku bi kêrî soberiya melevanan tê
şadî 1. kêfxweşî **2.** dilrihetî
şad kirin şa kirin
şafir 1. çola dêm, bêdar û vala **2.** cureyekî çêreyê ye
şag 1. şak **2.** newal
şagenim genimê bijare
şagirt 1. telebe, xwendekar **2.** feqîh **3.** kesê li ber destê hostayekî karekî dike; pîşekarê nû
şagul gula hera bedew
şah key
şahane 1. bijarte **2.** tiştê layiqî mîran
şahbanû keybanû
şahbaz teyrê baz
şahbender nûnêrê dûgelê yê li derveyî welêt, sefîr
şahbenderî sefîrtî
şahbenderxane sefaret
şaheng serok û mîrê komeke mêşhingivan
şaheser pir bedew
şahid kesê ku bûyerek dî-

tiye; guwah *"**şahid**ê roviyî, boçika wî ye"
şahidî guwahî
şahî çalakiya kêfxweşiyê *"kesîb ne li şînan e, ne jî li **şahi**yan e"
şahîk 1. rewşen, ronak **2.** meht, şimşimot
şahmar marê herî girs
şahmerdan egîdê egîdan
şahreg reha ku xwînê ji dilî belavî cendêk dike
şahrê 1. riya sereke **2.** riya şoşê
şahsiwar sersiwar
şahtî keytî, mîrtî
şahyar wezîr, kizîr
şahzade zarokên şahan
şair helbestvan
şajin seroka jin; keybanû
-şajina bedeweiyê di nav hinkufan de jina hera bedew
şak şaxên daran ên ku bi alîkariya dareke din bilind dibin
şa kirin kêfxweş kirin
şakûl amûreke ku pê mîhenga karên avasaziyê tê dayîn
şal kinca ku ji navikê berjêrtir tê lixwekirin û piranî aîdî mêran e
şalgerdan kefî
şalok kêlindî
şalûfe nanê lewaşe yê ku toraq, penîr û xwarinên din dikine navê û piştî rûnkirinê li ser sêlê dipijînin
şalûl çivîkeke dengxweş e; bilbil
şalûz melaq, laloş
şalûzî melaqtî, laloşî
şalwar cureyekî kincên derveyî yê ku bi ser derpêyî de tê lixwekirin
şalyar 1. walî, parêzgar **2.** wezîr
şalyarî 1. walîtî, parêzgarî **2.** wezîrtî
şambelot 1. cureyekî daran e **2.** berên vê darê yên ku qelandî tên xwarin
şamik elok, elelok
şamirîşk elok
şamû şehê ku pê hirî tê şikinandin
şan [I] mil
şan [II] 1. şohret, navdarî **2.** karê ku baş pê tê zanîn; pisporî *"dizî ne **şan**ê mêran e, para segan e"
-şanê xwe derxistin xwiyê xwe yî nebaş nîşan dan
şanaz 1. dilşa **2.** serbilind
şanaz bûn 1. dilşa bûn **2.** pê serbilind bûn
şanazî 1. îftixar, xawên **2.** serbilindî
-cihê şanaziyê ye layiqî îftixarê ye
şancûl bazin an jî pîjê

stûyê kûçikan
şande heyet
şandin/dişîne/bişîne bi rê kirin, hinartin
şandî 1. qasid **2.** peyamber
şane [I] 1. elamet **2.** cazibiyet *"bila lawik **şane** be, bila miaş qet tune be"
şane [II] cihê ku ji hin xaneyên biçûk pêk hatiye û mêşa hingivî hingivê xwe lê datîne; keware
şane [III] di laşê giyandaran de xaneyên biçûk; hucre
-şaneya xwînê hucreya xwînê
şane [IV] koxikê notirvanan
şaner çavdêr
şanenas pisporê di warê şaneyên giyaneweran de de
şanenasî zanistên ku lêkolînan li ser şaneyên giyaneweran dike
şanenav îmze
şanese kûçikê notirvanan
şaneşîn şanişîn
şanik 1. xal, deq, nîşan **2.** elamet, berate
şanişîn 1. cihê bêhnvedan û rûniştina şahî **2.** eywana li ser banî
şanî 1. nîşan **2.** rawêjer
şanî dan 1. nîşan dan **2.** pêşan dan **3.** araste kirin
şano berhema wêjeyî ya ku li ser dikê tê pêşandan
şanogeh cihê ku berhemên şanoyê lê tên pêşandan
şanoger lîstikvanê şanoyê
şanogerî hunera pêşkêşkirin û derhêneriya şanoyan
şanşanok lîstikeke zarokan e
şapanosî kirin karê xwe baş neanîn cih
şapat 1. karesat, bobelat **2.** ezab, xezeb
şape şepe, aşît
şaper per û baskên firindeyan
şapik cureyekî potikan ê ku mildirêj, bê pêsîr û bê bişkojk e
şar [I] bajar, şeher
şar [II] laçik, destmal *"serê min bi **şar** e, çi bikim dilê min bi jehr e"
şarandin/dişarîne/bişarîne 1. germ kirin **2.** dijwar kirin **3.** azirandin **4.** arandin
şarax ecûr
şaredar serokê belediyeya bajarekî
şaredarî belediyeya bajêr
şarestûn kêran
şarestûn kirin kêran avêtin ber

şareza 1. kesê ku li bajaran mezin bûye û hay ji çerxa felekê heye **2.** pispor **3.** zana **4.** beled
şarezahî 1. pisporî **2.** zanatî **3.** beledî **4.** pîşekarî
-şarezahiya hunerî pisporiya di qadekî an jî pîşeyekî de
şarêz nexweşiyeke pidûyên diranan e
şaristan 1. medeniyet **2.** avadanî
şaristanî têkildarî medeniyet û avadaniyê
şarîn/dişare/bişare 1. kel bûn, germ bûn **2.** arîn
şaş [I] kesê ku reşahiya çavên wî ne di cihên asayî de ne *"ji milkan aş, ji jinan jînên **şaş,** ji mêran mêrên ne bide pêş ne bide paş"
şaş [II] 1. çewt **2**. xulp **3.** kesê ku xwe ji ber tirsê an jî şermê ji bîr dike; şepirze
şaş bûn 1. xeletî kirin **2.** mat man **3.** şepirze bûn
şaşik egal
-şaşik girêdan 1. egal dan serê xwe **2.** pîneyekî tenik li dora serê xwe alandin
şaşî [I] 1. çewtî **2.** xulpî **3.** şepirzetî
şaşî [II] rewşa nebûna reşahiya çavan di cihên wan ên asayî de
şaşî kirin 1. çewtî kirin **2.** xulpî kirin **3.** şepirzetî kirin
şaş kirin 1. gêj kirin **2.** mat kirin
şaş man mat man
şaşwaz matmayî
şaşwaz bûn mat û mehtel mayîn
şaşwaz kirin mat û mehtel kirin
şatik katara stûyî
şatir 1. kesê ku kelûpel, nîşaniyên bûkan û nameyan digihîne xwediyên wan; pîlik **2.** hevalbend
şato bato tewş
şato bato xeber dan bi awayekî tewş axaftin
şavêr parav, çivêl
şavêrî [I] paravî, çivêlî
şavêrî [II] kêmîştahî, bêmehdetî
şax 1. çiya **2.** çiqilê darê **3.** bir **4.** malbend **5.** liq **6.** qiloç **7.** zîlê çêreyê
-şax vedan 1. zîl vedan **2.** bişku dan
şaxur zinar
şayen layiq, seza, hêja
-şayenî pesnê sezayî medhê, hêjayî pesnê
şayese 1. karê sêwirandî; teswîr **2.** xêz
şayese kirin 1. sêwiran-

din **2.** xêz kirin

şayeste 1. birûmet **2.** rêzdar

şayid bijîşk

şayiş 1. tatêl, keser **2.** tirtûl

şayiş kişandin 1. ketin tatêlê **2.** tirtûlê kulê pê girtin **3.** keser kişandin

şazde 1. hejmara beriya hevdehan û piştî pazdehan **2.** jimareya 16'an

şazdehem*(-în)* di rêza şazdehan de

şe/şeh alava şikinandina por û hiriyê

-şeyê piyî ji qeydika piyî hetanî serê tiliyan koma hestî û movikên ku di piyên mirovan de ye

şeb şew

şebeng 1. rengên ku ji rengên sereke hatine darijtin **2.** xeyala gerok a ku kesê di xewê de dibîne; qeretû

-şebenga rojê rengên keskesorê

şebikîn/dişebike/bişebike li hev alîn

şefeq aso, ufuq

şefran zehferan *"ker, çi dizane **şefran** çi ye"

şeftalî xox

şeftûl 1. xwar **2.** çewt

şeher/şehir bajar

şehitandin/dişehitîne/bişehitîne tiştê negotin û nekirinê gotin û kirin

şehitîn/dişehite/bişehite tiştê negotin û nekirinê qewimîn

şehîd 1. cangoriyê di riya Xwedê de **2.** pakrewan

-şehîd ketin di riya Xwedê de giyanê xwe dan *"riya azadiyê, bi xwîna **şehîd**an ronak dibe"

şehîn terazû

şeh kirin şikinandin

şehmar çilpê

şehriyar şaredar

şehriyarî şaredarî

Şehrîwar Kelûya Simbilê

şeht kêmlebatê ku nikare xwe li ser lingan bigire

-şil û şeht şileke û kêmlebat

şehte qiravî

şehwet 1. xwestek **2.** xwesteka zayendî

şek 1. lêdana sivik **2.** kîteyeke ku gava çend caran li ser hev tê gotin nêrî radibin ser lingên xwe yên paşîn **3.** beranê ji du salan mezintir

-şek lê dan 1. qorç lê dan **2.** du tişt hêdîka li hev xistin

şekal 1. cureyekî solên berê ye **2.** sola ku dawiya wê di bin lingan de hatiye şikandin û wisa hatiye pêkirin

-şekal bi lingan ve kirin

xort û xama zewicandin
şekerok kesê ku bi jinekî re direqise
şekêrt şikarte
şekir şirîniya ku ji silq û leveneke taybet tê bidestxistin *"Şam **şekir** e, lê welat şirîntir e"
-şekirê hûr şekirê hêrandî yê ku dişibihe êrd *"hevalê te bibe **şekirê hûr** jî, xelas meke"
-şekirê kabik şekirê ku çargoşe hatiye birîn
-şekirê kaç şekirê ku çargoşeye lê direj hatiye birîn
-şekirê qend şekirê ku weke kerpîçan hatiye birîn
-şekirê heqîde şekirê şûşekî
şekirdank amana ku şêkir dikinê
şe kirin 1. pê karîn, qedandin, şiyan **2.** şeh kirin
şekirmiz nexweşiyek e
şekirnok cureyekî şekirên ku nokeke qelandî dikine navê
şekok cureyekî fêkiyên çolê ye; hirmiya biyanî
şel [I] ronahiya nîvî
şel [II] parçeyê ku mezin hatiye qutkirin
şelaf 1. melaq **2.** laloş
şelafî 1. melaqî **2.** laloşî
şelafî kirin 1. melaqî kirin **2.** laloşî kirin
şelal giya û darên ji hev dûr mane
şelal bûn bi dûrî hev ketin
şelal kirin ji hev bi dûr xistin
şelaq qemçik
şelaq kirin bi qemçikan lê xistin
şele/şeleg barê piştan; piştî
şelegan her tiştê girs û mezin; geltegan
şelik parzûnê şîrdotinê yî ku didine ser devê qûşxaneyê û paşê didoşin
şelipîn/dişelipe/bişelipe 1. tehisîn, şiqitîn **2.** şehitîn
şeliq şilop
şeliqîn/dişeliqe/bişeliqe 1. *(çav)* êşîn û xerêf girtin **2.** *(şeq û binçeng)* kul bûn û pîrotankî bûn *"çavê **şeliqî,** ji ê kor çêtir e"
şelîn/dişele/bişele 1. *(mar)* bi ser zikê xwe kişîn û çûn **2.** wekî maran kişîn
şelşelî parçeparçeyî
şelûf cûcika nêr
şemal 1. rewneq **2.** rewşen **3.** çira
-şemal dan 1. rewneq dan **2.** rewşen bûn

şemalk find
şemate qalebalî û têkilhev-bûna dengan; dengûdor
şembûz sewala barkêş a nehs û eks
şembûz bûn *(sewala barkêş)* veciniqîn û nehs bûn
şemendefir navgîneke raguhastinê ya ku ji makîneyeke serkêş û çend selikên siwaran û baran pêk tê
şemitandin/dişemitîne/bişemitîne 1. şiqitandin, hilisandin **2.** gindirandin **3.** tîlê xistin
şemitî 1. şiqitî **2.** gindirî *"hevalê lingê **şemitî,** hey Xwedan e"
şemitîn/dişemite/bişemite 1. şiqitîn, hilisîn **2.** gindirîn *"hesp li ser çar lingan diçe, dîsa jî lingên wî **dişemitin** û dikeve"
şemixîn/dişemixe/bişemixe *(xurek)* afnikî bûn
Şemî roja piştî înê, roja yekemîna a hefteyê
şemîtok 1. şimşat, şimşimot **2.** qeşa û berfa ku li serê tê şiqitîn; tîl
şemkur pezkovî
şemûk 1. pêderî, bermal **2.** hevşî
şemûz şembûz
şene alaveke çandiniyê ya ku çend heb tiliyên wê hene û pê giya û zad tê berhevkirin; çartil
-şene kirin bi çartilê qirş û qeselê zevî û mêrgan berhev kirin
şeng 1. şên **2.** peroşmend **3.** kêfxweş
şengal kezwan
şengebî cureyekî daran e
şengebûk bûka bedew, şox û şeng
şengist 1. unsur **2.** hêman
şengiste cihokên ji bo xîmê avahiyekê kolandî; binetar
şep dengê lêdana bi kefa destî; tep
şepal 1. şêra mê **2.** bejna lihevhatî û xwînşirîn; bedew **3.** ferxê şêrî
şepane bizmar
şepane dan bizmar kirin
şepe aşît, renî
şepêl 1. pêl **2.** her pêleke rêzepêlan
şepilandin/dişepilîne/bişepilîne 1. ji devê xwe şehitandin **2.** xwe şepirze kirin
şepilîn/dişepile/bişepile 1. tengav bûn **2.** şepirze bûn
şepirze 1. pejmûrde, belawela **2.** perîşan, sefîl **3.** teqoze **4.** geveze

şepirze bûn 1. pejmûrde bûn **2.** perîşan bûn **3.** teqoze bûn **4.** geveze bûn

şepirze kirin 1. pejmûrde kirin **2.** perîşan kirin **3.** teqoze kirin **4.** geveze kirin

şepîlk çengên mirîşk û balindeyan

şepop kesê ku her çi karî bike kêmasiyekî tê de dihêle/dest û piyên wî li hev dialin

şepol şepêl

şeq 1. navbera her du lingên mirovan û sewalên dupêyî **2.** *(sewalên çarpê)* navbera her du lingên paşîn **3.** navrana kincên wekî şal, derpê, fanorî û hwd **4.** parçe **5.** derz, qelîştek **6.** dengê ji lêdana bi kefa destî tê

-şeq lê vedan 1. lê siwar bûn û her lingek di aliyekî de daliqandin **2.** *(sewalê nêr)* daketin *(a mê)* **3.** ling lê dan hev

şeqam lêxistina bi kefa destî; sîle

şeq bûn di navê de qelişîn

şeq kirin di navê de qelişandin

şeqe kergît

şeqên dengê levketina du tiştên req

şeqil mohr, demxe

şeqitandin/dişeqitîne/bişeqitîne 1. fizirandin **2.** dan aliyekî

şeqitîn/dişeqite/bişeqite 1. fizirîn **2.** xwe dan aliyekî

şeqizîn/dişeqize/bişeqize 1. şerm kirin, fedî kirin **2.** şaşwaz bûn **3.** neçar bûn

şeqle darên ku ji bo şewitandinê hatine şeqşeqîkirin; êzing

şeqopîlo 1. şeqşeqî **2.** derzderzî **3.** qelşqelşî

şeqopîlo bûn 1. di navranê de şeqşeqî bûn **2.** derzderzî bûn **3.** qelşqelşî bûn

şeqopîlo kirin 1. di navranê de şeqşeqî kirin **2.** derzderzî kirin **3.** qelşqelşî kirin

şeqşeqî 1. şelşelî, parçeparçeyî **2.** şeqopîlo

şeqşewêl jina nelirê; qehbik

şer 1. ceng **2.** pevçûn ***"şer,** bi tifinga vala nabe**"**

-şerê bejî şerê li ser rûyê erdê

-şerê bigirbikujiyê şerê xwînxuran ê li dijî reben û repalan

-şerê eniyê di bereyekî de cenga du artêşan

-şerê fezayî şerê li seqayê

-şerê germ şerê rû bi rû;

şerê eniyê
-şerê piştzeryayî şerê ku di parzemîneke cihê de tê meşandin
-şerê sar şerê navtêdan, berîdan û tevdanê; şerê dek û dolaban
-şerê zeryayî şerê di nav behran de
şeranî lîstikeke govendan e û bi pêgiranî tê lîstin *"bûye marê nîvkuştî, hê jî **şeranî** dilîze"
şerbet vexwarina ku ji ava mêweyên guvaştî, şekir û avê tê çêkirin
şerbik tasa avê ya biçembil *"**şerbik** nû ye, av şirîn e"
şer derxistin bûn sedema pevçûnan
şeredev devjenî
şeref 1. heysiyet **2.** rûmet **3.** rêzdariya li nav civakê *"**şeref,** ji heyatê hêjatir e"
şerenîx şeredev
şerfiroş kesê ku her dem li şer û têkdanê digere
şergeh qada ceng û pevçûnê
şerîet 1. hiqûqa îslamî **2.** ola bi zagon û pergal *"**şerîet,** şermê naxwaze"
şerkar pîşekarê cengê
şer kirin 1. bi yekî re li hev xistin; cengîn **2.** lê bezîn
şerm eyb, fedî *"di dinyayê de **şerm** tunebe, hurmet jî tuneye"
şermezar 1. kesê ku karekî neyînî kiriye **2.** riswa
şermezar bûn 1. *(ji ber karekî neyînî ve)* li ber xwe ketin **2.** riswa bûn
şermezarî rewşa kesê ku karekî neyînî kiriye an jî ji ber karekî neyînî riswa bûye
şermezar kirin 1. *(ji ber neyîniyekê)* bertek nîşan dan **2.** derew derxistin **3.** riswa kirin
şermgeh 1. ewret **2.** navran
şermîn şermoke *"jina **şermîn** bi şarekî, mêrê şermîn bi karekî"
şermînî di mirovan de rewişt an jî nexweşiya şermê
şerm kirin 1. fedî kirin **2.** mehcûb bûn *"bide metirse, bixwaze û bistîne lê **şerm meke"**
şermoke fediyok, şeqizok
şeroke 1. kesê ku pir şer û pevçûnan dike **2.** kesê ku ji şer û pevçûnan pir hez dike
şerpeze şepirze
şerpilîn/dişerpile/bişerpile feşkilîn

şerpîn barişa boş
şert merc
-şert danîn bi hev re ketin mercê
şerûd kesê ku bi her kesî re li hev dixe; şeroke
şervan çekdarê ku karê wî berevaniya welat û rastiyê ye; şerkar
şerxwaz kesê ku cengê ser aşitiyê re digire
şeş 1. hejmara piştî pêncan û beriya heftan **2.** jimareya 6'an *“meha **şeş**an, kuran bibe hewşan, keçan dayne ser merşan”
şeşalî şeşgoşe
şeşbêj kesê ku gelekî diaxive û mijaran têkel dike; pirbêj
şeşek 1. ji şeş paran parek **2.** şeş rojiyên piştî cejna remazanê
-şeşek girtin di şeş rojên pêşîn ên meha şewalê de rojiya nafile girtin
şeşem*(-în)* di rêza şeşan de
şeşerût 1. pêgirtî, xulamok **2.** têjikên nebaşiyê
şeşgoşe şêweyekî endazeyî yê ku ji şeş rexan pêk hatiye; şeşalî
şeşik 1. kevirên bi qasî bindeq û gûzan **2.** cureyekî lîstikên zarokan a ku bi şeş şeşikan *(kevirên biçûk)* tê lîstin
-li ser îmana xwe şeşik lîstin di baweriya xwe de pir sist bûn
şeşkujî şeşgoşe
şeşper [I] cureyekî şalên mêran ê fireh e
şeşper [II] cureyekî gurzên cengê ye û ji şeş parçeyan pêk tê
şeşxane cureyekî tifingên ku şeş fîşeng dikevin ber
şet xwar
şetele 1. şepe, renî, aşît **2.** teşqele, karesat
-şeteleyek jê re hatin tûşî karesatekê hatin
şetrenc sedrenc
şev 1. ji avabûna rojê hetanî elindê duwazde saetên ku cîhan tê de tarî dibe; êvar **2.** tarîban *“**şev**a reş, keleha mêran e”
-bi şev 1. êvarê **2.** di tariyê de, piştî tarîbanan
-şev bi ser de hatin 1. heta tarîbanan kudandin **2.** hetanî êvarê axaftina xwe dirêj kirin
şevane 1. karê ku bi şev tê kirin **2.** mûçeya ku ji bo keda şevekî tê dayîn **3.** tiştê ku her şev pêk tê
şevbihurk sohbeta êvaran a ku heta nîvê şevê didome
şeveder kesê ku şeva xwe

dûrî malê dibuhirîne
şevekor kesê ku di şevereşê de baş nabîne an jî bi roj rengan ji hev venaqetîne
şevereş 1. êvara zîz a ku heyv tê de xuya nabe **2.** tarîtî *"heke diz hebin, **şevereş** gelek in"
şevger kesê ku di xewê de ji nivîna xwe radibe û digere
şevî şevek bi ser re derbasbûyî
şevîn 1. çêrandina şevê **2.** têkildarî şevê
şevnimêj 1. tehecud **2.** nafile
şevşevok barçêmk
şexte zîpikên girs; teyrok
şevtirsk nexweşiya ji şevereşê
şevyar nêçîra bi şevê
şew dermanekê şîn î gelêrî ye û ji bo pir mebestan tê bikaranîn *"**şew** û şekir, li ba şivanan yek in"
-şew û şekir ji hev nas nekirin başî û nebaşî ji hev veneqetandin
şewat 1. sotin **2.** agirpêketin **3.** jan *"**şewat** bi erdê keve, ter û hişk tev dişewitin"
-şewat berdan dilan pir êşandin
şewate 1. ardû **2.** agirê ku pê êgir pê dixin

şewb nexweşiyeke sewalan e
-şewba çivîkan qira sewalên bibaskên malê û firindeyên çolê; dimşînk, nikilreş
şewişandin/dişewişîne/bişewişîne çelqandin
şewişîn/dişewişe/bişewişe 1. tehisîn **2.** milmilîn, weşweşîn
şewitandin/dişewitîne/bişewitîne 1. pê xistin **2.** sotandin **3.** êşandin
şewitîn/dişewite/bişewite 1. pê ketin **2.** sotin *"divê mirov di agirê mezin de **bişewite**"
şewk çengala ku pê masî tên girtin; sincaq
şewl şemal, rewneq
şewl dan rewneq dan
şewlok amûreke gêrebayî ya ku piştî çûna gêrebayê tê pêxistin
şewlpîv amûra ku leza rewneqa heyî dipîve
şewq 1. şemal **2.** ronahî **3.** çirûska boş *"dilê fireh, **şewq** û çira ye"
-şewq vedan çirûsk vedan
-şewqê dan newqê tu dibêjî qey pir pak e lê di rastiyê de ne wisa ye
şeyda sewdaser
şeydatî sewdaserî
şeyîn/dişeye/bişeye

(hesp) hîrîn, şêyeşê kirin
şeyt 1. toterîk **2.** taye
şeytan cinê ku ji Cn. Adem eleyhiselamî re sicde nebiriye, Iblîs *"**şeytan**ê merivan, bi merivan re ye"
-şeytan dibêje... heke li dû nefsa xwe herim ez dê...
-şeytan pê kenîn cinabet bûn
-şeytên zor dayê nefsê zor lê kir ku ji rê derxe
şeytanî fesadî û xirabî
şeytanî kirin fesadiya hinekan li ba hinekên din kirin
şeytanok cureyekî bihukên ku di qalikekî helezonî de ye û pir dereng dimeşe
şê dengê hîrehîra hespan
şêl 1. kêla dirûnê **2.** dirûnên girs
şêlandin/dişêlîne/bişêlîne [I] hêk meyandin
şêlandin/dişêlîne/bişêlîne [II] 1. xesp û kosp kirin **2.** talan kirin **3.** dizîn
şêlav 1. lehî, lêkend **2.** coşî û peroşî
şêlavk 1. ava kils an jî boyaxê ya ku pê dîwar tên rengandin **2.** ava şêlo
şêlik cureyekî zêd e û dişibihe nîskên kesk
şêlim cureyekî sewziyên ji malbata tiviran e
şêlimtirşk tirşiya şêliman
şêlî nezelal
şêlî bûn 1. zelaliya tiştê avî winda bûn **2.** zelaliya bînahiya çavan winda bûn *"av, di serekaniyê de **şêlî dibe**"
şêlî kirin 1. zelaliya tiştê avî winda kirin **2.** zelaliya bînahiya çavan winda kirin
şêlîn/dişêle/bişêle *(hêk)* meyîn
şêl kirin 1. kêl kirin **2**. girs dirûn
-şêl li şintira xwe nexistin gincirên xwe nedirûn û pê de daliqîn
şêlo şêlî
şêlşêlî kirin 1. kêlkêlî kirin **2.** bi kêlên girs û serobero dirûn
şêmûg pêderî
şên dilveker, şeng û şox
şênahî 1. şengî û şoxî **2.** rengînî *"herin **şênahi**yan, pirs bikin ji zarokan"
şênber 1. tiştê berbiçav **2.** dîtî û bînayî
şênî 1. niştecih, akincih **2.** dêman, ehalî
şên kirin bûn sedema kêfxweşiyê
şêr 1. cureyekî heywanên çolê ye û dişibihe pilin-

gan lê serconcix e **2.** egîd *“cihê **şêr**an, rovî lê dikin gêran”
şêrane 1. wekî şêran **2.** kesê çavnetirs
şêranî 1. şêrkî **2.** wêrekî **3.** egîdî
şêrdil mêrxas
şêrejin jina wekî şêran
şêrgeh warê şêran
şêrpence penceşêr, cureyekî nexweşiyê ye
şêrza têjikê şêran
şêst hejmara 60'î, deh heb şeş
şêstem*(-în)* di rêza şêstan de
şêt [I] 1. dînik **2.** totikvala
-şêt bûn dîn bûn
-şêt kirin dîn kirin
şêt [II] 1. kêzim **2.** şiva mezin
şêtî 1. dîntî **2.** totikvalatî
şêtxane nexweşxaneya dînan
şêwaz 1. uslûb, fesal **2.** awa, tehr
şêwe çawaniya pêkhatina tiştan
-şêwe û naverok dîtbariya hundirîn û derveyî
-bi vî şêweyî bi vî awayî
şêwekar kesê ku ji têlên zîvîn xemlan çêdike
şêwekarî hunera zîvhûnanê
şêwenasî zanistên ku pisporiya wan li ser naskirina şekl, dirûv û awayê wan e
şêwirgeh cihê danûstana agehiyan
şêwirîn/dişêwire/bişêwire 1. ramana yekî wergirtin **2.** danûstan *“berê **bişêwire,** pişt re bikire”
şêwirmend hêvojkarê agehiyên durist; rawêjer
şêwr di babetekî de wergirtina ramana pisporekî; rawêj *“**şêwr,** bi dînan re nabe”
-şêwr gerandin li hev civîn û babetek nîqaş kirin
şêx serokê terîqetê *“**şêx** ne batil in, bi serê wan de hatine”
şêxanî cureyekî lîstika govendê ye
şêyeşê dengê hîrehîra hespan
şêyeşê kirin *(hesp)* hîrehîr kirin
şêz 1. cureyekî geneyên bizinan e **2.** mêşa hespan
şibake pace
şibihandin/dişibîne/bişibihîne tiştek *(di taybetmendiyan de)* wekî tiştekî din dîtin
şibihîn/dişibihe/bişibihe tiştek *(di taybetmendiyan de)* wekî tiştekî din bûn

şidandin/dişidîne/bişidîne 1. guvaştin **2.** quraftin **3.** pêçan **4.** muhkem girêdan **5.** paçik kirin
şidîn/dişide/bişide 1. muhkem bûn **2.** lê hatin hev **3.** xurt bûn
şifa pakbûna ji nexweşiyekê
-şifa dîtin ji nexweşiyê rizgar bûn
şifre razepeyv
-şifre avêtin ber razepeyvek jê re çêkirin
şiftî zebeş
şik guman, şubhe
şikandin/dişkîne/bişkîne şikandin
şikarte 1. kel û melên aîdî jinê **2.** çandiniya kesê ku cot û cobarê wî bi xwe tuneye
şikbir 1. pêhesiyayî **2.** navtêdayî
şik birin 1. pê hesîn **2.** guman kirin
şikdar waswasok
şikev 1. teşta nanî **2.** cureyekî navgînên ser avê; kelek
şikevik 1. xweliya ku pê kûzik tên çêkirin **2.** cêrik
şikêr li çiyan qelîştek û çalên kûr û asê
şikinandin/dişkine/bişkine 1. por şeh kirin **2.** hirî, liva û mû bi şehî zax kirin
şikîn/dişkê/bişkê şkîn
şikra bi mebesta..., bi niyêta...
-şikra sibehê ve bi niyêta sibehê ve
şil [I] 1. tiştê ku aviyek tê geriyaye; neziwa **2.** avî **3.** bi têhn *"ban qul be, binban **şil e"**
-şil bûn 1. av bi ser de rijîn **2.** baran bi ser de rijîn
-şil û pil bûn ser û kinc giş bûne weke avê
-şil kirin 1. av bi ser de rijandin **2.** li ber av an jî baranê dan sekinandin *"barana havînê, **şil kir** binê kulînê**"**
şil [II] 1. şileke **2.** kêmendam
-şil bûn seqet man
şilahî 1. rewşa têgerîna aviyekê; neziwatî **2.** rewşa seqetmanê
şile 1. cureyekî gulan e **2.** ava mêweyên guvaştî
şilegewr rengê ku bêteşe ye û baş diyar nabe
şileke 1. kesê ku endameke wî felc bûye; goc **2.** nivîşkan, kêmlebat
şilemenî 1. şilahî, têhnahî **2.** tiştên avî
şilepor endamê zayendî yê jinan

şilêl giloka hewirmişî
şilf **1.** kêrik **2.** rût
-şilf û tazî rût û repal
şilfik **1.** di alavên qutkirinê de beşa hesinî **2.** rût û uryan
şilik nermahiya di serê zarokên viringî de
şilî **1.** baran, bariş **2.** têhnahî
-şilî û şoyî baran û lêkend
şilop kinîşt
şilope barana ku berf jî pê re dibare
şilopilo tiştê ku riwînek bi ser de rijiyaye
şilopilo bûn tiştê avî bi ser de rijîn
şilove berfa ku dihele
şiloxe bendikên solan
şilp dengê şeqamê û şepilandina dêv
şilpeşilp **1.** dengê birêveçûna di nava avê de **2.** dengê şepilandina dêv
şilpeşilp kirin **1.** xwişexwiş kirin **2.** milçemilç kirin
şilûr tiriyên negihiştî
şilxe refeke mêşhingivan
şim sola werzişê ya sivik
şima finda ku ji kewara mêşhingivan hatiye bidestxistin
şimareng cîleya biriqandinê
şimaşe keşe
şimik pêlavên dorvekirî û qulqulî, galik, pêpûçk
-ji şimikê heta kumikê ji kincên seran hetanî kincên lingan
şimşal **1.** bilûr **2.** pîpik
şimşat şemîtok
şimşimot şemîtok
şimşîr **1.** şûr **2.** cureyekî darên ku belçikên wê tim şîn in
şindok **1.** nemêr **2.** bêkêr
-şindokê mêran kesê ku di dilqê mêran de ye lê tu mêranî jê nayê
şing **1.** dengê şikestina şûşeyan **2.** dengê bilind ê herikîna avê; xwiş, xwişexwiş
şingandin/dişingîne/bişingîne **1.** çingandin **2.** şeqeşeq kirin **3.** xwişexwiş kirin
şingîn/dişinge/bişinge **1.** dengê şikestina şûşeyan jê hatin **2.** dengê bilind ê herikîna avê jê hatin; xwişîn *"gulan e, **şingîn**a dasan e"
şingînî dengê şingînê
şingeşing şingîniya domdar
-şingeşinga nalan û hîrehîra hespan dengên têvel ên şer û talanê
şintir gincir
şintirandin/dişintirîne/bişintirîne **1.** şandin hatenehatê **2.** têk bi-

rin

şintirîn/dişintire/bişintire 1. çûn helakê, çûn hatenehatê **2.** têk çûn

şip- pêşgireke ku wateya heyî xurtir dike

-şipşidiyayî baş-şidiyayî

-şipşîn şînê esmanê çiksayî

şipne şene, xermaşe

şiqitîn/dişiqite/bişiqite 1. şimitîn **2.** xijikîn *"bi dest **bişiqitî** dikari xwe bigirî, bi ling bişiqitî dikarî xwe bigirî, lê bi zimên bişiqitî tu dê herî û herî"

şir 1. tembel **2.** westiyayî **3.** dengê xurt ê barana boş

şiratî teralî

şir bûn 1. xav bûn **2.** bêzar bûn

şirb cureyekî daran e

şirdan gerdenî *"**şirdan**a zêran winda kir, pey moriya hecîyekî sêsed gaz rê da ber xwe"

şirebaran barana boş a bi deng

şireşir xwişexwiş

şireşir kirin xwişexwiş kirin

şirên xwişexwiş

şirik 1. qulik **2.** rêşî **3.** gulik *"**şirîk** şirîkan jîr dikin, hêwî hêwiyan pîr dikin"

şirikşirikî gulikgulikî

şiringe amûra ku pê dermanên avkî li nexweşan tê xistin

şirîk 1. hevkar, hevpişk **2.** hevpar *"simbil bû firîk, mele bû **şirîk**"

şirîn [I] 1. şekirîn **2.** tahmxweş

şirînahî çêja tiştên şekirîn

şirîn bûn 1. tahma şêkir tê de hebûn **2.** tahmxweş bûn *"bi gotina helawê, dev **şîrîn nabe**"

-şirîn kirin 1. tahma şêkir tê de pêk anîn **2**. tahmxweş kirin

şirîn [II] 1. bedew **2.** qeşeng *"kezeb çiqasî **şirîn** be, şîret jê re ewqas şirîntir e"

şirînmeh meha pêşîn a bûk û zavê

şirît weris

şirjaw layiq, seza

şirjaw bûn layiq bûn

şirjaw dîtin layiq dîtin

şir kirin sistî kirin û xwe ranegirtin

şirp 1. tavilê **2.** ji nişkê ve **3.** bê navber û pê re

şirtik zirîçka çavan; şirav

şitil darên viringî an jî çiqilê daran ê ku ji nû ve tên çikandin

şitilgeh 1. zeviya şitilan **2.** firoşgeha şitilan

şitî şimşat

şitî bûn şimşat bûn
şitî kirin 1. şimşat kirin **2.** rihê xwe baş kur kirin
şito kesê ku rihê xwe kurkiriye û fortê bedewbûna xwe dike
şiv çiqekî darê yî nîvreq e û şivan pê pêz diajon; ço
şivan kesê ku diçe ber pêz û wan diçêrîne; çovan *“**şivan**ê jêhatî, pêz nade guran”
şiverê riya teng a ku tenê bi piyan tê de tê meşîn
şivir cureyekî sewalên çarpê yên çolê ye; ask
şivî xêza çikeçik
şivîşiviyî tiştê ku tê de xêzên çikeçik hene
şiwîn berhem, karpêk
şiwît cureyekî çêreya ku nepijî tê xwarin; qiçî
şixab behreme
şixate qutiya kibrîtan
şixir 1. dara bêber **2.** palanê darînî
şixre neqlkirina çandiniyê ji zeviyê li bal bênderê ve
şixul 1. kar **2.** xebat **3.** îş *“aş **şixul**ê xwe dike, çeqçeqok diranê xwe dişkîne”
şixulandin/dişixulîne/bişixulîne xebitandin
şixulîn/dişixule/bişixule 1. xebitîn **2.** *(pêketina êgir)* domdar bûn
şiyan/dişê/bişê 1. pê karîn **2.** pêk anîn
şîfon qedîfe
şîlan cureyekî mêweyan e *“demek a gulê ye, yek a şîlanê ye”
şîlaq parçeyê biyanî yê ku dikeve çavan û pê diêşin
şîlav xweşav
şîlavk endamekî ku pişt aşikê ve ye û xwe digihîne rûviya duwazdegirê
şîmk pêderî
şîn [I] 1. reşgirêdan; matem **2.** taziye *“**şîn**a tev êlê şahî ye”
-şîn girêdan reş girêdan
şîn [I] rengê esmên; hêşîn
şîndar kesê ku kesekî wî miriye; xembar
şîne rengê dişibihe şîn
şînboz rengekî di navbera şîn û kesk de ye
şînok cureyekî daran e; kezwan
şîqeşîq dengê domdar ê cûtina benîştî an jî rêveçûna sewalên naldar
şîp ava herikbar a ku ji cihekî bilind dirije
şîpik şîpê biçûk
şîr adana ku di her guhanî de heye *“**şîr**ê kerê, ji cehşa kerê re ye”
-şîrê helal mêtin di malekê qenc de hatin dinyayê û wisa jî mezin bûn

-**şîrê zikmakî ji dêv û pozî re anîn** pir tengezar kirin

şîranî xwarinên ku şekir dikeve tev

şîrbirak du kesên ku şîrê diyekê mêtine

şîrbirinc cureyekî xwarina ku ji şîr, şekir û birincî tê çêkirin; birinceşîr

şîrder sewalên bi şîrê guhanên xwe têjikên xwe dimêjînin

şîre 1. ava rehekan **2.** keresteyekê çir ê ku pê pirç tên rûçikandin

şîregermî 1. saregermî **2.** ava hênik *"ava biharê çiqasî **şîregermî** bibe jî, nikare birincî bipijîne"

şîret 1. nesihet **2.** tembîh **3.** hêvojkarî *"heta **şîret**an li xelqê dikî, qûna xwe bişo"

-**şîret lê kirin** tembîh kirin, hêvotin

şîreve kirin 1. zarok/sexele ji şîr veqetandin **2.** zarok hînî xwarinê/sexele hînî çêrînê kirin

şîrêz 1. çêreyeke ku jê zeliqok/çesp tê bi destxistin **2.** zemq *"helaw, ji **şîrêz**ê çênabe"

şîrêz kirin bi hev ve zeliqandin

şîrfiroş firoşkarê adana ku ji guhanên sewalan hatiye dotin

şîrhe dîwar

şîrhe kirin dîwar kirin

şîrheram 1. bêar **2.** nebaş

şîrheramî 1. bêarî **2.** nebaşî

şîrî di rengê şîr de

şîrmaq şeqam, sîle *"**şîrmaq,** li gorî rû ye"

şîrove kirin 1. rave kirin **2.** îzah kirin

şîroveker raveker

şîrqandin/dişîrqîne/bişîrqîne dengê birûskê yî tîz ji tiştekî derxistin

şîrqîn/dişîrqe/bişîrqe dengê birûskê yî tîz jê hatin

şîrqînî dengê birûskê yî tîz

şîrşêrk cureyekî şirînahiya ku ji şîr, şekir û ardê birincî tê çêkirin

şîş hesinekî dirêj î zirav ê ku ji bo pir armancan tê bikaranîn

-***(tiştek)* şîşî cihekî kirin** tê re kirin

şîşik tîrikên hesinî yên ku pê fayke, gore û hwd tên hûnan

şîş kirin 1. bi şîşan jê re sîperek kirin **2.** tê re kirin

şît [I] şimşat, tîl

şît [II] aşît, şepe

şît [III] zêrevan *“mirovê **şît,** bi dilê pît?”

şîv xwarina danê êvarê *“axayê me Pilo, **şîv**a kerê me bû çilo”

-şîva miriyan sedeqeya serê miriyan a ku xizmên wan ên sax didine xizanan

şîvik xwêdana ku bi laşê mirovî ve dizeliqe

şkandin/dişkîne/bişkîne **1.** şkestandin, parçe kirin **2.** derizandin **3.** derb lê xistin

şkeft kunên mezinên di çiya û erdê de; mixare

şkestek **1.** derz, cerx, qelş **2.** derb

şkestin/dişkê/bişkê **1.** derizîn **2.** derbe xwarin **3.** hûr bûn *“bextê feqîran hebûya, gîsnê wan di axa nerm de **nedişkiya**”

şkestî **1.** derizî **2.** derbexur *“jin darê **şkestî** ye”

şkev nanê ku ji hevîrê bêhevîrtirş hatiye pehtin; lewaş

şkevik çaviyên terazûyê

şkêr **1.** zinarên mezin **2.** hendef **3.** qûçê keviran

şkêvlatok kûsî

şkinandin/dişkine/bişkine şeh kirin

şkîn/dişkê/bişkê *“cêr di riya avê de **dişkê**”

şofar sîxur

şofarî sîxurî

şohret navdarî *“**şohret**a çeman dar û bî, şohreta bûkan şar û temezî”

şom bêpêpal, bêyom

şonik darikê ku pê kinc û hiriyê dişon

şop **1.** dews **2.** rêç **3.** delav *“hirç dîtiye, li dû **şop**ê diçe”

şopger **1.** rêçajo **2.** delavdayî

şop gerandin rêç ajotin

şopik **1.** zirzeya deriyê darînî **2.** endamê zayendî yê nêrzayan

şop vekirin **1**. delav dan **2.** rê vekirin

şor [I] bixwê, tirş *“şirîn û **şor,** keçel û kor, li cem hev nabin”

şor [II] xeberdan, gotin *“**şor**a xirab, zû digihêje şûna xwe”

-şorê berê gotinên pêşiyan

şor [III] nizmkirî, daxistî

-şor bûn çemîn

-şor kirin çemandin

-lêva xwe şor kirin lêva xwe çemandin/daxistin

şoravk **1.** ava bixwê ya ku penîrê teze dikinê **2.** ava

tirşînê
şorax erdê şorge
şorbe cureyekî xurekê avkî ye *“**şorbe,** zik dike torbe”
şorbehûr xurekê ku ji hûr û pizûran tê çêkirin
şorbenîsk xurekê ku bi nîskan tê çêkirin
şorbeşîr xurekê ku ji şîr û pirinc tê çêkirin; şîrbirinc
şorebî cureyekî daran e
şoreş xebata çekdarî ya ji bo standina mafekê rewa
şoreşger/şoreşvan endamê xebata çekdarî ya ji bo standina mafekê rewa
şoreşgerî doza mafekî rewa bi riya muxalefeteke çekdar
şorge erdê ku di xweliya wê de şorahî heye û çêre lê hêşîn nabe
şoristan şorge
şorxweş zimanşîrîn
şoşban birazava *“kî **şoşban** e, ew poşman e”
şov zeviya cotkirî ya neçandî
-şov hiştin erd cot kirin û di wê salê de neçandin
-şov kirin erd cot kirin lê neçandin û sala dîtir çandin
şox û şeng **1.** çîç û vîç **2.** cazibedar **3.** jina qûnek *“**şox û şeng** e, bi nav û deng e”
şulux kesê ku dike qîjevîj; qîjqîjok
şuluxî qîjevîj
şuluxî kirin qîjevîj kirin
şun paş
-şun de çûn paş ve çûn
-şun de xistin paş ve xistin
-şun de man paş de man
şutî şitî
şû hevser
şûbira birayê mêrê bûkê; tiyê bûkê
şûjin derziyeke stûr e û pê devê bardan û têrikan tê dirûtin; bijûn *“bi derziyê neçe ser **şûjin**ê”
şûkil hevserê nazenîn
şû kirin **1.** mêr kirin **2.** zewicîn
şûl [I] hevûrî
şûl [II] şêl
-şûl kirin şêl kirin
şûm nehs
şûm bûn nehs bûn
şûmirî **1.** jinebî **2.** mêrebî
şûmî nehsî
şûm kirin nehs kirin
şûn **1.** dews **2.** war **3.** cih *“kevirê giran, di **şûn**a xwe de birûmet e”
-şûna yekî girtin **1.** cînişîniya yekî kirin **2.**

dewsa yekî vala nehiştin
-şûna bav/dê/xwîşk/birayê min de ye ez bi çavê nebaşiyê lê nanihêrim
-şûna zarokî guherandin binê wî paqij kirin û bi pîneyên paqij girêdan
şûndiyarî xelata ku berdêla xelateke dayî ye *“diyarî qesp e, **şûndiyarî** hesp e”
şûnewar 1. mekan **2.** welat
-şûnewarên kevn kevnewarên dîrokî
şûnguhêztin cihguherandin, levguherandin
şûnkar kesê ku li şûna berpirsekî kar dike; cîgir
şûnpê/şûnpêk 1. dewsa piyan a ku li ser axê, heriyê û berfê diyar dibe
şûntilk dewsa tiliyan a ku li ser berf, herî û hwd diyar dibe
şûr çeka hesinî a ku berê şervanan pê ceng dikir *“**şûr**ê tazî, xwînê dixwaze”
şûrbaz kesê ku şûran baş bi kar tîne
şûre 1. barût **2.** pîşo
şûrkêş kesê ku jidil û bi awayekî pisporane beravaniyê dike
şûrmasî cureyekî masiyên zeryayî ye û nikilê wî dirêj e
şûş leclecok
şûşe bûjeneke şkestok û zebloq a ku jê camên paceyan û hwd tê çêkirin; abegîne *“dil weke **şûşe**yê ye û zû dişkê, lê dereng dicebire”
şûşî kirin *(di zimanê zarokan de)* şûştin
şûştin/dişo/bişo bi avê paqij kirin *“mêran mêr kuşt, Senemê hûrî **şûşt**”
-bi heft ava hatiye şûştin 1. pir paqij e û hatiye tehfîrkirin **2.** pir baş e **3.** zelal e
-şûşt ji heriyê avête ser dara diriyê ji dêla ku kil bike çav derxistin
şût [I] şeklekî ku binê wê biber û girover e lê serê wê kêmber û tûj e
şût [II] 1. kone, xasûk **2.** bênamûs
şûtik kembera navê
şûv şov *“bila şêrê **şûv**ê be, bila ne qopqopê bênderê be”
şûv hiştîn şov hiştn

T

t/T tîpa bîst û çaremîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye, awayê belavbûna wê girtî û hişk e

ta [I] 1. bend **2.** têla porî *"**ta** bi ta dibe rih"

-tayê li dû şûjinê kesê ku hevsarê kar û barên wî di destê hinekan de ye

-ew tayê tenê ye piştmêrên wî tunene

-tayekî jê bikşînî sed pîne dê jê bikevin 1. tu dibêjî qerpal êdî riziyane **2.** pîneyên kincan bi tayekî bi hev ve sekinîne

ta [II] teref, alî

-tayî hev kirin 1. danîn ber hev **2.** rû bi rûyî hev kirin **3.** qiyas kirin **4.** hevrû kirin *"jin dirêse, belê nizane **tayî hev bike"**

-ta girtin alî girtin

ta [III] qat, taq

ta [IV] cureyekî nexweşiyê ye *"**ta,** ji mirinê çêtir e"

-ta lê rabûn heraret lê rabûn

-lerza tayê *(ji ber hrarета nexweşiyê)* awayekî ricafa xeternak e

ta [V] hinkuf, deng

-tayê terazûyê tasikeke te-razûyê

-tayî wî kes tune dengî wî kes nîn e

ta [VI] heta

-ta roja îroyîn hetanî vê rojê

ta [VII] çiqê darê

tab roniya rojê

tabir dermanên dijî nexweşiya tayê

tabût 1. darbesta miriyan **2.** qûn, tilor

tac pûşiya serê mîran a ku elameta serweriyê ye *"aqil **tac**a zêrîn e, li serê her kesî nîn e"

taf 1. bela **2.** nexweşî

tafîl/tafîr tehfîr

taet ibadet, bendetî *"xewa aliman, çêtir e ji **taet**ên sofiyan"

tagir terefgir, alîgir

tagirî alîgirî

tagirî kirin alîgirî kirin

tahde 1. zulm, sitem **2.** azar

-tahde lê kirin 1. bi nehe-

qî lê dan **2.** azar lê kirin
tahm 1. seheka ku ziman tê derdixe **2.** çêj *"her kes, **tahm**a devê xwe dizane"
tahmijîn/ditahmije/bitahmije bi çêja tiştekî re kêfxweş bûn
tahmik xwarina ku di dafikê de tê danîn
tahm kirin 1. bi zimên tê derxistin **2.** çêja tiştekî nihêrîn
tahmsar bêtahm, bêçêj
tahmtîtik biçêj, bilezet
tahmûsk qelş û qalikdana ku di lêvan de çêdibin
tahmzêr avzêr
tajî cureyekî heywanên nêçîrê yî sivik û zirav e; dişibihe kûçikan lê pir beza ye *"me girt **tajî,** derket toltajî"
takekes kesayet, ferd, şexs
takekesî ferdî, şexsî
tal [I] tehl
tal [II] vala
-tal kirin vala kirin
talan standina malê xelqê bi darê zorê *"**talan**a mûstangê, livek ceh e"
talan kirin çopandin *"zanîn, nayê **talankirin"**
-talan û tiraş kirin her tiştê heyî ji binî ve birin
talaz toz û xubar
talde 1. cihê ku bîner nabîne, cihê ku tav lê nakeve; qûze **2.** berqef *"**talde**yê şêran, ji sitara rûviyan çêtir e"
talih siûd, bext *"**talih**ê rindan xirab e"
-talih çê hatin kar li hev hatin
talî dawî
tal kirin vala kirin
tam [I] tehm
tam [II] 1. bêqusûr **2.** bêkêmasî
taman fetrûma rehekan
taman kirin fetrûm kirin
tamjimare jimareyên *wekî 1,2,3 û hwd* ên ku *wekî 1.3, 0.5 û hwd* ne şikestî ne
tan dîwarê ji qêmîş; kotanî, çît
tana hawarî
-tana hatin hawarî hatin
tanc desthilatî
tang 1. tûş **2.** alî *"her kes, royê di **tang**a xwe de dibîne"
tanût tinaze, qerf
tapan darê meht ê ku li ser kersengên erdê cotkirî tê gerandin da ku bipelixin û hûr bibin
tapik [I] dafik, tele
tapik [II] lûtke
tapir tivinga nêçîrê
tapî penageh
taq 1. dîwar **2.** qat

taqiçk dîwarekê nizm ê ku li serê tê rûniştin
taqet hêza şiyanê; qudûm, mecal *“dil heye, **taqet** tuneye”
taqî azmûneke ku ji her pirsekê re çend vebijêrk hene û lêbelê ji wan yek tenê bersiva rast e
taqîgeh cihê ceribandinên zanistî
taqî kirin azmûn kirin
tar [I] xîm, hîm, bingeh
tar [II] 1. xeleq, xeleqa dorê **2.** qawêr, gergere **3.** amûreke çinînê ye *“palê xerab, das û **tar**ê diguhêre”
-tara bêjingê gergereya seradê
tar [III] tax
-tara guhê bajêr taxa ku ji navenda bajêr dûr e
tar [IV] lîs
tar [V] şaşik
tar [VI] katara stûyî
tar [VII] kit
-tartarî kitkitî, belawela
-tar û mar belawela
tar [VIII] kêf
taraw 1. nefy, tehcîr **2.** penaberiya mecbûrî
tarawgeh 1. cihe sirgûnê; menfa **2.** penageha bêgaviyê
tarî 1. tîr û girtî, nezelal **2.** tarîban û neronak *“di **tari**yê de, çira ro ye”
tarîban rewşa bêronahiyê
tarî bûn 1. êvar bûn **2.** reng girtîtir û tîrtir bûn **3.** rewşa bînahiya çavan xera bûn
tarîgewrk şevereşa pêşîn û paşîn a şevê
tarîgan cureyekî zêd e û dişibihe gênim
tarî kirin 1. êvar bi ser de anîn **2.** reng girtîtir û tîrtir kirin **3.** rewşa bînahiya çavan xera kirin
tarîparêz dijberê pêşketinê; tedhîşkar
tarîparêzî dijberiya pêşketinê; tedhîşkarî
tarîstan şevereşa ku hemû deverê radipêçe
tarîtî rewşa bêronahiyê û nezelaliyê
tar kirin par ve kirin
tarmilandin/ditarmilîne/bitarmilîne qemîçokî/qerçûmekî kirin
tarmilîn/ditarmile/bitarmile qermîçokî/qerçûmekî bûn
tarovaro belawela
tarovaro bûn ji hev belav bûn
tarovaro kirin belawela kirin
tart parçeyê ku bi dirêja-

hî hatiye qutkirin
tartale pirtevekirin û standina malê xelqê; oxilme
tas/tasik amaneke avê ya hera biçûk e *"**tas** çingiya, ha rast ha derew"
-tasa sêrî tepika seriyî
-tasek ava sar bi ser de vexwarin 1. hêvî jê birîn **2.** dest jê veşûştin **3.** ji kîs çûyîn û êdî venegerîn
taswas şaşopaşo
taştê xwarina danê sibehê *"**taştê** di hênikahiyê de, şîv di ronahiyê de"
tat [I] kesê ku di axaftina xwe de dianiqe; lal
tat [II] kesê ne ji êlê; pêgirtiyê dereke
tatêl/tatûl xema ku ji ber nediyariyê pêk tê; meraq
tatêl ketin dil û hinavan ji ber bilaniya karesatekê xemgîn bûn
tav 1. gerestêrka rojê **2.** roniya rojê *"**tav** bavê, av diya zeviyan e"
-bi tavê re hatin û bi teyrokê re çûn bi derengî bi dest ketin û bi lez ji dest çûn
tavehîv heyva çardeşevî; heyveron, nîma
tavgeh di bihar û havînan de cihê bêhnvedan û dembihurandinê yî ku tav lê dide û av lê heye
tavgestî birîna ku ber tîrêjên tavê maye û hilpingiriye
tavgestî bûn *(birîn)* ber tavê man û werimîn
tavilê 1. talîkê **2.** wê gavê û bênavber **3.** pê re û nişkê ve
tavistan havîn
tavî barana kêm a ku ne domdar e
tawan 1. guneh **2.** sûc
-tawanê abûrşikên sûc û gunehên ku ji anora mirovî digirin
tawanbar 1. kesê ku gunehek lê tê barkirin **2.** kesê ku sûcek lê tê barkirin
tawanbar kirin 1. guneh lê bar kirin **2.** sûc lê bar kirin
tawankar 1. gunehkar **2.** sûcdar
tawan-nasî pisporiya awayê pêkhatina sûc û gunehan
tawe amaneke malê ya ku tehtevêlkî ye û tê de xurekên zûpij tên pehtin; boçesêlîn, miqilk
tawis 1. li cem kurdên berê navê pûtekê tavê ye **2.** cureyekî teyrên

dîmenxweş û rengîn e *"heçî dîtina **tawis**î bivê, divê germa Hindistanê jî qebûl bike"
tawî kesê ku bi nexweşiya tayê ketiye
tawî bûn tûşî nexweşiya tayê hatin
tawûg taxûk
tax 1. birek malên gund an jî bajarekî; mehele **2.** desteya ji heman malbatê
taxim desteyeke têkûz
-taximê sîng û beran ber û pêsîrên jinan
taxurk nasirge, girgirok
taxûk alava barkêşiyê ya ku li ser berfê tê şemitandin
taybet wesfên ku aîdî yekî tenê ne
taybetî 1. xusûsiyet **2.** rewişt
-bi taybetî nemaze
taybetmend xwedanrewişt
taybetmendî rewşa kes an jî tiştê ku xwediyê hin wesf û rewiştan e
taye 1. toterîk **2.** şeyt
taytore 1. sersar û bêkêr **2.** olintî û yax
taze teze
tazî 1. rût, uryan **2.** xizan *"qûna **tazî,** tembûrê dixwaze"
tazûg taxûk
te awayê tewandî yê cînavka /tu/yê
-te dît kanî li ser danî warê ku te ecibandiye ne tu war e
teba 1. kes an jî tiştê nediyar **2.** cinawir *"teyr bi per û baskên xwe, **teba** bi qîl û diranên xwe, mirov bi hiş û fehmên xwe, digihêjin meqseda xwe"
tebane derpiyê kurt
tebat sebr û sebat
tebatî *(r)* hevoka ku kirdeyê wê ne diyar e
tebat kirin sebr kirin
Tebax Gelawêj *"**tebax** e, tiriyan raxe"
tebek 1. zag **2.** cureyekî nexweşiya dev û lingên sewalan e
tebeq cureyekî nexweşiyê ye
tebeqe 1. qat **2.** tetqal
tebitandin/ditebitîne/bitebitîne 1. aşt kirin, arimandin **2.** veterisandin
teber tevir
tebitîn/ditebite/bitebite 1. aşt bûn, arimîn **2.** veterisîn
tebo cureyekî kêzikên ku bi xwîna giyaneweran dijî
tebûr şene
Tecal Decal
-palanê kerê Tecêl karê

ku naçe sêrî û tim difeşkile

tecrîd 1. rûtkirin **2.** tenêhiştin

tedhîş tirsandin û tehdîdkirin

tedhîşkar eşqiya, rêbir

tedhîşkarî eşqiyatî, rêbirî

tefandin/ditefîne/bitefîne vemirandin, vekuştin

tefîn/ditefe/bitefe vemirîn, vemirîn

tefş parçeyê ku di carekî de hatiye birîn

tefşik tiştê ku tê de qabiliyeta qutkirinê heye

-diranên tefşik diranên ku bi kêrî gestkirin û qutkirinê tên

tefşî tefşo

tefşo amûreke xeratiyê ya ku bi kêrî birîn û darotina darikan tê

teftî şorbeya gênim

tef û tal pel û pot

tegel şêl

tegel kirin şêl kirin

tegere egletî, asteng

tehisandin/ditehisîne/bitehisîne 1. dehfandin **2.** hilisandin

tehisîn/ditehise/bitehise 1. xwe li ser piyan negirtin **2.** hilisîn

tehîn doşava kunciyan

tehjî tajî

tehl 1. neşirîn **2.** tûj **3.** biazar *"giyayê hewşê, **tehl e**"

tehl bûn 1. şirîn nebûn **2.** *(tahm)* tûj bûn **3.** ji azarekê êşîn *"gayê baş, bi serbaran tehl dibe, mêrê baş bi xereban **tehl dibe**"

tehlî 1. neşirînî, tûjî **2.** azar û rexne **3.** cureyekî çêreya ku binçirka wê tehl e û di dermansaziyê de tê bikaranîn

-tehlî û niç gilî, qazinc û rexne

tehl kirin 1. şirînahî jê birin **2.** tahm tûj kirin **3.** bi azarekê êşandin

tehn gotina tûj

-tehn lê dan 1. berî dan **2.** gotina tûj jê re kirin

tehr awa, celeb

tehre kelegerma havînê ya dema nîvroyan

teht kevirê meht

tehtevêlkî rast û tenîsk

-legana tehtevêlkî amana xwarinê ya ku zêde ne kûr e

tej [I] 1. berik **2.** *(beriya bi hev ve dirûnê)* her parçeyekî kon

tej [II] bazar

-tej kirin bazar kirin

tejane 1. erdê ku her çar aliyên wî bi çiyan ve rapêçandî ne û ava he-

mû aliyan dikişe navendê **2.** kana madenan
tek bê awarte yek tenê
-tek û tûk kêm caran
tekandin/ditekîne/bitekîne 1. çelqandin **2.** hejandin
tekane yekane
tekbîr gotina “Allahu Ekber!”ê
-tekbîr anîn “Allahu Ekber!” gotin
teketek yek bi yek, yekoyeko
tel [I] xwar
-tel kirin xwar kirin
-kumê xwe tel bigire! kêfxweş be!
tel [II] careke lêxistina bi qiloçan
-bi telan hatin hev *(sewal)* bi qiloçan êrîşî hev kirin
tel [III] careke lêxistina bi şiva holetelê
-telê xwe xwarin 1. dora lêxistina xwe temam kirin **2.** pel xwarin, gon xwarin
telan parçeyek erd
telandin/ditelîne/bitelîne 1. aşt kirin **2.** xew re kirin
-xwe lê telandin 1. dizîka li yekî payîn **2.** dizîka ji yekî re kemîn danîn
telar 1. koçk **2.** balexane
telaş 1. kelefeyê tayî **2.** arekê ku ber darên qutkirî dimîne; talaz
telaşe coşiya ku bi xwe re şaşwaziyê tîne
tele 1. rastahiya ku di nav xilxileyê keviran de ye û li cihekê asê ye **2.** dafik, kemîn
-ketin teleyê ketin kemînê
telebkar deynxwaz
telef bûn dêrz bûn
telef kirin dêrz kirin
telemişk dafika mişkan
teletel dizîka û veşartî
-teletel payîn dizîka û veşartî raçav kirin
telew dêlese, dêlegur û mahû û ajalên din ên ku dema gonxwarina wan hatiye
telew bûn ketin dema gonxwarinê û lê sor bûn
telêz yom, pêpal
telikîn/ditelike/bitelike terikîn, *(heywanên wekî dêlese, dêlegur û mahûyê)* têjik anîn
teliqîn/diteliqe/biteliqe telikîn
telîs derdaneke ku ji bardanî biçûktir e
telp [I] 1. komeke ewran **2.** refeke çivîkan
telp [II] xwî
-telpinan baş e hin xwiyên wî yên baş jî hene

telptelpî xwediyê kesayeta guherbar
telwe dûrda ku di binê pingana qehweyê de dimîne
tem [I] mij
tem [II] mija ku di nav stêrkan de xuya dibe
tem [III] niyêt
-tem kirin niyêt kirin
temam kemilî
temam bûn kemilîn
temam kiri kemilandin
temar 1. giraniya xewê **2.** xewa giran
temartin/ditemêre/bitemêre 1. çal kirin, binax kirin **2.** bincil kirin, serpeçûm kirin **3.** agir vemirandin
temartî 1. veşartî **2.** vemirî
temaşe 1. raçavî **2.** nihêrîn *"**temaşe,** ji mêwijan xweştir e"
-temaşe li paş e ev hê lolo ye û lêlê li pey re tê
-lê temaşe kirin lê mêyzenandin, lê nihêrîn
temaşekar bîner
temaşevan bîner
temawî mijawî
tembekî titûna kokosê
temberî tûncik, çûncik
tembûr cureyekî amûrên mûsîqayî ye
tembûrvan pisporê jenîna alava tembûrê
teme 1. tenbîh, hişyarî **2.** şîret
-temeya min li te bila şîreta min di guhên te be
-temiya bavan şîretên ku pêşiyan li me kirine
teme kirin daxwaz kirin
temel mal û milk
temen salên jiyan an jî hebûnê
temendirêj kes an jî tiştê ku gelek salan jiyaye
temendirêj bûn gelekî jiyan
temendirêjî rewşa kes an jî tiştê ku gelek salan jiyaye
temenkurt kes an jî tiştê ku hindik salan jiyaye
temenkurt bûn hindikekî jiyan
temenkurtî rewşa kes an jî tiştê ku hindik salan jiyaye
temerî porê ku dadikeve ser eniyê; tûncik
temezî mêzereke rengrengî ya ku li dora kofiyan tê alandin
temirandin/ditemirîne/bitemirîne tefandin
temirîn/ditemire/bitemire tefîn, vemirîn
temz karê pevekirina hesinên şikestî; lehîm, kewandin
temizandin/ditemizîne/bitemizîne *(hesinên şi-*

kestî bi hev ve) lehîm kirin, kewandin

ten tiştê ku cihekî digire û giraniyeke wî heye; laş

tena 1. rehet û aram **2.** hêmin **3.** aşt û negiriyayî

tenaf şirît, weris

tenafbaz kesê ku li ser şirît û werisan dilîze

tenahî 1. aramî **2.** hêminî **2.** aştî

tenbel teral

tenbel bûn teral bûn

tenbelî teralî

tenbû cureyekî heşeratan e; gen

tendurist kes an jî tiştê ku tu nexweşiyeke wî tune ye; bisihet, bijûn

tenduristî temtêla bênexweşiyê û xurtiya bedenî; jûn, sihet

tenduristînasî zanistên ku pisporiya wan têkildarî jûnê ye

tendûr 1. cihê ku tê de nan tê pehtin **2.** sîtila ku di navgînên raguhastinê ên kevn de ardû diavêtinê *“zavayê li ser xezûran, seyê li ber **tendûr**an“

teneke 1. hesinê qelakirî **2.** debe, kod **3.** navê giştî yê hemû amanên ji tenekeyî

tenê 1. bi serê xwe **2.** livek/hebek

teng [I] 1. nefireh **2.** şidiyayî **3.** kêmber *“mêrê çê di roja **teng** de tê fêmkirin”

teng [II] 1. qûşa zînê hespan **2.** werisê ku pê bar tên şidandin

tengal parxan, newq

tengasî 1. destengî **2.** xizanî **3.** sergêjî

tengav 1. bêzar **2.** bêhnçikiyayî *"zivistan, **tengav**a mirinê ye”

tengav bûn 1. bêzar bûn **2.** bizdîn **3.** aciz bûn

tengav kirin 1. bêzar kirin **2.** bizdandin **3.** aciz kirin

tengayî 1. nefirehî **2.** xizanî **3.** xela **4.** canbêzarî **5.** tengasî *“piştî **tengayi**yê, firehî tê”

tengbîn kesê ku tiştan di qadeke kêmber de difikire û dinirxîne; bedbîn

teng bûn 1. ji firehiyê çendek daketin **2.** kêmber bûn **3.** şidîn

tengerê 1. şiverê **2.** riya berteng

tengezar bêhal, bêmecal

tengezar bûn 1. betilîn **2.** hetikîn

tengezarî 1. bêhalî, bêmecalî **2.** tengasî

tengezar kirin 1. betilandin **2.** hetikandin

tengijandin/ditengijîne

/bitengijîne 1. dev lê tehl kirin **2.** bihêrs kirin

tengijîn/ditengije/bitengije 1. di navê de man **2.** rik hatin, bihêrs bûn

teng kirin 1. ji firehiyê çendek daxistin **2.** şidandin **3.** kêmber kirin

tenik zirav û nazik

tenik bûn zirav û nazik bûn

tenikî ziravî û naziktî

-tenikiya rêvebiriyê gerandina kar û barên îdarî bi awayekî dûrî nepenî û derzagoniyê

tenik kirin zirav û nazik kirin

tenişder çarçiveya dêrî; rûderî

tenişt kêlek, tehêl

tenî reşahiya ku ji ber dû û duxanê li binê feraqan ve çêdibe *"filan kes zaca Helebê ye, **teni**ya bi don e**"**

-tenî girtin *(ji ber dû)* hîsê pê ve girtin

-tenî kirin riswa kirin

tenîper rûpeleke rengîn a ku dikine nava du kaxezan da ku heman nivîsê derbasî ya li binî jî bike

tenûr tendûr *"**tenûr,** nesincire, nên napêje**"**

tenza kirin leva kirin, belav kirin

tep [I] dek û dolab

tep [II] şeqam, sîle

-tepek û du tep lê xistin çend şeqam avêtin yekî

tep [III] kêrt, gir

-tepê li pêşberî gundî girê/kêrtê li pêşpala gundî

tep [IV] rûxan

-tep bûn rûxîn

-tep kirin rûxandin

-bi ser de tep kirin bi ser de hilweşandin

teparik parçeyê ku pê tiştên devteng tên girtin

tepedor dervankê darîn ê ku pê devê amanên devteng tê girtin

tepeserî zulm, sitem, zordestî

tepeser kirin tahde lê kirin

tepik 1. gilfika herî û rêxê **2.** kermeyên ku bi dest tên çêkirin

tepil cureyekî amûrên mûsîqayî ye

tepink teqemeniya ku di bin erdê de tê bi cih kirin û gava giranî têkeve serê diteqe

tepisandin/ditepisîne/bitepisîne 1. *(bi awayekî kîp)* dagirtin **2.** tahde lê kirin **3.** ritimandin

tepisîn/ditepise/bitepise 1. *(bi awayekî kîp)* tijî bûn **2.** tûşî tahdeyê hatin **3.** ritimîn

tepiş qabiliyet
teplû nexweşiyek e
tepres dekbaz, fendbaz
teqal girover, tehtevêlkî
teqandin/diteqîne/biteqîne **1.** gule berdan **2.** behicandin **3.** bi teqemeniyê belawela kirin
teqel di xalbendiyê de nîşaneya bendikê
teqemenî bûjenên wekî gule û barûtê yên ku diteqin
teqereq **1.** dengê teqîna teqemeniyê **2.** teperep *"**teqereq**a feraqan, şeqeşeqa pereyan, fîqefîqa jinan, fireh dike dilan"
-teqereqa ji bo dinyayê kudandina ji bo domana jiyanê
teqez **1.** miheqeq, mitleq **2.** lezgînî
teqil giranî
teqilandin/diteqilîne/biteqilîne **1.** giraniya tiştekî pîvan **2.** hejandin
teqin herî
teqinandin/diteqinîne/biteqinîne di heriyê de gut kirin û çikilandin
teqinîn/diteqine/biteqine di heriyê de gut bûn û çikilîn
teqizandin/diteqizîne/biteqizîne pengizandin
teqizîn/diteqize/biteqize pengizîn
teqîn/diteqe/biteqe **1.** bandora teqemeniyê xuya bûn **2.** dengê teqemeniyê hatin, gurmîn
teqle qulopanî
-teqle avêtin **1.** qulopanî kirin **2.** xwe gêr kirin
teqlîd cure
teqlîde sexte
teqoze **1.** xerabe **2.** geveze **3.** feramûşbûyî *"aşê **teqoze,** arvên nahêre"
teqteqoşk **1.** demançe **2.** demançeyên zarokan
ter **1.** çêre û dara şil a ku hişk nebûye **2.** neceribandî **3.** nûgihiştî *"bi qîzan re neçin, qîz **ter** in; bi jinebiyan re neçin, zehf digerin"
-ter kirin giya û darik bi avê nerm kirin
-ter û can ciwan
-ter û hişk tev şewitîn heq û neheq gişt tûşî bobelatekê hatin
tera bûn ji jorê ber bi jêrê ketin
terad pêşbirk
teraf elametên beriya xwêdanê
-terafên xwêdanê germahî û şilahiya ku beriya xwêdanê di lêş de pêk tên
teraf kirin rûçikandin
terahî rewşa hêşînbûna

çêre û daran

teral **1.** selexane, lexer **2.** kêmxebat **3.** fizirok *"bibêjin lal e, mebêjin **teral e**"

teralî **1.** selexanetî, lexerî **2.** kêmxebatî **3.** fiziroktî

terandin/diterîne/biterîne qewirandin

terane **1**. tinaze, qerf **2.** henek

teraqî aviyeke şirîn a ku mêş ji kulîlkên curecureyî tînin û pê hingivî çêdikin

teraş kirin **1.** darijtin **2.** kurtisandin

teratin çûn û hatin

-riya teratinê riya çûn û hatinê

terawil dirinde

teraz hevseng

terazîn **1.** hevraz **2.** berpal

terazû amûreke pîvandinê ya ku ji du çaviyan pêk tê û di çaviyekî de mengiranî û a din de jî giranî tê danîn; mêzîn

terazûn **1.** hêza dûgelê ya aborî **2.** pêşniyara ku derhat û mezaxtinê bi awayekî hûrgilî û ji bo demeke kifşkirî nîşan dide

ter bûn *(dar û giya)* di avê de nerm bûn

ter kirin *(dar û giya)* di avê de nerm kirin

tere û tûre axaftina beletewş û berevajî

teremast mastê ku di parzûnekî de hatiye dawerivandin û ji bo zivistanê hatiye parastin

tereng rengê tarî

tereqe dûvçika fîşenga teqiyayî

tereqî cureyekî xoxan e

teres qewad, qebrax *"**teres**ê dinyayê, mal bar kir û bir ba mala bavê jinê"

teresî qewadî, qebraxî *" **teresî,** ne karê mêran e"

terez zîpik

terg gijloka gir

terk valahiya di navbera pîneyê pêçandî; qelş

-terka zikê kengerê bêrîka ku bi zikê kengerê ve ye û têjika xwe dikê

-pere kirin terka şaşikê dirav di nav qatên şaşikê de veşartin

terifandin/diterifîne/biterifîne **1.** *(çav)* êşandin **2.** dariştin, teraş kirin

terik **1.** êzingê ter **2.** şiva mezin **3.** mûzî

terikandin/diterikîne/biterikîne **1.** hiştin **2.** jê vegerîn **3.** dest jê şûştin, dev jê berdan

terikîn/diterike/biterike **[I]** telikîn

terikîn [I] 1. pir girs **2.** pir fireh **3.** pir giran

terixandin/diterixîne/biterixîne *(mêwe)* bi emadê wan stewandin

terixîn/diterixe/biterixe *(mêwe)* bi emadê xwe stewîn

terî boç, dêl, dûv

-terî lê badan bêhn lê çikandin

-teriya xwe kirin nav şeqa xwe ji tirsan dengê xwe nekirin û bêxîretî qebûl kirin

terîj pîneyê kêmber û dirêj

terîjk pîneyê kêmber û dirêj ê ku pê birînan girêdidin

terk [I] destvekişandina ji tiştekî û li ser halê wî hiştin

-terk kirin terikandin

terk [II] derz, cerx, qelş

-terk lê ketin derz lê ketin

terke çiqilê ziravik

terkî 1. siwarbûna li pişt yekî **2.** maweya di navbera zîn û hêtên lêsiwariyê

-avêtin terkiya xwe 1. kesek li pişt xwe siwar kirin **2.** tiştek li pişt zîn ve girêdan **3.** selikek bi keleyê erebeyê ve girêdan

terkedinya 1. munzewî **2.** ji bayê dinyayê bêhay

terkeser beredayî, bêwar

terkîb peyvebend

terlan xortê bedew î çeleng

term 1. cesed, laş **2.** kelax **3.** komeke stêrkan e

-Termê Merxê komstêra ku bi heft stêrên xwe ve weke çoçikê ye

-**Termê Adem** komstêra ku Termê Merxê biçûktir e

terme di bihar û havînan de cihê rûniştinê yî ber derê malê; hewş

terpeterp dengê meşîna giyaneweran û avêtina dilî

terpilandin/diterpilîne/biterpilîne şewişandin

terpilîn/diterpile/biterpile 1. tehisîn, şimitîn **2.** milmilîn, weşweşîn

terpîn/diterpe/biterpe dilê zindî bi terpeterp avêtin

terpûş 1. şara serê jinan; mêzer **2.** kes an jî tiştê ku spehî xuya dike

terq tiştên sertûj ên wekî hesin, dar, ber û hwd

terqandin/diterqîne/biterqîne 1. ji hev belawela kirin **2.** tarovaro kirin **3.** behicandin û çewisandin

terqîn/diterqe/biterqe **1.** ji hev belawela bûn **2.** tarovaro bûn **3.** behicîn û çewisîn
ters [I] **1.** çewt **2.** berevajî **3.** peşk, pêxem
ters [II] gemara ker û hespan
tersî **1.** çewtî **2.** berevajîtî **3.** pêxemî
terskul ters
terş [I] cendek, mirar
terş [II] **1.** hemû sewalên kedîkirî **2.** nexweşiyeke sewalan e **3.** sewalên talankirî
terş [III] dêw, tewa, ûc
tertepêl gotegot, pizepiz
tertilîn/ditertile/bitertile **1.** ji hev veqetîn **2.** pelate bûn **3.** tarovaro bûn
terwende tiştê ku her car pêk nayê; degme
terx bêqusûr, bêeyb
terxan kirin **1.** veqetandin **2.** jê re mezaxtin **3.** diyarî kirin
-terazûna terxankirî budceya ku ji karekî taybet re hatiye veqetandin
terxîs ruxset, destûr
-terxîs bûn *(leşkerê bêpaye yê ku perwerdeya cengê dîtiye)* vegerîn malê
-terxîs dan destûr dan
-terxîs kirin *(leşkerê bêpaye yê ku perwerdeya cengê dîtiye)* şandin malê
terye heramî, diz
terz awa, usûl
terzî kincdirû
teselî **1.** pirsîna li rewşa yekî/tiştekî **2.** qilalî
teselî kirin **1.** li rewşa yekî/tiştekî pirsîn **2.** kesek/tiştek payîn û ji rewşa wî agehdar bûn
tesîr bandor, eser
tesk [I] kêmber
tesk [II] hemaset, xwîngermî
teslîm radest
teslîm kirin radest kirin
-teslîmî Xwedê kirin **1.** emanetî Xwedê kirin **2.** neheqiya ku lê hatiye kirin erzehalî ba Xwedê kirin
teşe awa, tehr, dirûv
-teşe girtin **1.** dirûv girtin **2.** di qalibekî de ro bûn
teşim di bajêr de riya binerdî ya ku ji bo vederkirina ava gemar hatiye vekolan
teşî alava ku pê rîs tê ristin *"keç **teşî**ya diya xwe radike, law tîra bavê"
teşk ji aliyê piştê ve geha lingan
teşq bandora sermayê
teşqele **1.** xiroşî **2.** pêxemî **3.** bela

-ketin teşqeleyê 1. ketin bela û heyteholê **2.** ketin heys û beysê

-teşqele derxistin 1. arîşe derxistin **2.** bûn sedema lecê û devjeniyê

teşt 1. amana ku kinc an jî feraqên malê tê de têne şûştin **2.** amana ku hevîr tê de tê stran

teşwîq 1. niç û navtêdan **2.** piştgirî

teşwîq kirin 1. niçandin yekî û nav tê dan **2.** piştgirî dan yekî/karekî

tet/tetik *(di zimanê zarokan de)* dest/destik

teter pîlik

tetirxan nexweşiya ji ber xwarineke jehrîn, afnikî an jî xirabûyî

tetirxanî kesê ku xwarinekê jê girtiye

-tetirxanî kirin ji qehran behicandin

tev gişt, hemû *"axa riyan **tev** dizane, lê riya qenciyên gel nizane"

-bi tevayî 1. bi giştî **2.** hemû tê de

-tevî tiştekî pê re, ligel *"hespê çê, **tevî** qeyd û merbenda xwe diçe şerî"

tevayî bi hevre

tev dan 1. bi hev dan **2.** tev li hev kirin **3.** bi ser hev xistin

tevdêr alava ku pê mêwe tên guvaştin û ava wan tê derxistin

tevdîr 1. tedbîr **2.** semt **3.** hişmendî *"ava bîran bi **tevdîr**an"

tevdêr amûra ku pê tişt tên tevdan

tevger 1. bizav, hereket **2.** temtêl *"ava golan bê **tevger** e"

tev gerîn livîn û hereket kirin

tevir alava erdkolanê; koling *"însanê bêesas, ne dibe **tevir** ne dibe das"

tevir kirin 1. pêmer kirin, mer kirin **2.** vekolan

tevizandin/ditevizîne/bitevizîne *(laş)* bi derba sext an jî bi dermên bêtevger kirin

tevizîn/ditevize/bitevize 1. wekî bêruh bûn, wekî can jê kişîn **2.** ji ber bandora dermên we-kî bêruh bûn **3.** *(hin sewal di zivistanan de)* ketin xeweke giran

tevkar alîkar

tevkarî 1. hevparî **2.** hevalbendî **3.** beşdarî

tevkujî qetliyam

tev lê bûn 1. bi ser ve bûn **2.** pê ve bûn **3.** tê de bûn, beşdar bûn

tev lê kirin 1. bi ser ve kirin **2.** pê ve kirin **3.** tê de kirin

tevlihev 1. bi ser hev de **2.** têvel
tev li hev bûn ketin nava hev
tev li hev kirin berdan ser hev
tevn dezgehê raçandina berik, xalîçe, xurcik û hwd *"**tevn** ku li dar ket, êdî li erdê namîne"
tevnepîr tora ku pîrhevok radiçînin
tevnî her du darên ku firêta tevnê lê dialînin
tevş kevirê meht ê bi qasî destekî
tevşo tefşo
tevtal kel û mel
tevtevîk alaveke mûsîqayê ye
tevz [I] terane, laqirdî
tevz [II] rewşa wekî bêgiyanbûnê ya endamên giyaneweran
-tevz dan xwe xwe vepezinandin
tevzî di dema tirs an jî ricafê de jana ku di rehên cendêk de peyde dibin
tew qe, qet, hîç
-tew tew! peh peh!, hey lo lo!
tewa teba
tewal balinde
tewan tiwanî
tewandin/ditewîne/bitewîne 1. xwar kirin **2.** çemandin
tewandî 1. xwarkirî **2.** çemandî *"serê virekan, tim **tewandî** ye"
tewang *(r)* ji ber hin egerên rêzimanî guherbariya di peyvan de
tewaş rûn, zêt
tewek nexweşiya kulbûna dev û piyên sewalan
tewekor kesê ku dinêre lêbelê nabîne
tewere mihwer, guzargeh
-tewereya cîhanê mihwer û guzargeha dinyayê ya ku tê de dizivire
tewişandin/ditewişîne/bitewişîne 1. *(da ku bi serbestî têkiliya zayendî dayne)* sewalê nêr berdan nav sewalên mê **2.** weşweşandin, milmilandin
tewişî sewalê ku bûye mubtelayê têkiliya zayendî
tewişîn/ditewişe/bitewişe 1. *(heywanê nêr)* hînî têkiliya zayendî bûn **2.** weşweşîn, milmilîn
tewiz xeml
tewizandin/ditewizîne/bitewizîne [I] 1. xemilandin, çîç kirin **2.** araste kirin **3.** ser û sîçeyê xwe têkûz kirin
tewizandin/ditewizîne/bitewizîne [II] têk birin, teqoze kirin

tewizîn/ditewize/bitewize [I] 1. xemilîn, çîç bûn **2.** araste bûn **3.** *(ji aliyê ser û sîçeyê xwe ve)* têkûz bûn
tewizîn/ditewize/bitewize [II] têk çûn, teqoze bûn
tewîn/ditewe/bitewe 1. xwar bûn **2.** çemîn *"hesin, bi germî **ditewe**"
tewl 1. bend û zincîra ku davêjin stûyê sewalan **2.** sirkeya kêp
tewle [I] êwirgeha hesp û dewaran
tewle [II] mesafe
tewle [III] fizirîn
tewlebaz fizirok, zûbizdok
Tewrat pirtûka îlahî ya ku ji Cn. Mûsa eleyhiselamî re hatiye hinartin
tews lez
tewsandin/ditewsîne/bitewsîne lezandin
tewsîn/ditewse/bitewse lez kirin
tewş [I] 1. kesê bêhevseng **2.** sersar, ebter
tewş [II] 1. bêkêr **2.** bêfayde **3.** bêxêr *"reş bi reşî kenî, beş çû û li newala **tewş** kenî"
-nîgaşa tewş xeyala badilhewa
tewşî şaşî
tewtew zirpî
tewz tirane, qerf
-tewz kirin qerfê xwe pê kirin
tewzim ferz
tewzî kesê biaqil û balix
texbî ji naylonê çêbûyî
texe 1. deste **2.** çîn **3.** tax
-texeyek kaxez desteyek kaxez
texmîn pêzanîna tiştekî bi awayekî ku nêzikî rastiya wî tiştî ye
texmîn kirin nêzikî rastiyê sêwirandin
text rûniştека mîran a ku nîşaneya desthilatdariyê ye *"berê **text,** ê jinan bûye lê xwan ji ber wan rabûye"
-text û pa milk û fort
texte tiştê ji darikê meht hatiye çêkirin
textebend cureyekî rûniştekên ku çend kes dikarin li serê rûnin
texterewan texteyekê ku nava wê datînin ser tiştekî û ji du aliyan ve lê siwar dibin; qirneqos
textik darikê ku ji bo alavçêkirinê hatiye birîn
textirme çinîna pêşwext
textîn ji textikan çêbûyî
teyar 1. keyskirî **2.** mîhengkirî
teyarî 1. amadetî **2.** têkûztî
teyfik tas, şerbik

teyfî tiriyên ku rengê wan sorekî vekirî ye

teyisandin/diteyisîne/biteyisîne biriqandin

teyisîn/diteyise/biteyise biriqîn

teylesan şaşika dora kumê meleyî

teyr çivîkên dirinde yên girs; balinde *"aqilê kurî, bi **teyr**an re firî"

-teyrê berateyan nefsekê ku li dûv malê belaş digere

-teyr û tilûrên çolê çivîkên hûr û gir ên biyanî

teyrok zîpikên girs; şexte

teyrik teyrok *"zevî tuneye, **teyrik** mehne ye"

tezandin/ditezîne/bitezîne 1. sar kirin, qerisandin **2.** rawestandin **3.** kuştin

teze 1. nû **2.** ciwan **3.** ter *"**teze** hatin, kevn hilatin"

-sala teze sala nû

tezepêkhatî dinyanedîtî, nû bidestxistî *"bila mirov deyndarê dewlemendan be, ne yê **tezepêkhatiyan** be"

tezinga 1. xulekek berê **2.** niha

tezî 1. ava pir sar **2.** janên kurtedemî

tezînk 1. qerma ku ji ber tirs, serma, şerm û hwd dikeve laşê mirovî û nikare tev bigere; qutaf **2.** herka gêreba, av û hewayê ya ber bi aliyekî

-tezînka avê herka avê

-tezînka gêrebayî herka cêryanê

-tezînka hewayî herka bayî

tezkere bawernameya ku saziyên artêşe didin leşkerê bêpaye yê ku perwerdeya cengê dîtiye

tê 1. awayê lihevxistî yê daçeka /di/ û cînavka /wê/yê **2.** dema niha ya lêkera /hatin/ê, awayê kurt ê /dihê/yê

têbar dolaba ku tê de gewher, zêr û dirav tên parastin

têbînî 1. şerh **2.** rave, nîşe **3.** haşiye

têdan 1. têgerandin **2.** bijinandin

têger bijinok

tê gerîn 1. tê dan **2.** bijinîn

têgih mefhûm

tê gihiştin fêm kirin, sergihayî bûn

têhn 1. tîn, germayî **2.** hêraret **3.** tîbûn **4.** hênik

têhn bûn 1. hênik bûn **2.** tî bûn

têhnî tîbûn

têhn kirin 1. hênik kirin **2.** tî kirin

têhnşîrî şîregerm, hênik
têjik sewala nûzayî *"**têjik**ên maran jî, bijahr in"
--**têjika sala xelayê** pir birçî û çavçil
-**têjik anîn/derxistin/kirin 1.** *(sewala çarpê)* zayîn **2.** *(balinde)* cûcik derxistin
têkber 1. raxistekên nava malê **2.** kel û mel, pilî û pirtî
-**têkberên malê** raxistek, rûniştek û arastekên malê
têk birin 1. bi bin xistin **2.** mexlûb kirin **3.** bêbandor kirin
têk çûn 1. bi bin ketin **2.** tarovaro bûn **3.** hilweşîn
têk dan 1. nav tê dan **2.** teşwîq kirin **3.** niçandin
têkel 1. tevlihevî **2.** serhevde **3.** têvel û rengrengî
têkel kirin tev li hev kirin
têketin [I] cihê ketin û derbasbûnê yî li hundir; dergeh
-**mişeya têketinê** diravê ku ji bo temaşekirina şanoyekê, gera di nav perûkxaneyekê û hwd tê dayin
têketin [II] di malperê de bişkoka derbazî naveroka malperê dike
têkilî eleqe
-**tekilî danîn** eleqedar bûn
têkildar eleqedar
têkoşer 1. şervan **2.** berxwedêr
têkoşîn/têdikoşe/têbikoşe 1. lê banîn **2.** pê re mucadele kirin, ber xwe dan
têkûz bêkêmasî û berkemal
têl bendê ku ji madenên wekî hesin, mîs û hwd tê çêkirin û piranî di amanên nûjen de wekî raguhêza gêrebayî tê biakaranîn
têlbend tiştê ku bi têlê hatiye girêdan
têldirk têlên ku pê ve strî û dirik hene û pê dora cihên qedexe tê rapêçan; sîme
-**têldirk kirin** sîme kirin
têlmaş/têrmaş kes/tiştê ku hatiye terikandin
têneper negerguhêz
têper gerguhêz
têr [I] *(da ku bavêjin ser pişta sewalên barkêş)* du telîsên ku aliyekî wan bi hev ve hatiye dirûtin
têr [II] giyanewerê ku pêdiviya wî bi xwarinê tuneye; nebirçî, ziktijî
-**têr û tesel** mişt tijî
-**têra tiştekî/yekî** bi qasî ku pêwist dike *"ez he

me û **têra te me"**

têrawis çinîna dereng

têr bûn ziktijî bûn *"kesê ku ji teşta xwe têr nebe, li mala xelqê qet **têr nabe"**

tê re kirin 1. tê de çikilandin **2.** tê de gut kirin **3.** tê re derbas kirin

têrê kirin 1. bi qasî pêdiviyê tev gerîn **2.** besî tiştekî kirin *"hezar dost kêm in, dijminek **têrê dike"**

têrik têra biçûk

têr kirin 1. *(zik)* tijî kirin **2.** dagirtin *"biharê xwe **têr meke**, payizê xwe bi derengiyê mexe"

têrmal dewlemend, sermiyandar

têrnexur hûrtirş, çavbirçî

têr xwarin 1. *(zik)* tijî kirin **2.** bi emade xwe xwarin *"**têrxwarin** tune ye, lê belê danîn adet e"

têvel curecureyî

tê werdan 1. kilîn, kiyan **2.** bi avê şûştin

tê xistin 1. tê de danîn **2.** bi cih kirin

têz barûd

tibab miqdar

tif şileya devê giyanewer-an; tûk

tifal 1. zarok **2.** ecemî, nûgihiştî

tifaq yekîtî *"**tifaqa** mûstangan, çiyan jî qulqulî dike"

tifik 1. kuleka bixêriyê; kufik **2.** nepaxa hesingeran

tifing çeka lûledirêj a bi dûvçik *"gotine: 'dîno **tifing** çi ye? gotiye: 'dev dirêj e, qûn qirêj e, dest davêjêyî ber davêje"

tifingendazî meşqa guleberdanê

tif kirin tûka devê xwe reşandin

tifre paye, rade

tift çêjeke ku di navbera şirînî û tirşiyê de ye; meyxweş

tihok cureyekî daran e

tihtavik pûng

tijî 1. ne vala **2.** bi dêv rê qûç

-mişt tijî 1. bi dêv re qûç **2.** heta dêv dagirtî

tijî bûn *(heta dêv)* dagirtî bûn

tijî kirin *(heta dêv)* dagirtin

tik cihê dirûnê; kêl

tika 1. lavayî **2.** rica

tika kirin 1. lavayî kirin **2.** rica kirin

til navik

-tilî alastin hin sudên biçûk bi dest xistin

tilik 1. girik **2.** kome

tiling dêl

tilî pêçî *"avan da serî, çi

bihustek çi çar **tilî**”
tilîlî bangdaneke jinan a di şahiyan de ye
-tilîlî avêtin *(jin)* di şahiyan de bang dan
tilm mengiraniyeke pîvandina zêd e û bi qasî 23 kîloyan e
tilor qûn, tabût
tilove mişt tijî
-gotina te ji çewtiyan tilove ye axaftina tijî şaşî ye
tilp torte/dûrd, xilt
tilpekî bûn piyên lingan ketin ber hev û nêzîkî ketinê bûn
tilûr cureyekî çivîkan e
tilx xilt, malêz
tilyak bûjenên wekî esrar û şîrê xaşxaşikan ên ku serxweşiyê pêk tînin û lêş ditevizînin
tilyak-kêş esrarkêş, xaşxaşî
tilyakfiroş esrarfiroş
tim her wisa, daîmî
tima/timakar bexîl, çiriz, çikûs *“merivê **tima**, malê xwe naxwe”
timahî/timakarî bexîlî, çirizî, çikûsî *“**timahî**, tim kêmahî ye”
tinaze qerf, terane
-tinaze pê kirin terane pê kirin, qerf lê kirin, henekê xwe pê kirin
tinazwer qerfok, henekbaz
tingîn/ditinge/bitinge ringîn, ringering kirin
tingînî dengê ringeringê
tiptenê bi serê xwe û kesek ne li hindê
-tir [I] paşgireke ku di hevalnavan de payeya hevrûkirinê diyar dike; mînak: *mezin+tir*
tir [II] bayekê bidengê ku ji tilora giyaneweran dertê *“çû ber **tir**a golikan”
-tir kirin 1. bayê bi deng ber çûn **2.** feşilîn *“derpiyê min li xwe ke, lê tê de **tir û fisan meke**”
tirad [I] 1. pêşbirk **2.** merc
tirad [II] pergîhatina du aliyên gogbaz
tiraf ariya ku hîna agir tê de heye
tirampe teqes û tûqes, pevguherandin
tirampe kirin teqes û tûqes kirin, bi hev guherandin
tiran tasika avê ya mîsîn
tirb 1. gor, mezel **2.** ziyaret
tirbistan goristan
tirec pêlekan
tirek 1. kesê ku deng li ber qûnê dikeve **2.** bêkêr *“tirek û du tir, li cem **tirek**an weke hev

in”
tirimbêl erebe, seyare
tirî cureyekî mêweyan e *“heke mirov ji rezekî **tiri**yek xwaribe, nabe ku mirov pişta xwe bidê”
-tirîn paşgireke ku di hevalnavan de payeya berztirîn diyar dike; mînak:*xweş+tirîn=herî/tewrî xweş*
tirîş sedem, bone
tirs xof, saw, sehm *“diya dizan du tiran dike, yekê ji kêfan yekê ji **tirs**an”
tirsandin/ditirsîne/bitirsîne 1. sehm lê firandin **2.** diran jê re çirikandin
tirsîn/ditirse/bitirse 1. jê saw girtin, jê sehm girtin **2.** newêrîn *“kerê mirî, ji gur **natirse**”
tirsnak bixetere, bitalûke
tirsonek 1. newêrek **2.** bizdonek *“dilê **tirsonek**, sînga gewr nabîne”
tirş 1. şor, tahmşor **2.** helîseya bacanên sor *“kesek nabêjê: ‘dewê min **tirş** e’ ”
tirş bûn 1. şor bûn **2.** *(hevîr)* xirab bûn û nehatin pehtin **3.** *(mast)* ji bo kiyanê çêtir bûn
tirşî şorî
tirşik xurekê ku ji sewzeyên curecureyî tê çêkirin
tirşîn xwarina ku ji sewzeyên şoravkirî pêk tê
tirş kirin şor kirin
tirtire geltegan, şelegan
tirtûl cureyekî kurmikan e
-tirtûl ketin ber/tirtûlê kulê pê girtin ji bo xwarinekê can avêtin, kumişîn ser û pirteve kirin
tirnefesî *(ji ber bêhna tir û fisan)* neksçikîn
tirnefesî bûn *(ji ber bêhna tir û fisan)* neks çikîn û bêhnteng bûn
tirnefesî kirin *(ji ber bêhna tir û fisan)* neks lê çikandin
tirxes kesê ku wekî xesandiyan nikare tûşî jina xwe bibe
tirxesî bûn *(di têkilîdanîna zayendî de)* nivîşkan bûn
tisî 1. xalî **2.** bêîlawe
tişt heyber *“**tişt**ê ku çû, mede dû”
tiştîr bizina dusale ya beravis
tiştonek pirsa biraz
titqal 1. qalik **2.** qalikên qat bi qat ser hev
-titqal girtin li serê tebeqeyeke ji qalikan çêbûn
titqaltitqalî tiştê ku qat bi qat qalik girtiye
titûn cureyekî çêreya ku ji pelên wê baçik tên çêki-

rin
tivir cureyekî hêşinahiyê ye û nepijî tê xwarin
tivanc jan û êşa ku endamê zedegirtî diqurêfe; tezî
-êş û tivanc kişandin qolinc ketin endamekî û ew der quraftin
tivancî jandan û êşîn endamê zedegirtî
tivil **1.** qaşil **2.** kirasê maran
tiving tifing
tivîlk cureyekî kevokan e
tiwanî **1.** hêz û qudûm **2.** şiyan û kanîn
tiwanîn/ditwane/bitwane karîn, şiyan
tixa di dab û nêrîtên filehan de lawikê negihiştî
tixavk qalikê ku li ser şîrê kelandî digire
tixis kok û qelew
tixûb **1.** kevir, qûç an jî nîşaneya ku du cihan ji hev cihê dike **2.** hidûd, sîtar *“ji dijminahiyê re **tixûb** tuneye”
-tixûbê xwe zanîn **1.** persenga devê xwe zanîn **2.** şûna piyê xwe nas kirin
tiyan siniya firinê
tiyen qeware/qebare
tiz vîz
tiz kirin vîz kirin
tizbî şirdana 33 an jî 99 moriyên ku pê zikr û tesbîhat tên kişandin *“**tizbî,** bê serkêş nabe”
tizik tilor, tabût, qûn
tizrûg zirî
tî [I] birayê mêrê jinê
tî [II] **1.** kesê ku bêav maye **2.** kese ku av lê lazim e *“ew dikare mirovî tî bibe ser avê, cardin **tî** bîne”
tî bûn **1.** bêav man **2.** av lê lazim bûn
tîj dengê zîz
tîjmar kurm
tîk tiştê ku vît disekine, çikilandî
-tîk sekinîn çik li piyan sekinîn
tîkayî rewşa tiştê ku dirêjayî hatiye çikilandin
tîk bûn vît bûn
tîke **1.** parçe **2.** nermegoştê parçekirî
tîke kirin **1.** parçe kirin **2.** kîte kirin
tîk kirin vît kirin
tîl **1.** cihê ku qeşa girtiye û şimşat e **2.** cihê ku mirov xwe lê dişiqitîne
-xwe tîlê xistin xwe li ser qeşayê şiqitandin
tîla bez
-tîlayên çavan di aliyê derveyê çavan de bezê ku reşik di navendê de bi cih bûye
tîlik **1.** kevirê meht ê biçûk **2.** kevirê tixûbî

tîlolik cureyekî şîraniya ku ji şîr, şekir û ardê birincî tê çêkirin; şîrşêrk
tîmanc pirtiyê ku pê cihê qulbûyî tê pînekirin
tîmar 1. tedawî **2.** lênêrîn **3.** *(hesp)* paqijî **4.** perwerde
tîmar bûn 1. tedawî bûn **2.** perwerde bûn
tîmar kirin 1. tedawî kirin **2.** perwerde kirin
tîn 1. germahî, sênc, heraret **2.** dûkel, kel
tînbir dermanê ku herareta cendêk dadixe asteke asayî
tîn dan 1. germahî dan, sincirîn **2.** kelîn, dûkel bi ser ketin
tînpîv amûra ku rêjeya germa heyî dipîve
tîp [I] herf
tîp [II] desteyeke leşkeran, desteyeke siwaran
tîp [III] 1. di hêzên bejayî de desteya ku ji du hengên pêwist pêk tê **2.** di hêzên hewayî de desteyeke ji balafir û navgînên destekar pêk tê
tîprêz kesê ku nivîsekê derbasî kombersê dike
tîprêzî karê tomarkirina nivîsan di kombersê de
tîq dengê kenê
tîtetîq/tîqînî hîrehîr
-tîqînî pê ketin ji nişkê ve bi awazeke bilind kenîn
Tîr [I] gerestêrkek e
tîr [II] 1. kesîf **2.** nezelal **3.** rengê girtî *"**tîr** çêkim dan diçe, rehn çêkim nan diçe"
tîr [III] çeka berê ya ku bi kevanê dihate avêtin
-tîr ji kevanê filitî/pekiya tiştê ku qewimî êdî jêveger ne pêkan e
-tîr lê rabûn tivancî û qolincî bûyîn
tîravêj/tîrkêş kesê ku bi kevanê tîran diavêje
tîre 1. hoz **2.** tax
tîredar kesê ku ji binemaleyeke nas e; xwedanhoz
tîremar marê biçûk, têjikê marî
tîrendaz kesê ku meşqa tîrkêşiyê dîtiye
tîrendazî perwerdeya li ser tîrkêşiyê
tîrêj baqek şewla ku ji kana şewlê derdikeve û li her aliyî belav dibe
tîrêjke şemala ji nişkê ve
tîrêjpîv amûra ku tewsa şewla heyî dipîve
tîrik kerdenek, kirdan
tîrk derziya saetê
tîrke derziya alavên pîvandinê
tîr kirin 1. *(reng)* girtî û tarî kirin **2.** *(tiştê rehn)* hindekî hişk kirin
Tîrmeh meha heftemîn a

salnameya zayînî
tîş qelş
-tîş lê ketin derizîn
-tîş û qertîş pê ketin qelişîn û qalik dan
tîştîşî qelşqelşî
tîtik 1. pêlîstok **2.** amanên avê yên biçûk **3.** elbik
tîz [I] terane, tinaze
-tîz pê kirin tinaze pê kirin
tîz [II] naziyên ji bo fizirîna ji karekî
-xwe dan tîzan ji peywirê fizirîn *“**xwe bidî tîzan** nedî tîzan, tu dê bidî heqê gêzan”
tîz [III] refesa sewalên çarpê
-tîz dan xwe refes avêtin
tîz [IV] lezgîn
tîzik refes, lotik
tîzî lezgînî
to tixafka li ser mastî
tobe poşmaniya ji tawan û gunehan
tobe kirin ji ber xeletiyên berê ve poşman bûn û ji wan vegerîn
tof birek mirov/tişt; kome
tofan 1. barana pir giran **2.** karesata xwezayî ya ku ji ber barana gur pêk tê
tog bêheya
tohmet 1. qebahet **2.** tawanbarkirina kesekî ji ber sûcekî ku nekirî ve
tol [I] 1. bêheya **2.** qûnek, qûndiryayî
tol [II] bersivdana sitemê û parastina mafê rewa; evez, întiqam
-tol hilanîn evez standin, întiqam jê standin
tol [III] nijad, pişt û zuriyet
tola şîraniyeke ku ji penîr û gezoyê tê çêkirin
tolajo kesê ku întiqama xwe hildigire
tolaz sersar û doxînsist
toleke cureyekî gulan e
tolgîn cureyekî gulan e
tolhildan 1. întiqam **2.** heyfhilanîn *“çûye **tolhildan**ê, li seyda hestiyan digere”
tolhildêr ewezstandî
tolik [I] cureyekî gulan e
tolik [II] porê ku bi ser eniyê ve xwar dibe; tûncik
toloz malêz, xilt, gildîn
tomar qeyda nivîsar û wêneyan
tomargeh cihê taybet ê ji bo qeydkirina deng, reng û nivîsan
-tomar kirin nivîs qeyd kirin
tomav avik an jî tovê nêrzatiyê
tomerî giş li ser hev û bi komasî
tombiz 1. çekeke cengê

ya kevn e; gurzê hesinî **2.** qelew *"hat ji der de, **tombiz** di ber de"

top çekeke leşkerî ya mezin û giran e

topal kulek

topalî kulekî

topavêj navgîneke leşkerî ya ku guleyên mezin diavêje

topebaran cihek dan ber topan

topebaran kirin top lê girêdan

toq qeyda stûyî *"ji şeytên zanetir, **toq** û nalet di stûyan de ye"

-toqa şeytên ketin stûyê yekî engirîn û cardin venegerîn rastiyê

toqandin/ditoqîne/bitoqîne 1. gef û gur li dorê firandin **2.** tirs û saw xistin dilan

toqe 1. avzûma hesinî ya ku her du aliyên kemberê digihîne hev **2.** alava ku jin li porê xwe dixin da ku ji hev belav nebe

toqîn/ditoqe/bitoqe 1. ji tirsan bizdîn **2.** qutifîn

tor [I] 1. nûgihayî **2.** xav

tor [II] tayên raçandî yên ji bo masîgiriyê; şebeke *"her car kewa gozel nakeve **tor**ê"

-tora agahiyan şebekeya mehlûmatan

-tora masiyan şebekeya masiyan

-tora sîxûran şebekeya casûsan

-tor avêtin *(ji bo masîgirtinê)* şebeke avêtin nava avê

-tor û tey tim û tim

tor [III] janên beriya bûyîna zarokî

torandin/ditorîne/bitorîne xeyidandin

toranî kesê ku ji xebatê aciz dibe û selemtî-selemtî digere

toraq adaneke şîr e û ji dewê kelandî tê bidestxistin *"**toraq**a îro, ji dewê sibehê çêtir e"

-toraqa yekî danîn ser nanê wî 1. para yekî dayîn û ji şirîkatiyê derxistin **2.** xeyidandin û şandin

torbe telîs

tore [I] sil, bihêrs

-tore bûn sil bûn, bihêrs bûn

tore 1. huner û rewişt **2.** wêje û tîtal

-toreyên giştî dab û nêrîtên civakê yên ku rayîşa danûstandinê diyar dikin

torevan şarezayê helbest, çîrok, pexşan û hwd; wêjenas

torgî doxîna şalwaran
torim têjika hêştirê, kudik
torin **1.** ader, esîlza **2.** kaw û kibar
torinî **1.** aderî, esîlzatî **2.** kawî û kibarî
torîk keftar
torîn/ditore/bitore xeyidîn, su hatin
torm têjika hêştirê
tortore qure û olintî
toşbî endamekî ku aviyeke zeliqokî davêje derve û ji şaneyên çêrmî pêk tê
total bûn gindirîn
tot bûn total bûn *“hêk li ser sêrî nasekine û **tot dibe”**
totik/toto **[I]** *(di zimanê zarokan de)* xwarin
totik **[II]** aqil
totikvala kêmaqil, serkundir *“bike kalan bixwe malan, tu dê çi bikî bi xortên **totikvala”**
totirne **1.** tîtal, telhîn û dirêj **2.** bi dest û pê
tov **1.** avika ku giyaneweran çêdike; tomav, menî **2.** kakilê ku çêre û dar jê çêdibin; navnêrî *“**tov**ê xweziyan, şîn nabe**”**
-tov reşandin bizre/toxim reşandin
toz parçeyên pir biçûk
tozî parçe, bir
tozî kirin birbirî kirin
tozik daşik, caş
tu [II] *(r)* cînavka yekjimar a ji bo kesê duyemîn
tu **[II]** **1.** hîç **2.** qe, qet *“aşvan **tu** car nabe poşman”
tund **1.** zexm **2.** sext **3.** pêkutî
tundî **1.** zexmî **2.** sextî **3.** pêkutî
tundraw **1.** alîgirê rêmanên toqandinê **2.** serveçûyî
tune **1.** netêw, nîn **2.** net, sifir
tune bûn **1.** netêw bûn, ji holê rabûn **2.** net bûn
tune kirin **1.** ji holê rakirin **2.** net kirin
tunetî **1.** nebûn **2.** xizanî *“**tunetî,** nîrê hesinî ye**”**
turindî cin
turt hişk, sext
tut lîstikvanê ku ji lîstikê hatiye avêtin
tut bûn ji lîstikê hatin avêtin
tut kirin ji lîstikê avêtin
tuvandin/dituvîne/bituvîne betal kirin
tuvanîn/dituvane/bituvane betal bûn
tuwanc gotina sergirtî
tuxt mengiraniyeke ku bi qasî 325 gramî ye
tuxyan harî û isyankarî
tû **[I]** **1.** cureyekî daran e **2.** mêweyên vê darê *“dar bi**tû** ye, lê xwedî

tûle ye?”

tû [II] tûk

-tûyî devê hev kirin bi yekdevî axaftin û heman tişt dubare kirin

tûfirengî mêweyek e

tûj 1. neko, xarkirî **2.** tehl

tûjandin/ditûjîne/bitûjîne der heqê yekî de lêpirsîn dan destpêkirin

tûj bûn 1. amadeyî qutkirinê bûn, zot bûn **2.** tehl bûn *“şûrê kê **tûj be,** dinyayê ew dixwe”

tûj kirin 1. xar kirin, amadeyî qutkirinê kirin **2.** tehl kirin

tûk [I] şilahiya ku ji qirika merivî derdive, tif

-tûk kirin şilahiya di qirikê de avêtin derve

-tûka xwe/xweziya xwe daqurtandin ji gotina xwe poşman bûn

tûk [II] cureyekî çivîkan e

tûk [III] pirç, pûrt

tûkme berk, metîn, xurt

tûl [I] 1. şefaf û tenik **2.** pirtiyê tenik û şefaf

tûl [I] vehundirîn, veciniqîn

-tûl dan veciniqîn, vehundirîn

-tul dan ser xwe baz dan ser xwe, vehundirîn ser xwe

tûle têjikên seg û guran *“bextê çil rojên çileyî, tajiyê **tûle**yî û hespê quleyî tuneye”

tûlemar cureyekî marên girs e

tûlik 1. *(ji bo tiştên lûlekî û devteng)* teng **2.** tûle

tûlincî rûniştin wekî kûçikan rûniştin

tûm 1. baq **2.** kêrt

tûman [I] qerfok

tûman [II] 1. şalwar **2.** nîvê dêreyê jinan ê ji navikê berjêrtir e

tûmik 1. baqekî biçûk **2.** girik

tûmtûmî baqek li vir û baqek li dera han

tûnc cureyekî madenan e

tûncik porê li eniyê

tûng lûleya ji kaxetîta qalind

tûqesp tûyên reş

tûr 1. kîs, derdan **2.**heban **3.** çembera dorê *“**tûr**ê parsekan, tu carî tijî nabe”

-tûra stûyî katara stûyî

tûrqul derewîn

tûrqulî derewînî

tûre navê giştî yê rehçikên spî yên ku hişyariyên sehek û hereketan ji mejiyî dişînin endamên din

-sazûmana tûreyê di cendêk de pergala tûreyan

tûrenasî beşa pisporiyê ya ku li ser tûreyê lêkolî-

nan dike
tûrik kîsê biçûk
tûş 1. dûş, îstiqamet **2.** alî
-tûşî hev bûn 1. pergî hev hatin **2.** li hev xistin **3.** bi hev re têkiliya zayendî danîn
-tûşî hev kirin 1. pergî hev anîn **2.** berdan hev **3.** *(da ku bi hev re têkiliya zayendî daynin)* derfet amade kirin
tût [I] kund
tût [II] dengê tûtika erebeyan
tût [III] uryan, repal
-tût û rût 1. repal û tazî **2.** destevala û bêçek **3.** bêmal û deyndar **4.** bêçêre û bêdar **5.** vikvala û bêeşya
-tût û rût bûn repal û tazî bûn
-tût û rût kirin repal û tazî kirin
tûtak tûtî
tûtevîn cureyekî çivîkan e
tûtik [I] fîq
tûtik [II] lawikê viringî; kûto
tûtî çivîkeke ku axaftina mirovan dubare dike
tûtya [I] şîrê çivîkan; ango tiştê nedîtî û nebînayî
tûtya [II] madenê çingoyê
tûx [I] kirdan, kerdenek
tûx [II] qalik û qertîşa li ser tiştên sirûştî; titqal
tûxavk tixavk
tûzik [I] cureyekî daran e
tûzik [II] cureyekî çêreyê ye û tereter tê xwarin

U

u/U tîpa bîst û pêncemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke kurt e, cîderka wê navderkî ye, di belavbûna wê de dev gilover e û asta belav-bûna wê bilind e
ufuq aso
uh! baneşana tirsandinê
-uhî yekî kirin tirsandin û qewirandin
umet 1. bawermendên ku peyrewiya Cn. Pêxember eleyhiselamî dikin **2.** peyrewên pêxemberên din *(silava Xwedê ser hemûyan be)*
umîd hêvî, bendeman, omit, mefer
umîdwar hêvîdar, bendewar, omitwar, meferdar
umr 1. emr **2.** temen *"heta Heleb bû Heleb, **umr**ê pîrika te çû"**
umre ji bilî rojên hecê yên diyarkirî tewafa Beytê
urf dab û nêrît
-urfa deverê dab û nêrîtên herêmê
urûsî pace
uryan rût, tazî, şilf û tazî
uskere tas
utifk gûşiyekî tiriyan ê biçûk

Û

û/Û tîpa bîst û şeşemîn a alfabeya kurdî ye; dengdêreke dirêj e, cîderka wê paşderkî ye, di belavbûna wê de dev gilover e û asta belavbûna wê bilind e
û gihaneka navîna du peyv an jî hevokan
ûc 1. dêw, tewa **2.** ziha
ûd cureyekî alavên mûsîqayî ye
ûdjen kesê ku li ûdê dixe
ûf hûf, pûf
ûf kirin bi carekê de hûf kirin û daqurtandin
ûfeûf hûfehûf, pûfepûf
ûfeûf kirin hûfehûf kirin, pûfepûf kirin
ûş birîn
-êş û ûş lê rabûn derd û kul lê peyde bûn
-êş û ûş lê rakirin derd û kul lê peyde kirin
ûşt sedem, sebeb
ûşteûşt sergêjî û bela
-anîn ûşteûştê pir sergêjî û bela jê re çêkirin

V

v/V tîpa bist û heftemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranlêvkî ye, awayê belavbûna wê fîzek û nerm e

va 1. evê han **2.** lê binêre *"**va** nîna ye, tirnîna li paş tê"

-va ye tê lê binêre ev kes/tişt tê

vac aqil û sirafet, feraset

vajî 1. serobino **2.** derxistina tiştê hundir li derve **3.** kelevajî

vajî bûn 1. serobino bûn **2.** hundir derketin derve **3.** kelevajî bûn

vajî kirin 1. serobino kirin **2.** hundir derxistin derve **3.** kelevajî kirin

vala xalî, ne tijî *"bi aqilê **vala,** tu nagihêjî hevalan"

vala bûn di hundir de tiştek neman

valahî 1. xalîtî **2.** feza

van awayê tewandî yê /ev/a pirjimar

varik mirîşka berhêk *"**varik**ên nû rabûne, hêkên sor dikin"

varû paşrû, aliyê piştê

varyoz mîrkut

vatinî 1. peywir **2.** wezîfe **3.** erk

vawartin/divawêre/bivawêre tiştê qenc ji yê xerab cihê kirin

vawêr 1. keyskirî **2.** cihê

vawêr kirin keys kirin

ve ecêb, veh

veanî/vediiîne*(vetîne)*/vebîne tewandin

vebanîn/vedibane/vebane hînî kesekî/rewşekî nebûn û lê zor hatin

veberhênan razemeniya aborî

-veberhênana wizeya gêrebayî karê hilberandina ceryanê

veberhêner kesê ku di qadekê de razemeniyan dike

vebestin/vedibeste/vebeste dubare girêdan

vebijartin/vedibijêre/vebijêre 1. çê û neçê ji hev veqetandin **2.** kêrhatî û bêkêr ji hev cihê kirin

vebijêrk **1.** xala hilbijartinê **2.** şiq

vebijîn/vedibije/vebije ji awayê cemidî derketin; helîn

vebir **1.** heyameke kurt **2.** delîve

vebirî **1.** teqez **2.** keyskirî

vebirîn/vedibire/vebire **1.** qerar dan **2.** bi kurtî çareser kirin

vebûn/vedibe/vebe negirtî bûn, *(tiştê devgirtî ji wê rewşê)* xilas bûn

veciniqandin/vediciniqîne/veciniqîne **1.** silikandin **2.** tirsandin **3.** bi awayekî tirsandî ji xewê rakirin

veciniqîn/vedicinqe **1.** silikîn **2.** tirsîn **3.** bi awayekî tirsiyayî ji xewê rabûn

vecinoq waswasok û tirsonek

veçinîn/vediçine/veçine **1.** vexwarin **2.** xwe jê girtin **3.** *(tiştê hûnandî)* çavî bi çavî tehmîr kirin

veçirandin/vediçirîne veçirîne *(tiştê hûnandî)* vereşandin

veçirikandin/vediçirikîne/veçirikîne **1.** xwe hilkutan, xwe hildan û li erdê xistin **2.** xwe vepincirandin

veçirîn/vediçire/veçire *(tiştê hûnandî)* jixweber vereşîn

vedan/vedide/vede kolan

-ser vedan tiştê veşartî eşkere kirin

veder **1.** tecrîdbûyî **2.** qewirandî

veder kirin **1.** qewirandin **2.** tecrîd kirin

vedirûn/vedidirû/vedirû cihê diriyayî an jî bişkuvî dubare û baş dirûn

vedîtin/vedibîne/vebîne **1.** kişf kirin **2.** pê hesîn

vedizîn/vedidize/vedize **1.** xwe veşartin **2.** xwe bilandin **3.** fizirîn

vedor ast, merhele

vedorî bi dorvegerî

vefirîn/vedifire/vefire li tiştekî asê bûn û şunde pekîn

vegemirandin/vedigemirîne/vegemirîne **1.** dabêlandin **2.** kumişîn ser *“li ber siya şêrî be, bila te **vegemirîne**”*

veger **1.** zivirîn **2**. fetl

vegerandin/vedigerîne /vegerîne **1.** zivirandin **2.** fetilandin

vegerîn/vedigere/vegere **1.** zivirîn **2.** fetilîn

vegirtin/vedigire/vegire **1.** fetih kirin **2.** îşxal kirin **3.** şunde wergirtin

4. rakişandin
vegotin/vedibêje/vebêje 1. qise kirin **2.** behs kirin **3.** salix dan
veguhartin/vediguhêre/veguhêre 1. tiştek li bal tiştekî din ve dagerandin **2.** teşe dan
veguherîn/vediguhere/veguhere teşe girtin
veguhêztin/vediguhêze/veguhêze 1. neqil kirin **2.** ferehte kirin, tayîn kirin
vehanîn/vetîne/vebîne 1. şunde vegerandin **2.** tewandin, badan
vehatin/vetê/vebê şunde vegerîn, dagerîn
vehejandin/vedihejîne/vehejîne 1. ziqinandin **2.** bi hejandinê ji xewê rakirin
vehesîn/vedihese/vehese westa xwe wergirtin
vehewandin/vedihewîne/vehewîne êwirandin
vehiştin/vedihêle/vehêle 1. para ve danîn **2.** radest kirin, îade kirin
vejandin/vedijîne/vejîne 1. jîndar kirin, ruh dan ber **2.** domdar kirin
vejartin/vedijêre/vejêre 1. ji hev veqetandin **2.** bi keys û pergal kirin
vejen 1. hêza bizavê, taqet **2.** çirûsk **3.** hejek
vejîn/vedije/veje 1. jîndar bûn, giyanewer bûn **2.** ruh lê teze bûn
veketin/vedikeve/vekeve 1. velezîn **2.** razan
vekêşîn/vedikişe/vekişe 1. para ve zivirîn **2.** şunde fetilîn **3.** *(bêyî ku bifetile)* şunde şunde çûn *“ger gotin ji gotinê bikişe, gotin ji eslê xwe **vedikişe**”
vekirin/vedike/veke ji rewşa girtîbûnê rizgar kirin *“huner çek e, di bin çengê xwe ke, roja ku hewce bû **veke**”
vekirî negirtî
vekît *(r)* îmla, rastnivîs
vekîtandin/vedikîtîne/vekîtîne awaz li gorî kîteyê par ve kirin
vekolîn/vedikole/vekole 1. lêkolîn kirin **2.** mitale kirin
vekuştin/vedikuje/vekuje vemirandin, tefandin
velerizîn/vedilerize/velerize dev û diran şeqeşeq kirin; ricifîn
velîstin/vedilîze/velîze 1. veciniqîn **2.** şaşwaz bûn **3.** firikîn **4.** leqîn
velo kirin wergerandin û

hilweşandin

vemaliştin/vedimale/vemale devmilên xwe hildan *"hem **vedimale**, hem jî dinale"

vemayîn/vedimîne/vemîne 1. egle bûn **2.** dereng man

vemirandin/vedimirîne/vemirîne 1. damirandin, tefandin **2.** nizm kirin **3.** aşt kirin *"agir bi êgir nayê **vemirandin**"

vemirîn/vedimire/vemire 1. damirîn, tefîn **2.** nizim bûn **3.** aşt bûn

venan/vedine/vene 1. danişîn, niştin **2.** gestin *"mêşa gûyî, li gûyî **vedine**"

-li yekî venan 1. gest kirin, pê ve dan **2.** lê dan

venandin/vedinîne/venîne 1. dirûtin, kêl kirin **2.** dan temaskirin **3.** mîheng kirin

venasîn/vedinase/venase 1. îtiraf kirin **2.** pê beled bûn

venêrîn/vedinêre/venêre 1. teselî kirin **2.** payîn

veniştin/vedinişe/venişe 1. venan **2.** rûniştin **3.** melisîn, lîs bûn

vepelişandin/vedipelişîne/vepelişîne 1. jirûxandin erdê **2.** deverû avêtin erdê

vepelişîn/vedipelişe/vepelişe 1. rûxîn erdê **2.** deverû ketin erdê

veperimandin/vediperimîne/veperimîne xwe gijgijandin û peraş kirin *"şêrê ku xwe **vediperimîne,** werîsî qetqetî dike"

veperimîn/vediperime/veperime gijgijîn û peraş bûn

vepesirandin/vedipesirîne/vepesirîne 1. aşt kirin **2.** rawestandin û arimandin

vepesirî 1. aştbûyî **2.** tebitî û arimî

vepesirîn/vedipesire/vepesire 1. aşt bûn **2.** rawestin û arimîn

vepezandin/vedipezîne/vepezîne 1. pezav dan xwe, xwe rakişandin **2.** fortê xwe avêtin

vepijiqîn/vedipijiqe/vepijiqe ji hev belav bûn

vepirsîn/vedipirse/vepirse li pey hev pirsîn, pirsîn û cardin pirsîn

veqetandek *(r)* qertafên ku mêjer û zayendê dinimînin

veqetandin/vediqetîne/veqetîne 1. cihê kirin **2.** mezaxtin **3.** ji hev jibartin

veqetîn/vediqete/veqe-

te 1. cihê bûn **2.** tenêman, terikandin

verestin/vedirese/verese xwe ji girêdan û qeydkirinê rizgarkirin û bazdan; xwe ji destan derxistin

vereşandin/vedireşîne/vereşîne 1. *(tiştê ku hatiye xwarin)* verijandin **2.** vala kirin **3.** *(tiştê hûnandî an jî jenandî)* xera kirin **4.** *(nivîsên kevnare li gor rêbazeke zanistî)* xwendin

vereşîn/vedireşe/vereşe 1. *(xwarin û vexwerina ku çûye hundir)* cardin veder bûn **2.** *(tiştê hûnandî an jî jenandî)* xera bûn **3.** *(nivîsên kevnare li gor rêbazeke zanistî)* hatin xwendin

verê kirin şun de vegerandin

verês rastnivîs

verêstin/vedirêse/verêse li gorî rêzanekê kişandina peyvan

-şaşiyên verêstinê şaşiyên rastnivîsê

verêtin/vedirêje/verêje 1. *(kinc)* reng lê çilmisîn **2.** vala kirin

verij 1. derhata salane ya giştî **2.** bermayî, puxte

verijandin/vedirijîne/verijîne 1. vala kirin **2.** vereşandin

verik pêlava ji mûyê hûnandî

verotin/vediroje/veroje 1. darotin **2.** kolan

verûtin/vedirû/verû 1. bi dest rûçikandin, destverû kirin **2.** hêncirandin, vegijgijandin

veser pêvek, îlawe

veso qehr û xeyd

veşargeh 1. kulîn **2.** mexzen

veşarî veşartî

veşartî nepen, nehênî

veşartin/vedişêre/veşêre 1. ser nixumandin **2.** li ber çavan wêde kirin *"rastiyê **vemeşêr*(-e)*** û mebêj*(-e):* 'ez im şêr' "

veşartok lîstikeke zarokan e; çavgirtonek

veşewitîn/vedişewite/veşewite *(ji ber berf, qeşa an tiştên kîmyewî)* çêrm şewitîn

veşûştin/vedişo/veşo 1. dawerivandin **2.** baravî kirin

veterisandin/vediterisîne/veterisîne 1. aşt kirin, arimandin **2.** êşa yekî birîn

veterisîne/vediterise/veterise 1. aşt bûn, arimîn **2.** ji êşekê xelas bûn

vetewşandin/veditewşî-

ne/vetewşînê** sersehmî kirin, sergêjî kirin
vetewşîn/veditewşe/vetewşe sersehmî bûn, serî lê gêj bûn
vewestîn/vediweste/veweste **1.** vehesîn **2.** rawestin
vexistin/vedixe/vexe **1.** danîn erdê **2.** li erdê xistin
vexuyan **1.** elamet **2.** berate **3.** şop
vexwarin [I] aviya vexwarinê; noşav, meşrûbat
vexwarin/vedixwe/vexwe [II] **1.** veçinîn **2.** noşîn, fir kirin **3.** nîç kirin, hilçinandin *"kaniya ku tu avê jê **vedixwî,** keviran mavêjê"
vexwende kesê ku gazî dêlindizekê an civînekê dike
vexwendî kesê ku hatiye gazîkirin
vexwendin/vedixwîne/vexwîne **1.** gazî kirin, bang lê kirin **2.** hatina kesekî xwestin
vexwendname dawetiye
vexwînî hev bûn *(afirandiyên jîndar)* li hev banîn û hînî hev bûn
vezandin/vedizîne/vezîne velezandin
vezel fayke
vezelîn/vedizele/vezele wekî ku vekeve rûniştin
vezen tiştê velezok
vezîn/vedize/veze **1.** peraş rûniştin **2.** palûşk pê ketin **3.** gilok bi paş ve ziyîn
vezinîn/vedizine/vezine gilok bi paş ve ziyîn
vêca îcar, vê carê
vêketin **1.** agir pê ketin, **2.** çira çirûsîn
vêl/vêlik amanên meht û nekûr, tehtevêlkî
vêrik bendê ku pê xarûkan didirûn
vêsan **1.** bêhnvedan **2.** palvedan **3.** xwejibîr-vekirin
vêsandin/vêdisîne/vêsîne **1.** tefandin, vemirandin **2.** rawestandin
vêsiyayî **1.** tefiyayî, vemirî **2.** rawestî *"westiyayiyan kir, **vêsiyayi**yan xwar"
vêsîn/divêse/bivêse **1.** tefîn, vemirîn **2.** rawestin
vêxistin/vêdixe/vêxe pê xistin
vij sewalê ku qiloçên wî bi ser eniyê de tewiyane
vijag peşk
-vijag avêtin peşk avêtin
vikvala xipxalî
vin kesê ku di bêfila xwe de diaxive; gino, gingi-

nok
vingîn/divinge/bivinge dengê vingîniyê pê ketin
vingînî dengê firîna mêşan, guleyên fîşengan û hwd
vir [I] ev cih
-li vir li vî cihî
-vir de wê de kirin 1. hok û çiv dan xwe **2.** li behaneyan gerîn
vir [II] 1. derew **2.** devbelaşî **3.** pertaf *"heke ne **vir** bin, li mala me jî pir in"
virçiqî 1. helisî **2.** pelixî
virçiqîn/divirçiqe/bivirçiqe 1. helisîn **2.** pelixîn *"got: 'heke tu çûyî bajarekî koran, tu jî çavekî xwe bigire; ne hêjîr **divirçiqe** ne jî hingiv genî dibe"
virçevirç dengê domdar ê tiştên rehn ên ku tên pêpestkirin
-virçevirça heriyê dengê meşa di nav heriya rehn de
virçoqî 1. pelîse **2.** pelixandî û şilavî
virek 1. derewker **2.** devçepel *"**virek,** çala xwe dikolin"
virik jêçûna hundirî; vîjik, îshal
-virik bi ser avê xistin pûçên yekî raxistin rastahiyê
virikî bûn vîjikî bûn, hundir jê çûn
viringî/virnî 1. zarokê nûbûyî **2.** sewala nûzayî ya ku hîna mezin nebûye û ne hilikî ye
viritandin/diviritîne/biviritîne 1. derbas kirin **2.** bi encam kirin
viritîn/divirite/bivirite 1. derbas bûn **2.** dawî lê hatin
vir kirin 1. derew kirin **2.** pertaf kirin
virtoqî kesê ku tevgerên wî neçê ne
virûvî goştê pijandî yê bidon
virvirandin/divirvirîne/bivirvirîne virvirkî avêtin
virvirk perwane
virvirkî avêtin tê werkirin
virvirok pêçke, toterîk
viyan vîn
viyan/divê/bivê 1. xwestin **2.** wisa mirad kirin *"ji dijmin re zarê xweş û pişta hişk **divê**"
viz bûn 1. fizirîn **2.** xwe xapandin
vizek kesê ku xwe ji kar û baran vedidize
vizeviz dengê firîna mêşan û xebata makîneyan
vizeviz kirin 1. *(mêş)*

firîn û deng derxistin **2.** *(makîne)* xebîtîn û deng jê hatin **3.** *(aferîndeyê jîndar)* pir lez çûn û hatin, bi lez xebitîn
vizik cureyekî mêşên havînê yên biçûçik in û bi vedana xwe ve navdar in; mixik
vizîn/divize/bivize bi dengekî bilind vingîn
vizînî vingîniya xurt
vizvizîk pêlîstokeke darînî ya ku bendekî lê dialînin û wisa dizivirînin
-vizvizîk ketin qûnê di şûna xwe de netebitîn
vîn 1. îrade **2.** xwestek *"**vîn**a dilan, di dayîna destan re diyar e"
-vîna azad îradeya serbixwe
-vîna siyasî îradeya ramyarî
vîr çavên ku di kort de çûne
vîr bûn çav di kort de çûn
vît *(guh)* fît/bel
vît kirin *(guh)* fît kirin/bel kirin
vîzên dengê bayî
vîzevîz dengê domdar ê bayî
vîzevîz kirin bi dengekî xurt ba hatin
vîz kirin 1. *(bi xidikandina pişta wan)* ker rakirin çargaviyan **2.** nav tê dan, niçandin

W

w/W tîpa bîst û heştemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê lêvkî ye û awayê belavbûna wê nîvdengdêr e

wa 1. ewê han **2.** lê binêre *“**wa ye** goştê berxan e û li ber çavan e**”**

-wa ye tê lê binêre ew kes/tişt tê

wajav benda navendî ya ku avê digihîne her derê

wan awayê tewandî yê cînavka /ew/ê, cînavka pirjimariyê ya ji bo kesê sêyemîn

wane ders

-wane dan ders dan

wanegeh 1. fêrgeh **2.** pol

waqên dengê qaz, werdek û hwd

waqewaq dengê domdar ê qaz, werdek û hwd

waqewaq kirin *(qaz, werdek û hwd)* bi awayekî domdar deng derxistin

war 1. qad **2.** cih **3.** şûnewar

-warê bav û kalan niştingeha ku ji mêj ve malbatek lê akincî bûye

-di vî warî de di vê mijarê de

-ji waran man ji pêşketinê şunde man *“pesin daye, ji waran **maye”**

wargeh 1. êwirgeh, stargeh **2.** biryargeh **3.** welat

warhêl kesê ku ji warê xwe bi dûr ketiye

warîn kesê ku evîndar û girêdayiyê welatê xwe ye

warkor 1. wareş **2.** kordûnde

warkoz germiyan

warnişîn îqametgeh, êwirgeh

warxan xan û man

wase/waşok baz, başok

wasite hemû alavên siwarbûn û barkêşiyê **2.** navberkar

navgîn

wate [I] yanî, ango

wate [II] mehne

watedar mehnedar

watenasî di zimanzaniyê de mehnenasî

watewarî lêkolînên li ser mehneyan

wawik cureyekî sewalên

ku dişibihine guran; torîk, keftar
waynefsî rewşa ku her kes ketiye tatêla nefsa xwe
we awayê tewandî yê cînavka /hûn/ê
webal guneh
-webal ketin stûyê yekî guneh ketin para yekî
weç 1. hewcetî **2.** çilpiyê ziravik
-li ser weçekî man 1. girêdayî mûyekî man **2.** nêzîkî felaketê bûn
weçe nesl, nifş
-çak-kirina weçeyê helwestên başkirin û zêdekirina neslên jîndar
-diyarkirina weçeyê helwestên daxistina rêjeya neslan
wefa berdewamiya di dostî û evîndariyê de
wefakar kesê ku di dostî û evîndariya xwe de domdar e
weg sedsal, qirn
wehşî jakaw, hov
wek mîn, notl, fen
-wek avê pê de çûyîn 1. bê xeletî berdewam kirin **2.** ji ber xwe de zanîn
-wek baranê ser de barî 1. Xwedê pir mal dayê **2.** gule an jî kevir reşiyan ser
wekat 1. diyar **2.** kifş û servekirî
wekat kirin 1. diyar kirin **2.** kifş û ser vekirin
weke mîna, notla, fena
wekhev yeksan
wekhevî yeksanî
wekî mîna, notla, mînanî, fenanî, fena *“şûşeya dilan, **wekî** ku dişkê cebar nabe”
wekok 1. nimûne **2.** mînak
welam bersiv
welaq 1. hespê ku ne ader e **2.** sewalên sere yên malê; terîş
welat 1. memleket **2.** niştiman *“**welat**ê neyaran, bi buhistan e”
-welatê xerîbiyê 1. penaberî **2.** qurbetî
welatî 1. hemwelatî **2.** hembajarî **3.** memleketî *“welat xweş e, bi **welatî**yan”
-welatiyê qaşo xwedîgiravî ew jî ji wî welatî ye
welatparêz niştimanperwer
weled ewlad, zarok
-dê weledê xwe avêtiye hewirzeyeke giran heye û kes li kesî xwedî dernakeve
welê wisa *“ba çawa tê bênderê, **welê** bide ber bê”
welî qencê Xwedê *“ji we-

liyan dikeve xwelî, ji xweliyan dikeve **welî”**
wen dara bênîşt
wenaq cureyekî nexweşiya bêvil û qirikê ya ku dibijine der û dorê jî
wend 1. wêrek **2.** pêsivik
weqf saziya ku mal û milkê wê ji bo xêran hatiye veqetandin
weqî mengiraniyeke bi qasî kîloyek û 300 qramî ye *“**weqî,** li her derê çar tuxt e**”**
weranîn/wertîne/werîne 1. anîn **2.** hilanîn *“diyê bibîne, dotê **werîne”**
werar 1. tekamul, guherîn û stewîn **2.** geşbûn, pêşketin
werar kirin bi pêş xistin
-bernameya werarkirina avadaniyê pêşniyarên pêşxistina rewşa welêt
werbadan/werbadide/werbade li hev alandin
werbûn/werdibe/werbe 1. bi deverûkî pelişîn erdê **2.** qulopanîkî gindirîn
werdek cureyekî heywanên bibask ên malê ye, cureyekî wan ê çolê jî heye, ji qazan biçûktir e û pir ji avê hez dike; sone
werê wisa, wilo
werger tercume
wergerandin/werdigerîne/wergerîne 1. tercume kirin **2.** qulibandin **3.** hilweşandin
wergerîn/werdigere/wergere 1. ji zimanekî derbasî zimanekî din bûn **2.** ji temtêlekî derbasî yeke dîtir bûn **3.** qulibîn **4.** hilweşîn
wergêr tercuman
wergêrî tercumanî
wergirtin/werdigire/wergire 1. hildan **2.** standin **3**. li xwe kirin
werhatin/wertê/werbê gevizîn
werimandin/diwerimîne/biwerimîne 1. nepixandin **2.** perçifandin
werimîn/diwerime/biwerime 1. nepixîn **2.** perçifîn
weris 1. bendê stûr ê hûnandî **2.** mîratxur *“mar pê veda, ji siya **wêris** tirsiya**”**
weritandin/diweritîne/biweritîne 1. şaşwaz kirin **2.** xalifandin **3.** xurifandin
weritîn/diwerite/biwerite 1. şaşwaz bûn **2.** xalifîn **3.** xurifîn
werixîn/diwerixe/biwerixe terixîn
werm temtêla tiştê ku nepixiye û hilpingiriye;

perç
werqilandin/diwerqilîne/biwerqilîne sekinandin, rawestandin
werqilîn/diwerqile/biwerqile sekinîn, rawestin
werqîl barê girêdayî; balî
wert **1.** zuriyet **2.** nifşên nûhatî
werwere demançe, şeşar
werz **1.** demsal **2.** bîstan **3.** rewş û temtêl
werze **1.** zanistên hesabî **2.** ziraet, çandinî
werzeba cureyekî bayên bakura rojhilat e
werzek **1.** zanayê zanistên hesabî **2.** karkerê çandiniyê
-wezareta werzeyê saziya karên çandiniyê
werzêr werzek
werzî demsalî
werzişt **1.** perwerdeya bedenî **2.** riyazet
werziştkar kesê ku bedena xwe perwerde kiriye
wesan **1.** hişyarî **2.** îxtar
wesandin/diwesîne/biwesîne **1.** hişyar kirin **2.** îxtar kirin **3.** şandin pey
wesem sorav
wesle **1.** parçe **2.** gihaneka navbera tu tiştan
wesp başbûna cureyê tiştekî
west **1.** betl **2.** bizdîn
-west girtin **1.** vehesîn **2.** rawestin
westan **1.** muhlet **2.** navbir **3.** rawestan
westandin/diwestîne/biwestîne **1.** betilandin **2.** bizdandin
westîn/diweste/biweste **1.** betilîn **2.** bizdîn
weş **1.** qilqilîn û milmilîna tiştan **2.** hej, leq
weşan neşriyat, çapkirin
-weşana yekser ragihandina zindî
weşandin/diweşîne/biweşîne **1.** çap kirin û belav kirin **2.** hejandin, leqandin **3.** rijandin
weşanger kesê ku kovar, pirtûk û tiştên din çap dike û difroşe
weşanxane firoşgeha ku pirtûkan çap dike û difiroşe
weşîn/diweşe/biweşe **1.** çap bûn û hatin belavkirin **2.** hejîn **3.** rijîn
weşk **1.** arek **2.** kevn û kot
weşweşîn/diweşweşe/biweşweşe **1.** milmilîn **2.** çelexwarî meşîn **3.** wekî sermestan tev gerîn
wexer **1.** koç **2.** mirin
wexer kirin **1.** koç kirin

mal bar kirin **2.** mirin
wexêr! oxir be!
wexîm elametên aloziyê yên berî qeyranê
wext dem, heyam *"her tişt di **wext**ê xwe de xweş e"
-wext teng bûyîn dema kirin û çêkirina tiştekî neman
wextî demdemî
wexm darbesta miriyan
wey! baneşaneke şaşwaziyê ye
wey li min! delîl li halê min!
weyn 1. di kar an jî bernameyekê de peywira her lîstikvanî **2.** hîle
weyner hîlebaz
weynê di kar an jî bernameyekê de lîstikvana jin
weyno di kar an jî bernameyekê de lîstikvanê mêr
wezaret 1. saziya dûgelê ya ku bi beşeke rêvebiriyê radibe; kizîrî **2.** giregirî
wezîr 1. kizîr, rêvebirê beşeke desthilatiyê **2.** giregir *"her kes, **wezîr**ê mala xwe ye"
wezn 1. kêş, pîvan **2.** azîne
wezne di saziyan de cihê ku diravan werdigire û dide
weznedar peywirdarê li ber wezneyê
wê awayê tewandî yê cînavka /ew/ê, cînavka yekjimarî ya ji bo kesa duyemîn
wêje 1. edebiyat **2.** tore
-wêjeya devkî edebiyata tomarnekirî ya di nava axafgeran de
-wêjeya nivîskî edebiyeta axafgerî, dîtbarî û nîgaşî ya ku hatiye tomarkirin
wêjeyî 1. edebî **2.** toreyî
wêjemend 1. edîb **2.** torevan
wêjenas 1. pisporê edebiyatê **2.** pisporê toreyê
wêl 1. ajala ku ji keriyê xwe veqetiyaye **2.** beredayî
wêne 1. resm û şikilên ku tiştên heyî li ser kaxezê dinimînin; nîgar **2.** cure, awa *"sê **wêne** dost hene: nano, gano, cano"
-wêne girtin şikil kêşan
wêneçîrok çîrokên ku bi wêneyan hatine şîrovekirin
wêneguhêz/wênegir amûra ku dîmenan wekî wêneyan vediguhêze ser kaxezan
wênekêş kesê ku bi wêneguhêzê wêneyan dikêşe
wêra egîd, wêrek

wêran kavilbûyî û xopan
-navekî giran li ser gundekî wêran navdariya bêbingeh
wêran bûn kavil bûn, kevir li ser kêvir neman
wêrane cihê kavilbûyî
wêran kirin kavil kirin, kevir li ser kêvir nehiştin
wêrandin/diwêrîne/biwêrîne 1. han dan **2.** cesaret dan yekî
wêrek bêtirs û egîd
wêrîn/diwêre/biwêre 1. cesaret kirin **2.** netirsîn *"tu bihusta wî zêr daynî **newêre**"
wiha bi vî awayî
wijdan seheka berpirsiyariyê *"dilê hişk, **wijdan** tê de nasitire"
wilayet parêzgeh
wilo wiha, wisa
winda 1. berze **2.** binevat **3.** têkçûyî **4.** heliyayî
winda bûn 1. berze bûn, ji dest çûn **2.** têk çûn **3**. binevat bûn **4.** helîn
winda kirin 1. berze kirin, ji dest kirin **2.** têk birin **3**. binevat kirin **4.** helandin
wir awayê tewandî yê cînavka /vir/ê
wiş! baneşaneke di wateya /pî!/yê de
wird duaya domdar
wirêne kirin *(ji ber nexweşiyeke giran an jî di xewê de)* gotinên beletewş kirin, ji bestan peyivîn
wisa wilo, bi wî awayî
wize 1. taqet, hêz **2.** şiyan **3.** vejen
-wizeya gêrebayî hêza cereyanî
-wizeya kakilî hêza atomî
-wizeya mirovîn hêza însanî
wî [I] awayê tewandî yê cînavka /ew/ê, cînavka yekjimarî ya ji bo kesê duyemîn
wî [II] wiş!, pî!
wîç vebijêrka pêkan û guherbar
wîçewîç dengê çivîkan
wîlayet eyalet, parêzgeh
wîste daçek
wîşt! [I] baneşana gazîkirin û hişyarkirinê
wîşt [II] silav, pate
wîştandin/diwîştîne/biwîştîne 1. gazî kirin **2.** fîtandin yekî **3.** uhî yekî kirin **4.** meçêtir miseletî serê yekî bûn **5.** bi fîqê hişyar kirin
-ma hinekan wîştandiye te? 1. ma tu dîn bûyî? **2.** hinekan nav te daye/niçandiye te?
wîştînî fîtînî
wîştewîşt dengê fîqê yî domdar

wîtewît dengê teyr û çivîkan î domdar

wuçan **1.** navber **2.** sekn, rawest

-wuçana asayî betlaneya salane ya karmend û karkeran

-wuçana nexweşiyê betlaneya ku karmend û karker di dema nexweşiyan de bi kar tînin

-wuçan dan navber dan

-wuçan girtin bi wêneguhêz an jî dîmenguhêzê rawesta tiştekî ecibandin û wêne/dîmen kişandin

wuşe peyv, kelîme, bêje

wuze vejen, taqet

wutû hesinê ku di avasaziyê de tê bikaranîn

X

x/X tîpa bîst û nehemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê ezmandevî û qirikî ye, awayê belavbûna wê nîvdengdêr e
xaç nîşaneya filehan a wekî zêdekê ye; (+), selîb
-xaç di paşilê de bûn 1. kesek bi bîsa xwe nehesandin **2.** dilhişkiya xwe nîşan nedan
Xaça Sor rêxistineke filehan a tenduristiyê ye
xaçepirs 1. kevala ku bersivên pirsan rast û berjêrkî têde têne bicihkirin **2.** pişkanê, pişkbazî
xaçerê şahrê
xaçerêz xaçepirs
xaçirgan kuçikên datînin bin sêl û beroşê
xaçparêz fileh
xag xav
xak 1. xwelî, ax **2.** welat
xakenas bêra kolan; pêmer
xakî rengê axê
xal [I] birayê diya mirovî *"bûka **xal**ê, delaliya malê"
xal [II] 1. deq, niqte **2.** şanik
xalbendî *(r)* di hevokê de awayê bikaranîna hin nîşaneyan; niqteşanî
xale cureyekî bê ye
xalebêhnok *(r)* di xalbendiyê de nîşaneya /;/ê
xalî 1. vala **2.** tenê **3.** xewle
xalî bûn 1. vala bûn **2.** tenê bûn **3**. xewle bûn
xalîçe bêrkun, berik, merş
xalojin jina xalê mirovî; jinxal
xaltî xwişka diya mirovî *"bêhna diyan, tê ji **xaltî**yan"
xalxalî deqdeqî
xalxalok bihukek e
xam tiştê destpêneketî an jî negihiştî
-xam bûn *(ji ber ku demeke dirêj nexebitiye an jî nereviyaye)* her dera cendekê wî êşîn
-xamiya sewalê şikandin derxistin derve û meşandin, xebitandin an jî bezandin
-xam kirin *(mirov an jî se-*

walê ku nexebitiye an jî nebeziyaye) bi xebat an jî bezandinê pir westandin û cendek lê giran kirin

xama 1. berzewac û negihiştî **2.** duşîze

xame qelem, pênûs

xamek 1. dareke ku rengê kulîlkên wê binefşî ye û bêhnxweş e **2.** rengê binefşî

xamoş kesê ku ramanên xwe ji kesî re venake û wan bi kesî re parve nake

xamoşan kesê terkeser

xamox ava peşîn a ku didine ser zeviya çandî

xan [I] 1. mal û hal **2.** êwirgeha rêwiyan *"dinya xan e, **xan** nabe bê mêvan e û însanê lê jî bazirgan e**"**

-xan û sera koçk û qesr

xan [II] 1. sifre, xwan **2.** xwarin, xurek

xan [III] 1. ast **2.** temtêl

xandar xwediyê êwirgeha rêwiyan

xane mal, malik

xanedan malbata ku ji nifşa kesayeteke dirokî ye

xaneper malper

xanenişîn karmendê ku piştî temambûna salên peywira wî ji xebatê hatiye veqetandin; karnişîn

xangar rehekên ku li ser rûyê erdê şîn dibin û zêde ne bilind in

xanik texteyê nanpehtinê

xanim jina birûmet, stî

xanî 1. avahiya ku mirov lê diêwirin; mal **2.** xan û man; warxan *"**xanî,** li ser cemedê çênabe**"**

xanûman xaniyê ku ji qatekî têkûz an jî ji çend qatan pêk tê

xanût tevn

xanxanik nivîsên ku bi alîkariya xêzan hatine destnîşankirin

xap 1. fêl û gilor **2.** dek û dolab

xapandin/dixapîne/bixapîne 1. hîle li sêrî kirin **2.** weritandin **3.** bilandin **4.** xirandin

xapîn/dixape/bixape 1. tûşî dek û dolaba yekî hatin **2.** weritîn **3.** pê bilîn

xapînok hîlebaz, dekbaz

xapxapik şimikên ku binên wan darîn e

xapxapok çivîkek e

xapûr wêrane û kavilbûyî

xar [I] kevirê ku alavên qutkirinê pê tên tûjkirin; hesan

-xar kirin bi hesên tûj kirin

xar [II] beza hespê

-xar kirin hesp bezandin
xar [III] parçeyên gilover ên di çîva tayeyan de
xara [I] hespê beza
xara [II] kevirê mermer
xaraw kesê ceribandî û dinyadîtî
xarik 1. hesanê biçûk **2.** qada nava gund
xarim xurom
xarîz cureyekî xwarina ku ji arvan û rûnî tê çêkirin
xarmût bazinê ku davêjin stûyê hespan û erebeyê pê ve girêdidin
xarûk solên çêrmîn ên heyamên berê; çarix
xarûz dendikên gûzan û hwd ên gelwazkirî
xas 1. tiştê ku ji der ve de tiştek tev nebûyê, saf **2.** piyê tazî
xasma bi taybetî
xasmêr mêrxas
xasûk kone
xaşe [I] xavika li ser hin endaman; pizdan
xaşe [II] her tiştê ku hûrhûrî bûye
xaşî telîsê mezin; bardan
xatir 1. qedr û qîmet **2.** destûr *“**xatir**ê kûçikan tuneye, xatirê xwediyan heye”
-xatir xwestin destûra veqetînê xwestin
xatirnas kesê ku qedr û qîmetê kes û tiştan dizane
xatûn 1. jin **2.** jina esîlza **3.** keybanû *“kar ê karkeran, namûs a **xatûn**an e”
xav 1. nepijî **2.** nestewî **3.** negihiştî *“di navbera dînîtî û biaqiltiyê de mûyekî **xav** heye“
-bûjenên xav têkberên xam
xav bûn *(rîs bi singîrê)* nermik û sist bûn
xav kirin *(rîs bi singîrê)* nermik û sist kirin
xavik [I] 1. laçik **2.** tulbend
xavik [II] 1. pizdan **2.** tebeqeya ku li ser tiştê kelandî pêk tê **3.** to
xavî 1. nepijîtî **2.** nestewîtî **3.** negihiştîtî
xawên 1. rûmet **2.** şeref
xawênî endamê rûmetê
-serokê xawênî rêberê fexrî
xawênşikû rêvebirê rêzdar
xawêr rojhilat
xawûşe kesê ku cendekê wî ji hêtan berjêrtir şileke bûye
xawûşe bûn di hêtan de nivîşkan bûn
xawûşe kirin di hêtan de nivîşkan kirin
xax rezîl û riswa
xaxî rezîltî û riswatî

-xaxiyên nemayî kirin rezîltiyên nedîtî û nebînayî pêk anîn
xayîn **1.** qeleş **2.** xax *“bi mirovê **xayîn** re megere”
xayîntî/xaynetî **1.** qeleşî **2.** xaxî
xayîz **1.** jixweveçûyî **2.** neheşî
xayîz bûn **1.** dil jê çûn **2.** ji xwe ve çûn
xebat **1.** kar **2.** çalakî *“ketî, bi **xebat**ê radibe”
xebat kirin kar kirin
xebatkar karker *“dara **xebatkar**an, tim bi ber e”
xeber **1.** nûçe **2.** dijûn **3.** agehî *“bê dev, **xeber** nayên tev”
-xebera sar nûçeya diltezîn
-xeber dan **1.** axivîn **2.** ragihandin *“**xeberdan,** bê dor tê ser nezanan”
-dan xeberan sixêf û çêr gotin
xeberoşk çîrok
xebitandin/dixebitîne/bixebitîne **1.** karek bi kesekî dan kirin **2.** amûrek dan şixulandin **3.** bi kar anîn
xebitîn/dixebite/bixebite **1.** kar kirin **2.** şixulîn **3.** hewl dan *“**bixebite,** heta ku xwîn di ber neynûkên te re bavêje”
xebxeb *(di devê giyanewweran de)* lama binî ya ku didan li ser rêzbûne; binê erzenê
xedar **1.** bêrehm û bêwijdan **2.** bêgav û bêderman *“gîskî gote sibatê: ‘çirt û çirt sibatokê, ez giham diya xwe adarokê’; sibatê gote adarê: ‘bide min sê rojên **xedar**, ez dê gîskî ji latî bînim xwar’ ”
xedeng tîra ku ji dara gêzê ye
xef raz, bîs
-di xef de girtin dizîka û ji nêşkê ve girtin û firsenda bizavê nedan
-xef kirin veşartin
xefe cihê teng, bêhewa û fetisok
xefeng dervank
xefik tele, dafik, bûse *“rovî, du caran nakeve **xefik**ê”
xefirxan nexweşiya pişikxerabûnê ya ku nexweşan pir dikuxîne
xefirxanî kesê ku bi nexweşiya xefirxanê ketiye
xeft konê piçûk ê şînan, çartaqa şînê
xel [I] tirşbûna aşikê
xel [II] niqteya ewlehiyê ya li derveyî tixûbên neteweyî

xela kêmbûna debara jiyanê; tunetî *“mal an ji **xela**yê re, an ji belayê re”
-xela rabûn tunetî pêk hatin
-xelaya mêran rabûn di civakê de xîretkêş neman
xelan 1. lihevalîn **2.** tewîn
xelandin/dixelîne/bixelîne 1. badan **2.** tewandin
xelas bûn 1. kuta bûn **2.** qedîn **3.** rizgar bûn *“bi mineminê, mirov **xelas nabe** ji jinê”
xelas kirin 1. kuta kirin **2.** qedandin **3.** rizgar kirin *“kes ji neyarê xwe re nabêje: ‘bila Xwedê te **xelas bike**’ ”
xelat 1. diyarî, bexş **2.** bexşîş
-xelata şanaziyê nîşane an jî diyariya fexrî ya ku didine kesayetên girîng
-xelat û celat şabaş û seza
xelatgir kesê ku diyarî û bexşîşê hildide
xelat kirin 1. diyarî kirin, lê bexşandin **2.** bexşîş dan
xeleng giyayê ku jê gêziyan çêdikin; hewşan
xeleq 1. çembil **2.** gustikên porî
-xeleq kirin pozê yekî wekî hirça pozxeleqkirî li dû xwe gerandin û xwestekên xwe pê dan kirin
xelet 1. çewt û ne rast **2.** xulp
xeletî 1. çewtî û nerastî **2.** xulpî
xeletî kirin 1. çewtî û nerastî kirin **2.** xulpî kirin
xelexopî kelexwarî
xelî pir, zehf
xelîc avteng
xelîfe serokê hemû misilmanan
xelîn/dixele/bixele *(mîde)* li hev ketin, tirş bûn
xelq 1. milet **2.** ehalî **3.** gel *“**ji xelq**ê re masîgir e, ji xwe re kûsîgir e”
xelûz kevirê reş ê ku dibe şewate û ardû; rijî
xelwet 1. tenêtî **2.** înziwa
-ketin xelwetê ketin silûkê
xem 1. kul **2.** keser **3.** derd **4.** tatêl *“karê gavekî, **xem**ên salekî ne”
-xem kişandin ketin fikar û tatêlê
-xem revandin dil rehet kirin
xemgîn 1. dilbikul, keserkêş **2.** derdomerdo, dilbirîn, cegerxwîn
xemilandin/dixemilîne/bixemilîne çîç kirin, bedew kirin

xemilîn/dixemile/bixemile **1.** çîç bûn **2.** bedew bûn *"heta Xidir **xemilî,** dawet betilî"

xemirîn/dixemire/bixemire *(mêwe)* gihiştin û reng guherandin

xeml alavên bedewî û delaliyê *"zarok **xeml**a mala ne"

xemr mey, şerab

xemrevîn kesê ku bi axaftinên xweş û şirîn xeman ji bîr dibe; aramdêr

xemrî di rengê meyê de;

xemsar **1.** îhmalkar, bêhemal **2.** sersar

xemsarî **1.** îhmalkarî, bêhemalî **2.** sersarî

xemxur dilsoz, muxlis

xemxurî dilsozî, îxlas

xenas fesad, ewan

xenasî fesadî, ewanî

xencer cureyekî kêrên cengî yên ku nikê wan xwar û tûj e *"**xencer** bira ye, tifing pismam e"

xendeq **1.** cihoka biber û kûr **2.** çala kûr û fireh

xengel cureyekî xwarina ku lewaşeyê hûr ê qutkirî bi goştê hêrandî dadigirin û dipêjin

xeniqandin/dixeniqîne/bixeniqîne **1.** fetisandin **2.** şeniqandin **3.** bêhn lê çikandin *"kesîb ji tunebûnê diçe ku xwe **bixeniqîne,** dibîne ku dewlemend kêp li stûyê xwe dialîne; vedigere û dibêje: 'dîsa jî şikir ji halê me re' "

xeniqîn/dixeniqe/bixeniqe **1.** fetisîn **2.** şeniqîn **3.** behn lê çikîn

xenî **1.** dewlemend **2.** destbelaş, comerd, sexî

xenîmî çavan bûn *(ji ber nankoriyê)* tûşî karesatekê hatin

xenûqe **1.** xemlên li ber xeneqê; gerdenî **2.** şirdan

xenzirandin/dixenzirîne/bixenzirîne kizirandin

xepar kax, aşêf

xepartin/dixepêre/bixepêre kax kirin, aşêf kirin

xepe dîn û cinî

xepik dafik, tele

xepse **1.** deng û dor **2.** şuloxî

xepse kirin **1.** bi dengê bilind qîjevîj kirin **2.** şuloxî kirin

xera **1.** teqoze **2.** feramûşî **3.** kavilbûyî **4.** genîbûyî

-xera bûn **1.** teqoze bûn **2.** feramûş bûn **3.** kavil bûn, hilweşîn, wêran bûn **4.** genî bûn

-xera kirin **1.** teqoze kirin **2.** feramûş kirin **3.** kavil

kirin, hilweşandin, wêran kirin **4.** genî kirin *"çi kir, bi destê xwe mala xwe **xera kir**"
xerac xûgî, bac, kamçûr
xeraf tora masiyan
xerat dartiraş, necar *"ji xelqê re **xerat** e, ji xwe re malmîrat e"
xerbazî laqirdiyên bi destan
xerbend 1. dîl, hêsîr **2.** girêdayî
xerbende teqoze
xerc mesref
-ev îş xercê te ye ev kar sezayî/minasibî te ye
-xerc û merc heys û beys
xerc bûn lê mesref bûn
xerc kirin mezaxtin
Xerçeng Kelûya Kevjalê; Xermanan *(21'ê Pûşperê-20'ê Tîrmehê)*
xerdel tovê rehekeke ku tê de bûjeneke şirîn, sext û sotîner heye
xerêf spîtahiya ku piştî xewê di kortikên çavan de dimîne; zirîçka çêv
xeriqandin/dixeriqîne/bixeriqîne 1. çilmisandin **2.** *(reng)* xera kirin **3.** tê de gut kirin **4.** neheşî kirin
xeriqîn/dixeriqe/bixeriqe 1. çilmisîn **2.** *(reng)* xera bûn **3.** tê de gut bûn **4.** ji xwe ve çûn
xeritandin/dixeritîne/bixeritîne 1. spîldax derbas kirin **2.** ji ser ve parçeyek qut kirin
xeritîn/dixerite/bixerite 1. spîldax derbas bûn **2.** ji ser ve parçeyek qut bûn
xerîb 1. biyanî **2.** bêgane
xerîdar bikir, muşterî
xerîte nexşe
xerîtok hûr û mûrê ku ji ber darê qutkirî an jî darotî dimîne
Xermanan Kelûya Kevjalê; Xerçeng
xermaşe alaveke pênctilî ya ku pê giya zad tê berhevkirin
xermişandin/dixermişîne/bixermişîne pencirûk kirin
xerpişt pişteka alîkar a ku didine ber tiştekî ku zor lê hatiye
xerte çandiniya ku bêyî şovhiştinê hatiye reşandin
xerxere 1. dengê ku ji qirika kesê di ber sekeratê de tê **2.** avwerdana li qirikê
xerz 1. şitla ku êdî bûye dar **2.** hêkên hûrik ên hin ajalan
xerz kirin hêkên biçûçik kirin
xes cureyekî çêreya pelpe-

raş e û nepijî tê xwarin; kaho

xesandin/dixesîne/bixesîne **1.** ji rewşa nêrtiyê derxistin, bêkêr û bêkîr kirin **2.** ji mêraniyê xistin

xesar ziyan û zirar

xesifîn/dixesife/bixesife ji temtêlekî ber bi yeke jê kambaxtir ve daketin

xesî/xesû xwesû

xesîl raxistina nava malên gundan a ku ji cîl û cegên çedikin

xesok kesê ku karê wî xesandina sewalan e

xeşîl cureyekî çêreyê ye

xeşîm xedar

xeşîme **1.** riya nepen **2.** kulek, kunik

xeşûm ecemî û tor

xet **1.** xêz **2.** nivîs **3.** riya ku tiştek tê re derbas dibe; guzergeh *"**xet**a xwar, di gayê pîr de ye"

xeta karê çewt, xeletî

xetakar kesê ku karên çewt didomîne

xetat pîşekarê destnivîsên bedew

xeter tehlûke

xetere tirsa ziyandîtinê

xeternak **1.** bitehlûke **2.** tirsnak

xew paldan, razan *"**xew** û mirin, yek e"

-xewê zor lê kirin ji ber bêxewiyê li ser xwe nesekinîn

-xew lê herimîn ji ber xemekê ranezan

xewar kesê ku xewa wî giran e, xilmaş

xewas giregirekên civakê

xewge textikê ku nivînên razanê li serê tên raxistin

xewirîn/dixewire/bixewire **1.** ji binî ve şewitîn **2.** tê de gut bûn

xewle **1.** cihê ku kesek lê tuneye **2.** tenê **3.** bixeter

-xewle bûn **1.** li cihekî tenê bi tena serê xwe man **2.** ketin silûkê

-xewle kirin **1.** hevpeyvîneke taybet kirin **2.** *(ji bo ku qeleşiyekê bîne sêrî)* ji civakê bi dûr xistin

xewlexane dêra silûkê

xewn **1.** ruya **2.** nîgaş, xeyal *"ne li goristanan radikevim, ne jî **xewn**ên xerab dibînim"

-xewn dîtin di xewê de bûyerin dîtin

xewneroşk xewnên di rewşa hişyariyê de

xewtêş nexweşiya pirxewariyê

-bi xewtêşê ketin bi nexweşiya pirxewariyê ketin

xeyal nîgaş *"**xeyal**a birçi-

yan, nan e”
xeyalî nîgaşî
xeyal kirin nîgaş kirin
xeybet paşgotinî *“**xeybet,** li ba zarokan nabe”
xeyd minet
-**xeyd ketin stûyan** bûn berpirsiyarê pirsgirêkan
xeydok suhatî
xeyidandin/dixeyidîne/bixeyidîne sil kirin, bûn sedemkarê suhatina kesekî
xeyidîn/dixeyide/bixeyide sil bûn, su hatin *“kêvroşk jî carinan ji çiyan **dixeyidin**”
xeynî xeyrî, bilî
xeyrî jê awarte ye
-**ji xeyrî te** tu jê awarte yî
xeyset xwî, xislet *“**xeysetê** nebaş, xezeba Xwedê ye”
xezal bizina kovî; ask *“ji **xezal**ê bezatir tune, ji risqê xwe pê ve naxwe”
xezeb 1. rik **2.** hêrs *“dilê bi**xezeb**, mirovî nagihijîne mexsed û miradan”
-**lê hatin xezebê** jê re rik û hêrsa xwe anîn
xezne gencîne
xeznik/xeznok qutiya biçûk a ku diravên hûr tê de tên civandin
xezûr 1. *(ji zavê re)* bavê bûke **2.** *(ji bûkê re)* bavê zavê *“**xezûr,** di şûna bavan de ne”
xêl [I] xulek, kêlî
-**xêlek berê** berî çend xulekan/kêliyan
xêl [II] govend
xêlî mêzera ku davêjin ser serê bûkê û zava roja dawetê wê vedike *”dizê malê ji malê be, ga bi **xêli**yê dertê”
xêr [I] na, nexêr
xêr [II] 1. qencî û başî **2.** sedeqe *“bi **xêr**a seriyan, dixwe keriyek nan”
-**xêr kirin 1.** bazar kirin **2.** qencî kirin **3.** sedeqe dan
xêr [III] teral, selexane
xêrat sedeqe
xêratxane 1. aşxaneya xêrxwazan a ku xwarinê li xizanan belav dike **2.** êwirgeha kal û pîrên bêkes
xêrîtî teralî, selexanetî
xêrnexwaz 1. nebaş **2.** xerabîxwaz
xêv 1. hafize, bîr **2.** hiş
xêve mêwe û sewziyên ku di di serê demsalê de an jî derveyî demsalê hatine gihandin
xêvet konikê biçûk î yekstûn
xêvik 1. bîroke **2.** kerose
xêvzan kesê ku agehiyên pêşerojê ji xelqê re ve-

dibêje; falzan, remlavêj

xêz 1. şopa zirav û dirêj; xet **2.** şeklê ku ji meşandina xalekê pêk tê

-xêza asoyî xeta ku bi berahî tê kişandin

-xêza çemberî xeta nîgaşî ya ku bi berahî cîhanê di nîvî de dibire

-xêza nedîtbar xeta ku bi çavan nayê dîtin an jî bi awayekî nîgaşî tê hesibandin

-xêza stûnî xeta ku bi dirêjahî tê kişandin

xêzefîlm fîlmên ku naveroka wan destxetî hatiye amadekirin

xêzepehn xêza asoyî

xêzerast xeta ku bê çiv û rasterast tê kişandin

xêzexwar xeta berwar û qilç, hêlelar

Xêzên Asimanî yên Kurdistanê (XAK) dezgehê raguhastina hewayî ya Kurdistanê

xêzkar xetat, xetkêş

xêz kirin xet kêşan

xicîl kirin 1. mehcûb kirin **2.** dan şermê

xiçviçandin/dixiçviçîne /bixiçviçîne karekî serobero pêk anîn, sixtopixto kirin

xifş têjika karxezalê

xiftan kinceke dirêj û sivik a ku berê di ser de dihate lixwekirin

xij dengê tiştên ku bitews pêk tê; xiz

-xij ajote ber erebe bilez/bixiz kişande ber

-xij derbas bûn qîj bihurîn

xijik xizak, taxûk

xijexij dengê kelîna avê

xijexij kirin dengê kelînê ji ava li ser êgir hatin

xijînî xijexij

xijîjank 1. cihê xwedaxwişandina zarokan **2.** pêpelûkên livok

xij kirin *(di zimanê zarokan de)* şimitandin

xil 1. girse **2.** komeke tiştan

xilindor şîrê pêşîn ê pez û dewarê zayî

xilmaş xewar

xilmet tiştê ku ne nû ye û berê jî hatiye bikaranîn

xilole valahî

xilole bûn di cihekî de valahiyek çêkirin

xilole kirin di cihekî de valahiyek çêkirin

xilopilo qulopilo

xilorîk gijlok

xilq kilîl

xilqandin/dixilqîne/bixilqîne kilîl kirin

xilqîn/dixilqe/bixilqe kilîl bûn

xilt [I] 1. cureyekî heywanan e **2.** xiniz ***"xilt** çi-

qasî xweliyê dikole, ewqasî di ser serê xwe de dike**”**
xilt [II] 1. binemaya bêkêr **2.** binemaya gemarî **3.** gildîn **4.** tiştê bêbine
xilt [III] cureyekî nexweşiyên çêrm e
xilte torte, dûrd
xiltopilto sixtopixto
xilxal bazinê ku jin davêjine qeydikên piyên xwe
xilxile 1. cihê pir bi kevir û zinar **2.** tiştên li ser hev kombûyî
-xilxileyek pez û dewar çend kerî pez û dewarên giran
-xilxileyek leşker komeke leşkeran tevî çek û posatên wan
ximav boyaxa nivîsanê; rengav, hibr
ximavdank amana ku rengavê dikinê
ximbil 1. pêlîstoka ku di dilqê mirov û heywanan de tê çêkirin û bi bendikan tê hereketkirin **2.** kesê ku di bin bandora hinekan de dimîne
ximxim kunên bêfilan
ximximbeş kesê ku kunên bêvila wî vekirî ne
xinav ximav
xinamî kesên ku zewac di nava wan de çêbûne ***“**çav, **xinami**yê xwe nas dike**”**
xingilîn/dixingile/bixingile 1. *(endamê şkestî an jî jicihderketî)* pê de daliqîn **2.** lingirî bi rê ve çûn **3.** kulîn **4.** xawûşe bûn
xiniz 1. xayîn **2.** qeleş
xinzîr beraz ***”**çermê **xinzîr**an nabe post, dijminê bavan nabe dost**”**
xir endamê zayendî yê nêrzayan; kîr, terik
xirecir 1. hêwirze, sûresat **2.** pevçûn **3.** devjenî, pêşkarî
xirek 1. sistbûyî **2.** bêkêr **3.** teqozebûyî
xirexir dengê gewriya kesê razayî
xirexir kirin 1. *(kesê razayî)* di xewê de deng ji gewriyê hatin **2.** *(kesê di ber sekeratê de û sewala serjêkirî)* êdî nefesên dawiyê dan
xirêf torteya hingiv, doşav û hwd
xirikîn/dixirike/bixirike 1. *(pî)* şimitîn **2.** tehisîn
xirindol şîrê pêşîn ê pez û dewarê zayî; xilindor
xirink jina bedew a cazibedar
xirî bûjeneke zeliqok a ku axlêveyan di çiqilên darên mêweyan de derdi-

keve û hem tê xwarin hem jî jê çesp tê çêkirin
xirîn/xirînî xirexir
xirmal kesê ku xwediyê jiyaneke têkûz e
xirmişandin/dixirmişîne/bixirmişîne pencirûk kirin, bi nenîkan lê ba ketin
xirmûşek quncirûk
xirneq têjika kêvroşkê
xirosk dîkil
xiroş 1. coşî **2.** şaşwazî
xirpik di cendêk de raçînga vezen a ku bi karê hestiyî radibe
xirp ji nişkê ve
xirpe êrîşa komekê dijî kesekî tenê
xirpo qûngiran, teral
xirqe kinca pêşîvekîrî ya ku ji rîs an jî qumêş tê çêkirin û di ser de tê lixwekirin
xirş giyanewera ku ji ber egerekê nikare avis bibe an jî ê ku nikare avis bike
xirşî di giyaneweran de stewriya domdar
xirtik cureyekî îsota ku hundirê wê bi goştê hêrandî, birinc an jî savarî tê tijîkirin û pehtin
xirtol 1. hêwirze, sûresat **2.** komek
xirxal 1. bazinên qeydikên piyan **2.** tayeyên erebeyan
xistin/dixîne/bixîne 1. avêtin erdê **2.** ji xwe kirin **3.** winda kirin
xişexiş dengê domdar ê kişîna tiştekî bi erdê re
xişir 1. kevirê gewher, xeml **2.** kevirên hûrik
xişok ajala bêpê ya ku xwe bi erdê re dikişîne û wisa pêş ve diçe
xişronek 1. pijikên ku di rûyê ciwanan de derdive **2.** pijikên ku di laşê soringî de derdikeve
xişt [I] kaxetîta dîwarjenîn û banavakirinê; kerpîçê acûrî
xişt [II] ji nişkê ve xuyabûna tiştekî
-xişt derkete pêşiya me ji nişkê ve xuyayî me bû
xiştek rastkêş
-xişteka demê xanxanika ku demê nîşan dide
xiştexişt dengê têvel û domdar ê şingeşingê
xiştexişt kirin şingeşing kirin *"vê derê **kire xiştexişt,** çû dera han û kulê ew kuşt: gêzî *(tiştonek)*"
xiştik 1. cureyekî nexweşiya pêz e **2.** xiştxiştok **3.** amûra ku çimên tiştan bi hev ve dike; goşebend
xiştxiştok pêlîstoka zaro-

kan a ku şingeşing dike
xiştzeng şîşa ku serê wê tûj e
xişûş şik û şubhe, înç
xitêre meşaleya ku ji şiveke serqelaştî tê çêkirin û serê tê pêxistin
xitimandin/dixitimîne/bixitimîne **1.** ser nixumandin **2.** dev girtin **3.** pêşî lê girtin, asteng kirin
xitimîn/dixitime/bixitime **1.** ser nixumîn **2.** fetisîn
xiyanet xaynetî
xiyar cureyekî sewziyan e û nepijî tê xwarin
xiz [I] kaya girs
xiz [II] tews, lezgînî
-xiz girtin lezgin bûn
-xiz dan lezgîn kirin
xizak navgîneke bêtaye ya ku bi şimatandinê tê ajotin
xizan **1.** feqîr **2.** belengaz ***"xizan** e, riya xwe nizane**"**
xizane dolaba kincan
xizanî **1.** feqîrtî **2.** belengazî ***"xizanî,** zingara mêran e**"**
xizêm xemla jinan a ku di bêfilên xwe de dadiliqînin
xizêmok **1.** cureyekî kulîlkan e **2.** tiştê herî tehl î ku tê bîra mirovî
xizinde xişok
xizm eqreba
xîç **1.** kevirên hûrkanêk; xişir **2.** xêz
xîçkêş rastkêş
xîge hebana avê ya rêwîtiyê
xîlaf dijber
-xîlafî rastiyê ye dijberî rastiyê ye
xîj dengê şimitîn û rûxînê yî bilez
-xîj rûxîn pir zû hilweşîn
xîjexîj dengê domdar ê şimitînê
-xîjexîja xizakan guhê me bir dengê şiqitîna taxûkan em aciz kirin
-xîjexîj kirin vij derbas bûn
xîjik taxûk, tazûg
xîlok kevirên biçûk; hoçik
xîret **1.** namûs **2.** rûmet **3.** xebat ***"xîret**a kê tunebe, îmana wî jî tuneye**"**
xîretkêş xwedanrûmet
xîz kevirên hûrik ên wekî xweliyê; sîlik, sêlax, rîk
xîzek cihê ku xweliya wê ji sêlaxê pêk tê
xîzexîz dengê ku ji ber zedegirtina pişikê tê pê
xîzexîz kirin deng ji qefesê hatin
xîzîn xîzek
xîzînî xîzexîz
xîzok cureyekî nexweşiya

tengenefesiyê ye; fetsonek

xîzokî kesê ku bi nexweşiya tengenefesiyê ketiye; fetsonekî

xîzar cureyekî makîneya birînê ye

xîzistan çol, sehra

xoce 1. mamoste **2.** seyda

xof 1. tirs **2.** saw, sehm

xonçe 1. bişkov **2.** textikê nanpehtinê yî wekî sifreyê jî tê bikaranîn **3.** bexşîşa dawetkirin û sinetbûnê

xone pisîkê nêr

xongîn barişa baranê ya dêjnijkî

xopan 1. wêran **2.** xerabe, kavilbûyî

xorav bastêqê mêweyan î ku bi şêkir hatiye şirînkirin

xore giyanewereke yekşaneyî ya ku dibe sedema nexweşiyan û bi çavan nayê dîtin

xorînî dengê domdar ê kesê razayî; xirexir

xort temenê mêran ê ji sebîtiyê heta navsaletiyê *(16-35)* *“**xort** heta ku bi xwe nehesin, wekî varikan dimeşin**”**

xortanî ji bo mêran temenê ku di navbeyna 16-35’an de ye

xortik têjika kîvroşkê

xortim lûleya nermik a ku ji hilberînên niftê hatiye çekirin

xox cureyekî mêweyan e *“**xox** ne dar e, qîz ne war e**”**

xozan zeviya ku salek berê hatiye çandin û îsal jî nehatiye şovkirin

xubar xumama xwelî û xîzê

xudmuxtarî rêvebiriya nîvserbixwe ya ku di karên derve de li gor rêvebiriya navendî tev digere

xulam 1. bende **2.** berdestiyê mêr *“axa bi **xulam** e, xulam bi olam e**”**

xulamî kirin 1. bendetî kirin **2.** berdestîtî kirin *“Emerê çelengdar, **xulamî kir** ji hakimî re sî û sê salan, lê tu carî ji mêrê hakim nekir bawer û îhtîbar**”**

xulav arî

xulavî di rengê ariyê de

xulp 1. çewt **2.** nerasterast **3.** dererê **4.** xwar

xulpî 1. xwarî **2**. çewtî **3.** biziqzaq **4.** nelirêtî

xultexult dengê ava ku binerd dibe an jî di lûleyekî de serejêrî erdê dibe

xultexult kirin *(av)* di dema rijînê de deng dan

xumal kesê ku karên mala xwe bi xwe bi cih tîne; xwediyê malê, malxwe

xumalî **1.** kinca ku li gor xwestina bikirî tê dirûtin **2.** rastmala giranbiha ya ku binirxtirbûna wê pêkan e

xumam **1.** hilm û gilm **2.** talaz

xumirîn/dixumire/bixumire *(mêwe)* sor bûn û stewîn

xumrî rengê di navbeyna sor û reş de

xunav [I] çilikên baranê; dêjnij

xunav [II] aviya ku sibehan li ser belçikan peyde dibe

xundor xirindol

xunivîn/dixunive/bixunive dêjnijên baranê avêtin

xur [I] 1. xurek, xwarin **2.** par, behre *"kerê pir-bibez, bû **xur**ê guran"

-xur [II] paşgireke ku xwarinê dinimîne

xura cemser

xurc têrika ku wekî xalîçeyan hatiye raçandin

xurcezîn têrika ku davêjin terkiya zînê hespan

xurcik têrika biçûk

xurek **1.** tiştên xwarinê yên ku hatine pijandin **2.** xiza

xurekpêj aşpêş

xurekxane xwarinxane

xurifî kesê ku ji ser hişê xwe çûye

xurifîn/dixurife/bixurife hiş tev li hev kirin

xurimîn/dixurime/bixurime **1.** peritîn **2.** rizîn

xurî pijikeke girs a ku bi qasî nokekî mezin dibe, piştî peqînê pûç dibe û şopa wê di çêrmî de dimîne

xurîn kesê ku ji sibehê de tiştek nexwariye

xurînî danê xwarinê yî beriya taştê

xurme mêweyeke erdên germ e; qesp

xurnûk cureyekî çêreya ku striyên wê pir in

-xurnûk ketin qûnê pir aciz bûn û di cihê xwe de netebitîn

xurom gurzê girênedayî

xurom kirin negirêdayî gurz kirin

xuroş fûriyayî

xuroş bûn fûrîn

xurt **1.** bihêz **2.** bitaqet **3.** şidiyayî **4.** muhkem *"ava **xurt**, serevraz jî diçe"

xurt bûn **1.** bi hêz bûn **2.** şidîn û muhkem bûn

xurt kirin **1.** bi hêz kirin **2.** şidandin û muhkem kirin

xusar xunaveke ku dişibi-

he xwêyê û piştî ku rûyê erdê spî dike dihele

xuşkî bişkulên hişk ên binê guheran

xuştire 1. amana aşpêjan a ku pê sewziyên wekî xiyar, tivir, gizêr û hwd hûr hûr dikin **2.** alava xeratan a ku pê daran dadirojin û meht dikin

xuya 1. diyar **2.** kifş **3.** eşkere *"ava zelal, tê de **xuya** ye xem û xeyal"

xuya bûn 1. diyar bûn **2.** kifş bûn **3.** eşkere bûn

xuya kirin 1. diyar kirin **2.** kifş kirin **3.** eşkere kirin

xûde serdankeke cengî ya ku ji derbên fîşengan diparêze

xûk bac û cezayê mîrî

xûgî baca bi zorê; xerac

xûj dengê rûxînê

xûjexûj dengê hilweşînê yî domdar

xûjî ser bûn 1. zû xwarî ser bûn **2.** êrîş birin ser

xûjal 1. jîr, jêhatî **2.** bextewar

xûrexûr dengê ava lehiyê

xûsik qiravî

xûz pişthotik

xûz bûn 1. *(pişt)* hotik bûn **2.** *(serî)* nizm bûn

xûz kirin 1. *(pişt)* hotik kirin **2.** *(serî)* nizm kirin

xwan [I] serwer, hukimdar

xwan [II] sifre *"dil ne **xwan** e ku mirov li ber hemî kesî veke"

xwan [III] xuya, diyar *"quzê gewr di derpê re **xwan**êye"

xwar 1. ne rast û durist **2.** teqoze **3.** çewt **4.** jêr **5.** xulp *"aqilê kêm riya **xwar** ber bi hevalê xwe dixe"

xwarin [I] 1. xurek **2.** xiza *"li şeran xal û xwar-zî, li **xwarin**an mam û birazî"

-xwarinên parastî xwarinên ku bi dermanên têkildar temenê bikaranîna wan tê dirêjkirin

xwarin/dixwe/bixwe [II] qurt kirin, daqurtandin *"peza bi tenê, guran **xwariye**"

xwaringeh cihê ku xurek lê tê çêkirin û firotin

xwarî 1. xulpî **2.** çewtî **3.** neduristî *"ew mala ku te nanê wê xwariye, bi **xwarî** lê menêre"

xwarzê keça xweha mirovî

xwarzî kurê xwişka mirovî *"ap bi biraziyan, xal bi **xwarzi**yan re dikin"

xwazgîn kesê ku daxwaza zewaca mêrekî digihîne malbata jinekê

xwazgînî navberkariya malbatên keç û xortên berzewac

xwe [I] zat, şexs, kesayet *"**xwe** tevî kar nekî, kar nameşe"
xwe [II] cînavka vegerok
xwe [III] pêşgir, navgir û paşgira ku wateya xweseriyê dide peyva hevedudanî *mînak: xwebar, jixweber, malxwe...*
xweajo paldêra hundirîn
xwe badan xwe dan aliyekî
xwebar makîneya ku xwe bi xwe dixebite; xweger
xwebawer arxweyîn
xwe bi xwe bêyî niçandin û alîkariya kesekî din
xwecihî 1. herêmî **2.** deverî
Xwedan [I] Xwedê, Yezdan *"bêyî emrê **Xwedan**, pel ji darê naweşe"
xwedan [II] xwedî, sexbêr, hemal
-xwedanmaliya arizî milkiyeta aîdî kesan
-xwedansoz kesê ku biryarek li ser nefsa xwe biriye û heta dawiyê jî li serê dimîne
xwe dan ber biryara kirina karekî dan
xwedawend yezdanoka mê ya ku pûtparêz jê re perestişê dikin
Xwedê çêkiroxê hemû afirandiyan; Yezdan *"mêvan, mêvanê **Xwedê** ye"
-Xwedê dan hatin cîhanê
xwedênenas 1. bêxwedê **2.** bêîman
xwedî 1. sahib, sexbêr **2.** hemalê aîdiyetê *"bêndera derengmayî, nabe xurê **xwedî**"
xwedî kirin 1. mezin kirin **2**. dermal kirin **3.** sexbêr kirin *"berxa ku Xwedê ew **xwedî kir**, guran jî nekuşt"
xwedîtî 1. sahibtî, sexbêrî **2.** hemalî
xwefiroş 1. xayîn **2.** sîxur
xwedîgiramî 1. xwedanqedr **2.** xwedanrûmet
xwedîgiravî 1. qaşo **2.** bêbine
xweger xwebar
xwe girêdan 1. kinc li xwe kirin **2.** rext avêtin navmila xwe **3.** amadeyî karekî bûn
xweh xwişk
xwe hilkutan xwe gijgijandin
xwekujî întihar
xwelî ax, xak *"agir xweş e, lê **xwelî** jî jê çêdibe"
xwelîdank kasika cixarekêşan a ku ariya cixareyên xwe dirijîninê
xwende 1. kesê ku pisporê nivîsan e û fêrî zanînan bûye **2.** rewşenbîr
xwendegeh 1. dibistan **2.** saziyên perwerdehiyê

xwendekar şagirt
xwendevan kesê ku nivîsan dişopîne
xwendin/dixwîne/bixwîne 1. ji nivîsê fêm kirin û şopandin **2.** di dibistanekî de perwerde bûn *"bila bixwenda, paşê bigota"
-xwendin û nivîsandin sewad
xwendingeh dibistan
xweng xwişk
xweperest 1. nefsperest, nefsanî **2.** ezperest, ezezok
xwe pesartin xwe spartin
xwe pêçan tiştek li xwe alandin
xwe pêşandan bertek nîşandan
xwepêşandêr kesê ku ji ber rewşeke baş an jî nebaş berteka xwe nîşan dide
xwe pê ve berdan 1. mubtela bûn **2.** tê alîn **3.** pê bilîn
xwe pê xweş kirin laloşî û melaqî kirin
xwe rast/rasteve kirin 1. piştî xwarbûnê pişta xwe rast kirin **2.** piştî mijûlahiyê karê xwe gihandin hev **3.** piştî tengasiyê derketin serfiraziyê
xwerenedîtî teralê Bexdayê
xwerexneyî rewşa mirov bi xwe tenqîda nefsa xwe bike
xwerist xweza, sirûşt
xwermend rêvebirî
xwerû saf, sade
xweser ne bi ser tiştekî ve ne jî bi kesekî ve girêdayî, serbixwe.
-xweserî wî ye taybetiyeke wî ya aîdî wî tenê ye
xweserîtî 1. xudmuxtarî **2.** serbixwetî
xwesî 1. pêxas, pêrût **2.** çeqrût
xwe spartin 1. penaber bûn **2.** teslîm bûn, xwe radestî yekî kirin
xwestek 1. daxwaz **2.** mirad
xwestin/dixwaze/bixwaze 1. daxwaz kirin **2.** mirad kirin **3.** teteb kirin *"ka kî **dixwaze** ku xelqê li xwe ar û mar bike?"
xwestî 1. keça ku ji malabavana wê hatiye xwestin **2.** xwedîdildar *"ava **xwestî,** naçe hêstî"
xwesû 1. ji bûkê re diya zavê **2.** ji zavê re diya bûkê
xweş [I] 1. baş **2.** çê **3.** qenc **4.** rind
xweş [II] 1. biçêj **2.** bitahm *"kerê reş, dixwe tiştê **xweş"**

xweşa kesê ku xwe nas dike û ji temtêla xwe jî razî ye
xweşav ava qax û mêwijên kelandî û şirînkirî
xweşawaz dengxweş
xweşbîn çakbîn
xweşbînî çakbînî
xweş bûn 1. biçêj bûn **2.** bitahm bûn **3.** qenc bûn **4.** rind bûn **5**. baş bûn *"heta nava destan reş nebe, tahma devan jî **xweş nabe"**
xweşendam kesê ku xwediyê bejn û baleke xweşik e
xweşewîst 1. delal **2.** birêz
xweşhal ji rewşa xwe razî
xweşhalî rewşa razîbûnê
xweşik rindik, delalik
xweşî 1. naziktî **2.** silametî
xweş kirin 1. biçêj kirin **2.** bitahm kirin **3.** qenc kirin **4.** rind kirin **5**. baş kirin *"kes dilê xwe li miriyan **xweş nake"**
xweşmêr camêr
xweşnûd razî
xweşnûdî razîtî
xweşok serşok
xweşrû rûpak û bedew
xweştivî yar, dildar
xweşxwaz ristên pa û pesndanê yên ji bo kesekî hêja
xwe vedizîn 1. xwe veşartin **2.** fizirîn
xweyî xwedî *"ji bo xatirê **xweyî,** mirov kevir navêje seyî"
xweza 1. sirûşt, tebîet **2.** xeyset, xislet
xwezayî 1. sirûştî **2.** jixweber
xwezan hozan
xwezik daxwazên ku pêkhatina wan pir dûr e
xwezî [I] 1. xwezil **2.** daxwaza nîgaşî *"sal bi sal, **xwezî** bi par"
xwezî [II] şilahiya qirikê; tif
xwê 1. kevirê şor ê hêrandî yê ku tevî xurek dikin û şorahiyê didê **2.** şilahiya ku piştî westîn û hwd ji lêş der tê *"dema ku heywan bê **xwê** bimînin, keviran dialêsin"
xwê dan *(Ji ber herareta lêş)* term şil bûn
xwêdank derdana ku xwê dikinê
xwêdîn sel û kevirên ku xwê li ser direşînin da ku pez û dewar bên û bialêsin; sûrdîn
xwêlîn kana xwêyê
xwir girê ku di canê giyaneweran de peyde dibe
xwirandin/dixwirîne/bixwirîne 1. gir şkestandin **2.** niçandin û nav tê

dan *"birîna xwe bi xwe **nexwirînî,** rehet nabî"

xwişexwiş dengê bilind ê daherikîna avê

xwişîn/dixwişe/bixwişe deng ji herka avê hatin

xwişk keça bavê mirovî; xweng, xweh

xwî 1. serinc **2.** xislet **3.** tevger

xwîn 1. aviya sor a ku di rehan de diçe û tê **2.** ava jiyanê ya giyaneweran *"**xwîn**, bi xwînê nayê şûştin"

-xwîn jê hatin *(ava sor a rehan)* derhatin *"**ji** paniyê **xwîn nayê** ku dil lê bişewite"

xwînbir dermanê ku nahêle xwîna birînê zêde bikişe

xwîndar mêrkuj *"deyndaran, xwe avêtin pişt **xwîndar**an"

xwîngerm 1. şirîn **2.** xwoşewîst

xwînsar 1. rûsar **2.** dilkevir

xwînxwar 1. zalim **2.** sitemkar **3.** xwînmij *"beg timî **xwînxwar** in"

Y

y/Y tîpa sihemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê pêşezmandevî ye, di belavbûna wê de ziman li ser diranan dişide û nîvdengdêr e
ya baneşana gazîkirinê; î
-ya Xwedawo î Xwedawo
yabo/ yadê bavo!/dayê!
yadîgar 1. diyarî **2.** bîrewerî
yad kirin bi bîr anîn
yaho î filankeso
yan cureyekî sendeliyên fireh e û vedigere nivîneke razanê jî
yane cihê aîdî komeke taybet; bingeh, navend
-yaneya torevanan navenda edebiyatzanan
yanzdeh yazdeh
yar 1. dost **2.** hevalbend **3.** hezkirî *"Xwedê **yar** be, bila şûr dar be"
yarî 1. dostî **2.** laqirdî
yarîgeh qada lîstik û şahiyê
yarîker 1. nemûşkar **2.** lîstikvan **3.** tinazekar
yarî kirin 1. lîstin **2.** henek kirin
yarkok gizêr
yarmasî cureyekî masiyan e
yarmetî 1. alîkarî **2.** destek
yawe gotara beletewş
yax 1. eware **2.** jar û lawaz **3**. bêbine
-yax hesibandin qîma xwe pê neanîn
yaxir 1. hendef **2.** kendal
yazdeh 1. hejmara piştî dehan û beriya duwazdehan **2.** jimareya 11'an *"**yazdeh**ê hezîranê, berî bide zivistanê"
yek 1. jimareya 1'ê **2.** hejmara yekemîn a jimartinê **2.** kes *"mêvanê **yekî**, mêvanê gundekî"
yek bûn 1. pevre bûn **2.** tenê bûn
yekcar 1. bi carekî tenê **2.** bi giştî, bi komasî
yekcure ji heman celebî
yekçav xwediyê çavekî tenê
yekdemî di heman demê de
-êrîşa yekdemî êrîşa di

heman demê de û li çend cihan
yekdeng dengê ku di carekê de ji dêv belav dibe
yekdengî axaftina bi awayekî ku tu dibêjî qey kesek tenê diaxive
yekdengîtî axaftina komekî bi heman peyv an naverokê
yekdevî biryardana li ser axaftinekê
yeke pîvan û qeysa tiştan
yekedeng awayê belavbûna peyvê
yekem*(-în)* di rêza pêşin de; pêşîn
yekemî/yekemîntî di rêzê de pêşîntî; ewiltî
yekgirtî bi awayekî ku ji hev ne cihê
yekjimar ne bi komekî û pirjimar
yekitî 1. wehdet **2.** tenêtî *"kuderê **yekitî,** wê derê rizq"
yekîne desteyeke leşkerî
yek kirin 1. gihandin hev **2.** kom kirin
yekneseq tevgera ku tu carî dirûvê xwe naguhere
yekpare gişt, hemû
yekreng yekcure
yeksan du an jî çend tiştên mînanî hev; wekhev
yeksanî şibihîna tiştekî bi tiştekî din; wekhevî
yekser 1. pê re **2.** hema niha; rasterast
yekşem roja duyemîn a hefteyê
yekta 1. bêhevta **2.** bêmînak
Yelda roja herî dirêj a salê; 21'ê Berfanbarê
yendo qasika biçembil
yeqîn 1. bawerî **2.** qinaet
yeqîn kirin 1. bawerî pê anîn **2.** qinaeta xwe pê anîn
yewmiye heqdesta rojekê
yexsîr hêsîr, dîl
yexte exte
yextirme extirme
Yezdan Xwedê
yezdanok 1. sefêkê ku wekî ku Xwedê ye tevdigere **2.** pût
yêz sewalê bêkêr û lawaz
yêzî bêkêrtî û lawaziya sewalan
yom qudûş

Z

z/Z tîpa sih û yekemîn a alfabeya kurdî ye; dengdareke ku cîderka wê diranî ye û awayê belavbûna wê fîzek û nerm e
zaboq 1. zibilgeh **2.** mezbele
zad 1. dexl **2.** mehsûl
-zad hilanîn dexl û mehsûlê salê berhev kirin
zadegan koma torinan
zadeganî aderî, torinî
zag di çiyan de rêzezinarên asê
zagon qanûn
-zagona bingehîn qanûna esasî
-zagonên xwezayê qanûnên xweristê
zagonsazî danêriya qanûnan
zal ve kirin tiştê teqlîde û sexte kirin
zamok 1. rêhesin **2.** mirovê ku hem xurt û zexm e hem jî bi dest û pê ye
zan zayîn
zana 1. arif, pispor **2.** hişmend
zanav pênasa neteweyî, olî û hwd
zanist îlm *“**zanist,** nayê talankirin”
zanistî îlmî
zanîn/dizane/bizane 1. pê beled bûn **2.** têgihiştin **3.** pê derxistin **4.** nasîn *“av **dizane** di bin wê de çi heye”
zanîngeh saziya perwerdehiyê ya piştî dibistana amadehiyê
zanko zanîngeh
zanyar 1. alim **2.** pisporê têgihiştî
zanyarî 1. alimtî **2.** pisportî
-bingeha zanyariyê di malperê de cihê ku agehî tê de ne
zar ziman *“berû, **zar**ê bizinê ye”
-zar û zêç zarok û kulfet
-zar û ziman axaftin û derbirin *“bi bûkê re nîn e **zar û ziman**, bi xesûyê re nîn e dîn û îman”
zarava devokên heman zimanî; lehce
zarbêj axivgerê li pêşberî komeke mirovan
zarezar lavayî

zarezar kirin lavayî kirin
zargotin gelêr
zarî kirin teqlîd kirin
zarîn/dizare/bizare 1. nalîn **2.** lavayî kirin
zarok kur û keçên ku ji têkiliya zayendî ya du mirovan tên dinyayê *"**zarok,** bi ketin û rabûnê mezin dibin"
-zarokan dor lê girtin bûn xwediyê gelek zar û zêçan
zarokatî temenê însên ê heta duwazdeh saliniyê
zarokxane cihê ku lê keç û kurên 4-6 salî tên perwerdekirin
zarxweş zimanşirîn, zarşirîn
zat kesayet
zav mezheb
zava hevserê bûkê *"bûk bi dilê **zavê** ye, çi kul bi dilê xelqê ye"
zavare xebata bi karbeşiyê
Zawe gerestêrkek e
zax [I] madenek e
-zax kirin bi madenê zaxê şil kirin
zax [II] xêz, xet
-zax kirin xêz kirin
zaxe pirçî
zaxor hevrazê bi kevir û kuçik
zaxorî hêratiya hevrişimî
zayend 1. cinsiyeta heyberan **2.** mêzatî, nêrzatî û bêhêliya peyvan **3.** nifş
zayendî cinsî
zayendîtî cinsîtî
zayîn/dizê/bizê 1. *(sewalê)* têjik anîn **2.** *(tiştê avî)* kişîn û li hev zêde bûn *"bila **bizê,** nêr û mê ferq nake"
zeb 1. hişk **2.** sext **3.** zexm
zebanî peywirdarê dojehê
zeber xwendina tîpeke erebî bi/î/yê
zebeş cureyekî berên bîstên e û nepijî tê xwarin; petêx *"**zebeş** ji xwarinê re, dendik ji danînê re"
-zebeşek diçe dêv ji kêfan zikopişto dikene û devê wî nayê ser hev
zebloq meht û tenik
zeblot rûdiyê stûr
zebûn 1. jar, hejar **2.** belengaz
Zebûr pirtûka îlahî ya ku ji Cn. Dawid eleyhiselam re hatiye hinartin
zecr azar û renc
zecirandin/dizecirîne/bizecirîne azirandin û rencandin
zede 1. herş **2.** ziyan
-zede girtin 1. herişîn **2.** ziyan dîtin
-zede lê xistin 1. herişandin **2.** ziyan û xesar dan

zeft şiyan, pêkarîn
-di zefta min de ye ez pê dikarim û ev tişt bi qasî hêza min e
zeftî di artêşê de hêza leşkerî ya ku ewlehiya civakî û bicihanîna fermanên rêvebiriyê dipê
zeft kirin 1. bi dest xistin **2.** girtin **3.** ba lê anîn *“du zebeş, bi destekî nayên **zeftkirin”**
zehar elewat
zehf 1. pir, zêde **2.** xelî *“dara ku **zehf** mewij anî, serê xwe berjêr dike**”**
zehf bûn 1. pir bûn, zêde bûn **2.** xelî bûn
zehmet zorî *“xerakirin rehet e, avakirin **zehmet** e**”**
-zehmet kişandin zûrî û zecr dîtin
zekem çilmasî, bahor
zekemî kesê ku bi çilmasiyê ketiye; bahorî
zelal 1. tenik **2.** şefaf **3.** saf **4.** ne şêlî *“ava zêlal, jina delal**”**
zelal bûn 1. şefaf bûn **2.** şêlîtî tê de neman *“av heta girav nebe **zelal nabe**”
zeliqandin/dizeliqîne/bizeliqîne 1. pê ve bestin **2.** pêve kirin **3.** zemq kirin
zeliqîn/dizeliqe/bizeliqe 1. bestin **2.** pêve bûn **3.** pê ve zemq bûn *"gûyê hişk, bi merivan ve **nazeliqe”**
zeliqok çesp, zemq
zelîl 1. hureme, heqîr **2.** bêkêr
zelûl bêkesayet û bêkêr
zelût keçel, qafrût, serût
zem rexne
zeman dem *"**zeman,** wek kela şîr e**"**
zemawend dawet, dîlan
zembelîk qeşaya ku bi kêlekên banan ve ber bi jêr dadilqe; lîlik, sivink, sîvander
zembîl sebet, selik *“kar, di bin **zembîl**ê de namînin**”**
zembûr cehterî/catir
zem kirin 1. bi awayekî neyînî rexne kirin **2.** sox kirin
zemîn zevîn
zenbele pergala ku kêş û miçiqandina ava lûleyan mîheng dike; pilûsk
zend ji enîşkê heta qeydika dêst; milê jêrîn
-zend hilkirin xwe ji şer an jî karekî re amade kirin
zendik xemlên ji bo qeydika destî
zeng rengê qehweyî ê ku xwe davêje hêsin; her ku

tîr dibe werdigere reşahiyeke stûr û hêsin dirizîne; jeng *"**zêr,** zengê nagire"
-zenga dilê xwe rêtin hêrs û tola dilê avêtin der ve
-zenga mirinê lê ketin zer bûn û zibilîn
zengarî jengarî
zengar girtin jengar girtin
zengelok zengilor
zengil amûreke lajwerdî ya ku di hundirê wê de parçeyek lajwerdê daliqandî heye û gava li ba dibe dengekî derdixe; naqos, çangoçk
-zengila gêrebayî naqosa biçûk a ku bi gêrebayê dixebite û bi kêrî hişyarkirinê tê
zengilor xirtxirtûk, qirik, gewrî
zengî/zengo 1. di zînan de şûna pê **2.** reşik, zencî *"hespê çê, **zengi**yan nagihêjîne hev"
zenî erzên
zeqnepûr dareke dojehê ya jehrdar e; ziqûm
zer 1. qîçik **2.** rengê zêrî *"ê ku dixwe gebola **zer**î, ew diçe devê derî"
zeraq tîrojên tavê; zerekî
zerav kêma amasê; nêm
zerbaf qumaş an pîneyê ku tayên zêrîn jî tev de hene
zerd 1. gir **2.** kêrt
zerdik parçeyê zer ê di nava spîtka hêkê de
zerdalû arûng
zerekî tîrojên tavê
zerengî qabiliyet
zerf namedank
zerg nikê riman ê tûj
zerhimandin/dizerhimîne/bizerhimîne 1. reng lê zer û qîçik kirin **2.** çilmisandin û bizdandin
zerhimîn/dizerhime/bizerhime 1. zer bûn û çilmisîn **2.** gewrotankî bûn û bizdîn
zerik cureyekî nexweşiyê ye
zerî 1. kej **2.** çûr a bedew
zerîle cureyekî çivîkên xweşawaz e
zerîpoş navgîna bi mertal
zerk kirin zerq kirin
zernik cureyekî çêreyê ye
zernîx pirçhildana bi bendekî pir badayî
zerpiçîn/dizerpiçe/bizerpiçe spîçolkî bûn
zerq bi şiringeyê valakirina dermanê avkî li bin çêrmî
zerq kirin bi şiringeyê derman valayî bin çêrmî kirin
zerya behr, derya

zerzaniq qirneqos, texterewan
zerzewat sewzî
zerzewatfiroş kesê ku sewziyan difroşe
zever 1. vejen **2.** wize
zevî cihê ku çandinî lê tê kirin *“baran dibare ji xwediyê **zevi**yê re kar e”
zevîn rûyê erdê
zevîn-nasî zanistên têkildarî qalikê rûyê erdê
zewac mehrkirin, nikah *“**zewac**a bêdil, ezabê vê dinê ye”
zewade . erzaq **2.** debar **3.** êwran, hevran
zewandin/dizewîne/bizewîne *(di dema zayîna sewalê de)* têjik jê kaş kirin û dan mêtin
zewd karê nanoziko yê ku kesên bêgav dikin
zewicandin/dizewicîne/bizewicîne *(jinek li mêrekî)* nikah kirin
zewicî xwediyê mal û eyalekê
zewicîn/dizewice/bizewice bi jinekî re kebîn kirin *“bi dilê mezinan **bizewice**, bi dilê biçûkan hez bike”
zewq feraseta bijartina delalî û kirêtiyê
zexel 1. teral **2.** sersar **3.** xayîn *“gayê **zexel** e, timî li mexel e”
zexîre êwran, debar, zewade
zexm 1. muhkem, berk **2.** xurt *"**cot**ê zexm, bi xeta pêşîn ve kifş e”
zexm bûn 1. muhkem bûn, berk bûn **2.** xurt bûn
zexmî 1. muhkemtî **2.** xurtî *“gur hay ji **zexmi**ya xwe hebûya, dê bi carekê de hûfî dinyayê bikira”
zexm kirin 1. muhkem kirin, berk kirin **2.** xurt kirin
zexmtir 1. muhkemtir **2.** xurtir **3.** qayîmtir *“dema ker bikeve heriyê, ji xwediyî **zexmtir** kes tuneye”
zexnepûrt nifrînek e; ziqûm û zeherman
zext pêkutî û dijwarî
zeyî 1. keça ku piştî mêrkirinê tê serdana malbavana xwe **2.** diyariyên ku di serdana pêşîn de didine keça mêrkirî *“keç di mala bavê de zeynet in, ava cêrên wan şerbet in, dayik dimirin **zeyî** tên jinbira bêrûmet in”
zeyt rûnê zeytûnê
zeytûn 1. cureyekî darên ku belçikên wê di rengê zîv de ne **2.** berên dara zeytûnê yên ku piranî di

taştêyan de tê xwarin û jê rûn jî tê bidestxistin
zeytûnî di rengê zeytûnê de; reşê tarî
zêç şevereşa ku çav tê de çavan nabîne
zêde 1. pir, gelek **2.** mişt *"hevalên şahiyê **zêde** ne, ên şînê kêm in"
zêdehî 1. pirî **2.** miştî
zêdebarî serata
zêde bûn pir bûn, gelek bûn
zêdegavî 1. destdirêjî **2.** neheqî
,**zêdegavî kirin 1.** neheqî kirin **2.** destdirêjî kirin
zêdek nîşaneya danserhavê, *(+)*
zêde kirin pir kirin, gelek kirin
zêdemayî 1. serata **2.** bermayî
zêdetir 1. pirtir **2.** bêhtir *"aqil, ji êqil **zêdetir** e"
zêhn qabiliyeta têgihiştinê
zêl tîke
zêl kirin *(goşt)* tîketîkeyî kirin
zêmar 1. helbestên li ser karesatan; mersiye **2.** stranên bi şewat ên li ser karesatan
zêmarbêj 1. mersiyebêj **2.** nifirbêj
zêr madenê giranbiha yê ku jimara wî ya atomî 79, giraniya wî ya atomî 196.9, kurteya wî ya latînî *Au* ye û di 1064 dereceyan de jî dihele *"aqil, bi **zêr**an jî nayê firotin"
zêrandin/dizêrîne/bizêrîne 1. nalandin **2.** lê dan
zêrçe çêreya biharê
zêrevan mifetiş, çavdêr
zêrezêr 1. nalenal **2.** kalekal, mikemik
zêrezêr kirin 1. nalenal kirin **2.** lavayî kirin
zêrîn/dizêre/bizêre nalîn, azar kêşan
zêyezê zimezim, kalekal
zêyezê kirin kalekal kirin, zimezim kirin
zibare karbeşî
zibil 1. gemara heywanan **2.** gildîn, gilêş
zibilgeh cihê ku gildîn û gemarê davêjinê; kaj
zicêf binê solê; pençe
zicêf kirin binê solê çêkirin an jî pençe kirin
zift qîra rehn
ziha marê girs, ejdeha
zik 1. ji sîngê heta fêza navranê **2.** cihê ku hûr û rûvî tê de ne **3.** gewde *"hûrik, **zik** dike tûrik"
-zik çêrandin ji bo nanê xweş û belaş li ber sêlan gerîn
-zik gihiştin ber dêv *(ji-*

na ducanî) ji nêzik ve hemla xwe danîn

-zik lê bûn def bê teşe xwarin

-zik lê qurequr kirin ji birçînan deng ji rûviyan hatin

zikat di îslamê de şertê her sal dayîna miqdareke malî ya diyar ji bo heşt komên diyarkirî *"**zikat**a mirîşkê, hêk e"

-zikat lê çûyîn pir belengaz bûyîn

zikberçûyî kokê zikmezin

zikir bîranîna Xwedê û qenciyên Wî *"axa li kêfê ye, xulam di zikrê de ye"

zikir kirin Xwedê û qenciyên Wî bi bîr anîn

zikmakî taybetiyên ku hê di zikê diyên giyaneweran de ji wan re çêbûne

ziko çilek, silek

zikqelêş hov û devbixwîn

zikreşî çavnebarî, çavreşî

ziktêrdek kesê ku zikê wî weke têrdeka penîrê nû ji ber hev çûye

ziktilêr ziktêrdek, zikberçûyî

zil [I] saz, qamîş; leven

zil [II] sil, su

-ji yekî/tiştekî zil çûn jê aciz bûn û dûrî wî sekinîn; nefret kirin

zil [III] tev dan û vîz kirin

-zil kirin 1. *(birîn)* tev dan û destê xwe lê birin û anîn **2.** rarûyî yekî/tiştekî ketin

zilam mêr *"**teyr** bi refê xwe, birûsk bi zeriya xwe, **zilam** bi camêriya xwe"

zilan bayê zexm

zilm 1. sitem **2.** neheqî

zilmat şevereş

zilq zîrç

zilûk cureyekî raxistina ji cîl û cegenî ye

zimag aliyê bakurî yê çiyayekî

ziman endamê axaftin û çêjhildanê; lîsan *"**ziman**ê xwe birî, cihê xwe kirî"

-zimanê zikmakî zimanê bav û kalan

-ziman di dêv ketana heke bikaribûna biaxivîna

-zimanê yekî li ser xwe dirêj kirin ketin bin mineta yekî û firsenda tinazeyan çar kirin

zimandirêj devbelaş

zimanfis kesê ku nikare peyvan wekî pêdiviyê bi lêv bike û lewre jî tîpan diguherîne

zimanfisek zimanfis

zimanxweş zarşirîn

ziman-nas 1. pisporê ku perwerdehiya zimanekî dîtiye û ji her aliyî ve li

wî zimanî dikole **2.** pisporê ku di zanîngehekî de li ser zimanekî waneyan dide
ziman-nasî 1. zanistên têkildarî zimanekî û zaravayên wî **2.** di zanîngehan de beşa ku li tevgera zimên dikole
zimanzan zanayê zimên
zimanzanî zanatiya zimên
zimanzêrîn kesê ku razan venaşêre
zimet 1. hemû deynên saziyeke bazirganiyê **2.** mal û milkê ku ji aliyê kes an jî saziyekî ve tê parastin
-xistin bin zimeta xwe parastina wî/wê aîdî xwe kirin
zimezim 1. kalekala pêz **2.** zingezing
zimezim kirin 1. *(pez)* kalekal kirin **2.** zingezing kirin
zimhêr dexl û derhat
zimîn/dizime/bizime gumîn, gurmîn
zimpere kaxeza ku bûjeneke girnozî pê ve hatiye zeliqandin û bi kêrî şimşatkirina rûyê tiştan tê; simarte
zimrûd cureyekî gewherên ku şefaf û kesk e
zinar kevirê mezin, sel
zincî kalikê kalikî
zincîr pêgirêdana ku ji xeleqên derbasîhevkirî pêk tê
zincîrbend qeyda ji zincîran
zincîrbendî kes û tiştê bi zincîran girêdayî *"**zincîrbendî**bûn ji şêran re ne ar e"
zindan girtîgeh *"mala bavê meydan e, mala xezûr **zindan** e"
zindî jîndar *"malê miriya yê **zindi**yan e, bi saxan dimîne"
zindîq oleder
-zindîqê zindîq olederê heram
zingezing dengê ku ji pevketina tiştên hesinî tê
zingilîn/dizingile/bizingile cehimîn, dehirîn
zingîn/dizinge/bizinge zingezing jê hatin
zingînî zingezing
-zingînî jê anîn bi şeqamê şîrqînî pê xistin
zinîn/dizine/bizine ziyîn, ta li hev gizîn
zintod nivîsa girs
zintol mirovê girs
zipitandin/dizipitîne/bizipitîne 1. tepisandin **2.** heta dêv tijî kirin
zipitîn/dizipite/bizipite 1. tepisîn **2.** heta dêv tijî

bûn
ziq 1. rep û req **2**. çik, çi-kandî û li piyan **3.** leq
-ziq bûn req bûn, bêtev-ger sekinîn
-ziq dan leqandin
-ziq kirin req kirin, bêtev-ger sekinandin
ziqeziq dengê keran; zire-zir
ziqinandin/diziqinîne/biziqinîne 1. leqandin **2.** hejijandin
ziqinîn/diziqine/biziqi-ne 1. leqîn **2.** hejijîn
ziqitandin/diziqitîne/biziqitîne jan dan ke-zebê, pir êşandin
ziqitîn/diziqite/biziqite êşîn û jan pê ketin
ziqûm cureyekî daran ê ku kulîlkên wê sor an jî spî ne û di dermansa-ziyê de ji bo tîmarkirina nexweşiya penceşêrê tê bikaranîn
-ziqûm û zeherman nifi-reke bi du pimparên jeh-rîn e
zir 1. qulebî, teqlîd **2.** ne-rast **3**. ne ji heman dê û bavî
zirandin/dizirîne/bizi-rîne ker dan qîrandin
zirar ziyan, xesar *"gotin **zirar** e, kirin kar e"
zirar kirin 1. ziyan dîtin **2.** kar nekirin
zirav 1. tenik **2.** şefaf
zirav bûn 1. tenik bûn **2.** şefaf bûn *"heta ku stûr **zirav bibe,** dê zirav jî biqete"
ziravî 1. teniktî **2.** şefaftî
ziravk riwîneke zer û kes-k a ku ji pişikê çêdibe
-ziravk qetîn ji tirsan qu-tifîn
zirav kirin 1. tenik kirin **2.** şefaf kirin
zirbav mêrê jinê yî ku hin zarokên jinikê ne ji wî ne
zirbe kilîla deriyan a da-rînî
zirçêre çêreya ku di pa-yîzan de ji nû ve zîl dide
zirçik zûtik
zirçikî kesê ku nikare li ser qûna xwe rûne
zirçikî bûn xwe li ser pi-yan negirtin
zirçikî kirin pir westan-din
zirçî zirçêre
zirehpûş qutikê polayî ku fîşeng jê derbas nabin
zirezir 1. dengê keran ê domdar **2.** axaftina kerkî û nelirê
zirezir kirin *(ker)* deng dan
zirênc madenê ku jimara wî ya atomî 82, giraniya wî ya atomî 207.21, teq-la wî 11.3, kurteya wî ya

latînî *Pb* ye û di 327.4 dereceyan de jî dihele
ziringe dengê zengilî
ziringîn/diziringe/biziringe zingezing kirin, dingeding kirin
zirî cureyekî kurmên xwînmij e
zirîç berikên çekan; fîşeng
zirîkî wekî ziriyan
-zirîkî pê ve girtin di pêsîran de girtin û bernedan
zirîn/dizire/bizire 1. *(ker)* bang kirin **2.** ziqîn
zirnazîq darê ku datînin ser bilindahiyekê û lê siwar dibin, gava aliyeke wê dadikeve aliyê din jî hildikişe; qirneqos
zirney cureyekî alavên mûsîqayî ye û bi pifkirinê tê lêxistin
-zirney pelixandin forsa yekî şikandin
zirneyjen kesê ku bi pisporî li zirneyê dixe
zirnix kevirê kibrîtê; kurkût
zirp yekîneya leşkerî
zirpî her endamekî yekîneya leşkerî
zirpêt gonxwarina keran
zirpêt kirin kerê nêr berdan ser mankerê
zirqetik bihukek e
zirt 1. derewên bêbinî **2.** pertafên bêpîne
-zirt dan xwe xwe gijgijandin
zirteboz tund û hov
zirtek derewkerê derewên bêbinî
zirtezirt pizepiz
zirtezirt kirin 1. bi devçepelî axaftin **2.** axaftinên acizker gotin
zirto zirtek
zirx kinca ku ji têlên hesinî hatiye çêkirin û ji bo berevaniyê tê bikaranîn
zirxdar xwedîzirx
zirviçandin/dizirviçîne/bizirviçîne *(mêwe û sewze)* perçiqandin
ziryan cureyekî bayê ku ji aliyê bakura rojhilatî ve tê
zirz serhişk û hêrsokî
zirz bûn bihêrs bûn
zirze/zirzile kilîl
zirze/zirzile kirin kilîl kirin
zişt kirêt
zivêr zîver
zivêr bûn zîver bûn
zivêr kirin zîver kirin
ziving şkeft
zivir 1. nenerm û girtikgirtikî **2.** veger
-kinca zivir cilên ku di dema lixwekirinê de laşê mirovî aciz dikin
-zivir zivir dîsa li vir tu cihî naêwire û cardin vedigere warê xwe

yî kevn

zivirandin/dizivirîne/bizivirîne **1.** wergerandin **2.** fetilandin **3.** dagerandin **4.** hilgerandin *“dema kêr *(karî)* rû dizivirîne, dema şîvê **kêvçî** tîne”

zivirîn/dizivire/bizivire **1.** vegerîn **2.** fetilîn **3.** dagerîn

zivistan demsala berf û seqemê *“biharê pez, payizê rez, **zivistan**ê ez”

-**zivistanê serî girtin** sir û seqemê ji nişkê ve dest pê kirin

zivronek çivange

zix şilegemara heywanan a ku tepisiye hev

-**bêhna zixê jê hatin** bêhna heywanan û gemara wan jê hatin

ziwa neşil

ziwahî neşiltî

ziwa bûn ji şilahiyê xilas bûn, şilahî jê dawerivîn

ziwa kirin ji şilahiyê rizgar kirin, şilahî jê dawerivandin

ziyan [I] zevî

-**ziyanê xelqê çêrandin** sewal berdan nav zeviya xelqê

ziyan [II] **1.** xisar, zirar **2.** zede *“devê tirş, **ziyan**ê dide xwe”

-**ziyan gihandin** xesar dayîn, zirar lê xistin, zede lêxistin

ziyandar xesardar, zirardayî

ziyanî dayîna miqdarek malî ji ber xesara ku pêk hatiye

ziyankar zirardar

ziyîn/dizî/bizî ta li toterîkê alandin, ta gilok kirin

zîbeq madenê ku jimara wî ya atomî 80, giraniya wî ya atomî 200.5, siftiya wî 13.59, kurteya wî ya latînî *Hg,* di 327.4 dereceyan de jî dihele û piranî di germjimêran de tê bikaranîn

zîh pizdanka sewalan

zîk bendê şimakirî

zîl **1.** şax, peraş **2.** aj, ajero

-**zîl dan/vedan** **1.** şax vedan, peraş dan **2.** aj dan, ajero dan

zîlan [I] kunên ku ji bo mifteyê di deriyekî de vedikin

zîlan [II] bayê sext û ziwa

zîlan [III] serê boçika ajalan

zîlik çêreya biharê, zêrçe *“**zîlik**a biharê, debara malê”

zîlo zirî, tizrûg, zêlû

zîn alava ku datînin ser

hespan û li serê siwar dibin *"merivê dîn, naçe ser **zîn**"
-zîn li bizinê kirin bi lez û bez tevdîra çûyînê kirin
zîn kirin zîn danîn ser pişta hespê û girêdan
zînkirî 1. hespê ku zîn danîne ser piştê û tengê wî şidandine **2.** amade *"dostê kevn, hespa **zînkirî** ye"
zînet xeml, arayişt
zînî 1. gir **2.** kêrt
zîp rojên ji 26'ê Reşemiyê hetanî 5'ê Adarê yên ku bi awayekî gelêrî biyom tên hesibandin
zîper 1. katara stûyî, patika stûyî **2.** keziyên mil; edale
zîpermasî cureyekî masiyên zeryayî ye
zîpik 1. barija qeşayên girover; şexte, teyrok **2.** kelexwêdan **3.** peqpeqokên ku li ser ava keliyayî dikevin *"ber baranê revî, **zîpik** lê qelibî"
zîranî meraq
zîranewa kesê meraqdar
zîrç 1. gemara heywanên bibask **2.** zirênc
zîre cureyekî reheka ku tovê wê wekî biharatan tê bikaranîn
zîrek 1. jîr **2.** jêhatî **3.** egîd
zîrekî 1. jîrtî **2.** jêhatîtî **3.** egîdî
zîrevan 1. jêhatî **2.** aqilmend
zîrfon cureyekî daran ê ku belçikên wê wekî çayê tên bikaranîn
zîtik pehîna heywanan *"tu bidî zîtikan nedî **zîtik**an, tu dê bidî heqê dîzikan"
zîv madenê giranbiha yê ku jimara wî ya atomî 47, giraniya wî ya atomî 107.88, siftiya wî 10.5, kurteya wî ya latînî *Ag* ye û di 960 dereceyî de jî dihele *"axaftinan bi **zîvî** bikire û bi zîvî bifroşe"
zîvan deq û xalên di lêş de
zîvêr 1. acizbûyî, nerehet **2.** bêzar
zîvêr bûn 1. je aciz bûn, nerehet bûn **2.** bêzar bûn
zîvêr kirin 1. aciz kirin **2.** bêzar kirin
zîvîn tiştê ji zîvî çêbûyî
zîwan çêreyên biyanî yên ku di nav zevî û bîstanan de hêşîn dibin
zîx 1. serikên çereyê yên ku teze derdikevin **2.** serên rihan ên ku teze derdikevin
zîx dan *(serên çereyê an jî*

rihan) pê de pê de derketin
zîz 1. hestiyar **2.** bihîstyar, hesas
-dengê zîz newaya dawûdî
zîzok vizvizîk
zo du heb kit; cot
zome 1. herêm, dever **2.** koma konên li warekî bicihbûyî
zonp mîrkut
zoq çavên çikvekirî
zoq bûn bi awayekî ku kanikên çêv nelivin li tiştekî nihêrtin; ziq bûn û nihêrtin
zor [I] 1. pir, zêde **2.** xelî **3.** lap
zor [II] 1. hêz **2.** neheqî *“**zor,** fendan betal dike”
zorekî bi darê zorê
zoran 1. desthilat **2.** qeb, gulaş
-zoran girtin gulaş girtin
zoranî 1. desthilatî **2.** gulaş
zorbe zordar
zorbetî zordarî *“bi darê **zorbeti**yê muhbet nabe û darê zorbetiyê zû dişkê”
zordar sitembar, zalim
zordarî sitembarî, zilm
zordest zordar
zordestî zordarî
zot [I] nifir
zot [II] tûjkirina devê kêrê û hesinê gîsnê cotan
zot kirin tûj kirin
zov cureyekî bihukan e; çilpê
zozan havîngeh, sermiyan *“**zozan,** bêzirar nabe”
zozanî kesê ku havînan koçî cihên hênik dike; sermiyanî
zuhd dîndarî
zuhdî dîndar, zahid
zuhim rûnê bêz; zon
zurbe keriyê guran
zurg di qûntara çiyan de cihê xişirge, kêrt û kort
zurxax di aşên avî de cihê ku av tê re derdikeve
zû 1. biecele, bi lez û bez **2.** ne di wextê xwe de *“çavê tirsiyayî, **zû** xwelî dikevê”
zûr kesê ku her li cihekî tenê dinêre
zûr bûn li pey hev li heman cihî nihêrîn
zûrîn/dizûre/bizûre 1. *(gur)* kastekast kirin **2.** *(mirov)* lavayî kirin *“ez çûm serê çiyan û **zûriyam** wekî guran, birazî nabin bira tu caran”
zûro 1. çavzoq **2.** kesê ku çavên wî her tim tiştê li destê xelqê ye
zûka bi lez û bez
zûkayî lezgînî
zû kirin 1. ecele kirin **2.**

lezandin **3.** bezîn
zûr bûn **1.** bi baldarî nihêrîn **2.** çav kutan tiştekî
zûrezûr **1.** dengê seg û guran **2.** zêrezêr **3.** nalenal *"axîna kûr, ji dilê bi **zûrezûr** tê"
zûrîn/dizûre/bizûre *(gurg û seg)* nalîn, zêrîn, azar kêşan, kûstekûst kirin
zûtik qûn, tabût, tilor
-zûtik derketin **1.** ji ber karê giran piştşkestî bûn **2.** pir lawaz bûn
zûtir bi leztir
zûtirîn bi awayê herî ecele
-di zûtirîn katê de di heyameke herî bi ecele de, bi leza bê
zûtirka sibehê beriya ku zerekiyên tavê bidin rûyê erdê
zûxal şewate, ardû
zûxav kêma birînê
zwî kurmê doranan

ÇAVKANIYÊN DÎTBARÎ

Ji bo rêzimana kurdî û hin babetên din ên têkildar:

1. *Kovara Nûbiharê* (1-100); www.nubihar.com
2. *Dersên Zmanê Kurdî, Kemal Burkay;* ji weşanên Roja Nû, çapa dîjîtal, 2000. (www.rojanu.org)
3. *Koka Zimanê Kurdî, D. N. Mac Kenzie,* wergera kurdî: Newzad Hirorî, www.nefel.com
4. *Kurds Between Warring Nations Again, By Nizameddin Rzayev;* http://www[.]kurdmedia[.]com/news[.]asp?id=12962
5. *Ferhenga Kurdî Ya 'wikipedia'yê: wikiferheng.*
6. *Bingehên Gotinê (I-IX), Keça Kurd,* www.efrin.net/penus (ferhengeke hin peyvên kurdî ye)
7. *Elfabêya Kurdî & Bingehên Gramera Kurdmancî, Celadet Alî Bedirxan,* www.nefel.com, çapa dîjîtal: 2002.
8. *Rêbaza Zimanê Kurdî, Mîral Mîrhac Zîlanî;* http://www.geocities.com/bahoz_k/
9. *Di Kurdî De Şopên Bingeha Destpêkî Ya Zimanên Hindewropî, Ezîzê Cawo,* www.pen-kurd.org
10. *Rastî û Rastnivîsa Hejmaran, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
11. *Zimanê Akademîk, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
12. *Tîpa Dubare, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
13. *Lêkerên Kurdî Yên Ku Ji Hev Dibin, (I-II) Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
14. *Zayend û Tewanga Jimarnavan, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com'ê.
15. *Mêjera Navdêrên xwerû, Samî Berbang;* www.amidakurd.com
16. *Di Kurdî De Cotepeyv, Samî Berbang*; www.amidakurd.com
17. *Zimanê Kurdî*, www.dibistanakurdi.com
18. *Babeteke Fonetîkê, Fonolojî, Yaşar Eroglu;* www.amidakurd.com
19. *Grammaire Kurde, Paul Beidar,* Parîs, 1926, ji dana-

sina Mahmûd Lewendî, www.amidakurd.com
20. *Di Zaravayê Kurmancî De Babeteke Balkêş: Ergatîv, S. Unus,* unus@telering.at.
21. *Ergatîvî Mohra Kurmanciyê Ye, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
22. *Kurmancîya Standard: Tewang û Ergatîvî Wek Nimûne, Newzad Hirorî,* www.nefel.com
23. *Kurtenêrînek Li Hin Beşên Rêzimana Kurdî, Husein Muhammed;* http: //www.mehname.cjb.net
24. *Kurtenêrînek Li Hevoksaziya Kurdî, Husein Muhammed;* http: //www. mehname.cjb.net
25. *Kurtenêrînek Li Tevgera Daçekên Kurdî, Husein Muhammed;* http: //www.mehname.cjb.net
26. *Rêziman û Pirsgirêkên Rêzimanî, Huseyîn Kartal;* axaftineke wî a ji bo konferansa zimanê Kurdî 2000.
27. *Komara Kurdistan ya Demokratî Ji Kûr Heta Kûderê, Kakşar Xurşîdî;* http://www.amude.de/amude/kurdi/nivis/nivis12/mehabad.html
28. *Another Sad Story - Red Kurdistan , By Nizameddin Rzayev;* http://www.kurdmedia.com/articles.asp?id=12553
29. *Li Turkiyeyê Rewşa Zimanê Kurdî;* www.enstituyakurdi.org.
30. *Şerefname -Pencereya Kurdan A Ber Li mêjûyê, Mûrad Ciwan;* http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html
31. *Sîstema Navnetewî Ya Nuh û Pirsa Kurdî, Mûrad Ciwan;* http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html
32. *Civaka IT û Pirsa Kurdî, Mûrad Ciwan;* http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html
33. *Li Ba Ahmedê Xanî Peywendiyên Jin û Mêran, Evîn û Erotizm, Mûrad Ci*wan; http://web.telia.com/~u63802 125/ Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak.html
34 *Çend Pirsên Rêzimana Kurdî, Mûrad Ciwan;* http://web.telia.com/~u63802125/Xaneper/Hemsida/Nivisar/Kurdimak/reziman.html

35. *Çend Agahî Li Ser Ziman û Wêjeya Kurdî, Rodî Diyar;* http://www.amigra.org/nivis.asp?id=544
36. *Di Tewrat û Încîlê De Behsa Kurdan, Lokman Polat;* http://www.geocities.com/mehname2002/mehname/26/nirxandin5.html
37. *Nav Di Zmanê Kurdî De (Kurmanciya Jorîn), Deham Ebdulfettah;* http://www.spirez.org/2006.htm#160
38. *Kurd Neviyên Medan in, V. F. Minorsky,* wergêr: Elî Cehfer; http://www.efrin.net/penus/index/old/penus 11/naverok/eli_cafar.htm
39. *Geşedan û Rewşa Hilberîna Bi Zimanê Kurdî, Serhad B.Rênas;* http://www.hawardengubas.com/serhadbrenas-gesedanuhilberinabizimanekurdi.htm
40. *Destpêka Peydebûna Zimên, Îkram Balekanî;* www.ezdixane.com
41. *Zimanê Kurdî, Mûrad Ciwan;* www.ezdixane.com
42. *Plandanîna Zimên, Hesen Qazî;* www.ezdixane.com
43. *Divê Azadiya Her Lehçeyê Hebe;* Amir Hassanpour, www.ezdixane.com
44. *Kurtlerîn 5000 yıllık tarihi,* http://www.armedforcesjournal.com/forums/showthread.php?t=38374992
45. *Lêkolîneke Nû Li Ser Dîroka Kurdan: Cemîlpaşazadeyên Dîyarbekirî û Neteweperestiya Kurdî, Ekrem Onen;* http://www.nefel.com/articles/article_detail.asp?RubricNr=31&ArticleNr=303
46. *Mêjûya Kurdistanê;* http://www.geocities.com/bahoz_k/
47. *Alfebêta Erebî û Zimanê Kurdî, Zerdeşt Haco;* http://www.geocities.com/bahoz_k/
48. *Êzdiyatî, Xanna Omerxalî;* www.ezdixane.com
49. *Celadet Bedirxan û Zimanê Kurdî, Amed Tîgrîs*; www.amidakurd.com
50. *Di Kurmancî De Qertafên Bêjesaz, Samî Berbang;* www.amidakurd.com
51. *Dîrok û Ziman, Amed Tîgrîs;* www.amidakurd.com
52. *Rûpelek Ji Dengnasiya Dîrokî Ya Zimanê Kurdî, Michael L. Chyet;* www.amidakurd.com

53. *Zimanê Standard û Zimanê Akademîk, Amed Tîgrîs;* www.amidakurd.com
54. *Bi Riya Tewangê Pêkanîna Xwedîtiyê, Samî Berbang;* www.amidakurd.com
55. *Peyvên Ku Zayenda Wan Nêr Lê Wekî Mê Tên Tewandin, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
56. *Bibliografiya Nivîsarên Li ser Zimanê Kurdî, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
57. *Ziman, Nirx û Dejenerasyon (1), Felat Arda;* www.amidakurd.com
58. *Turco-Iranian Language Contact: The case of Kurmanji, Christiane Bulut;* http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Esiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/JUN/iran-turk-contact.html
59. *Hawrami/Dimili as Middle Kurdish; Siamak R. Durroei,* http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Esiamakr/Kurdish/Stand/Hawrami/Hawrami.html
60. *Etymology of Barzan, Siamak R. Durroei;* http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Esiamakr/Kurdish/KURDICA/1999/DEC/barzan.html
61. *Gelo Kêşeya Neaxaftina Kurdî Ya Li Bakur Çi Ye? Mihemed Elî;* http://www.avestakurd.net
62. *Ol û Neteweya Kurd Di Şûna Îslamê De, Muhemed Sadiq;* wergêr: Îsmet Kiliçarslan, kovara Nûbûn, hejmar: 71, rûpel: 18, (www.eduhok.com)
63. *Ziman û Nivîsara Kurdî, Nezîr Silo;* www.penkurd.org
64. *Derbarê Pêrkîtên /bi/ û /bê/yê De, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
65. *Di Kurdî De Cure û Avaniya Lêkeran, Zana Farqînî;* www.amidakurd.com
66. *Peyv û Hişmendî, Cîhan Roj;* http: //www. mehname.cjb.net
67. *Qanatê Kurdo : Alhilgirê Kurdnasiya Sovyetê, Tosinê Reşîd;* www.micagitk.com
68. *Di Zimên De Rola Zarava û Devikan, Zana Farqînî;* www.rojev.com

69. *Zeyî (I-II), Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
70. *Kurd, Kird, Kirdasî, Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
71. *Dengbêj û Dengbêjî, Zana Farqînî,;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
72. *Zimanê Bav û Kalan, Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
73. *Berhemeke Balkêş, Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
74. *Ziman û Raborî, Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
75. *Vekît, Zana Farqînî;* http://www.rojev.com/news.asp?id=1361
76. *Psikolojî û Ziman-Bandora Psikolojiya Zimên Li Ser Civakê, Dr. Îlhan Kizilirmak;* kovara Pêl, h: 2 http://www.rojava.net/DrilhanKizilhan18.05.2005.htm
77. *The Impact of Kurdish on Baby Talk Vocabulary of Jewish Neo-Armaic, Yona Sabar;* http://www.cogsci.ed.ac.uk/%7Esiamakr/Kurdish/KURDICA/2000/MAY/saber.html
78. *Qurana Wergerandî, An Guherandî, Jan Dost*; www.tirej.com
79. *Zaza, Soran, Kurmanc û Dîalektên Zimên, Serdar Roşan;* www.nefel.com
80. *Ferqa Di Navbera /ko/, /ku/ û /kû/ de, Arif Zêrevan;* www.nefel.com
81. *Yê Ku Mirovî Dibîne û Pirsa Tewanga Bi /î/yê, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
82. *Rastiya /dê/yê û Rastnivîsa Wê, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
83. *Piranî û Piraliya Di Avakirina Kurmanciya Standard de (I), Newzad Hirorî;* www.nefel.com
84. *Kê Alfabeya Soranî Çêkiriye?, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
85. *Behdînî Di Navbera Soranîkirin û Kurmancîbûnê De; Newzad Hirorî,* www.nefel.com
86. *Rewşa Zimanê Kurdî Li Îraqê, Newzad Hirorî;*

www.nefel.com
87. *Peyv û Nîjad, Xelat Baedrî,* Dengê Lalişê, hejmar: 29
88. *Ji Pirsgirêkên Rêzimanî Raweya Neyînî, Reşo Zîlan;* Kurmancî, hejmar: 5, 1989. (www.institekurde.org)
89. *Kurdish Language;* http://en.wikipedia.org/wiki/Kurdish_language#Grammar#Grammar
90. *Felsefe û Ola Êzidiyan, Pîr Memo Osman,* wergêr: Xelîl Duhokî; kovara Çirayê, hejmar: 13, 1988
91. *24'e Nîsanê û Çend Têbiniyên Kurt, Polat Can;* http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/24nisan.htm
92. *Rola Wêjeya Devkî Di Hebûna Kurdan De û Rewşa Îro (I-II), Nusret Kurt;* www.pen-kurd.org
93. *Edebiyata Kurdî Li Zimanê Xwe Digere, Yaqûb Şafak;* avasin@instituyakurdi.com
94. *Rastnivîsa Lêkera /bûn/ê;* Kurmancî, hejmar: 3, 1988.
95. *Ji Pirsên Gramera Kurdî, Mîr Celadet Bedirxan-Roger Lescot;* Kurmancî, hejmar: 4, 1989. (www.institekurde.org)
96. *Bêjeyên Ku Cihan Nîşan Didin, Musa Kaval;* Kurmancî, hejmar: 4, 1989. (www.institekurde.org)
97. *Lêkerên Hevedudanî, Rojen Barnas, Kurmancî;* hejmar: 5, 1989. (www.institekurde.org)
98. *Li Ser Rastnivîsa Çend Tiştan (I-II), Reşo Zîlan;* Kurmancî, hejmar: 7 û 9, 1990. (www.institekurde.org)
99. *Termên Rêzimanî (I-V), Rojen Barnas;* Kurmancî, hejmar: 9 û 10-13 1990 û 1992, 1993. (www.institekurde.org)
100. *Ferhengoka Pehlewî û Kurmancî (I-IV), Rojen Barnas;* Kurmancî, hejmar: 14-18, 1994-1996. (www.institekurde.org)
101. *Devoka Hekariyê, Rojan Hazim;* Kurmancî, hejmar: 14-15, 1994. (www.institekurde.org)
102. *Çend Pirsên Rastnivîsînê (I-III), Reşo Zîlan;* Kurmancî, hejmar: 16 û 19-20 1995-1996. (www.institekurde.org)
103. *Devoka Qerejdaxê (I-XI), Mehmûd Lewendî;* Kurmancî, hejmar: 16-28, 1995-2001. (www.institekur-

de.org)
104. *Çend Şaşiyên Rêzimanî, Michael L. Chyet;* Kurmancî, hejmar: 24, 1998. (www.institekurde.org)
105. *Peyvên Kurdî Di Zimanên Cîran de (I-V), Reşo Zîlan-Behroz Şucaî;* Kurmancî, hejmar: 26-30, 1999-2001. (www.institekurde.org)
106. *Zimanê Partî, Behroz Şucaî;* Kurmancî, hejmar: 28, 2001. (www.institekurde.org)
107. *Devoka Botî (I-III), Cemal Onursal;* Kurmancî, hejmar: 28-30, 2001. (www.institekurde.org)
108. *Devoka Kurdên Qefqasyayê, Têmûrê Xelîl;* Kurmancî, hejmar: 29, 2001. (www.institekurde.org)
109. *Ferhenga Partî-Kurdî (I-III), Behroz Şucaî;* Kurmancî, hejmar: 28-30, 2001. (www.institekurde.org)
110. *Ji Bo Reforma Alfabeya Latînî, Ramanên Li Ser Pêşeroja Zimanê Kurdî, I. Şerîf Wanly;* Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
111. *Guhertinên Ziman û Zaravan, Fêrgîn Melîk Aykoç;* Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
112. *Kurmanciya Jorîn û Kurmanciya Navîn, Kurdistan Mukriyanî;* Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
113. *Di Heqê Rewşa Zaravazaniya Kurdî De, Zerê Yosupova;* Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
114. *Zaraveyên Kurdî, L. Jandîl;* Lêkolîn, hejmar: 1, 1995.
115. *Bindestiya Çanda Kurdî û Encamên Guhertinên Wê, Selahattin Soro*; Lêkolîn, hejmar: 2, 1996.
116. *Di warê Zimanê Kurdî De, I. Nasso;* Lêkolîn, hejmar: 4, 1997.
117. *Hin Beşên ,Rêzimên, Huseyin Kartal;* Lêkolîn, hejmar: 5, 1997.
118. *Têgînên Rêzimên, Fêrgîn Melîk Aykoç;* Lêkolîn, hejmar: 5, 1997.
119. *Bingeha Leksîkolojîk û Morfolojîk a Pêşketinê, Yaqûp Karademîr;* http://www.netkurd.com/nivisar.asp?yazid=33&id=177
120. *Leksîk û Pêşketina Zimên, Yaqûp Karademîr;* http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=155&ya-

zid=33
121. *Zimanasî û Zimanzanî (I-II), Yaqûp Karademîr;* http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=107&yazid=33 û
http://www.netkurd.com/nivisar.asp?id=63&yazid=33
122. *Ziman û Civata Zimên (I-II), Yaqûp Karademîr;* www.netkurd.com
123. *Senkronî û Dîakronî, Yaqûp Karademîr;* www.netkurd.com
124. *Zimanê Avestayî;* www.wikipedia.org
125. *Di Danîna Rênivîsê De Pevekirin û Cûdakirin, Berzo Mehmûd;* kovara Pênûs, hejmar: 17, 2005, kovarapenus@hotmail.com
126. *Hetanî Kurd Nebin Xwedî û Serwerên Welatê Xwe, Zimanê Wan Jî Nabe Zimanekî Serdest, Zana Farqînî;* kovara Agirî, hejmar: 38, 2006.
127. *Hunera Gotinê, Lokman Polat;* kovara Pênûsê, hejmar: 15, 2003. www.efrin.net/penus
128. *Nexweşiya Zimanzaniya Kurdî û Herêmayî, Hesen Îrandost;* http://www.efrin.net/penus/index/old/penus12/hesen_irandost.htm
129. *Bingehên Gotinê (VII-IX), Keça Kurd;* www.efrin.net/penus
130. *Axaftina Amedê, 14 Reşemî 2005, Noam Chomsky;* www.znet.com
131. *Divê Pîvan Kurdayetî Be, Dr. Kamiran Bêkes;* Pênûs, hejmar: 15, www.efrin.net/penus
132. *Di Edebiyatê Forma "Ez", Lokman Polat;* www.efrin.net/penus
133. *Kurdistan Bingeha Şaristaniyê Ye, Bavê Barzan;* www.efrin.net/penus
134. *Hevokên Zimanê Me (I-IV) Nizamettin Akkurt;* www.pen-kurd.org
135. *Rewşa Wêjeya Kurdî Li Ewrûpayê, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
136. *Rewşa Zimanê Kurdî Li Bakur, Hesen Kaya;* www.pen-kurd.org

137. *Taybetmendiyên Zaravayê Kurdaxê, Cankurd;* www.pen-kurd.org
138. *Çand û Wêjeya Kurdî û Sedemên Lipaşmayîna Wê; Îkram Balekanî,* www.pen-kurd.org
139. *Eyaleta Kurdistanê a Li Îranê, Îkram Balekanî;* www.pen-kurd.org
140. *Welatê Kurdan û Gelê Kurd Bi Çavên Helmuht von Moltke, Dr. Kemal Sîdo-Kurdaxî;* www.pen-kurd.org
141. *Ji Dîroka Cihûdên Kurdistanê, Dr. Zorab Aloian;* www.pen-kurd.org
142. *Mijara Tewangê (I-II), Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
143. *Mijara Daçekê (I-II), Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
144. *Mijara Veqetandekê, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
145. *Tewandina Veqetandekê, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
146. *Çend Gotin Li Ser Nîşana Ayendeyê, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
147. *Raman û Ziman, Mustefa Reşîd,* www.pen-kurd.org
148. *Çend Gotin Li Ser Tîpa Dubare Di Zimanê Me, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
149. *Çend Gotin Li Ser Tîpa Kelijandinê Di Zimanê Me De, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
150. *Qeyda Kurtahiyê Di zimanê Me De; Mustefa Reşîd,* www.pen-kurd.org
151. *Mêjerê Lêkerê, Mustefa Reşîd;* www.pen-kurd.org
152. *Ziman û Netewe, Pîr Rustem;* www.pen-kurd.org
153. *Kurdish people;* http://www.answers.com/topic/kurdish-people
154. *Pêşkît û Parkît, Amed Tîgrîs;* ji weşanên Medyayê, çapa yekemîn, Stockholm, 2001, e-pirtûkeke www.amidakurd.com'ê ye
155. *Gramera Kurmanciyê, C. Bedirxan-Roger Lescot;* ji weşanên Enstîtuya Kurdî a Parîsê, çapa dijital, 2001 (www.institutkurde.org)
156. *Di Vegotina Zimanê Kurdî De Bend û Erka Bendan,*

H. Huseyîn Deniz; http://www.pen-kurd.org/
157. *Çend Têbînî Li Ser Zimanê Stranê, Rexne Li Ser Berhemê Dawiyê ê Stranbêj Diyar "Oxir Be Oğur", Kakşar Oremar;* http://www.pen-kurd.org/
157. *Di Danûstandina Zanyarî De Der Bareyê Zanistê, Rexnegiriyê û Hinekî Jî Toreyê; Ezîzê Cawo;* http://www.pen-kurd.org/
158. *Bersiveke Piştgiriyê Ji Bo Nivîsa Birêz Ezîzê Cawo, Hesen Huseyin Deniz;* http://www.pen-kurd.org/
159. *Zimanê Kurdî Xwediyê Taybetmendiyên Li Gorî Xwe Ye, H. Huseyîn Denîz;* http://www.pen-kurd.org/
160. *Bi Hêviya Yek-kirina Rêzikên Rêzimên û Awayê Rastnivîsandina Zimanê Kurdî; Hesen Huseyîn Denîz,* http://www.pen-kurd.org/
161. *Zimanê Wêjeyê, Arşeve Oskan;* http://www.pen-kurd.org/
162. *Bikaranîna Zimanê Zikmakî Erk û Rûmeta Neteweyî Ye, Hesen Huseyin Deniz;* http://www.pen-kurd.org/
162. *Zimanek û Dewletek, Konê Reş;* http://www.pen-kurd.org/
162. *Lêker Ji Aliyê Kişandinê Ve, Nizamettin Akkurt;* http://www.pen-kurd.org/
163. *Lêker Ji Aliyê Peywirê Ve, Nizamettin Akkurt;* http://www.pen-kurd.org/
164. *Lêker Ji Aliyê Avaniyê Ve, Nizamettin Akkurt;* http://www.pen-kurd.org/
165. *Ji Aliyê Sazbûnê Ve Lêker, Nizamettin Akkurt;* http://www.pen-kurd.org/
166. *Rastbikaranîna Lêkeran û Rêpîvanên Wan, Nizamettin Akkurt;* http://www.pen-kurd.org/
167. *Zimanê Kurdî û Avjeniya Serbest Di Nava Tîpên Latînî De, Dr. Zara Brahîm;* http://www.pen-kurd.org/
168. *Rola Wêjeya Devkî Di Hebûna Kurdan De û Rewşa Îro -II- , Nusret Kurt;* http://www.pen-kurd.org/
169. *Xwenavkirina Kurdan Di Hêla Êtnîk û Zimên Da, Prof. Zera Ûsiv;* kovara Roja Nû, hejmar: 103, http://www.rojanu.org/
170. *Zimanê Stranan, Mehmet Bayrak;*

, http://www.rojanu.org/
171. *Sê Şairên Kurd Ên Mezin Di Şiêra Dîwanê Da: Fuzûlî, Nefî, Nabî; Mehmet Bayrak;* http://www.rojanu.org/
172. *Kakilê Edebîyata Kurdî a Nivîskî, Prof. Zera Usiv;* http://www.rojanu.org/
173. *Hevpeyvînek Bi Kemal Burkay Ra Li Ser Zimanê Kurdî, Nuriye Akman;* http://www.rojanu.org/
174. *Gotara Newzad Hirorî Li Ser Behdînî û Kurmancî, Amedekar:AzAd;* http://www.rojanu.org/
175. *Rewş û Pêşeroja (Dahatûya) Zimanan û Kurdî, Silêman Demir ;* (Dersa KZK a duyem), http://www.rojanu.org/
176.*Alfabeya Erebî-Kurdî, Newzad Hirorî;* www.nefel.com
177. *Ji Bo Çi kurdî? Kurdî Ji Bo Çi Hewce ye? Çima Divê Em Bi Kurdî Bipeyivin, Bixwînin û Binivîsin? Em Bi Kurdî Çi Ne û Bê Kurdî Em Çi Ne?, Koçka Zimanê Kurdî;* http://www.rojanu.org/
178. *Kurdên Ku Bi Zimanên Din Dinivîsin Gelo Berhemên Wan Wêjeya Kurdî Ne?* (KZK-2006.05.17), http://www.rojanu.org/
179. *Bi Nivîskar Seyîdxan Kurij Re Hevpeyvînek Li Ser Edebiyata Kurdî, Hevpeyvin: Latif Epözdemir;* http://www.rojanu.org/
180. *Hevpeyvîn Bi Wezîrê Perwerdehiyê ê Komara Kurdistanê Nemir Menaf Kerîmî re,(31.07.2003 Mihabad), Kakşar Oremar;* http://www.rojanu.org/
181. *Civaka Sivîl û Rêxistinên Sivîl Yên Kurd, Remezan Pertew;* http://www.rojanu.org/
182. *Pêşkît û Parkît, Amed Tigrîs;* www.amidakurd.com (e-pirtuk)
183. *Kurdistan, Durûtiya Dezgehên Navnetewî, Memo Şahin;* http://www.navkurd.net/rojane/memo%20sahin/memo_sahin.htm
184. *Hawar Rexneya Kovarên Serdemî Dike!, Mihemed Hemo;* http://www.navkurd.net/rojane/hawar/hawar.htm

185. *Stranen Zarokan û Hêvî, Ozcan Kaplan;* www.navkurd.net
186. *Di Jîyana Gelan Da Girîngî û Perwerdîya Ziman, Kazım Özdemir;* www.navkurd.net
189. *Rewşa Zimanê Kurdî, Sîyasetmedar, Rêzan, Rewşenbîr û Pisporên Kurd, Kazim Ozdemir;* www.navkurd.net
190. *Serhildanên Gelê Kurd û Berdêla Azadîyê (I-VII), Kazim Ozdemir;* www.navkurd.net
191. *Newala Qesaban, Kazim Ozdemir;* www.navkurd.net
192. *Hunera Helbestê Careke Din (I-II), Heyder Omer;* http://www.efrin.net/cms/kurdi/index.php?option=com_content&task=view&id=98&Itemid=3
193. *Nerînek Di Hinin Tîpên Kurdî De, Dr. Xelîl Omer;* www.efrin.net
194. *Psikolojiya Rexnegiriyê, Dr. Cuwan Batû;* http://www.pdk-bakur.com/modules.php?name=News&file=article&sid=1016
195. *Projeya Destûra Herêma Kurdistanê û Mafê Neteweyên Din, Selah Bedredîn;* http://www.tirej.net/21.10.06.%20Kurdi.%20selah%20bedridin.destur.htm
196. *Ziman, Cîhan Polat;* http://www.micagitk.com/kurdi/ziman/ZIMAN.htm
197. *Kurmanji Kurdish Lexicography: a Survey and Discussion, Michael L. Chyet;* http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/lexbib_e.html
198. *Kurdbûna Bê Ziman Jî Wekî Skêleta Bê Goşt e, Nedret Bilici;* www.rojname.com
199. *Gorani Influence on Central Kurdish: Substratum or Prestige Borrowing?(1) Michiel Leezenberg;* http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/Leezenberg93/sec1.html http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Papers/Leezenberg93/sec2.html http://www.cogsci.ed.ac.uk/~siamakr/Kurdish/Pa-

pers/Leezenberg93/sec3.html
200. *Kovara Bîrnebûnê (1-31),* www.birnebun.com
201. *Wekîl Mûstafayev û Pirtûka Wî Li Ser Kurdistana Sor Dr Zorab;* http://www.pen-kurd.org/kurdi/zorabaloian/zorab-mustefayev.html
202. *Nêrîneke Kurt Li Ser Edebiyeta Kurdên Sovyêtê, Eskerê Boyîk;* http://www.demanu.com.tr/kovaradeng/arsiv/sayi63/yazi_06_Eskere_BOYIK.htm
203. *Çarenûsa Kurmancî Li Başûr, Tosinê Reşîd;* http://www.netkurd.com/nivisar.asp?yazid=58&id=976
204. *Şehîdên Şerê Qerebaxê, Eskerê Boyîk;* http://www.mozelan.com/sihiden_qerebaxe_eskere_boyik.htm
205. *Kurdistana Sor, Wekîl Mustafayev;* Kovara Hîwa, Çileye sala 2002. http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/azerbeycan.htm
205. *Stalîn Dijminê Kurdan Bû, Polat CanPolat;* http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/stalin.htm
206. *Kurtedîroka Kurdên Qefqasyayê, Polat Can;* http://www.micagitk.com/kurdi/Gotar%20Nirxandin/diroka%20ezidiyen%20qafqasya.htm

Ji bo gotin û nifirên pêşiyan:

1. http://ku.wikiquote.org/wiki/Gotinên_pêşiyan_3
Berhevkar: H.Akyol: hakyol60_40@hotmail.com
2. http://www.kaniya-sipi.de/kurdish/gotine-peshiyan.htm
Berhevkarê ji kitêba I. I. Sukerman, "Xorasanskî Kurmancî", Moskova, 1986, r.227-230 www.xoybun.com
3. http://malakurda.com/modules.php?name=Gotine_PesiyanLîsteya
4. http://ku.wikipedia.org/wiki/Listeya_bajarên_Kurdistanê
5. http://nergiz.95mb.com/meselok9.htm1.

http://www.saradistribution.com/pendipesinan.htm
6. http://www.birnebun.com/candukultur.htm
7. *Çend nifir ji kaniya folklora kurdî (I-III), Hesen Kaya;* www.pen-kurd.org

Ji bo ferhenga peyvên înternetê:

Ferhengî IT-Zkurd; (Kurmanciya Jêrîn-Kurmanciya Jorîn-Inglîzî) http://www.zkurd.org/proje/ferheng-dev.pl?letter=A&dahatu=belle&tenha=0

Ji bo ferhengên kurdî-bi zimanên biyanî:

A *Ferhenga Kurdî-Îngilîzî, Husein Muhamed,* http://mehname. cjb.net
B. Amadekar: Erdal Ronahî, www.ferheng.org
1. Ferhenga Tirkî-Kurdî 2. Ferhenga Swêdî-Kurdî
3. Ferhenga Erebî-Kurdî 4. Ferhenga Kirmanckî-Tirkî
5. Ferhenga Frensî-Kurdî 6. Ferhenga Îngilîzî-Kurdî
7. Ferhenga Soranî-Kurmancî
C. *Ferhenga Kurdî-Tirkî, Sinan Alptekin,* www.alp-tekîn.de
D. *Ferhenga Kurdî-Frensî, Mîr Celadet Bedirxan,* www.vateonline.com (hejmar: 1-15)

Ferhengên Spîrêzê:

English-Kurmanji/Kurmancî-Înglîzî, http://www.spirez.org/2006.htm#153
Ferhenga Kamêran, Kamêran Silêman Botî; http://www.spirez.org/2006.htm#152
Ferhenga Qazî Erebî-Kurdî/Kurdî-Erebî; http://www.spirez.org/2007.htm#220
Ferhenga Gotinên Pêşiyan; http://www.spirez.org/2006.htm#180
Ferhenga Gulî, Mesûd Xalid Gulî; http://www.spirez.org/2002.htm#ferhengagul

Ji bo mefhûmên îslamî:

1. *Wateyên Qurana Pîroz, Husein Muhamed;* http: //mehname. cjb.net
2. *Wateyên Qurana Pîroz;* www.quran.al-shia.com (bi kurdiya jêrîn û jorîn)

Ji bo Ferhenga Erdnîgariyê a Kurmancî:

http://www.geocities.com/mamoste/Erdnigari/erdnigari0.htm

ÇAVKANIYÊN ÇAPKIRÎ

1. *Nûbehara Biçûkan a Ehmedê Xanî, bi şîroveya Gulzara Biçûkan a Ehmedê Hilmî;* tê de 846 peyvên kurdî hene û piraniya wan xwerû kurdî ne, şîroveya wê jî bi kurdî ye; bi tîpên erebî ye, çap û cihê çapê ne diyar e; ew bi xwe jî ji destnivîsekê hatiye çap kirin.
2. *Mîzanuledeb, Mem û Zîn a Ehmedê Xanî;* ji çapeke destnivîsê a bi tîpên erebî, cih û dîroka wê ne diyar e.
3. *Destana Memê Alan, berhevkar: Roger Lescot;* ji weşanên Avestayê, Stenbol, 1997, çapa yekemîn.
4. *Dîwan, Ehmedê Xanî, destnivîseke min a taybet e û bi tîpên erebî ye; berhevkar: Mehemedê Îsayê Bazîdî*; 1977
5. *Gulzara Zarokên Kurdan, Îmadedîn Reşpojan ê Bidlîsî;* çapa bi tîpên erebî, 1965, cihê çapê ne diyar e û ew bi xwe jî ji destnivîsekê hatiye çap kirin.
6. *Îrşadulîbad, Xelîfe Ûsivê Bazîdî;* çapeke kevn e û me ji bo têgihên şerîetê bi kar anî.
7. *Kovara Hawarê (1-57);* ji weşanên Nûdemê, Stockholm, 1988.
8. *Kovara Kurmancî (1-30);* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, 1987-2001

9. *Kovara Lêkolîn (1-7);* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Berlînê, 1995-...

10. *Rêziman û Rastnivîsa Zaravayê Kurmancî, Samî Tan;* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2005, çapa yekemîn.

11. *Gramera kurdî, Qanatê Kurdo;* ji weşanên Koralê, Stenbol, çapa yekemîn.

12. *Ferhenga Biwêjên Kurdî, Osman Toprak;* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2005, çapa yekem.

13. *Ferhenga Gotinên Pêşiyan, Çiya Mazî,* ji weşanên Elmayê, Stenbol, 2005, çapa yekemîn.

14. *Ferhengoka Dîwana Yekem a Cigerxwîn, Kurdî-Kurdî, Xosro Ebdulahî;* kovara Kurmancî, weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 5 havîn 1989

15. *Ferhenga Anatomiya Mirovan;* kovara Kurmancî, weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 3 zivistan 1988 û hejmar: 5 havîn 1989.

16. *Termên Hiqûqî, Mûsa Kaval;* kovara Kurmancî, ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Parîsê, hejmar: 5 havîn 1989

17. *Ferhenga Kurdî-Tirkî, Zana Farqînî;* ji weşanên Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, Stenbol, 2004, çapa yekem.

18. *Ferheng, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, D. Îzolî;* ji weşanên Dengê, Stenbol, 2004, çapa çaremîn.

19. *Ferhengok, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, Azadiya Welat;* ji weşanên Welatê, Stenbol, 2003, çapa çaremîn.

20. *Ferheng, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî, Torî;* ji weşanên Berfînê, Stenbol, 2004, çapa sêyemîn.

21. *Bingehên Rastnivîsandina Kurdiyê, Arif Zêrevan;* ji weşanên Nefelê, Stockholm-Swêd, 1997, çapa yekemîn.

22. *Şopên Bingeha Destpêkî -Substrakt- ya Hindewropî di Kurdî de, Ezîz C. Mamoyan,* ji weşanên Aramê, Sten-

bol, 2005.

23. *Qetruneda, Îbn Hîşam;* Mektebetu Libnan, Beyrût, 1990, çapa yekemîn (ji bo rêzimana erebî).

24. *Elmucemulwasît, Saziya Zimanê Erebî;* Qahire, Misir (ferehenga erebî-erebî ye; me ji bo peyvên kurdî yên ku ketine erebî û yên erebî yên ku ketine kurdiyê bi kar aniye)

25. *Amûzeşê Zebanê Farisî, Yedulah Semere;* ji weşanên Bîrîmê, Stenbol, 1993, çapa yekemîn (ji bo rêzimana Farisî).

26. *Zimanî kurdî we rayeşkerdinî coxrafî î zarawekanî, Fuad Heme Xurşîd;* Bexda, 1983.

27. *A Short Grammar of Kurmanji, Baran Rizgar; Kurdish-English English-Kurdish dictionary,* London, 1993.

28. *Ferhanga Berîkê, Kurdî-Tirkî/Tirkî-Kurdî,* ji weşanên Dozê, çapa sêyemîn-2006, Stenbol.

29. *Ferheng, Kurmancî-Dimilî-Tirkî/Tirkî-Dimilî-Kurmancî, Seîd Veroj,* ji weşanên Warê, çapa yekemîn-2003, Stenbol

30. *Ferhenga Biwêjan, Şexmûs Aslan;* çapa yekemîn, 2005, Amed

31. *Ferhenga Gotinên Pêşiyan, Şexmûs Aslan;* çapa yekemîn, 2006, Amed

32. *Gramera Kirmanckî, Munzur Çem;* ji weşanên Dengê, çapa yekemîn, 2003, Stenbol.

33. *Folklorê Ma Ra Çend Numûney, Malmisanij;* çapa duyemîn, 2000, Stenbol

34.*Kurtler -Bir El Kitabi- Mahrdad R. Izady;* ji weşanên Dozê, çapa yekemîn, 2004, Stenbol.

35.*New Riverside Dictionary II,* Hughton Mifflin edition, 1985, New York, USA.

36. *Ferheng-Vajname,Kurmancî-Hewramanî-Dimilî-Senendajî, Seîd Verroj, Abdurrahman Uçaman,* ji weşanên Warê, çapa yekemîn, 2002, Stenbol

37. *Ferhengoka kurdî bi kurdî ya ku Cankurd ji Çîrokên Kurmancî yên Aleksander Jaba re amade*

kiriye ji weşanên Çanda Nûjen, çapa yekem, 2000, Stockholm.
38. *Anatomiya Bedena Mirovan, Bijîjkê Alîkar Huseyin Bektaş,* ji weşanên Dengê, 2004, Stenbol.